SAHABE HAYATINDAN TABLOLAR

2

Abdurrahman Re'fet el-Başa
Halid Muhammed Halid
Abdülaziz eş-Şennavi

Çeviren:
Prof. Dr. Taceddin Uzun

İÇİNDEKİLER

HALİD B. SAİD 5
ABBAS B. ABDİLMUTTALİB 11
EBÛ CABİR ABDULLAH B. AMR B. HARAM 23
UBEYY B. KA'B 27
SA'D B. MUAZ 31
SA'D B. UBADE 39
ABDURRAHMAN B. EBÎ BEKİR 48
ABDULLAH B. AMR B. EL-ÂS 52
SELEME B. EL-EKVA' 61
ABDULLAH B. EZ-ZÜBEYR 65
SÜHEYL B. AMR 73
EBÛ MUSA EL-EŞ'ARİ 80
AMR B. EL-ÂS 92
EBÛ HUZEYFE'NİN MEVLASI (AZATLI KÖLESİ) SALİM 101
ALÂ B. EL-HADRAMÎ 108
KA'B B. MALİK 114
VASİLE B. EL-ESKA' 118
ES'AD B. ZURARE 123
NEVFEL B. EL-HARİS 127
TALHA B. EL-BERA 131
AMİR B. FUHEYRE 134
ENES B. MALİK 138
MUHAMMED B. MESLEME 141
EBU HUZEYFE B. UTBE B. RABİA 147
ZEKVAN B. ABDİ KAYS 175
AMR B. ABESE 198

ATA B. EBÎ REBAH 202
AMİR B. ABDULLAH ET-TEMÎMÎ 212
URVE B. EZ-ZÜBEYR 225
RABÎ B. HUSEYM 236
IYAS B. MUAVİYE EL-MÜZENÎ 246
ÖMER B. ABDÜLAZİZ VE OĞLU ABDÜLMELİK 259
HASENU'L-BASRÎ 269
KADI ŞUREYH 280
MUHAMMED B. SÎRÎN 290
RABİATU'R-RE'Y 299
RACA B. HAYVE 312
AMİR B. ŞURAHBİL EŞ-ŞA'BÎ 325
SELEME B. DÎNAR (EBU HAZIM EL-A'REC) 334
SAİD B. EL-MÜSEYYEB 345
SAİD B. CÜBEYR 355
MUHAMMED B. VASÎ EL-EZDÎ ve YEZİD B. EL-MÜHELLEB 371
MUHAMMED B. VASÎ EL-EZDÎ ve 378
ÖMER B. ABDİLAZİZ (1) 389
ÖMER B. ABDİLAZİZ (2) 397
MUHAMMED B. ALİ B. EBİ TALİB 405
TAVUS B. KEYSAN ve 417
YOL GÖSTERİCİ VAİZ TAVUS B. KEYSAN 423
KASIM B. MUHAMMED B. EBÎ BEKİR ES-SIDDÎK 432
SILE B. EŞYEM EL-ADEVÎ 442
ZEYNUL-ÂBİDÎN ALİ B. EL-HÜSEYN B. ALİ 451
EBU MÜSLİM EL-HAVLANÎ 463
İLMİYLE AMEL EDEN ALİM 474
SALİM B. ABDİLLAH B. ÖMER (2) 482
ENDÜLÜS'ÜN EMÎRİ (VALİSİ) 490

BELATU'Ş-ŞÜHEDA SAVAŞININ KAHRAMANI ABDURRAHMAN EL-GAFİKÎ (2) 5
NECAŞÎ 5
EBU'L-ALİYE RUFEY' B. MİHRAN 5
AHNEF B. KAYS (1) 5
AHNEF B. KAYS (2) 5
EBU HANÎFE EN-NU'MAN 5
EBU HANÎFE EN-NUMAN (2) 5

بسم الله الرحمن الرحيم

HALİD B. SAİD

İlk topluluktan bir fedai...

Halid b. Said b. el-As, zengin, şerefli ve babasının Kureyş arasında lider durumunda olduğu bir aile içinde doğmuştu. Eğer onun soyu hakkında daha fazla bilgi edinmek istersen, işte: Halid b. Said b. el-As b. Umeyye b. Abdi'ş-Şems, b. Abdimenaf... (Abdumenaf'ın oğlu Abduşems'in oğlu Ümeyye'nin oğlu As'ın oğlu Said'in oğlu Halid).

Nurun iplikleri, Muhammedü'l-Emin'in kendisine Hıra mağarasında gelen bir vahiyden ve kullarına tebliğ etmek (ulaştırmak) için Allah'tan aldığı bir risaletten (peygamberlik) söz ettiğini söyleyerek çekinmeden Mekke'de yürümeye başladığı gün, Halid'in kalbi, konuşan nuru dinliyordu. Hem de gözleriyle görerek!...

Onun içi sevinçten uçuyordu. Sanki onunla bu risaletin bir randevusu vardı. O hareket ve yürüyüşüyle nurun ipliklerini takip etmeye başlamıştı. Ne zaman kavminden bir topluluğun yeni dinden bahsettiklerini duysa onların yanına oturur ve gizli bir sevinçle onları dinler, bazen de sözleriyle sohbete renk katardı!...

O durumda birisi onu görse, sakin duruşlu ve sükutu güzel bir genç görürdü. O esnada onun içinde hareket ve sevinçle kutlanan bir

bayram vardı. O bayramda davullar çalıyor... Bayraklar yükseliyor... Borazanlar uğulduyor... İlahiler okunuyor... Marşlar çalıyordu...

Tam bayram güzelliği, bayram sevinci, bayram duygusu ve bayram gürültüsü olan bir bayram!...

Delikanlı, göğsünü bu büyük bayrama saklıyordu. Babası, oğlunun kendi ocağında Muhammed'in davasına gönül verdiğini bilse, onu Abdü Menaf'ın ilahlarına kurban ederdi!...

Fakat iç dünyamız bir meseleyle meşgul olduğunda ve bu son haddine vardığında artık onunla meşgul olmaktan kendini alamaz...

İşte bir gün...

Fakat hayır... Henüz gün doğmamıştı, uykusunda devamlı uyanık durumda olan Halid, çok ağır ve çok etkili bir rüyayla meşguldür.

O halde diyoruz ki: Bir gece Halid uykusunda şu rüyayı gördü. Halid, büyük bir ateşin kenarında dururken babası onu, elleriyle arkasından o ateşe doğru itiyor ve oraya atmak istiyordu. Sonra Halid, Rasûlullah'ın (s.a.v.) kendisine doğru geldiğini görür ve o mübarek sağ eliyle onu eteğinden çeker, onu ateş ve alevden uzaklaştırır.

O, yeni günündeki hareket planını almış olarak uykusundan uyanır, hemen Ebû Bekir'in evine koşar ve rüyasını ona anlatır... Rüyanın hiçbir yoruma ihtiyacı yoktu...

Ebû Bekir ona şöyle dedi:

— "Şüphesiz senin için hayır murad edilmektedir... Gördüğün kişi gerçekten Allah'ın Resûlü'dür. Ona tabi ol. Çünkü İslam seni ateşten korur."

Halid, Rasûlullah'ı (s.a.v.) aramaya başlar. Nihayet onun yerini bulur ve onunla görüşür. Hz. Peygamber'e davası hakkında sorular sorar. O da (s.a.v.) şöyle cevap verir:

— "Tek olan Allah'a inanacaksın ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayacaksın... Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna inanacaksın... Duymayan, görmeyen, zarar ve fayda vermeyen putlara tapmaktan vazgeçeceksin..."

Halid elini uzatıp içten bir sevgiyle Rasûlullah'ın (s.a.v.) sağ elini tutar ve şöyle der:

— "Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet ederim... Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şehadet ederim!..."

Böylece ruhundaki güçler harekete geçer...

İçindeki bayram başlar...

Ve haber babasına ulaşır.

*

Said'in müslüman olduğu gün, ondan önce sadece dört veya beş kişi müslüman olmuştu. Bu bakımdan o İslam'a girmekte erken davranan ilk beş kişiden biriydi.

Said b. el-As'ın oğullarından birinin İslam'a girmekte yarışması, Said'e göre kendisini Kureyşlilerin alay ve hakaretine maruz kılan ve kendi otoritesi altındaki dünyayı sarsan bir olaydı.

Böylece, Halid'i yanına çağırıp ona:

— "İlahlarımıza sövdüğünü duyduğun halde Muhammed'e tabi olduğun doğru mu?.." dedi.

Halid şöyle cevap verdi:

— "Vallahi Muhammed doğrudur... Ona inandım ve tabi oldum..."

Babası, sille tokat dövdükten sonra onu, evinin hapishanesi haline gelen karanlık bir odaya kapattı. Aç ve susuz bırakarak ona işkence etmeye başladı...

Halid, üstüne kapatılmış kapının arkasından şöyle haykırıyordu:

— "Vallahi, o doğrudur. Ben ona inanıyorum..."

Said, oğluna yaptığı eziyetin yeterli olmadığını görüp, onu Mekke'nin kızgın kumlarına çıkardı.

Orada, üstüne bir gölgelik yapmadan, dudaklarını bir damla suyla ıslatmadan kızgın ve ağır taşların arasına yatırdı!...

Baba, oğlundan ümit kesince onu evine götürdü. Ona bazen vaadde bulunuyor, bazen da korku ve tehditler savuruyordu. Halid Hakk'da direniyor ve babasına şöyle diyordu:

— "Hiçbir şeyden dolayı İslam'ı terkedemem, onunla yaşayacağım, onun üzerinde öleceğim..."

Babası Said haykırdı:

— "Öyleyse defol yanımdan alçak! Lât'a yemin olsun! Senin rızkını keseceğim..."

Halid cevap verdi:

— "... Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır..."

O yiyecek, giyecek ve rahat yönünden bolluk içinde bulunan evi terk etmişti...

Bunları bırakıp fakirlik ve yoksulluğa dönmüştü...

Ama ne gam?...

İmanı, onunla birlikte değil miydi?...

O, tam bir vicdan yüceliğine ve akıbeti konusunda bütün hakkına sahip değil miydi?...

O halde açlık neydi, yoksulluk neydi, işkence neydi?...

İnsan, kendini Allah'ın Resûlü Muhammed'in davet ettiği böyle büyük bir hakla birlikte bulursa, bütün dünyada, sahibinin ve vericisinin Allah olduğu bir pazarlıkta nefsini kazanan kimsenin sahip olamadığı değerli bir şey kalır mı?

Böylece, Halid b. Said işkenceyi fedakarlıkla yeniyor, imanla, yoksulluğun üstesinden geliyordu...

*

Rasûlullah (s.a.v.) mü'min ashabına ikinci defa Habeşistan'a hicret etmelerini emrettiğinde Halid b. Said oraya gidenlerin arasındaydı...

Halid, Allah'ın dilediği kadar orada kalır ve yedinci sene öbür kardeşleriyle birlikte memleketine döner. Onlar müslümanların Hayber'in fethini yeni tamamlamış olduklarını görürler...

Halid, Medine'de doğuşuna şahit olup, temelini atan ilk beş kişiden biri olduğu yeni müslüman toplumun ortasında kalır. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir savaş yapsın da, öncüler arasında Halid b. Said olmasın... Bu mümkün değildi...

Halid, İslam'daki öncülüğü, vicdanının ve ahlakının temizliği sebebiyle sevgi ve takdir makamındaydı...

O, inancına saygı gösterir, onun değerini düşürmez ve pazarlık konusu yapmazdı.

*

Vefatından önce Rasûlullah (s.a.v.) onu Yemen'e vali olarak tayin etmişti...

O, Hz. Ebû Bekir'in halife seçilip ona biat edildiğini haber alınca, Medine'ye dönmek üzere ayrıldı...

Hz. Ebû Bekir'in üstünlüğü tartışılmayan değerini biliyordu...

Ancak o, müslümanların halifeliğe en layığının Haşim oğullarından birisi olduğu görüşündeydi. Mesela bu, Abbas veya Ali b. Ebî Talib olabilirdi.

Böylece o, kendi kanaatiyle başbaşa kalıp, Hz. Ebû Bekir'e biat etmedi.

Ama Hz. Ebû Bekir ona olan sevgi ve takdirini devam ettirdi. Onu kendisine biata zorlamayıp biat etmediği için de ona hoşnutsuzluk göstermedi. Müslümanlar arasında adı geçer geçmez, büyük halife onu layık olduğu şekilde överdi...

Daha sonra Halid b. Said'in kanaati değişti. Bir gün, Ebû Bekir minberdeyken, mesciddeki safları yara yara, onun yanına gitti ve sağlam bir bey'atte bulundu...

Hz. Ebû Bekir ordularını Suriye'ye gönderir ve Halid b. Said'e sancak verip, onu ordu komutanlarından biri yapar...

Fakat, kuvvetlerin Medine'den hareketinden önce Halid İbn Said'in komutanlığına Hz. Ömer itiraz eder ve Halid'in komutanlığı meselesinde kararını değiştirmesi için Halife'ye devamlı ısrar eder...

Haber Halid'e ulaşır ve o şundan fazlasını söylemez.

— "Vallahi, vazife vermeniz bizi memnun etmediği gibi vazifeden almanız da üzmemiştir..."

Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk (r.a.) hemen, özür dilemek, ona yeni durumunu açıklamak ve hangi komutanlarla, Amr b. el-As ile mi -amcasının oğludur- yoksa Şurahbil b. Hasene'yle mi birlikte olmak istediğini sormak üzere Halid'in evine koşar.

Halid, ruhunun yüceliğine ve takvasına uygun bir cevap verir:

— "Amcamın oğlu yakınlığı bakımından benim için daha iyidir. Şurahbil ise dini yönünden benim için daha iyidir."

Böylece o, Şurahbil b. Hasene'nin birliğinde bir er olmayı tercih eder...

*

Ordunun hareketinden önce Hz. Ebû Bekir, Şurahbil'i çağırıp ona şöyle dedi:

— "Halid b. Said'i gözet. Şayet onun yerinde sen, senin yerinde o olsaydı, onun sana ait hakları tanımasını arzu ettiğin gibi, sen de onun senin üzerindeki hakkını tanı.

Şüphesiz sen, onun İslam'daki yerini biliyorsun...

Biliyorsun ki, Rasûlullah (s.a.v.) o vali iken vefat etmiştir...

Ben onu komutanlığa tayin etmiştim ama sonradan kararımı değiştirdim... Belki bu, onun dini için iyi olur.

Asker olarak, komutanını seçme konusunda onu serbest bıraktım ve o seni, amcasının oğluna tercih etti...

Başına, doğruyu nasihat eden müttaki birinin görüşüne ihtiyaç duyduğun bir iş gelirse, bu konuda kendisine başvurduğun kimseler öncelikle, Ebû Ubeyde b. el-Cerrah ve Muaz b. Cebel olsun... Halid b. Said de üçüncü kişi olsun... Şüphesiz onlarda nasihat ve hayır bulacaksın..."

*

Suriye topraklarındaki Mercu's-Sufer'de müslümanlarla, Bizanslılar arasındaki çarpışmalar bütün şiddetiyle devam ediyordu. Allah'ın ecir vereceği kimselerin başında, gençliğinden itibaren azimli, imanlı ve cesur bir hareketle şehid oluşuna kadar hayat yolunu kateden yüce bir şehid vardı...

Müslümanlar savaşta şehid düşenleri incelerlerken, her zaman olduğu gibi, onu yine sakin duruşuyla, güzel sükutuyla ve güçlü azmiyle gördüler ve şöyle dediler:

— "Allah'ım! Halid b. Said'den razı ol!..."

ABBAS B. ABDİLMUTTALİB

Haremeyn'in (Mekke ve Medine'nin) sakisi

Ramâde yılında [1] Allah'ın kulları ve memleket şiddetli bir kıtlığa uğradığında, mü'minlerin emiri Hz. Ömer ve onunla birlikte müslümanlar, yağmur namazı kılmaya, kendilerine rahmet ve yağmur göndermesi için Rahim olan Allah'a yalvarmaya çıktılar...

Hz. Ömer, Abbas'ın sağ elini, sağ eliyle tutup gökyüzüne kaldırdı ve şöyle dedi:

— "Allah'ım Peygamber'in (s.a.v.) aramızdayken onun vasıtasıyla yağmur istiyorduk. Allah'ım! Biz bugün Peygamberinin amcası vasıtasıyla yağmur istiyoruz, bize yağmur ver."

Müslümanlar daha bulundukları yerden ayrılmadan onlara rahmet gelmiş; bereketi müjdelemek ve toprağı yeşillendirmek üzere bardaktan boşanırcasına yağmur yağmıştı...

Ashab, kucaklayıp öpmek ve onunla teberrük etmek üzere Abbas'a koştular. Bir taraftan da şöyle diyorlardı:

— "Tebrikler... Ey Harameyn'in sakisi..."

*

1 Ramâde Yılı: Hz. Ömer (r.a.) zamanında meydana gelen şiddetli kurak ve kıtlık yılının adı.

Bu, Harameyn'in sakisi kimdi acaba?...

Takvasını, üstünlüğünü, Allah'ın elçisinin ve mü'minlerin yanındaki yerini bildiğimiz Ömer'in kendisiyle Allah'a tevessülde bulunduğu bu şahıs kimdi acaba?

Evet o, Rasûlullah'ın (s.a.v.) amcası Abbas'tı...

Peygamber onu, hem sever hem de sayardı. Onu ve ahlakını şöyle överdi:

— "Bu benim atalarımın kalıntısıdır..."

*

Bu Abbas b. Abdilmuttalib, Kureyş'in en eli açığı ve akrabaya en düşkünüydü...

Hamza, Hz. Peygamberin amcası ve yaşıtı olduğu gibi, Abbas da öyleydi. Allah onlardan razı olsun...

Rasûlullah'la (s.a.v.) onun arasında, sadece iki veya üç yaş farkı vardı. Abbas'ın yaşı Rasûlullah'ınkinden (s.a.v.) biraz fazlaydı.

Böylece Hz. Muhammed ve amcası Abbas aynı yaştan iki çocuk ve aynı soydan iki gençtiler...

Aralarındaki sevgiyi meydana getiren unsur, sadece yakın akraba olmaları değil, aynı zamanda yaşlarının birbirlerine yakın olmasıydı...

Hz. Peygamberin ölçülerinin daima birinci sıraya koyduğu bir şey daha vardı... İşte bu da Abbas'ın ahlakıydı...

Abbas aşırı cömertti. Hatta sanki o güzel şeylerin amcası veya dayısıydı!...

O, akraba ve ailesine çok düşkündü. Onlara her konuda ilgi gösterir ve para yardımı yapardı. Kısacası hiçbir konuda cimrilik yapmazdı...

Bütün bunlardan başka o, dahi denecek kadar zekiydi. Kureyş içindeki yüksek mevkiini daha da yükselten bu zekasıyla, davasını açıkladığı sırada Rasûlullah'tan (s.a.v.) birçok işkence ve kötülüğü uzaklaştırmıştı.

*

Daha önce gördüğümüz gibi, Hamza (r.a.) Kureyş'in azgınlığına ve Ebû Cehil'in övünmesine öldürücü kılıcıyla üstün geliyordu...

Abbas ise, Kureyş'e, hakkını koruyan kılıçların yaptığı gibi, İslam için faydalı olan zeka ve kurnazlığıyla üstün geliyordu...

Abbas müslümanlığını ancak Mekke'nin fethedildiği yılda açıklamıştı. Bu yüzden bazı tarihçiler onu müslüman olmakta geciken kimselerle birlikte sayarlar...

Şu kadar var ki, diğer tarihî rivayetler onun ilk müslümanlardan olduğunu, ancak onun müslümanlığını gizlediğini haber verirler...

Rasûlullah'ın (s.a.v.) hizmetini gören, Ebû Rafi şöyle der:

— "Ben Abbas b. Abdilmuttalib'in hizmetçisi idim. İslam bizi Ehl-i Beyt'e dahil etmişti. Bunun üzerine Abbas ve Ümmü'l-Fazl müslüman oldular, onlardan sonra ben de müslüman oldum. Abbas müslüman olduğunu gizliyordu..."

Bu, Ebû Rafi'nin, Abbas'ın durumunu ve Bedir savaşından önce müslüman olduğunu anlatan bir rivayettir...

O halde Abbas müslüman idi...

Rasûlullah'la (s.a.v.) ashabı hicret ettikten sonra onun Mekke'de kalması, gayesini en iyi şekilde yerine getiren bir plandı...

Kureyş, Abbas'ın niyetleri hakkındaki şüphelerini gizlemiyordu. Ama ona çatmak için sebep bulamıyordu. Hele o görünürde, onların beğendiği bir davranış ve bir din üzerindeyken...

Nihayet Bedir Savaşı geldiğinde, Kureyş orda Abbas'ın içinde gizlediğini ve hakiki durumunu anlamak için bir fırsat buldu...

Abbas ise Kureyş'in keyifle tertip ettiği bu pis oyunun çeşitli yönlerini ihmal etmiyecek kadar cin fikirliydi...

Şayet o, Kureyş'le ilgili haber ve hareketleri Medine'deki Rasûlullah'a (s.a.v.) ulaştırmada başarılı olursa, Kureyş onu inanmadığı ve arzu etmediği bir savaşa sürüklemekte başarılı olacaktı... Ancak za-

manı tayin edilmiş bir başarı, Kureyşlilerin hemen zarar etmelerine ve helak olmalarına sebep olacaktı...

*

İki topluluk Bedir savaşında karşılaşırlar...

Kılıçlar korkunç bir şekilde birbirlerinin işini bitirmek üzere çarpışmaya başlarlar...

Peygamber ashabı arasında şöyle seslenir:

— "Haşim oğullarından ve Haşim oğullarından olmayan bazı kimseler, bizlerle savaşma istekleri olmadığı halde zorla savaşa çıkarılmışlardır. Hanginiz onlardan birisiyle karşılaşırsa onu öldürmesin... Kim Ebû'l-Bahteri b. Hişam b. Haris b. Esed'le karşılaşırsa onu öldürmesin... Kim Abbas b. Abdilmuttalib ile karşılaşırsa onu öldürmesin. Çünkü o zorlanarak savaşa çıkarılmıştır..."

Rasûlullah (s.a.v.) bu meselede amcası Abbas'a bir meziyet isnad etmemişti. Bu meselenin ne meziyetlerle ilgisi vardı, ne de bunun zamanıydı...

Muhammed, Hakk savaşında ashabının başlarının düştüğünü görüp de çarpışma devam ederken, amcasının müşriklerden olduğunu bile bile ona şefaat edecek kimse değildi...

Evet...

Ebû Talib'in, yeğeni ve İslam için yaptığı iyilik ve fedakarlıkların fazlalığından dolayı amcası için istiğfarda bulunmaktan -sadece istiğfardan- menedilen Hz. Peygamber -mantıken- atalarını ve kardeşlerini öldüren müşriklere; "Amcamı istisna edin. Onu öldürmeyin" demek için, Bedir savaşına çıkacak kimse de değildir!...

Peygamber amcasının hakiki durumunu ve onun müslüman olduğunu biliyorsa, onun İslam için yaptığı görülmeyen hizmetlerini ve nihayet onun zorla istemeye istemeye savaşa çıktığını bildiğine göre, öyleyse bu durumdaki birisini kurtarması ve gücü yettiği oranda onun kanının dökülmemesini sağlamak onun görevi oluyordu...

Müslüman olduğu, Rasûlullah'a (s.a.v.) malum olmayan, Abbas'ın Rasûlullah'a (s.a.v.) yardım ettiği gibi, İslam'a herhangi bir yardımı

yardımı olmayan ve bütün özelliği; müslümanlara kötülük ve zulmetmede Kureyş efendileriyle birlikte hareket etmeyen, onların bu hareketlerinden memnun olmayan ve Bedir savaşına zorla ve istemiye istemiye gelen Ebû'l-Bahteri, kanının dökülmemesi ve hayatının yok olmaması için Rasûlullah'ın (s.a.v.) şefaatına nail olurken, müslümanlığını gizleyen bir müslümanın, İslam'ın muzaffer olmasında gözle görülen ve görülmeyen bazı davranışları olan bir adamın bu şefaata layık olmaması mümkün müdür?

Evet... O müslüman ve o yardım eden Abbas'tı...

Biraz geriye dönüp durumu görelim:

İkinci Akabe biatında, Allah'a ve Rasûlüne bey'atlarını vermek, Hz. Peygamber'le birlikte Medine'ye hicreti kararlaştırmak için 73 erkek ve 2 hanımefendiden meydana gelen Ensar heyeti, hac mevsiminde, Mekke'ye geldiğinde, Rasûlullah (s.a.v.) bu heyeti ve bu bey'atla ilgili haberi amcası Abbas'a ulaştırdı... Çünkü Peygamber amcasının her görüşüne güveniyordu...

Gizlice yapılan bu buluşmanın zamanı geldiğinde, Hz. Peygamber amcasıyla birlikte Ensar'ın beklediği yere çıktı...

Abbas, Ensar'ın tutumunu sınamak ve peygamber için onlardan emin olmak istedi...

Duyduğu ve gördüğü gibi, haberi bize anlatması için, sözü heyet üyelerinden birine bırakalım:

İşte size, Ka'b b. Malik (r.a.):

"... Rasûlullah'ı (s.a.v.) beklemek üzere vadide oturduk. Nihayet o, yanında Abbas b. Abdilmuttalib olduğu halde bizim yanımıza geldi. Abbas şöyle konuştu: "Hazrecliler! Muhammed, bildiğiniz gibi bizdendir. Biz onu kendi kavmimizin şerrinden koruduk. O, kendi kavmi arasında ve memleketinde şeref ve izzet sahiptir. Ama o size katılmayı tercih etti...

Eğer siz, onun yapmanızı istediği şeyleri yerine getirmeyi ve muhalif olduğu kimselerden de onu korumayı kabul ediyorsanız, mesele yok.

Eğer onu, düşmanlarına teslim etmeyi ve size geldikten sonra yalnız bırakmayı düşünüyorsanız, şu andan itibaren onu terkediniz..."

Şahin gözüne benzeyen gözleri, Ensar'ın yüzlerinde dolaşırken bu sert ve kesin sözleri söyleyen Abbas, bir taraftan da sözünün tesirini ve hareketine hemen verilecek cevapları takip ediyordu...

Abbas bununla yetinmemişti. Onun büyük zekası, gerçeği maddî alanda araştırıp uzmanca bütün boyutlarını karşılaştıran pratik bir zekaydı.

O sırada, zekice sorduğu bir soruyla Ensar'la konuşmaya başladı.

İşte:

— "Benim için harp düzenine geçiniz. Düşmanınızla nasıl dövüşüyorsunuz, görelim?!"

Abbas, zeka ve Kureyş hakkındaki tecrübesiyle, İslam'la şirk arasında mutlaka bir savaş çıkacağını ve Kureyş'in dininden, şerefinden ve inadından vazgeçmeyeceğini biliyordu.

Hakk olduğuna göre İslam, batıl için meşru haklarından asla vazgeçemezdi...

Acaba Ensar -Medine halkı- çıkacak bir savaşa dayanabilecek miydi?

Onlar -teknik yönden- Kureyş'e denk miydiler, Kureyş'le iyi savaşabilecekler miydi?..

İşte bu yüzden:

— "Benim için harp düzenine geçin, düşmanınızla nasıl dövüşeceksiniz görelim?" sorusunu sordu.

Abbas'ı dinleyen Ensar, dağlar gibi büyük kimselerdi...

Abbas sözünü tamamlar tamamlamaz, özellikle bu soruyu sorar sormaz, Ensar konuşmaya başladılar...

Abdullah b. Amr b. Haram soruya cevap vermeye başladı:

— "Biz -vallahi- savaşçı kimseleriz. Biz savaşçılık üzere yetiştirildik ve ona alıştık. Savaşçılık bize atalarımızdan miras kaldı.

Biz bitip tükeninceye kadar ok atarız...

Sonra, kırılıncaya kadar mızraklarla dövüşürüz...

Daha sonra da kılıçlarla yürür, bizim veya düşmanımızın en önde olanı (lideri) ölünceye kadar onlarla dövüşürüz!..."

Abbas kelime-i tevhid getirdikten sonra şöyle cevap verdi:

— "Tamam, siz savaşçı kimselersiniz, sizin zırhlarınız da var mı?"

— "Evet... Bizim bütün vücudu kaplayan zırhlarımız da var..."

Sonra Rasûlullah'la (s.a.v.) Ensar arasında -inşallah- ilerideki sayfalarda arzedeceğimiz şahane ve büyük bir konuşma geçti...

*

İşte bu, Abbas'ın Akabe biatındaki durumudur...

İster o gün gizli olarak İslam'a girmiş olsun, ister henüz düşünüyor olsun, onun bu yüce davranışı, batmakta olan karanlıkla, doğmakta olan aydınlığın güçleri arasındaki yerini belirliyor ve onun mertliğiyle kararlılığının boyutlarını çiziyor!...

*

Bu sakin duruşlu ve yumuşak huylunun fedakarlığını isbat etmek, gerekli değilken gizlenen ve gün ışığına çıkmayan, ama ihtiyaç duyulduğunda ve tehlikeli bir durum karşısında zaman ve mekanı dolduran bu tür bir kahramanlığı savaş meydanında ortaya çıkarmak için Huneyn günü gelir!...

*

Hicretin sekizinci senesi, Allah, elçisi ve dinine Mekke'nin fethini nasip ettikten sonra Arap yarımadasında hüküm süren bazı kabilelere yeni dinin bazı zaferleri bu hızla gerçekleştirmesi kolay olmadı...

Hevazin, Sakif, Cûşem ve başka kabileler toplanıp Peygamber ve müslümanlara karşı kesin bir saldırıya geçmeyi kararlaştırdılar.

"Kabileler" kelimesi, Rasûlullah'ın (s.a.v.) hayatı boyunca yapmış olduğu bu harplerin karakteri hakkında bizi yanıltmaması gerekir. Çünkü

biz bunların sadece dağda yaşayanların giriştikleri küçük çete savaşları olduğu zannına kapılıyoruz. Halbuki muhkem kalelerde yaşayan bu kabilelerle yapılan savaşlardan daha zarurileri yoktur.

Bu hakikatin anlaşılması, bize, sadece Rasûlullah'a (s.a.v.) ashabının sarfettiği olağanüstü gayrete ait doğru bir değerlendirmenin yanında, İslam'ın ve mü'minlerin elde ettiği büyük zaferin kıymetine ait doğru ve güvenilir bir değerlendirme yapma imkanı verir. Bu başarıda ve zaferde Allah'ın yardım ettiğine dair inancımız güçlenir...

*

Bu kabileler zorlu savaşçılardan meydana gelen bir ordunun saflarında toplandı. Müslümanlar da on iki bin kişilik bir orduyla onların karşısına çıktı...

On iki bin kişiyle...

Bu on iki bin kişi kimlerden meydana geliyordu?

Hemen dün Mekke'yi fethedip şirki ve putları son ve derin uçurumuna uğurlayan, hiçbir gürültü ve patırtıya meydan vermeden sancaklarını yükselten kimselerden meydana geliyordu!...

Bu kibir ve gurura sevkeden bir şeydi.

Müslümanlar, kötü bir durumla karşı karşıyaydılar. Kalabalık ve düzenli oluşlarının ve Mekke'deki büyük zaferlerinin verdiği gurur karşısında zaafa düşüp:

— "Bugün biz azlıktan dolayı asla yenilmeyeceğiz" dediler.

Sema, onları son derece yüce bir savaşa hazırlayınca askeri gücüne güvenmek, savaşta kazandıkları zaferle gururlanmak yola getirici bir tokatla da olsa ondan çabucak kurtulmayı gerektiren uygunsuz bir hareketti.

Yola getirici tokat, savaşın başında ansızın gelen büyük bir bozgundu. Nihayet onlar Allah'a yakarıp kendi güç ve kuvvetlerinden onun güç ve kuvvetine sığındıklarında, yenilgi zafere dönüştü. Kur'an-ı Kerim bu hususta müslümanlara şöyle buyurur:

"Şüphesiz Allah size birçok yerde ve çokluğunuzun sizi böbürlendirdiği, fakat bir faydası da olmadığı yeryüzünün geniş olmasına rağmen, size dar

gelip de bozularak arkanıza döndüğünüzde Huneyn gününde yardım etmişti. Bozgundan sonra Allah, Peygamberine, mü'minlere güvenlik verdi ve görmediğiniz askerler indirdi; inkar edenleri azaba uğrattı, inkarcıların cezası budur." (Tevbe Suresi 25-26)

O gün Abbas'ın sesi ve sebatı, sükunet ve yürekliliğin en parlak görüntülerindendi...

Müslümanlar düşmanlarının gelmesini beklemek üzere Tihama vadilerinden birinde toplandıklarında, müşrikler onlardan önce vadiye gelip, kılıçlarını bileyerek vadinin yamaçlarına saklandılar...

Onlar, ansızın müslümanlara saldırdılar ve müslümanların birbirlerine bakmadan uzaklara kaçmalarına sebep oldular...

Rasûlullah (s.a.v.), ani baskının müslümanlar üzerinde yaptığı tesiri görünce beyaz katırına binip şöyle haykırdı:

— "Nereye gidiyorsunuz müslümanlar? Benim yanıma geliniz... Ben Peygamberim, bunda yalan yok. Ben Abdülmuttalib'in torunuyum."

O sırada Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında yalnız Ebûbekir, Ömer, Ali b. Ebî Talib, Abbas b. Abdilmuttalib, Abbas'ın oğlu Fazl b. Abbas, Ca'fer b. Haris, Rabia b. Haris, Üsame b. Zeyd, Eymen b. Ubeyd ve ashabdan birkaç kişi vardı.

Orada, erkekler ve kahramanlar arasında yüce bir yere sahip bir hanımefendi vardı...

İşte bu Ümmü Süleym Bint Milhan'dı.

O, müslümanların kaçtıklarını ve bozguna uğradıklarını görünce kocası Ebû Talha'nın -Allah her ikisinden razı olsun- devesine bindi...

Hamile olduğu için, karnındaki bebek hareket edince, bürdesini çıkarıp onu sağlam bir kemerle karnının üzerine bağladı. Sağ elinde bir hançer olduğu halde Rasûlullah'a (s.a.v.) ulaşınca, Peygamber ona gülümseyip:

— "Ümmü Süleym sen ha?" dedi.

Ümmü Süleym:

— "Evet benim... Anam babam sana feda olsun ya Rasûlallah!... Senin yanından ayrılıp kaçanları, seninle savaşanları öldürdüğün gibi öldür. Çünkü onlar buna layıktırlar..."

Rabbinin vadine güvenen Rasûlullah'ın (s.a.v.) yüzündeki gülümseme arttı ve ona şöyle dedi:

— "Ümmü Süleym! Allah yeterli ve en güzel dersi vermiştir!"

*

İşte Rasûlullah (s.a.v.) orada bu haldeyken Abbas onun yanındaydı. Onun katırının yularını tutmak üzere ayaklarının arasında, ölüme ve tehlikelere meydan okuyordu...

Peygamber ona insanlara haykırmasını emretti. Çünkü Abbas iri gövdeli ve gür sesli birisiydi. O şöyle haykırmaya başladı:

— "Ey Ensar topluluğu!... Ey bey'ata katılanlar!..."

Sanki onun sesi ani durumun şiddetinden dolayı kaçıp vadinin her tarafına dağılanların kulaklarına ulaşır ulaşmaz, onlar hep birden:

— "Lebbeyk (emret)... Lebbeyk..." diye cevap verdiler..

Onlar fırtına gibi geri döndüler. Hatta onlardan biri, devesini veya atını yürütemeyince, ondan inip zırhını, kılıcını ve yayını eline alarak, Abbas'ın sesinin geldiği tarafa yönelerek yaya yürümeye başladı...

Çarpışma yeniden başladı... Hem de bütün şiddetiyle...

Rasûlullah (s.a.v.):

— "Şimdi savaş kızıştı" diye haykırdı.

Evet, gerçekten savaş kızışmıştı...

Hevazin ve Sakif'in ölüleri yerlerde yuvarlandı, Allah'ın atları Lât'ın atlarına üstün geldi. Allah Peygamberine ve mü'minlere sekinetini indirdi!...

*

Rasûlullah (s.a.v.) amcası Abbas'ı çok severdi. Öyle ki o, Bedir savaşının bitip amcasının geceyi esirler arasında geçirdiği gün hiç uyumamıştı.

Peygamber bu sevgisini gizlememişti. Allah, kendisine kesin bir zafer verdiği halde, niçin uyuyamadığı sorulduğunda şöyle cevap vermişti:

— "İplerle bağlı olan Abbas'ın iniltisini duydum..."

Müslümanlardan birisi Hz. Peygamber'in sözlerini duyunca, esirlerin bulunduğu yere koştu ve Abbas'ın ipini çözdü. Tekrar geldi ve Rasûlullah'a (s.a.v.) şöyle dedi:

— "Allah'ın Resûlü! Ben, Abbas'ın ipini biraz çözdüm..."

Ama niçin, sadece Abbas'ınki?

O zaman Hz. Peygamber o zata:

— "Git, bunu bütün esirlere uygula..."

Evet, Rasûlullah'ın (s.a.v.) amcasına sevgisi, benzer şartların Abbas'la biraraya getirdiği insanlardan onu farklı tutmak manasına gelmiyordu.

Esirlerden fidye almayı kararlaştırdığı zaman Rasûlullah (s.a.v.) amcasına şöyle dedi:

— "Abbas! Kendin için, kardeşinin oğlu Akîl b. Ebî Talib için, Nevfel b. el-Haris için, müttefikin Utbe b. Amr ve Haris b. Fihr oğullarının kardeşi için fidye ver. Çünkü sen zenginsin..."

Abbas, bağlarından fidye vermeden kurtulmak istedi ve şöyle dedi:

— "Allah'ın elçisi! Ben müslüman oldum. Ama beni zorla getirdiler..."

Fakat Rasûlullah (s.a.v.) fidye konusunda ısrar etti ve bu münasebetle şu ayet-i kerime nazil oldu:

"Ey Peygamber! Elinizde bulunan esirlere, Allah kalplerinizde bir iyilik bulursa, size, sizden alınanın daha hayırlısını verir, sizi bağışlar, Allah bağışlayandır, merhamet edendir, de." (Enfal Suresi, 70).

Böylece Abbas kendisi ve beraberindekiler için fidye ödeyip Mekke'ye döndü...

Kureyş, bundan sonra ona bir oyun oynamadı. Bir süre sonra malını, mülkünü toplayıp İslam toplumundaki ve mü'minler kafilesi içindeki yerini almak için Hayber'de Rasûlullah'a (s.a.v.) ulaştı... O, özellikle Hz. Peygamber'in ona gösterdiği sevgi ve saygıyı görüp, onun hakkındaki şu sözünü duyduktan sonra, müslümanların da sevgi ve saygısını kazandı:

— "Abbas, benim babamın öz kardeşidir... Kim Abbas'a eziyet ederse, bana eziyet etmiş olur."

Abbas mübarek bir nesil bırakmıştı.

Müslümanların büyük âlimi Abdullah b. Abbas bu mübarek çocuklarındandı.

*

Hicretin otuz ikinci senesi Receb ayının on dördünde, Cuma günü Medine halkı, birisinin şöyle haykırdığını duydu:

— "Abbas b. Abdilmuttalib'in cenazesinde bulunana Allah rahmet etsin."

Anladılar ki Abbas vefat etmişti... Halk, Medine'nin benzerlerine şahit olmadığı korkunç bir kalabalıkla onu uğurlamaya çıktı... Namazını, müslümanların o günkü Halifesi Osman (r.a.) kıldırdı.

Ebû'l-Fazl'ın (Abbas'ın) cesedi Bâkî mezarlığının toprağı altında sükunete kavuşup istirahate çekildi...

Allah'a verdikleri söze sadık kalan salih kimseler arasında gözleri aydın olarak uyudu!...

EBÛ CABİR ABDULLAH B. AMR B. HARAM

Meleklerin gölgesinde olan

Ensar'dan 70 kişi, ikinci Akabe bey'atında Rasûlullah'a (s.a.v.) bey'at ettiklerinde Ebû Cabir Abdullah b. Amr b. Haram bunlardan birisiydi.

Rasûlullah (s.a.v.) onların arasından nakiblerini seçtiğinde Abdullah b. Amr da nakiblerden birisiydi... Rasûlullah (s.a.v.) onu, kavmi Seleme oğullarına nakib yapmıştı...

O, Medine'ye dönünce, canını, malını ve ailesini İslam'ın hizmetine vermişti...

Rasûlullah (s.a.v.) Medine'ye hicret ettikten sonra, Ebû Cabir bütün saadetini, gece gündüz Rasûlullah'la (s.a.v.) sohbette bulmuştu.

O, Bedir savaşına mücahid olarak katılmış, kahramanlar gibi savaşmıştı...

Uhud savaşında müslümanlar savaşa çıkmadan önce, bu savaşta öleceği ona malum olmuştu.

Onu, hiç dönmeyeceğine dair doğru bir duygu kaplamıştı. Bundan dolayı, kalbi sevinçten neredeyse fırlayıp çıkacaktı.

Oğlu, büyük sahabî Cabir b. Abdillah'ı çağırıp şöyle dedi:

— "Ben bu savaşta mutlaka öldürüleceğimi hissediyorum... Belki de ben, bu savaşta ilk şehid olacak kimselerden olacağım... Vallahi, ben geride, Rasûlullah'tan (s.a.v.) sonra, senden daha çok sevdiğim hiç kimseyi bırakmıyorum... Benim bir borcum var, borcumu benim namına sen öde. Kardeşlerine iyi şeyleri tavsiye et..."

Ertesi günün sabahında müslümanlar, emniyet içindeki şehirlerine baskın yapmak üzere kalabalık bir orduyla gelen Kureyş'le karşılaşmaya çıktılar.

Korkunç bir savaş oldu. Müslümanlar savaşın başında çabuk zafer kazandıklarını zannettiler. Eğer Rasûlullah'ın (s.a.v.) kendilerine, yerlerinde kalmaları ve asla ayrılmamalarını emrettiği okçuları Kureyşlilere karşı kazandıkları ani zafer sebebiyle dağın tepesindeki yerlerini terketmeyip bozulan ordunun ganimetlerini toplamakla meşgul olmasalardı, bu kesin bir zafer olabilirdi...

Müslümanların arkasının tamamen boşaldığını görünce, hemen kuvvetlerini toplayan bu ordu müslümanlara geriden ani bir saldırı yaptı ve böylece müslümanların zaferi yenilgiye dönüştü...

*

Bu şiddetli savaşta, Abdullah b. Amr dünyaya veda eden ve şehid olacak bir kişi gibi dövüştü...

Müslümanlar savaş bittikten sonra şehitlerine bakmak üzere gittiklerinde, Cabir b. Abdillah da babasını aramaya gitti... Sonunda onu şehitler arasında buldu. Müşrikler, diğer kahramanlara yaptıkları gibi onun da organlarını kesip parçalamışlardı.

Cabir ve ailesinden bazıları İslam şehidi Abdullah b. Amr b. Haram'a ağlamak üzere durdular. Ağlarlarken Rasûlullah (s.a.v.) onlara uğradı ve şöyle dedi:

— "Ona ağlayın... (başka bir rivayette ona ağlamayınız denilmektedir.) Melekler kanatlarıyla ona gölge yapmaktadırlar!..."

*

Ebû Cabir'in imanı hayret verici ve son derece sağlamdı...

Onun Allah yolunda ölme sevgisi -hatta aşkı- arzu ve idealleri-nin son noktasındaydı...

Rasûlullah (s.a.v.) onun şehit olma konusundaki aşkını tasvir eden büyük bir haber vermişti...

Rasûlullah (s.a.v.), oğlu Cabir'e birgün şöyle demişti:

— "Cabir! Allah Teala, şimdiye kadar herhangi birisiyle ancak perde gerisinden konuşmuştur... Babanla ise yüzyüze konuşmuştur... Allah Teala ona. "Ey kulum! Benden iste sana vereyim" dedi. Baban da şöyle dedi: "Ya Rabbi! Senin yolunda ikinci defa öldürülmem için beni dünyaya tekrar göndermeni istiyorum..."

Allah Teala ona şöyle cevap verdi:

"Ben daha önce böylelerinin dünyaya geri gönderilmeyecekle-rini söyledim..." Bunun üzerine baban: "Ya Rabbi! Benden sonraki kimselere bize verdiğin nimetleri bildir" dedi.

Allah Teala da şu ayetleri indirdi:

"Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın, bilakis Rableri katında diridirler. Allah'ın bol nimetinden onlara verdiği şeylerle sevinç i- çinde rızıklanırlar, arkalarından kendilerine ulaşamayan kimselere, kendilerine korku olmadığını ve kendilerinin üzülmeyeceklerini müjde etmek ister-ler." (Al-i İmran, 169-170).

*

Uhud'da savaş bittikten sonra müslümanlar verdikleri şehidleri arıyorlardı...

Abdullah b. Amr'ın ailesi onun cesedini arayıp bulunca, hanımı, kocasını ve şehid olan kardeşini devesine koyup onları gömmek için Medine'ye doğru yönelmişti. Diğer müslümanlardan bazıları da şe-hitlerini aynı şekilde Medine'ye götürmeye yönelmişlerdi...

Ancak Rasûlullah'ın (s.a.v.) sözcüsü yetişip Rasûlullah'ın (s.a.v.) şu emrini onlara iletti:

— "Şehitleri öldürüldükleri yerde gömün."

Her biri şehidini Uhud savaş meydanına geri götürdü.

Peygamber (s.a.v.), Allah'a verdikleri sözlerine sadık kalan, Allah ve Rasûlü için kıymetli canlarını kurban eden şehid sahabilerinin gömülüşünü görmek için orada bekledi.

Sıra Abdullah b. Haram'ın gömülmesine gelince Rasûlullah (s.a.v.) şöyle seslendi:

— "Abdullah b. Amr'la, Amr b. Cemuh'u aynı gömün. Çünkü onlar hayattayken çok samimi dosttular..."

UBEYY B. KA'B

"Ey Ebû'l-Münzir!
Sahip olduğun ilimden dolayı, seni tebrik ederim..."

Hz. Muhammed (s.a.v.)

Rasûlullah (s.a.v.) birgün ona:

— "Ebû'l-Münzir! Allah'ın kitabındaki en büyük ayet hangisidir?" diye sordu.

O da:

— "Allah ve elçisi daha iyi bilir" diye cevap verdi...

Peygamber (s.a.v.) sorusunu tekrar etti:

— "Ebû'l-Münzir! Allah'ın kitabındaki en büyük ayet hangisidir?.."

Ubeyy şöyle cevap verdi:

— "Allah ki, O'ndan başka ilah yoktur. O Hayy ve Kayyum'-dur..." [1]

Rasûlullah (s.a.v.) eliyle onun göğsüne vurdu ve yüzünde görülen memnuniyet ifadesiyle:

— "Ey Ebû'l-Münzir! Sahip olduğun ilimden dolayı seni tebrik e- derim."

Rasûlullah'ın (s.a.v.), Allah'ın kendisine verdiği ilim ve anlayış sebebiyle tebrik ettiği Ebû'l-Münzir yüce sahabi Ubeyy b. Ka'b'dı.

O, Akabe'de, Bedir'de ve diğer olaylarda bulunan Hazrec'ten bir Ensarlıydı...

O, ilk müslümanlar arasında üstün bir dereceye sahipti. Hatta mü'minlerin emiri Ömer (r.a.) onun hakkında şöyle demişti:

"Ubeyy, müslümanların efendisidir."

Ubeyy b, Ka'b vahyi ve mektupları yazanların başında geliyordu...

Kur'an-ı Kerim'i ezberleme, onu güzel bir şekilde okuma ve ayetlerini anlamada yükselen kimselerdendi...

Rasûlullah (s.a.v.) ona bir gün şöyle buyurdu:

— "Ubeyy İbn Ka'b! Bana, Kur'an'ı sana arzetmem emredildi..."

Ubeyy, Rasûlullah'ın (s.a.v.) emirlerini ancak vahiyden aldığını biliyordu...

Öyle olunca, gizli bir neşeyle Rasûlullah'a (s.a.v.) sordu:

— "Ya Rasûlallah! Anam babam sana feda olsun... Sana, bizzat benim adım mı söylendi?"

Rasûlullah (s.a.v.):

— "Evet... Hem de Mele-i A'lâ'daki (yüce Alem'deki) adın ve atalarının adıyla..."

Peygamber'in (s.a.v.) gönlünde bu dereceye ulaşan bir müslüman gerçekten büyük bir müslümandı.

---

1 Âyete'l-Kürsî'nin başı.

Rasûlullah'la (s.a.v.) yıllarca beraber olan Ubeyy İbn Ka'b onun tatlı ve cömert kaynağından bol bol istifade eder...

Rasûlullah (s.a.v.) Rafik-i A'la'ya gittikten sonra Ubeyy, ibadetinde, takvasında ve ahlakında onun zamanındaki gibi sağlam ve güvenilir kaldı...

O -her zaman- kavmi arasında bir uyarıcı idi...

Onlara Peygamber'in (s.a.v.) günlerini ve o andaki durumlarını, davranışlarını ve takvalarını hatırlatırdı...

İşte arkadaşları arasında konuştuğu şahane sözlerden biri:

— "Biz Rasûlullah'la (s.a.v.) beraberken yönlerimiz birdi...

O bizden ayrılınca bizim yönlerimiz de sağa ve sola ayrıldı..."

*

O, takva ve zühde sarılmıştı. Dünya onu aldatamamıştı...

Çünkü o, dünyanın gerçek halini onun sonunda görüyordu...

Kişi ne kadar yaşarsa yaşasın, ne kadar nimet ve iyi şeyleri elde ederse etsin, bunların hepsinin toz toprağa dönüşeceği ve sonunda yaptığı iyi bir amel veya kötü bir amelden başkasını bulamayacağı, bir günle karşılaşacaktı...

Ubeyy, dünyadan bahsederken şöyle diyordu: "Âdemoğlunun yiyeceği dünyaya benzetilmiştir... Eğer ona lüzumundan fazla tuz ekerse, onun nasıl olacağını sen düşün?!"

*

Ubeyy, insanlara konuştuğunda boyunlar uzayıp kulaklar dikkat ve şevkle onu dinlerdi...

Çünkü o Allah için hiç kimseden korkmayan ve dünyalık bir maksadı olmayan kimselerdendi...

İslam toprakları genişlediğinde, müslümanların haksız yere valilerini övdüklerini görünce, onlara şu uyarıcı sözleri göndermeye başladı:

— "Kabe'nin rabbine yemin olsun, onlar mahvoldular...

Onlar mahvoldular ve mahvettiler...

Ben onlara acımıyorum. Ancak mahvettikleri müslümanlara acıyorum..."

O çok müttakiydi, Allah'ı ve ahiret gününü her ne zaman zikretse ağlardı...

Kur'an-ı Kerim ayetlerini okurken veya dinlerken bütün vücudu titrerdi...

Bu ayetlerden birini dinlediğinde yahut okuduğunda onu tarif edilmeyecek derede bir hüzün kaplardı.

İşte o ayet:

"De ki: Üstünüzden ve altınızdan size azap göndermeye, sizi fırka fırka yapıp kiminize kiminizin hıncını tattırmaya kadir olan O'dur. Anlasınlar diye ayetleri nasıl yerli yerince açıkladığımıza bak." [1]

Ubeyy'in en çok korktuğu şey aralarında şiddetli bir intikam savaşı çıkacak günün müslümanlara da gelmesiydi...

O, Allah'tan daima afiyet isterdi... Allah'ın lütfuyla afiyet ve nimetlere ulaşmış, inanarak korkusuzca ve mükafatını alarak Rabbine kavuşmuştu...

1 En'âm Süresi, 65.

SA'D B. MUAZ

Seni tebrik ederim, Ebû Amr!

O, ömrünün otuz birinci yılında müslüman,

Otuz yedinci yılında şehid olmuştu.

Sa'd b. Muaz (r.a.) İslam'a girdiği günle vefat ettiği gün arasında Allah ve Resûlünün hizmetinde şahane günler geçirmişti...

Bakın!...

Güzel yüzlü, uzun boylu, iri gövdeli ve akıllı bu kişiyi görüyor musunuz?

İşte o...

O, Muhammed'in (s.a.v.) Mekke'den tevhidi ve İslam'ı müjdelesin diye Medine'ye gönderdiği Mus'ab b. Umeyr'i görmek için Esad b. Zürare'nin evine koşa koşa geliyor...

Evet... O, dinini beraberinde götürsün ve Medine'yi kendi diniyle başbaşa bıraksın diye bu yabancıyı Medine sınırlarının dışına kovmak için oraya gidiyor!...

*

Fakat teyzesinin oğlunun ve Es'ad b. Zürare'nin evindeki Mus'ab'ın toplantısına yaklaşır yaklaşmaz, gönlü, üzerine saadet rüzgarları gibi esen tatlı esintilerle ferahlar.

Orada oturanların yanlarına varıp Mus'ab'ın sözlerini dinlemek için aralarındaki yerini alır almaz, Allah'ın hidayeti, onun içini ve ruhunu aydınlatmış olur...

Kaderin ansızın gelen şaşırtıcı olaylarından birinde, Ensar'ın lideri mızrağını bir kenara fırlatıp Rasûlullah'a (s.a.v.) bey'at etmek için sağ elini uzatıyordu... Sa'd b. Muaz'ın müslüman olmasıyla Medine'de yeni bir güneş doğuyor, Muhammed'le (s.a.v.) birlikte âlemlerin Rabbi Allah'a teslim olan birçok kalp onun yörüngesinde dönüyordu!...

Sa'd müslüman olmuş, kahramanlık ve büyüklükle müslümanlığının sorumluklarını da yüklenmişti...

Rasûlullah (s.a.v.) ve ashabı, Medine'ye hicret ettiğinde Abduleşhel oğullarının Sa'd'ın kabile evleri kapılarını muhacirlere açmış, bütün malları hesap sorulmaksızın ve başa kakılmaksızın onların emirlerine geçmişti!...

*

Ve Bedir savaşı gelir...

Rasûlullah (s.a.v.) durumu kendileriyle görüşmek için Muhacir ve Ensar'a mensup sahabîlerini toplar:

Mübarek yüzünü Ensar tarafına çevirir ve şöyle buyurur:

— "Bana tavsiyede bulunun, Ensar!"

Sa'd b. Muaz bayrak gibi ayağa kalkarak şöyle der:

— "Ya Rasûlallah! Biz sana iman ettik, seni tasdik ettik. Bize getirdiğin Kur'an'ın hakk olduğuna şehadet ettik. Bu konuda senin sözlerini dinlemeye ve sana itaat etmeye söz verdik.

Ya Rasûlallah! Nasıl istersen o şekilde hareket et, biz seninle birlikteyiz... Seni hakk peygamber olarak gönderen Allah'a yemin olsun ki, sen bize şu denizi gösterip dalsan, biz de beraber dalarız. Bizden (Ensar'dan) bir kişi bile geride kalmaz. Biz yarın düşmanımıza bizimle beraber karşı gitmeni de kötü görmeyiz...

Biz savaşta sebat etmesini, düşmanla karşılaştığımızda sadakat göstermesini biliriz... Umulur ki Allah Teala sana, bizim elimizden senin gözünü aydın edecek şeyleri gösterecektir.

Bunun için Allah'ın bereketine güvenerek bizimle birlikte düşman üzerine yürüyün..."

Sa'd'ın sözleri, müjde hilalleri gibi doğdu. Rasûlullah'ın (s.a.v.) yüzü neş'e, mutluluk ve memnuniyetten parladı. Bunun üzerine rnüslümanlara şöyle dedi:

— "Öyleyse yürüyün. Size müjdelerim ki, Allah Teala bana, bu iki taifeden birini vaadetti... Vallahi... Şimdi, ben o Kureyş kavminin savaş meydanında yıkılacakları yerleri görür gibiyim..."

Uhud savaşında, müşrik ordusunun ani saldırısıyla müslümanlar dağıldığında, gözler Sa'd b. Muaz'ın bulunduğu yerden ayrılmıyordu...

Ayaklarını kendisine layık bir kahramanlıkla Rasûlullah'ı (s.a.v.) savunmak için onun yanındaki bir yere çivilemişti...

*

Sa'd'ın mertliğinin ve kahramanlığının göz kamaştırıcı ve şerefli bir şekilde tecelli etmesi için Hendek savaşı oldu...

İşte bu Hendek savaşı, müslümanların hak ve adalet tanımayan düşmanlarından gördükleri acı komplolara dair açık bir delildir.

Rasûlullah (s.a.v.) ve ashabı, Medine'de Rablerine ibadet ve ona itaati tavsiye ederek ve Kureyş'in oraya bir daha saldırmayacağını ve savaş açmayacağını umarak barış içinde yaşarlarken yahudi liderlerinden bir grup, Kureyş'i Rasûlullah'a (s.a.v.) karşı kışkırtmak, eğer müslümanlarla savaşa çıkarlarsa, Kureyşlilerin yanında yer alacaklarına dair onlara söz vermek üzere gizlice Mekke'ye giderler...

Müşriklerle fiilen anlaşıp birlikte savaş planını hazırladılar...

Medine'ye dönerken yolda, Arap kabilelerinin en büyüklerinden birisi olan Gatafan'ı da kışkırtıp ileri gelenleriyle, Kureyş ordusuna katılmak üzere anlaştılar...

Savaş planı hazırlanıp görevler dağıtıldı... Kureyş ve Gatafan büyük ve güçlü bir orduyla Medine'ye saldıracaktı...

Yahudiler ise öbür ordunun ansızın saldırdığı sırada Medine ve etrafına zarar verme görevini yerine getirecekti...

Peygamber (s.a.v.) bu pis tertibi öğrenince hazırlık yapmaya başladı. Saldırganlara engel olmak için Medine'nin etrafına bir hendek kazılmasını emretti. Sa'd b. Muâz'la Sa'd b. Ubade'yi, muhtemel savaştaki gerçek durumlarını anlamak için Benî Kureyza yahudilerinin lideri Ka'b b. Esed'e gönderdi. Çünkü Rasûlullah'la (s.a.v.) Benî Kureyza yahudileri arasında bazı anlaşmalar vardı...

Rasûlullah'ın (s.a.v.) elçileri Benî Kureyza'nın lideriyle görüştüklerinde onlara şöyle denildi:

— "Muhammed'le (s.a.v.) bizim aramızda ne söz, ne de anlaşma var!..."

Medine halkının böyle şiddetli bir savaş ve korkunç bir kuşatmaya maruz kalması Rasûlullah'ın (s.a.v.) zoruna gitti ve Gatafan'ı Kureyş'ten ayırmayı düşündü. Böylece saldırıya geçecek olan ordunun güç ve sayısının yarısı eksilecekti. Bizzat kendisi, bu savaştan ellerini çekmesi konusunda Gatafan'ın ileri gelenleriyle görüşmeler yaptı. Bunun karşılığı olarak, onlara Medine hurmalarının üçte biri verilecekti. Gatafanlılar razı oldular. Anlaşmanın sadece geçerli bir vesikaya kaydedilmesi kalmıştı...

Çalışmaların bu safhasında Rasûlullah (s.a.v.) beklemeye başladı. Çünkü bu meselede tek başına hareket etmeye hakkı olmadığı kanaatindeydi. Görüş alış-verişinde bulunmak için ashabını (r.a.) çağırdı...

Rasûlullah (s.a.v.) Sa'd b. Muaz ve Sa'd b. Ubade'nin görüşlerine özel bir ilgi gösterirdi. Çünkü onlar, Medine'nin ileri gelen kimsele- rindendi. Onlar bu meseleyi tartışmada ve takınılacak tavrı seçmede ilk hak sahipleriydi...

*

Rasûlullah (s.a.v.) kendisiyle Gatafan ileri gelenleri arasında cereyan eden konuşmaları onlara anlattı. Buna, Medine ve halkını böyle tehlikeli bir saldırı ve korkunç bir kuşatmadan uzak tutmak arzusuyla başvurduğu söyledi...

Sa'dların ikisi de Rasûlullah'a (s.a.v.) şu soru ile yöneldiler:

— "Ya Rasûlallah!... Bu senin seçtiğin bir görüş mü, yoksa Allah'ın sana emrettiği bir vahiy midir?"

Rasûlullah (s.a.v.) cevap verdi:

— "Bu, benim sizin için seçtiğim bir görüştür. Vallahi, ben bunu sadece, Arapların size bir tek yaydan attıklarını ve sizi her taraftan sardıklarını gördüğüm için yapıyorum. Onların size karşı olan üstünlüklerini herhangi bir şekilde kırmak istedim..."

Sa'd b. Muaz, erkek ve mü'minler olarak kaderin kendilerini böyle bir imtihanla karşı karşıya getirdiğini anladı...

Bu arada şöyle dedi:

— "Ya Rasûlallah!... Biz ve onlar putlara tapan müşriklerdik. Allah'a tapmaz ve onu tanımazdık. Onlar Medine'mizden bir hurmayı, ikram edildiğinde veya satın olmak suretiyle yemeyi arzu ederlerdi...

Allah bize İslam'ı ikram edip bizi seninle ve onunla aziz kılınca mı mallarımızı onlara vereceğiz?

Vallahi, bizim buna hiç ihtiyacımız yok...

Vallahi, biz onlara ancak kılıçları veririz. Sonunda Allah bizimle onların arasında hükmünü verir..."

Hemen, Rasûlullah (s.a.v.) görüşünden vazgeçti ve Gatafan'ın ileri gelenlerine ashabının anlaşma metnini reddettiklerini ve kendisinin, ashabının görüşlerini kabul ettiğini bildirdi...

*

Birkaç gün sonra Medine korkunç bir kuşatmaya şahit oldu...

Gerçekten korkunç bir kuşatmaydı. Çünkü şehri korusun diye etrafına kazılan hendek böyle bir kuşatmayı gerektiriyordu.

Müslümanlar savaş elbiselerini giydiler.

Sa'd İbn Muaz kılıcını ve mızrağını aldı ve şu şiiri söyleyerek çıktı:

"Ey deve! Biraz bekle, savaş çıkacak,

Ecel yaklaştığında ölüm ne güzeldir!..."

Saldırılardan birinde Sa'd'ın koluna müşriklerden birinin attığı bir ok isabet etti...

Damarından kan fışkırmaya başladı. Kanının durdurulması için geçici olarak, acil bir tedavi uygulandı. Rasûlullah (s.a.v.) onun mescide götürülmesini ve hastalığı sırasında devamlı ona yakın olması için, orada kendisi için bir çadır kurulmasını emretti...

Müslümanlar büyük kahramanlarını Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidindeki yerine götürdüler...

Sa'd gözlerini semaya dikip şöyle dedi:

— "Ya Rabbi! Eğer Kureyş'le yapılan savaşın birazını bıraktıysan, beni de ona bırak. Çünkü hiçbir kavimle savaşmayı, senin peygamberine eziyet eden, onu yalanlayan ve onu yurdundan çıkaran kavimle savaşmak kadar sevmem...

Eğer bizimle onlar arasında bir savaş takdir ettiysen, o gün bana isabet eden şeyi şehit olmaya götüren bir sebep yap...

Benî Kureyza'dan gözlerim aydın oluncaya kadar beni öldürme!..."

*

Bravo sana, ey Sa'd b. Muaz!

Böyle bir sözü, böyle bir durumda senden başka kim söyleyebilir ki?

Allah onun duasını kabul etmişti...

Ona isabet eden şey, şehitliğe giden yolda bulunmasıydı. Çünkü bir ay sonra yaraları yüzünden Rabbine kavuşacaktı...

Fakat, Benî Kureyza'dan içi rahatlayıncaya kadar da ölmemişti.

Çünkü Kureyş, Medine'yi ele geçirmekten ümidini kesip askerler arasında korku başlayınca, eşya ve silahlarını aldılar ve yenik bir halde Mekke'ye döndüler...

Rasûlullah (s.a.v.) anladı ki diledikleri zaman Medine'ye karşı ihanetlerini sürdüren Beni Kureyza yahudilerini serbest bırakmak, artık

müslümanlar karşısında müsamahaya haklarının olmadığı bir durumdu...

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Beni Kureyza'nın üzerine yürünmesini emretti...

Onları on beş gün kuşattılar...

Beni Kureyza, müslümanlardan kendileri için bir kurtuluş yolu bulamayınca teslim olup kendileri hakkında Sa'd b. Muaz'ın hüküm vermesi ricasıyla Rasûlullah'a (s.a.v.) geldiler... Çünkü Sa'd cahiliyye devrinde, onların müttefiki idi...

Peygamber (s.a.v.), ashabından bazılarını Sa'd İbn Muaz'ı daha önce mescidde tedavi edilmekte olduğu yerden getiren kimselere gönderdi...

Sa'd bir hayvanın üzerinde geldi. Çünkü güçsüz ve hastaydı.

Rasûlullah (s.a.v.) ona şöyle dedi:

— "Sa'd! Beni Kureyza hakkında hükmünü ver..."

Sa'd, sonuncusu Hendek savaşı olan ve neredeyse Medine'yi halkıyla birlikte mahvedecek ihanet teşebbüslerini tekrar hatırlamaya başladı...

Sa'd şöyle dedi:

— "Ben onların savaşa katılanlarının öldürülmesi... Kadın ve çocukların esir edilmesi, mallarının taksim edilmesi görüşündeyim..."

Böylece Sa'd, Beni Kureyza'dan içi rahatlayıncaya kadar ölmemişti... Sa'd'ın yarası her gün, hatta her saat tehlikeli bir hal alıyordu...

Bir gün Rasûlullah (s.a.v.) onu ziyarete gitti ve onu son anlarını yaşarken buldu. Başını alıp göğsüne koydu ve Allah'a şöyle dua etti:

— "Allah'ım! Sa'd senin yolunda cihad etti. Senin Rasûlünü tasdik etti ve onun istediği şeyle hüküm verdi. Onun ruhunu, bir ruhu kabul ettiğinin en hayırlısıyla kabul et."

Peygamber'in (s.a.v.) sözleri veda etmekte olan ruhun üzerine bir serinlik ve esenlik olarak boşandı. Gayret edip Rasûlullah'ın (s.a.v.)

yüzünün hayatta gördüklerinin sonuncusu olması için gözlerini açtı ve şöyle dedi:

— "Es-selamü aleyke ya Rasûlallah!...

Şehadet ederim ki sen, Allah'ın elçisisin."

Peygamber (s.a.v.) hemen Sa'd'ın yüzüne eğildi ve:

— "Seni tebrik ederim, Ebû Amr" dedi.

*

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) anlatır:

— "Ben Sa'd'ın kabrini kazanlardandım. Her bir toprak tabakasına ulaştığımızda, misk kokusu duyardık. Nihayet cesedin konulacağı yere vardık..."

Müslümanların Sa'd'ı kaybetmeleri büyük bir bela idi...

Ama peygamberlerinin şu sözünü duyduklarında tesellileri büyük idi:

— "Sa'd b. Muaz'ın ölümünden dolayı Rahman'ın arşı sarsıldı..."

SA'D B. UBADE

Ensar'ın sancağının taşıyıcısı...

Sa'd b. Muaz zikredilsin de onunla birlikte Sa'd b. Ubade zikredilmesin, bu olamaz...

Onlar Medine halkının liderleriydi...

Sa'd b. Muaz, Evs'in,

Sa'd b. Ubade ise Hazrec'in lideriydi.

Her ikisi de erkenden müslüman olmuşlar, Akabe bey'atına katılmışlar, itaatkar, inançlı ve ihlaslı birer asker olarak Rasûlullah'la (s.a.v.) birlikte yaşamışlardı...

Belki Sa'd b. Ubade, bütün Ensar arasında, Kureyş'in Mekke'de müslümanlara reva gördüğü işkenceden payını alan tek kişiydi!...

Kureyş'in Mekke'de oturanlara işkence etmesi tabiî idi...

Fakat Medine'den bir adamın, sadece bir adam değil, büyük bir liderin böyle bir işkenceye maruz kalması, sadece İbn Ubade'ye hastı.

Bunun sebebi şöyledir: Akabe bey'atı gizlice yapılıp Ensar yolculuğa hazır hale geldikten sonra Kureyş, Ensar'ın bey'atını ve Rasûlullah'la (s.a.v.) ve onun arkasından şirk ve karanlığın güçlerine karşı durdukları Medine'ye hicret konusunda anlaştıklarını öğrendi...

Kureyş deliye döndü ve yolda gitmekte olan kafileyi kovalamaya başladı. Nihayet kafiledekilerden Sa'd b. Ubade'ye yetişti. Müşrikler onu

yakaladılar. Ellerini hayvanının yularıyla boynuna bağlayıp Mekke'y götürdüler. Orada, onu dövmek ve istedikleri işkenceyi yapmak içi etrafında toplandılar...

Kureyş'ten sığınma hakkı isteyip sığınanları uzun zaman koru yan, yaptıkları ticarete karışmayan ve onlardan birisi Medine'ye gitt ğinde ağırlayan, Medine'nin en ileri gelen zatlarından birisi olan Sa'd b Ubade'ye böyle mi davranılacaktı?

Onun ellerini bağlayıp dövenler kendisini ve kavmi arasındak yerini bilselerdi, acaba onu serbest bırakırlar mıydı?...

Onlar müslüman olan Mekke ileri gelenlerine de işkence etme mişler miydi?..

O günlerde Kureyş delirmişti. Cahiliyye döneminin bütün imti yazlarının, hakkın balyozları altında ezilmeye hazırlandığını görüp kir ve intikamlarını kusmaktan başka bir çare tanımıyorlardı...

Müşrikler -anlattığımız gibi- sopa ve zulümle Sa'd b. Ubade'nir başına üşüşmüşlerdi...

Hikayenin geri kalanını bırakalım da Sa'd anlatsın:

"... Vallahi artık ellerine düşmüştüm. Çünkü Kureyşli bir grup tepeme dikilmişti. Aralarında temiz yüzlü, beyaz ve uzun boylu bii adam vardı.

Kendi kendime: Eğer bunlardan birinde hayır varsa bunda vardır, dedim...

O adam yanıma gelince elini kaldırıp bana bir tokat patlattı...

Yine kendi kendime; tamam vallahi bundan başka hiçbirinde hayır yok, dedim!...

Aralarında çekiştirirlerken, onlardan birisi beni evine götürdü ve şöyle dedi:

— "Vah sana! Daha önce, Kureyş'ten himaye ettiğin birisi yok mu?"

Ben de:

— "Var, Cübeyr b. Mut'im'in gönderdiği tacirleri himaye ediyordum ve onları memleketimde onlara zulmetmek isteyen kimselerden koruyordum. Haris b. Harb b. Ümeyye'yi de ben himaye ediyordum" dedim.

O adam:

— "O iki kişinin adını bir daha söyle ve onlara yaptığın himayeyi anlat" dedi. Anlattım.

Adam o iki zatın yanına gidip onlara: 'Kendilerinin adlarını söyleyen ve aralarındaki himayeden bahseden Hazrecli birisinin Mekke'de dövülmekte olduğunu söyledi...'

O iki zat ona adımı sordular. O da Sa'd b. Ubade, dedi.

Onlar: 'Vallahi, doğru dediler ve gelip onların elinden beni kurtardılar.'

Sa'd, daha işin başlangıcında karşılaştığı bu zulümden sonra Mekke'den ayrıldı. Böylece Kureyş'in savunmasız, iyiliğe, hakka ve barışa davet eden bir topluluğa karşı ne kadar acımasız olduğunu da öğrenmiş oldu...

Bu zulüm onun azmini biledi ve kendini Rasûlullah'a (s.a.v.) ashaba ve İslam'a yardıma adamaya karar verdi...

*

Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye hicret eder. Ondan önce ashabı hicret eder...

Sa'd mallarını muhacirlerin hizmetine verdi...

Sa'd doğuştan ve irsi olarak cömertti...

O, cahiliyyedeki cömertliğinin ünü bütün ünlerden yaygın olan İbn Ubade, İbn Duleym ve İbn Harise'ydi...

Sa'd'ın İslam'daki cömertliği onun güçlü ve sağlam imanının delillerinden birisiydi...

Raviler onun bu cömertliği hakkında şöyle demişlerdir: "Sa'd'ın tabağı Peygamber'in (s.a.v.) bütün odalarında dolaşıyordu..."

Yine şöyle demişlerdir: "Ensar'dan bazıları bir, iki veya üç muhacirle evlerine giderlerdi. Sa'd İbn Ubade ise sekiz muhacirle (doyurmak için) evine giderdi!..."

İşte bunun için, Sa'd, Rabbinden daima iyiliğini ve rızkını artırmasını isterdi...

O şöyle derdi:

— "Allah'ım az bana layık değildir ve ben de ona layık değilim!..."

İşte bu yüzden O, Rasûlullah'ın (s.a.v.) kendisine yaptığı şu duaya layıktı:

— "Allah'ım! Salavatını ve rahmetini Sa'd b. Ubade'nin ailesi üzerine kıl..."

*

Sa'd İslam'ın hizmetine sadece servetini değil, gücünü ve maharetini de vermişti.

O çok iyi ok atardı. Rasûlullah'la (s.a.v.) birlikte çıktıkları savaşlarda onun tam bir fedaisiydi...

İbn Abbas (r.a.) şöyle der:

— "Rasûlullah'ın (s.a.v.) bütün savaşlarında iki sancağı vardı:

Muhacirlerin sancağı Ali b. Ebî Talib'teydi...

Ensar'ın sancağı da, Sa'd b. Ubade'deydi."

*

Katılığın bu güçlü şahsın karakteri olduğu görülür.

O, Hakk'ta katıydı...

Kendisi için hakk gördüğü şeyde sebat etmede katıydı...

Yapılması gereken bir şeyin açıkça ilan edilmesine inandığında dalkavukluğu, yapmaya karar verdiğinde de kimseye hoş görünmeyi bilmezdi...

İşte bu katılık veya aşırılık, Ensar'ın büyük liderini, lehine olanlardan ziyade, aleyhine olan davranışlara sevketmiştir...

*

Mekke'nin fethi günü Rasûlullah (s.a.v.) onu, müslüman ordusundan bir birliğe komutan yapmıştı...

O, mukaddes beldenin kapılarını görür görmez şöyle haykırdı:

— "Bugün kahramanlık günüdür... Bugün haram helal kılınır..."

Ömer İbn el-Hattab onun sözlerini duyunca hemen Rasûlullah'a (s.a.v.) koştu ve şöyle dedi:

— "Ya Rasûlallah! Sa'd İbn Ubade'nin söylediğini dinle... Kureyş içinde onun bir taşkınlık yapmasından emin değiliz..."

Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.), Hz. Ali'ye ona yetişip elinden sancağı almasını ve onun yerine komutan olmasını emretti...

Sa'd, Mekke'nin, muzaffer İslam ordusuna teslim olup boyun eğdiğini görünce mü'minlerin ve birgün kendisinin üzerine yağdırdığı bütün işkence çeşitlerini hatırladı.

Bütün günahları 'la ilahe illallah' demek olan zayıf kimselere karşı Mekke halkının açtığı savaşları hatırlayınca katılığı onu, Kureyş'in başına gelene sevinmeye ve büyük fetih gününde onları tehdide sevketmişti...

Bu katılık veya başka bir deyişle Sa'd'ın karakterinin bir parçasını meydana getiren bu aşırılık onu Sakife[1] günündeki bilinen yerinde durdurmuştur...

Peygamber'in (s.a.v.) vefatından hemen sonra, Rasûlullah'ın (s.a.v.) halifesinin Ensar'dan olmasını söyleyerek Beni Saide Sakife'sinde Ensar'dan bir grup onun etrafında toplandı...

Rasûlullah'ın (s.a.v.) halifesi olmak, ona sahip olanlar için dünyada ve ahirette bir şerefti...

Bu bakımdan Ensar'dan olan bu grup, onu elde etmek istemişti...

Fakat, Rasûlullah (s.a.v.) hastalığı esnasında Hz. Ebû Bekir'in arkasında namaz kılmıştı. Sahabe Rasûlullah'ın (s.a.v.) başka olaylarla da teyid etmiş olduğu Ebû Bekir'i imam yapma olayından, halifenin "mağaradayken ikinin ikincisi" olan Ebû Bekir olduğunu anlamıştı...

Diyoruz ki: Onlar, Ebû Bekir'in halifeliğe başkasından daha layık olduğunu anlamışlardı.

Böylece Ömer b. el-Hattab (r.a.) bu görüşteydi ve onu savundu. İşte bu görüş Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabından bir çoğunu red ve inkar makamında olan bu tavrı takınmaya sevketmişti.

---

1 Sakife: Arapça'da 'sofa, gölgelik' anlamlarına gelir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra halifenin kimden olacağı konusunda görüşmelerin yapıldığı yer. Bu olaya "Sakife Günü" denilmiştir. (Çeviren)

*

Ancak Sa'd b. Ubade bu tutumuyla samimi bir şekilde karakter ve ahlakı yansıtıyordu...

O -anlattığımız gibi- kanaatinde sebat etmede çok katı, açık olmada çok inatçıydı...

Huneyn savaşından az önce Rasûlullah'ın (s.a.v.) huzurundaki tutumu onun bu huyuna delalet etmektedir...

Müslümanlar bu savaşı muzaffer olarak bitirdiklerinde, Rasûlullah (s.a.v.) savaş ganimetlerini müslümanlara taksim etmeye başladı. O gün, kalpleri İslam'a ısındırılmak istenenlere özel bir ilgi gösterdi. Çünkü onlar kısa süre önce İslam'a girmiş olan eşraftı. Rasûlullah (s.a.v.), gösterdiği bu ilgiyle, savaşa katılanlardan ihtiyaç sahibi olanlara verdiği gibi, onların da kalplerini kazanmayı düşünmüştü.

Ama sağlam Müslümanları, müslümanlıklarına havale edip onlara bu savaşta elde edilen ganimetlerden hiçbir şey vermemişti.

Rasûlullah'ın (s.a.v.) verdiği hediye -sadece hediye- herkesin çok arzu ettiği bir şerefti...

Savaş ganimetleri müslümanların geçimlerinin ona dayandığı önemli bir geliri teşkil ediyordu...

Böyle olunca, Ensar devamlı şunu soruyordu: Rasûlullah (s.a.v.) haraç ve ganimet paylarını onlara niçin vermemişti?

Ensar'ın şairi Hassan b. Sabit şu şiiri söylemiştir:

"Resûl'e git ve onu insanlar sayıldığı zaman, mü'minler için güvenilenlerin en hayırlısı de.

Uzakta olduğu halde, bir kavmin önüne geçirilip, niye Süleym tercih ediliyor?

Onlar barındırdılar ve yardım ettiler.

Savaş ateşi tutuşmuşken hidayet dinine yardım ettikleri için Allah onları Ensar diye adlandırdı...

Onlar Allah yolunda koştular, felaket ve musibetlere göğüs gerdiler. Yüz çevirmediler ve bıkıp usanmadılar."

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ve Ensar'ın şairi olan Hassan bu beyitlerde Ensar'ın çektiği sıkıntıyı ifade etmiştir. Halbuki Peygamber (s.a.v.), sahabeden bazılarına vereceğini vermiş, onlara hiçbir şey vermemişti...

Ensar'ın lideri, Sa'd b. Ubade kabilesinin bu meseleyi aralarında konuştuğunu görüp duydu ve bu durum onu memnun etmedi. Bu onun kapalı olmayan ve açık karakterini yansıtıyordu. Hemen Rasûlullah'a (s.a.v.) gidip şöyle dedi:

— "Ya Rasûlallah! Ensar, ganimet mallarının bu şekilde dağıtılmasından dolayı size karşı gönüllerinde teessür duymuşlardır.

Sen kendi kavmine dağıttın, Arap kabilelerine bol bol verdin de, Ensar'a hiçbir şey vermedin..."

Böylece, herşeyi açık bu adam, kendi gönlünden geçen ve Ensar'ın içinden geçen her şeyi anlattı... Hz. Peygamber'e durum hakkında güvenli bir tablo verdi...

Rasûlullah (s.a.v.) ona sordu:

— "Ey Sa'd! Sen de bu fikirde misin?"

Sa'd aynı açıklıkla:

— "Ben de kavmimin bir ferdi olmaktan başka bir şey değilim."

Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) ona:

— "Öyleyse haydi kavmini benim için topla" dedi.

Hikayeyi sonuna kadar takip etmemiz lazım. Çünkü onun dayanılmaz bir dehşeti vardır!

Sa'd, kavmi Ensar'ı topladı.

Rasûlullah (s.a.v.) onların yanına gelip üzgün yüzlerini süzdü, anlayış ve takdirle parlayan bir gülümseme attı...

Daha sonra şöyle konuştu:

— "Ey Ensar topluluğu! Sizden bana gelen dedikodu ve bana karşı gönlünüzde duyduğunuz teessür nedir?

Siz dalalet içindeyken ben size gelmiş değil miyim ve benim vasıtamla Allah'ın hidayeti erişmiş değli midir?

Siz fakirken, benim hicretimle Allah sizi zenginleştirmedi mi?

Siz birbirinize düşmanken benim gelmemle Allah kalplerinizi birleştirmedi mi?"

Onlar şöyle cevap verdiler:

— "Evet, Allah ve Resûlü'nün üzerimizdeki lûtfu daha büyüktür."

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

— "Cevap vermiyor musunuz, ey Ensar topluluğu?"

Onlar:

— "Ya Rasûlullah! (s.a.v.) Sana nasıl cevap verelim, minnet ve şükran Allah'a ve elçisine aittir" dediler.

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

— "Siz benim sorularıma şöyle cevap verseydiniz daha doğru söylemiş ve tarafımdan daha çok tasdik edilirdiniz!

Sen yalanlanmış olarak aramıza geldin de biz sana inandık.

Sen terkedilmiş, yalnız bırakılmış olarak bize geldin de biz sana yardım ettik.

Koğulmuş olarak geldin de, seni biz evimize aldık.

Ey Ensar topluluğu! Bazılarının kalplerini ısındırmakla müslüman olmaları için verdiğim ve sizin müslümanlığınızın sağlamlığına güvenerek size vermediğim önemsiz dünya malından dolayı canınız mı sıkıldı? Ey Ensar topluluğu! İnsanlar aldıkları koyun ve develeri götürürlerken, siz de Rasûlullah'la (s.a.v.) yurdunuza dönmek istemez misiniz? Canım elinde olan Allah'a yemin olsun ki, eğer hicret fazileti olmasaydı, mutlaka ben Ensar'dan birisi olmak isterdim.

Halk bir vadiye yönelse, hiç şüphesiz ben de Ensar vadisine yönelirdim.

Allah'ım! Sen Ensar'a, Ensar'ın çocuklarına ve çocuklarının çocuklarına rahmet et!"

Bu sözler üzerine Ensar sakalları ıslanıncaya kadar hüngür hüngür ağladı...

Yüce Resûlün sözleri onların gönüllerine selamet, ruhlarına zenginlik ve afiyet doldurdu.

Hepsi birden, Sa'd b. Ubade de onlarla birlikte:

— "Biz kısmet ve pay olarak Allah'ın Resûlü'ne razı olduk" diye haykırdılar...

*

Hz. Ömer'in halifeliğinin ilk günlerinde Sa'd, Emirül-mü'minin'e gitti ve aynı aşırı açıklığıyla ona şöyle dedi:

— "Arkadaşım Ebû Bekir bizim yanımızda senden daha sevimliydi.. Vallahi, senin himayene girmek istemiyordum!..."

Hz. Ömer ona sakin bir şekilde şu cevabı verdi:

— "Komşusunun himayesini istemeyen kimse, ondan uzaklaşmıştır..."

Sa'd tekrar şöyle cevap verdi:

"Ben senden daha iyi olanın himayesine sığınıyorum!..."

*

Sa'd (r.a.), Emirül-mü'minin Hz. Ömer'e söylediği bu sözleriyle hakaret etmek veya hoşnutsuzluğu ifade etmek istemiyordu.

Kısmet ve pay olarak Rasûlullah'a (s.a.v.) razı olan kimse, uzun zaman Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sevgi ve takdirini gören Ömer gibi bir adamın halifeliğini reddedemezdi...

Sa'd, Kur'an'ın kendilerini "Aralarında merhametlidirler" diye nitelendirdiği sahabilerden birisi olarak, bazen kendisiyle Emirül-mü'minin arasında istemediği ve razı olmadığı bir ihtilafı doğuracak hal ve şartları beklememek istemişti...

*

Devesini Suriye'ye doğru sürdü...

Oraya ulaşıp Huran bölgesinde konakladığında eceli hemen onu çağırdı ve o Rahim olan Rabbinin himayesine kavuştu...

ABDURRAHMAN B. EBÎ BEKİR

Sonuna kadar kahraman...

İşte bütün derinlik ve boyutlarıyla Arapların karakterini açıklayan bir tablo...

Onun babası, ilk mü'mindi. Sadece kendi modelinde bir imanla Allah'a ve Resûlüne iman eden Sıddîk'tı. Mağaradayken o, ikinin ikincisiydi. O, kavminin dinine ve Kureyş'in putlarına karşı yalçın kayalar gibi direnmişti...

O, Bedir'e müşrik askerleriyle birlikte savaşmak üzere çıkmıştı...

Uhud'da da yine, Kureyş'in müslümanlarla çarpışmak için savaşa getirdiği okçuların başındaydı...

İki ordu karşılaşmadan önce, âdet olduğu üzere karşılıklı düello başladı...

Abdurrahman müslümanlardan, kendisiyle düello edecek birisini davet etmek üzere ortaya atıldı...

Babası Ebû Bekir Sıddîk (r.a.) oğluyla düello etmek için ona doğru fırladı. Fakat Peygamber (s.a.v.) onu tutup babasıyla oğlunun düello etmesine engel oldu...

*

İnancına mutlak bağlılığın asil bir Arabı tarif ettiği kadar hiçbir şey onu tarif edemez.

O bir dine veya kesin kanaat getirdiği bir fikre inandığı zaman artık ondan kurtulmanın hiçbir yolu yoktur. Ancak hile ve sahtelik olmadan aklını ve ruhunu dolduran yeni bir inancın, onu yerinden uzaklaştırması müstesnadır.

Abdurrahman'ın babasına olan saygısına, onun akıllılığına, ruhunun ve ahlakının büyüklüğüne tam güvenine rağmen, inancına bağlılığı, babasının kendisine üstünlüğünü kabul ettirmeye devam etti, ama babasının müslüman olması onu babasına uymaya teşvik etmedi.

Böylece o, kanaat ve inancının sorumluluğunu yüklenerek, Kureyş'in ilahlarını savunmak; ölümden korkmayan mü'minlerle, Kureyş'in sancakları altında döğüşmek üzere yerinde durmaya devam etti...

Bu tip asil ve güçlülere mesafe uzasa da hak gizli kalamazdı...

Onların cevherlerinin asilliği, açıklık ve samimiyetlerinin nuru, en sonunda onları doğruya götürür ve onları doğrulukla, iyilikle birleştirir.

Bir gün kaderin saati Abdurrahman b. Ebî Bekir es-Sıddîk için yeni bir doğumu ilan etmek için çaldı...

Hidayet lambaları onun ruhunu aydınlattı ve ondan cahiliyyenin miras bıraktığı bütün karanlık ve sahtelikleri silip süpürdü. O etrafındaki bütün varlık ve eşyalarda tek olan Allah'ı gördü. Allah'ın hidayeti, gölgesini onun gönlüne ve ruhuna yerleştirdi. İşte artık o da müslümanlardandı!...

Hemen Rasûlullah'a (s.a.v.) gitmek ve hak dinine girmek üzere kalktı.

Oğlunun Rasûlullah'a (s.a.v.) bey'at ettiğini görünce memnuniyet ışığının altında Hz. Ebû Bekir'in yüzü parladı.

O, küfründe mertti. İşte bugün o, mertler gibi müslüman oluyordu. Onu, ne bir arzu itiyor, ne de bir korku sürüklüyordu. Ancak bu, Allah'ın hidayetinin ve tevfikinin ona götürdüğü doğru bir inançtı.

Abdurrahman daha önce kaçırdığı şeyleri, Allah'ın elçisinin ve mü'minlerin yolunda en son gayreti sarfetmek suretiyle tamamlamaya başladı.

*

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ve ondan sonraki halifelerin günlerinde Abdurrahman hiçbir savaştan ve meşru hiçbir cihaddan geri kalmamıştır.

Yemame gününde onun büyük bir kahramanlığı vardır... Onun azim ve kahramanlığının Müseylime ve mürted ordusuna karşı çarpışmayı kazanmada büyük bir rolü olmuştur. Hatta o, Müseylime'nin akıl hocası, mürted ordusunun içinde saklandığı kalenin en önemli yerlerini kuvvetiyle koruyan Muhakkim b. et-Tufeyl'in de işini bitiren kimsedir. Muhakkim, Abdurrahman'ın darbesiyle düşüp etrafındakiler dağılınca kalede müslümanların içeriye daldığı büyük ve geniş bir gedik açılmıştı... Abdurrahman'ın özellikleri İslam'ın gölgesinde daha da parlamıştı...

Onun inancına bağlılığı, doğru ve hak gördüğü şeye tabi olmaya kesin kararlılığı, sinsiliği ve dalkavukluğu reddetmesi...

Bütün bu huylar onun şahsiyetinin ve hayatının özü oldular ve bir arzunun veya bir korkunun tesiriyle asla ondan ayrılmadılar. Hatta, o korkunç günde, Hz. Muaviye'nin kılıç zoruyla Yezid'e bey'atı kararlaştırdığı gün bile... Hz. Muaviye, Medine'deki valisi Mervan'a bey'at mektubunu yazdı ve onu camide müslümanlara okumasını emretti.

Mervan emredileni yaptı. Mektubun okunması biter bitmez Abdurrahman b. Ebî Bekir, camiye hakim olan korku ve endişeyi işitilen bir delile ve açık bir mukavemete çevirmek için ayağa kalktı. Şöyle konuştu:

— "Vallahi, siz Muhammed ümmeti için iyi idarecileri istemediniz, fakat siz onları Bizans hükümdarlarına çevirdiniz... Ne zaman bir Bizans hükümdarı olsa, başka bir Bizans hükümdarı ortaya çıkar!"

Abdurrahman o anda, eğer Muaviye bu emrini icra eder, milletin idarecisini, babadan oğula ve tesadüfle, Kayser'den sonra bir başka Kayser'e uymayı mecbur kılan Kayserlik ve Kisralık haline getirirse İslam'ın başına gelecek bütün tehlikeleri gördü...

*

Abdurrahman, bu sözlerle Mervan'ın yüzüne belaları haykırınca başlarında, Hz. Hüseyin b. Ali, Abdullah b. ez-Zübeyr ve Abdullah b. Ömer'in bulunduğu bir grup müslüman onu destekledi...

Sonra, Hz. Muaviye'nin kılıçla almaya karar verdiği bu bey'at karşısında, Hz. Hüseyin, İbnu'z-Zübeyr ve İbn Ömer'i (Allah onlardan razı olsun) susmaya mecbur eden zorlayıcı durumlar ortaya çıktı.

Fakat Abdurrahman b. Ebî Bekir bu bey'atın batıl olduğunu açıkça söylüyordu. Hz. Muaviye birisiyle, ona yüz bin dirhem gönderdi. Bu parayla onun gönlünü almak istiyordu. Sıddîk'in oğlu paraları fırlatıp, Muaviye'nin elçisine şöyle dedi:

— "Ona git ve şöyle söyle: Abdurrahman dinini dünya karşılığında satmıyor..."

Bundan sonra, Muaviye'nin Medine'ye gelmekte olduğunu öğrenince, hemen orayı terkedip Mekke'ye gitti...

Allah diledi ki ona böyle davranılmak ve kötü karşılanmak yeterli olsun...

O, Mekke tepelerine varıp orada bir süre kaldıktan sonra ruhu, Allah'a kavuştu...

Müslümanlar onu omuzlar üzerinde Mekke'nin yüksek tepesine taşıdılar ve onun cahiliyye devrine de, müslümanlık devrine de şahit olan toprağın altına gömüldü!...

Onun müslümanlığı doğru, hür ve cesur bir kimsenin müslümanlığıydı...

ABDULLAH B. AMR B. EL-ÂS

İhlaslı, âbid ve çok tövbe eden...

Şimdi kendisinden söz ettiğimiz âbid, zahid ve çok tövbe eden şahıs Abdullah b. Amr b. el-As'tır...

Babası; zeka, deha ve kurnazlıkta üstad olduğu kadar o da âbidler, zahidler ve her şeyi açık olanlar arasında yüce bir yere sahip üstaddı...

O bütün zamanını ve hayatını ibadete vermişti.

O, imanın tadıyla kendisinden geçmiş ve artık, gece-gündüz onun kulluk ve ibadetine yetmez olmuştu...

*

O, babasından önce müslüman olmuştu. Sağ elini bey'at etmek üzere Rasûlullah'ın (s.a.v.) sağ eline verdiğinde, kalbi parlak sabah gibi Allah'ın nuruyla ve ona itaatin nuruyla aydınlanmıştı...

Önce, azar azar inen Kur'an'a yöneldi. Kur'an'ın bazı ayetleri indiğinde onları ezberleyip anlamaya çalışırdı. Kur'an tamamlandığında o da tamamını ezberlemişti...

Onu sadece mahfuz bir kitabı iki kapağı arasında toplayan güçlü bir hafıza meydana getirmek için ezberlemiyordu...

Aksine, kalbinin onunla şenlenmesi ve bundan sonra onun itaatkar kulu olması için ezberliyordu. Onun helal kıldığını helal kılar, haram kıldığını haram kılar. Davet ettiği her şeyde ona icabet eder sonra, olgun meyveleri olan bahçelerinde mutlu, ayet-i kerimelerinin verdiği sevinçten gönlü rahat, uyandırdığı haşyetten gözü yaşlı olarak Kur'an okumaya ve onu düşünmeye yönelir!

Abdullah bir ermiş ve âbid olmak için yaratılmıştı. Dünyada hiçbir şey onu bu yaratıldığı halden uzaklaştırmaya kadir değildi... İslam ordusu, kendilerine savaş açan müşriklerle karşılaşmak üzere bir cihada çıktığı zaman onu bir sevgilinin ruhuyla ve bir aşığın ısrarıyla şehidliği temenni ederek safların önünde buluruz!...

Savaş bitince onu nerede görürüz?

Ya camide, ya da evindeki seccadesinde, gündüz oruçludur, gece ayaktadır (yani namaz kılmaktadır). Dili, helal da olsa dünya kelamından hiçbir sözü bilmez. Ancak onun dili, Kur'an'ını okurken, ona olan hamdini yaparken veya günahından dolayı istiğfar ederken Allah'ı zikretmekten dolayı daima ıslaktır...

İnsanları Allah'a ibadete davet etmeye gelmiş olan Rasûlullah'ın (s.a.v.), Abdullah'ın aşırı ibadet etmesine engel olmak için duruma müdahale etme ihtiyacı duyması, onun kulluk ve ibadetinin boyutlarını anlamamıza kafidir!...

Öyle olunca, Abdullah b. Amr'ın hayatı hakkında alınacak dersin iki yönünden birisi, kulluk ve doğruluğun en ileri derecelerine ulaşmada insan ruhunu coşturan üstün bir gücü ortaya çıkarmak ise, diğer yönü de bütün üstünlük ve olgunluğu aramada i'tidal ve orta yolu takip etmede dinin titizliğidir.

Böylece ruh arzu ve özlem içinde kalır...

Vücud da sıhhat ve afiyet içinde kalır!...

Rasûlullah (s.a.v.), Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın hayatını aynı tarzda geçirdiğini öğrenmişti...

Bu arada olmayan tek şey, bir savaşa çıkmaktı. Onun bütün günlerini şöyle özetlemek mümkündü. Sabahtan, sabaha kadar devamlı ibadet... Oruç, namaz ve Kur'an okumak...

Peygamber (s.a.v.) onu çağırttı ve onu ibadette itidalden ayrılmamaya davet ediyordu...

Rasûlullah (s.a.v.) ona şöyle dedi:

— "Bana senin gündüzleri yemeyip oruç tuttuğun, geceleri de uyumayıp namaz kıldığın haber verilmedi mi sanıyorsun? Her ay üç gün oruç tutman sana yeter."

Abdullah:

— "Benim bundan daha fazlasına gücüm yeter..." dedi.

Peygamber (s.a.v.):

— "Her cumadan itibaren iki gün oruç tutman sana yeter" buyurdu.

Rasûlullah (s.a.v.) tekrar sordu:

— "Öğrendim ki, Kur'an'ı bir gecede hatmediyormuşsun? Ömrünün uzun olmasından ve onu okumaktan usanmandan endişe ediyorum!

Kur'an'ı her ayda bir defa hatmet...

Onu her on günde bir defa hatmet...

Onu her üç günde bir defa hatmet..."

Sonra sözüne şöyle devam etti: "Ben hem oruç tutuyorum, hem tutmuyorum. Namaz da kılıyorum, uyuyorum da... Kadınlarla da evleniyorum. Kim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir..."

Abdullah b. Amr uzun bir ömür sürmüştür... Yaşı ilerleyip kemikleri zayıflayınca daima Rasûlullah'ın (s.a.v.) tavsiyesini hatırlar ve şöyle derdi:

"Keşke Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhsatını kabul etseydim..."

*

Bu tip bir mü'mine, iki müslüman topluluk arasında meydana gelen bir çarpışmada rastlamak zordur.

Öyleyse bacakları onu, Medine'den, Hz. Muaviye'nin Hz. Ali'ye karşı hazırladığı orduda yer aldığı Sıffîn'e nasıl taşımıştı?

Gerçekten Abdullah'ın bu davranışı onu anladıktan sonra saygıya layık olacak kadar düşünmeye değer...

Abdullah b. Amr'ın hayatı için ciddî bir tehlike teşkil etmeye varan bir şekilde ibadete nasıl yöneldiğini ve babasının zihnini devamlı meşgul eden bu durumu birçok defa Rasûlullah'a (s.a.v.) şikayet ettiğini gördük.

Hz. Peygamber'in ibadette mutedil olmasını ve ona sürelerini kısıtladığı son defaki görüşmede, babası Amr da hazırdı. Rasûlullah (s.a.v.), Abdullah'ın elini tutup babası Amr b. el-Âs'ın elinin içine koydu ve ona şöyle dedi:

— "Sana emrettiğimi yap ve babana itaat et."

Abdullah dini ve ahlakı gereğince anne ve babasına itaatkar olmasına rağmen Rasûlullah'ın (s.a.v.) bu usulle ve bu münasebetle ona emretmesi kendine has bir etkiye sahipti.

— "Abdullah benim bundan daha fazlasına gücüm yeter" dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

— "Oruçların en hayırlısı, yani Davud'un orucu için izin ister misin? Davud (a.s) bir gün oruç tutar, bir gün tutmazdı..."

Abdullah İbn Amr, uzun ömrünü, bu cümleyi bir an olsun unutmadan yaşadı:

— "Sana emrettiğim şeyi yap ve babana itaat et."

*

Zaman içinde yıllar ve günler birbirini takip etti...

Suriye'deki Hz. Muaviye, Hz. Ali'ye bey'atı kabul etmedi...

Hz. Ali de gayr-i meşru bir isyana boyun eğmeyi kabul etmedi.

İki müslüman topluluk arasında savaş çıktı. "Cemel Olayı" geçti... Ve Sıffîn olayı geldi.

Amr b. el-Âs, Hz. Muaviye'nin yanına giden yolunu seçmişti. O, müslümanların, oğlu Abdullah'a olan saygılarının ve dindarlığı konusundaki güvenlerinin derecesini biliyordu. Birçok kimsenin Hz. Muaviye'nin yanında yer almasını sağlamak için, onu savaşa gitmeye teşvik etmek istedi.

Aynı şekilde, Amr da Abdullah'ın bir savaşta kendisinin yanında yer almasıyla çok iyi netice alacağını zannediyordu. Çünkü onun Suriye'nin fethindeki ve Yermuk günündeki kahramanlığını unutmuyordu...

Sıffîn'e gitmeye niyetlendiğinde oğlunu yanına çağırtıp:

— "Abdullah! Harbe çıkmaya hazır ol, sen de bizimle birlikte savaşacaksın..."

Abdullah ona şöyle cevap verdi:

— "Nasıl?... Rasûlullah (s.a.v.) hiçbir müslümanın boynuna kılıç dokundurmamak üzere benden söz aldı..."

Amr, kurnazca, kendilerinin bu savaşa çıkmakla sadece Hz. Osman'ın katillerine gitmek ve onun temiz kanının öcünü almak istediklerini söyleyerek onu ikna etmeye çalıştı...

Sonra birdenbire, oğluna son sözünü söyledi:

— "Abdullah! Rasûlullah'ın (s.a.v.) senin elini benim elimin içine koyarak, sana yaptığı son nasihatında, 'Babana itaat et' dediğini hatırlıyor musun?..."

Abdullah b. Amr, babasına itaat etmek için hiçbir kılıcı taşımamak ve hiçbir müslümanı öldürmemek niyetiyle çıktı...

Fakat, bu onun için nasıl tamam olacaktı?

Şimdilik, babasıyla birlikte çıkması ona yetecekti.

Savaş çıktığında yerine getireceği emir de Allah içindi!...

Şiddetli ve ateşli bir şekilde savaş başladı...

Tarihçiler, Abdullah'ın savaşın başına katılıp katılmadığı konusunda ihtilaf ediyorlar...

Biz, savaşın başına katıldığını söylüyoruz... Çünkü savaş çok sürmemiştir. Hatta Abdullah b. Amr'ı savaşa iten ve Hz. Muaviye'ye karşı açıkça yerini aldıran bir olay vuku buldu...

İşte bu olay şöyledir:

Ammar b. Yasir, Hz. Ali'yle birlikte savaşıyordu. Ammar, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabı arasında mutlak bir saygıya sahipti. Bundan da daha fazlası, Hz. Peygamber tarafından, ileride öldürüleceği ve kâtilleri bildirilmişti...

Rasûlullah, Ammar'ın ileriki yıllarda nasıl öldürüleceğini şöyle anlatmıştı:

Hz. Peygamber ve ashabı Medine'ye hicretlerinden hemen sonra, mescidlerini inşa ediyorlardı. Taşlar, en kuvvetli birisinin bir taştan daha fazlasını taşıyamayacağı kadar iri ve ağırdı... Fakat, Ammar sevinç ve neşesinden taşları ikişer ikişer taşıyordu. Rasûlullah (s.a.v.) onu görünce yaşlı gözlerle süzüp, şöyle demişti:

— "Vah İbn Sümeyye'ye! Onu asi bir topluluk öldürecek..."

O gün, Rasûlullah'ın (s.a.v.) inşaata katılan bütün ashabı bu haberi duymuşlar ve hala hatırlıyorlardı.

Abdullah b. Amr da bunu duyanlardan birisiydi...

Hz. Ali'yle, Hz. Muaviye'nin taraftarları arasındaki savaşta, Ammar yüksek tepelere çıkıp avazı çıktığı kadar haykırıyordu:

— "Bugün sevgililere, Muhammed'e (s.a.v.) ve arkadaşlarına kavuşuyoruz."

Hz. Muaviye'nin ordusundan bir grup onu öldürme konusunda anlaştılar ve onu, salih şehidlerin dünyasına götüren günahkar bir oku onun tarafına doğrulttular.

Ammar'ın öldürüldüğü haberi rüzgar gibi esti...

Abdullah b. Amr heyecandan yerinde duramadı:

— Ammar öldürüldü mü?..

— Onun katilleri sizsiniz!...

— O halde sizler, Rasulullah'ın yıllar önce bildirdiği asi topluluksunuz...

— Siz sapıklık üzere savaşanlarsınız!...

Bir haberci olarak, azimlerini kırmak ve aralarında onların asi olduklarını söylemek için Hz. Muaviye'nin askerlerinin içine girdi. Çünkü onlar Ammar'ı öldürmüşlerdi. Peygamber (s.a.v.) 27 sene önce ashabından bir grubun ortasında Ammar'ı asi bir topluluğun öldüreceğini söylemişti...

Abdullah'ın sözü, Muaviye'ye taşındı. Muaviye, Amr'ı ve oğlu Abdullah'ı çağırıp Amr'a:

— Bu deli oğlunu bizden uzaklaştırmıyor musun?

Abdullah da şöyle cevap verdi:

— "Ben deli değilim. Ancak Rasûlullah'ın (s.a.v.) Ammar'a: 'Seni asi bir topluluk öldürecek!' dediğini duydum.

Muaviye ona:

— "Peki, niçin bizimle birlikte savaşa çıktın?"

Abdullah şöyle cevap verdi:

— Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) bana, babama itaat etmemi emretti. Ben savaşa çıkma konusunda ona itaat ettim fakat, sizinle birlikte savaşamam.

İkisi konuşurlarken Ammar'ın katilinin içeriye girmesi için izin isteyen kimse, Muaviye'nin huzuruna girdi. Bunun üzerine Abdullah b. Amr şöyle haykırdı:

— Ona izin ver ve cehennemi müjdele.

Çok sabırlı ve yumuşak olmasına rağmen Muaviye hiddetlenip Amr'a haykırdı:

— Şunun söylediklerini duymuyor musun...

Abdullah müttakilerin sakinliği ve rahatlığıyla Muaviye'ye sadece gerçeği söylediğini ve Ammar'ı da ancak asilerin öldürdüğünü tekrar etti...

Babasına dönüp:

— Rasûlullah (s.a.v.) bana, sana itaat etmemi emretmeseydi, seninle birlikte buraya gelmezdim!

Muaviye'yle Amr askerlerini teftişe çıktılar. Herkesin, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Ammar hakkında söylediği; 'Seni asi bir topluluk öldürecek' sözünü duyduğunu öğrenince dehşete kapıldılar.

Amr ve Muaviye bu önemli meselenin, taraftarlarının Muaviye'den yüz çevirmeye ve ona isyana dönüşmek üzere olduğunu hissettiler...

Düşündüler ve şunu söylediler:

— Evet, Rasûlullah (s.a.v.) bir gün Ammar'a "seni asi bir topluluk öldürecek" demiştir... Rasûlullah'ın (s.a.v.) verdiği haber doğrudur.

Gerçekten Ammar öldürülmüştür... Ama onu kim öldürdü? Ancak, onu savaşa çıkaranlar ve kendileriyle birlikte savaşa sürükleyenler öldürdü!...

Böyle bir karışıklıkta hangi mantık çalışabilir. İşte böylece Muaviye ve Amr'ın mantığı çalıştı...

İki topluluk savaşa başladı...

Abdullah b. Amr ise namazgahına ve ibadetine döndü...

*

Abdullah hayatını, sadece ibadetle doldurarak yaşadı...

Şu kadar var ki, sadece Sıffîn'e gitmesi onun için devamlı bir sıkıntı sebebi oldu... Onu hatırlayınca hemen ağlar ve şöyle derdi:

— Bana ne oldu da Sıffîn'e gittim?...

Bana ne oldu da müslümanlarla savaşa gittim?...

*

Abdullah b. Amr, bir gün Hz. Peygamberin mescidinde arkadaşlarıyla otururken onların yanından Hüseyin b. Ali geçti. Birbirlerine selam verdiler...

Hüseyin uzaklaştıktan sonra Abdullah, yanındakilere şöyle dedi:

— "Size yeryüzündekilerin semadakilere en sevimli olanını haber vermemi ister misiniz? İşte o, şu anda bize uğrayan Hüseyin b. Ali'dir... Sıffîn'den beri o benimle konuşmamıştı. Onun benden hoşnut olması, benim birçok devem olmasından daha iyidir!..."

O, Ebû Said el-Hudri'yle, Hüseyin'i ziyaret etmek üzere anlaştı.

Böylece Hüseyin'in evinde en büyük zatların buluşması gerçekleşti...

Abdullah b. Amr konuşmaya başladı, Sıffîn'den söz açılınca Hüseyin'in sitemli bir şekilde ona:

— Seni Muaviye'yle birlikte savaşa çıkmaya iten sebep neydi? dedi.

Abdullah cevap verdi:

— Bir gün Amr b. el-Âs (babam) beni Rasûlullah'a (s.a.v.) şikayet etti: Abdullah her gün oruç tutuyor ve her gece namaz kılıyor, diyerek...

Rasûlullah (s.a.v.) bana şöyle dedi: "Abdullah! Uyumakla birlikte namaz da kıl... Bazen oruç tut, bazen da tutma... Babana itaat et." Sıffîn gününde babam beni kendileriyle birlikte savaşa çıkmaya zorladı, bunun üzerine ben de babama itaat ederek çıktım...

Fakat, vallahi, ne bir kılıç, ne bir mızrak ne de bir ok kullandım...

*

Mübarek ömründen yetmiş iki sene geçtiğinde, namazgahında Rabbine niyaz ve O'na hamd ederken ebediyet yolculuğuna davet edildi. Büyük bir arzuyla bu daveti kabul etti...

Ruhu, güzel şeylerde onu geçen kardeşlerine koşarak ve uçarak gitti.

Müjdeci ona Rafik-i A'la tarafından şu daveti yapıyordu:

"Ey huzur içinde olan can!

O, senden, sen de ondan hoşnut olarak Rabbine dön!

Ey can! İyi kullarımın arasına gir. Cennetime gir." [1]

1 Fecr Suresi, 27-30.

SELEME B. EL-EKVA'

Piyadelerin kahramanı

Oğlu İyas onun faziletlerini bir tek cümlede özetler:

— Babam asla yalan söylememiştir!...

Bir insanın, iyi ve salih kimseler arasındaki yüce yerini almak için bu fazileti elde etmesi yeterlidir.

Seleme b. el-Ekva' bunu elde etmişti, hem de layık olarak...

Seleme, sayılı Arap okçularındandı. Aynı şekilde kahramanlık, cömertlik ve hayır işlemede yarışanlardandı.

O gönlünü İslam'a teslim ettiğinde, onu ihlasla teslim etti ve İslam onu yüce kalıbına göre işledi.

Seleme b. el-Ekva', Rıdvan bey'atına katılanlardandı.

*

Peygamber (s.a.v.) ve ashabı, hicretin altıncı yılında Kabe'yi ziyaret maksadıyla yola çıkmıştı, ama Kureyş onların karşısına çıkıp Kabe'yi ziyaretlerine engel olmuştu.

Peygamber (s.a.v.) onlara, savaşmaya değil ziyarete geldiğini haber vermek için Osman b. Affan'ı göndermişti...

Osman'ın dönmesini beklerken, Kureyş'in Osman'ı öldürdüğüne dair bir haber yayıldı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), ashabının, ölünceye kadar savaşmak üzere tek tek bey'atlarını kabul etmek için bir ağacın gölgesinde oturdu.

Seleme şöyle anlatır:

"Ölünceye kadar savaşmaya bey'at için ağacın altına oturdum. Rasûlullah'a (s.a.v.) bey'at ettim. Sonra bir kenara çekildim.

Bey'at edenler azalınca Peygamber (s.a.v.):

— Seleme! Sana ne oluyor da bey'at etmiyorsun? dedi.

— Ben bey'at ettim ya Rasûlallah! dedim.

— Yine bey'at et, buyurdu.

Bunun üzerine tekrar bey'at ettim."

Ve o, bey'atını en iyi şekilde yerine getirmiştir. Hatta bey'at etmeden önce kelime-i şehadeti getirmesinden itibaren o bey'atı hakkıyla yerine getirmiştir.

Kendisi şöyle der:

"Rasûlullah'la (s.a.v.) birlikte yedi, Zeyd b. Harise'yle birlikte dokuz savaşa katıldım..."

*

Seleme, kendisi piyade, ok ve mızrak atarak savaşanların en ustalarındandı...

Onun usulü, bugün izlenen büyük gerilla savaşlarından bazılarının usulüne benzerdi... Düşmanı kendisine saldırdığında onun önünde geri çekilirdi. Düşman geri çekildiğinde veya dinlenmek üzere durduğunda süratla ona saldırırdı!...

O bu usulle, Zukared savaşı diye bilinen savaşta, Uyeyne b. Hısn el-Fizari komutasında Medine tepelerine baskında bulunan kuvvetleri tek başına püskürtmeyi başarmıştı...

Tek başına onların peşine düşüp devamlı dövüşerek onları oyaladı. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.) sahabilerden müteşekkil bir güçle ona yetişmişti...

O gün Rasûlullah (s.a.v.) ashabına şöyle demişti:

— Piyadelerimizin en hayırlısı Seleme b. el-Ekva'dır!...

*

Seleme, üzüntü ve kaygıyı, ancak kardeşi Âmir b. el-Ekva'ın Hayber savaşında öldürülüşünde tanımıştı.

Âmir müslüman ordusunun önünde şu şiiri söylüyordu:

"Allah'ım sen olmasan hidayet yolunu bulamaz,

Sadaka vermez, namaz kılmazdık,

Üzerimize bir huzur indir.

Karşılaştığımız zaman ayaklarımızı sabit kıl."

Bu savaşta Âmir, kılıcıyla müşriklerden birine vurmaya gitti. Kılıcı elinde bükülüp ucu ölmesine sebep oldu. Müslümanlardan birisi şöyle dedi:

— Zavallı Amir, şehidlikten mahrum oldu.

O anda Seleme çok üzüldü. Çünkü, başkaları gibi o da kendisini hata ile öldürmüş olan kardeşinin cihad ecrinden ve şehitlik sevabından mahrum olduğunu zannetti.

Fakat merhametli olan Peygamber (s.a.v.) hızla işleri yoluna koyunca, Seleme ona gitti ve şöyle sordu:

— Ey Allah'ın elçisi! Âmir'in amelinin boşa gittiği doğru mu?

Rasûlullah (s.a.v.) cevap verdi:

— O, cihad ederken öldürülmüştür. Onun için iki ecir vardır. Şu anda o, Cennet'in nehirlerinde yüzüyor!..."

*

Çok cömert olan Seleme, Allah sızası için istenildiğinde olduğundan daha cömertti... Bir insan ondan, canını vermesini istese onu vermekte tereddüt etmezdi.

Halk onun bu özelliğini tanımıştı. Birisi ondan bir şey elde etmek istese ona: 'Allah rızası için senden istiyorum' derdi. Seleme de şu sözü söylerdi:

"Allah rızası için istemeyen ne için ister ki?"

*

Hz. Osman (r.a.) şehid edildiği gün, bu yiğit mücahid, müslümanlara fitne kapılarının açılmış olduğunu anlamıştı.

Ömrünü kardeşleri arasında savaş yaparak geçirmişken şimdi, kardeşlerinin karşısında olan bir savaşçı olamazdı!...

Evet... Peygamber'in (s.a.v.) müşriklerle yapılan savaştaki maharetini takdir ettiği kimsenin, bu maharetle bir mü'minle savaşmaya veya bu maharetle bir müslümanı öldürmeye hakkı yoktu...

Bu sebepten eşyasını aldı ve Rabeze'ye gitmek üzere Medine'yi terketti... Daha önce Ebû Zerr de hicret yeri olarak aynı yeri seçmişti...

Seleme, Rabeze'de hayatının geri kalanını yaşadı. Nihayet bir gün, hicretin yetmiş dördüncü yılında, onu Medine özlemi sardı. Ziyaret için oraya gitti...

Orada birinci ve ikinci günü geçirdi...

Ve üçüncü gün vefat etti...

Böylece, onu, kanatları altına alıp ondan önceki mübarek arkadaşları ve salih şehidlerle birlikte barındırmak için Medine'nin sevgili ve taze toprağı çağırmıştı.

ABDULLAH B. EZ-ZÜBEYR

Ne adam... Ve ne şehid?!

Annesi, büyük hicret yolunda Mekke'den Medine'ye hicret etmek üzere alevler içinde yanan çölü katederken o, annesinin karnında mübarek bir cenindi...

Böylece Abdullah b. ez-Zübeyr'e daha dünyaya gelmeden ve ana rahminden çıkmadan muhacirlerle birlikte hicret etmek nasib olmuştu...

Annesi Esma (r.a.), Medine tepelerindeki Kuba'ya varır varmaz, doğum sancısı tutmuş ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabı olan muhacirler Medine'ye indikleri sırada, cenin halindeki muhacir de Medine topraklarına inmişti...

Hicretin ilk çocuğu, Rasûlullah'ın (s.a.v.) Medine'deki evine götürüldü. Rasûlullah (s.a.v.) onu öptü ve ağzına mübarek tükrüğünü koydu. Böylece Abdullah b. ez-Zübeyr'in karnına giren ilk şey Rasûlullah'ın (s.a.v.) tükrüğü oldu.

Müslümanlar Medine'de toplandılar ve çocuğu beşiğine götürdüler. Daha sonra, kelime-i tevhid ve tekbir getire getire onu Medine'nin bütün sokaklarında dolaştırdılar.

Çünkü Hz. Peygamber ve ashabı Medine'ye yerleşince yahudilerin kin ve intikam duyguları kabardı. Müslümanlara karşı sinir harbine başladılar. Kahinlerinin müslümanlara büyü yapıp onları kısır-

laştırdıklarını, artık Medine'nin yeni bir müslüman çocuğuna şahid olamayacağı dedikodusunu yaydılar...

Abdullah b. ez-Zübeyr'in gayb aleminden üzerlerine bir hilal gibi doğması, Medine yahudilerinin iftirasını damgalayan, onların iftira ve yalanlarını iptal eden bir vesika oldu...

Abdullah, Rasûlullah (s.a.v.) zamanında henüz çocukluktan kurtulmamıştı ama onun zamanından ve ona olan sağlam bağlılığı sebebiyle Peygamber'in (s.a.v.) bizzat kendisinden, daha sonra göreceğimiz erkekliğinin bütün hammaddelerini ve hayatının prensiplerini almıştı.

Çocuk hızla büyüyordu. Canlılık, akıllık ve güçlülükte olağanüstüydü...

Nihayet gençliğine de ulaştı. Gençliği, temizlik, namusluluk, ahlaklılık ve hayallerin üstüne çıkan bir kahramanlıktı...

Günler geçtikçe onun huyları değişmiyor, onunla birlikte istekleri büyümüyordu. Artık o yolunu bilen, büyük bir azimle, sağlam ve sarsılmaz bir imanla onu kateden bir adamdır...

Kuzey Afrika, Endülüs ve İstanbul'a yapılan seferlerde o -daha yirmi yedi yaşını geçmemişken- ebedi fetih kahramanlarından birisiydi...

Sadece Kuzey Afrika'da yapılan savaşta, 20.000 kişilik müslüman ordusu, 120.000 kişilik bir düşman ordusuyla karşılaşmıştı...

Savaş başladı. Müslümanları büyük bir tehlike sardı...

Abdullah b. ez-Zübeyr düşman kuvvetlerine bir göz attı ve onların kuvvetlerinin başının kim olduğunu anladı. Bu, berberilerin hükümdarlarından ve ordu komutanlarından başkası değildi. O, askerlerine haykırıyor ve onları garip bir usulle ölmeye teşvik ediyordu...

Abdullah anladı ki şiddetli çarpışmayı ancak bu inatçı komutanın düşmesi durduracaktı...

Fakat, önünde fırtına gibi savaşan kalabalık bir ordu varken, ona nasıl yol bulabilirdi?...

O sırada bazı arkadaşlarına seslenip:

— Arkamı koruyun ve benimle birlikte hücum edin, dedi.

Çarpışan safları, komutana doğru ok gibi yardı. Onun yanına vardı ve bir tek saldırıda onu yere yıktı. Sonra beraberindekilerle birlikte hükümdar ve komutanlarının etrafındaki askerleri de yere serdi. Daha sonra hepsi 'Allahu Ekber' diye haykırdılar.

Müslümanlar, berberilerin komutanının ordusunu idare etmek ve askerleri savaşa teşvik etmek için durduğu yerde kendi bayraklarının dalgalandığını görünce bunun zafer demek olduğunu anladılar. Hepsi bir olup, saldırıya geçtiler. Her şey müslümanların lehine sonuçlandı...

Müslüman ordusunun komutanı Abdullah b. Ebî Serh, İbnu'z-Zübeyr'in yerine getirdiği büyük görevi öğrendi ve mükafat olarak ona, zafer müjdesini Medine'ye ve müslümanların halifesi Osman b. Affan'a bizzat kendisinin götürmesi görevini verdi.

*

Savaştaki kahramanlığı, üstünlüğüne rağmen, ibadetteki kahramanlığı karşısında duramıyordu...

Onda, gurur ve kibir uyandırabilecek bu durum, onun abid ve zahitler arasındaki daima ve yüce yerini bize unutturmaktaydı.

Onun ne soyu, ne gençliği, ne mevkii, ne makamı, ne malı ve ne de gücü, bütün bunların hiçbiri, Abdullah b. ez-Zübeyr'in gündüzünü oruçla, gecesini namazla geçiren ve akılları şaşırtacak şekilde Allah korkusu duyan bir abid olmasına engel olamamıştır.

Ömer b. Abdulaziz bir gün İbn Ebî Müleyke'ye şöyle dedi:

— Bize Abdullah b. ez-Zübeyr'i tarif et...

O da şöyle söyledi:

— Vallahi, onun nefsi gibi iki yönlü oluşturulmuş hiçbir nefis görmedim...

O, namaza başlar ve dünyalık her şeyden sıyrılırdı...

Rüku ve secde yaparken, sırtına ve omzuna kuşlar konar, rüku ve secdede çok kaldığı için onu bir duvar veya bir paçavra zannederlerdi...

Mancınıktan atılan bir gülle, namaz kılarken onun sakalıyla göğsünün arasından geçtiğinde, o gülleyi ne hissetmiş, onun yüzünden ne sarsılmış, ne okumasını kesmiş ne de hemen rükuya gitmişti!...

Tarihin, İbnu'z-Zübeyr'in ibadeti hakkında verdiği haberler, adeta efsanelere benzer...

O, orucunda, namazında, haccında, iyilikseverliği ve izzet-i nefsinde...

Tövbe etmek ve ibadet etmek üzere -ömrü boyunca- geceleyin uykusuz kalmasında...

Oruç tutmak ve cihad etmek üzere -ömrü boyunca- kavurucu sıcaklarda susuz kalmasında...

Allah'a sağlam imanında ve daima ondan korkmada...

İşte bütün bunlarda o, eşsiz ve benzersizdi!...

İbn Abbas'a, Abdullah b. ez-Zübeyr sorulmuştu. Aralarındaki anlaşmazlığa rağmen İbn Abbas onun hakkında şöyle demişti:

— Allah'ın kitabını okur, Resûlü'nün sünnetine uyar, Allah için namaz kılar, Allah korkusundan, çok sıcak günlerde oruç tutardı. O, Rasûlullah'ın (s.a.v.) havarisinin oğluydu. Annesi Esma, Ebû Bekir es-Sıddîk'ın kızıydı... Teyzesi Âişe, Rasûlullah'ın (s.a.v.) hanımıydı...

Onun hakkını, sadece Allah'ın basiretsiz kıldığı kimse tanımaz!...

*

O, güzel ahlakı ve sağlam karakteriyle karşısına dikilen dağlara aldırmazdı...

O, açıktı... Şerefliydi... Güçlüydü... Açıklığının ve yolunun doğruluğunun bedeli olarak her zaman hayatını vermeye hazırdı...

Emevilerle olan mücadele ve savaşları esnasında, Yezid'in, İbnu'z-Zübeyr'in ayaklanmasını bastırmak için gönderdiği ordunun komutanı Husayn b. Nemir onu ziyaret etmişti...

Tabii, onu, Yezid'in öldüğüne dair Mekke'ye haberler geldikten hemen sonra ziyaret etmişti...

Ona kendisiyle birlikte Suriye'ye gitmesini teklif etti. İbnu'z-Zübeyr'e bey'at edilmesini sağlamak için kendisinin oradaki büyük otoritesini kullanacağını söyledi...

Abdullah, bu altın fırsatı reddetti, çünkü o, Emevilerin arzularına hizmet için Medine'ye yaptıkları saldırılar esnasında adamlarının işlediği çirkin suçların karşılığı olarak Suriye ordusuna kısas yapılmasının zaruri olduğuna inanıyordu.

Bazen bu tutumundan dolayı Abdullah'la ihtilafa düşüp şunu temenni ediyoruz. Keşke o, barışı ve toleransı tercih edip Yezid'in komutanı Husayn'ın teklif ettiği bulunmaz fırsatı kabul etseydi...

Fakat adamın -ne adam- inanç ve kanaatinde ısrar etmesi ve sahtekarlık ve yalanı kabul etmemesi takdir ve saygıya değer bir durumdur...

Haccac ordusuyla ona hücum edip onu ve yanındakileri korkunç bir muhasaraya aldığında askerleri arasında Habeşlilerden meydana gelen büyük bir topluluk vardı ve onlar en usta okçular ve savaşçılardı...

O askerlerini, vefat etmiş olan Hz. Osman'dan (r.a.) "onun takvası ve adaleti yoktu" diye söz ettiklerini duyunca onları şiddetle azarlayıp:

— Vallahi, Osman'a buğzeden kimselerle düşmanıma galip gelmek istemem! dedi.

Sonra yardımlarına çok muhtaç bir haldeyken, onları kendinden uzaklaştırdı!...

Kendine karşı açıklığı, inanç ve prensiplerine bağlılığı onu, ölüm-kalım savaşında bile, dinlerine güvenmediği en usta okçulardan iki yüzünü kaybetmeye aldırmaz hale getiriyordu. Halbuki bu okçuların yanında kalmasıyla savaşın yönünün değişmesi büyük ihtimal dahilindeydi!...

*

Muaviye ve oğlu Yezid'in yüzüne karşı durması gerçekten olağanüstü bir kahramanlıktı...

O, Muaviye b. Ebî Süfyan'ın oğlu Yezid'in mutlaka layık olsa bile, müslümanların halifesi olmaya layık en son kişi olduğu görüşündeydi.

O, görüşünde haklıydı. Bu Yezid'in herşeyi bozuktu... Onun tarihin bize naklettiği suç ve günahlarını affettirecek bir tek fazileti yoktu.

İbnu'z-Zübeyr ona nasıl bey'at edecekti?

Red sözünü hayattayken Muaviye'ye söylemişti...

İşte o, halife olup İbnu'z-Zübeyr'e, sonunun kötü olacağına dair tehdidini gönderdikten sonra da Yezid'e o sözü söylüyordu...

Bu arada İbnu'z-Zübeyr şöyle dedi:

— Sarhoşa asla bey'at edemem...

Daha sonra da şu şiiri söyledi:

"Haktan başkasına yumuşak olmayacağım.

Taş, çiğneyenin dişine yumuşayıncaya kadar ona soracağım."

İbnu'z-Zübeyr, mü'minlere emir oldu, Mekke'yi hilafet merkezi yaptı. Hicaz, Yemen, Basra, Kufe, Horasan ve Şam hariç Suriye'nin tamamını idaresi altına aldı. Bütün bu bölgelerin halkı ona bey'at etti...

Fakat Emeviler yerlerinde duramıyorlar, ona karşı devamlı savaş açıyorlar ve çoğunda da hezimete uğruyorlardı.

Nihayet Abdülmelik b. Mervan'ın devri geldi. Abdulmelik, Âdem oğlunun en bedbahtlarından, zorbalıkta ve günah işlemede en hızlılarından birisini Mekke'deki Abdullah'a saldırması için görevlendirdi.

İşte Abdullah b. ez-Zübeyr'e saldırması için görevlendirilen o kişi, adil imam Ömer b. Abdülaziz'in hakkında: "Her millet hatalarını getirse, biz de sadece Haccac'ı getirsek tamamen onları tercih ederdik!" dediği Haccac es-Sekafi'ydi.

*

Haccac, paralı ve parasız askerlerinin başında İbnu'z-Zübeyr'in hilafet merkezi Mekke'yi basmaya gitti. Abdullah b. ez-Zübeyr'i askersiz ve yardımcısız bıraksınlar diye halkın yiyecek ve içeceğini keserek altı aya yakın Mekke'yi muhasara etti.

Öldürücü açlığın baskısı altında çoğu teslim oldu. Abdullah kendisinin yapayalnız kaldığını gördü. Kendisini ve hayatını kurtarma fırsatları daima hazır olmasına rağmen sorumluluğunu sonuna kadar taşımaya azmetti. O gün, yetmiş yaşında olduğu halde, efsanevi bir cesaretle Haccac'ın askerleriyle savaşıyordu...

Bu eşsiz davranışının güvenli bir tablosunu, ancak hayatının son saatlerini yaşayan Abdullah'la büyük ve şerefli annesi Esma Bint Ebî Bekir arasında geçen konuşmaya kulak verdiğimiz zaman görebileceğiz.

Abdullah, annesine gidip durumuyla ve kendisini bekliyen âşikar sonla ilgili nazik bir tabloyu onun önüne koydu...

Annesi Esma ona:

— "Oğlum! Sen kendini daha iyi bilirsin. Eğer hak yolda olduğuna inanıyorsan ve hakka davet ediyorsan, hakkın yolunda ölünceye kadar onda diren ve Beni Ümeyye oğlanlarına (Emevilere) kendini maskara etme. Eğer dünyayı istiyorsan, sen ne kötü kulsun, kendini de mahvetmiş, arkadaşlarını da mahvetmiş olursun" dedi.

Abdullah şöyle cevap verdi:

— Anneciğim! Vallahi, ben dünyayı istemedim ve ona meyletmedim de. Allah'ın hükmünden asla sapmadım, zulmetmedim ve emanete hıyanet etmedim.

Annesi Esma:

— Sen benden önce veya ben senden önce Allah'a kavuşursak, umarım ki, güzel bir sabır üzere bulunurum. Allah'ım! Geceleyin namaz kılmak için uzun süre ayakta kalmasına, oruç tutmak için kavurucu sıcaklarda susuz kalmasına ve babasıyla bana itaat etmesine acı...

Allah'ım! Onu sana havale ettim. Onun için takdir ettiğine razı oldum. Bana Abdullah b. ez-Zübeyr hakkında sabredenler ve şükredenler sevabı ver, dedi.

Birbirleriyle kucaklaşıp vedalaştılar.

Bir süre sonra benzeri olmayan acı bir savaş sona erdi. Büyük şehid, Haccac'ın yüzündeki bütün hakaret ve adilikleri kendine ayırdığı bir vakitte ölüm darbesini aldı. Haccac, içini rahatlatmak ve intikam almak için ölü cesedi asmaktan başka bir şey yapamadı!...

*

Annesi ayağa kalktı. O gün doksan yedi yaşında olmasına rağmen asılı oğlunu görmek için evinden çıktı.

Oğlunun karşısında eğilmeden dağ gibi dimdik durdu...

Haccac alçakça ona yaklaşıp şöyle dedi:

— Anneciğim! Mü'minlerin emiri Abdulmelik b. Mervan sana iyi davranmamı tavsiye etti. Bir ihtiyacın var mı?

Esma ona şöyle haykırdı:

— Ben senin annen değilim. Ben ancak şu tepede asılı olanın annesiyim. Benim size ihtiyacım yok...

Fakat sana Rasûlullah'tan (s.a.v.) duyduğum bir hadisi söyleyeceğim: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Sakif'ten bir yalancı ve helak edici (katil) çıkacak..." Yalancının kim olduğunu gördük, katil de zannederim senden başkası değildir!

Abdullah b. Ömer (r.a.) taziyede bulunmak ve sabra davet etmek için ona doğru ilerledi:

Ona da şu cevabı verdi:

— Zekeriya'nın oğlu Yahya'nın başı İsrailoğullarının fahişelerinden birine hediye edilmişken beni sabırdan ne alıkoyabilir ki?...

*

Sen ne büyüksün, ey Sıddîk'ın kızı!...

Abdullah b. ez-Zübeyr'i asmadan önce başını vücudundan ayıranlara söylenecek bundan daha şahane bir söz bulunabilir miydi?

Evet... İbnu'z-Zübeyr'in başı, Haccac'a ve Abdülmelik'e hediye ediliyorsa... Bir peygamber olan Yahya'nın (a.s) başı daha önce, İsrailoğullarından alçak bir fahişe olan Salomî'ye hediye olarak sunulmuştu!...

Ne şahane teşbih ve ne doğru söz!...

Ve nihayet, bu tip bir annenin sütünü emmişken; üstünlük, kahramanlık ve doğruluğun bu seviyesinin altında hayatını yaşaması Abdullah İbnu'z-Zübeyr için mümkün müydü?

Abdullah'a selam olsun... Esma'ya selam olsun...

Ebedi şehidler arasında onlara selam olsun...

Müttakîler ve salihler arasında, onlara selam olsun...

SÜHEYL B. AMR

Tuleka'dan [1] şühedaya...

Bedir savaşında bir esir, müslümanların eline düştüğünde, Ömer b. el-Hattab, Rasûlullah'a (s.a.v.) yaklaşıp:

— Ya Rasûlallah (s.a.v.)! Bırak, Süheyl b. Amr'ın ön dişlerinden ikisini sökeyim de, bir daha senin karşına dikilen bir hatip olamasın... dedi.

Yüce Peygamber (s.a.v.) ona şöyle cevap verdi:

— Hayır, Ömer! Ben hiç kimsenin vücudunu kusurlu hale getiremem. Peygamber de olsam, Allah beni aynı hale getiriverir!

Rasûlullah (s.a.v.) sözüne şunu da ilave etti: "Ömer! Umulur ki Süheyl, yarın seni memnun edecek bir duruma gelir."

*

Günler geçti...

Peygamber'in (s.a.v.) verdiği haber doğru çıktı...

Kureyş'in en büyük hatibi Süheyl b. Amr, İslam hatipleri arasında büyük bir hatip haline geldi...

---

1 "Tulekâ" kelimesinin açıklaması ilerideki sayfalarda gelecektir. "Şühedâ" ise "şehidler" anlamına gelir.

İnatçı müşrik, Allah korkusuyla ağlamaktan gözleri görmez hale gelen tövbekar bir mü'mine dönüştü!...

Kureyş'in önemli liderlerinden ve ordu komutanlarından olan birisi, Allah yolunda savaşan iyi bir savaşçıya, belki Allah, geçmiş günahlarını bağışlar diye, ölünceye kadar cihada devam etmek üzere, kendi kendine söz veren bir savaşçıya dönüştü!...

Bu inatçı müşrikle, muttaki ve şehid mü'min kimdi acaba?

*

İşte bu Süheyl İbn Amr'dı...

O, Kureyş'in ileri gelenlerinden, hakimlerinden (hikmet sahibi), akıl ve görüş sahiplerinden birisiydi...

Kureyş'in Hudeybiye yılında Peygamber'i (s.a.v.) Mekke'ye girmekten vazgeçmeye ikna etmesi için görevlendirdiği kimse de o idi.

Hicretin 6. yılının sonlarında Rasûlullah ashabıyla birlikte Kabe'yi ziyaret etmek -savaşmak niyetiyle değil- herhangi bir savaşa hazırlanmaksızın bir umre yapmak için Mekke'ye doğru yola çıktılar...

Kureyş onların Mekke'ye doğru hareket ettiklerini öğrenince yollarını kesmek ve yönlerini değiştirmek için yola çıktı...

Durum gerginleşti, sinirler bozuldu...

Peygamber (s.a.v.) ashabına:

— Kureyş bugün beni sıla-i rahim (akrabaya ilgi göstermek) yapmaya çağırmıyor ki, ben onlara bu imkanı verebileyim... dedi.

Kureyş, elçi ve delegelerini Peygamber'e (s.a.v.) gönderiyor, Peygamber (s.a.v.) de onlara savaş için gelmediğini, sadece Kabe'yi ziyarete geldiğini söylüyordu...

Delegelerden birisi Kureyş'e dönüyor, ama arkasından daha inatçı ve ikna gücü daha fazla birisini gönderiyordu. Nihayet Urve b. Mes'ud es-Sekafi'yi seçtiler. Urve onların en güçlüsü ve en akıllısıydı... Kureyş, Urve'nin Peygamber'i (s.a.v.) geri dönmeye ikna edebileceğini zannediyordu.

Fakat o da hemen dönüp onlara şunu söylüyordu.

— Ey Kureyş topluluğu! Ben Kisra'nın, Kayser'in ve Necaşi'nin saraylarına gittim...

Ben nice hükümdarlar gördüm. Muhammed'e (s.a.v.) ashabının hürmet ettiği gibi, milleti tarafından hürmet edilen hiçbir hükümdar görmedim. Ben onun etrafında Muhammed'i (s.a.v.) asla teslim etmeyecek bir topluluk gördüm... Bu konuda düşünseniz iyi olur!...

O zaman Kureyş, çabalarının fayda vermediğine kanaat getirip durumu karşılıklı olarak görüşmeye ve anlaşma yapmaya karar verdi. Bu önemli mesele için en uygun liderlerinden birini seçti.

Bu, Süheyl b. Amr'dı...

*

Müslümanlar, Süheyl'in geldiğini görüp onu tanıdılar. En sonunda Süheyl'i gönderdiklerine göre, Kureyş'in anlaşma ve barış yolunu tercih ettiğini anladılar...

Süheyl, Rasûlullah'ın (s.a.v.) önüne oturdu. Barışla son bulan uzun bir konuşma cereyan etti...

Süheyl, Kureyş lehine çok şey kazanmaya çalıştı... Bu konuda ona, Rasûlullah'ın (s.a.v.) karşılıklı görüşme ve barışı sağlayan asil ve şerefli toleransı yardımcı oldu...

*

Günler geçip gitti...

Nihayet hicretin sekizinci senesi geldi... Kureyş, Rasûlullah'la (s.a.v.) olan anlaşmasını bozduktan sonra Peygamber (s.a.v.) ve müslümanlar Mekke'yi fethetmek için sefere çıktılar.

Muhacirler dün zorla çıkarıldıkları yurtlarına geri dönmüşlerdi.

Hem de onları Medine'de bağırlarına basan ve kendilerine tercih eden Ensar'la birlikte dönmüşlerdi...

Gökyüzünde muzaffer bayrakları dalgalanarak İslam'ın tümü dönmüştü...

Mekke bütün kapılarını açmıştı...

Müşrikler şaşkın şaşkın bekliyorlardı...

Daha önce, öldürmek, yakmak, işkence etmek ve aç bırakmak suretiyle müslümanlara her türlü zulmü reva gören kişiler olarak, onların sonları acaba bugün nasıl olacaktı?...

Merhametli Peygamber (s.a.v.) onları, bu küçük düşürücü duyguların baskısı altında uzun süre bırakamazdı.

Müsamahakar ve yumuşak bir şekilde onların yüzlerine baktı. Merhametli sesinin tonundan şefkat ve yumuşaklık saçarak onlara:

— Ey Kureyş topluluğu! Benden ne umarsınız, size nasıl davranacağımı tahmin edersiniz? dedi.

Bunun üzerine dün İslam'ın düşmanı olan Süheyl b. Amr ilerledi ve şöyle cevap verdi:

— Hayır umarız, kerem sahibi kardeş ve kerem sahibi kardeş oğlu!

Allah'ın sevgilisinin dudaklarından nurdan bir gülümseme parladı ve onlara:

— Gidin... Siz tulekasınız (serbestsiniz!)...

Muzaffer Peygamber'in (s.a.v.) bu sözleri, duyguları canlı bir insanı; itaat, utanma ve pişmanlıktan eritmemesi mümkün değildi...

Aynı anda, asalet ve yücelik dolu bu tavır Süheyl b. Amr'ın bütün duygularını harekete geçirdi ve alemlerin Rabbi Allah'a teslim oldu.

Onun o andaki müslümanlığı, kadere teslim olan yenik bir adamın müslümanlığı değildi...

Aksine -daha sonraki yaşantısının onu açıklayacağı gibi- Muhammed'in (s.a.v.) büyüklüğünün ve onun prensiplerine uygun olarak, hareket ettiği, bayrağını ve sancağını müthiş bir sevgiyle taşıdığı dinin büyüklüğünün üstün gelip esir ettiği bir kişinin müslümanlığıydı!...

*

Mekke'nin fethi günü müslüman olanlara "Tuleka" adı verilmiştir. Yani Peygamber'in (s.a.v.) affının onları müşriklikten İslam'a naklettiği kimselere bu ad verilmiştir. Çünkü Peygamber (s.a.v.) onlar hakkında şöyle demişti:

— Gidin, siz tulekasınız (serbestsiniz).

Ancak bu tuleka'dan bir grup, sağlam ihlaslarıyla bu çizgiyi aştılar. Onları, Peygamber'in ashabı arasındaki ilk saflara yerleştiren fedakarlık, ibadet ve temizliğin en son noktasına çıktılar. İşte bunlardan biri Süheyl b. Amr'dı...

*

İslam onu yeniden işledi...

Allah'ın yaratılışta verdiği ilk özelliklerini parlattı ve onlara ilavelerde bulundu. Sonra onların hepsini hakkın, iyiliğin ve imanın hizmetine verdi...

Onu birkaç kelimeyle tarif ettiler:

"Cömert, namazı, orucu, sadakası, Kur'an okuması ve Allah korkusundan ağlaması çok olan!..."

İşte bunlar Süheyl'in yüce vasıflarıydı...

Onun daha önce değil de, Mekke'nin fethedildiği gün müslüman olmasına rağmen, müslümanlığında ve imanında bütün ruhunu saran bir derecede samimi olduğunu, bir abid, zahid, Allah ve İslam yolunda cihad eden bir fedaiye dönüştüğünü görüyoruz...

Peygamber (s.a.v.) Rafik-i A'la'ya kavuştuğunda, haber Mekke'ye ulaşır ulaşmaz -o gün Süheyl oradaydı- Medine'deki müslümanları saran karışıklık ve şaşkınlık oradaki müslümanları da sarmıştı.

Medine halkının şaşkınlığını Ebû Bekir (r.a.) hemen şu kesin sözleriyle dağıtmıştı:

— Kim Muhammed'e (s.a.v.) tapıyorsa, şüphesiz Muhammed (s.a.v.) ölmüştür. Kim Allah'a tapıyorsa, şüphesiz Allah Hayy'dır diridir. O, ölmez...

Süheyl'in, Mekke'de, Hz. Ebû Bekir'in Medine'de takındığı tavrın aynısını aldığını görünce bizi bir hayret alacaktır.

Orada bütün müslümanları toplayıp etkili sözleriyle onları şaşırttı. Onlara diyordu ki: "Muhammed (s.a.v.) Allah'ın gerçek elçisiydi. O, emaneti yerine getirmeden ve risaleti tebliğ etmeden ölmemiştir. Mü'minlerin ona karşı vazifeleri onun yolunda yürümeleridir."

Süheyl bu tavrı, doğru sözleri ve sağlam imanıyla, Peygamber'in (s.a.v.) vefat haberi gelince Mekke'deki bazı kimselerin imanını sökmek üzere olan fitne ortadan kalktı.

O gün, daha önce Peygamber'in (s.a.v.) verdiği haber tam manasıyla ortaya çıkmıştı.

Bedir savaşında esir edildiğinde, Süheyl'in ön dişlerinden ikisini sökmek için izin isteyen Ömer'e, Rasulullah şöyle demişti:

— Bırak onu, belki o bir gün seni memnun edecek hale gelir...

O gün Süheyl'in Mekke'de takındığı tavır ve kalplerdeki imanı sağlamlaştıran güzel konuşması Medine'deki müslümanlara ulaşınca, Ömer b. el-Hattab, Rasûlullah'ın (s.a.v.) verdiği, haberi hatırladı ve uzun süre güldü. İşte şimdi, İslam'ın, Ömer'in (r.a.) sökmek istediği Süheyl'in dişlerinden faydalandığı gün gelmişti!...

*

Süheyl, Mekke'nin fethedildiği gün müslüman olup imanın tadını alınca kendi kendine şu sözü verdi:

— Vallahi, müşriklerle birlikte yaptıklarımın aynısını müslümanlarla da yapacağım... Müşriklerle birlikteyken yaptığım harcamaların aynısını müslümanlarla birlikteyken de yapacağım. Umulur ki, bu durumum birbirini takip eder!...

O, müşriklerle birlikte uzun zaman putlarının önünde durmuştu...

Şimdi de mü'minlerle birlikte tek olan Allah'ın huzurunda saatlerce duruyordu.

Böylece namaz üstüne namaz kılıyordu.

Oruç üstüne oruç tutuyordu...

Ruhunu yücelten, Rabbinden gelen bütün ibadetlerden tam bir haz duyuyordu...

Dün İslam'a karşı düşmanlık ve savaş yerlerinde müşriklerle birlikte böyle duruyordu.

O, şimdi, Allah'tan başkasına ibadet eden Acem'in ateşini Hakkın birlikleriyle söndüren ve orada ateşe tapan milletlerin sonlarını ge-

tiren, yine Hakk'ın birlikleriyle Bizanslıların ve Acemlerin zulmünü sona erdiren kelime-i tevhidi her yerde yayan yiğit bir asker olarak İslam ordusundaki yerini alıyordu...

Müslüman ordularıyla birlikte, savaşlara katılmak üzere Suriye'ye gitti.

Yermûk, müslümanların katıldığı şiddetli ve tehlikeli bir savaştı...

Süheyl b. Amr sevinçten nerdeyse kanatlanıp uçacaktı. Çünkü, o şiddetli günde cahiliye ve müşriklik hatalarını, kendileriyle sileceği şeyleri bizzat yapabilmek için iyi bir fırsat bulmuştu...

*

O, vatanını kendini unutturacak bir sevgiyle severdi...

Buna rağmen, Suriye'de müslümanlar galip geldikten sonra vatanına dönmek istemedi. Şöyle dedi:

— Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle dediğini duydum: "Sizden birinizin Allah yolunda bir saat (sınırda nöbette) durması, onun için ömrü boyunca amel etmesinden daha hayırlıdır."

Ben ölünceye kadar Allah rızası için sınırlarda bekçilik yapacağım. Mekke'ye asla dönmeyeceğim...

*

Süheyl sözünü yerine getirdi...

Hayatının geri kalanını, göç zamanı gelinceye kadar sınır bekçisi olarak geçirdi. Ruhu Allah'ın rahmetine hızla uçup gitti...

EBÛ MUSA EL-EŞ'ARİ

Ne olursa olsun, ihlas...

Emirül-mü'minin Ömer b. el-Hattab kendisini vali olarak Basra'ya gönderdiğinde o, halkı toplayıp şu konuşmayı yapmıştı:

— Mü'minlerin Emiri Ömer, beni size, Rabbinizin kitabını, Peygamberinizin (s.a.v.) sünnetini öğretmek ve yollarınızı temizlemek üzere gönderdi!...

Halkı bir dehşet ve hayret kapladı. Çünkü onlar idarecinin halkı kültürlü hale getirmesi ve onlara dinlerini öğretmesinin nasıl bir görev olduğunu biliyorlardı. Yalnız, yolları temizleme görevi onlar için yeni bir şeydi, hatta enteresan ve tuhaf bir şeydi.

Hasan-ı Basri'nin, hakkında:

— Basra'ya hak için ondan daha iyi bir yolcu gelmedi dediği, bu vali kimdi acaba?

İşte o, Ebû Musa el-Eş'ari künyeli, Abdullah b. Kays'tı...

Mekke'de tevhidi anlatan, Allah'a davet eden ve güzel ahlakı emreden bir Peygamber'in (s.a.v.) çıktığını duyar duymaz oraya gitmek üzere memleketi Yemen'den ayrıldı...

Mekke'de Rasûlullah'ın (s.a.v.) huzuruna oturdu ve ondan hidayet ve kesin imanı aldı...

Kelime-i Tevhidi alarak memleketine döndü. Daha sonra, Hayber'in fethi bittikten hemen sonra Rasûlullah'a (s.a.v.) gitti.

Onun gelişiyle, Cafer b. Ebî Talib'le arkadaşlarının Habeşistan'dan dönüşleri aynı vakte rastladı ve Peygamber (s.a.v.) de onlara katıldı...

Ebû Musa bu gelişinde yalnız gelmemiş, onunla birlikte, kendilerine İslam'ı telkin ettiği Yemen halkından elli küsur kişi ve onun Ebû Ruhm ve Ebû Burde isimli iki kardeşi de gelmişti...

Peygamber (s.a.v.) bu heyete bir isim verdi...

Hepsini "Eş'ariler" diye isimlendirdi...

Peygamber (s.a.v.), onları en yufka yürekli insanlar diye niteledi...

Çoğunlukla onları ashabına en büyük misal olarak verir, onlardan şöyle söz ederdi:

— Eş'ariler'in bir savaşta erzakları tükenir veya ellerindeki yiyecekler azalırsa, onlar mevcut olanları bir torbaya toplar sonra onu eşit olarak taksim ederler. Onlar bendendir... Ben de onlardanım!...

*

O günden itibaren Ebû Musa, kendilerine Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabı ve öğrencileri olmak, bütün çağ ve zamanlarda dünyaya İslam'ın taşıyıcıları olmak nasip olan müslüman ve mü'minler arasındaki ebedi yerini aldı...

*

Ebû Musa, büyük vasıfların garip bir karışımıydı...

O, savaşmaya mecbur kalırsa cesur bir asker ve yürekli bir mücahiddi...

O, barışçıydı, iyiydi ve son derece sakindi!...

O, anlayışlıydı, sağlam kararlıydı, zekiydi, kapalı konuları doğru anlamada iyi idi, fetva ve hüküm vermede önde gelenlerdendi. Hatta şöyle denilmişti:

— Bu ümmetin kadıları (hakimleri) dörttür: Hz. Ömer, Ali, Ebû Musa ve Zeyd b. Sabit'tir.

Buna rağmen, temiz bir fıtrat sahibiydi ki, Allah rızası konusunda onu kim aldatırsa, onun için aldanırdı!...

Onun sorumluklarına bağlılığı büyüktü...

İnsanlara güveni çoktu...

Eğer hayatındaki bir olaydan bir parola seçmek istesek, mutlaka şu cümle olurdu:

"Ne olursa olsun, ihlas..."

Cihad yerlerinde el-Eş'ari, şerefli bir atılganlıkla sorumluluklarını yüklenirdi. Bundan dolayı Rasûlullah (s.a.v.) onun hakkında:

— Yiğitlerin efendisi Ebû Musa'dır, demiştir.

İşte o bize, bir asker olarak hayatından bir tablo gösteriyor:

Rasûlullah'la (s.a.v.) birlikte bazı savaşlara gittik. O savaşlarda ayaklarımız parçalandı. Benim ayaklarım parçalandı, tırnaklarım düştü. Hatta ayaklarımızı bez parçalarıyla sarmıştık!...

O, iyi niyetliliği yüzünden savaş halindeki bir düşmana karşı hareket etmezdi...

O, böyle bir yerde işleri tam bir açıklıkla görür ve kesin bir şekilde karara bağlardı...

Müslümanlar İran'ı fethederlerken el-Eş'ari ordusunu, ona cizye vermek üzere anlaşma isteyen ve onun da bu anlaşmayı kabul ettiği Isfahan'da konaklatmıştı...

Ancak Isfahan halkı bu anlaşmasında samimi değildi... Onlar kalleşçe bir darbe için fırsat arıyorlardı.

Fakat, Ebû Musa'nın gereken yerlerde kaybolmayan ihtiyatı bunların durumunu ve geceleyin yapmak istediklerini araştırıyordu. Onlar darbeye niyetlenince komutan gafil avlanmadı. Bu arada onlara savaş ilan etti. Öğle olmadan büyük bir zafer kazandı.

*

Müslümanların Acem imparatorluğuna karşı yaptıkları savaşta Ebû Musa el-Eş'ari'nin büyük bir kahramanlığı ve yüce bir cihadı vardı.

Özellikle, Hürmüzan'ın ordusuyla içine çekilip orada korkunç bir ordu topladığı Tüster savaşının kahramanı Ebû Musa'ydı.

Emirul-mü'minin Hz. Ömer o gün başlarında Ammar b. Yasir, Bera b. Malik, Enes b. Malik, Meczeetü'l-Bekri ve Seleme b. Raca'nın bulunduğu büyük bir sayıdaki müslümanı ona takviye olarak göndermişti...

İki ordu karşılaştı...

Ebû Musa'nın komutasındaki müslüman ordusuyla Hürmüz'ün komutasındaki İran ordusu en şiddetli çarpışmalardan birindedir.

Acemler muhkem Tüster şehrinin içine çekildiler...

Müslümanlar orayı günlerce kuşattılar, nihayet Ebû Musa kafasını çalıştırıp bir hile buldu...

O, bir acem ajanıyla birlikte iki yüz yiğidi gönderdi. Ebû Musa o ajanı, seçtiği öncü birliğe şehrin kapısını açması için, bir hile yapmaya teşvik etti...

Kapılar açılır açılmaz ve öncü birliğin askerleri kaleye saldırır saldırmaz, Ebû Musa ordusuyla şiddetli bir şekilde düşmanın üzerine atıldı...

Birkaç saat içinde tehlikeli kaleyi ele geçirdi. Acemlerin komutanları teslim oldular. Ebû Musa, Emirul-mü'minin'in haklarındaki hükmünü vermesi için onları Medine'ye gönderdi...

*

Bu becerikli asker, savaş alanından ayrılır ayrılmaz, kuş gibi sakin, çok ağlayan ve çok tövbe eden bir insan haline gelirdi!...

Dinleyeni titretip sarsan bir sesle Kur'an okurdu. Hatta Peygamber (s.a.v.) onun hakkında şöyle demişti:

— Ebû Musa'ya Al-i Davud'un mizmarlarından birisi verildi (güzel ses verildi).

Hz. Ömer (r.a.) onu görünce kendisine Allah'ın kitabından okuması için şöyle derdi:

— Bize Rabbimizin aşkını duyur, Ebû Musa.

Böylece O, ancak dinin karşısında duran ve Allah'ın nurunu söndürmek isteyen müşrik ordularına karşı durmak için bir savaşa katılıyordu.

İki müslüman arasında savaş çıktığında O, savaştan kaçar ve asla o savaşta rol almazdı.

Onun bu tutumu Hz. Ali'yle Hz. Muaviye arasındaki çekişme ve o gün ateşi müslümanlar arasında tutuşan savaşta açık olarak görülüyordu...

Belki söz, bu noktada bizi hayatının en meşhur tutumlarından birine götürmektedir. Bu Hz. Ali'yle Hz. Muaviye arasındaki hakemlik konusundaki tutumudur.

Bu davranış çoğunlukla Ebû Musa'nın aldatılması çok kolay bir derecede aşırı iyi niyetliliğine delil ve şahit olarak alınmaktadır.

Ancak göreceğimiz gibi; onda da kötüye alet olma veya hata olabileceği halde, bu davranış, bu yüce sahabinin yüceliğini, ruhunun yüceliğini Hakk'a ve insanlara inancının yüceliğini göstermektedir.

Hakem meselesinde, Ebû Musa'nın görüşü şöyle özetlenebilir: O, müslümanların birbirlerini öldürdüklerini, her bir grubun bir idareciyi tuttuğunu, savaşanlar arasındaki durumun çok gerginleştiğini, bütün müslümanların sonunu uçurumun kenarına getiren halin düzeltilmesinin imkansız hale geldiğini görüyordu.

Diyoruz ki: Onun görüşü, durumun bu derece kötüleştiğiydi. Bütün mesele, tutum ve davranışları tamamen değiştirmek ve işe yeniden başlamaktı.

O günkü iç savaş, idarecinin kim olacağı hakkında çekişen iki müslüman grup arasında sürüyordu. Müslümanların istedikleri halifeyi şura yoluyla seçebilmeleri için, Hz. Ali ve Hz. Muaviye geçici bir süre için halifelikten vazgeçsinler diyordu.

Ebû Musa meseleyi böyle münakaşa etti ve çözümü bunda buldu.

Hz. Ali'nin halifeliğine hakiki bir bey'at yapıldığı doğrudur.

Gayr-i meşru bir başkaldırmanın meşru hakkı düşürmede maksadına ulaşması gerekmez. Ancak Hz. Ali'yle Hz. Muaviye arasındaki yani Iraklılarla Suriyeliler arasındaki işler -Ebû Musa'nın görüşüne göre- yeni bir düşünce ve çözüm gerektiren bir noktaya ulaşmıştı... Muaviye'nin isyanı artık sadece bir isyan değildi... Suriyelilerin başkaldırması artık sadece bir başkaldırma değildi... Bütün ihtilaf sadece görüş ve tercihteki ihtilaf değildi...

Aksine bütün bunlar iki taraftan binlerce kişinin öldüğü şiddetli iç savaşa dönüşmüştü... İslam'ı ve müslümanları çok kötü akıbetler tehdit etmeye devam ediyordu...

Çekişmenin ve harbin sebeplerini gidermek ve tarafları uzlaştırmak için, Ebû Musa kurtuluş yolunda çareler üretmeye çalışıyordu...

Hakem olayında, Hz. Ali, hakem olarak kendi tarafını, Abdullah b. Abbas veya arkadaşlarından birinin temsil etmesi görüşündeydi...

Fakat ordusu içindeki güçlü bir grup, Hz. Ali'yi Ebû Musa'yı hakem yapmaya zorlamıştı...

Onların Ebû Musa'yı tercih etmelerinin sebepleri; Hz. Ali'yle Hz. Muaviye arasındaki çekişme başlamadan önce, onun asla kavgaya katılmaması, her iki tarafı anlaşmaya ve savaşı bırakmaya teşvik edip nihayet onlardan ümidi kesince bir kenara çekilmesiydi...

Ebû Musa'nın dindarlığı, samimiyeti ve doğruluğunda Hz. Ali'nin hiçbir şüphesi yoktu.. Fakat öbür tarafın niyetlerini anlıyor ve onların dalavere ve hileye başvurma kabiliyetlerini biliyordu. Ebû Musa anlayış ve bilgisine rağmen hile ve dalavereden hoşlanmıyor, insanlara zekasıyla değil, samimiyetiyle davranmayı seviyordu. Onun için Hz. Ali, Ebû Musa'nın diğerleri tarafından aldatılmasından, hakemliğin tek taraflı bir dalavereye dönüşmesinden ve işlerin iyice kötüye gitmesinden çekiniyordu...

*

Olan oldu... Nihayet...

İki taraf arasında hakemlik başladı...

Ebû Musa el-Eş'ari, Hz. Ali'nin tarafını temsil ediyordu.

Amr b. el-Âs da Muaviye'nin tarafını temsil ediyordu.

Amr b. el-Âs'ın bayrağı, Hz. Muaviye lehine almada keskin zekasına ve hileciliğine güvendiği gerçekti.

Ebû Musa ile Amr b. el-Âs biraraya geldiler. Ebû Musa şöyle bir teklifte bulundu. Her iki hakemin Abdullah b. Ömer'in adaylığında hatta onun müslümanların halifesi olarak ilanında anlaşmalarıydı. Çünkü Abdullah b. Ömer'i herkes sevip sayıyordu...

Amr b. el-As, Ebû Musa'nın bu eğilimde müthiş bir fırsat gördü ve bunu ganimet bildi...

Ebû Musa'nın teklifinden anlaşılıyordu ki, artık o temsil ettiği tarafa yani Hz. Ali'ye bağlı değildi...

Şu da anlaşılıyordu ki, Abdullah b. Ömer'i; teklif ettiğine göre O, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabından başka kimseleri de halifeliğe getirmeye hazırdı...

Amr böylece, kurnazlıkla gayesine varacağı geniş bir manevra alanı elde etmişti. O, Muaviye'yi teklif etmeye başladı. Sonra kendi oğlu Abdullah İbn Amr'ı teklif etti. Çünkü o, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabı arasında büyük bir mevkiye sahipti.

Ebû Musa'nın zekası Amr'ın dehası karşısında kaybolmadı. Amr'ın aday gösterme prensibini konuşmanın ve hakemliğin temeli yaptığını görür görmez meseleyi daha sağlam bir yöne çevirdi. Amr'a halife seçmenin bütün müslümanların hakkı olduğunu, Allah'ın aralarındaki işlerin müşavere ile olmasını emrettiğini söyledi. Seçme hakkının yalnız ve tamamen insanlara bırakılması gerektiğini belirtti...

Amr'ın, bu yüce prensibi Muaviye'nin lehine nasıl istismar ettiğini göreceğiz...

Fakat ondan önce, buluşmalarının başlangıcında Ebû Musa'yla, Amr b. el-Âs arasında geçen tarihi konuşmanın metnine kulak verelim.

Bu konuşmayı Ebû Hanife ed-Dineveri'nın, El-Ahbaru't-Tıval kitabından aktarıyoruz:

Ebû Musa:

— Amr! Sen, ümmetin asayişini ve Allah'ın rızasını istiyor musun?

Amr:

— Bu da ne demek?..

Ebû Musa:

— Abdullah b. Ömer'i halife yaparız. Çünkü o, bu savaşın hiçbir meselesine kendisini sokmadı...

Amr:

— Muaviye'ye ne dersin?

Ebû Musa:

— Muaviye halife değildir ve ona hakkı da yoktur.

Amr:

— Sen Osman'ın mazlum ve günahsız olarak öldürüldüğünü bilmiyor musun?

Ebû Musa:

— Evet biliyorum.

Amr:

— Elbette sen, Muaviye'nin ve ailesinin Hz. Osman'ın kanının velisi olduğunu da biliyorsun. Eğer insanlar, bir önceliği olmadığı halde niçin halife yapıldı? derlerse, bunda senin için bir bahane vardır. Şöyle dersin: "Onun Osman'ın velisi olduğunu gördüm. Allah Teala şöyle buyurmaktadır: "Haksız yere öldürülenin velisine bir yetki tanımışızdır. Artık o da öldürmekte aşırı gitmesin. Zira kendisi ne de olsa yardım görmüştür." (İsra suresi, 33).

Bununla beraber o, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hanımı Ümmü Habibe'nin kardeşi ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabındandır...

Ebû Musa:

— Allah'tan kork ya Amr! Muaviye'nin birçok şerefini zikrettin, eğer hilafet şerefle elde edilseydi Ebrehe b. es-Sabah ona en layık kimse olurdu! Çünkü o, yeryüzünün doğusuna ve batısına hükmeden yemen kralları tübbaların oğullarından biridir. Sonra Ali b. Ebî Talib'in yanında Muaviye'nin şerefi nedir ki? "Muaviye, Osman'ın velisidir" sözüne gelince, Osman'ın oğlu Amr, ondan daha layıktır...

Fakat benim fikrimi kabul edersen, Ömer b. el-Hattab'ın oğlu Abdullah'ı halife yaparsak, Ömer b. el-Hattab'ın uygulamasını ve adını yaşatmış oluruz...

Amr:

— Faziletlerini, hicretteki ve müslümanlığındaki önceliğini bildiğin halde, seni oğlum Abdullah'ı kabul etmekten engelleyen nedir?

Ebû Musa:

— Oğlun dürüst bir kimsedir. Fakat sen onu bu savaşlara soktun. Gel, sen, bu halifeliği iyinin oğlu iyiye, yani Abdullah b. Ömer'e verelim.

Amr:

— Ebû Musa! Bu işe ancak, iki dişi olup da birisiyle yiyen, diğeriyle yediren kimse layıktır!

Ebû Musa:

— Yazıklar olsun sana Amr! Müslümanlar birbirleriyle savaştıktan sonra durumu bize havale ettiler. Onları tekrar bir fitneye düşürmeyelim...

Amr:

— Son görüşün nedir?

Ebû Musa:

— Ben düşünüyorum ki, Ali'yi ve Muaviye'yi halifelikten azledelim. Sonra meseleyi müslümanlar arasında bir şura'ya havale edelim. Onlar kendileri için sevdiklerini seçerler.

Amr:

— Tamam, ben bu görüşü beğendim. Halkın selameti bu görüştedir.

Bu konuşma, hakem olayını ne zaman hatırlasak Ebû Musa'yı görmeye alışık olduğumuz tablonun yönünü tamamen değiştirir...

Ebû Musa olacaklardan tamamen habersizdi...

Hatta onun bu konuşmasındaki zekası, zeka ve kurnazlığıyla meşhur Amr b. el-Âs'ın zekasından daha kıvraktı...

Amr, Ebû Musa'ya, Kureyş içindeki soyluluğuyla, Hz. Osman'ın kanının velisi olması deliliyle Muaviye'nin hilafetini Ebû Musa'ya yutturmak isteyince, Ebû Musa'nın kılıç gibi keskin ve parlak cevabı geldi!...

"Halifelik şerefle olsa, Ebrehe b. Sabah ona Muaviye'den daha layık olurdu."

Halifelik Osman'ın (r.a.) kanının velisi olmak ve hakkını savunmaklaysa, Osman'ın (r.a.) oğlu bu veliliğe Muaviye'den daha layıktı...

*

Bu konuşmadan sonra hakemlik meselesi Amr b. el-Âs'ın sorumluluklarını tek başına yüklendiği bir yola girdi...

Ebû Musa, işi, sözünü söylemek ve halifesini seçmek üzere millete havale etmekle kendini temize çıkarmıştı.

Amr bu görüşü uygun görmüş ve benimsemişti...

Ebû Musa'nın, İslam'ın ve müslümanların en kötü gününde, Muaviye'ye güveni ne olursa olsun, Amr'ın dalavereye başvuracağı aklının ucundan bile geçmemişti...

Ebû Musa, üzerinde anlaştıkları şeyi bildirmek için İbn Abbas ve diğer müslümanların yanına dönünce, İbn Abbas, Amr'ın onu oyuna getirmesinden korkarak Ebû Musa'ya dikkatli olmasını söyledi:

— Aman Ebû Musa! Korkarım, Amr seni aldatmasın. Bir şeye karar verdiyseniz, önce o konuşsun, sonra da sen!

Fakat Ebû Musa müslümanların içine düştükleri durumu, Amr'ın dalaveresinden daha büyük ve daha önemli görüyordu... Bu bakımdan, Amr'ın kararlaştıkları şeyi yerine getirmede herhangi bir şüpheye düşmedi...

Ertesi gün, Ebû Musa, Hz. Ali tarafını temsil etmek üzere; Amr da, Muaviye tarafını temsil etmek üzere, halkın huzurunda biraraya geldiler...

Ebû Musa söze başlaması için Amr'ı davet etti... Amr kabul etmeyip şöyle dedi:

— Sen benden daha faziletliyken, benden daha önce hicret etmişken ve daha yaşlıyken asla senden önce konuşmam...

Ebû Musa ilerleyip her iki taraftan kalabalık bir insan topluluğunun karşısına geçti ve şöyle konuştu:

— Ey insanlar! Biz bu ümmetin işini düşünüp taşındık. En uygun olarak şundan başkasını göremedik. Biz Ali ve Muaviye'yi halifelikten azledeceğiz. Müslümanlar da kendilerine, uygun gördükleri birini halife seçecekler... İşte ben, Ali'yi ve Muaviye'yi azlettim. Siz işinize bakın ve sevdiğiniz kimseyi kendinize halife seçin.

Ebû Musa'nın Ali'yi ve Muaviye'yi azlettiği gibi, kararlaştırılan anlaşmayı yerine getirmek yani Muaviye'nin azlini ilan etmek için Amr b. el-Âs'ın konuşma sırası geldi...

— Ey müslümanlar! Ebû Musa'nın dediğini duydunuz. O Ali'yi halifelikten azletti... Ben de onun gibi Ali'yi azlettim ve Muaviye'yi makamında bıraktım. Çünkü o mü'minlerin emiri Osman'ın velisidir ve kanının talibidir. Muaviye onun makamına en layık kimsedir!

Ebû Musa olayın tesirine dayanamayıp kızgın ve sitemli sözlerle Amr'a çattı...

Yeniden uzlete çekildi ve hızlı adımlarla Mekke'ye ömrünün geri kalan günlerini orada geçirmek üzere Kabe civarına gitti...

*

Ebû Musa (r.a.) Hz. Peygamber'in güvendiği ve sevdiği bir kimseydi, aynı şekilde O'nun halifelerinin ve ashabının da güvenip sevdiği bir kimseydi...

Rasûlullah (s.a.v.) sağlığında, onu Muaz b. Cebel'le birlikte Yemen'e tayin etmişti...

Rasûlullah'ın (s.a.v.) vefatından sonra, İslam ordularının İran ve Bizans'a karşı giriştiği büyük cihadda sorumluluklarını yüklenmek için Medine'ye dönmüştü...

Hz. Ömer, halifeliği esnasında onu Basra'ya vali yapmıştı.

Hz. Osman da onu Kûfe'ye vali yapmıştı.

*

Kur'an'ı ezbere bilen, hükümlerini iyi anlayan ve onunla amel eden kimselerdendi...

Kur'an'ı aydınlatan sözlerinden birisi şudur:

"Kur'an'a uyun... Kur'an'ın size tabi olmasını arzu etmeyin..."

O, devamlı ibadet edenlerdendi...

Sıcağı nefesleri kesen kavurucu günlerde Ebû Musa'nın oruç tutmak için o günleri hasretle beklediğini ve şöyle dediğini görürdün:

— Belki sıcak günlerin susuzluğu, kıyamet gününde bizim için kana kana içilen bir pınar olur.

*

Ve ıslak bir günde onun eceli geldi...

Yüzüne Allah'ın rahmetinin ve onun güzel sevabını uman kimsenin parlaklığı geldi.

İnançlı hayatı boyunca devamlı tekrar edip durduğu kelimeler şimdi dilindeydi ve göç anında da tekrar edip duruyordu:

İşte o kelimeler:

"Allah'ım! Sen selamsın... Selam sendendir..."

AMR B. EL-ÂS

Mısır'ı Bizanslılardan kurtaran...

Onlar, Kureyş içinde üç kişilerdi... Davasına karşı koymak ve ashabına en şiddetli işkenceleri yapmakla Rasûlullah'ı (s.a.v.) çok yormuşlardı...

Rasûlullah (s.a.v.) onlar hakkında beddua etmeye ve yüce Rabbine, onlara azabını indirmesi için yalvarmaya başladı...

Böyle dua edip dururken, ona şu ayet-i kerime nazil oldu:

"Allah'ın, onların tövbelerini kabul veya onlara azap etmesi işiyle senin bir ilişiğin yoktur; çünkü onlar zalimdirler." (Al-i İmran Suresi, 128).

Peygamber (s.a.v.) bu ayetten, kendisine, onlara beddua etmekten vazgeçmesinin ve onların durumunu sadece Allah'a bırakmasının emredildiğini anladı...

Ya onlar zulümlerinde devam edecekler ve Allah'ın azabı onlara inecekti...

Ya da tövbe ettiklerini kabul edecek ve rahmeti onlara ulaşacaktı...

Allah onlar için tövbe ve rahmet yolunu seçti ve onları İslam'a yöneltti...

Amr b. el-Âs mücadeleci bir müslümana, İslam'ın yiğit komutanlarından bir komutana dönüştü...

Amr'ın niçin böyle yaptığını anlayamadığımız bazı tutumlarına rağmen fedakar ve mücadeleci bir sahabi olarak yaptıkları, gözlerimizi ve kalplerimizi ona doğru çevirecektir.

Burada, özellikle Mısır'da İslam'ı mükemmel ve şerefli bir din olarak, onun peygamberini rahmet, nimet, Allah'a davet eden, hayata doğruluk ve takva ilham eden büyük bir doğruluk peygamberi olarak gören kimseler olacaktır...

Yine, Mısır'a İslam'ı, İslam'a Mısır'ı hediye etmek için kaderin kendisini bir sebep -ne sebep- kıldığı adama sevgiyle bilenerek bu imanı taşıyan kimseler olacaktır... Bu ne güzel hediyedir ve ne iyi hediye verendir.

İşte O, Amr b. el-Âs'tır. Allah ondan razı olsun...

*

Genellikle tarihçiler Amr'ı "Mısır Fatihi" diye tarif etmişlerdir.

Ancak biz bu tarifte ifrat ve tefrit görüyoruz. Belki Amr'a layık en iyi tarif onu "Mısır'ın kurtarıcısı" diye adlandırmamızdır.

İslam, modern anlayışla, ülkeleri fethetmek için fethetmiyordu. Ancak oraları, insanları ve ülkeleri çok kötü işkenceye tabi tutan iki imparatorluğun hakimiyetinden kurtarıyordu. Bu iki imparatorluk, İran imparatorluğu ve Bizans imparatorluğuydu...

Mısır, özellikle, orada İslam'ın öncüleri göründüğü gün Bizanzlıların yağma yeriydi...

Mısır halkı boş yere direniyordu...

Memleketlerinin tepelerinde inançlı birliklerin; "Allahu ekber, Allahu ekber..." sesleri gürlediğinde hepsi gelen sabaha doğru şerefli bir kalabalık içinde koşuştular ve Kayser ve Bizanslılardan kurtuluşlarını onda bularak, ona kucak açtılar...

O halde, Amr b. el-Âs ve adamları, Mısır'ı fethetmediler, onlar sadece akıbetinin hakka ulaşması, kaderinin adalete bağlanması, kendini ve hakiki durumunu Allah'ın kelimelerinin ışığında ve İslam'ın prensiblerinde bulması için Mısır'ın önündeki yolu açtılar.

O (r.a.), savaşın kendisiyle, ülkeyi işgal eden ve halkın erzağını yağmalayan Bizans askerleri arasında kalması için Mısır halkını ve Kıptileri çarpışmadan uzak tutmayı çok istiyordu...

Bu yüzden Amr'ın o günkü Hıristiyanların ileri gelenlerine ve büyük piskoposlara şu konuşmayı yaptığını görüyoruz:

— Allah Teala, Muhammed'i hak ile göndermiş ve o hakkı emretmiştir. O da (s.a.v.) peygamberliğini yerine getirip bizi hakikat üzerinde -yani açık ve doğru yol üzerinde- bıraktıktan sonra gitti...

İnsanlara yumuşak davranmak onun bize emrettiği şeylerdendi. Böyle olunca, sizi İslam'a davet ediyoruz...

Kim bizim davetimize icabet ederse, o bizdendir. Bizim lehimize olan onun da lehinedir. Bizim aleyhimize olan onun da aleyhinedir...

Kim bizim İslam'a girme davetimizi kabul etmezse, ona cizye - yani vergi- teklif eder ve himayemize alırız...

Peygamberimiz bize, Mısır'ı fethedeceğimizi ve halkına iyi davranmamızı söyledi. Bu konuda şöyle buyurmuştur: "Siz benden sonra Mısır'ı fethedeceksiniz, oranın halkı olan Kıptîlere iyi davranınız. Onlarla anlaşma ve akrabalık vardır..." [1]

Eğer sizi kendisine davet ettiğimiz şeyi kabul ederseniz, sizin için anlaşma üstüne anlaşma vardır.

Amr, sözlerini bitirir bitirmez, bazı piskopos ve rahipler şöyle haykırdılar:

— Peygamberinizin size tavsiye ettiği akrabalık uzak bir akrabalıktır, bunun gibisine ancak peygamberler ulaşırlar!...

---

1 Hadis, o günkü Mısır Kıptilerinin Hz. İsmail'in (a.s.) dayıları derecesinde olduğuna işaret etmektedir. Çünkü İsmail'in annesi Hacer Hanımefendidir. Hacer, Mısır'lı bir kıpti idi ve İbrahim (a.s.) Mısır'a geldiğinde onunla evlenmiş ve ondan oğlu İsmail olmuştu.

Bizanslı komutanlar boşa çıkarmak için gayret sarfetmişlerse de, Amr'dan korkanlar ve Mısır Kıptîleriyle anlaşmak için iyi bir başlangıçtı...

*

Amr b. el-Âs, İslam'a ilk girenlerden değildi. Mekke'nin fethinden az önce Halid b. el-Velid'le birlikte müslüman olmuştu...

Gariptir ki, onun müslüman olması, Habeşistan'daki Necaşi'nin vasıtası ile başlamıştı, çünkü Necaşi, Amr'ı tanıyor ve Habeşistan'a çok sık gelmesi ve Necaşi'ye getirdiği birçok hediyeler sebebiyle ona saygı gösteriyordu. Bu ülkeye son gelişinde Arap yarımadasında tevhid (Allah'ın bir olduğu) ve güzel ahlakla seslenen bir peygamberin adı da gelmişti.

Habeşistan kralı, Amr'a, Muhammed'in Allah'ın gerçek elçisi olduğu halde, niçin O'na iman etmeyip uymadığını sordu...

Amr da Necaşi'ye şunu sordu:

— O, gerçekten öyle midir (peygamber midir)?

Necaşi ona:

— Evet... Amr! Beni dinle de O'na uy. Çünkü O, hak üzerindedir. O, kendisine muhalefet edene kesinlikle üstün gelecektir, diye cevap verdi.

Amr hemen, Medine'ye dönmek, alemlerin Rabbi Allah'a teslim olmak için gemiye bindi.

Medine'ye götüren yolda, Mekke'den gelmekte olan ve müslüman olmak için Rasûlullah'a (s.a.v.) bey'at etmeye koşan Halid b. Velid'le karşılaştı.

Onların gelmekte olduğunu gören Rasûlullah'ın (s.a.v.) yüzü sevinçten parlayıp ashabına şöyle dedi:

— "Mekke ciğerpârelerini size attı..."

Halid öne geçip bey'at etti...

Arkasından Amr ilerleyip:

— Ya Rasûlallah! Ben sana, Allah'ın geçmiş günahlarımı affetmesi ümidiyle bey'at ediyorum... dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) da ona:

— Amr! Bey'at et, İslam öncekileri siler, saymaz, diye cevap verdi..

Amr biat edip dehasını ve cesaretini yeni dinin hizmetine verdi...

Hz. Peygamber (s.a.v.) Refik-i A'la'ya kavuştuğunda Amr, Umman valisi idi...

Hz. Ömer'in halifeliği devrinde, Suriye savaşlarından sonra Mısır'ın Bizanslıların hakimiyetinden kurtarılmasında şahit olunan kahramanlığı gösterdi.

Keşke Amr b. el-Âs içindeki başkan olma sevgisini frenleyebilseydi...

O zaman, bu sevginin onu tehlikeye atan bazı davranışları, tamamen önleyebilirdi.

Amr'ın başkanlık sevgisi, bir noktaya kadar, Allah vergisi olan özelliklerinin otomatik olarak ifadesi demekti...

Hatta onun dış şekli, yürüyüş ve konuşmasındaki usulü, onun başkanlık için yaratıldığını gösteriyordu... Hatta şöyle rivayet edilmiştir. Mü'minlerin emiri Ömer b. el-Hattab bir gün Amr'ı gelirken görünce, onun yürüşüne gülüp:

— Ebû Abdullah'a yeryüzünde başkan olarak yürümekten başkası yakışmaz! demişti...

Gerçekten Ebû Abdullah (Amr), kendini bu haktan mahrum bırakmadı...

Hatta tehlikeli olaylar müslümanları silip süpürürken bile Amr, bu olaylar karşısında bir başkan üslûbuyla, hem de zekasıyla, dehasıyla, onu kendine güvenli hale getiren gücüyle bir emir üslûbuyla davranıyordu!...

Fakat valilerini seçmede çok ihtiyatlı olan Hz. Ömer, Amr'a güvendiği için onu Filistin ve Ürdün'e vali yapar. Sonra, Ömer kendi hayatı boyunca onu Mısır valiliğinde bırakır...

Hatta Emirul-mü'minin, Amr'ın rahat yaşamada valilerinin devamlı aynı seviyede veya en azından halkın seviyesine yakın bir seviyede olmaları için onlardan istediği sınırı Amr'ın aştığını öğrendiğinde bile onu valilikte bırakmıştı...

Biz diyoruz ki: Halife, Amr'ın çok rahat bir hayat sürdüğünü öğrendiğinde bile, onu azletmedi. Ancak ona Muhammed b. Mesleme'yi gönderip mallarının ve eşyalarının tümünü ikiye bölüp yarısını kendisine bırakmasını ve öbür yarısını da Muhammed b. Mesleme'yle Medine'deki beytül-mal'e göndermesini emretti.

Emirul-mü'minin, Amr'ın başkanlık sevgisinin onu sorumluluklarında aşırılığa sevkettiğini bilseydi, temiz vicdanı bir an olsun onu valilikte tutmaya dayanamazdı.

*

Amr (r.a.), keskin zekalı, ani buluşta güçlü ve derin görüşlüydü...

Hatta Emîrul-mü'minin Hz. Ömer (r.a.) kurnazlığı olmayan bir insan görünce, hayretten ellerini çırpar ve şöyle derdi:

— Sübhanellah! Bunun yaratıcısıyla Amr b. el-Âs'ın yaratıcısı aynı ilah!

Yine o, son derece cesur ve atılgandı...

Bazı yerlerde cesaretini dehasıyla karıştırır, fakat bu korkaklık veya telaşlılık zannedilirdi. Ancak Amr kendini tehlikeli darboğazlardan kurtarmak için müthiş bir ustalıkla hilesini yapardı!...

Müminlerin emiri Ömer, onun bu özelliklerini bilir ve onları takdir ederdi.

Bu yüzden, Mısır'a gitmeden önce onu, Suriye'ye gönderdiğinde, Emirul-mü'minine: "Suriye'deki Bizans ordularının başında dâhi cengaverlerden olan komutan Artabon var" denildi...

Hz. Ömer'in cevabı şu oldu:

"Biz Bizanslıların Artabon'una Arapların Artabon'unu gönderdik. Bakalım, işler nasıl yoluna girer?!"

İşte Arapların Artabon'u ve tehlikeli dahisi Amr'ın, ordusunu yenilgiye terkedip Mısır'a kaçan Bizans'ın Artabon'unu mahveden galibiyet... Kısa bir süre sonra da, İslam bayrağının, güvenli evlerinin damlarında dalgalanması için Amr, Mısır'da ona yetişti...

*

Amr'ın zeka ve dehasının parladığı ne kadar çok davranışı vardır.

Biz, hakem olayında, Ebû Musa el-Eş'ari ile, halife seçimini müslümanlar arasındaki bir şuraya havale etmek için her birinin Ali'yle Muaviye'yi azletmek üzere anlaştıklarında, Ebû Musa'ya karşı tutumunu bu parlak davranışlardan saymıyoruz. Halife seçiminde ilan ettikleri kararın uygulanmasında, Ebû Musa anlaşmayı yerine getirmiş, Amr ise onu yerine getirmekten çekinmiştir.

Eğer onun kurnazlıkta ve ani buluşta ustalığına şahit olmak istersek, Mısır'da Bizanslılarla yaptığı savaş esnasında Babilyon kalesi komutanına davranışını hatırlamamız gerekir. (Başka bir tarihi rivayette, anlatacağımız olay Yermûk'ta Bizanslı Artabon'la geçmiştir).

Artabon konuşmak için onu çağırmıştı. Bu arada Bizanslı Artabon bazı adamlarına, görüşme sonrası Amr kaleden ayrıldıktan hemen sonra tepesine bir kaya atmalarını emretti. Amr'ın öldürülmesi kesinleşsin diye her şey hazırlanmıştı...

Amr hiçbir şeyden şüphelenmeden komutanın yanına girdi. Görüşmeler yaptılar.

Kalenin dışına götüren yoldayken, surların tepesinde, insanda sakınma duygusunu harekete geçiren ve kuşku veren bir hareketi farketti.

Hemen şaşırtıcı bir davranışta bulundu.

Kendisini hiçbir şey korkutmamış ve hiç şüphelenmemiş gibi emin, sakin, ağırbaşlı adım ve duygularla kale komutanına geri döndü!...

Komutanın yanına girip:

— Sana açıklamak istediğim bir şeyi hatırladım. Beraberimdeki arkadaşlarımın arasında Peygamber'in (s.a.v.) ashabından İslam'a ilk girenler var. Mü'minlerin emiri onlara danışmadan hiçbir işe karar vermez. Savaşçıların ve askerlerin başına onları vermeden İslam ordularından hiçbir orduyu göndermez. Benim duyduklarımın aynısını senden duymaları ve benim sahip olduğum bilgilere onların da sahip olmaları için onları sana getirmeyi düşündüm... dedi.

Bizanslı komutan Amr'ın iyi niyetle, kendisine yaşama fırsatı verdiğini zannetti. Böylece onun görüşünü kabul etsin ki, Amr yanında müslümanların ileri gelenlerinden, seçkin kişilerinden ve komutanlarından bir kısmıyla dönünce, sadece Amr'ın işini bitirmek yerine onların hepsinin işini bitirsin...

Amr'ın öldürülmesi için hazırlanan planı erteleme emrini verdi...

Komutan izzet, ikram ile Amr'ı uğurladı, hararetle onu kucakladı... Kaleden ayrılırken Arab'ın dahisi kendi kendine gülümsedi...

Sabahleyin Amr, ordusunun başında, alaycı ve düşmanın başına gelenlere güler gibi kişneyerek kahkaha atan kısrağının üstünde kaleye geldi.

Evet... O da sahibinin kurnazlıklarından çoğunu biliyordu...

*

Hicretin 43. yılında ölüm, Amr b. el-Âs'a valisi olduğu Mısır'da geldi...

Göç anlarında hayatını anlatmaya başladı:

— "İlkin kafir idim. Rasûlullah'a (s.a.v.) karşı en sert kişilerdendim. Eğer o gün ölseydim, Cehennemi boylardım.

Daha sonra Rasûlullah'a (s.a.v.) bey'at ettim. İnsanlar içinde O'nun kadar sevdiğim ve gözümde O'nun kadar muhterem hiç kimse yoktu. Şayet benden O'nu tarif etmem istense bunu beceremezdim, çünkü saygımdan dolayı O'na bakamıyordum... Şayet o gün ölseydim, mutlaka cennetlik olacağımı umardım...

Daha sonra başıma idarecilik ve lehime mi, aleyhime mi olduğunu bilemediğim birçok şey geldi..."

Arkasından gözünü, yalvarırcasına merhametli ve yüce Rabbine yakarırcasına semaya kaldırdı ve şöyle dedi:

— Allah'ım! Tertemiz (suçsuz) değilim ki, özür dileyeyim. Aziz (güçlü) değilim ki, üstün geleyim. Bana rahmetin (merhametin) yetişmezse mahvolurum.

Devamlı yalvarıp yakardı.

Nihayet ruhu Allah'a yükseldi.

Son sözü de: 'La ilahe illallah' oldu.

*

Amr'ın, İslam'ın yolunu tarif ettiği Mısır toprağının altında cesedi vardır.

Amr'ın öğretmek, hüküm vermek ve idare etmek üzere oturduğu ve kullandığı; içinde tek olan Allah'ın adının zikredildiği, duvarlarının arasında ve minberinin üstünde, Allah'ın emirlerinin ve İslam'ın prensiplerinin ilan edildiği, Mısır'ın ilk camisi -Amr camii- vardır.

EBÛ HUZEYFE'NİN MEVLASI (AZATLI KÖLESİ) SALİM

Aksine o, ne iyi Kur'an hafızıdır!

Rasûlullah (s.a.v.) ashabına bir gün şu tavsiyeyi yaptı:

— Kur'an'ı dört kişiden alınız: Abdullah b. Mes'ud... Ebû Huzeyfe'nin Mevlası Salim... Übeyy b. Ka'b ve Muaz b. Cebel...

Daha önce İbn Mes'ud, Übeyy ve Muaz'la tanıştık...

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Kur'an'ı öğrenmede delil ve kaynak yaptığı bu dördüncü sahabi kimdi acaba?

Bu, Ebû Huzeyfe'nin mevlâsı Salim'di...

O, İslam'la şanı yücelip müslüman olmadan önce, Kureyş eşrafından ve liderlerinden olan büyük bir müslümanın oğlu haline gelinceye kadar bir köleydi...

İslam evlatlık âdetini iptal edince, onu evlatlık edinen kimsenin, kardeşi, dostu ve mevlası oldu. Bu yüce sahabi, Ebû Huzeyfe b. Utbe'ydi...

Allah'ın kendisine lütuf ve nimetiyle Salim, müslümanlar arasında faziletinin, ahlakının ve takvasının kendisine layık gördüğü yüksek bir mevkiye ulaştı...

Yüce sahabi şu isimle meşhur oldu: "Ebû Huzeyfe'nin mevlası Salim."

Çünkü o köleydi ve azad edilmişti. Allah ve Resûlü'ne çok erken iman etmişti...

Ve ilk müslümanlar arasında yer almıştı...

Huzeyfe b. Utbe, babası Utbe b. Rabia'yı terkederek hemen İslam'a koşmuştu. Bu arada, hayatı alt üst olan babasının öfke ve hiddetlerini de çekmişti. Çünkü Utbe'nin, kavmi arasında şerefli bir yere sahip olan ve Kureyş'in liderliğine hazırladığı oğlu müslüman olmuştu...

*

Ebû Huzeyfe, Salim'i azat ettikten sonra evlat edindi. Artık o Ebû Huzeyfe'nin oğlu Salim diye çağrılır oldu.

İkisi huşu içinde Rabblerine ibadet ediyorlar. Kureyş'in işkence ve entrikalarına en büyük sabrı gösteriyorlardı...

Bir gün evlat edinme âdetini iptal eden Kur'an ayeti nâzil oldu.

Bütün evlatlıklar yeniden hakiki babalarının isimleriyle çağrılmaya başladılar.

Mesela, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) evlatlık edindiği ve müslümanlar arasında Zeyd b. Muhammed (Muhammed'in oğlu Zeyd) diye meşhur olan Zeyd b. Harise (Harise'nin oğlu Zeyd) oldu. Fakat Salim'in babası bilinmiyordu. O, Ebû Huzeyfe'yi veli edindi ve artık Ebû Huzeyfe'nin mevlası Salim diye anılmaya başladı...

Belki İslam evlat edinme âdetini iptal etmekle müslümanlara şunu söylemek istemişti:

İslam'dan daha güçlü olmayan, sizi kardeş haline getiren inancınızdan daha büyük olmayan akrabalık ve yakınlık aramayın!

İlk müslümanlar bunu iyi anlamışlardı.

Onlar için Allah ve Rasûlü'nden sonra Allah ve İslam yolundaki kardeşliklerinden daha çok sevdikleri hiçbir şey yoktu...

Daha önce gördük, Ensar, Muhacir kardeşlerini nasıl karşılamıştı? Mallarını, evlerini ve sahip oldukları her şeyi nasıl paylaşmışlardı?

İşte, Kureyş arasında şerefli bir yere sahip olan Ebû Huzeyfe'yle, babası bilinmeyen bir köle olan Salim arasında gördüğümüz şey de buydu...

Onlar, hayatlarının sonuna kadar, hatta ölüm anında bile iki kardeşten daha iyi kardeş oldular. Onlar ruhları birlikte, vücutları yan yana olarak birlikte öldüler!

İşte bu, İslam'ın eşsiz yüceliğiydi...

Aksine bu, onun yüceliklerinden ve meziyetlerinden biriydi.

Salim, sadıklar (doğrular) gibi iman etti...

O, müttaki ve itaatkâr gibi Allah yoluna düştü...

Onun toplumda ne şerefi, ne de itibarlı bir mevkii vardı...

Ama o, takva ve ihlasıyla, İslam'ın âdil, yüce ve yeni bir temel üzerine kurmak için geldiği yeni toplumun en yüce mevkilerine yükseldi.

İslam'ın attığı o temeli, Kur'an-ı Kerim: "Allah katında en değerliniz en müttaki olanınızdır."

Hadis-i Şerif: "Arabın Aceme üstünlüğü ancak takva iledir."

"Beyazın siyaha üstünlüğü ancak takva iledir" sözleriyle özetlemektedir...

*

Bu mükemmel yeni toplumda, Ebû Huzeyfe, dün kölesi olan kimseye veli olmayı kendisi için bir şeref gördü.

Hatta Salim'i yeğeni Fatıma Bintu'l-Velid b. Utbe'yle evlendirmeyi ailesi için bir şeref olarak gördü!...

Zalim sınıfçılığı yıkan ve yalancı üstünlüğü iptal eden bu doğru yolda olan yeni toplumda Salim, ihlası, imanı ve kahramanlığı sebebiyle kendini daima ilk sırada buldu!...

Evet... O, Kuba Mescidindeki namazları boyunca Mekke'den Medine'ye hicret eden müslümanların imamı idi...

Peygamber (s.a.v.) müslümanlara, ondan öğrenmelerini emredinceye kadar Allah'ın kitabı konusunda hüccet idi...

Rasûlullah (s.a.v.):

— Ümmetimin içinde senin gibisini yaratan Allah'a hamdolsun, dedirten iyilik ve üstünlükler onunla birlikteydi.

Mü'min kardeşleri de onu:

"Salim, salihlerdendir" diye adlandırıyorlardı...

*

Salim'in hikayesi, Bilal'in, pek çok kölenin, İslam'ın kendilerini kölelik ve zayıflık belalarından kurtarıp hidayet ve doğruluk toplumunda imamlar, liderler ve komutanlar yaptığı fakirlerin hikayesi gibidir...

*

Salim gerçek din İslam'ın bütün faziletleriyle tanışmıştı...

Faziletler onun içinde ve etrafında kaynaşıyodu... Derin ve doğru imanı onları en güzel şekilde sıralıyordu... Doğru gördüğü şeyi açıktan haykırmak onu en bariz meziyetlerindendi...

O, söylemeyi gerekli gördüğü bir söz karşısında susmayı bilmezdi...

Yaptığı bir hatayı söylememek suretiyle hayata küsmezdi...

Müslümanlar, Mekke'yi fethettikten sonra, Rasûlullah (s.a.v.) bazı seriyyeleri Mekke'nin etrafındaki köy ve kabilelere gönderdi ve bu seriyyeleri onlara savaşmak üzere değil davetçi olarak gönderdiğini bildirdi...

Bu seriyyelerden birinin başında Halid b. Velid vardı...

Halid, hedefine vardığında kılıç kullanmayı ve kan dökmeyi gerektiren bazı olaylar oldu...

Peygamber (s.a.v.) bu olayı duyduğu zaman şu sözlerle uzun süre Rabbinden af diledi:

— Allah'ım! Halid'in yaptığıyla benim ilgim yok...

Hz. Ömer bu olayı daima hatırlar, Halid'e bu hareketi yakıştıramaz ve:

"Halid'in kılıcında acelecilik var..." derdi.

Bu seriyyede, Ebû Huzeyfe'nin mevlası Salim, diğer sahabilerle birlikte Halid'in yanındaydı.

Salim, Halid'in hareketini görür görmez onunla sert bir tartışmaya girişti ve yapılan hataları ona saymaya başladı...

Cahiliyye ve İslam döneminin kahramanı komutan Halid birincide dinler, ikincide kendini savunur ve üçüncüde sert konuşur. Salim ise korkmadan veya yüzüne gülmeksizin fikrini açıklamada ısrar eder...

Salim o anda Halid'i Mekke eşrafından birisi olarak görmüyordu. Kendisi de daha düne kadar bir köleydi...

Hayır... İslam onları aynı seviyeye getirmişti...

O, Halid'i hataları kutsal görülen bir komutan olarak görmüyordu. Aksine sorumlulukta ve görevde ortak birisi olarak görüyordu!...

Halid'e bir kin veya keyif için itiraz etmiyordu. Bu sadece İslam'ın hakkını kutsal gördüğü ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) onu dinin direği yaptığı nasihattan ibaretti. O, Rasûlullah'ın (s.a.v.) şu hadisini çok duymuştu:

"Din nasihattir... Din nasihattir... Din nasihattir..."

*

Rasûlullah (s.a.v.), Halid'in yaptığı hareketi duyduğunda şunu sordu:

— Ona birisi itirazda bulundu mu?

Ne mükemmel ve ne şahane soru!...

O'na:

— Evet, Salim ona başvurup itiraz etti, dediklerinde Rasulullah'ın öfkesi geçti.

Salim, Peygamberiyle ve mü'minlerle birlikte yaşadı...

O, ne savaştan geri kalır, ne de ibadeti terkederdi...

Ebû Huzeyfe'yle olan kardeşliği, günler geçtikçe fedakarlık ve bağlılık yönünden artıyordu...

Ve Peygamber (s.a.v.), Rafik-ı A'la'ya gitti...

*

Hz. Ebû Bekir'in halifeliği mürtedlerin (dinden dönenlerin) teptipleriyle yüz yüze geldi...

Yemame günü geldi...

İslam'ın benzerini görmediği korkunç bir savaş oldu...

Müslümanlar savaş için çıktılar...

Salim ve din kardeşi Ebû Huzeyfe de çıktı...

Savaşın başında müslümanlar saldırıya dayanamadılar... Oradaki her mü'min savaşın kendi savaşı, sorumluluğun kendi sorumluluğu olduğunu anladı...

Halid b. Velid, onları yeniden topladı...

Şaşırtıcı bir dehayla orduyu yeniden tanzim etti...

İki kardeş, Ebû Huzeyfe'yle Salim kucaklaşıp kendilerine dünya ve ahiret saadetini lütfeden hak dinin yolunda şehid olmak üzere sözleştiler...

Kendilerini korkunç topluluğun ortasına attılar!...

Ebû Huzeyfe:

— Ey Ehl-i Kur'an! Kur'an'ı amellerinizle süsleyin... diye sesleniyordu.

Kılıcı Müseylimetü'l-Kezzab'ın ordusunun içinde fırtına gibi vuruyordu.

Salim de şöyle haykırıyordu:

— Benim tarafımdaki müslümanlara hücum edilirse, ben ne kötü Kur'an hafızı olurum...

— Hayır Salim! Aksine sen ne iyi Kur'an hafızısın!

Kılıcı, Kureyş'in cahiliyesini tekrarlamak isteyen ve İslam'ın nurunu söndürmek isteyen mürtedlerin boyunlarında dolaşıyordu...

Mürted kılıçlarından biri onun sağ eline isabet etti ve onu kopardı. O, Muhacirlerin sancağının taşıyıcısı Zeyd b. el-Hattab yere düştükten sonra sancağı sağ eliyle taşıyordu...

Sağ elinin kesildiğini görünce sancağı sol eline alıp:

"Nice Peygamberlerin yanında Rabb'e kul olmuş pek çok kimse savaşmıştır. Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı gevşememişler,

yılmamışlar ve boyun eğmemişlerdi. Allah, sabredenleri sever" ayetini okuyarak en yükseğe kaldırdı...

Bu, ne büyük parolaydı... Onu ölüm gününde kendine parola olarak seçmişti!...

*

Onu, bir mürted grubu sardı ve kahraman yere yıkıldı... Fakat ruhu temiz vücudunda hâlâ duruyordu. Nihayet savaş, Müseylimetü'l-Kezzab'ın öldürülmesi, ordusunun bozulması ve müslüman ordusunun galibiyetiyle sonuçlandı...

Müslümanlar, kurban ve şehidlerini ararlarken Salim'i son nefesinde buldular. Salim onlara sordu:

— Ebû Huzeyfe ne yaptı?

— Şehid oldu, dediler...

— Beni onun yanına yatırın...

*

O, senin yanına yatırılacak ey Salim! O da aynı yerde şehid oldu.

Son defa gülümsedi... Artık konuşmuyordu... Kendisinin ve arkadaşının umduğu şeye kavuşmuştu...

Beraber müslüman olmuşlar... Beraber yaşamışlar... Ve beraber şehid olmuşlardı... Ne şahane şans, ne güzel kader!...

*

Ömer b. el-Hattab (r.a.) vefatından önce, hakkında:

"Salim sağ olsaydı, benden sonra yerime onu tayin ederdim" dediği bu büyük mü'min Allah'a gitti...

ALÂ B. EL-HADRAMÎ

Deniz savaşları yapan ilk müslüman komutan

Siyasetteki yumuşaklığı, toplum içindeki kibarlığı ve askerlikteki dehasında başkalarından farklı olması, ona, Rasûlullah'ın (s.a.v.) güvenini, Ebu Bekr'le Ömer'in takdir ve saygısını kazandırmıştı... Rasûlullah (s.a.v.) -doğru ve güvenilir olduğundan- vahyin yazılması ve Kur'an'ın yazıyla tesbiti için, temiz sahabilerin arasından onu seçtiği gibi, yeterlilik, sorumluluk, ortaya çıkacak neticeye katlanma ve işleri iyi idare etmede en üst derecede bir adam gereken büyük görevlere ilk müslümanlardan olan Alâ b. el-Hadramîyi seçiyordu. Bundan dolayı, Alâ b. el-Hadramî İslâmî hayatın değişik bütün alanlarında sivrilen kahramanlardan sayıldığı gibi, Hz. Peygamber'in okulunda yetişen meşhur büyüklerin önde gelenlerinden sayılır. Siyaset alanında o, silah yerine görüşü, güç yerine aklı kullanarak silahın öldürücü etkisiyle gerçekleştiremediğini, temiz ve makbul sözle gerçekleştirmekle yüksek diplomasinin zirvesinde yer alır.

Yine askerî bir deha ve eşsiz bir kişi olan Alâ b. el-Hadramî, savaş alanlarında tarihe geçecek parlak ve gurur verici olayları yapmak isterdi. Bu sebeple o, deniz savaşları yapan ilk müslüman komutandır. Savaşın bu türü Araplar tarafından bilinmiyordu... Hatta, uzayıp giden kumlar üzerindeki vurkaç (saldırıp geri çekilme), her yerde görülen savaş usulüydü. Fakat Alâ b. el-Hadrami'nin arzu ve istekleri bir nok-

tada kalmıyordu. Nitekim o, dehasıyla, düşmanlarına akıllarının ucundan geçmeyen sürprizler yapıyor, ölümden ve tehlikelerden korkmadan, yılmadan macera üstüne maceraya girişiyordu.

Alâ'nın hayat filmini takip ettiğimizde, onun islamî hayatta, öncü rolü olan, davayı yayma ve onu savunmada aktif görev alan davetçi ve fatihlerden olduğunu görürüz. Alâ'nın, Allah'a davetçi olarak ilk görevi, Rasûlullah'ın (s.a.v.) onu, İslâm'a davet için yazdığı bir mektupla, Bahreyn hükümdarı Münzir b. Sava'ya elçi olarak göndermesidir. Rasûlullah (s.a.v.) ona, ayrıca sığır, davar ve meyvelerin zekatları hakkında bir yazı vermiş ve ondan Bahreyn'liler İslâm'ı kabul ettikleri takdirde zekâtı zenginlerden alıp fakirlere vermesini istemiştir.

Rasûlullah'ın Münzir İbn Sava'ya yazdığı mektup şöyleydi:

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla...

Hidayete uyanlara selam olsun.

Bundan sonra derim ki! Ben seni İslam'a davet ediyorum.

Müslüman ol, kurtul! Alllah senin iki elinin altında bulunan şeyi (hükümdarlığını) yine sende bırakır.

Şunu da iyi bilki: Benim dinim, develerin ve atların gidebilecekleri yerlere kadar uzanacak ve hâkim olacaktır."

*

Alâ b. el-Hadramî, Munzir b. Sava'nın yanına vardı ve ona:

— "Münzir! Şüphe yok ki sen, dünya işlerinde büyük bir akla sahipsin. Onu ahiret işlerinde küçültme. Şu mecusilik kötü bir dindir. Onda ne Arapların, ne de ehl-i kitap âlimlerinin iyi gördüğü bir şey var. Onlar evlenilmelerinden utanılanlarla (kendileriyle evlenilmemeleri gerekenlerle) evlenirler. Yenilmesi uygun olmayanları yerler. Kıyamet günü, kendilerini yiyecek, yakacak olan ateşe dünyada tapar dururlar. Sen, ne aklı kıt, ne de görüşsüz bir kimsesin, Bak, iyi düşün. Hiç yalan söylemeyen bir kimseyi doğrulamaman, hiç hiyanet etmeyen bir kimseye gövenmemen, verdiği sözden hiç caymayan bir kimseye itimat etmemen, inanmaman, sana yakışır mı?

İşte o ümmi peygamber böyledir. Vallahi, aklı başında olan hiç kimse, asla onun emrettiği şeyi yasaklamaz veya onun yasakladığı şeyin emredilmesi gerekeceğini söylemez.

Onun affederken, affını biraz artırması veya cezalandırırken, cezayı biraz kısması gerekeceğini de söyleyemez. Akıl, fikir ve basiret sahiplerince bu böyledir" dedi.

Münzir b. Sava:

— Sahip olduğum şu saltanatıma baktım, onu, ahiret dışı ve yalnız dünyaya elverişli buldum. Sizin dininize baktım: Onu, hem ahirete, hem dünyaya elverişli buldum. Kendisinde yaşama ve öldükten sonra da yaşamaya dönüş umudu bulunan bir dini kabul etmeme ne engel var? dedi ve müslüman oldu.

Alâ b. el-Hadrami, bu elçilik görevinde parlak bir başarı elde etti. Münzir b. Sava'dan başka Bahreyn halkının çoğu müslüman oldu. Az sayıda kişi İslâm'a girmeyi kabul etmedi. Onlar da Alâ ile cizye vermek üzere anlaştılar. Böylece İslâm, savaşsız veya kan dökülmeden yeni bir toprak kazandı. Bu barış yoluyla yapılan fetihten dolayı Rasûlullah'ın Alâ'ya verdiği mükâfat onu Bahreyn'e vali yapmak oldu... Alâ b. el-Hadrami, Rasûlullah (s.a.v.) vefat edinceye kadar oradaki valilik görevine devam etti. Ondan sonra Ebu Bekir de onu aynı görevde bıraktı.

Ancak Ebu Bekir halifelik makamına geçer geçmez, İslâm'dan irtidat edenler (İslâm'dan çıkanlar) fitnesi çıktı. Münzir b. Sava Rasûlullah'ın vefatından kısa bir süre sonra ölmüş ve Bahreyn halkı da irtidat etmişti.

Bahreynliler Münzir b. en-Nu'man'ı kendilerine hükümdar yaptılar. Bahreyn'deki bu fitneden sadece Carud b. el-Mualla ve kavmi Abdulkays oğulları uzak durdular. O sırada Ebu Bekir, bu fitneyi bastırmak için on bir komutan seçti. Alâ b. el-Hadrami bu komutanlardan birisiydi. Ebu Bekir, onu Bahreyn'deki mürtedlerle savaşmakla görevlendirdi. Onunla birlikte iki mektup gönderdi. Mektubun birisinde ondan hiç kimseyle savaşmamasını, ancak İslâm'a davet ettikten sonra savaşmasını istiyordu. Eğer reddederlerse onlarla savaşmak gerekiyordu. İkinci mektup da Bahreyn halkına hitaben yazılmıştı. Onların İslam'a dönmeleri, inanç ve esaslar itibariyle İslâm'dan ayrılmamaları isteniyordu.

Alâ b. el-Hadramî ordusuyla Bahreyn'e doğru hareket etti. Daha tehlikeli hale gelmeden fitneyi söndürmek için kısa yoldan gitmeye karar verdi. Dehna çölünde yürüdü. Ancak bir gece askerlerini şiddetle sarsan beklenmedik bir olayla karşılaştı... Şöyle oldu: Askerler biraz dinlenmek için bineklerinden inince hayvanlar üzerlerindeki su ve erzaklarla birilkte kaçtılar. Kendileri de hiçbir şey yapamayarak, şaşkın şaşkın arkalarından bakakaldılar.

O sırada Alâ b. el-Hadrami onlara şöyle dedi:

— Üzerinize çöken üzüntü nedir böyle?

Onlar:

— Nasıl üzülmeyelim, eğer yarına çıkarsak güneşin harareti artar artmaz hepimiz ölürüz, dediler.

Alâ b. el-Hadrami, Rabbine güvenen içi rahat bir ifadeyle:

— Ey müslümanlar! Korkmayın! Siz Allah'ın yolundasınız ve Allah'ın yardımcılarısınız. Sevinin! Vallahi siz yardımsız bırakılmayacaksınız, dedi.

Müezzin sabah namazı için ezan okuyunca Alâ b. el-Hadrami ve müslümanlar kalkıp namazı eda ettiler ve Allah'a, develerini kendilerine geri göndermesi için dua ettiler... Gerçekten develer çeşitli yönlerden çıkıp geldiler. Müslümanların büyük bir sarsıntı geçirmelerine sebep olan kriz de böylece atlatılmış oldu.

Bu olayın yorumunu yapan tarihçiler:

Alâ b. el-Hadrami duası makbul bir zattı, derler.

Bundan sonra Alâ b. el-Hadrami ordusunu tekrar harekete geçirdi ve nihayet Bahreyn'e vardı. Durum son derece nazikti. Çünkü orda Alâ'ya takviye olacak Carud b. el-Mualla ile onun kavminden başka kimse yoktu. Ancak İslâm'a ve müslümanlara düşman olan mürtedlerle mukayese edildiklerinde onlar çok azdılar. Mürtedler İslam düşmanı zorbalardan olan Hatam b. Dabia'nın komutası altındaydılar.

Alâ b. el-Hadrami'nin plânı, zaferi en az zararla gerçekleştirmek esasına dayalıydı... Bu sebeple hesabı kitabı yapılmamış bir maceraya girişmedi. Tehlikelerle çevrili olduğunu bildiği bir mevkiye saldırmak için kuvvet sevketmedi... Kan ve organlar pahasına elde edilen bir zafer

istemiyordu. Bu sebeple, savaşın ilk kıvılcımını atmadan ordusunu topladı. Aralarında işbirliği yaparak mürtedlere (dinden dönenlere) aynı anda önden ve arkadan vurmak için Carud'la irtibat halindeydi.

Saldırıya hazırlandığı süre içinde düşmanın durumu hakkında bilgi sahibi olmak için istihbarat görevi yapan kimseler gönderdi. Nihayet Allah'ın müslümanlara zafer yolunu açtığı gece geldi...

Alâ b. el-Hadrami, düşman ordugahında bir gürültü duydu ve bunun mahiyetini araştıracak ve kendisine düşmanla ilgili haberler getirecek bir kimseyi gönderdi. Gönderdiği adam Bahreyn halkındandı. Onun, mürtedlerin ordugahında akrabaları vardı. Adam ordugaha gizlice girdi ve akrabalarıyla konuştu. Daha sonra hiç kimseye görünmeden oradan çıktı. Onların abuk sabuk konuşacak derecede sarhoş olduklarını, böylece, akılları başlarında değilken, onları öldürmenin tam zamanı olduğunu anladı. İşte o zaman Alâ b. el-Hadrami hücum emrini verdi. Müslümanlar, mürtedlerin ordugahına saldırıp kılıçla vurmaya başladılar. Bazılarını öldürdüler. Bazıları da kaçtılar. Birçoğu sığındıkları hendeğe düşüp boyunları kırıldı. Mürtedlerin komutanı Hatam b. Dabia uyuyordu. Gürültüye uyanıp özengisini düzeltmeden atına bindi. Sonra:

— Kim benim için özengiyi düzeltecek? diye seslendi.

Müslümanladan birisi ilerleyip ona:

— Senin için onu ben düzelteyim, ayağını kaldır, dedi.

Ayağını kaldırınca kılıçla vurup onu kopardı. Hatam, ağrının şiddetine dayanamayarak ondan kendisini öldürmesini istedi. Ayağını kesen müslüman onun isteğini kabul etmedi ve onu işkence çekmeye terketti. Sonunda, onun Hatam b. Dabia olduğunu bilmeyen başka birisi tarafından öldürüldü.

Mürtedlerin karşılaştığı ve onları darmadağın eden pis yenilgiye rağmen, Alâ b. el-Hadrami, gemilere binen ve İran körfezindeki Darîn'e doğru yönelen kaçakları kovalamaya devam etti. İşte bu, tarihin kaydettiği en müthiş olaydı. Çünkü müslümanlar atları, develeri ve eşekleriyle körfezin sularına atıldılar. Kimileri de yaya idiler. Müslümanlarla mürtedler arasında bir deniz savaşı oldu. Mürtedlerin kanları sulara karıştı. Organları at, deve ve eşeklerin ayakları altında dağıldı.

Bu donanması veya kaptanları olmaksızın müslüman bir komutanın idare ettiği ilk deniz savaşıydı. Fakat o, donanması olanlara galip geldi ve onları tarihe ders ve ibret yaptı.

Belki bu büyük komutanın düştüğü hata, silâhlı kuvvetlerin en büyük komutanı Ömer b. el-Hattab'tan körfezi geçmek için izin almamasıydı. Bu hareketi Hz. Ömer'in çok öfkelenmesine ve Ömer'in onu vazifesinden almasına sebep oldu. Ancak Hz. Ömer, İslâm'a yaptıklarını takdir ettiği için onu kısa bir süre sonra, Utbe b. Gazevan'ın vefatı ile boşalan Kufe valiliğine getirdi. Fakat ölüm onu ansızın yolda yakaladı. Yaptığı fedakarlıklarla, kahramanlar ve mücahitlerin zirvesine çıkan bir kahraman gibi şeref, izzet ve büyüklük taçlarıyla süslü olarak öldü. Hayatı hem davet alanında hem de savaş alanında üstün bir dersti. [1]

1 Ala İbnu'l-Hadrami'nin biyoğrafisini hazırlarken istifade ettiğimiz eserler:
1- Abdulmun'in Kındil, Hayatu's-Salihin, s. 51.
2- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, XV/535.

KA'B B. MALİK

Suçunu Rasûlullah'a itiraf edince,
Allah da onun tövbesini kabul etti.

Müslümanlar Tebuk gazasında Bizanslılarla savaşa gitmeye çağrıldığında o, ilk defa Rasûlullah'la (s.a.v.) cihada gitmekten geri kalıyordu. Onun geri kalması (gitmemesi), elli gün, gönlünün huzurunu, sinirlerinin sakinliğini ve içinin rahatlığını gideren zor bir imtihandı. Çünkü bu süre içinde canı sıkkın, gamlı ve üzgün olarak yaşadı. Allah onun tövbesini kabul edip hoşnut olacak mıydı? Yoksa onu günahkarlar ve isyankarlar topluluğu içinde mi haşredecekti, bilemiyordu.

Onu en çok üzen ve canını sıkan şey, Akabe bey'atının başkalarına bedel olduğuna inanmasına rağmen Bedir savaşı hariç bütün savaşlarda Rasûlullahın (s.a.v.) yanında bulunduğu ve ilk müslümanlardan olduğu halde, uzun süre cihat ederek ömür sürdükten sonra, münafıklar, zayıflar ve acizler gibi, özürsüz olarak Rasûlullah'la birlikte gitmeyerek başına bu belânın gelmesiydi.

İki gün orduyla birlikte gitmek için eşyasını hazırlamaya çalıştı. Fakat bilmediği bir şeyden dolayı herhangi bir hazırlık yapamadı.

Yolda Peygamber'e ve müslümanlara kavuşma ümidiyle, ordu hareket ettikten sonra tekrar uğraştı ama gönlündeki ağırlıktan dolayı beceremedi. Sadece âciz ve münafıkların görüldüğü Medine'de kaldı.

Münafıklar cihaddan geri durdular. Çünkü onlar Rasûlullah'ın (s.a.v.) Bizanslılarla askeri bir karşılaşma yapmak için Tebuk'e gittiğini duymuşlardı. Rasûlullah Bizanslıların Medine'ye saldırmak için kalabalık bir ordu hazırladıklarını öğrendi ve düşmanın kendisine Yesrib'te saldırmasını beklemedi. Bizanslılara kendi ocaklarında bir ders vermeyi düşündü. Bundan dolayı, dünyanın en büyük devletiyle savaşa girişmek münafıkların zoruna gitti ve bahaneler uydurmaya başladılar. Peygamber (s.a.v.) ve müslümanlar Tebuk'e inip çadırlarını kurduktan sonra Rasûlullah (s.a.v.) Ka'b b. Malik'i arayıp sordu. Selime oğullarından birisi:

— Allah'ın Rasûlü! Onu, iki parça bürdesi içinde, iki tarafa bakınması tutmuş, alıkoymuştur, dedi.

Bunun üzerine Muaz b. Cebel, o sözü söyleyene:

— Sen ne kadar kötü bir şey söyledin. Vallahi, Ya Rasûlallah! Biz onun hakkında hayırdan, iyilikten başka bir şey bilmiyoruz, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) susup bir şey söylemedi.

Bizanslılar müslümanların durumunu ve savaşa hazırlandığını öğrendiler. Onlar, müslümanların savaştaki cesaret ve kahramanlıklarını daha önce duymuşlardı. Selâmeti (esenlik içinde olmayı) müslümanlarla savaş yapmaya tercih ederek, hemen sınırlarının gerisine çekildiler. Böylece artık Bizanslılarla askeri bir karşılaşmaya gerek kalmamıştı. Çünkü Bizanslılar bir yönden Şam (Kuzey Arabistan) içine çekilmişler, diğer yönden de sınır boyundaki beldeler Rasûlullah'la (s.a.v.) birer anlaşma imzalamışlardı.

*

Peygamber (s.a.v.) ve müslümanlar Tebuk'ten döndüler.

Rasûlullah (s.a.v.) bir seferden geldiği zaman, önce mescide gidip orada iki rekat namaz kılar, sonra da halkla birlikte otururdu. Bu seferde de böyle yapıp oturduğu zaman, Tebuk seferinden geri kalanlar yanına gelerek özür dilemeye ve özürlerini yeminle desteklemeye başladılar. Bunlar seksen küsur kişiydiler. Rasûlullah (s.a.v.), onların dış yüzlerine ve yeminlerine bakarak özürlerini kabul ediyor, iç yüzlerini de Allah'a havale ediyordu.

Daha sonra Ka'b b. Malik gelip ona selâm verdi. Rasûlullah (s.a.v.) öfkeli bir şekilde güldü. Ka'b'ın oturmasını istedi ve Ka'b onun önüne oturdu. Rasûlullah (s.a.v.) ona;

— Seni geride bırakan nedir? Sen, bana yardım etmek üzere Akabe'de sırtına bey'at yüklenmiş değil miydin?

Ka'b, bütün samimiyetiyle:

— Vallahi, Ya Rasûlallah! Ben, sizden başka şu dünya halkından kimin yanında otursam, ileri süreceğim özürle, mutlaka, onun öfkesinden kurtulurum. Ancak ben sana asla yalan söylemeyeceğim. Gerçekten ben özürsüz olarak geri kalıp katılmadım, dedi.

Rasûlullah da (s.a.v.);

— İste Ka'b, doğru söyledi. Kalk! Allah senin hakkında hükmünü, verinceye kadar bekle, diye cevap verdi.

Ka'b ayrıldıktan sonra Selime oğullarından bazı kişilerle karşılaştı ve onlara:

— Bu duruma düşen benim gibi birisi var mı? diye sordu.

Ona:

— Evet, iki kişi daha vardır. Onlar; Murara b. er-Rabi ile Hilâl b. Umeyye'dir, dediler.

Ka'b:

— O, ikisi salih kişilerdir, dedi.

Bu üçünün cezası; Rasûlullah'ın onlarla konuşulmasını yasaklaması oldu. Medine'de herkes onlarla alakasını kesip konuşmadı.

Murara ile Hilal evlerine çekilip halkın içine hiç çıkmadılar. Fakat Ka'b b. Malik mescitte namaz kılıyor, çarşıda yürüyor ama konuşacak kimse bulamıyordu.

Bir gün, Şam'dan, Nabatlı birisi yiyecek satmak için Medine'ye gelir ve Ka'b'ı sorar. Nabatlı, Ka'b'la buluşunca ona Gassan hükümdarı tarafından gönderilen bir mektup verir. Mektupta; Ka'b için, hakaret ve horlanma yeri haline gelen Medine'yi terkedip Gassan hükümdarının yanına gitmesi yazılıydı. Ka'b mektubu yakıp;

— Bu da, öbürü gibi bir belâ ve imtihandır. Müşriklerden biri beni mi umuyor? dedi.

Ka'b, bu halde elli gece bekledi. Sonra ona ferahlık geldi. Allah, Ka'b, Murara ve Hilal'in tövbelerini kabul etmişti. Onlar hakında şu ayetleri indirmişti:

"Allah sıkıntılı bir zamanda bir kısmının kalpleri kaymak üzere iken Peygamber'e uyan Muhacirler'le Ensar'ın ve Peygamber'in tövbelerini kabul etti. Tövbelerini, onlara karşı şefkatli ve merhametli olduğu için kabul etmiştir. Bütün genişliğine rağmen yer, onlara dar gelerek, nefisleri kendilerini sıkıştırıp Allah'tan başka sığınacak kimse olmadığını anlayan, savaştan geri kalmış üç kişinin tövbesini de kabul etti. Allah tövbe ettikleri için onların tövbesini kabul etmiştir. Çünkü o tövbeleri kabul eden, merhametli olandır." [1]

Savaştan geri kalan üç kişinin tövbesini Allah'ın kabul ettiğine dair Rasûlullah'a vahiy gelince, Allah'ın kendilerine olan nimetin, onlara duyurulmasını emretti. O sırada Ka'b, Sel' dağındaki bir çadırda oturuyordu. Haberi duyar duymaz secdeye kapandı. Hemen, bütün malını Allah ve Rasûlünün rızası için sadaka olarak verdiğini arzetmek üzere Rasûlullah'a koştu. Rasûlullah (s.a.v.) onun bu teklifini kabul etmedi...

Ka'b bu arada şunu söyledi:

— Vallahi, Allah'ın bana verdiği nimetler içinde, beni İslâm dinine hidayetinden sonra, bence, Rasûlullah'a (s.a.v.) doğru söylemekten, ona yalan söyleyip de helâk olmuş bulunmamaktan daha büyük bir nimet vermemiştir. [2]

1 Tevbe Suresi, 117-118.
2 Abdulmun'im Kındil'in Hayatu's-Salihin adlı kitabından tercüme edilmiştir. (T. Uzun)

VASİLE B. EL-ESKA'

Dünyalık olarak bir tek elbise ve bir günlük yiyecekle yetinen bir zat.

Dünyalık olarak sadece eski bir yün elbisesi ve bir çift eski ayakkabısı vardı. Elini dünyaya da bulaştırmamıştı. Kalbi ona inanmamış, ve bakmamıştı. Rablerinin rızası için sabah akşam ona dua eden Suffe ehlindendi. [1] Onlar fakir muhacirler diye tanınıyorlardı. Hiçbir ticaret, onları Allah'ı zikretmekten alıkoymuyordu. Kaçırdıkları hiç bir dünyalığa üzülmüyorlardı. Rasûlullah kendine gelen sadakaları onlara gönderirdi. Bir hediye geldiğinde de onlarla paylaşırdı. Ashabına, Suffe ehline hurma ve erzak vererek yardım etmelerini tavsiye ederdi. Onlar, Rasûlullah'ın (s.a.v.) haklarında: "Fakir mü'minlere kıyamet gününde zenginlerden beşyüz yıl kadar önce kurtuldukları müjdelensin. Bunlar (fakir mü'minler) cennette rahat ve huzur içinde yaşıyorlar. Onlar da (zenginler) hesaba çekiliyorlar" dediği kimselerdir.

Vasile b. el-Eska', Allah'ın, ehl-i sema (göktekiler) arasında zikrettiği seçkin kimselerdendi. "Kureyş'ten bazı zenginler, Rasûlullah'ın yanına geldiklerinde bu, kıyafetleri pejmürde fakir mü'minlerin orada

1 Kıble, Kâbe tarafına çevrilmeden önce, Mescid'in kuzey duvarında, hurma dallarıyla bir gölgelik ve sundurma yapılmıştı. Buna "Suffe" denilirdi.
Ehl-i Suffe ise, Medine'de kavim ve kabileleri, evleri barkları bulunmayan, Mescid'in Suffesinde yatıp kalkan sahabilerdi.
Ehl-i Suffe, gecelerini namazla, Kur'an okumakla, ders görmekle geçirirler, gündüzleri de su taşır, odun toplayıp satarlar ve onunla yiyecek alırlardı. Fakir ve muhtaç oldukları halde, hiç dilenmezlerdi.

bulunmamalarını istediklerinde, Allah Tealâ şu ayeti indirdi: **"Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam ona yalvaranları (zayıf mü'minleri) kovma! (o kâfirler ister inansınlar, ister inanmasınlar). Onların hesabından sana bir sorumluluk, senin hesabından da onlara herhangi bir sorumluluk yoktur. Zira senin onları yanından kovman, zalimlerden yana olmana sebep olur."** [1]

Vasile, Peygamber (s.a.v.) Tebuk savaşına hazırlandığı sırada, yani hicretin dokuzuncu senesinin Recep ayında müslüman olmuştur. Bu savaşın vakti, müslümanlar için bir imtihandı. Kurak bir seneydi. Sıcak çok şiddetliydi. Bahçe sahiplerinin meyveleri olgunlaşmıştı. Onlar bahçelerindeki meyvelerin yanında ve ağaçların gölgelerinde oturmak istiyorlardı. Münafıklar da Rasûlullah'la biklikte çıkmaktan geri durdular. Bu zor durumda, Vasile b. el-Eska, Mescid'e Rasûlullah'ın yanına geldi ve ondan bey'atini kabul etmesini istedi, Rasûlullah (s.a.v.) ona bakıp:

— Sen kimsin? diye sordu.

Vasile:

— Ben, Vasile b. el-Eska'yım. Künyem; Ebu Kırsafe'dir diye cevap verdi.

Rasûlullah (s.a.v.) ona:

— Bey'at etmeye gücün yetecek mi? dedi.

Vasile:

— Evet, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— "Öyleyse, benim sevdiğimi sevmek, sevmediğimi sevmemek üzere bana bey'at et" dedi.

Vasile buna göre bey'at edip ailesinin yanına döndü. Durumu onlara haber verdi.

Vasile'nin babası, oğlunun haline baktı:

— Demek, sen böyle yaptın ha! dedi.

---

1 En'am Suresi, 52.

Bunun üzerine Vasile, amcasının yanına gitti. Amcası, sırtını güneşe vermiş ısıtıyordu. Ona selâm verdi, amcası da Vasile'ye:

— Demek sen, böyle yaptın ha! dedi.

Vasile:

— Evet, deyip amcasına İslâm'ı anlattı.

Amcası ona, babası kadar kızıp sitem etmeden:

— Bir işte, bizden önce davranman sana yakışmaz, dedi.

Kızkardeşi Vasile'nin dediklerini dinledi ve yanına gelip İslami usulde selâm verdi.

Vasile:

— Kardeşim! Senin, bana böyle selâm verişinin sebebini pek anlayamadım, dedi.

Kızkardeşi:

— Senin ve amcanın söylediklerini dinledim, dedi.

Vasile, amcasına anlattığı gibi, İslâm'ı ona da anlattı.

İslâm onun çok hoşuna gitti ve hemen müslüman oldu.

Bunun üzerine Vasile:

— Kardeşim! Allah senin için hayır ve iyilik diledi. Müslüman oldun, öyleyse bu kardeşine gazaya (savaşa) gidenin malzemelerini hazırla, yani yol hazırlığını koy. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.), sefere kanatlanmak, gazaya çıkmak üzeredir, dedi.

Kızkardeşi Vasile'ye yol azığı hazırladı. Azığını alınca Medine'ye geldi. Ama Vasile'yi götürecek bir hayvan yoktu.

Hemen Kaynuka oğulları çarşısına gitti.

— Beni, hayvanına nöbetleşe bindirecek var mı? diyerek seslendi.

Bu savaşta Şam hududuna kadar hayvanına bindirecek birini arıyor, hiçbir şeyi olmamasına rağmen, eline geçecek ganimet payını ona vereceğini söylüyordu. Cihat etmekten gayesi ganimet değil, Allah'ın rızasını kazanmaktı. Gerçi bütün samimi müslümanların gayesi

buydu. Çarşıda bağırırken, bir de ne görsün. Büyük sahabi Ka'b b. Ucre ona şöyle diyordu:

— "Ben seni, gece ve gündüzde nöbetleşe, yeme ve içmede de ortaklaşa olmak üzere hayvanıma bindireyim."

İşte bu anda Vasile kendisine, semanın kapılarının açıldığını ve cihat yolunun hazırlandığını hissetti.

Bunun üzerine Ka'b'a:

— Tamam, şartlarını kabul ettim, dedi.

Tebuk'e hareket saati gelip Rasûlullah (s.a.v.) bunu müslümanlara duyurunca Vasile, Ka'b'ın hayvanına bindi ve onun, daha sonra devamlı övgüyle bahsettiği cömertliğini gördü. Ka'b ona yiyecek ve içecek de veriyor, hatta bir hurmayı bile paylaşıyordu.

Anlatılır ki: Halid b. Velid'in komutanlık yaptığı seriyyelerden birinde müslümanlar büyük bir ganimet elde etmişlerdi. Ganimet taksim edildi ve Vasile'nin payına altı deve düştü. Develeri süre süre Ka'b b. Ucre'nin çadırına geldi ve:

— Dışarı çık! Allah sana merhamet etsin. Develerine bak ve onları al, diye seslendi.

Ka'b'ın, gülümseyerek dışarı çıkıp:

— Vasile! Allah onları sana mübarek kılsın. Ben seni, bir şey almak maksadıyla deveme bindirmedim, demesi, Vasile için bir sürpriz olmuştu.

İşte bu develer, Vasile'nin elde ettiği ilk dünya malıydı. O, hayatını Suffe ehliyle birlikte geçirmişti. Oruçlu olarak üzerinden bir veya iki gün geçtiği halde orucunu açacak bir şey bulamadığı olurdu. Bir dirhem veya bir dinarının yahut aynı anda iki kat elbisesinin olduğu vaki değildi. Ahiret nimetlerinin tükenmeyeceğine inandığından dünya malının az olması onu üzmezdi. Dünya'da elde edemediğini Allah'ın kendisine kıyamet gününde vereceğinden şüphesi yoktu. Uzlet ve ibadet hayatı ona, ruh, kalp ve vicdan temizliğini, düşünce ve anlayış güzelliğini kazandırmıştı. O, yeryüzündekiler arasında gökyüzündeki inci misali bir yıldız gibiydi. Melekler ona sevinirler, onun secde etmesi ve üzerinde durmasıyla yeryüzü onun kokusunu saçardı.

Vasile b. Eska ile Suffe ehlinden olan arkadaşlarına, Cennete girecek ilk zümre olmaları yeterdi.

Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan Rasûlullah'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

— "Cennete ilk gireceklerin kimler olduğunu biliyor musunuz?"

Sahabiler:

— Allah ve Rasûlu daha iyi bilir, dediler.

Rasûlullah (s.a.v.):

— "Kendileriyle kötülüklerin savuşturulduğu fakir muhacirlerdir, (öyle ki) onlardan birisi, ihtiyacını açığa vurmadan ve onu temin edemeden ölünce melekler şöyle derler: "Rabbimiz! Biz senin melekleriniz, senin hazinelerinin bekçileri ve semalarının sakinleriyiz. Onları bizden önce Cennete sokma." Allah Tealâ da şöye buyurur: "Onlar benim kullarımdır. Bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Onlarla kötülükler uzaklaştırılır. Onlardan birisi ihtiyacını açığa vurmadan ve onu temin edemeden öldüğü anda, melekler her kapıdan onun yanına gelirler ve onlara şöyle derler: "Sabrettiğinize karşılık size selâm olsun! Dünya yurdunun sonu (Cennet) ne güzeldir." [1]

Ne mutlu Vasile'ye!

Ne mutlu Suffe ehline!

Allah'ın Rasûlü'nden böyle bir müjde aldılar.

*

Vasile, uzun ömürlü sahabilerdendir. Bir rivayete göre, hicretin 83. yılında 105 yaşında vefat etmiştir.

Ayrıca Dımeşk'ta (Şam'da) ölen en son sahabi de odur. [2]

---

1 Ra'd Suresi, 24.

2 Bu biyografinin hazırlanmasında istifade edilen eserler:

1- Abdulmun'im Kındil, Hayatu's-Salihin, s. 271.

2- Ez-Zehebi, Siyeru A'lami'n-Nubela, III/383

3- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, XVI/149.

ES'AD B. ZURARE

Medine halkından ilk müslüman olan kişi...

O, müslümanların yaptığı savaşlardan hiçbirine katılmasa da iyiler, veliler şehitler ve doğrular arasında yüksek bir makamda yer almaktadır. İslam tarihinde ona yüksek bir derece olarak, nur risaletini Medine'ye götüren, Evs'le Hazrec arasında İslam'ın adını ağzına alan ve uykulu gözleri, yeni dinin doğuşuna açan iki kişiden birisi, üstelik ilki olması yeter. Çok geçmedi, kalpler Mekke'ye yöneldi. Yine kısa süre sonra Allah'ın gözlerini ve görüşlerini aydınlattığı kimseler, Allah'ın alemlere hidayet olarak gönderdiği ete kemiğe bürünmüş nurla (Rasûlullah'la) görüşmek için, binek hayvanlarını Beled-i Haram'a doğru sürmeye başladılar.

Künyesi Ebu Umame olan Es'ad b. Zurare, Zekvan b. Kays'la birlikte Mekke'ye gitmişti. Maksatları Utbe b. Rabia ile görüşmekti. Ancak onlar Abdullah'ın oğlu Muhammed diye birinin adını, onun getirdiği yeni dini ve gökten ona indirilen ilahi vahyi işittiler. Rasûlullah denilen kişi hakkında tuhaf sözler duydular. Onun yanına gittiler. Her ikisi de onunla görüşme ve onu dinleme ihtiyacı hissettiler. Mustafa'nın yanına oturup da Rasûlullah'ın temiz dudaklarından berrak ve aydınlatıcı bir şekilde, yavaş yavaş çıkan Kur'an ayetlerini duyar duymaz ellerini uzatıp Rasûlullah'a bey'at ettiler. Bunun üzerine Rasûlullah

(s.a.v.) onlara, gusül abdesti alıp temizlenmelerini ve Allah için ikişer rekât namaz kılmalarını emretti.

Sonra yeni dini müjdelemek üzere Medine'ye döndüler. Ertesi yıl, başlarında Es'ad b. Zurare olmak üzere Ensar'dan on iki kişi Mekke'ye gidip Akabe'de Hz. Peygamber'e bey'at ettiler. Bu birinci Akabe bey'atiydi. Yine, kalpleri Allah'ın nuruyla aydınlanarak, ruhları da, Allah ve Rasûlü'nün sevgisiyle dolarak İslâmı açıklamak üzere Medine'ye döndüler.

Es'ad, bu müslüman gruba beş vakit namazı kıldırdığı gibi cuma namazında da onlara imam oluyordu. Bu sebeple o, Mus'ab b. Umeyr gelmeden önce Medine'de ilk cuma namazı kıldıran kişidir. O (Mus'ab) tatlı konuşması ve güzel okuyuşuyla dinleyenleri etkileyen bir davetçiydi. Böylece, Rasûlullah'ı göremeyen birçok Medine'liyi İslâm'a ısındırmayı, onlara İslâm'ı sevdirmeyi ve peygamberine bey'at etmelerini başarmıştı. Hac mevsiminde onunla birlikte yetmiş iki erkek ve iki kadının Mekke'ye giderek Akabe'de Rasûlullah'la buluşmak üzere sözleşip orada ikinci bey'ati gerçekleştirmeleri üzerine, Rasûlullah (s.a.v.) Mus'ab b. Umeyr'e müslümanlara dinlerini öğretmek için Medine'ye gitmesini emretti.

Mus'ab, Es'ad b. Zurare'ye misafir oldu. İkisi birlikte Ensar'ın evlerine gidiyorlar ve onları İslâm'a davet ediyorlardı. Bir gün Es'ad, Mus'ab'a:

— Bugün Abduleşhel oğullarının ve Zafer oğullarının evine gideceğiz. Orada müslüman olanlarla toplanıp onların İslam hakkındaki bilgilerini artıracağız, dedi.

İşte bu toplantı, Ensar evlerinden birçok kişinin İslâm'a girmesi için iyi bir başlangıç oldu. Es'ad b. Zurare ve Mus'ab b. Umeyr'den Kur'an dinledikten sonra Useyd b. Hudayr'la Sa'd b. Muaz müslüman oldular. Çok geçmedi onlara uyarak kavimleri Abduleşhel oğulları da müslüman oldular ve Ensar evlerinde namaz kılınmaya başlandı. Medine'nin yeni dinin merkezi olması için ortam hazırlanmış oldu.

Yahudiler, müslümanların başına geleceklerin hesabını yapıp onların morallerini bozmaya çalışırlarken, İslâm da gittikçe büyüdüğü sırada Es'ad b. Zurare ne yaptı?

Ne mi yaptı? Es'ad, kendilerini korumaktan aciz olan bu putların başkalarını koruyamayacaklarını ispat etmek için Malik b. en-Neccar

oğullarının putlarını kırdı... Malik Oğulları sabahleyin putlarını paramparça ve dağınık olarak gördüler. Onları bu hale getirenin kim olduğunu öğrenemeyince, putların âcizlikleri karşısında hayretlerini gizleyemeyip yeni dini düşünmeye başladılar. Zaten Es'ad b. Zurare'nin de gayesi buydu ve bunda başarılı olmuştu.

Peygamber (s.a.v.) ve müslümanlar Medine'ye hicret edince, namazda müslümanlara Rasûlullah'tan (s.a.v.) başka imam olacak kimse yoktu. Halbuki bundan önce Ensar'a Es'ad imam oluyordu. Es'ad'ın üç kızı vardı. Rasûlullah'a, kızlarını himayesine almasını vasiyet etmişti. Kızların adları: Habibe, Kebşe ve Furey'a idi. Onlar, Rasûlullah'ın çocuklarıyla birlikte, hanımlarının odalarında dolaşır dururlardı.

Ancak ölüm yavaş yavaş Ebu Umame'ye yaklaşıyordu. Hicretin birinci yılının şevval ayı girince yani müslümanların Medine'ye yerleşmelerinin üzerinden dokuz ay geçtikten sonra Es'ad b. Zurare hastalandı. Boğmacaya tutulmuştu. Bu arada yahudiler sevinip:

— Niçin, Muhammed onun hastalığını gidermedi? dediler.

Rasûlullah (s.a.v.), yahudilerin sözünü duyunca:

— Allah yahudileri kahretsin, onlar "Es'ad'ın hastalığını giderseydi" diyorlar. Halbuki ben ne onun için ne de kendim için, Allah'tan gelen bir şeyi giderebilirim. Ebu Umame hakkında beni kınamasınlar, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) Ebu Umame'nin hastalığı sebebiyle dağlanmasını emretti ama hastalık gittikçe arttı ve Es'ad şevval ayında öldü. Baki mezarlığına gömüldü.

Toprağa gömülünce, Neccar oğulları Rasûlullah'a gidip:

— Nakibimiz öldü. Bize nakip (temsilci) tayin et, dediler.

Rasûlullah (s.a.v.) onlara:

— "Nakibiniz benim" diye cevap verdi.

*

Tarihin bazı kayıtlarını hatırlatalım:

Ebu Umame,

1. Medine'de İslâm'a giren ilk kişidir,
2. Orada cuma namazında cemaate imam olan ilk kişidir.
3. Akabe'de elini uzatıp Rasûlullah'a bey'at eden ilk kişidir.
4. Baki mezarlığına gömülen ilk kişidir.

İslam tarihinin yolundaki bu dört ışıklı işaretten dolayı, tarih saygıyla başını eğmektedir. [1]

1 Bu biyografi Abdulmun'ım Kındil'e ait Hayatu's-Salihin kitabından tercüme edilmiştir. (T. Uzun)

NEVFEL B. EL-HARİS

İslam'ın ilk hakimi...

Rasûlullah'ın amca oğluydu. Babası Haris b. Abdilmuttalib'tir. Ancak yaşça Rasûlullah'tan daha büyüktü. Hatta iki amcasından Hamza ve Abbas'tan da büyüktü. Her ne kadar İslâm'a ilk girenler arasında değilse de, girip tadını aldığında da Allah'ın nuruyla içinden cahiliye perdesini çıkarıp attığını ve insanlığıyla insana ait olan şereflerin üstüne çıktığını hissetti. Hasret ve özlemle Allah'a yöneldi. Kanındaki her damla, daha aydınlık bir ufka bakıyor, zihnindeki her hatıra göklerin ve yerin melekutunu (gaybî halini) düşünüyordu. İslâm, inancında samimi olan bu zatı böyle yapmış ve o inançtan, Allah'a götürecek yolda bir meşale elde etmişti.

Nevfel b. el-Haris şerefli bir şairdi. Tip olarak biraz Rasûlullah'a (s.a.v.) benzerdi. Cahiliyede onun, Rasûlullah'ı (s.a.v.) bir kelimeyle bile incittiği bilinmemektedir. Hatta, Muhammed'in dininde olmamasına rağmen amcazadesine her türlü saygı ve sevgiyi gösterirdi. Bunun en belirgin delili, müşrikler Mekke'deki Haşim oğullarını zorla Bedir savaşına götürdüklerinde, Nevfel b. el-Haris Rasûlullah (s.a.v.) hakkındaki duygularını dile getiren bir şiir bile söylemişti.

Nevfel b. el-Haris, Allah'ın takdiriyle, Bedir savaşında esir düşer. İşte bu, onun hayatında dönüm noktası, karanlıklardan aydınlığa, sa-

pıklıktan doğruluğa, putperestlikten, tek olan Allah'a ibadete dönüm noktası oldu.

Rasûlullah (s.a.v.) onu görünce:

— "Nevfel! Fidye ödeyerek esirlikten kurtul!" dedi.

Nevfel ona:

— Ya Rasûlallah! Esirlikten kurtulmak için bir şeyim yok, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— "Cidde'deki mızraklarını versene" deyince, Nevfel:

— Vallahi, benim Cidde'de mızraklarım olduğunu benden ve Allah'tan başka kimse bilmiyordu. Ben, senin Allah'ın Rasûlü olduğuna şehadet ediyorum, dedi.

Gerçekten Nevfel'in orada bin kadar mızrağı vardı. Rasûlullah onları, Allah'ın dinini korumaya hazırlık olsun diye mücahitlere vermek istiyordu. Nevfel b. el-Haris müslüman olduktan sonra, amcası Abbas'la ortak olarak yaptığı ticarete son vermek için Mekke'ye döndü. Abbas gizlice müslüman olmuş ve müslümanlığını gizli tutuyordu. Abbas, Nevfel'in müslüman olduğunu öğrenince hemen, Rasûlullah'a (s.a.v.) kavuşmak maksadıyla yaptıkları ticari ortaklığa son vermek için onun yanına koştu. İşlerini bitirdikten sonra her ikisi de Medine'ye hicret ettiler. O sırada kabileler Medine'yi kuşatıyorlardı. Çok geçmedi, onlar, kabilelerden hiçbir eser bırakmayan korkunç ve yok edici bir kasırga şeklinde ortaya çıkan Allah'ın ayetini (varlığının delilini) gördüler.

Nevfel, mücahitler kafilesine katıldı. Mekke'nin fethinde ve Huneyn savaşında Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında yer aldı. O gün (Huneyn'de) Rasûlullah'ın sağındaydı. Yerinden kıl kadar kımıldamıyordu. Yine Huneyn savaşında Rasûlullah'a (s.a.v.) üç bin mızrak vermişti. Rasûlullah (s.a.v.) ona:

— Ebu'l-Haris! Senin mızraklarının müşriklerin sırtlarında kırıldıklarını görür gibiyim, demişti.

Nevfel b. el-Haris, yaratıkların efendisi Hz. Peygamber vefat etmeden önce, Medine'de geçirdiği süre içinde, bütün farz namazları onun arkasında kılıyor, onun toplantılarını kaçırmıyor, onu dinliyor, Kur'an ve hadis ezberliyordu. Nihayet, dinin emirlerini tam manasıyla

öğrenip ezberledi. Artık o, hakimlik makamına geçmeye lâyık hale gelmişti ve İslâm'da ilk kadı (hakim) o oldu.

Tarihçiler, onun Medine'de kadılık yaptığı süre hakkında birçok rivayetlerde bulunmuşlardır. Durum ne olursa olsun, bu büyük makama ilk defa o geçmiştir. Ancak o, müctehide, doğru karar verirse iki ecir, hatalı karar verirse bir ecir olduğunu bildiği halde, verdiği bir hükümde hata etmek endişesiyle Allah'tan çok korkar, titrer dururdu.

Daima, Rasûlullah'ın şu sözlerini düşünürdü:

"Kim kadılık yaparsa, bıçaksız boğazlanmış gibi olur."

"Sizden birisi kadılık (yapma) belâsıyla karşılaşırsa, hasımlara, oturdukları yer, onlara işaret etme ve bakma konusunda bile eşit davransın. Sesini, hasımlardan birine, diğerinden daha fazla yükseltmesin.

O halde, kadılık, Allah Teâlâ'nın mümin kuluna bir belâ (imtihan) ise, o kulun söylediği her kelimeye dikkat etmesi gerekir ki Allah'ın hükmünden dışarı çıkmasın."

Nevfel, Rasûlullah'ın tavsiyesini tutmada Muaz'ı taklit etmişti.

Rasûlullah (s.a.v.) Muaz'ı Yemen'e gönderirken şöyle sormuştu:

— "Muaz sana bir dava getirildiğinde neye göre hüküm verirsin?"

Muaz:

— Allah'ın kitabına göre hüküm veririm, demişti.

Rasûlullah (s.a.v.):

— "Allah'ın Kitab'ında bulamazsan?"

Muaz:

— Rasûlullah'ın sünnetine göre hüküm veririm.

Rasûlullah (s.a.v.):

— "Peki, Rasûlullah'ın sünnetinde bulamazsan neye göre hüküm verirsin?"

Muaz:

— Kendi görüş ve ictihadıma göre hüküm veririm.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) eliyle onun göğsüne vurarak:

— "Hamdolsun Allah'a ki, Rasûlullah'ın hoşnut olacağı şeye, Rasûlullah'ın elçisini muvaffak kıldı" demişti.

Nevfel b. el-Haris, mescitte mahkeme kurulurken bütün bunları göz önünde bulundururdu ve dinin hükümlerinde daima, Rasûlullah'tan öğrendiği şekilde hüküm verdi. Nihayet Allah'ın rahmeti onu iyiler ve doğruların mertebelerine yükseltmek istedi. Onun temiz ve pırıl pırıl ruhu Hz. Ömer'in halifeliğinin onbeşinci ayından sonra yaratıcısına gitti. O cuma günü defnedilmişti. Nevfel'in cesedi Baki'in toprağına defnedilinceye kadar Hz. Ömer cenazenin önünde yürümüştü. Melekler kanatlarıyla gölge yaparak, hoşnutluk ve rahmetin yayıldığı, üzerine semanın kokularının saçıldığı bir kabre inmişlerdi. [1]

1 Abdulmun'im Kındil'in Hayatu's-Salihin adlı kitabından tercüme edilmiştir. (T. Uzun)

TALHA B. EL-BERA

Rasûlullah'ı sevme ve anneyle babaya itaatta en üstün örnek...

Yaşının küçüklüğüne ve tazeliğine rağmen, Rasûlullah'ı sevme ve ebeveyne itaatta en üstün örnek olmuştur. Müslüman olmak üzere Rasûlullah'a (sa.v.) bey'at etmek ve Allah yolunda canıyla cihat eden müslüman gençlikten olmak için, onunla görüşmeye can atıyordu. Bir gün bu idealini gerçekleştirmek istedi. Mescide gitti ve O'nun, sevgilileri Muhammed Mustafa'yı dinleyen Muhacir'lerle, Ensar'ı etrafına topladığını gördü. O da safların gerisinde çocuklara ayrılan bölümde yerini aldı.

Rasûlullah (s.a.v.) konuşmasını bitirip sahabiler mescidin dışına doğru yol almaya başlayınca, Talha b. el-Bera, Rasûlullah'a (sa.v.) yaklaştı, sevgiyle ellerini öpüp:

— Ben Talha b. el-Bera b. Umeyr'im, müslüman olmak üzere sana bey'at etmeye geldim. Bana istediğini emret, senin biçbir emrine karşı gelmem, diyordu.

Rasûlullah (s.a.v.) kendisine bey'at için gelen bu çocuğa bakıyor:

— Ya, anne ve babandan ilgiyi kesmeni emredersem, diyerek omuzuna vuruyordu...

Talha da:

— Hayır, diye cevap veriyordu.

Çünkü onun, son derece bağlı olduğu ve derin bir sevgi gösterdiği annesi vardı. Anne ve babasına asi olmayı hayal bile edemiyordu.

Rasûlullah (s.a.v.) daha önceki cümleyi terar etti, Talha da aynı cevabı verdi. Ancak üçüncü defada:

— Evet, dedi. Çünkü Peygamber'e olan sevgisi anne ve babasına olan sevgisine daha üstün gelmişti.

Belki o, kendilerine şu hadis-i şerif uygun düşen kimselerdendi: "Sizler Allah ve Rasûlünü başkalarından daha çok sevmedikçe (gerçek) mümin olamazsınız."

Talha:

— "Evet" deyince, Rasûlulah (s.a.v.) ona gülümseyip:

— "Talha! Bizim dinimizde akrabadan ilgiyi kesme (sıla-i rahim yapmama) yoktur. Fakat ben senin, dininde şüpheli bir şey olmamasını istedim" dedi.

Talha müslüman olduktan sonra Rasûlullah'ın yanından ayrıldı ve müslümanlığını güzelleştirdi. Artık kendisini en büyük göreve yani Allah yolunda cihada hazırlamaya karar verdi. Her gün, gençlere oyun alanı olarak hazırlanmış, Medine dışındaki bir yere gidiyor, başka çocuklarla birlikte harp teknikleri ve savaş vasıtaları üzerinde talim ediyordu. Her çocuk, Bedir savaşında Ebu Cehil'i öldüren, Afra'nın iki oğlu gibi olmayı temenni ediyordu. Daha gençlik yaşına ulaşmayan iki taze çocuk olmalarına rağmen, Ebu Cehil'in, iki çocuk tarafından yere yıkılması, olağanüstü ve kahramanca bir iş ve Allah'ın varlığına ait delillerden birisiydi. Talha b. el-Bera'nın bu şekilde müslüman olması, genç ihtiyar herkesin takdirini toplamıştı. Muhacirler ve Ensar bunu konuşuyorlardı. Bu, Allah ve Rasûlü'nü sevme ve ebeveyne itaat konusundaki derslerden birisiydi. Rasûlullah'ı (s.a.v.) sevenlerin dereceleri zikredildiği zaman, Talha b. el-Bera, Peygamber'in dostları arasında yüksek bir yerde bulunur.

Allah, Talha'nın hayatının kısa süreli olmasını takdir etti. Ancak o; sevgi, vefa, itaat ve en üstün misalin her türüyle mamurdu. Hiçbir gün, silâh talimi yapmayı ihmal etmiyor, hiçbir gün Rasûlullah'ın arkasında namaz kılmaktan geri kalmıyordu. Hafızasının alabildiği kadar ve gücü yettiği kadar Kur'an-ı Kerim ve İslâm'ın emirlerini öğreniyordu. Rasûlullah'ın savaşa gidenlerin arasına katılmasına izin vereceği günü sabırsızlıkla bekliyordu. Ancak, Allah yolunda savaşmadan önce ölüm ona acele davrandı. O, ağır bir hastalığa tutuldu. Mevsim de kıştı. Zaman zaman baygınlık geçiriyordu. Talha'nın hasta olduğu, Rasûlullah'a haber verildi. Rasûlullah (s.a.v.), onu ziyarete gitti ve onun can vermekte olduğunu anladı. Ailesine:

— "Talha'nın ölmüş olduğunu zannediyorum. İzin verin ben gideyim, siz de öldüğünde acele edin. Çünkü müslümanın cenazesi-

nin, ailesi arasında bekletilmesi uygun değildir. Eğer kendine gelirse, tekrar bana haber gönderin" dedi.

Gece yarısı Talha kendisine geldi. Ailesine:

— Rasûlullah (s.a.v.) beni ziyarete geldi mi? diye sordu.

Ona:

— Evet, dediler ve Rasûlulah'ın söylediklerini anlattılar.

Talha onlara:

— Şimdi ölürsem, Rasûlullah'a (s.a.v.) haber göndermeyin. Çünkü yahudilerin ona kötülük etmelerinden, ayrıca bir yılan veya akrebin onu sokmasından ya da başına birşey gelmesinden korkuyorum. Fakat ona benden selâm söyleyin ve benim için af dilemesini rica edin, dedi.

Daha sonra, huzur ve sükun içinde son nefeslerini verirken kelime-i şehadeti tekrar ediyordu.

Talha b. el-Bera, ölürken bile, sadece Rasûlullah'ı düşünüyor, ona herhangi bir kötülük gelmesinden korkuyordu. Veda bakışı için Peygamber'in (s.a.v.) yanına gelmesini arzu etmesine rağmen ölmeyi ve Rasûlullah (s.a.v.) gelmeden gömülmeyi tercih etti. Fakat onun Rasûlullah'a olan sevgisi her arzudan daha güçlü ve her istekten daha büyüktü.

Ailesi, Talha'yı gece, sabah olmadan defnettiler. Rasûlullah (s.a.v.) namaz için mescide çıkınca, Talha'nın öldüğünü haber verdiler. Rasûlullah sabah namazını kıldı. Daha sonra ashabıyla birlikte onun kabrinin bulunduğu yere gitti. Onları kabrin etrafında saf yaptı. Ellerini kaldırıp:

"Allah'ım! Talha'yı, sen ona gülerek, o da sana gülerek karşıla" diyerek dua etti. [1]

Böylece, Allah'ı ve Rasûlü'nü sevmede en şahane misalleri verdikten, dünyada sevgi, itaat ve vefakarlığın güzel bir hatırasını bıraktıktan sonra küçük sahabinin hayatı sona erdi.

1 Bu biyografi, Abdulmun'ım Kındil'in Hayatu's-Salihin adlı kitabından tercüme edilmiştir. (T. Uzun)

AMİR B. FUHEYRE

Meleklerin defnettiği şehit...

Bir insanı meleklerin gömmesi garip görünebilir. Fakat bu insanın Rasûlullahın ashabından ve İslâmın öncülerinden, vücudu yara ve yanıklarla doluncaya kadar işkence edilenlerden olduğunu öğrendiğimizde gariplik kaybolur. O, bütün bunlara rağmen dininden vazgeçmemiş, işkence edenlere boyun eğmemişti. İşkence ve baskı, aksine onun imanını artırmış ve sağlamlaştırmıştı. Nihayet o kendisini melekler seviyesinde temiz hale getiren berraklık ve saflık derecesine ulaşmıştı.

Amir b. Fuheyre, Tufeyl b. el-Haris'in mevlâsı (azatlı kölesi) idi. Tufeyl ise Hz. Âişe'nin, anası Ummu Ruman'dan kardeşiydi.

Amir, Hz. Muhammed'e gökten haber geldiğini, yahudi ve hristiyan âlimlerinin ellerindeki mevcut mukaddes kitapların da onu müjdelediğini duyunca, Rasûlullah'a koştu ve O'nun huzurunda müslüman oldu. Onun müslüman olması Kureyş'in öfkelenmesine sebep oldu. Çünkü onlar yeni dinin yayılmasından korkuyorlardı. Onu dininden döndürmeye çalıştılar. Bazen kölelikten azat edeceklerini vadettiler. Bazan da tehditler savurdular. Fakat o, vaad ve tehditlere kulaklarını tıkadı. Sadece Allah'tan korkarak İslâm yolunda yürümeye devam etti.

Putlara tapmayı bırakan ve yeni dine uyan kölelere karşı otorite sağlayamamaları Kureyş'in zoruna gitti. Elbiselerini soyduktan sonra, onları sıcak kumların üzerine yatırıyorlar ve vücutlarını ateşte kızdırılmış demirle dağlıyorlardı. Buna rağmen onların hiçbiri tekrar putlara taparak kurtulmayı istemediler. Peygamber (s.a.v.) bu ezilenlere işkence edildiğini görüyor ama onlar için, Allah'a dua etmekten başka bir çaresi yoktu.

Ebu Bekr es-Sıddık (r.a.), Amir b. Fuheyre'nin müslüman olduğunu ve her gün, insanın dayanma gücünün üstünde işkencelere katlandığını öğrenince, Tufeyl'e gitti, Amir'i onlardan satın alıp azat etti (kölelikten kurtardı).

Hz. Ebu Bekir'in âdeti böyleydi. İslâm'ın gücünün artması ve daha çok yayılması için köleleri satın alır ve azat ederdi.

*

Günler geçer Amir b. Fuheyre muhacirlerle birlikte Medine'ye hicret eder ve Sa'd b. Hayseme'nin evine misafir olur. Sa'd, ikinci Akabe biatındaki oniki nakipten (temsilciden) biriydi. Ayrıca Rasûlullah (s.a.v.) Muhacirlerle Ensarı kardeş yaptığında Amir b. Fuheyre'yle Haris b. Evs'i kardeş yapmıştı.

Medine-i Münevvere'de ticaretle meşgul oldu. Bütün farzları Rasûlullah'ın (s.a.v.) arkasında kılar, az konuşur, çok susardı. Allah'ı zikretmeyi herşeye tercih ederdi. Dünyalık olarak günlük azığından, silahından ve elbisesinden başka hiçbir şeyi yoktu. Bu sebeple o, çok ibadet eden, çok yalvaran ve dünya malına hiç önem vermeyen birisiydi.

Bedir savaşı geldiğinde, Amir b. Fuheyre savaşa katılan mücahitlerdendi. Fakat o, yayaların saflarındaydı. Çünkü bir at veya devesi yoktu. Bu savaşta büyük yararlık göstermişti. Yine okçuların yerlerini terketmesi üzerine müşriklerin dağdaki gedikten müslümanlara hücum etmeleri neticesinde Rasûlullah'a muhalefetin karşılığı olsun diye Allah'ın müslümanlara verdiği ilahi bir ders olarak kabul edilen Uhud'da da iyi bir savaş çıkarmıştı.

Günler geçti ve hicretin dördüncü yılının sefer ayı girdi. Necid'den Rasûlullah'a adı Amir b. Malik, künyesi Ebu Bera olan önemli bir kişi geldi. Rasûlullah ona İslâm'ı anlattı. O, ne müslüman oldu, ne de müslümanlıktan uzak kaldı.

Rasûlullah'a (s.a.v.):

— Ya Muhammed! Eğer ashabından birkaçını gönderecek olursan, onlar kavmimi senin dinine sevkedebilirler. Onların seni kabul edeceklerini umuyorum, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— "Göndereceğim kişiler hakkında Necid halkından korkarım" dedi.

Ebu Bera:

— Onlar benim himayemdedirler. Onları gönder de, halkı dinine davet etsinler, dedi.

Peygamber (s.a.v.) seçme sahabilerinden kırk kişiyi yola çıkardı. On iki nakipten birisi olan Munzir b. Amr'ı onlara komutan yaptı. Bu kırk kişinin arasında Amir b. Fuheyre de vardı. Seriyye, adı Bir-i Maune olan bir yere vardı. Çadırlarını kurdular, Seriyyedekiler Haram b. Nilhan'ı Rasûlullah'ın mektubunu teslim etmek üzere bölgenin reisi durumundaki Amir b. et-Tufeyl'e gönderdiler. Amir b. et-Tufeyl, mektubu okumadan kılıcını çekip Haram'ı öldürdü. Sonra, Haram'ın arkadaşlarını öldürmek için Amir oğulları kabilesini yardıma çağırdı. Onlar Amir'in çağrısına cevap vermeyip:

— Biz, Ebu Bera'ın sözünü bozmayız, dediler.

Amir bu defa Suleym oğulları kabilesini yardıma çağırdı. Onlar, Amir'in çağrısına cevap verdiler ve seriyyeyi kuşatıp müslümanlarla çarpışmaya başladılar. Böylece üç kişi hariç seriyyenin adamlarını öldürdüler.

Bir-i Maûne toprağında şehitliğe erişenlerden biri de Amir b. Fuheyre idi. Cebbar b. Sulme mızrağı onun iki omuzunun arasına sapladı ve mızrağın demiri göğsünden çıktı. Mızrak saplandığı sırada Amir:

— Vallahi, kazandım, dedi.

Cebbar:

— Adam öldürüldüğü halde neyi kazandı? diye sordu.

Ona:

— Şehitliği kazandı, diye cevap verdiler.

Cebbar:

— Onun, gözümden kayboluncaya kadar göğe kaldırıldığını gördüm, dedi ve müslüman olduğunu ilân etti.

Yine bu anlamda, Amir b. et-Tufeyl:

— Müslümanlardan öldürülünce yerle gök arasında yükseltildiğini gördüğün adam kimdi? diye sordu.

Diğerleri de:

— O, Amir b. Fuheyre'ydi, diye cevap verdiler.

Rasûlullah (s.a.v.) olanları duyunca, çok üzüldü ve:

— "Bu, Ebu Bera'ın işidir. Ben, zaten onları, istemeye istemeye ve korka korka göndermiştim" dedi.

Rasûlullah'a (s.a.v.):

— Şehit edildikten sonra Amir b. Fuheyre'nin cesedini bulamadılar, dediler.

Rasûlullah da (s.a.v.):

— "Onu melekler defnettiler. Alây-ı İlliyyin'e çıkardılar, diye cevap verdi. [1]

1 Bu biyografi, Abdulmun'im Kındil'e ait Hayatu's-Salihin kitabından tercüme edilmiştir. (T. Uzun)

ENES B. MALİK

Rasûlullah'ın hizmetkârı ve ondan en çok hadis rivayet edenlerden biri...

Hadis-i şerife dayalı fıkhî bir kaide veya İslâmî bir prensip olsun da güvenilir ravilerinden birisi Enes b. Malik olmasın... Onun parlak hayatı, Rasûlullah'ın (s.a.v.) sözleriyle buram buram kokmakta ve onun emirleriyle pırıl pırıl parlamaktadır. Enes onları Rasûlullah'ın ağzından duymuş, hafızasında saklamış, sahabenin kulaklarına tekrar etmişti. Onlar, tarihin en üst noktasına çıkıncaya kadar onların ışığında ve kokusunda ilerlediler. Fakih hüccetini, alim burhanını, öğrenci delil ve mürşidini onlarda bulur.

Annesi Ummu Süleym, Enes b. Malik'i Rasûlullah'a getirdiği zaman şöyle demişti:

— Bunun adı, Enes. Sana hizmet edecek bir çocuktur.

Bu olay, Rasûlullah'ın (s.a.v.) Medine'ye hicretinden sonra olmuştu. O andan itibaren sema, hidayetini, azamet ve celalini yağdırmaya başladı.

Rasûlullah'ın evinde sadece bulunmak bile dengi olmayan bir şerefti. Kaderin yiyeceğini ve içeceğini vermek suretiyle Rasûlullah'a hizmeti nasip etmesine ne demeli ya! Enes, Rasûlullah'ın (s.a.v.) yemeğe başlarken ve bitirirken söylediklerini duyuyordu. Yine ona, abdest suyunu getiriyor ve abdest alırken söylediklerini duyuyordu.

Mükemmel bir abdestin nasıl alındığını Rasûlullah'tan (s.a.v.) görüyordu. Rasûlullah'ın her hareketini hafızasına yerleştiriyordu.

Hz. Peygamber'in hayatı, Enes İbn Malik için uygulamalı derslerdi.

Enes'in yaşadığı bu hayat sadece ona verilmiş bir nimet değil, daha sonra gelecek müslümanlara da Hz. Peygambere (s.a.v.) uyma yolunda verilmiş bir fırsattı. Onun rivayet ettiği hadisler daima İslâm fıkhının ve dini emirlerinin esaslarını teşkil etmişlerdir.

Enes b. Malik, Rasûlullah'ın ahlakının bir yönünü ve hizmetçilerine güzel davranışını şöyle anlatır:

"Rasûlullah'a on yıl hizmet ettim. Bana asla: "of" demedi. Yine bana: "Bunu niçin yaptın? Şöyle yapsaydın ya" dememiştir. Şunu da hatırlıyorum: Bir gün beni, bir yere gönderdi. Bazı çocukların oyun oynadıklarını gördüm. Onlarla birlikte ben de oynamaya başladım. Bu arada Rasûlulah'ın (s.a.v.) benden istediği şeyi unuttum. Çocuklarla oynarken, Rasûlullah çıkageldi, şefkatli ve nazik bir şekilde elini enseme koydu. Gülerek: "Enes! Emrettiğim yere git" dedi. Ben de "gidiyorum ya Rasûlallah!" dedim.

Yine Enes, Rasûlullah'ın kendisi için yaptığı dua sonucu hayatını hayır ve bollukla dolduran bereketi de anlatmıştır. Rasûlullah (s.a.v.), Enes için şöyle yalvarmıştı:

— "Allah'ım! Onun mal ve çocuğunu çoğalt. Onun malına bereket ver."

Bu dua sonucu, Enes'in içinde misk gibi kokular saçan bitkilerin bulunduğu, senede iki defa meyve veren bir bahçesi oldu.

Vefat edinceye kadar da yüzden fazla çocuk ve torun gördü.

Rasûlullah, Enes'i çok sevdiği için savaşa katılması için değil de, kendisiyle birlikte Bedir savaşına gitmesine müsade etmişti. Çünkü o sırada henüz on yaşındaydı ve savaşçıların yaşına ulaşmamıştı. Böylece o, müslümanların yaptığı savaşların ilkine şahit oluyor; ata binme, cihat ve şehitlik aşkıyla yanıp tutuşuyordu. Bu sebeple yaşının küçüklüğünden dolayı onun adı, Bedir savaşına katılanlar arasında zikredilmemiştir.

Enes, Rasûlullah'ın başından düşen her saç kılını saklar ve sahabeden dilediğine hediye ederdi. Bu kıllardan birini dilinin altına koymuş ve onunla birlikte defnedilmişti.

Ayrıca Enes duası makbul bir kimseydi. Cafer b. Süleyman şöyle der:

Enes İbn Malik'in yanındayken, yardımcısı gelip:

— Ebu Hamza (Enes)! Toprağımız susadı, dedi.

Bunun üzerine, Enes kalkıp abdest aldı. Sahraya çıkıp iki rekat namaz kıldıktan sonra Allah'a dua etti. Ansızın bulutlar toplandı. Her şeyi doldurıncaya kadar yağmur yağdı. Yağmur dinince Enes, ailesinden birisini dışarı gönderip:

— Yağmurun nereye ulaştığına bak, dedi.

Dışarıya çıkan, yağmurun onun toprağından biraz ileri geçtiğini gördü. Bu yaz mevsiminde olmuştu.

*

Enes, uzun süre bir arada bulunduğu için Rasûlullah gibi namaz kılardı. Hatta Ebu Hureyre:

— Ummu Suleym'in oğlununki (Enes b. Malik'inki) kadar, namazı Rasûlullah'ınkine benzeyen birisini görmedim, der.

Bu yüce sahabi yüz üç yıl yaşamıştır. Hicretin doksanüçüncü yılında Basra'da vefat etmiştir. Ölüm döşeğindeyken, yanında sakladığı, Rasûlullah'a ait bir sarığın kendisiyle birlikte gömülmesini istedi. Temiz cesedi toprağa gömüldükten sonra Murık el-Icli şöyle dedi: "Bugün ilmin yarısı gitti..." Ona: "Ebu'l-Mugire! Bu nasıl olur?" denildi. O da şu cevabı verdi: "Heva ehlinden (canının istediği gibi hareket eden) birisiyle Rasûlullah'tan gelen bir hadis hakkında ihtilafa düştüğümüzde ona: "O hadisi, Rasûlullah'tan duyan kimseye gel" der ve Onu Enes b. Malik'e götürürdük. [1]

1 Enes İbn Malik'in biyografisi Abdulmun'im Kındil'in Hayatu's-Salihin adlı kitabından tercüme edilmiştir. (Çeviren)

MUHAMMED B. MESLEME

Ensar gençlerinin en fedakârı...

Mus'ab b. Umeyr, Allah'ın dinine davet etmek, ilk ve ikinci Akabe bey'atlerinin yapıldığı gecelerde müslüman olanlara İslam'ın emirlerini öğretmek için Medine'ye geldiğinde otuz yaşındaydı. Evs kabilesine mensup Abduleşhel oğullarının müttefiki (anlaşmalısı) olan Muhammed b. Mesleme yeni dini duyar duymaz ona girdi. Nazil olan Kur'an ayetlerini ezberlemeye ve Mus'ab vasıtasıyla, İslam dininde nasıl ibadet edileceğini öğrenmeye başladı. Nihayet, ruhu Allah'ın nuruyla aydınlandı. Bir Allah'a ibadet etmenin zevki, varlığının her zerresine ve organlarının her birine işledi. Kendisiyle beraber olmayı ganimet saymak, yanında oturmayı başarmak, İslamın esaslarını doğrudan doğruya Peygamber'den belledi̇ği gibi, vahyi de yavaş yavaş ezberlemek için onun Medine'ye geleceği günü sabırsızlıkla bekleyerek orada kaldı...

Rasûlullah (s.a.v.) Medine'ye hicret eder etmez Muhammed b. Mesleme, Rasûlullah'tan ayrılmamaya ve O'nun toplantısında bulunmayı en çok arzu eden Ensar gençlerindendi. O, Rasûlullah'ın temiz dudaklarının arasından çıkan her kelimeyi pek edepli bir şekilde dinlemek üzere Rasûlullah'ın huzurunda otururdu. Böylece, birçok hadis-i şerifi ezberledi. Kur'an'ı, Cebrail'in semadan Rasûlullah'ın kalbine indirdiği anda hemen taptaze olarak dinledi.

Daha sonra Allah, davetin silahlı cihat alanına aktarılmasını istedi. Bedir, savaş alanında müslümanların ilk imtihan edilişiydi. Muhammed b. Mesleme, gençler ve yaşlılarla birlikte savaşa katılmıştı. Nihayet Allah, Kureyş'in zorbalarına ve Mekke'nin müşriklerine karşı, Rasûlullah ve bütün ashabına üstün bir zafer vermişti. İslâm düşmanları, Bedir'de uğradıkları pis yenilgiden sonra başlarını zelil bir şekilde eğdiler.

Allah'ın müslümanlara verdiği zaferle ilgili haberler, Medine evlerinde her birine sevinç ve neşe veriyordu. Hezimetle ilgili haberler de Mekke'deki müşrik evlerine; üzüntü keder ve hasret, dolduruyordu. Medine'deki yahudi evlerine de yeni dinin gücünden dolayı korku ve endişe getiriyordu. Kendisi Tayyi kabilesine mensup annesi de Beni Nadir'den olan yahudi Ka'b b. el-Eşref, kalemini çirkin ve ahlaksız şeylerde kullanan ağzı bozuk bir şairdi. O, Hz. Peygamber'e ve ashabına düşmanlığını gizlemiyordu. Rasûlullah'ın ve müslümanların zafer haberini duyar duymaz, içindeki kin ve düşmanlık ateşi alevlendi. Bedir'de öldürülen müşriklerin büyükleri üzerine yanık ağıtlar söyleyerek ağladı ve ağlattı. Mekkelileri, Hz. Peygamber aleyhine ayaklandırmaya çalıştı. Söylediği ağıtlar, Mekke'de erkek ve kız çocuklar tarafından ezberlenip okunmaya başladı.

Rasûlullah'ın (s.a.v.) bu yahudiye canı sıkılıp:

— "Allah'ım! Beni, Eşref'in oğlundan dilediğin şekilde kurtar" dedi.

Rasûlullah şunu da söyledi:

— "Beni, Ka'b b. el-Eşref'in dilinden kim kurtarır? Çünkü o, beni rahatsız etmiştir."

Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme ortaya çıkıp:

— Ya Rasûlallah! Onu, ben, senin için öldürür ve seni onun dilinden kurtarırım, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— "Buna gücün yetiyorsa, yap" dedi.

Muhammed b. Mesleme ne kadar cesur olunursa o kadar cesur, sağlam yapılı ve güçlü kuvvetli birisiydi. Ancak evine gittikten sonra, üç gün dışarı çıkmadı. Bir şey yemedi, içmedi. Çünkü o Ka'b b.

el-Eşref'i öldürememekten korkuyordu. Rasûlullah bunu öğrenince, Muhammed b. Mesleme'ye sordu.

— "Niye, yemeyi içmeyi bıraktın?"

Muhammed b. Mesleme:

— Ya Rasûlallah! Sana birşey söyledim. Onu yerine getirip getiremiyeceğimi bilmiyorum, dedi.

Peygamber (s.a.v.) ona:

— "Sen ancak, elinden geleni yapmakla yükümlüsün" dedi.

Sonra onun, bu fedakarlığa girişmeden önce Sa'd b. Muaz'la görüşmesini istedi.

Muhammed b. Mesleme, Sa'd İbn Muaz'a gitti ve onun görüşünü aldı.

Sa'd İbn Muaz ona:

— Geceleyin Ka'b'a git, yanına güvendiğin bazı gençleri de al. Ondan size biraz ödünç hurma vermesini isteyin. Çünkü siz fakirlikten perişan bir haldesiniz. Sizden şüphelenmediğini anladığınızda onu kaleden uzak bir yere götürmeyi sağlayın ve kılıçlarınızla onun işini bitirin, dedi.

Muhammed b. Mesleme, Ka'b'ın değer verdiği Ebu Naile Silkan b. Selame adlı birisi ve başka şahıslarla bir araya geldi. Hicretin üçüncü yılının başında Rabiulevvel ayının ondördünde mehtaplı bir gecede fedailer Ka'b'ın kalesine vardılar.

Ebu Naile seslendi. Yeni evli olan Ka'b, sesi duyunca yerinden fırlayıp kalktı.

Ka'b'ın karısı ayağına sarılıp:

— Sen, savaşçı bir adamsın. Savaşçılar gecenin bu saatinde kaleden aşağı inmezler, dedi.

Ka'b:

— Duyduğum sesten kan damlıyor, dedi.

Fedailer:

— Kaleden inip yanımıza gel. Sendekini biz alalım. Bizdekini de sen al, dediler.

Ka'b inmeye davranınca karısı:

— Bari onların sayısınca kendi adamlarından indir de, senin yanında bulunsunlar, dedi.

Ka'b:

— Bunlar beni uyur bulsalar, uyandırmaya kıyamazlar, dedi.

Karısı:

— Sen aşağı inme. Onlarla sarayın damından konuş, dedi.

Ka'b:

— Yiğide yaraşan, çarpışmaya, mızraklanmaya davet edilse bile icabet etmektir, diyerek aşağı indi.

Onlarla bir süre konuştu.

Onlar:

— Eşref'in oğlu! Acuz vadisine doğru gezip dolaşsak bu gecemizin geri kalanını orada konuşmakla geçirsek olmaz mı? dediler.

Ka'b:

— Dolaşmak istiyorsanız, dolaşalım, dedi.

Dolaşmaya çıktılar. Bir süre gezip dolaştıktan sonra, Ebu Naile elini Ka'b'ın başındaki örgülü saça sokup kokladı ve:

— Beri, bu geceki gibi hiçbir güzel koku görmedim, dedi.

Ka'b:

— Ne sandın? Arab'ın en asil ve en güzel kokulu kadınları benim yanımda bulunuyor, dedi.

Fedailer:

— Bu, kimin yaptığı kokudur? diye sordular.

Ka'b:

— Falanın annesi olan karımın yaptığı kokudur, dedi.

Yine bir süre daha gezip dolaştılar.

Ebu Naile, elini Ka'b'ın başındaki örgülü saça tekrar sokup kokladı. Biraz daha dolaştılar. Ka'b'a iyice güven ve huzur gelmişti.

Ebu Naile elini Ka'b'ın örgülü saçına tekrar sokup kokladı ve örgülü saçlarını sımsıkı tuttu. Arkadaşlarına:

— Vurun Allah düşmanına, dedi.

Vurdular, kılıçları birbirine karıştı, birşey yapamadılar. Ka'b'ı kılıçlarıyla öldüremediklerini görünce Muhammed b. Mesleme, kılıcında bağlı bulunan hançerini hatırlayıp eline aldı. Ka'b'ın karnını göbeğinden kasığına kadar hançerle yırttı.

Böylece Ka'b, yere yıkıldı.

Bu arada yanlışlıkla yaraladıkları arkadaşlarını sırtlarında taşıyarak, Medine'ye döndüler.

Fedailer, Bakiul-garkad'a geldiklerinde tekbir getirdiler.

Rasûlullah (s.a.v.) o gece kalkıp namaza durmuştu. Fedailerin tekbirlerini duyunca, kendisi de tekbir getirdi ve Ka'b'ı öldürdüklerini anladı.

Fedailer; Rasûlullah'ı (s.a.v.) mescidin kapısında buldular. Rasûlullah (s.a.v.):

— "Muradınıza erdiniz" dedi.

Onlar da:

— Sen de erdin, Ya Rasûlallah! dediler.

Rasûlullah (s.a.v.) onun ölümünden dolayı Allah'a hamdetti.

Ka'b'ın öldürülmesi yahudileri ve onlarla işbirliği yapan müşrikleri korku ve endişeye sevketti.

Sabahleyin bazı yahudiler, Rasûlullah'ın yanına geldiler ve:

— Sebepsiz yere adamımız öldürüldü, dediler.

Rasûlullah (s.a.v.):

— "O, kendi görüşündeki başka kimseler gibi yerinde ve kabında dursaydı, öldürülmezdi. Fakat o, bizi, devamlı rahatsız eder, şiirle yerer dururdu. Sizden her kim böyle yaparsa onun cezası kılıçtır" deyince korkup sustular.

*

Muhammed b. Mesleme, bütün savaşlarda Rasûlullah'ın yanında yer almıştır. Saldırı üstüne saldırı yapar, durmak dinlenmek bilmez ve ölümden korkmazdı. Cihada aşık bir kimseydi. Hiçbir savaştan geri kalmamıştır. Dinden dönenlerle yapılan savaşlara, cennetin, kılıçların gölgeleri altında ve Allah'ın hoşnutluğunun mücahitlerle birlikte olduğuna inanan bir kahraman olarak katıldı. Yetmiş yedi yaşını doldurduktan sonra öldü. Vücudu yaralarla doluydu. Her yara, onun Allah ve Rasûlü'ne olan sevgisine şahitlik ediyordu. Dünyaya, geride temiz ve güzel bir hatıra bıraktıktan sonra veda etmişti. [1]

1 Muhammed İbn Mesleme'nin biyografisi Abdulmun'im Kındil'in Hayatu's-Salihin adlı kitabından tercüme edilmiştir. (Çeviren)

EBU HUZEYFE B. UTBE B. RABİA

Ay gümüşten ışıklarını çöle indirdiğinde Halid b. Velid'in tellalı kalkıp şöyle haykırıyordu:

— Ey Allah'ın askerleri! Hanife oğullarına doğru yürümeye devam edin.

Askerler hayvanlarına binip Yemame yoluna yöneldiler. Ebu Huzeyfe b. Utbe'nin zihnindeki hatıralar gözünün önüne gelmeye başladı. Kendini mehtaplı bir gecede Mekke'de buldu. Amr b. Hişam, Umeyye b. Halef ve Nadr b. el-Haris gelip şöyle demişlerdi:

— Ebu'l-Velid nerde?

Huzeyfe b. Utbe:

— Babam, Ebu Hanzala'nın evinde, dedi.

Amr b. Hişam:

— Biz Ebu Sufyan'ın evinden geliyoruz, dedi.

Ebu'l-Hakem b. Hişam sözünü tamamlamadan Utbe b. Rabia'yla Ebu Sufyan b. Harb gelip şöyle dediler:

— İyi akşamlar, efendiler!

Amr b. Hişam cevap vermeyip şöyle dedi:

— Haberi duydunuz mu?

Ebu Sufyan'la Utbe:

— Abdullah'ın oğlu Muhammed'le ilgili haberi mi? dediler.

Daha sonra Utbe b. Rabia:

— Herhalde sen, Muhammed'in Varaka b. Nevfel'le görüşüp onun "sebat et, senin Meryem oğlu İsa'nın müjdelediği kimse olduğuna, sana gelenin Musa'ya gelen Namus olduğuna şehadet ederim. Bugünden sonra sana cihad emredilecek" dediğini kastediyorsun? dediler.

Nadr b. el-Haris:

— O, ilahlarınızı yerdi. Onların zarar ve fayda vermeyen taşlar olduğunu ileri sürdü. Atalarınıza sövüp onların kafir olarak öldüklerini söyledi, dedi.

Amr İbn Hişam:

— Bazıları da ona uymuşlar, dedi.

Ebu Sufyan b. Harb:

— Ona uyan kim? diye sordu.

Umeyye b. Halef:

— Bazı beyinsiz fakirler, dedi.

Nadr b. el-Haris:

— Atik b. Ebi Kuhafe, Ali b. Ebi Talib, Zeyd b. Harise, Varaka b. Nevfel, Zubeyr b. el-Avvam, Sa'd b. Ebi Vakkas, Osman b. Affan, Talha b. Ubeydillah, Abdu Amr b. Avf mı? dedi.

Amr b. Hişam:

— Muhammed, Atik b. Ebi Kuhafe'nin adını da değiştirmiş (Abdullah b. Osman b. Amir b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Murra). Ona Ebu Bekr adını koymuş. Abdu Amr b. Avf'ı da Abdurrahman b. Avf diye isimlendirmiş, dedi.

Umeyye b. Halef:

— Bütün ilahlara yemin ederim ki, Muhammed'in getirdikleri tamamen sihirdir. Üstelik bu bir fitnedir. Ben onun bizim evlerimize de girmesinden korkuyorum, dedi.

Nadr b. el-Haris:

— O, kölelerimizin bize karşı olan tutumlarını değiştirdi. Köleyle hürü bir tutan yeni diniyle onların akıllarını çeldi, dedi.

Ebu Sufyan b. Harb:

— Biz onun istediğini yapıp dilediği yere gitmesine müsaade etsek onun davasının gücü ve şöhreti her gün artacak, dedi.

Ebu Huzeyfe, Kureyş büyüklerinin içlerindeki ateşi tutuşturan bu yeni dinin özünü öğrenmek için Hz. Muhammed'i (s.a.v.) veya ona uyanlardan birini aramaya başladı. Ay, ışık ve sessizliğiyle Mekke'yi bürümüştü. Ebu Huzeyfe, Talha b. Ubeydillah'ın evine yaklaşınca onun şunları okuduğunu duydu: "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Ey örtünüp bürünen! Gecenin yarısında, istersen biraz sonra, istersen biraz önce, bir müddet için kalk ve ağır ağır Kur'an oku. Doğrusu biz sana, taşıması ağır bir söz vahyedeceğiz, şüphesiz, gece kalkışı daha tesirli ve o zaman okumak daha elverişlidir. Çünkü gündüz, seni uzun uzun alıkoyacak işler vardır. Rabbinin adını an; her şeyi bırakıp yalnız O'na yönel. O, doğunun ve batının Rabbidir. O'ndan başka ilah yoktur. Öyleyse O'nu vekil tut." (Müzzemmil Suresi, 1-9)

Ebu Huzeyfe kendisinin, duyduğu sözlerin güzelliğinden etkilendiğini gördü ve Talha b. Ubeydillah'ın kapısına vurdu. Talha korka korka:

— Kim o? dedi.

Ebu Huzeyfe:

— Ebu Huzeyfe b. Utbe.

Talha onun etrafında dolaşarak:

— Niçin geldin, dedi.

Ebu Huzeyfe:

— Senin bir şey okuduğunu duydum, dedi.

Talha:

— Ben hiçbir şey okumadım, dedi.

Ebu Huzeyfe:

— Duydum... dedi.

Talha, Ebu Huzeyfe'yi kolundan çekip kapıyı kapattı ve kendinden emin bir halde:

— Ne duydun bakalım? dedi.

Ebu Huzeyfe b. Utbe:

— İyi bir söz duydum, Onun, Muhammed'in getirdiği şey olduğunu zannediyorum. Çünkü o bir insan sözü değil, dedi.

Talha b. Ubeydillah:

— Evet, bu Allah Tealâ'nın elçisine (s.a.v.) indirdiği Zikr-i Hakîm (Kur'an) dır, dedi.

Ebu Huzeyfe:

— Muhammed neye davet ediyor? diye sordu.

Talha b. Ubeydillah:

— Allah'ın elçisi (s.a.v.) tek olan Allah'a tapmaya, kendileriyle tapanlarına fayda ve zarar vermeyen putlara tapmamaya davet ediyor, dedi.

Ebu Huzeyfe:

— Başka nelere davet ediyor? diye sordu.

Talha b. Ubeydillah:

— Marufu emre (iyiliği emretmeye), sıla-i rahme (akrabadan ilgiyi kesmemeye) davet ediyor ve kötü iş ve sözlerden yasaklıyor, cevabını verdi.

Ebu Huzeyfe:

— O'na tabi olan kimseye ne var? dedi.

Talha b. Ubeydillah:

— Cennet, dedi.

Ebu Huzeyfe ondan ayrılıp evine döndü. Duyduklarını hanımına söyledi. Sehle Bint Süheyl b. Amr:

— Duydum ki onun hanımı Hadice Bint Huveylid, Ummu Eymen, amcası Abbas'ın hanımı Ummu'l-Fadl, Ebu Talib'in hanımı Fatıma Bint Esed ve Ummu Seleme (Hind Bint Ebi Umeyye) de O'nun dinine girmişler, dedi.

Ebu Huzeyfe b. Utbe sabahı beklemeyip hemen hanımı Sehle Bint Süheyl b. Amr'la birlikte Muhammed'in (s.a.v.) evine gitti. Mu-

hammed (s.a.v.) onlara İslam'ı anlattı, Kur'an okudu. Onlar da kelime-i şehadeti getirdiler.

Utbe b. Rabia, oğlunun müslüman olduğunu öğrenince ona geldi ve öfkeyle:

— Dinini değiştirdiğini duydum, dedi.

Ebu Huzeyfe:

— Hayır dinimi değiştirmedim, müslüman oldum, dedi.

Utbe b. Rabia:

— Ebu Huzeyfe! Bunu sen mi söylüyorsun, dedi.

Ebu Huzeyfe İbn Utbe:

— Samimiyetle, isteyerek ve zorla değil, dedi.

Utbe b. Rabia tehditle:

— Öyle mi? dedi.

Ebu Huzeyfe:

— Evet, hürriyet sadece seçmek demektir, dedi.

Utbe b. Rabia:

— Lat ile Uzza'ya yemin olsun! O, yalanlarıyla seni büyülemiş. Sen atalarının dinini bırakıp yeni çıkan bir dine giriyorsun. Lat'a yemin olsun! Bu yeni girdiğin dini bırakmadıkça sana asla gelmeyeceğim, dedi.

*

Rasulullah'ın (s.a.v.) ashabı, kendi kavimlerinden korktukları için gizlice Mekke vadilerinde namaz kılıyorlardı. Birgün onlar namaz kılarlarken, yanlarına Ebu Sufyan b. el-Haris b. Abdulmuttalib, İkrime b. Ebi'l-Hakem b. Hişam, Hanzala b. Ebi Sufyan b. Harb, Abdullah b. Hatal ve Dırar b. el-Hattab çıkageldiler. Onlara çatıp yaptıklarını kötülediler. Böylece aralarında kavga çıktı. Sa'd b. Ebi Vakkas, Abdullah b. Hatal'a devenin çene kemiğini vurdu ve onun başını yardı. İşte bu, İslâm'da dökülen ilk kan oldu.

Mekke'de Erkam b. Ebi'l-Erkam el-Mahzumi'nin müslüman olup Safa'daki evini müslümanlara tahsis ettiği haberi yayıldı. Bundan dolayı Ebu Cehl b. Hişam (Amr b. Hişam) küplere bindi ve:

— Fitne nasıl olur da Mahzum oğullarının evine girer? dedi.

Erkam b. Ebi'l-Erkam'ı dininden döndürmeye çalıştı. Ama Erkam yalçın kayalar gibi dimdik durdu. Ebu Cehil ona tehdit ve işkencelerde bulundu. Fakat Erkam dininden vazgeçmedi. Ebu Cehil, Erkam'ın Mahzum oğullarının zayıflarını kandırmasından korktu ve istemiye istemiye onu serbest bıraktı.

Bir gün, müslümanlar gizlice Erkam'ın evinde namaz kılıyorlardı. Namazlarını bitirince dinlerini öğretmesi için Rasûlullah'ın (s.a.v.) etrafında oturdular:

Ebu Huzeyfe:

— Dinine girmediği halde seni dinleyene verilen karşılık nedir? dedi.

Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

— Yahudi veya hıristiyan olarak beni dinleyen kimse, sonra müslüman olmazsa cehenneme girer.

Ebu Bekir, Harem'e ve Daru'n-Nedve'ye nazır olan Erkam'ın evinden baktı ve Kureyşlilerin Kâbe'nin etrafındaki oturma yerlerinde olduklarını gördü ve:

— Biz hak üzerindeyiz. Onlar sapıklık üzeredirler. İnsanlardan korktuğumuz için bekleyerek nasıl oturup dururuz? Halbuki onlar Allah'ın evinde güven içindeler. Nur, dünyayı karanlıklara bırakarak ne zamana kadar gizlenecek, dedi.

Ebu Huzeyfe b. Utbe, Mus'ab b. Umeyr, Ebu Seleme el-Mahzumi ve Said b. Zeyd:

— Ortaya çıkmamıza izin var mı? dediler.

Ebu Bekir:

— Evet, dedi.

Peygamber (s.a.v.):

— Biz henüz azız, bu işe yetmeyiz, dedi.

Fakat Ebu Bekir, Allah'ın adını yüceltmek için, hararet ve samimiyetle Rasulullah'tan (s.a.v.) Mescid'e çıkmasını isteyen konuşmalar yapmaya başladı. Bunu devamlı isteyince sonunda Rasulullah (s.a.v.) ve beraberindeki müslümanlar Mescid'e gittiler. Rasulullah (s.a.v.) otururken Ebu Bekir konuşma yapmak üzere ayağa kalktı. Kureyş'in büyükleri de kalkıp:

— Ebu Kuhafe'nin oğlu! Halkın gözü önünde bizimle alay mı ediyorsun? İlahlarımıza hakaret edip bizi akılsızlıkla mı suçluyorsun? Bu bir fitnedir. Bu fitneye karşı sessiz kalırsak Mekke'deki kötülük tamamen büyür, dediler.

Bunun üzerine Ebu Bekir'e saldırıp ayaklarının altına aldılar. Onu, fena halde dövdüler. Utbe b. Rabia ona demirli ayakkabılarla vuruyordu. Ayakkabıları çarpa çarpa onun yüzüne de vurdu. Yüzünü gözünü kanlar içinde bıraktı ve onu tanınmaz hale getirdi. Haber, Ebu Bekir'in mensup olduğu Teym oğullarına hemen, uçtu. Onlar gelince Utbe'yle Kureyş büyüklerini Ebu Bekir'den uzaklaştırdılar.

*

İbn Ummi Abd (Abdullah İbn Mes'ud) Ukbe b. Ebi Muayt ailesinin davarlarını güttüğü sırada, bir gün Peygamberle (s.a.v.) Ebu Bekir ona uğradılar. Rasûlullah (s.a.v.):

— Sende süt var mı? diye sordu.

Abdullah b. Mes'ud:

— Evet var ama ben emanetçi birisiyim. Size süt içirmeye yetkili değilim, dedi.

Peygamber (s.a.v.):

— Senin süründe, üzerine koç çekilmemiş bir davar var mı? dedi.

Abdullah b. Mesud:

— Evet var, dedi.

Rasûlullah'a memesi olmayan sütsüz bir koyun getirdi. Peygamber (s.a.v.) memenin yerine elini sürdü. Rabbine dua etti, meme sütle doldu. Abdullah b. Mesud, Peygamber'e (s.a.v.) oyuk bir taş getirdi. Rasûlullah (s.a.v.) sütü sağdı. Ebu Bekir'e ve Abdullah b. Mes'ud'a içirdi. Sonra kendisi içti ve memeye:

— Dürül, dedi.

Meme eski haline döndü.

Daha sonra Abdullah b. Mesud, Rasûlullah'a (s.a.v.) geldi:

— Bu güzel sözden (Kur'an'dan) bana öğretir misin? dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) ona İslâm'ı anlattı. Kur'an okudu. Abdulah b. Mes'ud:

— Eşhedu en lâ ilâhe illa'llah ve eşhedu enne Muhammeden rasûlullah, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) onun başını okşayarak:

— Allah seni mübarek kılsın, sen öğrenebilecek bir çocuksun, dedi.

Allah Tealâ, Rasûlullah'a (s.a.v.): **"Önce en yakın hısımlarını uyar, sana uyan müminleri kanatların altına al"** (Şuara, 214-215) ayetlerini indirdi.

Bu, Rasûlullah'a ağır geldi. Bir ay evinden dışarı çıkmadı. Hanımı Hadice Bint Huveylid ona destek veriyor ve işini kolaylaştırmaya çalışıyordu. Rasûlullah'ın halaları onun hasta olduğunu zannedip ziyaretine geldiler. Peygamber (s.a.v.):

— Benim hiçbir şikayetim yok (sağlığım yerinde). Fakat Allah bana "En yakın akrabamı uyarmamı" emretti. Ben, Allah Tealâ'ya davet etmek için Haşim oğullarını ve Abdulmuttalib oğullarını toplamak istiyorum, dedi.

Halaları:

— Onları davet et, yalnız Ebu Leheb'i (Abduluzza b. Abdilmuttalib'i) davet etme. Çünkü o senin davet ettiğine icabet etmez, dediler.

Ancak Peygamber (s.a.v.) biliyordu ki, bu meselede, önce kavminden başlasa, onlardan hoşlanmadığı şeyleri görürdü. Bunun üzerine sustu.

Ona Cebrail (a.s.) gelip:

— Ey Muhammed! Eğer sen emrolunduğun şeyi yapmazsan, Rabbin sana ateşle azab eder, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) Ali b. Ebi Talib'i çağırdı ve ondan Abdulmuttalib oğullarını davet etmesini istedi.

Onlar geldiler. Ali onlara et ve büyük bir kap süt takdim etti. Onlar kırk kişi kadardılar. İçlerinde amcaları Ebu Talib, Hamza, Abbas ve Ebu Leheb de vardı. Rasûlullah (s.a.v.) etten bir parça aldı. Onu parçalayıp davetlilerin önlerine koydu ve:

— Bismillah (Allah'ın adıyla) buyurun, dedi.

Herkes iyice doyuncaya kadar, yedi. Her birisinin ancak, ellerinin uzandığı yerlerden azıcık bir kısmının eksildiği görüldü. Aslında her şahıs bir insanın yiyebileceği kadar yemişti.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Ali! Davetlilere süt ver, dedi.

Ali o büyük kabı getirdi. Hepsi doyasıya süt içti. Her şahıs bir insanın içebileceği kadar içmişti. Peygamber (s.a.v.) onlara bir konuşma yapmak istedi ama Ebu Leheb ondan önce şöyle dedi:

— Arkadaşınız sizi büyüledi.

Rasûlullah (s.a.v.) konuşmasını yapmadan dağıldılar.

Ertesi gün Rasûlullah (s.a.v.) Ali'ye:

— Sen yine dünkü yaptığın gibi bize yiyecek ve içecek hazırla. Şu adam duyduğun gibi benden önce konuştu. Dolayısıyla ben topluluğa konuşamadım, dedi.

Ali dediğini yaptı. Önceki yaptığı gibi onları Rasûlullah (s.a.v.) için topladı. Yine doyup kanıncaya kadar yediler içtiler. Her sahıs bir kişinin yiyebileceği ve içebileceği kadar yedi, içti. Sonra Peygamber (s.a.v.):

— Ey Abdulmuttalib oğulları! Vallahi, Araplar içinde, benim size getirdiğim, dünya ve ahiretiniz için hayırlı olan şeyden daha üstününü getirmiş bir yiğit bilmiyorum. Allah, bana, sizi buna davet etmemi emretti. O halde hanginiz bu hususta kardeşim olarak bana yardımcı olur? dedi.

Topluluk bu sözlere aldırmadı. Ali b. Ebi Talib:

— Ben bunların yaşça en küçüğü, gözleri en çapaklısı, karnı en büyüğü ve baldırları en incesi olmama rağmen, sana, bu işte vezir ve yardımcı olurum, dedi.

Peygamber (s.a.v.) onun ensesinden tutup:

— Bu benim kardeşim ve şöyle şöyledir. Dinleyin ve itaat edin, dedi.

Davetliler gülüşerek ve Ebu Talib'e:

— Sana oğlunu dinleyip ona itaat etmeni emretti, diyerek kalktılar.

Rasûlullah (s.a.v.) Kureyş'i davet etmeye karar verip Safa tepesine çıktı ve yüksek sesle:

— Ey Kureyş! Size, önemli bir haberim var, dedi.

Kureyş:

— Muhammed Safa'dan sesleniyor, dediler.

Onun yanına gidip:

— Muhammed! Neyin var? dediler.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Ben size şu dağın eteğinde atlılar olduğunu söylesem, bana inanır mısınız? dedi.

Onlar:

— Evet, sen bizce itham edilmiş bir kimse değilsin, sende hiçbir yalana da rastlamış değiliz, dediler.

Peygamber (s.a.v.):

— Ben size, önümüzdeki şiddetli azabı bildiriyorum. Ey Abdulmuttalip oğulları! Ey Abdimenaf oğulları! Ey Zuhre oğulları,

Kureyşin diğer kabilelerini de saydıktan sonra şunu ilâve etti:

"Yüce Allah bana, en yakın akrabalarımı uyarmamı emretti. Siz lâ ilâhe illâllah demedikçe, ben size ne dünyada bir fayda, ne de ahirette bir nasip sağlayabilirim.

Ebu Leheb:

— Kahrolasıca! Bizi bunun için mi topladın? dedi.

Allah Tealâ şu sureyi indirdi: **"Ebu Leheb'in elleri kurusun! Kurudu da! Malı ve kazandığı kendisine fayda vermedi. O, alevli ateşe yaslanacaktır. Karısı da boynunda bir ip olduğu halde ona odun taşıyacaktır."** (Leheb Suresi)

*

Müezzin yatsı namazı için ezan okudu. Halid b. Velid'in ordusu durdu. Ebu Huzeyfe'nin mevlası (azatlı kölesi) Salim cemaatın önüne geçti. Namaz eda edilince ordu yoluna devam etti. Ebu Huzeyfe hâla hatıralarıyla başbaşaydı...

Kureyş, Rasûlullah'ın (s.a.v.) adının çok anıldığını görünce ona karşı sert davranmaya başladılar.

Bir gün Peygamber (s.a.v.) Safa'da oturuyordu. Ebu Cehil b. Hişam O'na eziyet etti, hakaret etti, sövdü ve dinini kötüledi.

Abdullah b. Cud'an'ın azatlı cariyesi evinden, Ebu Cehil'in Peygamber'e (s.a.v.) yaptıklarını gördü ve söylediklerini duydu. Ebu Cehil daha sonra oradan ayrılıp Kureyş'in Kabe yakınındaki toplantı yerine oturdu. Çok geçmeden, Hamza b. Abdulmuttalib, yayını boynuna takmış bir halde gittiği avdan döndü. O, avdan döndüğünde, Kâbe'yi tavaf etmeden, Kureyş'in toplantı yerlerine uğrayarak onları selamlayıp konuşmadan evine dönmezdi. O, Kureyş gençlerinin en şerefli ve itibarlı olanı, haksızlığa hiç dayanamayanı, şiddetle karşı koyanıydı.

Abdullah b. Cud'an'ın azatlı cariyesiyle karşılaştığında, Rasûlullah (s.a.v.) kalkmış evine dönmüştü. Cariye, Hamza'ya:

— Ey Umara'nın babası! Yeğenin Muhammed'e Ebu'l-Hakem b. Hişam tarafından yapılanları görmüş olsaydın, hiç dayanamazdın. O, yeğenine eziyet etti, sövdü, saydı. Sonra da çekip gitti. Muhammed ise ona hiçbir şey söylemedi.

Hamza çok kızdı. Kabe'yi tavaf esnasında yaptığı gibi hiç kimsenin yanında durmadan Ebu Cehil'i bulup ona bir şeyler yapmak üzere Mescid'e girdi. Ebu Cehil'in topluluğun içinde oturduğunu gördü. Yanına vardı, yayını kaldırıp vurdu ve başını fena halde yardı. Şöyle dedi:

— Sen misin ona söven? İşte, ben de O'nun dinindeyim. O'nun söylediğini söylüyorum. Gücün yetiyorsa, yaptığını bana da yap.

Mahzum oğullarından bazıları, Hamza'ya karşı, Ebu Cehil'e yardım etmek üzere ayağa kalktılar. Ebu Cehil onlara:

— Umara'nın babasını bırakın. Ben onun yeğenine çok çirkin bir şekilde hakaret etmiştim, dedi.

Hamza müslüman olunca, Kureyş Rasûlullah'ın güç ve itibar elde ettiğini, Hamza'nın onu koruyacağını anladılar ve Kâbe'nin yanında toplandılar. Ebu Sufyan b. Harb:

— Muhammed'in durumunu ve davasını incelemek için toplandık. Topluluklarımızı dağıtan, bizi paramparça eden bu adamın başımıza getirdiğine sabrettiğimiz gibi hiçbir şeye sabrettiğimizi görmedim, dedi.

Umeyye b. Halef:

— Dün de amcası Hamza b. Abdilmuttalib, O'nun dinine girmiş, kavmin büyüklerinin de O'nun dinine girip Muhammed'in güçlenip kuvvetlenmesinden ve dininin kabileler arasında yayılmasından korkuyorum, dedi.

Utbe b. Rabia:

— Muhammed'i amcası Ebu Talib himaye ediyor, arkadaşları da gittikçe artıyor, eksilmiyor, dedi.

Ebu Sufyan b. Harb:

— Kalk Ebu'l-Velid! Onunla konuş, ona bazı şeyleri teklif et, belki bir kısmını kabul eder. Biz de istediğini ona veririz, dedi.

Utbe b. Rabia, Rasûlullah'a gidip:

— Yeğenim! Sen de biliyorsun ki, Kureyş içinde şeref ve itibar, soy sop bakımından bizden üstünsün. Sen kavminin başına küçük bir iş getirdin. Bu getirdiğinle onların topluluklarını dağıttın, akıllarını akılsızlık saydın, ilâhlarını ve dinlerini kötüledin. Geçmişteki atalarını dinsizlikle suçladın. Şimdi dinle! Sana üzerinde düşüneceğin bazı şeyler teklif edeceğim. Belki onların bir kısmını kabul edersin, dedi.

Peygamber (s.a.v.):

— Ebu'l-Velid! Dinliyorum, dedi.

Utbe b. Rabia:

— Yeğenim! Şu getirdiğin şeyle, mal ve servet sağlamak istiyorsan, sana bizimkinden daha çok malın oluncaya kadar mallarımızdan toplayıp sana verelim. Eğer, bununla şeref kazanmak istiyorsan, seni kendimize büyük ve efendi yapalım. Senden başkası ile ilgimizi kesip senin emrinden dışarı çıkmayalım. Eğer bununla, hükümdar olmak istiyorsan, seni kendimize hükümdar yapalım. Eğer bu sana gelen, görüp de üzerinden atmaya güç yetiremediğin evham gibi bir hastalık ve büyü ise, doktor çağırıp tedavi ettirelim seni, ondan kurtarıncaya kadar mallarımızı bu yolda saçarcasına harcayalım, dedi.

Peygamber (s.a.v.):

— Boşaldın mı? Söyleyeceklerini söyleyip bitirdin mi? dedi.

Utbe b. Rabia:

— Evet, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Sen de beni dinle, dedi.

Utbe b. Rabia:

— Tamam, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— **"Ha Mim. Bu kitap merhamet eden, merhametli olan Allah katından indirilmedir. Bilen bir millet için Arapça okunarak ayetleri uzun uzun açıklanmıştır"** (Fussilet suresi, 1-3) dedi.

Peygamber (s.a.v.) okumaya devam etti. Utbe onları duyunca susmuş, ellerini arkasına koyup dayanarak dikkatle dinlemeye başladı. Rasûlullah (s.a.v.) secde ayetine gelince secde etti ve:

— "Ebu'l-Velid! Duydun mu?" dedi.

Utbe b. Rabia:

— Duydum, diye cevap verdi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— İşte sen ve o, başbaşasınız, dedi.

Utbe kalkıp arkadaşlarının yanına gitti. Birbirlerine şöyle dediler:

— Vallahi, Ebu'l-Velid size buradan gittiği yüzüyle değil, başka bir yüzle geldi.

Etrafına oturup:

— Arkanda neler gördün, neler görüp geçirdin? dediler.

Utbe b. Rabia:

— Arkamdaki mi? Şimdiye kadar benzerini dinlemediğim bir söz dinledim. Vallahi, o ne şiirdir, ne de kahin sözüdür. Ey Kureyş topluluğu! Benim sözümü tutun da, bu adamı davası ile başbaşa bırakın, siz aradan çıkın, ondan ayrılın. Vallahi, benim ondan dinlediğim söz, bir haberdir. Siz onu, dışınızda kalan Araplara bırakacak, araya girmeyecek olursanız, iyi edersiniz. Onlar, ona kafi gelirler, engel olurlar, Eğer o Araplara üstün gelirse, onun hakimiyeti sizin hakimiyetiniz, onun şerefi, sizin şerefiniz demektir. Onun sayesinde insanların en mutlusu olursunuz, dedi.

Kureyş büyükleri:

— Ebu'l-Velid! Vallahi, o seni de diliyle büyülemiş, dediler.

Utbe b. Rabia:

— Bu benim onun hakkındaki görüşümdür. Siz istediğinizi yapabilirsiniz, dedi.

Ebu Huzeyfe b. Utbe babasının müslüman olmasını arzu edip yanına gitti ve babasına:

— Belki Allah sana İslâm'ı sevdirir de, müşriklerin karşısında kelime-i şehadeti söylersin, dedi.

Utbe b. Rabia:

— Sus ahmak! Tatlı sözüyle O sizi büyülemiş, dedi.

Ahnes b. Şerik, Ebu Cehil'le karşılaşıp ona:

— Ebu'l-Hakem! Bana Muhammed'in doğru mu yalancı mı olduğunu söyle, çünkü burada, benden başka senin sözünü dinleyen birisi yok, diye sordu.

Ebu Cehl b. Hişam:

— Vallahi, Muhammed doğrudur. Muhammed şimdiye kadar hiç yalan söylememiştir. Fakat Kusayy oğulları, liva (komutanlık), sikaye (su ihtiyacını karşılama), hicabe (Kabe'ye girme izni), nedve (danışma

meclisi) ve peygamberliği götürünce Kureyş'in geri kalanına ne olur biliyor musun? dedi.

Kureyş, Ukbe b. Ebi Muayt'la Nadr b. el-Haris'i Yesrib'deki yahudi alimlerine gönderdiler. O ikisi yahudi alimlerine Peygamber'i (s.a.v.) sordular. Yahudilere, onun işini, onunla ilgili haberleri ve bazı sözlerini anlatıp:

— Siz elinde Tevrat bulunan milletsiniz. Bu adamımız hakkında bize bilgi vermeniz için size geldik, dediler.

Nadr'la Ukbe Mekke'ye dönüp şöyle dediler:

— Ey Kureyş topluluğu! Biz, sizinle Muhammed'in arasındakini halledecek şeyi size getirdik. Yahudi alimleri bize: Ona şu üç soruyu sorun. Eğer onları size bildirirse, o bir peygamberdir. Bildiremezse, geveze bir adamdır. Onun hakkında dilediğinizi yapın, dediler.

Rasûlullah'a gelmesi için birisini gönderdiler. O da yanlarına geldi. Kureyş'in büyükleri:

— Muhammed! Bize, geçmişteki gençlerin şaşkınlık veren hikâyelerini, yeryüzünün doğu ve batısına ulaşmış, çok dolaşan adamın hikâyesini anlat. Bir de bize, ruhun ne demek olduğunu bildir, dediler.

Peygamber (s.a.v.):

— Sorduklarınızı size yarın söyleyeyim, dedi.

Yalnız "İnşaallah" demedi. Onlar da yanından ayrıldılar.

Rasûlullah (s.a.v.) onbeş gece bekledi. Bu konuda kendisine ne vahiy geldi. Ne de Cebrail ona uğradı. Mekke halkı yaygaraya başlayıp:

— Muhammed bize yarın diye söz verdi. Bugün on beş gece oldu. Bize sorduğumuz şeylerden hiçbirinin cevabını vermedi, dediler.

Nadr b. el-Haris:

— Biz size demedik mi? O, bir yalancıdır.

Ebu Leheb'in hanımı Ummu Cemil (Avra Bint Harb, Ebu Sufyan'ın kızkardeşi) sevinip Haşim oğullarından bazılarının evlerine uğrayıp: "Şeytanı gelmekte gecikti ve Rabbi onu terketti" diyordu.

Rasûlullah (s.a.v.) çok üzüldü ve bu ona çok ağır geldi. Hanımı Hadice bunu görüp: "Vallahi, Allah seni asla terketmeyecektir" dedi.

Nihayet, Cebrail (a.s.) Rasûlullah'a (s.a.v.) geldi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Cebrail! Müşrikleri sui zanna düşürecek kadar benden ayrı kaldın, dedi.

Cebrail:

— **"Biz ancak Rabbinin emriyle ineriz; geçmişimizi, geleceğimizi ve ikisinin arasındakileri bilmek O'na mahsustur. Rabbin unutkan değildir"** (Meryem Suresi, 64) dedi.

Ebu Huzeyfe b. Utbe, Kureyş'in büyüklerini çağırdı. Onlar toplanınca, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle diyerek sorularını cevabını verdi:

— **"Yoksa sen, mağara ve kitab ehlini şaşılacak ayetlerimizden mi zannettin? Birkaç genç mağaraya sığınmış; Rabbimiz! Katından bize rahmet ver ve işimizde doğruyu göster, bizi başarılı kıl, demişlerdi. Mağaranın içinde onları yıllarca uyuttuk; sonra, iki taraftan hangisinin bekledikleri sonucu iyi hesaplamış olduğunu belirtmek için onları uyandırdık."** (Kehf Suresi, 9-12)

Kureyş'ten bazıları:

— Bu, geçmişteki gençlerin durumu hakkındadır. Peki, yeryüzünün doğu ve batısına ulaşmış, çok dolaşan adam hakkındaki cevabın nedir? diye sordular.

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

— **"Sana Zülkarneyn'i sorarlar, onu size anlatacağım, de. Doğrusu biz onu yeryüzüne yerleştirmiş ve her şeyin yolunu ona öğretmiştik."** (Kehf Suresi, 83-84)

Kureyş büyükleri:

— Muhammed! Bize ruhun ne demek olduğunu söyle? dediler.

Peygamber (s.a.v.):

— **"Sana ruhun ne olduğunu soruyorlar. De ki: Ruh, Rabbimin emrinden ibarettir. Bu hususta size pek az bilgi verilmiştir"** (İsra Suresi, 85), dedi.

Aralarında tartışmaya başladılar ve bazı Kureyş büyükleri:

— Sorduklarımıza cevap verdi, dediler.

Bazıları da:

— Sorduklarımıza cevap vermedi, o bir yalancıdır, dediler.

Rasûlullah (s.a.v.) evine gitti. Ebu Cehl b. Hişam kalkıp şöyle dedi:

— Muhammed'in verdiği cevapları duydunuz mu? "Sana ruhu soruyorlar. De ki: Ruh Rabbimin emrinden ibarettir..." Lât, Uzza, Menat ve Arapların taptığı bütün ilâhlara yemin olsun ki, bu söz cevap değildir. Görüyor musunuz, o bir yalancıdır, iddia ettiği gibi bir peygamber değildir.

Utbe b. Rabia:

— Ebu'l-Hakem! Beni dinler misin, dedi.

Ebu Cehl b. Hişam:

— Söyle, Ebu'l-Velid! dedi.

Utbe b. Rabia:

— Vallahi, o âciz değildir. Size, bu konuda hiçbir yalan söylemedi. Ruhun, insanın emrinden olması mümkün değildir. Muhammed size doğru olanı söylemiştir. Eğer o, yalancı bir peygamber olsaydı, ruh meselesinde, sizi susturacak bir söz söyleyebilir veya bir tarif yapabilirdi, dedi.

Ebu Huzeyfe b. Utbe bu sözleri hemen kapıp ezberlemişti. Babasının arkasından yürüdü. Onu seviyor ve kâfir olarak ölmesinden ve yurdunun cehennem ateşi olmasından korkuyordu. Ona:

— Kelime-i şehadeti getirme zamanı gelmedi mi? diye sordu.

Utbe b. Rabia onu azarlayarak:

— Çekil karşımdan, sapık! Efendiyken Kureyş'in yetimine mi uymamı istiyorsun? dedi.

Buna rağmen Ebu Huzeyfe babasının müslüman olmasını çok istiyordu.

*

Müslümanlar çoğalıp iman ettiklerini açıklayınca ve onlardan söz edilince, Kureyşli birçok müşrik kabileleri içindeki müminlere sal-

dırmışlardı. Onlara işkence etmişler, hapse atmışlar ve dinlerinden döndürmek istemişlerdi. Bunun üzerine Rasûlulah (s.a.v.) ashabına:

— Yeryüzüne dağılın, demişti.

Onlar da:

— Nereye gidelim? Ya Rasûlallah! demişlerdi.

Peygamber (s.a.v.) eliyle işaret ederek:

— İşte oraya, demişti.

Eliyle Habeşistan'a işaret etmişti. (Orası Rasûlullah'a göre Medine'den önce hicret edilecek en iyi yerdi).

Hz. Osman'la hanımı Hz. Rukayye, Ebu Huzeyfe'yle hanımı Sehle, Zubeyr b. el-Avvam, Mus'ab b. Umeyr, Abdullah b. Mesud, Abdurrahman b. Avf, Ebu Seleme'yle hanımı Ummu Seleme, Osman b. Maz'un, Amir b. Rabia'yla hanımı Leyla Bint Ebi Hasme, Ebu Sebra b. Ebi Ruhm, Hatib b. Amr ve Süheyl b. Beyda...

Yola çıktılar. Rasûlullah'ın, peygamberliğinin beşinci yılının Recep ayında gizlice Mekke'den ayrıldılar. Kimisi binitli, kimisi yaya olarak Şuayba'ya ulaştılar. İki ticaret gemisi onları Habeşistan'a yarım dinara götürdü.

Kureyş hemen onların peşine düştü. Deniz sahiline geldiklerinde gemiler müslümanları alıp denize açılmışlardı. Böylece müslümanlardan hiçbirini ele geçiremediler.

Muhacirler Habeş ülkesine geldiler. Orada çok iyi bir himayeci onları himayesine aldı. Dinleri konusunda huzur ve güvene kavuştular. Hoşlanmadıkları hiçbir şey duymadan Allah'a ibadet ettiler.

*

Muhacirler, Ömer b. el-Hattab'ın müslüman olduğunu, Rasûlullah'ın ashabının Mescid'de namaz kılar, huzur ve güven içinde orada Kur'an okur hale geldiklerini, Mekke halkının da secde ederek müslüman olduklarını, hatta Velid b. el-Muğire'yle Ebu Uhayha'nın Rasûlullah'ın arkasında secde ettiklerini öğrenince:

— Biz kendi kavim ve kabilemiz arasında yaşamayı daha çok severiz, dediler.

Üç ay Habeşistan'da kaldıktan sonra Mekke'ye döndüler. Mekke'nin dışında gündüz bir süre bekledikten sonra Kinane'den bir kafileyle karşılaştılar. Onlara Kureyş hakkında sorular sordular. Kafile:

— Muhammed, onların ilahları hakkında iyi şeyler söyledi ve topluluk ona uydu. Sonra ilahlardan yüz çevirdi, onlara tekrar sövdü ve Kureyş de ona kötü davranmaya başladı. Biz onları bu haldeyken bıraktık.

Muhacirler Habeşistan'a dönmeye karar verip, kendi aralarında şöyle dediler:

"Biz geldik. Mekke'ye girelim, Kureyş'in içinde bulunduğu durumu görelim. Dileyen ailesiyle biraz konuşur, sonra döneriz."

Onlar Mekke'ye girdiler. Abdullah b. Mes'ud hariç hepsi birisinin himayesine sığınarak girdi. Abdullah b. Mes'ud, biraz kaldıktan sonra Habeşistan'a döndü.

Kureyşliler, Rasûlullah'ın ashabına yine ağır işkence ve hakaretlerde bulundular. Rasûlullah (s.a.v.) onların ikinci defa Habeşistan'a hicret etmelerine izin verdi.

Ebu Huzeyfe'yle hanımı Sehle, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabıyla birlikte çıktı. Onlar seksen üç erkek, on Kureyşli kadın ve yedi garip idi.

Kureyşliler, muhacirlerin Habeşistan'da rahat ve güven içinde olduklarını, Necaşi'nin onlara çok iyi davrandığını öğrenince aralarında Amr b. el-As'la Abdullah b. Ebi Umeyye'yi Necaşi'ye göndermeye karar verdiler. Amr'la Abdullah'ın yanında Necaşi'ye ve devlet büyüklerine gönderilmiş hediyeler vardı. O ikisi Habeşistan'a vardılar. Necaşi'ye ve devlet büyüklerine hediyelerini götürdüler ve Necaşi'nin adamlarına:

— Bizden bazı aklı ermezler milletlerinin dininden ayrıldılar. Sizin dininize de girmediler. Bizim de, sizin de bilmediğiniz yepyeni bir din ortaya çıkardılar. Biz onların geri gönderilmeleri için kavimlerinin büyükleri tarafından krala gönderilmiş bulunuyoruz. Biz onlar hakkında kralla konuşurken, siz de onlarla konuşmasına fırsat vermeden, onları bizimle birlikte göndermesi için ona tavsiyede bulunun (çünkü onlar Necaşi'nin müslümanları dinleyip, teslim etmemesinden korkuyorlardı) dediler.

Necaşi'nin adamları istedikleri konuda onlara yardım edeceklerine dair söz verdiler.

Daha sonra Necaşi'ye geldiler. Söylediklerini ona da haber verdiler. Necaşi'nin adamları müslümanları o ikisine teslim etmelerini söylediler. Necaşi buna kızıp:

— Hayır, vallahi, bana sığınan, ülkeme yerleşen ve beni başkalarına tercih eden kimseleri asla teslim etmem. Ancak onları çağırır ve bu ikisinin söylediklerini onlara sorarım. Eğer iş, bunların dedikleri gibiyse, onları kendilerine teslim ederim. Şayet bunun aksi olursa, kendilerini korur, en güzel şekilde görür gözetirim, dedi.

Bunun üzerine Necaşi, Rasûlullah'ın ashabına gelmeleri için haber gönderdi. Onlar geldiler. Muhacirler adına Cafer b. Ebi Talib konuştu.

Necaşi onlara:

— Kavminizin dininden ayrıldığınıza, ne benim dinimde, ne de şu milletlerden herhangi birisinin dininde olmadığınıza göre, sizin bu dininiz nedir? dedi.

Ca'fer şöyle konuştu:

— Ey Kral! Biz cahil bir millettik. Leş yerdik. Her kötülüğü işlerdik. Akrabalarımızdan ilgiyi keserdik. Komşularımıza kötülük yapardık. Kuvvetli olanımız zayıf olanları ezerdi. Yüce Allah bize, kendimizden; soyunu, doğruluğunu, güvenilir oluşunu, namusunu ve temizliğini bildiğimiz bir peygamber gönderinceye kadar biz böyleydik. O, peygamber, bizi Allah'ın birliğine inanmaya, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamaya, taptığımız putları bırakmaya davet etti. Bize, doğru sözlü olmayı, emaneti yerine getirmeyi, akrabaya ilgi göstermeyi, komşularla güzel geçinmeyi, günahlardan ve kan dökmekten sakınmayı emretti. Her türlü ahlâksızlıklardan, yalan söylemekten, yetim malını yemekten bizi menetti. Yine bize namaz kılmayı ve oruç tutmayı emretti.

Ona İslam'ın emirlerini saydıktan sonra şunu ilave etti:

— Biz de iman edip O'nu tasdik ettik. O'nun bize haram kıldığını haram, helal kıldığını da helal olarak kabul ettik. Bu yüzden kavmimiz bize düşman kesildi. Bizi dinimizden döndürmek, Allah'a ibadetten vazgeçirip putlara taptırmak için bize işkence ettiler. Bize zulmedip sıkıştırdıkça sıkıştırdılar. Bizimle dinimizin arasına girdiler. Biz de senin ülkene geldik. Seni, başkalarına tercih ettik. Senin yanında zulme uğramayacağımızı ummaktayız, ey Kral.

Necaşi sordu:

— Sende Allah'tan gelmiş bir şey var mı?

Ca'fer:

— Evet, var, dedi ve şu ayetleri okudu: **"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Kâf, Ha, Ya, Ayn, Sâd. Bu, Rabbinin kulu Zekeriyya'ya olan rahmetini anmadır. O Rabbine içinden yalvarmıştı. Şöyle demişti: Rabbim! Gerçekten kemiklerim zayıfladı, saçlarım ağardı. Rabbim! Sana yalvarmakla, şimdiye kadar bedbaht olup birşeyden mahrum kalmadım. Doğrusu, benden sonra yerime geçecek yakınlarımın iyi hareket etmeyeceklerinden korkuyorum, karım da kısırdır. Katından bana bir oğul bağışla ki, bana ve Yakub oğullarına mirasçı olsun. Rabbim! Onun, rızanı kazanmasını da sağla."** (Meryem Suresi, 1-6)

Necaşi ve devlet büyükleri ağladılar. Habeşistan kralı:

— Bu ve İsa'nın getirdiği aynı lambadan çıkmaktadır. Gidin, vallahi, bunları size asla teslim etmeyeceğim, dedi.

Amr b. el-As'la Abdullah b. Ebi Umeyye, Necaşi'nin yanından çıkınca Amr b. el-As:

— Vallahi, yarın onların köklerini kazıtacak birşey söyleyeceğim, dedi.

Abdullah b. Ebi Umeyye (daha insaflı idi):

— Bunu yapma, ne de olsa onlar bizim akrabalarımızdır, dedi.

Ertesi gün Amr İbnu'l-As, Necaşi'ye:

— Bunlar Meryem oğlu İsa hakkında ağır bir söz söylüyorlar, dedi.

Necaşi Rasûlullah'ın ashabına adam gönderip tekrar huzuruna topladı ve onlara İsa hakkında ne söyledikerini sordu.

Ca'fer:

— Biz, Hz. İsa hakkında Peygamberimizin bize Allah'tan getirdiğini söylüyoruz: O, Allah'ın kulu, Rasûlu, ruhu, dünyadan ve erkekten vazgeçerek Allah'a bağlanmış bir kız olan Hz. Meryem'e attığı kelimesidir.

Bunun üzerine Necaşi yerden bir çöp alıp:

— İsa hakkında söylediğin, senin söylediğinden fazla birşey değildir. Arada bu çöp kadar bile fark yoktur, dedi.

Necaşi bunu söyleyince, devlet büyükleri homurdanmaya başladılar. Necaşi:

— Homurdansanız da, bu böyledir, dedi.

Müslümanlara da:

— Gidiniz, siz emniyettesiniz. Ben sizden herhangi birinizi incitip de bir dağ altına sahip olmayı istemem, dedi. Kureyşlilerin hediyelerini de geri verdikten sonra:

— Başkalarının gasbettiği bu mülkümü, Allah bana geri verdiğinde ve halkı bana boyun eğdirdiğinde benden rüşvet almadı ki, dedi.

Böylece muhacirler iyi bir yerde kalmış oldular.

*

Allah, Ebu Huzeyfe'ye bir çocuk verdi. O da adını Muhammed koydu. Muhacirler ellerinin emeğini yemek için çalışıyorlardı. Bir kısmı ticaretle meşgul oluyordu. Ebu Huzeyfe b. Utbe, Zubeyr b. el-Avvam, Abdurrahman b. Avf ve Hz. Osman, San'a ve Necran panayırlarına gidiyorlardı. Onların kışın gitmelerinin sebebi, Rasûlullah'la ilgili haberleri öğrenmek maksadıyla Kureyş'ten oraya gelenlerle karşılaşmak veya kavimlerine ait bir kafile içinden çıkan müslümanlarla başbaşa kalmak içindi.

Ebu Huzeyfe, Rasûlullah'ın (s.a.v.) Akabe'de Ensar'la (Yesrib'deki Evs ve Hazreclilerle) bey'atleştiğini öğrendi ve beraber olduğu muhacirlere haber verdi. Ebu Seleme el-Mahzumi, Mekke'ye hareket etti. Zubeyr b. el-Avvam, Abdullah b. Mes'ud, Ebu Huzeyfe'yle hanımı Sehle, Amir İbn Rabia'yla hanımı Leyla Bint Ebi Hasme, Hz. Osman'la hanımı Rasûlullah'ın kızı olan Rukayye ve Abdullah b. Cahş v.b. Mekke'ye döndüler.

Kureyş, Peygamber'in (s.a.v.) savaşçı ve dayanıklı kimselere sığındığını, mallarını ve eşrafını kaybetmek pahasına da olsa Hazrec ve Evs'le anlaştığını öğrenince düşmanlığını tamamen artırdı. Ashabına daha önce görmedikleri hakaret ve işkenceleri yaptılar. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ashabının Yesrib'e hicret etmesine izin verdi. Daha sonra kendisi onlara yetişti. Mescidini ve odalarını yapınca Zeyd b.

Sehl'in evine girdi, elli Muhacirle elli Ensar'ı birbirleriyle kardeş yaptı. Ebu Huzeyfe'yle Abbad b. Bişr'i kardeş yaptı. Abbad bir süre evini ve eşyasını onunla paylaştı. Rasûlullah oraya iyice yerleşince Kureyş'le ilgili haberleri toplayıp değerlendirmek için seriyyeler (küçük birlikler) çıkarmaya başladı. Ebu Huzeyfe, Abdullah b. Cahş'la birlikte çıktı. Rasûlullah'ın ashabı Kureyş'in bir kervanını ganimet olarak elde etti. Bu onların elde ettiği ilk ganimet oldu.

Yüce Allah, (Şaban ayında) şu ayeti indirdi.

"Ey inananlar! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi, Allah'a karşı gelmekten sakınasınız diye, size sayılı günlerde farz kılındı. İçinizden hasta olan veya yolculukta bulunan, tutamadığı günlerin sayınca diğer günlerde tutar. Oruca dayanamayanlar, bir düşkünü doyuracak kadar fidye verir. Kim gönülden iyilik yaparsa o iyilik kendisinedir. Oruç tutmanız -eğer bilirseniz- sizin için hayırlıdır. Ramazan ayı ki onda Kur'an, insanlara yol göstererek -yol gösterici ve doğruyu yanlıştan ayırıcı belgeler olarak- indirildi. Sizden bu ayı idrak eden onda oruç tutsun; hasta veya yolculukta olan tutamadığı günlerin sayısınca diğer günlerde tutsun." (Bakara Suresi, 183-185).

*

Halid b. Velid'in ordusu Yemame'ye bakan bir kum tepesinin arkasında konakladı ve Halid:

— Ey Allah'ın askerleri! Ordugahınızı burada kurun! dedi.

*

Ebu Huzeyfe yine hatıralarına dönmüştür:

Rasûlullah (s.a.v.) Ebu Sufyan b. Harb'in Kureyş'e ait bir kervanla Şam'dan geldiğini duymuş ve:

— Bu Kureyş'in kervanıdır ki onda malları vardır. Onun karşısına çıkın, Belki Allah onları ganimet olarak size verir, diyerek o kervana karşı çıkmaya davet etmişti.

Ebu Huzeyfe'yle bazıları hemen davete icabet etmişler, bazıları işi ağırdan almışlardı. Rasûlullah:

Kimin bineği hazırsa, hemen bizimle birlikte binip çıksın, dedi. Hazır olmayanları beklemedi. Yola çıkmaya hazırlandığı sırada Ummu Varaka gelip şöyle dedi:

— Ya Rasûlallah! Bana müsaade et de sizinle birlikte ben de çıkayım. Hastalananlarınıza bakarım. Belki Allah bana şehitlik verir.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Sen evinde kal. Allah sana şehitliği nasip eder, buyurdu.

Rasûlullah (s.a.v.) Kureyş'in kervanını korumak için yola çıktığını öğrendi... Bedir savaşı yapıldı. Utbe b. Rebia'yla kardeşi Şeybe ve Utbe'nin oğlu Velid meydana çıktılar. Düelloya davet ettiler. Onların karşısına Afra'nın oğulları Muavviz ile Avf ve Abdulllah b. Ravaha çıktılar. Onların Ensardan olduklarını öğrenince Utbe:

— Bizim sizinle bir meselemiz yok. Biz kendi kavmimizden olanları istiyoruz, dedi.

Ebu Huzeyfe kılıcını alıp babasını öldürmek için karşısına çıkmak istedi. Ama Rasûlullah bunu kabul etmeyip:

— Ubeyde b. el-Haris kalk! Hamza kalk! Ali kalk! Ey Haşim oğulları! Kalkınız. Allah'ın nurunu söndürmek için gelenlere karşı, Hak yolunda çarpışınız ki -zaten- Allah, peygamberinizi de bunun için göndermiştir, dedi.

Utbe onları tanıyınca:

— Evet, sizler bizim şerefli denklerimizsiniz, dedi.

Ubeyde Utbe'yle dövüştü. Hamza da Şeybe'yle; Hz. Ali, Velid'e doğru yürüdü. Hamza, Şeybe'yi, Ali de Velid'i öldürmekte gecikmediler. Ubeyde'yle Utbe, birbirlerine karşılıklı darbelerde bulunup yaralanmışlardı. Hamza'yla Ali kılıçlarıyla Utbe'ye saldırıp öldürdüler ve Ubeyde'yi Rasûlullah'ın kaldığı yere getirdiler.

Rasûlullah (s.a.v.) ashabının saflarından doğrulup:

— Siz anladınız ki Haşim oğullarından ve başkalarından bazı kimseler zorlanarak çıkarılmışlardır. Onları öldürmemiz gerekmez. Kim Abbas b. Abdilmuttalib'le karşılaşırsa onu öldürmesin. Yine kim Ebu'l-Bahteri'yle karşılaşırsa onu öldürmesin, dedi.

Bunun üzerine Ebu Huzeyfe:

— Biz babalarımızı, oğullarımızı ve kardeşlerimizi öldürüp Abbas'ı mı bırakacağız. Ona rastlayacak olursam, etine kılıcımı daldıracağım, dedi.

Ebu Huzeyfe'nin sözü Hz. Peygamber'e ulaşınca Hz. Ömer'e:

— Ebu Hafs! Rasûlullah'ın amcasının yüzüne kılıçla vurulur mu? dedi.

Hz. Ömer:

— Ya Rasûlallah! Bırak beni de onun (Ebu Huzeyfe'nin) boynunu kılıçla vurayım. Çünkü o münafıklık etti, dedi.

Ebu Huzeyfe'nin kalbi hızla çarpmaya başladı. Şeytan onu farkına varmadan bir hataya düşürmüştü. Kalbi üzüntü ve korkuyla doldu. Şaşkınlık dalgaları onu, yerinde durdurmuyordu, bu hatasını nasıl kapatır, nasıl telafi ederdi?

Allah Bedir'de müşrikleri bozguna uğratmıştı, (yetmiş ölü, yetmiş de esir vermişlerdi). Rasûlullah (s.a.v.) müşrik ölülerinin, yıkıldıkları yerlerden alınıp Kalib'e (terkedilmiş eski bir kuyu) atılmalarını emretti. Daha önce ashabına Bedir'de öldürülenlerin yıkılacakları yerleri göstermişti, o şöyle diyordu:

"Utbe b. Rabia'nın vurulup düşeceği yer burasıdır. Şeybe'nin vurulup düşeceği yer şurasıdır. Ebu Cehil'in vurulup düşeceği yer şurasıdır. İnşaallah yarın bu falancanın vurulup düşeceği yerdir."

Sadece Umeyye b. Halef'in ölüsü kuyuya atılamadı. Çünkü o, zırhının içinde şişip kalmış ve zırhı doldurmuştu. Zırhın içinden çekilince vücudunun etleri dağıldı. Onu olduğu yerde bıraktılar. Üzerini toprak ve taşla kapattılar.

Utbe b. Rabia, Kalib'e atılınca Ebu Huzeyfe'nin yüzünün rengi değişti. Rasûllullah (s.a.v.) durumu anlayıp ona:

— Yoksa, babanın halinden sana birşeyler mi oldu? dedi.

Ebu Huzeyfe:

— Hayır, vallahi, ancak babamın ileri görüşlü, yumuşak ve faziletli olduğunu biliyor ve Allah'ın onu İslam'a hidayet edeceğini umuyordum. Onun küfür üzere öldüğünü görünce, bundan üzüntü duydum, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) Ebu Huzeyfe hakkında hayır duada bulundu.

Ebu Huzeyfe Rasûlullah'ın onun hakkındaki bilgi ve anlayışına vefa gösterdi. O söylediği sözden pişman olup özür diledi.

O şöyle der dururdu:

— Vallahi, ben o gün söylediğim o söze ancak şehitliğin keffaret olacağına inanıyorum.

Ebu Huzeyfe, Uhud'a Rasûlullah'la (s.a.v.) birlikte çıktı. Allah yolunda şehit olmayı çok istiyordu. Ancak Allah Tealâ ona şehitliği nasip etmedi. O, Hendek savaşında da bulunmuştur.

*

Bir gün Rasûlullah (s.a.v.) bazı muhacir sahabileriyle birlikte Mescid'indeydi. Abdullah b. Amr'a:

— Ümmetimden cennete girecek ilk gurubu biliyor musun? Muhacirlerin fakirleri kıyamet gününde cennetin kapısına gelip açılmasını isterler. Bekçiler onlara: Hesaba çekildiniz mi? diye sorarlar. Onlar da: Neyle hesaba çekileceğiz? Biz bu halde ölünceye kadar kılıçlarımız Allah yolunda omuzlarımızdaydı. Onlara kapı açılır. İnsanlar oraya girmeden önce, onlar kırk yıl öğle uykusuna yatarlar, buyurdu.

Peygamber (s.a.v.) sonra şunu ilâve etti:

Muhacirlerin, kıyamet gününde korkusuzca üzerinde oturdukları altından minberleri vardır.

*

Müslümanlar ordugahlarına yerleştiler. Halid b. Velid, Ebu Huzeyfe'yle Abbad b. Bişr'e:

— Tan yeri ağarıncaya kadar arkadaşlarınızı koruyun, dedi.

Ebu Huzeyfe, Abbad'a yaklaşıp:

— Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle dediğini duydum. Allah yolunda bekleyen göze ateş haram olmuştur.

Ebu Huzeyfe, Ömer b. el-Hattab'la birlikte Rasûlullah'ın mescidine girdiği günü hatırladı. Orada Ebu Zerr el-Gıfari'nin tek başına oturduğunu gördüler. Hz. Ömer ona:

— Niye tek başına oturuyorsun? diye sordu.

Ebu Zerr:

— Otur... İyi arkadaş yalnız olmaktan daha iyidir. Yalnızlık kötü arkadaştan daha iyidir. İyiliği tavsiye eden, kötülüğü tavsiye edenden daha iyidir. Birşeyi yapmak ilgisiz kalmaktan daha iyidir. İlgisiz kalmak ise kötü zanda bulunmaktan daha iyidir, dedi.

Ebu Huzeyfe her olay ve savaşta Rasûlullah'la (s.a.v.) birlikte olmuştur. Rasûlullah (s.a.v.) vefat edip halk Hz. Ebu Bekir'e bey'at edince, dinden dönenler ve peygamberlik iddia edenlerle savaş için sancaklar açtı. Ebu Huzeyfe hemen geldi. Allah'ın adını ve kelime-i şehadeti yükseltmek, isyan ve fitne hareketini bastırmak için arkadaşlarıyla birlikte yola çıktı.

Sabah olunca müslüman askerleri arasında hareket başladı ve namaz kılmaya kalktılar...

Halid b. Velid muhacirlerin sancağını Ebu Huzeyfe'nin azatlı kölesi Salim'e, Ensar'ın sancağını Sabit b. Kays b. Şemmas'a verdi.

Sonra Müseylimetu'l-Kezzab'ın ordusuna doğru baktı. Onların korkunç derecede sayı ve malzemeleri vardı. Halid, atının dizginlerini Hanife oğullarına doğru büktü ve şöyle haykırdı:

— Allahu ekber. O vadinde doğrudur. Allahu ekber. O ordusuna yardım eder.

İki ordu şiddetle birbirlerine girdiler. İnsanlar o güne kadar, Arapların yaptığı savaşlar arasında böylesini görmemişlerdi... Müslümanlar bozuldular.. Hanife oğuları Halid b. Velid'in çadırına kadar geldiler. Onu kılıçlarla parçaladılar. Sabit b. Kays şöyle dedi:

— Ey müslümanlar! Siz ne kötü alışkanlıklar edinmişsiniz. Allah'ım! Ben bunların (Yemamelilerin) taptığından uzak olduğumu yine şunların yaptığından da (müslümanların yaptığından da) uzak olduğumu sana bildiriyorum.

Daha sonra öldürülünceye kadar kılıcıyla dövüştü.

Zeyd b. el-Hattab da:

— Yola çıktıktan sonra dönmek yok, dedi ve öldürülünceye kadar savaştı.

Halid b. Velid ordusunu topladı... Yeniden düzene soktu. Müseylime'nin ordusuna adeta tek kişi gibi bir saldırıda bulundu. Hanife oğulları bahçeye çekildiler. İçlerinde Müseylimetu'l-Kezzab da vardı.

Bera b. Malik:

— Müslümanlar! Beni, bahçenin içine onların üzerine fırlatın, dedi.

Müslümanlar:

— Bera! Bunu yapma, dediler.

Bera:

— Vallahi, beni, bahçenin içine, onların üzerine fırlatmanızı istiyorum, dedi.

Bera alınıp duvarın bahçeye bakan tarafına getirildi ve içeri fırlatıldı. Bera bahçe kapısına ulaşıncaya kadar onlarla dövüştü ve nihayet kapıyı müslümanlara açtı.

Müslümanlar içeriye dalıp dövüşmeye başladılar. Ebu Huzeyfe kılıcını bu insan yığının üzerinden geçirmek üzere harekete geçti. Kılıcı; vuran, yaralayan ve hatasını yok etmek, içini temizlemek ve melun şeytanın aldatmasıyla dilinin sürçtüğü o cümleyi yıkamak isteyen büyük bir sonu arayarak kesip biçen bir ölüm makinası haline gelmişti.

Sanki o hayatı boyunca devamlı onu düşünüyor, ibadetinde ve itaatinde sadece onu silmeye uygun olan şeyin şehitlik olduğunu görüyordu.

Rahat ve huzura kavuşmak için Rabbinden devamlı kendisine bu şehitliği lütfetmesini istiyordu... Kulaklarına Hanife oğullarından birisinin:

— Müseylime öldürüldü, çığlığı ulaştıktan sonra arzu ettiği şey onun için gerçekleşmiş oldu. [1]

1 Ebu Huzeyfe İbn Utbe İbn Rabia'nın biyografisi Abdulaziz eş-Şennavi'nin Ehlu'l-Cenne adlı kitabından tercüme edilmiştir. (Çeviren)

ZEKVAN B. ABDİ KAYS

Zekvan b. Abdi Kays, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabının mescide doğru hızlı hızlı gittiklerini gördü. Abdullah b. Amr b. Haram'a sordu:

— Ebu Cabir! Birşey mi var?

Abdullah b. Haram:

— Ebu Seb'i! Bilmiyor musun? Rasûlullah (s.a.v.), Kureyş'in Bedir'in intikamını almak için, bütün asker ve malzemeleriyle gelmekte olduğunu öğrenmiş, dedi.

Zekvan b. Abdi Kays:

— Kureyş mahvolup ölmeye geliyor, diye cevap verdi.

Zekvan evine koşup kılıcını kuşandı, yayını omuzuna koydu ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidine gitti.

Zekvan b. Abdi Kays, Rasûlullah'ın (s.a.v.) Fadale'nin oğulları Enes'le Muvennes'i gözcü olarak gönderdiğini de öğrendi.

Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabı Medine'den çıkma ve kalma konusunda ihtilâf etmişlerdi. Rasûlullah (s.a.v.) bunun üzerine şöyle dedi:

— Ben bir rüya gördüm. Rüyamda, kendimi sağlam bir zırhın içinde gördüm. Yine kılıcım Zülfikar'ın ağzında bir gedik açıldığını gördüm. Boğazlanmış bir sığır, arkasından da bir koç gördüm.

Zekvan b. Abdi Kays, Abdullah b. Amr b. Haram ve Hanzala b. Ebi Amir:

— Ya Rasûlallah! Bunları nasıl yorumladın? diye sordular.

Peygamber (s.a.v.):

— Sağlam zırh Medine'de kalmaya işarettir. Kılıcımın ağzında gedik açılması başına bir belâ geleceğine işarettir. Boğazlanmış sığır, ashabımın şehit düşeceklerine işarettir. Onun arkasından bir koç getirilmesi ise bu koç, askeri bir birliğe işarettir ki inşaallah onları da Allah öldürecektir, dedi.

Hamza b. Abdulmuttalib, Sa'd b. Ubade ve Numan b. Malik şöyle dediler:

— Ya Rasûlallah! Düşmanımızın kendileriyle karşılaşmaktan korktuğumuz için dışarı çıkmak istemediğimizi zannetmelerinden korkuyoruz. Bu da onların bize karşı cüret göstermeleri demektir. Sen Bedir'de üç yüz kişiyle savaştın. Allah seni onlarla muzaffer kıldı. Bugün biz, birçok kişiyiz. Biz o günü temenni ediyor ve Allah'a dua ediyorduk. İşte Allah, şimdi, düşmanı buraya yani ayağımıza getirmiştir.

Cuma namazı kılınınca Rasûlullah (s.a.v.) Ensar ve Muhacirlere dönüp:

— Görüşünüzü bana açıklayın, dedi.

Peygamber (s.a.v.) bu rüya sebebiyle Medine'den çıkmamak görüşündeydi. Abdullah b. Ubey b. Selul kalkıp şöyle dedi:

— Ya Rasûlallah! Medinemiz ayak basılmamış bir yerdir. Biz ne zaman Medine'den, düşmanımıza karşı çıkmışsak mutlaka musibet ve yenilgiye uğramışızdır. Aksine ne zaman düşmanımız Medine'ye girip bizimle çarpışmışsa mutlaka musibet ve yenilgiye uğramıştır. Ya Rasûlallah! Sen onları, kendi hallerine bırak, onlar oldukları yerde kalır, üzerimize gelmezlerse, kendileri için çok kötü bir yerde tutulup kalmış olurlar. Eğer Medine'ye saldırmadan dönüp giderlerse, umduklarına eremeden, bir şey elde edemeden, geldikleri gibi, dönüp gitmiş olurlar. Ya Rasûlallah! Bu konuda bana uy. Biz cahiliyede bu şehrin içinde savaşırdık. Kadınları ve çocukları kale ve yüksek evlere koyar, onların yanlarına taşlar bırakırdık. Onlar da kale ve bu yüksek evlerin tepesinden taş atarlardı. Biz de dar yerlerde kılıçlarımızla çarpışırdık. Ben bu görüşü kavmimin büyüklerinden ve görüş sahibi olanlarından aldığımı biliyorum. Çünkü onlar savaşçı ve tecrübeli kimselerdi.

Rasûlullah'ın, Muhacirler'den ve Ensar'dan bazı büyük sahabilerin görüşleri de böyleydi.

Peygamber (s.a.v.):

— Medine'de kalıp müşrikleri orada bekleyin. Kadın ve çocukları kalelerde bulundurun. Eğer onlar Medine'ye girip bize saldırırlarsa, biz de onlarla sokaklarda savaşırız. Çünkü sokaklarda çarpışma usulünü biz onlardan daha iyi biliriz. Kalelerin ve yüksek evlerin tepesinden onlara taş atın, dedi.

Fakat Bedir'de bulunmayıp şehitlik ve düşmanla karşılaşmak isteyen bazı gençler:

— Ya Rasûlallah! Bizi düşmanımıza karşı çıkar dediler.

Oruçlu olan Hamza b. Abdilmuttalib:

— Onlarla, kılıcımla Medine dışında çarpışmadıkça bugün yemek yemeyeceğim, dedi.

Malik b. Sinan:

— Ya Rasûlallah! Vallahi, biz iki iyilikten birisi arasındayız. Eğer Allah bizi onlara galip ve muzaffer kılarsa, ki istediğimiz budur, onları rezil etmiş olur, böylece bu, Bedir'e benzer bir savaş olur. Onlardan sadece kaçanları bırakmış olur. Diğeri ise ya Rasûlallah! Allah'ın bize şehitlik nasip etmesidir. Ya Rasûlallah! Hangisi olursa olsun aldırmıyoruz, çünkü her ikisinde de hayır vardır, dedi.

Nu'man İbn Malik İbn Sa'lebe:

— Ya Rasûlallah! Şehadet ederim ki, rüyada boğazlandığını gördüğün sığırın temsil ettiği ashabından biri de benim. Bizi niçin cennetten mahrum ediyorsun? Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki, ben cennete girmeliyim, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) sordu:

— Ne ile?

Nu'man b. Malik:

— Ben Allah'ı ve Rasûlü'nü seviyorum ve düşmanla karşılaşılan günde kaçmam, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Doğrusun diye cevap verdi.

Enes b. Katade:

— Ya Rasûlallah! İki iyiliğin birisi, ya ganimet ve zaferdir, ya da şehitliktir, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) müslümanların yenilgiye uğramasından korkuyordu. Fakat onlar dışarı çıkmak ve Allah yolunda cihad etmekten başka bir şey istemiyorlardı. Onlar bu konuda Rasûlullah'a ısrar ediyorlardı. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.) evine girdi. Zırhını giyip onların yanına geldi...

Bu defa onlar pişman olup:

— Ya Rasûlallah! Sana aykırı hareket etmemiz doğru değildir. Nasıl istersen öyle yap, dediler. Ey Allah'ın peygamberi! Biz senin yaptığını beğenmedik. Böyle bir şey bize yakışmaz, istiyorsan, Medine'de kal.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Bir peygamber, zırhını giydikten sonra, düşmanla çarpışmadan ve Allah, onunla düşmanları arasındaki hükmünü vermeden, zırhını yerine koyması uygun olmaz, dedi.

Peygamber (s.a.v.) üç sancak getirtti. Evs'in sancağını Useyd b. Hudayr'a verdi. Hazrec'in sancağını Hubab b. el-Munzir'e verdi. Muhacirler'in sancağını Ali b. Ebi Talib'e verdi. Medine'de yerine Abdullah b. Ummi Mektum'u bıraktı. Daha sonra Rasûlullah (s.a.v.) atına, bindi. Yayını omuzuna astı. Eline bir mızrak aldı. Ashabı da silahlandılar. Müslüman ordusu bin kişiydi. Zırhı bulunanlar zırhlarını giydiler. Sa'd b. Muaz'la Sa'd b. Ubade zırhlı olarak önde, diğer müslümanlar da Rasûlullah'ın sağında ve solunda yer aldılar...

*

Zekvan b. Abdi Kays kendini, Ebu Umame Es'ad b. Zurare'yle birlikte Mekke'ye Utbe b. Rabia'nın yanına gittikleri günde buldu. Hatıralar bir film şeridi gibi zihninden geçmeye başladı:

Zekvan:

— Ebu'l-Velid! İlahlar sana esenlik versin! dedi.

Utbe İbn Rabia hüzünlü bir sesle:

— Size de, dedi.

Zekvan b. Abdi Kays:

— Neyin var? Ebu'l-Velid! dedi.

Utbe -Muhammed b. Abdullah'ı göstererek-:

— Şu namaz kılan, bizi her şeyden alıkoydu, dedi.

Es'ad b. Zurare (kendisi ve Ebu'l-Heysem b. et-Teyyihan, Yesrib'de tevhidi (Allah'ın bir olduğunu) konuşurlardı):

— Nasıl Ebu'l-Velid! dedi.

Utbe İbn Rabia:

— Kendisinin Allah'ın elçisi olduğunu iddia ediyor, dedi.

Zekvan b. Abdi Kays, Es'ad b. Zurare'nin kulağına eğilip:

— İşte, bu senin dinin, dedi.

Muhammed b. Abdullah'a (s.a.v.) geldiler. Muhammed onlara İslâm'ı anlattı, Kur'an okudu ve onlar da müslüman oldular. O, ikisi Utbe b. Rabia'ya yaklaşmadılar. Daha sonra Yesrib'e döndüler. Böylece onlar Yesrib'e müslüman olarak gelen ilk kişiler oldular.

Zekvan b. Abdi Kays'la Ebu Umame Es'ad b. Zurare, o sırada Yesrib'in Evs'le Hazrec arasındaki düşmanlıkla kaynamasına rağmen kavimlerini İslâm'a davet etmeye başladılar. Her iki kabile de bir defa dışardan yardım istemiş, bir defa da yahudilerden yardım istemeyi denemiş, fakat Yesrib'de yaşayanlar istikrar görmemişti. Yesribli kalesinden çıktığında ne canından, ne ailesinden ne de malından emindi.

Zekvan b. Abdi Kays, Abdullah b. Ubeyy b. Selul'a gitmeyi ve ona İslâm'ı teklif etmeyi düşündü. Fakat Abdullah b. Ubeyy'in kavmi Hazrec'in başına taç giydirip Yesrib kralı olacağı rüyası içinde olduğunu hatırladı... Zekvan'ın hatırına Evs'ten rahip Ebu Amir (Ebu Amir b. Sayfi) geldi. O, şerefli ve sözü tutulan birisiydi. Evs içinde beklenen peygamberin, Ebu Amir b. Sayfi gibi tarifini yapacak başka birisi yoktu. O, yahudilerle iyi ilişkiler içindeydi. Onlara sorular sorardı. Yahudiler de ona Hz. Peygamber'in tarifini yaparlardı. O, Şam'daki Teyma yahudilerinin yanına gitmiş, hıristiyanlara sorular sormuş, onlar da İsa b. Meryem'in müjdelediğinden bildiklerini söylemişlerdi. Zekvan, Ebu Amir b. Sayfi'ye koştu. Ona Rasûlullah'tan (s.a.v.) bahsetti ve onu İslâm'a davet etti. Ancak Ebu Amir:

— Ben hanif dinindeyim, dedi.

Allah Es'ad b. Zurare'yle Zekvan b. Abdi Kays'ın bazı arkadaşlarına İslâm'ı sevdirdi...

Haram aylar geldi. Kafileler Allah'ın evine gitmeye hazırlandılar. Neccar oğullarından; Es'ad b. Zurare, Avf b. el-Haris, Muavviz b. el-Haris (Afra'nın oğulları), Zureyk oğullarından; Zekvan b. Abdi Kays ve Rafi İbn Malik, Avf İbnu'l-Hazrec oğullarından Ubade İbnu's-Samit ve Yezid b. es-Sa'lebe, Amir b. Avf oğullarından; Abbas b. Ubade b. Nadle, Seleme oğullarından; Ukbe b. Amir b. Nabi, Sevad oğullarından; Kutbe b. Amir b. Hadide ve Evs'ten; Ebu'l-Heysem b. et-Teyyihan'la Uveym b. Saide çıktılar.

Rasûlullah (s.a.v.) on iki Ensarlıyla görüşüp onlara Allah Teâlâ'nın şu sözlerini okudu:

— **"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok erkek ve kadın meydana getiren Rabbinize hürmetsizlikten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'ın ve akrabanın haklarına riayetsizlikten de sakının. Allah şüphesiz hepinizi görüp gözetmektedir. Yetimlere mallarını verin. Temizi pisle değiştirmeyin, onların mallarıyla kendi mallarınızı karıştırarak yemeyin, çünkü bu büyük bir suçtur. Eğer, velisi olduğunuz mal sahibi yetim kızlarla evlenmekle onlara haksızlık yapmaktan korkarsanız, onlarla değil, hoşunuza giden başka kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz; şayet, aralarında adaletsizik yapmaktan korkarsanız bir tane almalısınız veya sahip olduğunuz ile yetinmelisiniz. Doğru yoldan sapmamanız için en uygunu budur. Kadınlara mehirlerini cömertce verin, eğer ondan gönül hoşluğu ile size bir şey bağışlarlarsa onu afiyetle yeyin. Allah'ın sizi koruyucu kılmış olduğu mallarınızı, beyinsizlere vermeyin, kendilerini bunların geliriyle rızıklandırıp giydirin ve onlara güzel söz söyleyin."** (Nisa Suresi, 1-5).

Rasûlullah onlardan bey'at almaya başladı:

— Hanımlarınızı koruduğunuz şeylerden beni de koruyacağınıza, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacağınıza, hırsızlık yapmayacağınıza, zina işlemeyeceğinize, çocuklarınızı öldürmeyeceğinize, kendiliğinizden uyduracağınız yalanlarla hiç kimseye iftirada bulunmayacağınıza, zorlukta ve kolaylıkta, neşeli ve neşesiz zamanlarınızda itaat edip dinleyeceğinize, hiçbir hayırlı işte muhalefet etmeyeceğinize, hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaksızın, Allah yolunda, Allah için hakkı söyleyeceğinize biat edip bana kesin söz vermelisiniz. Verdiği sözünde duranın ecir ve mükafatını Allah üzerine almıştır. Kim insanlık haliyle bunlardan birini işler de ondan dolayı dünyada cezaya çarpılırsa bu, ona keffaret (kurtulmalık) olur. Kim de yine bunlardan birini işler de, işlediği

o şeyi Allah gizlerse, onun işi de Allah'a kalır. Allah dilerse onu bağışlar, dilerse azaba uğratır.

Ensar, Allah'ın kendilerine verdiği lütuf ve ihsana sevinerek Yesrib'e döndüler, Zekvan'la Ensarlı arkadaşları kardeşlerini İslâm'a davet etmeye devam ettiler.

Rasûlullah'ın ordusu Seniye'nin başına vardığında Rasûlullah (s.a.v.) kalabalık silahlı bir birlik gördü ve sordu:

— Bu nedir? Kim bunlar?

Zekvan b. Abdi Kays:

— Abdullah b. Ubeyy b. Selul'un yahudi müttefikleri, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Müşriklere karşı müşriklerden yardım istemeyin, dedi.

Böylece Peygamber (s.a.v.) onları geri çevirdi. Müslüman ordusu Şavt'ta (Medine'yle Uhud arasında bir bahçe) konakladığında Abdullah b. Ubeyy b. Selul kavmi arasında kalkıp:

— "Ben ona bu hususlaki görüşümü açıkladım, ona öğüt verdim. Bunun atalarımızdan gelip geçmiş olanların görüşü olduğunu bildirdim. O ise, bu görüşü kabul etmeyip yanındaki şu çocuklara uydu. Biz burada neden savaşacağımızı bilmiyoruz, dedi.

Abdullah b. Ubeyy döndü. Münafıklardan üç yüz kişi ona uydu. Rasûlullah'ın yanında sadece yedi yüz kişi kaldı.

*

Zekvan yine hatıralarıyla başbaşadır:

Ensar kırk kişi olunca Ebu Umame Es'ad b. Zurare'nin arkasında onun mescidinde namaz kılmaya başladılar. Onlar İslâm'a yeni girdiklerinden Ensar, cahiliye taassubunun geri dönmesinden korktu. Çünkü Evsli, Hazreclinin, Hazrecli de Evslinin kendilerine imam olmasını istemiyorlardı. Bunun üzerine Rasûlullah'a (s.a.v.) bir mektup yazdılar. Mektupta şöyle diyorlardı:

— Ya Rasûlallah! İslam bizim aramızda yayıldı. Bize dinimizi öğretecek ve bize Kur'an okutacak birisini gönderir misin?

Peygamber (s.a.v.), Mus'ab b. Umeyr'i gönderdi. Mus'ab geldi ve Es'ad b. Zurare'nin evine indi. Mus'ab halkın evlerine ve kabilelerine gidiyor. Onları İslâm'a davet ediyor ve onlara Kur'an okuyordu. Bir veya iki kişi müslüman oluyordu. Böylece İslâm, üç Evslinin yani Hatme, Vail ve Vakıf'ın evleri hariç bütün Yesrib'e yayılmıştı.

Mus'ab b. Umeyr onlara Kur'an ve dinlerini öğretiyordu. Onları toplayıp biraraya getirme konusunda iznini almak için Rasûlullah'a mektup yazdı. Rasûlullah ona izin verdi ve şöyle yazdı: Yahudilerin tatil günü olarak ilan ettikleri cumartesi gününden önce (yani cuma günü), zeval vakti çıktıktan sonra, Allah için iki rekat namaz kıl ve onlara konuşma yap."

Mus'ab b. Umeyr onları Sa'd b. Hayseme'nin evinde topladı. Onlar on iki kişiydiler. O gün onlara sadece bir koyun kesilmişti. Cuma günü Ensar'ı ilk defa toplayan da o oldu.

Useyd b. Hudayr'la Sa'd b. Muaz müslüman olunca halka, Kur'an'dan ezberlediklerini okumaya başladılar. Abduleşhel oğulları kabilesinde İslam'ın girmediği hiçbir ev kalmadı. Onlar putlarını kırıp paramparça ettiler. Bu, Neccar oğulları müşriklerinin canını sıktı. Es'ad b. Zurare'ye devamlı baskı yaptılar ve Mus'ab b. Umeyr'i onun evinden çıkardılar. O da güç ve şerefin bulunduğu Sa'd b. Muaz'ın evine taşındı...

Ertesi yıl hac zamanı gelince Yesrib'teki Ensar, aralarından bazılarını Kâbe'ye göndermeyi kararlaştırdılar. Onlar kendi kavimlerinden beş yüz müşrik hacıyla birlikte yola çıktılar. Müslüman olduklarını onlardan gizlediler.

Ensar Rasûlullah'la Akabe'de buluşmak üzere sözleşti. Ayın parlak olduğu ilk gece geçip Peygamber'le sözleştikleri gece gelince, kavimleriyle birlikte develerinin yanında kaldılar. Gecenin üçte biri geçince, Rasûlullah'ın emrettiği şekilde, gizlice uyuyanı uyandırmadan, mevcut olmayanı beklemeden birer ikişer çıktılar.

Akabe yanındaki vadide toplandılar. Yetmiş üç erkek ve iki kadındı. Kadınlar: Neccar oğullarından Nuseybe Ummu Umara ve Ummu Menir Esma Bint Amr b. Adiyy'di. İlk konuşan Abbas b. Abdilmuttalib oldu. Şöyle dedi:

— Ey Hazrecliler! Siz Muhammed'i alıp götürmek istiyorsunuz. Muhammed kavmi arasında yurdunda izzet ve şerefiyle, korunmuş bir halde yaşamaktayken, bütün bunlardan, sizden başka herkesten yüz

çevirmiş, size katılmaya, sizinle birlikte gitmeye karar vermiş bulunuyor. Eğer siz, sizi tek yaydan ok yağmuruna tutacak olan bütün Arap kabilelerinin düşmanlıklarına göğüs gerecek kadar savaş, güç ve kuvvetine sahipseniz, aranızda iyice görüşüp konuşarak kararlaştırın, sonradan anlaşmazlığa düşmeyin. Sözün en güzeli en doğru olanıdır.

Bera İbn Ma'rur ise söşle konuştu:

— Söylediğini dinledik. İçimizde, konuştuğumuzun dışında birşey olsaydı, söylerdik. Ancak biz vefakarlık, doğruluk ve Allah'ın Rasûlü'nün önünde canlarımızı vermek istiyoruz. Ey Allah'ın elçisi! Sen de konuş. Kendin ve Rabbin için arzu ettiğin ahdi al.

Peygamber (s.a.v.) konuşup Kur'an okudu ve İslam'a teşvik etti... Daha sonra şöyle dedi:

— Sizden istediğim; hanımlarınızı ve çocuklarınızı esirgeyip koruduğunuz şeylerden beni de esirgeyip korumanızdır.

Bera b. Ma'rur Rasûlullah'ın elini tutup:

— Evet, seni hak dinle gönderen Allah'a yemin ederim ki, kendimizi ve kadınlarımızı koruduğumuz şeylerden seni de koruruz. Ya Rasûlallah! Biz bey'at ettik. Vallahi, biz savaşçı kimseleriz. Buna atalardan varis olduk.

Bera konuşurken Ebu'l-Heysem b. et-Teyyihan söze karıştı:

— Ya Rasûlallah! Bizimle o adamlar (yahudiler) arasında bir takım bağlar var. Biz bu hareketimizle onları kesmiş oluyoruz. Allah, seni muzaffer kıldıktan sonra, kavmine, yani Mekke'ye döner bizi, yalnız bırakırsan biz ne yaparız?

Rasûlullah (s.a.v.) gülümseyerek:

— Benim kanım, sizin kanınızdır. Siz, kanınızı akıtırsanız, ben de kanımı aktırım. Ben sizdenim, siz de bendensiniz. Siz kiminle savaşırsanız, ben de onunla savaşırım. Siz kiminle barışırsanız, ben de onunla barışırım, dedi.

Daha sonra Rasûlullah (s.a.v.):

— İçinizden on iki kişi (nakip) çıkarınız ki, onlar, aralarındaki meselelerde kavimlerinin benim yanımda temsilcileri olsunlar, dedi.

Onlar Hazrec'ten dokuz, Evs'ten üç kişi çıkardılar. Hazrec'ten: Neccar oğullarının nakibi (temsilcisi) Es'ad b. Zurare, Haris b. el-Hazrec oğullarının nakipleri Sa'd b. er-Rabi ile Abdullah b. Ravaha, Zureyk

oğullarının nakibi Rafi b. Malik, Seleme oğullarının nakipleri Bera b. Ma'rur ve Abdullah b. Amr b. Haram, Adiy oğullarının nakibi Ubade b. es-Samit'ti. Evs'ten: Abduleşhel oğullarının nakibi Useyd b. Hudayr, Avf oğullarının nakipleri Sa'd b. Hayseme'yle Rifa'a b. el-Munzir idi.

Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

— Musa da İsrail oğullarından on iki nakip (temsilci) almıştı. Sizden hiçbiriniz, içinden başkası alınıyor diye üzülmesin. Benim için ancak Cebrail seçiyor.

Daha sonra da şunu ilâve etti:

— Havarilerin İsa b. Meryem'e karşı kefil oldukları gibi, siz de başkalarının kefillerisiniz. Ben de, kavmimin (Mekkeli muhacirlerin) kefiliyim.

Nakipler:

— Evet, dediler.

Abbas b. Ubade b. Nadle, Hazrec'in lideri Abdullah b. Ubeyy b. Selul oraya gelir ve kavmin işi daha kuvvetli olur ümidiyle o gece toplulluğu geciktirmek istedi. Abbas b. Ubade Rasûlullah'la yapılan anlaşmayı sağlama almak istedi. Bunun üzerine şöyle dedi:

— Ey Hazrecliler! Siz Allah'ın Rasûlü'ne ne yolda bey'at edeceğinizi biliyor musunuz?

Zekvan b. Abdi Kays, Bera b. Ma'rur, Salim b. Umeyr ve Es'ad b. Zurare:

— Evet, diye cevap verdiler.

Abbas b. Ubade b. Nadle:

— Siz ona insanların siyah ve kırmızı derililerileriyle yani Araplar ve Arap olmayanlarla savaşmak üzere söz vermiş olacaksınız. Eğer onu, bir felaket dolayısıyla mallarınız azaldığı, eşrafınız öldürüldüğü zaman, düşmanlarının ellerine bırakacaksanız, şimdiden bu işten vazgeçin. Söz verip sözünüzü yerine getirmeyecek olursanız, vallahi, bu dünyada da, ahirette de yüz karasıdır. Eğer, siz, onun davet ettiği şeyi yerine getirmeyi göze alıyorsanız ve mallarınız azaldığı, eşrafınız öldürüldüğü zaman dahi onu tutacaksanız bu, vallahi, dünyada da ahirette de hayırlıdır, dedi.

Bunun üzerine Ensar:

— Mallarımızın felakete uğraması, eşrafımızın öldürülmesi pahasına da olsa, biz onu tutacağız. Ya Rasûlallah! Böyle yaptığımız zaman, bize ne var?

Rasûlullah (s.a.v.):

— Cennet var, dedi.

Ensar:

— O halde bu, kazançlı bir alış-veriştir. Biz bir daha bunun ne lafını ederiz, ne de lafını etmek isteriz, elini uzat, sana bey'at edelim, dediler.

Peygamber (s.a.v.) elini uzattı ve ona bey'at ettiler, Ebu Umame Es'ad b. Zurare, bey'at için Rasûlullah'ın eline vuran ilk kişi oldu.

Bey'at işi, tamam olunca Akabe'nin tepesinden şeytan şöyle çığlık attı:

— Ey Mina'da konaklayanlar! Kötülenmiş adamla yanında bulunan, dinlerinden dönmüş Medine'liler sizinle savaşmak üzere toplanıp sözleştiler.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Bu, Akabe'nin şeytanıdır. Dinle ey Allah düşmanı! İşimi bitirince senin hakkından gelirim, dedi.

Daha sonra Rasûlullah (s.a.v.):

— Hemen konak yerlerinize dönün, dedi.

O gece, Abbas b. Ubade b. Nadle'den başka hiç kimsenin kılıcı yoktu. Abbas:

— Ya Rasûlallah! Seni hak dinle gönderen Allah'a yemin olsun! Eğer istersen yarın, Mina'da bulunan halkın üzerine kılıçlarımızla varır, onları kılıçtan geçiririz, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Bize, henüz bu şekilde hareket etmemiz emrolunmadı. Siz yerlerinize dönün, dedi.

Ensar konaklama yerlerine döndü. Sabaha kadar uyudular. Sabah olunca Kureyş büyükleri Hazreclilerin bulunduğu yerlere geldiler ve:

— Ey Hazrec topluluğu! Duyduğumuza göre, siz şu adamınıza gelmiş, kendisini aramızdan çıkarıp götürmek, bizimle savaşmak üzere

aranızda sözleşmişsiniz. Vallahi, Arap kabileleri arasında sizinle savaşa girmekten daha çok nefret duyduğumuz başka bir kabile yoktur, dediler.

Hazrec müşrikleri; böyle birşey olmadı, haberimiz yok diye yemin etmeye başladılar.

Abdullah b. Ubeyy b. Selul:

— Bu asılsızdır. Benim kavmim böyle bir şey sebebiyle birbirinden ayrılmaz. Duymadım ve böyle bir şey olmadı, dedi.

Halk Mina'dan ayrıldı. Ama Kureyş bu olayın peşini bırakmadı. Sonunda bunun nasıl ortaya çıktığını tespit ettiler. Ezahir denilen yerde Sa'd b. Ubade'yle Saide oğullarının kardeşi Munzir b. Amr'a yetiştiler. Munzir onların elinden kaçıp kurtuldu. Sa'd'ı yakalayıp ellerini devenin kolanıyla boynuna bağladılar. Gür saçlı olduğu için saçının topuzlarıyla döve döve Mekke'ye getirdiler. Mut'im b. Adiyy'le Haris b. Umeyye b. Abdişems gelip onu ellerinden kurtardı. Sa'd b. Ubade tekrar Ensar kardeşlerine yetişti ve hep birlikte Yesrib'e döndüler. Zekvan b. Abdi Kays, Ukbe b. Vehb, Abbas b. Ubade b. Nadle ve Ziyad b. Lebid Mekke'de Rasûlullah'ın yanında kaldılar.

Kureyş, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Evs'le Hazrec'ten, kendisini, kadınlarını ve çocuklarını korudukları şeyden koruyacaklarına, mallarını kaybetmek ve eşrafın öldürülmesi pahasına da olsa onu kabul ettiklerini, Habeşistan'a hicret edenlerden bazılarının döndüğünü öğrenince düşmanlığı artırdı. Rasûlullah'ın ashabı kavimlerinden gördükleri işkenceleri şikayet etmek için Rasûiullah'a (s.a.v.) geldiler. Rasûlullah (s.a.v.):

— Allah size kardeşler verdi ve güven ve huzur duyacağınız bir yurt hazırladı, dedi.

Bu, Mekke'de yanında bulunan müslümanlara Yesrib'e hicret emriydi. Amir b. Rabia hanımı Leyla Bint Ebi Hasme'yi alıp geceleyin gizlice Yesrib'e gittiler. Abdullah b. Cahş, ailesini ve kardeşi Abdullah b. Cahş'ı (kör idi) aldı ve Kureyş'e duyurmadan hicret etti. Hz. Ömer'le Rasûlullah'ın ashabından yirmi kişi Yesrib'e hicret ettiler. Zekvan b. Abdi Kays, Abbas b. Ubade b. Nadle, Ukbe b. Vehb, Ziyad b. Lebid (Ensar'ın muhacirleri), Bilâl b. Rabah, Hamza b. Abdilmuttalib ve Zeyd b. Harise de hicret ettiler. Rasûlullah muhacirlerden olan ashabı hicret ettikten sonra kendisine hicret izni verilinceye kadar beklemek üzere Mekke'de kaldı. Rabbi kendisine izin verince O da Yesrib'e hicret etti. Halk koşarak ve sevinçle O'nu karşılamaya çıktı...

Zekvan geçmişi hayal etmekten kurtulmuştur.

Rasûlullah (s.a.v.) Medine'yi karşısına aldı. Uhud'u da tam gerisine aldı. Uhud'un gerisinde elli okçu bıraktı. Abdullah b. Cubeyr'i onlara komutan yaptı. Rasûlullah (s.a.v.) onlara şöyle dedi:

— Bize yönelecek süvarileri oka tutup püskürtün. Onların arkamızdan gelmelerine imkan vermeyin. Bizim lehimize de olsa, aleyhimize de olsa yerinizden ayrılmayın.

Zekvan yine hatıralarına döner...

Rasûlullah (s.a.v.) mescidini yaptı. Daha sonra Enes b. Malik'in annesinin kocası Zeyd b. Sehl'in evine gitti. Peygamber (s.a.v.) ellisi muhacirlerden, ellisi Ensar'dan olmak üzere yüz sahabisine haber gönderdi:

— Allah için ikişer ikişer kardeş olun.

Rasûlullah (s.a.v.) kendisi de Ali b. Ebi Talib'in elini tutup:

— Bu da benim kardeşimdir, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) amcası Hamza'yla Zeyd b. Harise'yi; Ca'fer b. Ebi Talib'le (Habeşistan'a hicret etmişti) Muaz b. Cebel'i; Ebu Bekr es-Sıddik'la Harice b. Zeyd'i; Hz. Ömer'le Itban b. Malik'i; Mus'ab b. Umeyr'le Zekvan b. Abdi Kays'ı; Selman-ı Farisi'yle Ebu'd-Derda'yı; Ebu Ubeyd b. el-Cerrah'la Sa'd b. Muaz'ı; Abdurrahman b. Avf'la Sad b. er-Rabi'i kardeş yaptı. Böylece Rasûlullah (s.a.v.) Muhacir'lerle Ensar'ı hak ve eşitlik üzere, öldükten sonra akrabaları yoksa birbirlerine mirasçı olmak üzere kardeş yaptı.

Allah, Hazreclilerle Evslilerin kalplerini birleştirmiş, yıllardan beri süregelen kin ve düşmanlık ateşi sönmüştü. Yahudi büyüklerinin bu duruma canları sıkılmıştı. Yahudi alimlerinden olan Şe's b. Kays kalkıp Evs'le Hazrec'i birbirine düşürüp kalplerdeki kin ve düşmanlık ateşini alevledi. Evs'le Hazrec silahlanıp birbirlerinin karşısına çıktılar. Aralarında kavga başlamadan Rasûlullah'ın haberi oldu. Yanında Mus'ab b. Umeyr, Zekvan b. Abdi Kays, Hamza b. Abdulmuttalib, Sa'd b. Muaz, Useyd b. Hudayr ve Ubade b. es-Samit'le birlikte onlara geldi.

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

— Ey müslüman cemaati! Allah! Allah! Sizi yüce Allah İslâm'la doğru yola çıkarıp şereflendirdikten, kalplerinizi birleştirdikten, sizi küfürden kurtardıktan, cahiliyet devrine ait bütün kötü işlerden ilişiğinizi kestikten sonra ve ben de aranızda bunları açıklayıp dururken, siz hâlâ cahiliyet davası mı güdüyorsunuz?

Müslümanlar, bunun şeytanın bir fesadı ve düşmanlarının bir tuzağı olduğunu anladılar. Evs'le Hazrec kabilesinden bazıları birbirleriyle kucaklaştılar.

Rasûlullah (s.a.v.) yurduna yerleşip Allah Medine'de dinini yüceltince Kureyş'le ilgili haber ve bilgileri toplamak üzere seriyyeler gönderdi... Peygamber (s.a.v.) Kureyş'e ait bir ticaret kervanının Şam'dan gelmekte olduğunu duydu ve şöyle dedi:

— İşte bu, Kureyş'in mallarının bulunduğu bir kervandır. Ona karşı çıkınız. Belki Allah o malları size verir.

Zekvan b. Abdi Kays ve bazıları hemen icabet etti. Bazıları da ağır davrandılar (Peygamberin (s.a.v.) savaşa çağırmadığını zannettiler). Fakat Rasûlullah (s.a.v.) geri dönüp şöyle dedi.

— Kimin biniti hazırsa bizimle birlikte binip yola çıksın.

Rasûlullah (s.a.v.) binecek hayvanı olmayanları beklemedi. 305 kişilik ashabıyla, (64 kişi Muhacirlerden, geri kalanı da Ensar'dandı) yola çıktı. İbn Ummi Mektum'u namaz kıldırmakla görevlendirdi. Müslümanların yetmiş develeri olduğu için nöbetleşe biniyorlardı. Peygamber (s.a.v.), Ali b. Ebi Talib ve Mersed b. Ebi Mersed develerin arkasından gidiyorlardı.

Hz. Ali'yle Mersed:

— Ya Rasûlallah! Sen bin, biz senin yerine yürürüz, dediler.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Siz yürümekte benden daha kuvvetli değilsiniz. Ecir ve mükafat hususunda da, ben sizden daha ihtiyaçsız değilim, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) develerin boyunlarında asılı olan çanların koparılmasını emretti. Peygamber (s.a.v.) oruçluydu. Müslümanların zor yürüdüklerini görünce orucu açtı. Tellâlı da:

— Oruçlarınızı açın, diye bağırdı.

Müslümanlar oruçlarını açmadılar. Bunun üzerine Rasûlullah tekrar:

— "Ey söz dinlemeyen cemaat! Ben orucumu açtım. Siz de açın" diye ilan ettirdi.

Böylece Peygamber'in ashabı oruçlarını açtılar.

Rasûlullah (s.a.v.) Safra yakınlarındayken Kureyş perişan bir halde çıktı. Dokuz yüz elli kişilerdi. Beraberlerinde iki yüz at vardı. Kervanlarını korumak için onları önlerinde sürüyorlardı. Yine beraberlerinde def çalan ve müslümanları yeren şarkılar söyleyen cariyeler vardı.

Rasûlullah'ın ordusu Bedir suyuna en yakın yerde konakladı.

Hubab b. el-Munzir:

— Ya Rasûlallah! Burası sana, Allah'ın konaklamanı emrettiği, bizim için ileri gidilmesi veya geri çekilmesi caiz olmayan bir yer midir? Yoksa, kendi fikrine göre bir hile ve tedbirden mi ibarettir? dedi.

Peygamber (s.a.v.):

— Hususi fikrimle bir tedbir ve savaş taktiği olmak üzere buraya indim.

Hubab b. el-Munzir:

— Ya Rasûlallah! Burası konaklanacak bir yer değildir. Sen müslümanları buradan hemen kaldır. Kureyş'in konacağı yerin yakınındaki su başına gidip konaklayalım. Ben orayı bilirim. Orada bol ve tatlı sulu bir kuyu bulunduğunu biliyorum. Onun gerisindeki bütün kuyuları kapatalım. Sonra, bir havuz yapıp onu su ile dolduralım. Biz susadıkça havuzumuzdan içeriz. Onlar su bulup içemezler, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Hubab! Bu isabetli bir fikirdir, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) Allah'a yalvarıp yakarmaya ve dua etmeye başladı: "Allah'ım! Bana yapmış olduğun yardım va'dini yerine getir..."

Peygamber (s.a.v.) ashabının saflarını düzeltirken şöyle diyordu:

— "Düşman, ok menziline girdiği zaman, onları oka tutun, gelip yüklenmedikçe de kılıçlarınızı sıyırmayın.

Kureyş saflarından Amir b. el-Hadrami çıkıp bağırıp çağırarak harbi kızıştırmaya çalışıyordu. Kureyşliler galeyana geldiler. Ahlâksız bir kimse olan, Ebu Seleme el-Mahsumi'nin kardeşi Esved şöyle dedi:

— Ben, Allah'a ahdettim: Ya Müslümanların havuzundan su içerim, ya onu yıkarım. Ya da onun yanında ölürüm.

Hz. Hamza ona doğru yürüdü. Havuzun yanında kılıçla vurup ayağıyla birlikte bacağının yarısını kesti. Esved sırt üstü düştü. Ayağından

arkadaşlarına doğru kanlar akmaya başladı. Yeminini yerine getirmek için, havuza doğru sürünüp kendisini havuza attı. Hz. Hamza yetişip onu havuzun içinde öldürdü.

Utbe b. Rabia, kardeşi Şeybe b. Rabia ve Velid b. Utbe b. Rabia meydana çıktılar. Müslümanları düelloya çağırdılar. Onların karşısına Avf b. Haris, Muavviz b. Haris (Afra'ın oğulları) ve Abdulah b. Ravaha çıktılar. Utbe b. Rabia sordu:

— Siz kimsiniz?

Onlar:

— Biz Ensar'danız, dediler.

Utbe b. Rabia:

— Bizim sizinle işimiz yok. Siz bizim şerefli denklerimiz değilsiniz. Bizim karşımıza amca oğullarımızı çıkarın, dedi.

Utbe seslendi:

— Muhammed! Bizim karşımıza, kavmimizden dengimiz olanları çıkar.

Peygamber (s.a.v.):

— Kalk Ubeyd b. el-Haris! Kalk Hamza! Kalk Ali! dedi.

Miğferli oldukları için tanınmıyorlardı. Biraz yaklaştıklarında Utbe:

— Siz kimsiniz? dedi.

Ubeyde:

— Ben Ubeyde'yim, dedi.

Hamza:

— Ben Hamza'yım, dedi.

Hz. Ali:

— Ben de Ali'yim, dedi.

Utbe:

— Evet, siz, bizim şerefli denklerimizsiniz, dedi.

Ubeyde yaşlı olduğu için Utbe b. Rabia'yla; Hamza, Şeybe b. Rabia'yla; Hz. Ali de Velid b. Utbe'yle çarpışmaya başladılar. Hamza,

Şeybe'yi hemen öldürdü, bunun üzerine Rasûlullah'ın ashabı tekbir getirdiler. Hz. Ali de Velid b. Utbe'yi öldürdü. Vadi müslümanların tekbiriyle sarsıldı. Ubeyde'yle Utbe karşılıklı olarak birbirlerine vurdular. Hamza'yla Ali kılıçlarıyla saldırıp Utbe'yi öldürdüler. Ubeyde'yi arkadaşlarının yanına getirdiler ve Rasûlullah'ın durduğu yere yatırdılar. Rasûlullah üzerine başını koyması için ayağını uzattı. Ubeyde yanağını ayaklarının üzerine koyduktan sonra:

— Ya Rasûlallah! Ben, şehit değil miyim? dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Evet, sen şehitsin, dedi.

Az sonra iki ordu karşılaştı. Zekvan b. Abdi Kays, Hamza b. Abdilmuttalib, Ali b. Ebi Talib, Zubeyr, Ebu Ducane ve müslümanların kılıçları müşriklerin kafalarını uçurmaya ve her taraftan da Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabının:

— Ehad (bir), Ehad, sesleri yükselmeye başladı.

Muaz b. Afra, Allah'ın düşmanı Ebu Cehil'in öldürüldüğünü duyurdu. Müşrikler bozguna uğradılar. Zırhlarını atıp geri kaçtılar. Bu onların hezimeti oldu.

Ebu'l-Yeser Ka'b b. Amr, Abbas b. Abdilmuttalib'i esir olarak getirdi... Ve şöyle dedi:

— Ya Rasûlallah! Amcan Abbas b. Abdilmuttalib'i buldum. Emrettiğin gibi onu öldürmedim.

Abbas b. Abdilmuttalib:

— Ya Rasûlallah! Beni bu adam esir etmedi. Beni, insanların en güzel yüzlüsü, saçları iki tarafa ayrılmış, kır bir ata binmiş, şu topluluk içinde göremediğim bir kimse esir etti, dedi.

Ebu'l-Yesar:

— Ya Rasûlallah! Onu, ben esir ettim, dedi.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.):

— Sesini kes! Allah seni şerefli bir melekle destekledi, dedi.

Ebu Burde b. Niyar üç tane baş getirip Rasûlullah'ın önüne koydu ve:

— Ya Rasûlallah! İkisini bizzat ben öldürdüm ama üçüncüsünü uzun boylu birisinin öldürdüğünü gördüm ve başı alıp getirdim, dedi.

Peygamber (s.a.v.):

— O, falanca melektir diye cevap verdi.

Müşrikler yetmiş ölü ve yetmiş esir vermişlerdi.

Rasûlullah (s.a.v.) Bedir'den ayrıldıktan sonra güneş batmadan Useyl'e vardı. Orada konakladı. Ashab arasında bazı yaralılar vardı. Rasûlullah (s.a.v.) esirlere bir göz attıktan sonra:

— Geceleyin bizi kim bekleyecek? diye sordu.

Herkes sustu... Birisi kalkıp:

— Ben, Ya Rasûlallah! dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Sen kimsin? diye sordu.

Adam:

— Ben, Zekvan b. Abdi Kays'ım, dedi.

Peygamber (s.a.v.):

— Sen otur, dedi.

Bir müddet sustuktan sonra tekrar sordu. Adam tekrar kalktı. Rasûlullah (s.a.v.):

— Sen kimsin? dedi.

Adam:

— Ben Abdulkays'ın oğluyum, dedi.

Peygamber (s.a.v.):

— Otur, dedi.

Peygamer (s.a.v.) yine bir süre bekledikten sonra sorusunu tekrarladı. Yine birisi kalktı. Peygamber (s.a.v.):

— Sen kimsin? diye sordu.

Kalkan kişi:

— Ben, Ebu Seb'im, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) susup bir süre bekledi ve:

— Üçünüz kalkın, dedi.

Zekvan b. Abdi Kays tek başına ayağa kalktı. Peygamber (s.a.v.) sordu:

— Öteki arkadaşların nerede?

Zekvan b. Abdi Kays:

— Ya Rasûlallah! Geceleyin, üç soruna da cevap veren bendim, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Allah da seni korusun! dedi.

Peygamber (s.a.v.) ashabına bakıp Zekvan b. Abdi Kays'a işaret etti ve şöyle dedi:

— Kim, yarın ayağıyla cennetin yeşilliğine basacak bir adama bakmayı arzu ediyorsa, bu adama baksın.

Rasûlullah (s.a.v.) geceyi uyku uyumadan geçirdi. Bütün esirler de iple bağlıydılar.

Muttalib b. Ebi Vedaa, babasının fidyesini ödemek üzere Medine'ye geldi. Dörtbin dirhem ödedi ve fidyesi verilerek kurtarılan ilk esir bu oldu... Daha sonra birçok kişi aile ve akrabalarının fidyesini vermek için Medine'ye geldiler ve böylece para ve mallar Mekke'den Medine'ye aktı.

Yahudi ve müşrikler, Bedir'de Kureyş'in başına gelen felâkete çok üzülüp öfkelendiler. Abdullah b. Ubeyy b. Selul ve kavminden bir çoğu hemen müslüman odular.

Yüce Allah şu ayeti indirdi:

"Sonra inanıp hicret eden ve sizinle birlikte savaşanlar, işte onlar sizdendir. Birbirinin mirasçısı olan akraba, Allah'ın Kitab'ına göre birbirine daha yakındır. Doğrusu Allah herşeyi bilir." (Enfal Suresi, 75)

Müslümanlar böylece Muhacirlerle Ensar arasındaki kardeşliğin, varis olma konusunda kesildiğini, her insanın kendi soyuna döndüğünü ve ona akrabalarının mirasçı olduğunu öğrendiler.

Zekvan hatıralarından kurtulmuştur.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Müşriklerin sancağını kim taşıyor? diye sordu.

Hamza b. Abdilmuttalib:

— Abduddar oğulları, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Biz, ahde, onlardan daha çok bağlıyız. Nerde Musab b. Umeyr? dedi.

Mus'ab:

— Ben burdayım, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— Sancağı al, dedi.

Ebu Sufyan b. Harb şöyle seslendi: Ey Evs ve Hazrec topluluğu! Siz, bizimle amcamızın oğlunun arasından çıkın. Bizi, onunla başbaşa bırakın. Böyle yaparsanız sizden ayrılırız.

Bunun üzerine Ensar ona hakarette bulunup sert bir cevap verdiler. Topluluk birbirine yaklaştı. Rasûlullah (s.a.v.) Mus'ab b. Umeyr'in sancağı altında oturdu. Kureyş'in Ehabiş'inden olan birisi devesiyle birlikte ortaya çıktı ve düelloya davet etti. Müslümanların çekindiğini görünce bunu üç defa tekrarladı. Bunun üzerine Zubeyr b. el-Avvam onun yanına gitti ve onu öldürdü.

Elinde Kureyş'in sancağıyla birlikte Talha b. Ebi Talha meydana çıktı ve düello istedi. Onun karşısına hiç kimse çıkmayınca şöyle dedi:

— Ey Muhammed'in ashabı! Siz, bizi kılıçlarınızla öldürünce, Allah'ın bizi hemen cehenneme sokacağını, sizler, bizim kılıçlarımızla öldürülünce de sizi hemen cennete koyacağını ileri sürüyorsunuz. Öyleyse içinizde benim kılıcımla öldürülüp hemen cennete girecek veya kılıcıyla beni öldürüp cehenneme sokacak birisi yok mu? Lat ve Uzza'ya yemin ederim ki siz yalan söylüyorsunuz. Eğer bunun gerçek olduğuna inansaydınız, sizden biriniz karşıma çıkardı.

Hz. Ali onun karşısına çıktı. Safların arasında karşılaştılar. Hz. Ali hızla ona vurdu ve kafasını yardı. Böylece Kureyş'in koçu ölü olarak yere düştü. Rasûlullah (s.a.v.) buna sevindi ve tekbir getirdi. Ashabı da tekbir getirip müşrik ordusuna karşı saldırıya geçtiler. Müslümanlar parolaları olan:

Emit'i (öldür) sözünü haykırarak onların yüzlerine vurmaya başladılar.

Kureyş'in sancağını Kureyş kadınlarının önündeki Osman b. Ebi Talha aldı.

Onun karşısına Hamza b. Abdilmuttalib çıkıp sert bir şekilde ona vurdu. Onun kolunu kopardı. Böğründen ciğeri göründü. Hamza:

— Ben hacıları sulayanın oğluyum diyerek döndü.

Sancağı bu defa Ebu Said b. Ebi Talha aldı. Sa'd b. Ebi Vakkas ona ok attı ve onu boğazından vurdu. Ebu Said'in köpek gibi dili sarktı ve onu öldürdü.

Daha sonra müşriklerin sancağını Musafih b. Talha b. Ebi Talha aldı. Asım b. Sabit b. Ebi'l-Aklah ona ok atıp yere düşürdü.

Sancağı Haris b. Talha b. Ebi Talha kaptı. Onu da Talha b. Ubeydillah öldürdü. Talha b. Ebi Talha'nın oğullarının sonuncusu ölünce müşriklerin sancağı yere düştü.

Kureyş'in sancağını bu defa da Ertat b. Şurahbil aldı. Hz. Ali onun üzerine yürüdü. Ona bir vurdu, daha önceki kişi gibi bir daha dönmez hale getirdi. Rasûlullah'ın ashabının ağızlarından şu sesler çıktı:

— Emit... Emit...

Müşrikler de:

— Yetiş imdadımıza ey Uzza?... Yetiş imdadımıza ey Hubel! dediler.

Kureyş'in sancağını Şurayh b. Kanit aldı. O da öldürücü bir hedef oldu. Kureyş'in sancağını Abduddar oğullarının kölesi Suvab aldı. Onun karşısına da Kuzman çıkıp kılıcıyla ona vurup öldürdü.

Kureyş saflarının arasından Abdurrahman b. Ebi Bekir çıkıp.

— Kim düello eder? dedi.

Babası Ebu Bekir kılıcını çekerek ona doğru yürüdü. Peygamber'in (s.a.v.):

— Kılıcını kınına koy, yerine dön. Biz senden faydalanmaktayız, diyen sesi ona ulaştı.

Kureyş'in atlıları Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabına saldırdılar. Onları sırtlarını Uhud dağına dayayan okçuların okları karşıladı. Atlılar dağınık bir halde geri döndüler. Müslümanlar yekvücud bir halde onlara saldırdılar. Zekvan b. Abdi Kays, Bedir savaşının sonunda Rasûlullah'ın

vadettiği bir şeyi aramaya başladı. O, ayağıyla cennetin yeşilliğine basacağı yerini arıyordu.

Halid b. Velid ve Kureyş'in atlıları müslümanlara saldırmayı denediler. Ama okçular oklarını onlara doğru çevirdiler. Atlar kişnedi. Atlılar dizginleri büküp dağınık bir halde vadiye geri döndüler.

Şiddetli bir savaşa girişildi. Hamza, Zekvan, Hz. Ali, Ebu Ducane, Zubeyr b. el-Avvam, Mikdad ve Sa'd b. Ebi Vakkas müşriklerin arasına girdiler. Müşrikler bozuldular. Kadınlar ah vah etmeye başladılar, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabı onların peşine düştü. Bu arada onların bıraktıkları ganimetleri topluyorlardı. Kureyşli kadınlar dağdaki tepelere kaçtılar.

Tepede bekleyen müslüman okçuları, savaş meydanındaki kardeşlerinin müşriklerin ordugahına girip ganimet topladıklarını görünce:

— Burada ne duruyorsunuz? Allah düşmanı bozguna uğrattı, dediler.

Böylece aralarında anlaşmazlık çıktı. Okçuların komutanı Abdullah b. Cubeyr on kişiyi aşmayan az sayıdaki arkadaşıyla yerinden ayrılmadı. O:

— Ben, Rasûlullah'ın (s.a.v.) bu emrinin dışına çıkamam, dedi.

Abdullah b. Cubeyr arkadaşlarına tavsiyelerde bulunup Rasûlullah'ın (s.a.v.) emrini hatırlattı. Onlar:

— Rasûlullah'ın muradı bu değildir. Allah müşrikleri hezimete uğratmışken, bizim burada işimiz ne? dediler.

Ganimet toplamak üzere tepedeki geçiti açık bırakarak müşriklerin ordugahına daldılar. Halid b. Velid, İkrime b. Ebi Cehil, Safvan b. Umeyye, Dırar b. el-Hattab, Abdullah b. Ebi Umeyye'yle Kureyşli atlılar tepedeki açıklığı ve okçuların azaldığını görünce onlara saldırıp öldürdüler.

*

Kureyş ordusu da üst ve alt taraftan Rasûlullah'ın (s.a.v.) ordusuna saldırdı. Müslüman safları bozulup çözüldü. Müslümanlar acele ve dehşetten birbirlerine vurmaya başladılar. Rasûlullah, ashabının birbirleriyle vuruşmaması için parolalarını açıklamayı düşündü. Onlar:

— Emit... Emit diye haykırmaya başladılar.

Birbirlerine vurmaktan vazgeçtiler. Ama her tarafa dağılıp topladıkları ganimetleri bıraktıktan ve aldıkları esirleri serbest bıraktıktan sonra. Zekvan b. Abdi Kays ise yerinden ayrılmadı. O, şehitliği arıyordu.

Kureyş ordusu Mekke'ye doğru hareket ettiğinde Rasûlullah'ın ashabı dağda toplanmıştı. Peygamber (s.a.v.), Zekvan b. Abdi Kays'ı yani Bedir savaşında kendisini korumak için ayağa kalkan ve Uhud'da da yanında savaşan o yürekli cesur kişiyi hatırlayıp:

— Zekvan b. Abdi Kays hakkında bilgisi olan var mı? diye sordu.

Hz. Ali de şöyle cevap verdi:

— Ben gördüm ya Rasûlallah! Onun peşinden bir atlı koşuyor ve: "Sen kurtulursan, ben kurtulmayayım" diyordu. Sonunda yetişip atını onun üzerine sürdü. Zekvan yayaydı. Atlı adam: "Al bunu da benden, ben Illâc'ın oğluyum" diyerek Zekvan'a vurunca, ona doğru koştum. Ayağına kılıçla vurup uyluğunun yarısını kestim. Sonra onu atından düşürerek üzerine çöküp öldürdüm. O, Ebu'l-Hakem b. el-Ahnes b. Şerik idi.

Rasûlullah (s.a.v.) şehit olan sahabilerinin yanından geçerken Zekvan İbn Abdi Kays'ı görüp başında durdu. Ebu'l-Hakem İbnu'l-Ahnes b. Şerik'in kılıcı, İlliyyin'de olması ve Peygamber'in (s.a.v.) vadettiği gibi ayağıyla cennetin yeşilliğine basması için onu alıp götürmüştü. [1]

1 Zekvan İbn Abdi Kays'ın biyografisi Abdulaziz eş-Şennavi'nin Ehlu'l-Cenne adlı kitabından tercüme edilmiştir. (Çeviren)

AMR B. ABESE

Daha cahiliyedeyken yeni bir din arıyordu.

Gençliğinin ilk dönemini ezeli hakikati... aklın ve kalbinin inandığı yeni dini arayarak geçirdi... Putlara tapmaktan tiksiniyordu. Bunu aklın basitliği olarak görüyordu. Hatta onu, akıllı birisinin yapmaması gereken batıl bir hareket olarak görüyordu.

Künyesi Ebu Nuceyh olan Amr b. Abese, devamlı bir çaba ve gayretle putlara tapmaktan kurtuluş yolu arıyordu... Nihayet bir gün Teyma'lı Ehl-i Kitab'tan olan bir adamla karşılaştı... Ona:

— "Ben, bir bedevinin, üzerine tenceresini koymak için taşlar topladığını... Yemeğini hazırladıktan sonra da topladığı taşların en güzelini seçip ona secde ettiğini görüyorum.. O, gittiği her yerde böyle yapıyor... Yani konakladığı yerde kendisine tapacağı bir taş buluyor. Bu, aklın kabul edemediği batıl bir hareket" dedi.

Adam da ona:

— "Bizim elimizdeki kitap: "Mekke'den kavminin ilâhlarını reddeden ve o ilâhlardan başkasına davet eden bir adam çıkacak" diyor. Sen o adamı gördüğünde ona uy. O, en üstün dini getirecek" dedi.

Bu sözlerle, Amr b. Abese'nin zihninden sapıklık bulutları dağıldı. Yeni dini getirecek kişiyi aramak üzere devesini Mekke'ye doğru sürdü. Karşılaştığı herkese şöyle soruyordu: "Memleketinizde yeni bir şey oldu mu?..."

Zihninde çizilen büyük soru işaretine verilecek cevabı hiçbir Mekke'liden alamadı. Bu adama ait haberi takip etmek üzere devamlı Mekke'ye gidip geliyordu. Nihayet ona haber geldi. Ona: "Muhammed b. Abdillah, kendisine semadan inen bir vahiyden bahsediyor ve o şu anda Ukaz'da oturuyor..." dediler.

Amr b. Abese adımlarını Ukaz'a çevirdi. Rasûlullah'ın (s.a.v.) orada oturduğunu, yanında Ebu Bekir'le Bilâl'in olduğunu gördü. Amr, Hz. Peygamber'e:

— "Sen kimsin?" dedi.

Rasûlullah:

— "Ben Peygamber'im" diye cevap verdi.

Amr:

— "Seni kim gönderdi?" dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

— "Beni Allah gönderdi" dedi.

Amr:

— "Seni ne ile gönderdi?" diye sordu.

Hz. Peygamber:

— "Tek ve ortağı olmayan Allah'a ibadet, kan dökmemek, putları kırmak, sıla-i rahim yapmak ve yol güvenliğini sağlamakla gönderdi" dedi.

Amr, aradığı yeni dinin Peygamber'in (s.a.v.) bahsettiği o din olduğunu anladı ve Rasûlullah'a sordu:

— "Bu işte sana kimler uydu?"

Rasûlullah:

— "Yanımda iki kişi var: Ebu Bekir'le Bilâl.." dedi.

Bu sebeple Amr şöyle der: "Ben, İslâm'a girenlerin dördüncüsü idim..."

Amr b. Abese bey'at ettikten sonra, Rasûlullah'a (s.a.v.) sordu:

— "Senin yanında mı kalayım? Yoksa kavmimin yanına mı gideyim?"

Rasûlullah (s.a.v.) ona:

— "Ailenin yanına dön. Benim davamın güçlendiğini duyduğunda, tekrar yanıma gel..." dedi.

Amr, kavmi Suleym oğullarına döndü. Uzun süre orada kaldı. Bedir, Uhud, Hendek, Hudeybiye ve Hayber olayları geçtikten sonra, Medine'ye Rasûlullah'ın yanına geldi ve ona:

— "Ya Rasûlallah! Beni tanıyor musun? dedi.

Rasûlullah:

— "Evet... Sen Mekke'de bana gelen Suleymli kişisin. Bana şunları şunları sordun... Ben de sana şöyle şöyle cevap verdim" dedi.

Amr ona:

— "Ey Allah'ın nebisi! Allah'ın sana öğrettiklerinden bana da öğret" dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) ona, namazı ve abdesti öğretti ve onların Allah katındaki sevaplarını açıkladı. Peygamber (s.a.v.) ona:

— "Sabah namazını kıldığında, güneş doğuncaya kadar, namazı kes. Güneş doğduğunda, yükselinceye kadar namaz kılma. Çünkü güneş şeytanın boynuzları [1] arasından doğar. Ve o sırada kafirler ona secde ederler... Güneş bir veya iki mızrak boyu yükseldiğinde namaz kıl, çünkü namaz ispatlı şahitlidir.[2] Onu mızrağın gölgesi dimdik duruncaya kadar kılmaya devam et. Sonra namazı kes. Çünkü o zaman cehennem kızdırılır. Gölge döndüğü zaman yine namaz kıl. Çünkü namaz ispatlı şahitlidir. Onu ta ikindiye kadar kılmaya devam et. İkindiyi kıldıktan sonra namazı kes. Güneş batıncaya kadar namaz

1 Şeytanın boynuzu tabiri ihtilaflıdır: İki boynuzdan maksat, başın iki yanıdır. Nevevi, bu sözü daha kuvvetli bulmaktadır. Ulema şöyle izah eder: Güneş doğarken ve batarken şeytan başını güneşe yaklaştırır ve güneş tepesinden doğar. Sanki iki boynuzu varmış da onların arasından doğuyormuş gibi gözükür. Bu suretle güneşe tapanlar adeta ona secde etmiş gibi olurlar.

2 İspatlı şahitli: Melekler tarafından şahit ve hazır olunmuş anlamına gelir.

kılma... Çünkü güneş şeytanın iki boynuzu arasında batar. O zaman kafirler güneşe secde ederler" dedi.

Ben:

— "Ya Rasûlallah! Bana abdesti de anlatır mısın?" dedim.

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle cevap verdi:

— "Sizden hiçbir kimse yoktur ki, abdest suyunu hazırlayarak ağzına ve burnuna su alıp burnunu temizlesin de, ağzının ve burnunun günahları su ile birlikte akıp gitmesin. Sonra Allah'ın emrettiği gibi yüzünü yıkasında, yüzünün günahları su ile birlikte sakalının etrafından dökülmesin. Sonra ellerini dirsekleriyle beraber yıkasın da su ile birlikte başının günahları saçlarının kenarlarından dökülmesin. Sonra Allah'ın emrettiği gibi, ayaklarını topuklarıyla birlikte yıkasında ayaklarının günahları su ile birlikte parmak uçlarından dökülmesin. Eğer bu kişi kalkar da, Allah'a hamd ve O'na lâyık olduğu şekilde senada bulunur ve iki rekat namaz kılarsa günahlarından, annesinin doğurduğu günkü şekliyle temizlenmiş olur."

Abr İbn Abese bu hadisi, yüce sahabi Ebu Umame'ye anlattı. O da:

— "Amr! söylediğine dikkat et. Sen bunu Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydun mu?" dedi.

Amr:

— "Ebu Umame! Artık yaşlandım. Kemiklerim zayıfladı. Ecelim yaklaştı. Ne Allah'a karşı yalan söylemeye ihtiyacım var ne de Rasûlullah'a... Bunu Rasûlullah'tan yedi veya sekiz defa hatta daha fazla duydum" diye cevap verdi.

Abid ve çok tövbe eden Amr İbn Abese hayatının geri kalan kısmını Medine'de geçirdi. Rasûlullah'ın (s.a.v.) toplantılarına gelir, içini nurla doldurur ve önünde, Allah'a giden yolu açan İslâmi esasları alırdı. Son derece temiz bir halde, birbirlerinden hoşnut olarak Rabb'ine kavuşmuştu. [1]

1 Amr İbn Abese'nin biyografisi Abdulmun'im Kındil'in Hayatu's-Salihin adlı kitabından tercüme edilmiştir. (Çeviren)

ATA B. EBÎ REBAH

"Şu üç kişinin dışında, ilimle,
Allah'ın rızasını arayan hiç kimse görmedim.
Bunlar: Ata, Tavus ve Mücahid."

Seleme b. Kuheyl

Şimdi hicretin 97. senesi, zilhicce ayının son on günündeyiz... Beyt-i Atik, her taraftan, kimisi yaya, kimisi binitli, kimisi yaşlı, kimisi genç, kimisi erkek, kimisi kadın, kimisi siyah, kimisi beyaz, kimisi Arap, kimisi Acem, kimisi efendi, kimisi köle... Allah'ın evine ziyarete gelen kimselerle kaynaşıyor...

Onların hepsi insanların meliki (hükümranı) olan Allah'a huşu içinde, emrine boyun eğerek ve umut içinde gelmişlerdi.

İşte müslümanların halifesi yeryüzünün hükümdarlarının en büyüğü Süleyman b. Abdülmelik [1] yalın ayak, başı açık ihramlı bir halde Beyt-i Atik'i tavaf etmektedir...

Onun hali, Allah rızası konusunda, kardeşleri sayılan halkının haline benzemekteydi...

Arkasında da iki oğlu vardı.

---

1 Süleyman İbn Abdulmelik, Emevi halifelerinin en büyüklerinden biri. Halifeliği kendi çocuklarına vermeyip zahid halife Ömer İbn Abdulaziz'e devretmiştir.

Oğulları ay parçası ve gonca gül gibiydiler.

Tavafını bitirince hemen maiyetindekilerden birine:

— Nerde arkadaşınız? dedi. O adam:

— İşte orada namaz kılıyor, deyip Mescid-i Haram'ın batı köşesini gösterdi.

Halife, arkasında duran iki oğluyla birlikte işaret edilen yere doğru yöneldi...

Muhafızları halifeye yol açmak ve onu sıkışıklıktan kurtarmak için peşinden gitmeye niyetlendiler, ama Halife:

— Bu makam idarecilerle, idare edilenlerin eşit olduğu yerdir. Bu makamda birisinin diğerine üstünlüğü ancak kabul edilmek ve takva iledir. Nice saçı dağınık ve toz toprak içinde olan kişiler Allah'ın huzuruna geldiler de, Allah hükümdarları kabul etmediği halde, onları kabul etti.

Daha sonra o adamın yanına gitti ve onun hala namazda olduğunu gördü.

Halk onun arkasına, sağına ve soluna oturmuş vaziyetteydiler...

Onların en gerisine de o oturdu...

Kureyşli iki delikanlı mü'minlerin emirinin onun için geldiği ve namazını bitirmesini beklemek üzere halkla birlikte oturduğu bu adamı düşünmeye başladılar.

Gördüler ki o, siyah yüzlü, kıvırcık saçlı ve yassı burunlu, yaşlı bir Habeşliydi. Oturduğu zaman siyah bir karga gibi görünüyordu.

*

Adam namazını bitirince, Halife'nin bulunduğu tarafa döndü ve Süleyman b. Abdülmelik onu selamladı, o da Halife'nin selamına karşılık verdi.

Bu arada Halife ona yönelip tek tek hac ibadetinin yapılış şekillerini sormaya, o da her soruya cevap vermeye başladı.

Sözüne ilave yapmayı gerektirmeyecek şekilde açık konuşuyordu.

Söylediği her sözü Rasûlullah'a nisbet ediyordu.

Halife soruları bitirince, "Allah senden razı olsun" deyip oğullarına:

— Kalkın, kalkın... Üçüncü sa'y bitti, kalanlara devam edelim, dedi.

Safa ile Merve arasındaki sa'ylarına devam ederlerken iki delikanlı birisinin şöyle seslendiğini duydular:

— "Ey müslümanlar! İnsanlara bu makamda ancak Ata b. Rebah fetva verebilir... O bulunmazsa, Abdullah b. Ebi Nuceyh."

Çocuklardan birisi babasına dönüp:

— Müminlerin emirinin görevlendirdiği kimse, halka, Ata b. Rebah ve arkadaşından başka hiç kimseden fetva soramıyacaklarını nasıl emrediyordu.

Sonra Halife'ye aldırış etmeyen ve ona gerekli saygıyı göstermeyen bu adamdan fetva sormaya geldik!...

Süleyman, oğluna:

— "Yavrum! Kendisini ve onun önünde bizim düşüklüğümüzü gördüğün adam; Mescid-i Haram'da fetva sahibi olan Ata b. Rebah'tır. O, bu büyük makamda Abdullah b. Abbas'ın varisidir." Ondan sonra şöyle diyordu: "Yavrularım! İlim öğrenin. Düşük olan, ilimle yükselir. Alçak olan onunla şeref sahibi olur... Köleler onunla hükümdarların derecesine yükselir..."

*

Süleyman b. Abdülmelik, ilim hakkında oğluna söylediklerinde mübalağa etmiyordu.

Ata b. Ebi Rebah, küçüklüğünde Mekke'li bir kadının kölesiydi.

Ancak Aziz ve Celil olan Allah, Habeşli köleye, çocukluğundan itibaren ayaklarını ilim yoluna koymayı lütfetmişti.

O vaktini üçe ayırmıştı:

Bir kısmını sahibesine ayırmıştı ki, en güzel şekilde ona hizmet ediyor, en mükemmel şekilde ona olan borcunu ödüyordu.

Bir kısmını Rabbine ayırmıştı ki, en temiz ve en ihlaslı ibadeti yapıyordu.

Bir kısmını da ilim tahsiline ayırmıştı ki, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabının hayatta kalanlarına gider ve onun gür ve temiz kaynaklarından devamlı bilgiler alırdı...

Ebu Hureyre, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Zübeyr ve diğer sahabilerden aldı, öyle ki zihni, ilim ve fıkıh ve Rasûlullah'tan (s.a.v.) rivayet edilen hadislerle doldu.

*

Mekke'li hanımefendi, kölesinin kendini Allah'a sattığını... Hayatını ilim tahsiline vakfettiğini görünce... Onun üzerindeki hakkından vazgeçip belki Allah onu İslam'a ve müslümanlara faydalı kılar diye Allah rızası için kölesini azat etti.

O günden itibaren Ata b. Ebi Rebah, Beyt-i Haram'ı kendine makam yaptı...

Onu kendisine sığınak... İçinde tahsil yaptığı okul, içinde takva ve ibadetle Allah'a yaklaştığı namazgah yaptı.

Hatta tarihçiler şöyle demişlerdir: "Mescid yirmi yıla yakın Ata b. Ebi Rebah'ın yatağı olmuştur..."

*

Yüce tabiî Ata b. Ebi Rebah ilimdeki yüksek mertebesine ulaşınca bütün takdirlerin üstüne çıktı...

Çağdaşlarından pek az kişinin ulaştığı bir mertebeye yükseldi...

Rivayet edilmiştir ki; Abdullah b. Ömer umre yapmak için Mekke'ye gelmişti...

Halk soru sormak ve fetva istemek üzere ona geldi. Bunun üzerine Abdullah şöyle dedi:

— "Ey Mekkeliler! Ben size şaşıyorum... Aranızda Ata b. Ebi Rebah varken, bana sormak için soruları biriktiriyorsunuz?!

*

Ata b. Ebi Rebah, dinde ve ilimde ulaştığı dereceye şu iki özellikle kavuşmuştu:

Birincisi, nefsine karşı tam bir otorite kurmasıydı, faydasız şeylerden zevk almaya hiçbir yol bırakmamıştı...

İkincisi, vaktine karşı tam bir otorite kurmasıydı. Onu lüzumsuz söz ve işlerle harcamazdı...

*

Muhammed b. Suka [1] bir grup ziyaretçisine şöyle anlattı:

— "Bana faydalı olduğu gibi, belki size de faydalı olacak bir sözü söyleyeyim mi?"

Onlar:

— "Tabii, söyle" dediler.

O şöyle dedi:

— "Ata b. Ebi Rebah, bir gün bana şu nasihati yaptı: Ey kardeşimin oğlu! Bizden öncekiler, lüzumsuz konuşmayı sevmezlerdi."

Ben de dedim ki:

— "Onlara göre lüzumsuz konuşmak neydi?"

O şöyle dedi:

— "Onlar Allah'ın kitabının dışında her sözün okunmasını ve anlaşılmasını... Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadisinden başka her sözün rivayet edilip anlaşılmasını yahut bir emr-i bi'l-maruftan ve nehy-i ani'l-münkerden başka veya kendisiyle Allah Teâlâ'ya yaklaşılan ilimden başka ya da sana mutlaka lâzım olan ihtiyacını ve geçimini konuşmandan başka her sözü lüzumsuz saymışlardır..."

Daha sonra gözlerini bana dikip: "Oysa, yaptıklarınızı bilen değerli yazıcılar sizi gözetlemekte..." [2]

"Herbirinizin sağında ve solunda iki meleğin oturmakta olduğunu, yanında hazır birer gözcü olarak söylediği her sözü zaptettiğini" [3] inkâr mı ediyorsunuz" dedi.

1 Muhammed İbn Suka: Kufe alim ve abidlerinden biri.
2 İnfitar Sûresi, 10-12.
3 Kaf Sûresi, 17-18.

Arkasından da şunları söyledi: "Bizden birisi, günün başlangıcında yazdığı sayfası kendisine açılıp da içinde daha çok din ve dünyayla ilgisi olmayan şeyleri bulursa utanmayacak mı?"

*

Allah Teâlâ, Ata b. Ebî Rebah'ın ilmiyle halktan birçok kimseyi faydalandırmıştır:

Onlardan bir kısmı ilimde mütehassıs olanlardır.

Bir kısmı çeşitli sanatları meslek olarak seçenlerdir.

Diğerleri de bunların dışında kalanlardır...

İmam Ebu Hanife en-Numan, kendisi hakkında şunları anlatmıştır:

"Mekke'de hac ibadetinin yapılış usullerinden beş konuda yanıldım. Bunları bana bir berber öğretti... Bu şöyle oldu: İhramdan çıkmak için traş olmak istedim ve bir berbere gidip şöyle dedim:

Başımı kaça traş edeceksin? Berber:

— Allah seni doğru yoldan ayırmasın. İbadette şart koşulmaz (pazarlık yapılmaz), otur ve gönlünden ne kopuyorsa onu ver, dedi.

Utana utana oturdum.

Ancak kıbleye karşı değil de yan olarak oturdum.

Berber, kıbleye karşı durmamı işaret etti. İşaret ettiğini yaptım.

Daha çok utandım.

Daha sonra, traş etmesi için başımı ona sol taraftan verdim.

Bana:

— Sağ tarafını çevir, dedi.

Ben de çevirdim. Şaşkın ve sessiz bir şekilde ona bakarken, o başımı traş etmeye başladı ve bana:

— Niçin sessiz duruyorsun? Tekbir getirsene... dedi.

Gitmek için ayağa kalkıncaya kadar tekbir getirdim.

— Nereye gitmek istiyorsun? dedi.

— Hayvanımın yanına gitmek istiyorum, dedim.

— İki rekat namaz kıl, ondan sonra istediğin yere git, dedi.

İki rekat namaz kıldım ve şöyle düşündüm:

İlim sahibi olan böyle birisine berberlik yakışmaz.

Bunun üzerine ona:

— İbadet konusunda bana söylediklerini nereden öğrendin? dedim. Bana şöyle cevap verdi.

— Allah iyiliğini versin. Ata b. Ebî Rebah'ın böyle yaptığını gördüm ve ondan böylece aldım. Halka da böyle yapmalarını söylüyorum.

*

Dünya Ata b. Rebah'a güldü ama o dünyadan şiddetle yüz çevirdi. Ona hiç meyletmedi... Bütün ömrünü fiyatı beş dirhemi geçmeyen bir gömlekle geçirdi.

Halifeler onu sohbetlerine çağırdılar ama o, dini için dünyasından korktuğu için onların davetlerine icabet etmedi. Fakat -buna rağmen- bunda müslümanlar için bir fayda, İslâm için bir hayır görüyorsa onların yanına gidiyordu.

Osman b. Ata el-Horasanî'nin anlattığı bu konuda bir örnektir:

"Babamla birlikte Hişam b. Abdulmelik'i aramaya çıktık. Şam'ın yakınına geldiğimizde, siyah bir eşeğe binmiş, sırtında, kaba dokumalı bir gömlek ve eski bir cübbe, başında kötü bir sarık bulunan özengisi tahtadan olan bir ihtiyarla karşılaştık. Onun bu haline güldüm ve babama:

— Bu kim baba? dedim. O da:

— Sus, bu Hicaz fakihlerinin efendisi Ata b. Ebî Rebah'tır, diye cevap verdi.

O bize yaklaşınca, babam katırından, o da eşeğinden inip kucaklaştılar ve birbirlerine soru sormaya başladılar. Daha sonra hayvanlarına binip Hişam b. Abdulmelik'in sarayının kapısında duruncaya kadar birlikte gittiler. Kendilerine müsaade edilmeden oradakiler oturtmadılar. Babam dışarı çıktığında sordum:

— Yaptıklarınızı ve onları bana anlatır mısın? dedim. Babam:

— "Hişam, Ata b. Ebî Rebah'ın kapıda olduğunu öğrenince, hemen içeri girmesine izin verdi. Vallahi ben ancak onun sebebiyle içeri girmiştim.

Hişam onu görünce:

— Hoş geldin, hoş geldin... Buraya... Buraya... dedi.

Ona devamlı: "Buraya... Buraya..." diyordu.

Nihayet onu, yanına, kendi minderinin üzerine oturttu ve dizini onun dizinin dibine koydu...

Oturanlar halkın eşrafındandı. Sohbet ediyorlardı ama sohbetlerini kestiler...

Daha sonra Hişam ona:

— Ebu Muhammed (Ata) ihtiyacın nedir? dedi.

O da şöyle cevap verdi:

— Ey Emirul-müminin, Haremeynin halkı (Mekke ile Medine'nin halkı) Allah'ın halkı ve onun elçisinin komşuları demektir. Onların erzak ve maaşlarını sen dağıtıyorsun, değil mi?...

Hişam:

— Evet... Kâtip! Mekke ile Medine halkının maaşlarını ve bir yıllık yiyeceklerini yaz, dedi.

Daha sonra da:

— Başka bir ihtiyacın var mı, Ebu Muhammed? dedi.

Cevabı şöyle oldu:

— "Evet, Emirul-müminin, Hicazlılar ve Necidliler Arapların aslı ve İslâm'ın liderleridirler. Sen onlar için sadakaların arta kalanlarını kabul etmeyeceksin...

Hişam emretti:

— Kâtip! Onlar için sadakalarının artıklarının kabul edilmeyeceğini yaz.

— Bundan başka bir ihtiyacın var mı Ebu Muhammed? dedi.

O da:

— Evet, var, ey müminlerin emîri!

Sınırlardaki nöbetçi erler düşmanlarınıza karşı durup müslümanlara kötülük yapmak isteyen kimseleri öldürüyorlar. Sen onlara yiyeceklerini hemen göndereceksin... Çünkü onlar ölürlerse sınırlar ortadan kalkar, kaybolur... dedi.

Hişam:

— Evet, kâtip! Onlara yiyeceklerinin gönderilmesini yaz...

— Başka bir ihtiyacın var mı? dedi.

Ata b. Ebi Rebah:

— "Evet, ehl-i zimmetinize[1] güçlerinin yetmeyeceği şeyleri yüklüyorsunuz. Onlardan aldığınız haraçlar, sizin düşmanınıza karşı destektir" dedi.

Hişam:

— "Katip! Ehl-i zimmete güçlerinin yetmeyeceği şeylerin yüklenmemesini yaz."

— Ebu Muhammed! Başka bir ihtiyacın var mı?" dedi.

Atâ:

— Evet... Emirul-müminin! Nefsin konusunda Allah'tan kork.

Tek başına yaratıldığını...

Tek başına öleceğini...

Mahşerde tek başına diriltileceğini...

Tek başına hesaba çekileceğini...

Yanında gördüğün ve tanıdığın kimselerden hiç birinin olmayacağını bil...

Hişam ağlayarak kendini yere attı...

Ata kalktı, ben de kalktım.

Kapıya vardığımızda, içinde ne olduğunu bilmediğim bir keseyle bir adam onun peşinden geldi ve ona şöyle dedi:

— Müminlerin emîri sana şunu gönderdi...

Ata da şu cevabı verdi:

---

1 Ehl-i zimmet: Müslümanların kendilerini korumak üzere anlaştığı Yahudi, Hristiyan ve benzeri kimseler.

— Ne yazık ki bunu kabul edemem... "Buna karşı sizden bir ücret istemiyorum. Benim ecrim ancak âlemlerin Rabbine aittir." [1]

Vallahi o, Halife'nin yanına girdikten sonra, çıkıncaya kadar bir damla su bile içmemişti...

*

Ata İbn Ebi Rebah uzun bir ömür sürmüş, yüz yaşına kadar yaşamıştı...

O uzun ömrü ilim ve amelle, Allah'a itaat ve takva ile doldurmuştu...

İnsanların sahip olduğu şeylerden uzak durmak, Allah'ın katında olanlara rağbet etmek suretiyle o uzun ömrü temiz bir şekilde geçirmişti...

Ölüm ona geldiğinde, onun dünyalık yüklerini hafif, ahiretle ilgili azıklarını fazla olarak bulmuştu...

Bunlardan başka onun yetmiş tane haccı vardı...

Bu yetmiş hacc esnasında yetmiş defa Arafat'ta durmuştu...

Hem de Allah Teâlâ'dan rızasını ve cennetini isteyerek...

Öfkesinden ve Cehennemden ona sığınarak... [2]

---

1 Şuara Suresi, 109.

2 Ata b. Ebi Rebah hakkında fazla bilgi edinmek için şu eserlere bakınız:
1- İbn Sa'd, et-Tabakatu'l-Kübra, II/386.
2- Ebu Nuaym, Hılyetu'l-Evliya, 111/310.
3- İbnu'l-Cevzî, Sıfetu's-Safve, 11/211.
4- Gureru'l-Hasais, s. 117.
5- İbn Hallikan, Vefeyatu'l-A'yan, 111/211.
6- Tabakatu'ş-Şîrazî, Varak 17.
7- Nuketu'l-Hemeyan, s. 199.
8- Mizanu'l-İ'tidal, 11/197.
9- Tezkiratu'l-Huffaz, 1/92
10- Tehzîbu't-Tehzib,VII/199.
11- Nezhetu'l-Havatir, I/85.

AMİR B. ABDULLAH ET-TEMÎMÎ

"Başlarında Amir İbn Abdullah et-Temîmî olmak üzere, zühd sekiz kişide sona erdi."

Alkame b. Mürsed

Şimdi hicretin 14. senesindeyiz.

İşte sahabe ve tabiînin büyüklerinden bazıları, müslümanların halîfesi Ömer b. el-Hattab'ın emriyle Basra şehrinin plânını çiziyorlar.

Onlar, yeni şehrin İran'da savaşan müslüman orduları için bir karargâh...

Allah Teâlâ'ya davet için bir hareket noktası...

Yeryüzünde onun adının yayılması için bir ışık... olmasına karar vermişlerdi...

İşte müslüman toplulukları Arap yarımadasındaki her yerden, Necid'den, Hicaz'dan, Yemen'den müslüman siperlerindeki yerlerini almak için yeni şehre gidiyorlar.

Necid'den oraya gidenler arasında Benî Temîm'den Amir b. Abdullah et-Temîmî el-Unberî adında bir delikanlı vardı.

Amir b. Abdullah o gün daha bıyığı terlememiş parlak yüzlü, temiz kalpli bir gençti...

Yeniliğine rağmen Basra, müslüman şehirlerinin serveti en bol olanlarındandı. Çünkü oraya harp ganimetleri ve saf altın yağıyordu...

Fakat Temîmli delikanlı Amir b. Abdullah'ın bunların hiçbirine ihtiyacı yoktu...

O, insanların sahip olduklarından uzak durur, Allah'ın katındakileri arzu ederdi. Dünya ve zînetlerinden yüz çevirir, Allah'ın rızasına koşardı...

Basra'nın o günkü adamı ve başı, yüce sahabî Ebu Musa el-Eş'arî'ydi...

O, bir çiçeğe benzeyen bu şehrin valîsiydi...

O, oradan her tarafa hareket eden müslüman ordularının komutanıydı...

O, oranın imamı, onların öğretmeni ve onlara Allah'ın yolunu gösteren kimseydi...

Amir b. Abdullah barışta ve savaşta Ebu Musa el-Eş'arî'den ayrılmadı...

Gidişinde gelişinde onunla birlikte oldu...

Allah'ın Kitab'ını Muhammed'in (s.a.v.) kalbine indiği şekliyle taptaze olarak ondan aldı...

Allah'ın elçisinin hadisini Peygamber'den (s.a.v.) kesintisiz olarak rivayet etti...

Allah'ın dinini onun vasıtasıyla iyice öğrendi...

Aradığı ilmi elde edince hayatını üç kısma ayırdı:

Bir kısmını, Basra camiinde halka Kur'an okutmak üzere zikir halkalarına...

Bir kısmını, ayakları şişinceye kadar Allah'ın huzurunda durmak üzere ibadet yerlerine...

Bir kısmını da Allah yolunda savaşmak üzere kılıcını sıyırdığı cihad meydanlarına...

Hayatında bunlardan başka bir şeye, kesinlikle hiç yer bırakmadı. Böylece o Basra'nın abid ve zahidi diye meşhur oldu...

*

Basra'lılardan birinin anlattığı şu hikâye Amir b. Abdullah'la ilgilidir:

İçinde Amir b. Abdullah'ın bulunduğu bir kafileyle birlikte yolculuk yapmıştım.

Gece olunca bir ormanda konakladık...

Amir eşyasını bir yere toplayıp atını bir ağaca bağladı. Yularını biraz uzattı. Atına, karnını doyuracak kadar yeşil ot toplayıp önüne attı. Sonra ağaçların arasına daldı. Kendi kendime şöyle dedim: "Vallahi, onu mutlaka takip edeceğim ve bu gece ormanın derinliklerinde yapacaklarını göreceğim."

O, ağaçlarla sarılmış ve gözlerden uzak bir tepeye varıncaya kadar yürüdü...

Kıbleye yöneldi ve namaz kılmak için durdu...

Namazı onunkinden daha güzel, daha mükemmel ve daha huşulu kimse görmemiştim...

İstediği kadar namaz kıldıktan sonra, Allah'a dua etmeye başladı.

Duasında dediği şeyler şunlardı:

"Allah'ım! Emrinle beni yarattın ve iradenle bu dünyanın belâlarıyla karşılaştırdın. Daha sonra bana: Kendini tut dedin... Ey güçlü ve sağlam! Lutfunla sen beni tutmazsan, ben kendimi nasıl tutarım?.. Alllah'ım! Biliyorsun ki bu dünya içindekilerle birlikte benim olsa ve sonra senin rızan için onlar benden istense onları isteyene mutlaka verirdim...

Beni kendime ver, ey merhamet edenlerin merhametlisi!...

Allah'ım! Seni öylesine sevdim ki bana her musîbeti kolaylaştır ve başıma her gelene karşı razı kıl...

Sana olan sevgimin yanında sabahleyin aleyhime olacak akşamleyin içinde bulunduğum duruma aldırmıyorum..."

*

Basra'lı şahıs şöyle der:

"Daha sonra uykum geldi ve gözlerimi uykuya teslim ettim...

Ara sıra uyandığımda, Amir hâlâ yerinde duruyor, namazına ve duasına devam ediyordu ve nihayet sabah oldu.

Sabah olduğunu anlayınca, sabah namazını kıldı ve dua etmeye başladı:

"Allah'ım! Sabah oldu, insanlar senin lutfunu aramak için gidip gelmeye başladılar...

Onlardan her birinin sana ihtiyacı vardır...

Amir'in sana olan ihtiyacı ise senin onu affetmendir...

Allah'ım! Benim ve onların ihtiyaçlarını yerine getir, ey cömertlerin en cömerti!

Allah'ım! Senden üç şey istedim, ama sen bana ikisini verdin, birisini vermedin...

Allah'ım! Bana onu da ver ki sana arzu ettiğim gibi ibadet edebileyim..."

Daha sonra oturduğu yerden kalkıp gözünü bana çevirdi. Benim bu geceyi orada geçirdiğimi anladı ve buna çok üzüldü. Bana dönüp:

— Ey Basralı! Görüyorum ki geceyi beni gözetlemekle geçirmişe benziyorsun?! dedi.

— Evet, dedim.

O da:

— Benden gördüklerini sakla ki Allah da seninkileri saklasın, dedi.

Ben de şöyle dedim:

— Vallahi ya bana Rabbinden istediğin üç şeyi anlatırsın ya da gördüklerimi insanlara anlatırım.

O:

— Yazıklar olsun sana, bunu yapma! dedi.

Ben de:

— Sana söylediğim gibi (yaparım), dedim.

Israr ettiğimi görünce:

— Bunu hiç kimseye söylemeyeceğine dair bana söz verirsen sana anlatırım, dedi.

Ben de şöyle dedim:

— Sağ olduğun sürece sana ait hiçbir sırrı ifşa etmeyeceğime dair Allah adına söz veriyorum...

Şunları söyledi:

— Dinim hakkında kadınlardan başka korktuğum hiçbir şey yoktu. Rabbimden onların sevgisini kalbimden çekip almasını istedim. Allah duamı kabul etti ve öyle hale geldim ki, bir kadın mı gördüm yoksa bir duvar mı gördüm aldırmıyorum.

— Bu birisi, ikincisi ne ya? dedim.

— İkincisi ise: Rabbimden, O'ndan başka hiç kimseden korkmamamı istedim. Onu da kabul etti. Vallahi, yerde ve gökte O'ndan başka hiçbir şeyden korkmuyorum, dedi.

— Ya üçüncüsü? dedim.

— Rabbimden, benim uykumu gidermesini istedim ki gece gündüz istediğim gibi ona ibadet edebileyim. Ama Rabbim bu üçüncü isteğimi kabul etmedi, dedi.

Bu sözleri duyunca ona:

— Kendine yumuşak davran, çünkü sen geceleri namaz kılarak, gündüzleri oruç tutarak geçiriyorsun... Cennete yaptıklarının en azıyla da ulaşılır, cehennemden de karşı koyduklarının en azıyla kurtulunur... dedim.

O da şu cevabı verdi:

— Pişmanlığın fayda vermediği günde pişman olmaktan korkuyorum...

Vallahi, çalışmaya imkân bulabildiğim kadar ibadet etmeye çalışacağım...

Eğer kurtulursam bu Allah'ın rahmetiyledir...

Eğer cehenneme girersem, bu benim kusurum yüzündendir...

*

Ancak Amir b. Abdullah sadece, geceleri kendisini ibadete verenlerden değildi, aynı zamanda o, gündüzlerini yiğitlikle geçirenlerden birisiydi...

Müezzin, Allah yolunda cihad için ezan okuyunca, o bu çağrıya cevap verenlerin en ön sırasındaydı.

Mücahidlerle birlikte savaşlardan birine koştuğunda, arkadaşlarını seçmek için insanları dikkatle incelemeye başlardı.

Kendisine uygun bir arkadaşlığı keşfedince onlara:

Ey falancalar! Ben, sizin kendinizden üç hasleti vermeniz şartıyla size arkadaş olmak istiyorum... derdi.

Onlar da:

— Nedir o özellikler? diye sorarlar.

O da:

— Birincisi; benim size hizmet etmem ki hiçbiriniz benimle hizmet konusunda tartışmasın.

İkincisi; benim size müezzin olmamdır ki hiçbiriniz benimle, namaza çağırma konusunda tartışmasın.

Üçüncüsü, gücümün yettiği kadar sizin için harcamamdır...

Eğer onlar:

— Tamam, bize katıl derlerse... onların arkadaşlığını kabul ederdi.

Eğer onlardan birisi bu konuda bir şeyi tartışırsa, onlardan ayrılır başkalarına giderdi.

*

Amir, korku ve imdat anında çok çalışan, ganimetlerin taksimi anında az isteyen mücahidlerdendi... Kendisi dışında hiç kimse savaşmıyormuş gibi savaşırdı...

Fakat o ganimet toplama sırasında hiç kimse ganimet toplamaya yanaşmıyormuş gibi ganimet toplamaya yanaşmazdı.

İşte Sa'd b. Ebî Vakkas [1] Kadisiye'den [2] sonra Kisra'nın eyvanına (sarayına) iniyor:

Amr b. Mukarrin'e ganimetleri toplayıp beşte birini müslümanların beytül-mal'ine (Hazine'ye) göndermek için onları saymasını, geri kalanını da mücahidlere taksim etmesini emrediyor. Tarifi mümkün olmayan ve muhafazası güç olan mal ve değerli eşya onun önünde toplandı...

İşte burada İran hükümdarlarının içinde yemek yedikleri altın ve gümüş kaplarla dolu, kurşunla mühürlenmiş büyük sepetler...

İşte şurada kıymetli keresteden yapılmış, içinde Kisra'nın elbise, kemer, mücevher ve incilerle süslenmiş zırhlarının doldurulduğu sandıklar...

İşte şunlar da nefis ve şahane kadın zinetleriyle dolu çantalar...

Şunlar da peşpeşe İran hükümdarlarının kullandıkları kılıçların kınları...

Ve tarih boyunca İran'a hizmet eden hükümdar ve komutanların kılıçları...

Görevli kişiler müslümanların gözlerinin göreceği ve kulaklarının işiteceği bir şekilde bu ganimetleri sayarlarken, oradakilerin yanına saçı başı dağınık ve toz toprak içinde bir şahıs geldi, elinde büyük hacimli ve ağırca bir zinet kutusunu taşıyordu...

Baktılar ki kutu şimdiye kadar benzerini görmedikleri bir kutuydu...

İçine baktıklarında göz kamaştırıcı inci ve mücevherlerle dolu olduğunu gördüler.

Adama:

---

1 Sa'd İbn Vakkas; cennetle müjdelenen on sahabiden biri ve müslümanların Kadisiye'deki komutanı.
2 Kadisiye, Irak'ta bir yerdir. Orada Kadisiye savaşı yapılmış ve müslümanlar İranlılara karşı kesin bir zafer elde etmişlerdir.

— Bu değerli hazineyi nereden buldun, dediler.

Adam:

— Bunu falan savaşta, falan yerde ganimet olarak elde ettim, dedi.

— Ondan bir şey aldın mı? dediler.

Adam:

— Allah iyiliğinizi versin... Vallahi, bu kutu ve İran hükümdarlarının sahip olduklarının tümü, bana göre, bir tırnak ucu değerinde değildir...

Eğer bunda müslümanların beytül-mal'inin hakkı olmasaydı, onu katiyen yerinden alıp size getirmezdim... dedi.

Onlar:

— Sen kimsin ya?! dediler. O:

— Vallahi, ne size ne de sizden başkasına söyleyeceğim ki, ne siz ne de onlar beni övesiniz... Ben ancak Allah Teâlâ'ya hamdediyorum (övgüde bulunuyorum) ve onun sevabını umuyorum, dedi.

Daha sonra onları terkedip gitti...

Onlar, birisinin onu tâkip edip kendilerine onunla ilgili bilgi getirmesini emrettiler.

O adam -ona belli etmeksizin- devamlı peşinden gitti. Nihayet onun arkadaşlarına ulaştı. Onlara o adamın kim olduğunu sorunca:

— Onu tanımıyor musun?!

— O, Basra'nın zahidi... Amir b. Abdullah et-Temîmî'dir, dediler.

*

Fakat -bazı durumlarını bilmenize rağmen- Amir b. Abdullah'ın hayatında da bazı üzücü olaylar eksik değildi. O da halkın zulmünden kendini kurtarmış değildi...

O da doğruyu ve hak olanı haykıranların, kötülüğü kabul etmeyip onu gidermeye çalışanların karşılaştığı durumlara maruz kalmıştı.

Onun karşılaştığı zulmün başlıca sebebi; Basra polis teşkilâtı müdürünün adamlarından birinin zimmîlerden [1] birinin boğazına sarılıp onu sürüklemeye başlamasıdır...

Zimmî şöyle diyerek halktan yardım istiyordu:

— Beni koruyun, himayenize alın, Allah da sizi korusun... Ey müslümanlar! Peygamberinizin zimmetine giren kimseyi koruyun.

Amir ona doğru koşup:

— Cizyeyi ödedin mi? dedi.

O da:

— Evet ödedim, dedi.

Boğazından yakalayan adama dönerek:

— "Ondan ne istiyorsun" dedi.

O da:

— Benimle birlikte polis müdürünün bahçesini temizlemeye gitmesini istiyorum... dedi. Zimmîye:

— Bu işe gönlün razı mı? dedi.

Zimmî:

— Asla... Bu, bende güç kuvvet bırakmıyor ve beni çoluk çocuğumun geçimini temin etmekten alıkoyuyor... dedi.

Amir adama dönüp:

— Bırak onu, dedi.

Adam:

— Bırakamam, dedi.

Amir cübbesini zimmînin üzerine atar atmaz:

— Vallahi ben sağken Muhammed'in zimmeti (sözü, anlaşması) bozulamaz...

Daha sonra halk toplanıp Amir'e yardım ettiler, Zimmî'yi kurtardılar.

---

1 Zımmî: Ehl-i Kitap yani Yahudi veya Hristiyan olan.

Polis müdürünün adamları hemen Amir'i itaat etmemekle suçladılar...

Ona sünnet ve cemaattan ayrıldığı iftirasını yaptılar... Şunları söylediler:

— O, kadınlarla evlenmeyen bir kimsedir... O, hayvan eti ve süt mamullerini yemez... O, valilerin toplantılarında bulunmaz...

Durumunu müminlerin emîri Osman b. Affan'a ilettiler.

*

Halife, Basra valisine Amir b. Abdullah'ı yanına çağırıp ona isnat edilen şeyleri sormasını... Onunla ilgili bilgileri kendisine ulaştırmasını emretti...

Basra valisi Amir'i çağırıp:

— Müminlerin emîri -Allah onu uzun süre başımızda bıraksın- sana isnad edilen şeyleri sormamı emretti, dedi.

Amir:

— Emirul-müminîn'in emrettiği şeyleri sor, dedi.

Vali:

— Niçin Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetini terkedip evlenmeye karşı çıkıyorsun? dedi.

Amir şöyle cevap verdi:

— Peygamber'in (s.a.v.) sünnetini terkettiğim için evlenmemiş değilim... Ben iyi biliyorum ki İslâm'da ruhbaniyet (evlenmemek) yoktur... Ancak ben, kendisinin tek bir canı olduğunu görüp onu Allah'a veren ve hanımının o cana üstün gelmesinden korkan bir kişiyim...

Vali:

— Niçin et yemiyorsun ya?! diye sordu.

Amir:

— Hayır, ben et yiyorum ama, canım istediğinde ve bulduğumda... Ancak canım istemez veya canım istediği halde bulamazsam, yemiyorum, diye cevap verdi.

Vali:

— Peki, niçin peynir yemiyorsun? diye sordu.

Amir:

— Biz, mecusîlerin [1] bulunduğu bir bölgedeyiz. Peyniri onlar yapıyorlar... Onlar ölü etle kesilmiş et arasında fark gözetmeyen bir millettir... Ben, peynir mayasının, boğazlanmamış koyunun karnından çıkarılarak elde edilen bir maya olmasından çekiniyorum. [2] Müslümanlardan iki kişi, bunun boğazlanmış bir koyundan elde edilen mayayla yapılmış bir peynir olduğuna şahitlik ederlerse o peyniri yerim... diye cevap verdi.

Vali:

— Seni valilere gelmekten ve onların toplantılarına katılmaktan alıkoyan nedir? dedi.

Amir ona şu cevabı verdi:

— Sizin kapılarınızda birçok ihtiyaç sahibi var, onları yanınıza çağırın... Ve onların sizin yanınızdaki ihtiyaçlarını yerine getirin ve sizin yanınızda işi olmayanları terkedin, onlarla uğraşmayın...

Amir b. Abdullah'ın sözleri müminlerin emiri Osman b. Affan'a iletildi. Hz. Osman, bu sözlerde bir itaatsizlik veya sünnet ve icmaya bir aykırılık görmedi...

Ancak bu, kötülük ateşini söndürmemişti...

Amir b. Abdullah hakkında dedikodular arttı...

Adamın dostlarıyla düşmanları arasında bir fitne çıkayazdı...

Hz. Osman (r.a.) onun Suriye'ye gönderilmesini ve orada kalmasını emretti...

Suriye valisi Muaviye b. Ebi Süfyan'a da onu iyi karşılamasını ve ona hürmette kusur etmemesini tavsiye etti.

*

1 Mecusi: Güneşe veya ateşe tapanlar.
2 Koyunun karnından çıkarılan bir maddenin maya olarak kullanıldığı rivayet edilmektedir.

Amir b. Abdullah'ın Basra'dan ayrılmaya karar verdiği gün, dostlarından ve öğrencilerinden büyük bir kalabalık onu uğurlamaya geldiler.

Onu uğurlarken Basra'nın dışındaki Mirbed denilen yere kadar gittiler...

Amir orada onlara şu konuşmayı yaptı:

— Şimdi ben dua ediyorum. Benim duama amin deyiniz...

İnsanların boyunları ona doğru uzandı, hepsi dikkat kesilip gözler ona çevrildi.

O, ellerini havaya kaldırdı ve:

— "Allah'ım! Kim beni gammazlayıp hakkımda yalan söylemişse, kim memleketimden çıkarılmama sebep olduysa, kim beni dostlarımdan ayırdıysa, ben onu affettim, sen de affet.

Dini ve dünyası hakkında ona iyilik ver...

Beni, onu ve diğer müslümanları rahmetinle, müsamahanla ve iyiliğinle bürü, ey merhametlilerin en merhametlisi."

Daha sonra hayvanını Suriye'ye doğru yöneltti ve yoluna devam etti...

Amir b. Abdullah hayatının geri kalan kısmını Suriye'de geçirdi ve Beytu'l-Makdis'i ikamet yurdu olarak seçti...

Suriye valisi Muaviye b. Ebi Süfyan'dan haklı olarak iyilik, saygı ve ikram gördü.

Ölüm yatağındayken arkadaşları yanına geldiler ve onu ağlarken buldular.

Sordular:

— Seni ağlatan nedir? Sen şöyle şöyle değil miydin?!

O da şu cevabı verdi:

— "Vallahi, ne dünyaya düşkünlüğümden ne de ölümden korktuğum için ağlıyorum.

Ancak, yolculuğun uzun ve azığın az oluşundan dolayı ağlıyorum.

Yokuşlar ve inişler arasında akşama ulaştım.

Ya cennete... Ya da cehenneme...

Bilmiyorum artık, sonum hangisinde biter..."

Daha sonra dili Allah'ın zikriyle ıslanmış bir halde son nefesini verdi...

Orada...

Orada... İki kıbleden [1] birincisinde...

İki harem'in [2] üçüncüsünde...

Rasûlullah'ın miraca çıktığı yerde...

Amir b. Abdullah işte orada kaldı.

Allah, Amir'in kabrini nur etsin...

Huld cennetlerinde yüzünü ak etsin... [3]

1 Beytu'l-Makdis'ten kinayedir. Çünkü müslümanlar, Kabe-i Muazzama'ya doğru yönelmeden önce oraya yöneliyorlardı.

2 Yine Beytu'l-Makdis'ten kinayedir.

3 Amir b. Abdullah et-Temîmî hakkında geniş bilgi edinmek için şu eserlere bakınız:

1- İbn Sa'd, et-Tabakatu'l-Kübra, VII/103-112, son ciltteki fihristlere bakınız.
2- İbnu'l-Cevzî, Sıfatu's-Safve (Haleb Baskısı), III/201-211.
3- El-Isfehanî, Hılyetu'l-Evliya, s. 87-95
4- Muhammed b. Cerir et-Taberi, IV/19-855.
5- El-Cahız, el-Beyan ve't-Tebyin, I/38, 231-237, 359, 363; II/196; III/143, 158, 160, 169, 170, 193; IV/299.
6- İbn Abdi Rabbih, el-Ikdu'l-Ferid (Uryan'ın tahkiki), III/86, 105, 107, 264, 327; V/33.
7- İbn Kuteybe, el-Ma'ârif, s. 438
8- İbn Hacer, Tehzîbu't-Tehzîb, V/77.
9- El-Mersafî, Rağbetu'l-Amil fî Şerhi'l-Kâmil, II/37.
10- Keramatu'l-Evliya, II/51.

URVE B. EZ-ZÜBEYR

"Cennetlik bir adama bakmak kimi memnun ederse o,
Urve b. ez-Zübeyr'e baksın."

Abdulmelik b. Mervan

Akşam güneşi altın ipliklerini Allah'ın evinden çektikten sonra, Rasûlullah'ın (s.a.v.) büyük sahabîlerinden ve büyük tâbiîlerden daha hayatta olanlar arasında Kâbe'yi tavaf edenler lâ ilâhe illa'llah ve Allahu Ekber sözleriyle gökleri çınlatmaya ve her tarafı dualarla doldurmaya başladılar.

En sonunda insanlar, heybetli ve celalli bir şekilde Mescid-i Haram'ın ortasında duran Kâbe-i Muazzama'nın etrafında gruplar halinde oturmaya başladılar.

Gözlerini onun eşsiz güzelliğiyle doldurmaya, aralarında lüzumsuzluk ve günah işleme olmayan konuşmalar yapmaya başladılar.

Rükn-ü Yemanî'nin [1] yanına, yüzleri parlak, soyları şerefli ve elbiselerinden güzel kokular saçılan dört genç oturmuştu. Sanki onlar elbiselerinin beyazlığı, kalplerinin sevgisiyle Mescid'i Haram'daki birkaç güvercin gibiydi.

1 Rükn-ü Yemani: Kâbe-i Muazzama'nın köşelerinden biri.

Bu dört kişi, Abdullah b. ez-Zübeyr, kardeşi Mus'ab b. ez-Zübeyr, kardeşleri Urve b. ez-Zübeyr ve Abdulmelik b. Mervan'dı.

*

Konuşma temiz kalpli gençler arasında yumuşak ve sakin bir şekilde devam ediyordu. Az sonra birisi şöyle dedi:

— Her birimiz Allah'tan arzu ettiği şeyi istesin.

Zihinleri geniş gayb aleminde dolaşmaya başladı. Hayalleri yeşil umutların bahçelerinde gezinmeye devam etti.

Abdullah b. ez-Zübeyr şöyle konuştu:

— "Benim idealim Hicaz'a hükmetmek ve halifeliği elde etmektir..."

Kardeşi Mus'ab ise şunları söyledi:

— "Ben de Kufe ve Basra'ya hükmetmek istiyorum. Bu hususta benim karşıma hiç kimse çıkmasın..."

Abdulmelik b. Mervan ise şu konuşmayı yaptı:

— "Siz bunlarla yetiniyorsunuz, ben ancak bütün yeryüzüne hükmetmekle... Ve Muaviye b. Ebu Süfyan'dan halifeliği elde etmekle yetiniyorum."

Urve b. ez-Zübeyr ise susup bir şey söylemedi.

Diğerleri ona dönüp:

— "Ya sen ne istiyorsun, Urve?" dediler.

Urve şu cevabı verdi:

— "Allah dünya işlerinden arzu ettiğiniz şeylerde sizi mübarek kılsın.

Ben insanların benden Rablerinin kitabını, peygamberlerinin sünnetini ve dinlerinin hükümlerini aldıkları, ilmiyle amel eden bir alim olmayı ve ahirette Allah'ın rızasını kazanmayı ve O'nun cennetine kavuşmayı istiyorum..."

*

Daha sonra günler geçti ve bir de gördük ki Abdullah b. ez-Zübeyr'e, Yezîd b. Muaviye'nin ölümünden sonra halife olarak bey'at edilir ve o da Hicaz, Mısır, Yemen, Horasan ve Irak'ı idaresi altına alır...

Daha sonra istediği yerden uzakta Kâbe'nin yanında şehid edilir...

Bir bakıyoruz ki Mus'ab b. ez-Zübeyr, Kardeşi Abdullah tarafından Irak valiliğine getiriliyor, o da valiliğini savunurken öldürülüyor.

Yine Abdulmelik b. Mervan'ın da babasının ölümünden sonra halife olduğunu, Abdullah b. ez-Zübeyr ve kardeşi Musab'ın askerleri tarafından öldürülmesinden sonra müslümanların hepsinin onun halifeliğinde karar kıldıklarını görüyoruz.

Daha sonra o, zamanındaki dünya hükümdarlarının en büyüğü oluyor.

Acaba Urve b. ez-Zübeyr'in durumu nasıldı?

Geliniz, başından itibaren onun hikâyesine başlayalım.

*

Urve b. ez-Zübeyr, Hz. Ömer'in halifeliğinin bitmesine bir sene kala, şanı ve makamı en yüce müslüman evlerinden birinde doğmuştu.

Babası, Rasûlullah'ın (s.a.v.) havarîsi (has adamı), İslâm'da kılıç çekenlerin ilki ve cennetle müjdelenen on kişiden biri olan Zübeyr b. el-Avvam'dır.

Annesi, "iki kemerli" lâkabını alan Esma Bint Ebu Bekir'dir.

Anne tarafından dedesi Allah'ın Resûlü'nün halifesi ve mağaradaki arkadaşı Hz. Ebu Bekir'dir.

Babaannesi, Rasûlullah'ın (s.a.v.) halası Safiyye Bint Abdulmuttalib'tir.

Teyzesi, müminlerin annesi Hz. Aişe'dir.

Hz. Aişe defnedildiğinde kabre kendisi inmiş ve onun mezarını bizzat elleriyle düzeltmişti...

Bu soyluluktan başka bir soyluluk...

İman şerefinin ve İslâm'ın yüceliğinin dışında bu şereften başka bir şeref olabileceğini zannediyor musunuz?

Urve, Kâbe-i Muazzama'nın yanında Allah'tan dilediği arzusunu gerçekleştirmek için ilim tahsiline yönelip Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahabesinden geride kalanlarını ganimet olarak kabul etti.

Onların evlerine gidip gelmeye, arkalarında namaz kılmaya, onların toplantılarına devam etmeye başladı. Böylece o, Ali b. Ebu Talib, Abdurahman b. Avf, Zeyd b. Sabit, Ebu Eyyub el-Ensarî, Üsame b. Zeyd, Saîd b. Zeyd, Ebu Hureyre, Abdullah b. Abbas, Nu'man b. Beşir'den hadis rivayetinde bulundu... Teyzesi müminlerin annesi Hz. Aişe'den birçok hadis aldı. Dinleri konusunda müslümanların kendilerine başvurdukları Medîne'nin yedi fakîhinden birisi oldu.

Allah'ın, kendilerini, halkın ve memleketin işlerini gözetmeye lâyık gördüğü idareciler onların (yedi fakihin) yardımlarını isterlerdi.

İşte bunun içindir ki, Ömer b. Abdulazîz, Velîd b. Abdulmelik'in valisi olarak Medîne'ye geldiğinde halk ona gelip hoş geldin dediler.

Öğle namazını kılınca o, başlarında Urve b. ez-Zübeyr olmak üzere Medîne fakihlerinden on kişiyi çağırdı.

On fakih Ömer b. Abdulaziz'in yanına gelince, onları buyur edip oturmalarını söyledi. Arkasından Allah'a hamd ve layık olduğu şekilde övgüde bulunup şu konuşmayı yaptı:

— "Ben sizi, mükâfat göreceğiniz ve bana hak yolunda yardımcı olacağınız bir iş için davet ettim.

Ben bir işi ancak sizin görüşünüz veya sizin yanınızdakilerin görüşüyle kesin sonuca bağlamak isterim.

Eğer siz birinin bir başkasına haksızlık ettiğini görürseniz veya size bir memurumun zulmü olursa, vallahi, sizden bunu bana ulaştırmanızı istiyorum."

Urve b. ez-Zübeyr ona hayır duada bulunup Allah'tan onun için doğruluk ve istikamet diledi.

Urve b. ez-Zübeyr ilmi amelle birleştirmişti. O, sıcağı kavurucu günlerde oruç tutar, karanlık gecelerde namaz kılardı. Dili Allah Teâlâ'nın zikriyle daima ıslak olurdu.

Bunlardan başka O, Allah'ın Kitab'ının dostu ve onu okumaya tutkundu...

O, her gün yüzüne bakarak Kur'an'ın dörtte birini okurdu.

Geceleyin de Kur'ân'ı ezbere okurdu.

Onun, gençliğinin başından beri, biraz sonra anlatacağımız bir olay hariç, ölünceye kadar bunu terkettiği kendisinden duyulmamıştır.

*

Urve b. ez-Zübeyr namazda, içinin rahatlığını, gözünün bebeğini ve yeryüzündeki cennetini bulurdu. Onu güzel ve mükemmel bir şekilde yapar ve uzatabildiği kadar uzatırdı...

Onun hakkında şu anlatılır: O kısa bir namaz kılan birisini görür. Namazını bitirince adamı yanına çağırır ve ona şunları söyler:

— "Yeğenim! Senin, Rabbinden istediğin bir şey yok mu?..."

Adam cevap verir:

— "Vallahi, ben tuza varıncaya kadar her şeyi namazımızda Allah Teâlâ'dan istiyorum."

*

Urve b. ez-Zübeyr'in eli çok cömertti...

Cömertliğinin eserlerinden birisi şudur: Medîne bahçelerinin en büyüklerinden olan bir bahçe ona aitti. O bahçede tatlı su, gölgeli ağaçlar ve yüksek hurma ağaçları vardı...

O, ağaçlarını, hayvan ve çocukların zararlarından korumak için bahçesini yıl boyu çitlerle çevirtirdi. Meyveler olgunlaşıp insanların canı onları yemek isteyince, halkın, bahçenin içine girebilmesi için etrafındaki çitlerin çoğunu kaldırtırdı...

Halk işlerine gelip giderken oraya girerler, yiyebildikleri kadar meyvelerden yerler, götürebildikleri kadar da götürürlerdi.

O, bu bahçeye her girişinde Allah Teâlâ'nın şu sözünü tekrar ederdi:

"Bahçene girdiğin zaman, mâşaallah, kuvvet ancak Allah iledir, demeli değil miydin?..." [1]

1 Kehf Sûresi, 39.

Velîd b. Abdülmelik'in [1] halife olduğu yıllardan birinde, Allah Teâlâ Urve b. ez-Zübeyr'i, ancak imânın yerleşip doldurduğu gönüllerin sahiplerinde görülen bir imtihandan geçirdi.

Müslümanların halifesi, Urve b. ez-Zübeyr'in kendisini ziyaret etmesini istedi. Urve, onun davetini kabul etti. En büyük oğlunu yanına aldı. Huzuruna gelince, halîfe, onu çok iyi karşıladı.

Daha sonra, başına istemediği olaylar geldi.

Şöyle ki: Urve'nin oğlu, safkan atlarla gezinmek için bir ahıra girdi. Bir hayvan ona öldürücü bir çifte attı ve çocuğun ölümüne sebep oldu.

Canı yanan baba, oğlunun kabrinden toz toprak olan ellerini çırpar çırpmaz ayaklarından biri kemik veremine tutuldu. Bacağı şişip kabardı. Hastalık ağırlaşmaya ve şaşırtıcı bir hızla ilerlemeye başladı.

Halîfe, misafir için her taraftan doktorlar çağırttı...

Onun herhangi bir şekilde tedavisini istedi...

Fakat doktorlar, kemik vereminin bütün vücuduna geçmeden ve ölümüne sebep olmadan önce Urve'nin bacağının kesilmesinin şart olduğuna karar verdiler...

Urve, çaresiz bunu kabul etti.

Cerrah bacağı kesmeye geldiğinde, yanında eti yarmak için neşter ve kemiği kesmek için testere getirdi.

Doktor Urve'ye:

— "Keserken acı duymaman için bir yudum müskir (sarhoş edici) içirmeyi düşünüyorum" dedi.

Urve:

— "Yapamam, mümkün değil?... Ümit ettiğim sıhhat ve afiyet karşılığında hiçbir haramdan istifade edemem" dedi.

Cerrah bacağı kesmeye niyetlenince, bir kaç kişi Urve'ye doğru ilerlediler.

Urve:

— "Bunlar da ne oluyor" dedi.

---

1 Velid İbn Abdulmelik: Emevi halifelerinin altıncısıdır. Onun zamanında islâm devleti en yüksek noktaya ulaşmıştır.

Ona:

— "Onlar seni tutmak için getirildiler. Herhalde fazlaca acı veriyor olmalı ki, kendine zarar verecek bir şekilde ayağını çektin" denildi.

Urve:

— "Onları geri çevirin... Benim onlara ihtiyacım yok. Umarım ki, zikir ve tesbihle, ben sizi bunu yapmaya mecbur etmem..."

Daha sonra doktor gelip neşterle eti kesti. Kemiğe ulaşınca üzerine testereyi koydu ve testereyle onu kesmeye başladı.

Urve şöyle deyip duruyordu:

— "La ilâhe illallah, Allahu ekber."

Cerrah testereyle kesmeye devam ediyor, Urve de "la ilâhe illallah ve Allahu Ekber" diyordu. Nihayet bacak kesildi...

Arkasından demir kepçelerde yağ kaynatıldı, kanın fışkırmasını durdurmak ve yarayı iyileştirmek için o yağlar Urve'nin bacağına sürüldü. Bunun üzerine Urve, o gün Allah'ın Kitab'ını okumasına engel olan uzun bir baygınlık geçirdi...

Gençliğinin başından beri ilk defa kaçırdığı şey bu hayırlı işti.

Urve ayılınca kesilmiş bacağını istedi, bacağını ona verdiler...

Şöyle diyerek onu eliyle çevirmeye başladı:

"Beni gece karanlıklarında mescidlere senin üzerinde götürten kimse iyi biliyor ki ben, hiçbir harama seninle yürümedim."

Daha sonra Ma'n b. Evs'in [1] şu beyitlerini misâl olarak getirdi:

"Ömrüme yemin olsun ki, bir şüpheden dolayı elimi sunmadım.

Ayağım beni hiç bir kötülüğe götürmedi.

Ne kulağım ne de gözüm beni bir kötülüğe gitmede yol gösterdi.

Biliyorum ki benim başıma gelen, önce hiçbir kimsenin başına gelmemiştir."

*

1 Beni Müzeyne kabilesinden muhadram bir şair.

Büyük misafirinin başına gelen belâlar Velid b. Abdulmelik'in ağrına gitmişti.

O, oğluna sabretmiş, bir kaç gün içinde de bacağını kaybetmişti.

Halifelik konağına aralarında kör bir adamın bulunduğu Beni Absli bir kafilenin indiğini öğrendi. Velid, kör adama kör olmasının sebebini sordu. Adam şöyle cevap verdi:

— "Ey müminlerin emîri! Beni Abs içinde, malca benden daha zengin, çoluk çocuğu benden daha fazla hiç kimse yoktu.

Ben, çoluk çocuğum ve malımla birlikte kavmimin evlerinin bulunduğu bir vadiye yerleşmiştim. Benzerini görmediğimiz bir sel felâketine uğradık.

Sel, benim malımı, ailemi ve çocuklarımı alıp götürdü. Bana sadece bir tek deve ve yeni bir bebek bırakmıştı.

Deve huysuzdu. O, yanımdan kaçtı gitti...

Çocuğu yere bırakıp deveye koştum.

Bulunduğum yerden biraz ayrılır ayrılmaz, çocuğun feryadını duydum...

Döndüm baktım ki, onun başı bir kurdun ağzında, kurt onu yemekte...

Koştum ama kurtaramadım çünkü kurt onun işin bitirmişti...

Deveye yetiştim. Yanına vardığımda, ayağıyla yüzüme bir çifte attı, alnım parçalandı ve gözüm kör oldu.

Böylece bir gecede kendimi ailesiz, çocuksuz, malsız ve gözsüz bir halde buldum..."

Velîd hacibine (odacısına):

— "Bu adamı misafirimiz Urve b. ez-Zübeyr'e götür. Hikayesini ona anlatsın, o da bilsin ki insanlar içinde ondan daha büyük belâlara uğrayanlar varmış."

*

Urve b. ez-Zübeyr, Medîne'ye götürüldü ve ailesine teslim edildi. Urve onlara şöyle söyledi:

"Gördüğünüz şey sizi korkutmasın...

Azîz ve Celîl olan Allah bana dört oğul verdi, sonra onlardan birini aldı ve üçünü bana bıraktı...

O'na hamdolsun.

O bana iki bacak, iki kol verdi. Sonra onlardan birini aldı ve üçünü bana bıraktı.

O'na hamdolsun.

Allah'a yemin olsun ki, Allah benden azını aldı ve çoğunu bıraktı...

O bana bir defa belâ gönderdiyse, defalarca afiyet verdi..."

*

Medîne halkı, imam ve âlimleri Urve b. ez-Zübeyr'in geldiğini duyunca, ona yardımda ve taziyede bulunmak için evine akın ettiler...

İbrahim b. Muhammed b. Talha'nın şu sözü ona yapılan en güzel taziyeydi:

"Müjde, Ebu Abdillah! Organlarından birisi ve çocuklarından birisi senden önce cennete gitti.

Bütün, parçaya tabi olur inşallah!...

Allah Teâlâ senden bizi, kendisine muhtaç olduğumuz ve ihtiyacımız yok diyemediğimiz ilmini, fıkhını ve görüşünü bıraktı...

Allah, senin ilmini hem sana hem de bize faydalı kılsın...

Allah, sana sevabını vermeye ve hesabını güzel yapmaya kefildir."

Urve b. ez-Zübeyr, hayatı boyunca müslümanlar için bir hidayet ışığı, kurtuluş rehberi ve hayır davetçisi oldu...

Özellikle daha çok çocuklarının terbiyesine, genellikle de diğer müslüman çocuklarının terbiyesine önem verdi, onları yönlendirecek hiçbir fırsatı kaçırmayıp bunu bir ganimet bildi ve onlara faydalı olacak nasihatleri de hiç ihmal etmedi.

Bu sebepledir ki o daima çocuklarını ilim tahsiline teşvik etti. Onlara şöyle derdi:

"Yavrularım! İlim öğrenin ve ona hakkını verin... Siz bir kavmin küçükleri iseniz de belki Allah sizi ilimle onların büyükleri haline getirir."

Sonra şunu ilâve ederdi:

"Ne yazık ki, dünyada cahil bir ihtiyardan daha çirkin hiçbir şey yoktur!..."

Onları, sadakayı Allah rızası için verilen bir hediye saymaya davet eder ve şöyle derdi:

"Yavrularım! Sizden birisi kavminin şereflisine hediye etmeye utanacağı şeyi Rabbine hediye etmesin..."

Şüphesiz Allah Teâlâ şereflilerin en şereflisi, yücelerin en yücesi, kendisi için seçim yapılacak kişilerin en lâyığıdır.

Onlara, insanları tarif eder ve onların cevherlerini tanıtır ve şöyle derdi:

"Yavrularım! Bir adamın iyi bir iş yaptığını görürseniz, o insanların gözünde kötü birisi olsa bile, ondan hayır umunuz. Çünkü onda iyi işin benzerleri de vardır...

Bir adamın kötü bir iş yaptığını görürseniz, o halkın gözünde iyi bir adam olsa bile ondan sakınınız. Çünkü onda o kötü işin benzerleri de vardır...

Biliniz ki, iyilik benzerlerine de işaret eder...

Kötülük de benzerlerine işaret eder."

Onlara, yumuşak davranmalarını, güzel söz söylemelerini ve güler yüzlü olmalarını tavsiye eder ve şöyle derdi:

"Yavrularım! Hikmette şöyle yazılıdır.

Sözünüz güzel olsun, güler yüzlü olunuz ki, insanlar yanında kendilerine bahşişte bulunanlardan daha sevimli olasınız."

Halkın konfor ve rahata meylettiklerini gördüğünde, onlara Rasûlullah'ın (s.a.v.) çektiği sıkıntı ve zorlukları hatırlatırdı.

*

Muhammed b. el-Münkedir [1] şunu anlatmıştır.

Urve b. ez-Zübeyr benimle karşılaştı ve elimden tutup şöyle dedi: "Ey Ebu Abdillah!" Ben de: "Emret" dedim.

O da şöyle dedi:

"Annem Aişe'nin (r.a.) yanına gitmiştim. Bana:

— "Yavrum" dedi.

Ben de:

— "Buyur" dedim. O:

— "Vallahi, biz Rasûlullah'ın (s.a.v.) evinde ne ateşle, ne de başka bir şeyle bir ışık yakmadan kırk gece kalmıştık" dedi.

Ben şöyle sordum:

— "Anneciğim! Hayatınızı ne ile sürdürüyordunuz?!"

O da şu cevabı verdi:

— "İki siyahla, yani hurma ve su ile."

*

Nihayet, Urve b. ez-Zübeyr, hayırla dolu, itaatle yüklü ve takva ile süslü yetmiş bir yıl yaşadı.

Eceli geldiğinde onu oruçlu olarak karşıladı...

Ailesi orucunu açması için ısrar etti ama o kabul etmedi...

Kabul etmedi çünkü o iftarını Kevser ırmağının [2] üzerindeki Huru'l-İyn (cennet hûrilerinin) ellerindeki... ve gümüş gibi parlak şişelerdeki suyla açmak istiyordu... [3]

---

1 Muhammed İbnu'l-Münkedir: Medineli bir tabiîdir. Hicrî 130 senesinde vefat etmiştir.

2 Kevser Irmağı: Cennette bir ırmak.

3 Urve İbnu'z-Zübeyr hakkında geniş bilgi edinmek için aşağıdaki eserlere bakınız:

1- İbn Sa'd, et-Tabakatu'l-Kübra, I/406; II/382, 387; III/100; IV/167; V/334; VIII/102.
2- Ebu Nuaym, Hılyetu'l-Evliya, II/176.
3- İbnul Cevzî, Sıfatu's-Safve, II/176
4- İbn Hallikan, Vefeyatu'l-A'yan, III/255
5- El-Belâzurî, Ensabu'l-Eşraf (fihristlerine bakınız.)
6- İbn Hazm, Cemharatu Ensabi'l-Arab (fihristlerine bakınız.)

RABÎ B. HUSEYM

"Ey Ebu Yezîd! Rasûlullah (s.a.v.) seni görseydi çok severdi."

Abdullah b. Mes'ud

Hilal b. İsaf [1] misafiri Münzir es-Sevrî'ye [2] şöyle dedi:

— Ya Münzir! Seni bir şeyhe götüreyim mi? Belki bir süre iman ederiz!

Münzir:

— Tamam, götür... Vallahi, beni Kufe'ye, şeyhin Rabî b. Huseym'le görüşmek, bir süre onun imanının genişliğinde yaşamak arzusundan başka bir şey getirmedi. Fakat bizim onun huzuruna girme imkânımız var mı?

Bana denildi ki:

— O felce tutulduğundan beri, evinden çıkmadı ve Rabbiyle başbaşa kaldı. İnsanlarla görüşmeyi terketti, dedi.

Hilâl şu cevabı verdi:

— Gerçekten Kufe onu tanıdığından beri o öyledir... Hastalığı da onun hiçbir şeyini değiştirmemiştir...

---

1 Hilâl İbn İsaf: Hilâl İbn İsaf veya Yusuf el-Eşcaî'dir ki, güvenilen ve ilk tabiilerdendir.
2 Münzir es-Sevrî: El-Münzir İbn Ya'lâ es-Sevrî, son tabiilerden biridir.

Münzir:

— Zararı yok. Fakat biliyorsun bu şeyhlerin bazı nazik huyları ve halleri vardır. Ne dersin, istediğimiz şeyi sormak için şeyhle hemen konuşmaya başlayalım mı, yoksa onun konuştuklarını dinlemek için susmamız mı lâzım! dedi.

Hilal şöyle cevap verdi:

— Rabî İbn Huseym'le tam bir yıl otursan, sen konuşmadıkça o ağzını açmaz...

Sen kendisine sormadıkça, o söze başlamaz...

O, sözünü zikir, sükûtunu fikir haline getirmiştir.

Münzir:

— Haydi öyleyse Allah'ın izniyle gidelim, dedi.

Şeyhin yanına varınca, ona selam verip şöyle dediler:

— "Şeyh nasıl oldu?"

Şeyh:

— Kendi rızkını yiyen günahkâr bir zayıf oldu... O ecelini beklemektedir... diye cevap verdi.

Hilâl ona:

— Kufe'ye mahir bir doktor gelmiş, senin için onu çağırmama izin verir misin? dedi.

Şeyh şöyle cevap verdi:

— Hilâl! Ben ilâcın gerçek olduğunu biliyorum. Fakat ben Âd, Semud ve Ashab-ı Res [1] ve bunların arasındaki birçok asrı düşündüm...

Onların dünyaya ve dünya malına karşı düşkünlüklerini düşündüm...

Onların güç ve kuvvetleri bizden fazlaydı...

Onların da doktorları vardı...

Onların da hastaları vardı...

Ne tedavi edenleri kaldı, ne de tedavi edilenleri!

1 Âd, Semud ve Ashab-ı Res: Önemli durumları olan geçmiş milletler.

Derin bir nefes aldıktan sonra: "Bu bir hastalık olsaydı, biz onu tedavi ettirirdik..."

Münzir müsaade isteyip:

— Öyleyse hastalık nedir, şeyh efendi?! diye sordu.

Şeyh cevap verdi:

— Hastalık günahlardır...

Münzir:

— Ya ilacı nedir? dedi.

— İlâcı istiğfar (Allah'ın bağışlamasını istemektir) diye cevap verdi.

Münzir:

— Şifa nasıl olur ya? dedi.

— Tövbe edip sonra tekrar günah işlememekle... diye cevap verdi. Sonra gözlerini bize dikip: "Sırlara, sırlara dikkat edin... İnsanlara gizli kalan sırlara dikkat edin. Onlar Allah Teâlâ'ya gizli değildir. Onların ilâçlarını arayın..." dedi.

Münzir:

— Onların ilaçları nelerdir, diye sordu?

Şeyh şu cevabı verdi:

— Tövbe-i nasuhtur... [1]

Daha sonra gözyaşları sakalını ıslatıncaya kadar ağladı.

Münzir ona:

— Sen de mi ağlıyorsun?! dedi.

— Ne yazık... Niçin ağlamayayım?! Yanlarında bizim hırsız gibi kaldığımız bir topluluğa eriştim ben, (bu sözüyle sahabeyi (r.a.) kastediyordu) dedi.

Hilâl şöyle anlatır:

Biz bu haldeyken içeriye şeyhin oğlu girdi ve selâm verdi:

1 Tevbe-i nasuh: Bir daha yapmamaya karar verilmiş ihlâslı tövbe.

— Babacığım! Annem sana güzel bir tatlı yaptı... Ondan, önce senin yemen lâzım, onu sana getireyim mi? dedi.

Şeyh:

— Getir, dedi.

Çocuk onu getirmek için odadan çıkınca kapıyı bir dilenci çaldı. Şeyh:

— Onu içeri alın, dedi.

Evin avlusuna geldiğinde, adama baktım ki, elbiseleri yırtık, orta yaşta, salyası çenesine akmış birisiydi. Yüz hatlarından onun bir bunak olduğu anlaşılıyordu.

Gözümü ondan çevirir çevirmez şeyhin oğlu tatlı tepsisiyle geldi. Babası ona, tepsiyi dilencinin önüne koymasını işaret etti... Çocuk tepsiyi dilencinin önüne koydu...

Adam tepsinin yanına geldi. Büyük büyük lokmalarla tepsidekini yutmaya başladı. Bir taraftan da salyası üstüne akıyordu.

Adam devamlı yiyordu, nihayet tepsidekilerin hepsini bitirdi... Oğlu ona:

— Allah sana merhamet etsin babacığım. Annem emek çekti, bu tatlıyı senin için yaptı... Biz ondan senin de yemeni istiyorduk... Sen onu, ne yediğini bilmeyen bu adama yedirdin, dedi.

Babası da:

— Yavrum! Eğer o bilmiyorsa Allah biliyor ya... Arkasından şu ayeti okudu: "Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) harcamadıkça, gerçek iyiliğe elbette erişemezsiniz." [1]

O bu haldeyken, yanına akrabalarından birisi geldi ve şöyle dedi:

— Ey Ebû Yezîd! Hüseyin b. Fatıma [2] (a.s.) öldürülmüş.

Şeyh:

— İnna lillahi ve inna ileyhi raciun (Biz Allah'a aidiz ve ona döneceğiz) deyip şu ayeti okudu: "De ki: Ey gökleri ve yeri örneksiz,

1 Al-i İmran Suresi, 92.
2 Ali İbn Ebu Talib'in oğlu Hüseyin ki, Rasulullah'ın (s.a.v.) torunudur. Kûfe'ye giderken Emevî askerleri tarafından öldürülmüştür.

misalsiz yaratan, ortada olanı ve olmayanı bilen Allah'ım! Farklı görüş ve iddialarda bulundukları hususlar hakkında kulların arasında sen hüküm vereceksin." [1]

Fakat onun sözü adamı rahatlatmadı ve ona:

— Onun öldürülmesi hakkında ne diyorsun? dedi.

Bu defa da şöyle cevap verdi:

— Onlar Allah'a dönecek ve hesaplarını da Allah görecektir.

Hilâl anlatmaya devam eder:

Öğle namazı vaktinin yaklaştığını görünce şeyhe:

— Bana tavsiyede bulun... dedim.

O da şöyle konuştu:

— Ya Hilâl! İnsanların seni çok övmeleri seni aldatmasın. Çünkü insanlar ancak senin dışını bilirler. Belki sen ameline döneceksin... Allah'ın rızası gözetilmeyen her amel yok olacaktır.

Münzir ona:

— Bana da tavsiyede bulun. Allah sana mükâfatını versin, dedi.

Şeyh, ona da şu konuşmayı yaptı:

— Ey Münzir! Bildiğin şeylerde Allah'tan kork... Bilmediğini de bilene havale et. Ey Münzir! Biriniz: Allah'ım! Sana tövbe edeceğim demesin. Sonra tövbe etmezse, bu bir yalan olur. Fakat şöyle desin: Allah'ım! Benim tövbemi kabul et, bu ise bir dua olur.

Bil ki ey Münzir! La ilâhe illa'llah...

El-Hamdu lillah...

Allahu ekber...

Subhanellah...

Hayır istemek...

Şerden sakınmak...

İyiliği emir...

---

1 Zümer Suresi, 46.

Kötülüğü yasaklama sözlerinden ve Kur'an okumaktan başka hiçbir sözde hayır yoktur...

Münzir ona:

— Senin yanında oturduk ve şiirden misal getirdiğini görmedik ama bazı arkadaşlarının şiirden misal getirdiklerini gördük, dedi.

Şeyh şöyle cevap verdi:

— Burada (bu dünyada) söylediğin hiçbir şey yoktur ki orada (ahirette) senin hakkında yazılmış okunmuş olmasın... Ben, kıyamet gününde bana okunacak bir şiir beytini kitabımda (amel defterinde) bulmak istemiyorum...

Daha sonra hepimize dönüp şunları söyledi: "Ölümü çok anınız, çünkü o sizin beklemekte olduğunuz, ortada görünmeyen bir şeydir. Ortada olmayan şey uzun süre ortadan kaybolursa artık onun dönmesi yaklaşmış demektir ve bunun üzerine sahipleri onu beklemeye başlarlar."

Arkasından ağladı, gözünden yaşlar aktı ve şunları söyledi: Yarın "Yer sarsılıp üzerindeki her şey yıkıldığı zaman... Melekler sıra sıra dizilip, Rabbinin emri geldiği zaman ve o gün cehennem ortaya konduğu zaman" [1] ne yaparız?

Hilâl şöyle der:

Rabî sözünü bitirir bitirmez öğle namazı için ezan okundu. Oğluna yönelip:

— Haydi Allah'a davet edene cevap verelim... dedi.

Onun oğlu bize:

— Mescide götürmede bana yardım edin. Allah size karşılığını versin.

Onu kaldırdık. O, sağ kolunu oğlunun omzuna, sol kolunu da benim omzuma koydu. İki ayağı yerde bir adım atarak aramızda ilerlemeye başladı...

Münzir ona:

— Ey Ebu Yezîd! Allah sana ruhsat verdi. Namazı evinde kılsaydın ya! dedi.

---

1 Fecr Suresi, 21-23.

O da:

— Dediğin doğru ama... Ben müezzinin şöyle seslendiğini duydum:

Hayye ale'l-felâh (Haydi kurtuluşa)...

Hayye ale'l-felâh (Haydi kurtuluşa)...

Sizden kim, müezzinin felâha davet ettiğini duyarsa emekleyerek de olsa ona icabet etsin.

*

Gelelim şimdi bu Rabî İbn Huseym'in kim olduğuna?!

O, tabiîlerden biridir...

Çağlarında zühdün kendilerinde noktalandığı sekiz kişiden biridir.

Arap asıllıdır...

Muzar'dandır... [1]

O, dedeleri İlyas ve Muzar'da Rasûlullah'la (s.a.v.) birleşmektedir.

O, çocukluğundan beri Allah'a itaat içinde yetişti...

Gençliğinden itibaren Allah'tan korkarak yaşadı... Annesi geceleyin uyur, uyandığında buluğ çağına yaklaşmış oğlunu hâlâ seccadesinde namaz kılarken... ve Allah'ı tesbih ederken görürdü...

Ona şöyle seslenirdi:

— Yavrum Rabî! Daha yatmayacak mısın?!

O da:

— Üzerine gecenin karanlığı çökmüş ve düşmanların saldırısından korkan bir kimse nasıl uyuyabilir?! derdi.

Yaşlı kadının yanaklarından yaşlar akar ve onun için hayır duada bulunurdu.

Rabî büyüdü, onunla birlikte takvası da, Allah korkusu da büyüdü.

---

1 Onun aslı Rasulullah'ın (s.a.v.) dedelerinden birisi olan Muzar'a varmaktadır.

Onun gece karanlıklarında, insanlar uyurken Allah'a çok yalvarması ve hüngür hüngür ağlaması annesini korkuttu ve onun hakkında çeşitli zanlar doğurdu...

Ona şöyle derdi:

— Yavrum! Başına ne geldi?!

Acaba bir suç mu işledin...

Birisini mi öldürdün yoksa...

O da:

— Evet anneciğim! Birisini öldürdüm...

Annesi üzüntüyle:

— Yavrum! Kim bu öldürdüğün?! Halkı ailesine gönderelim, belki seni affederler? Vallahi, öldürülenin ailesi senin ne kadar ağladığını ve uykusuz kaldığını bilse, sana mutlaka merhamet ederler, dedi.

O da:

— Sakın kimseyle konuşma. Ben sadece kendimi öldürdüm... Ben kendimi günahlarla öldürdüm...

Rabî b. Huseym, Rasûlullah'ın (s.a.v.) dostu ve sahabenin ona en yakını olan Abdullah b. Mesud'a öğrenci oldu.

Rabî hocasına çocuğun annesine sarıldığı gibi sarıldı...

Hoca, öğrencisini babanın biricik çocuğunu sevdiği gibi sevdi...

Rabî, İbn Mes'ud'un yanına izinsiz girer çıkardı. Rabî, İbn Mesud'un yanındayken, o çıkıncaya kadar hiç kimsenin yanına girmesine müsaade edilmezdi.

İbn Mesud, Rabî'nin içinin temizliğini, kalbinin samîmiyetini ve ibadetinin güzelliğini görünce, onun Hz. Peygamber'in (s.a.v.) zamanına yetişemeyip onunla sohbetten mahrum kalmasından dolayı içini bir üzüntü kaplar... Ve ona: "Ey Ebu Yezîd! Rasûlullah (s.a.v.) seni görseydi severdi" derdi...

Ayrıca ona şöyle derdi: "Seni ilk defa gördüğümde sadece huşu ile ibadet edenleri hatırladım..."

Abdullah b. Mesud bunda mübalağa etmiyordu. Rabî b. Huseym'in takvada, ibadette ve Allah'tan korkmada ulaştığı mertebeye onun tabakasında pek az kişi yükselmişti.

Onun bu durumu hakkında, tarih sayfalarında parlak haberler vardır.

Arkadaşlarından birinin anlattığı şu haber bunlardan biridir:

Rabî b. Huseym'le yirmi yıl arkadaşlık yaptım. Onun sadece bir sözü, yüksek sesle konuştuğunu duydum... demiş ve şu ayeti okumuştur: "Güzel sözler O'na yükselir, o sözleri de yararlı işler yükseltir." [1]

*

Abdurrahman b. Aclan onun hakkında şu haberi vermiştir:

Rabî'nin yanında bir gece kaldım. Benim uyuduğuma kesin kanaat getirince namaz kılmaya kalktı ve şu ayeti okudu:

"Yoksa, kötülük işleyen kimseler, ölümlerinde ve diriliklerinde kendilerini, inanıp yararlı iş işleyen kimselerle bir mi tutacağımızı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar." [2]

Gecesini o ayeti okumak, namaz kılmakla geçirdi...

O ayetle başlıyor ve üzerine güneş doğuncaya kadar aynı ayeti tekrar edip duruyordu...

Gözleri de yaşlar akıtıyordu.

*

Rabî'nin Allah korkusu hakkında da birçok haber vardır...

Arkadaşlarından bazılarının anlattıkları şu haber bunlardan biridir:

Bir gün, yanımızda Rabî b. Huseym de olduğu halde Abdullah İbn Mesud'la birlikte dışarı çıktık. Fırat nehrinin kenarına geldiğimizde, ateşi tutuşmuş büyük bir tuğla ocağına rastladık...

Oradan kıvılcımlar uçuşuyordu.

Dilim dilim alevler yükseliyordu...

Alevlerin uğultusu duyuluyordu...

1 Fatır Suresi, 10.
2 Casiye Suresi, 21.

Ocağa pişmesi için çamurdan tuğlalar konuluyordu...

Rabî ateşi görünce olduğu yerde kaldı...

Onu şiddetli bir titreme aldı...

Ve şu âyeti-i kerîmeyi okudu:

"Bu ateş, onlara uzak bir yerden gözükünce, onun kaynamasını ve uğultusunu işitirler. Elleri boyunlarına bağlanarak, dar bir yerden atıldıkları zaman, orada, yok olup gitmeyi isterler. Bir kere yok olmayı değil, bir çok kere yok olmayı isteyin, denir." [1]

Daha sonra bayılıp yere düştü.

Ayılıncaya kadar başında bekledik ve sonra evine getirdik.

*

Rabî b. Huseym bütün hayatını ölümü bekleyerek ve onunla karşılaşmaya hazırlanarak geçirmişti.

Ölüm döşeğindeyken kızı ağlamaya başladı.

Kızına:

— Kızım! Niçin ağlıyorsun? Babana iyilik, hayır geldi, deyip ruhunu yaratıcısına teslim etti. [2]

---

1 Furkan Suresi, 12-14.

2 Rabî İbn Huseym'le ilgili geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız:

1- İbn Hacer, Tenzîbu't-Tehzib.
2- Ebu Nuaym, Hilyetu'l-Evliya, II/105-118.
3- Sıfatu's-Safve, III/59-68
4- Ahmed b. Hanbel, Kitabu'z-Zühd, s. 336 ve devamı.
5- El-Ikdu'l-Ferid: VIII. ciltdeki fihriste bakınız.
6- İbn Kuteybe, el-Ma'arif (Daru'l-Maarif baskısı), fihristlere bak.
7- Cemheratu Ensabi'l-Arab, 201 s.
8- El-Tabakatu'l-Kubra, VI/10 ve fihristlere bakınız.

IYAS B. MUAVİYE EL-MÜZENÎ

"Amr'ın atılganlığı,
Hatim'in cömertliği,
Ahnef'in yumuşaklığı,
Iyas'ın zekası..."

Ebu Temmam

Mü'minlerin emîri Ömer b. Abdulaziz bu gecesini, gözlerini hiç yummadan, zihni meşgul ve uykusu kaçmış olarak geçirdi.

Şam'ın bu soğuk gecesinde onu, insanlar arasında adalet terazisini tutacak, onlar arasında Allah'ın nazil ettiğiyle hükmedecek, hak konusunda hiçbir korku ve hevese kapılmayacak birisini Basra'ya [1] kadı tayin etme meselesi meşgul ediyordu.

Bu iş için iki kişi bulmuştu. Onlar: Dinî bilgi, doğruda sebat, fikir açıklığı, kesin görüşlülük ve anlayış derinliğinde birbirlerine eşittiler, adetâ atbaşı yarışıyorlardı...

Ne zaman birinde, onu diğerine tercih ettirecek bir meziyet bulsa, öbüründe de bu meziyetin dengini buluyordu.

1 Basra: Irak'ın fethinden sonra müslümanların kurduğu bir şehir.

Sabah olunca -o sırada Şam'da bulunan- Irak valisi Adiyy b. Ertât'ı çağırıp ona şöyle dedi:

— Adiyy! Iyas b. Muaviye el-Müzenî'yle Kasım b. Rabia el-Harisî'yi biraraya getir, Basra kadılığı konusunda onlarla konuş ve birisini oraya tayin et, dedi.

Adiyy:

— Baş üstüne, müminlerin emiri! dedi.

*

Vali Adiyy b. Ertat, Iyas'la Kasım'ı biraraya getirip şöyle konuştu:

— "Müminlerin emîri -Allah başımızda uzun süre bıraksın- bana, birinizi Basra kadılığına tayin etmemi emretti. Siz ne düşünüyorsunuz?"

Her biri arkadaşı hakkında: "O, bu makama benden daha lâyıktır" dedi.

Yine birbirlerinin fazîlet, ilim ve fıkıhlarını anlatabildikleri kadar anlattılar.

Adiyy:

— "Bu meseleyi kesin bir neticeye bağlamadan buradan çıkamazsınız" dedi.

Iyas ona şu cevabı verdi:

— Ey Vali! "Beni ve Kasım'ı Irak'ın fakîhleri Hasen el-Basrî [1] ve Muhammed b. Sîrin'den sor. Onlar bizim aramızdaki farkı daha iyi bilirler!

Kasım o ikisini ziyaret eder, onlar da onu ziyaret ederlerdi. Fakat Iyas'ı onlara bağlayan hiçbir bağ yoktu...

Kasım anladı ki Iyas onu zor duruma düşürmek istiyor.

Vali onlara sorarsa, onlar Kasım'ı tavsiye edeceklerdi.

Hemen valiye dönüp şöyle dedi:

---

1 Hasan el-Basri'nin hayatı 'Tabiin'in Hayatından Tablolar" kitabında yer alacaktır. Hayatını öğrenmek için oraya bakınız.

— "Ey vali! Ne beni ne de onu hiç kimseye sorma. Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki Iyas, Allah'ın dini konusunda benden daha bilgilidir ve hâkimliği iyi bilir...

Eğer ben bu yeminimde yalancıysam, yalan uydurduğum halde beni kadılığa getirmen sana helâl olmaz...

Eğer doğruysam fazîletliyi az fazîletliye tercih etmen senin için caiz değildir..."

Iyas, valiye dönüp şu konuşmayı yaptı:

— "Ey vali! Sen bir adamı getirdin kadılık yapmaya davet ettin. Onu cehennemin kenarında durdurdun. O kendisini ondan Allah'tan hemen af dileyebileceği ve korktuğu şeyden kendini kurtarabileceği yalan bir yeminle kurtardı."

Adiyy ona şu cevabı verdi:

— "Böyle bir anlayışa sahip olan kimse kadılığa uygun ve lâyıktır."

Daha sonra onu Basra kadılığına tayin etti.

*

Zahid Halife Ömer b. Abdülaziz'in Basra'ya kadı olarak seçtiği bu zat kimdi, acaba?

Hatim et-Taî'nin cömertliğine dair darb-ı meseller olduğu gibi, onun da zekâ, anlayış ve sürat-i intikaline (çabuk anlamasına) dair darb-ı meseller vardır.

Meselâ:

Ahnef İbn Kays'ın [1] hilmi (yumuşaklığı)

Amr İbn Madîkerib'in [2] atılganlığı gibi.

---

1 Ahnef b. Kays: Büyük bir tabiî ve komutandır. Güzel konuşan bir hatiptir. Kavmi Beni Temim'e reis olmuştur. Hilmiyle (yumuşaklığıyla) darb-ı mesel haline gelmiştir. Hicretin 72. senesinde vefat etmiştir.

2 Amr b. Madikerib; meşhur Arap kahramanlarından biridir. Arapların her kahramanına falanca kabîlenin kahramanı denilirdi. Amr bunun dışındaydı. Ona bütün Arapların kahramanı denilirdi. Kadisiye'de susuzluktan ölmüştür.

Hatta Ebu Temmam, Ahmed b. el-Mutasım'ı medhederken şöyle demiştir:

"Amr'ın atılganlığı, Hatim'in cömertliği, Ahnef'in hilmi (yumuşaklığı), Iyas'ın zekâsı."

Geliniz, bu zatın hayat hikâyesini başından alalım...

Bu zatın şahane hayat hikâyeleri arasında eşsiz ve enteresan bir hikâyesi vardır.

*

Iyas b. Muaviye İbn Kurre el-Müzenî, hicretin 46. senesinde Necid'de Yemâme bölgesinde doğdu.

Ailesiyle birlikte Basra'ya gitti, orada yetişti ve tahsilini orada yaptı...

Çocukluğunda Şam'a gider gelirdi. Sahâbe ve büyük tabiîlerden yetişebildiklerinden hadis aldı. Müzeyne kabîlesine mensup bu çocukta, çocukluğundan itibaren asalet ve zekâ işaretleri belirdi.

Daha o küçük çocukken halk, onun haberlerini ve güzel sözlerini birbirlerine aktarırlardı...

Onun ehl-i zimmetten olan bir yahudinin ders halkasında aritmetik öğrendiği anlatılmaktadır. Yahudi arkadaşları öğretmenin etrafında toplanırlar, dinî meseleleri konuşmaya başlarlardı. O da bilmesinler diye onları dinlerdi.

Öğretmen Iyas'ın arkadaşlarına:

— "Şu müslümanlara hayret etmiyor musunuz? Çünkü onlar cennette yemek yiyeceklerini ve ihtiyaç için çıkmayacaklarını iddia ediyorlar" dedi.

Iyas ona dönüp:

— "Hocam! Şu anda sözünü ettiğiniz konuda konuşmama izin verir misiniz?" dedi.

Öğretmen:

— "Evet, buyurun!" dedi.

Delikanlı sordu:

— "Bu dünyada yenilen her şey tamamen dışkı olarak mı çıkar?"

Öğretmen:

— "Hayır" dedi.

Delikanlı sordu:

— "Peki çıkmayan şey nereye gider?"

Öğretmen cevap verdi:

— "Vücudun beslenmesine gider."

Delikanlı sordu:

— "Dünyada yediklerimizin bir kısmı beslenmeye gidiyorsa, cen- nettekilerin hepsinin beslenmeye gitmesini nasıl inkâr ediyorsunuz?"

Öğretmen elini sallayarak ona:

— "Allah senin gibi delikanlıyı kahretsin" dedi.

*

Çocuğun yaşı yıl yıl ilerler, onunla birlikte, her yerde onun zekâsına dair haberler de ilerler.

Anlatılır ki: Henüz çocukken Şam'a gitmişti. Şam halkından bir ihtiyarla bir hak konusunda anlaşmazlığa düştü. Delille onu ikna etmekten ümidini kesince, onu kadı'nın makamına davet etti.

Kadı'nın huzurundayken, Iyas hiddetlenip hasmına karşı sesini yükseltti...

Kadı ona:

— "Çocuk! Sesini alçalt. Hasmının yaşı ve mevkisi büyüktür" dedi.

Iyas:

—"Ama hak ondan daha büyüktür" diye cevap verdi.

Kadı öfkelenip:

— "Sus!..." dedi.

Delikanlı:

— "Sustuğumda delilimi kim söyleyecek?" dedi.

Kadı daha çok kızdı ve şöyle söylendi:

— "Kadılık makamına girdiğinden beri sadece batıl şeyler söylediğini görüyorum."

Iyas da:

— "Allah'tan başka ilâh yoktur. O tektir. Ortağı yoktur... Bu hak mıdır yoksa batıl mıdır?

Kadı sakinleşip:

— "Haktır... Kabe'nin Rabbine yemin olsun ki o haktır..." dedi

*

Muzeyne'li delikanlı ilme sarıldı, şeyhlerde ona karşı saygı uyandıran, güven veren ve yaşının küçüklüğüne rağmen onlara hocalık yapacak bir dereceye ulaşıncaya kadar ilim tahsil etti.

Yıllardan birinde, halife olmadan önce Abdulmelik b. Mervan, Basra'yı ziyaret etmişti. O gün henüz bıyıkları terlememiş taze bir delikanlı olan Iyas'ı gördü. Ayrıca yeşil taylesanları [1] içinde sakallı dört kurra (okuyucu) gördü. Onların önünde de Iyas vardı...

Abdulmelik:

— "Bu sakallılara yazıklar olsun... Onların arasında, önlerine geçecek bir ihtiyar yok muydu da bu çocuğu öne geçirdiler?!" dedi.

Iyas'a dönüp:

— "Delikanlı kaç yaşındasın sen?" dedi.

Iyas şöyle cevap verdi:

— "Allah sizi başımızda uzun süre bıraksın, Rasûlullah'ın (s.a.v.), içinde Ebu Bekr ve Ömer'in de bulunduğu bir orduya komutan yaptığında, Üsame b. Zeyd'in yaşı neyse ben de o yaştayım." [2]

Abdulmelik ona:

1 Taylesan: Şeyhlerin giydiği yeşil bir elbise.
2 Üsame'nin yaşı o gün yirminin altındaydı.

— "Öne geç delikanlı... Öne geç... Allah mübarek kılsın" dedi.

*

Senenin birinde, başlarında yüce sahabî Enes b. Malik el-Ensarî olduğu halde halk Ramazan hilâlini gözetlemeye çıkmıştı.

O sırada Enes yüz yaşına yaklaşmış bir ihtiyardı.

Halk gökyüzüne baktı ve hiçbir şey göremedi.

Fakat Enes b. Malik gökyüzüne dikkatle bakmaya başladı ve şöyle dedi:

— "Ben hilâli gördüm... İşte..."

Eliyle de işaret etmeye başladı ama hiç kimse onu göremiyordu.

O sırada Iyas, Enes'e (r.a.) baktı. Bir de ne görsün alnındaki uzun bir kıl kıvrılıp gözünün önünde durmuştu.

Edeple ondan izin isteyip elini kıla uzattı, onu eliyle düzelttikten sonra Enes'e şöyle dedi:

— "Şimdi de hilâli görüyor musun ey Rasûlullah'ın (s.a.v.) dostu?"

Enes baktı ve şöyle dedi:

— "Hayır onu göremiyorum, hayır onu göremiyorum."

*

Iyas'ın zekâsına dair haberler her tarafa yayılmıştı. Ona her taraftan insanlar gelmeye, ilim ve dinde karşılaştıkları problemlerini ona arz etmeye başladılar.

Onların bir kısmı öğrenmek istiyor, bir kısmı da onu küçük düşürmek, batıl yoldan onunla mücadele etmek istiyordu...

Şu anlatılan bunlardan biridir. Yanına bir dühkan [1] (ağa) geldi ve:

---

1 Dühkan: Farsça bir kelimedir. Bir bölgenin başkanı anlamına ve başka anlamlara gelmektedir.

— "Ey Ebu Vaile! Müskir (sarhoşluk veren şey) hakkında ne diyorsun?" dedi.

Iyas:

— "Haramdır" dedi.

Dühkan:

— "Onun haram olmasının sebebi nedir. O, ateşte kaynamış meyve ve sudan başka bir şey değildir. Bunların hepsi mübah ve onda hiçbir şey yoktur."

Iyas sordu:

— "Dühkan! Sözünü bitirdin mi yoksa daha söyleyeceğin var mı?"

Dühkan:

— "Tamam, bitirdim" dedi.

Iyas:

— "Bir avuç su alıp onu sana vursam bir acı duyar mısın?"

Dühkan:

— "Hayır."

Iyas:

— "Bir avuç saman alsam onu sana vursam bir acı duyar mısın?"

Dühkan:

— "Hayır."

Iyas:

— "Toprağı alsam, üzerine saman atıp onların üzerine su döksem sonra onları karıştırsam ve meydana gelen çamuru güneşte kurutsam ve onu sana vursam bir acı duyar mısın?"

Dühkan:

— "Evet duyarım, belki de beni öldürürsün."

Iyas:

— "İşte içki de böyledir. Onun parçaları birleşip mayalandığı zaman haramdır."

*

Iyas kadı olunca, onun aşırı zekâsını gösteren davranışlarını, kurnazlığını ve gerçekleri keşfetmedeki eşsiz gücünü gösteren davranışlar görüldü.

Bunlardan birisi şudur. İki adam ona birbirlerini şikâyet ettiler. Birisi, diğerine parasını emanet olarak verdiğini, isteyince de öbürünün inkar ettiğini iddia etti.

Iyas, dava edilen adama verilen emanetin durumunu sordu. Adam onu inkar etti ve şöyle dedi: "Arkadaşım, varsa, delilini getirsin. Değilse, benim yemin etmem gerekir."

Iyas, adamın parayı, yemin ederek yiyeceğinden korkunca, emanet olarak verene dönüp:

— "Malı ona nerede verdin?" dedi.

Adam:

— "Şöyle bir yerde" dedi.

Iyas:

— "Orada ne vardı" dedi.

Adam:

— "Büyük bir ağaç vardı. Birlikte ağacın altında oturup gölgesinde yemek yedik... Ayrılmaya niyet edince, ona parayı verdim" dedi.

Iyas ona şöyle dedi:

— "Ağacın bulunduğu yere git, belki oraya vardığında, paranı nereye koyduğunu ve ne yaptığını sana hatırlatır. Sonra da gördüklerini bana bildirmek için yanıma geri gel."

Adam o yere gitti. Iyas, davalıya:

— "Arkadaşın gelinceye kadar otur" dedi ve o da oturdu.

Iyas oradaki diğer dâvacı ve davalılara dönüp onların davalarını incelemeye başladı. Bir taraftan da öbür dâvâlıyı gizli gizli gözetliyordu.

— "Arkadaşın parayı sana verdiği yere ulaştı mı acaba?" dedi.

Adam boş bulunarak:

— "Hayır... Orası buraya uzaktır" dedi.

Iyas ona:

— "Ey Allah'ın düşmanı! Parayı aldığın yeri bildiğin halde onu inkâr ediyorsun ha?! Vallahi, sen hainsin, emanete hıyanet eden birisin" dedi.

Adam şaşkınlıktan donakaldı ve emanete hıyanetini ikrar etti. Iyas arkadaşı gelinceye kadar onu bekletti ve ona aldığı emaneti geri vermesini emretti.

*

Onun zekasına örneklerden biri de şöyledir:

İki kişi başa konulup omuzlara sarkıtılan iki kadife parçası yüzünden birbirlerini Iyas'a dava etmişlerdi. Kadife parçasının birinin rengi yeşil, yeni ve kıymetliydi. Diğeri ise kırmızı renkli ve eskiydi.

Davacı şöyle dedi:

"Yıkanmak için havuza indim, yeşil kadifemi elbiselerimle havuzun kenarına koydum. Hasmım geldi ve kırmızı kadifesini benim kadifemin yanına koyup havuza indi. O benden önce havuzdan çıktı. Elbisesini giydi ve benim kadifemi aldı, onu başına ve omuzlarına atıp çekip gitti. Hemen arkasından ben çıktım. Peşine düştüm ve kadifemi ondan istedim. O, bunun kendisine ait olduğunu iddia etti."

Iyas davalıya:

— "Sen ne diyorsun ya?!" dedi.

Davalı:

— "Bu benim kadifemdir ve elimdedir" dedi.

Iyas davacıya:

— "Delilin var mı? dedi.

Davacı:

— "Hayır" dedi.

Iyas odacısına: "Bana bir tarak getir" dedi. Ona bir tarak getirildi.

Iyas ikisinin saçlarını taradı. Birisinin başından kadifenin yününden saçılan kırmızı tüyler çıktı. Diğerinin başından yeşil tüyler çıktı. Kırmızı tüylerin sahibine kırmızı kadifenin verilmesini, yeşil tüylerin sahibine de yeşil kadifenin verilmesi hükmünü verdi.

*

Yine onun zekâ ve anlayışına dair verilen haberlerden biri de şudur:

Kûfe'de halka iyiliği, takvayı ve Allah'tan korkmayı gösteren bir adam vardı. Öyle ki ona övgüler arttı. Halktan bazıları onu mutemed yaptılar. Yolculuğa çıktıklarında paralarını ona teslim ediyorlar, ecellerinin yaklaştığını hissedince onu çocuklarına vasi tayin ediyorlardı.

Bir adam gelip ona parasını teslim etti. Adamın paraya ihtiyacı olunca, ondan istedi. O da inkâr etti.

Adam Iyas'a gitti ve inkâr eden adamı ona şikâyet etti. Kadı Iyas şikayetçiye sordu:

— "O adam, senin bana gelmek istediğini öğrendi mi?"

— Hayır, diye cevap verdi.

Sonra ona:

— "Şimdi git ve yarın yine bana gel..." dedi.

Kadı Iyas güvenilen (mutemed) adama birisiyle, şu haberi gönderdi: "Yanımda bakıcıları olmayan bazı yetimlere ait birçok para birikti. O paraları sana emanet etmeyi ve seni onların vasisi tayin etmeyi düşündüm. Senin evin muhkem mi, vaktin bol mu?"

O da şu cevabı gönderdi: "Evet, Kadım!"

Iyas: "Yarından sonra bana gel ve paralar için yer hazırla... Beraberinde paraları taşıyacak hamallar da getir..." dedi.

Ertesi gün şikâyetçi adam geldi ve Kadı Iyas ona şunu söyledi: "Adamına git ve ondan paranı iste. Eğer paranı inkâr ederse, seni kadıya şikâyet edeceğim" de.

Adam ona gidip parasını istedi. O parasını vermeyip inkâr etti.

Şikâyetçi: "Öyleyse seni kadıya şikâyet edeceğim" dedi.

Bunu duyunca parasını verdi ve gönlünü yaptı.

Şikayetçi adam, Iyas'a dönüp:

"Adam bana hakkımı verdi. Allah senden razı olsun" dedi.

Mutemed kararlaştırılan vakitte hamallarla birlikte Iyas'a gitti. Iyas onu azarlayarak suçunu yüzüne vurdu ve şöyle dedi:

"Ey Allah'ın düşmanı! Sen ne kötü kişisin ki dini dünyanın tuzağı yaptın..."

*

Ancak aşırı zekâsına, güçlü düşüncesine ve çabuk kavramasına rağmen Kadı Iyas, bazen delîle delil ile karşılık verir, konuşma yollarını açar ve hasmını delille susturmak isterdi...

Kendisi hakkında şöyle anlatmıştır:

"Şimdiye kadar beni bir kişi hariç, hiç kimse yenememiştir. Bu da şöyle oldu: "Basra'da kadılık makamındaydım. İçeriye bir adam girdi ve falanca bahçenin falanca kişinin mülkü olduğuna dair şahitlik yaptı ve o bahçeyi bana tarif etti."

Onun şahitliğini sınamak istedim. Ona şöyle sordum:

— "Bahçendeki ağaçların sayısı kaçtır?"

Başını önüne eğip biraz düşündükten sonra başını kaldırdı ve şöyle sordu:

— "Kadı efendimiz bu makamda ne kadar zamandan beri hüküm veriyor?"

— "Şu kadar seneden beri" dedim.

— "Bu makamının tavanındaki tahtaların sayısı ne kadardır?" dedi.

Tabiî bilemedim ve: "Haklısın" dedim.

Daha sonra şahitliğini uygun gördüm...

*

Iyas İbn Muaviye 76 yaşına ulaşınca, rüyasında kendini ve babasını iki ata binmiş olarak gördü. İkisi birlikte koştular, ne o babasını ne de babası onu geçebildi. Onun babası 76 yaşında ölmüştü.

Bir gece Iyas yatağına çekildi ve ailesine şöyle dedi:

"Bu gecenin hangi gece olduğunu biliyor musunuz?"

Onlar: "Hayır" diye cevap verdiler.

O: "Bu gece babam ömrünü tamamlamıştı" dedi.

Sabah olunca onu ölü buldular.

*

Allah, Kadı Iyas'a rahmet etsin.

O, tarihin ender rastladığı ve yine anlayış, zekâ, hakkı arama ve onu elde etmede tarihin benzerini pek göremediği kimselerdendi. [1]

1 Iyas b. Muaviye el-Müzeni hakkında geniş bilgi edinmek için aşağıdaki eserlere bakınız.
1- Vekî, Ahbaru'l-Kuzat, s. 312-374
2- Eş-Şüreysi, Şerhu'l-Makâmât, I/113-115.
3- El-Cahız, el-Beyan ve't-Tebyin, I/56: Ayrıca fihristlere bakınız.
4- İbn Abdi Rabbih, el-Ikdu'l-Ferîd (fihristlere bakınız.)
5- Hılyetu'l-Evliya, III/123 ve devamı.
6- İbn Hallikan, Vefeyâtu'l-A'yan, I/247 ve devamı.
7- Es-Seâlibî, Simaru'l-Kulub, s. 92-94

ÖMER B. ABDÜLAZİZ VE OĞLU ABDÜLMELİK

"Her kavmin bir asîli... Umeyye oğullarının asîlinin Ömer İbn Abdülaziz olduğunu ve kıyamet gününde onun bir tek millet olarak diriltileceğini bilmiyor musun?"

Muhammed b. Ali b. el-Hüseyn

Yüce tabiî müminlerin emiri Ömer İbn Abdülaziz selefi Süleyman İbn Abdülmelik'in kabrinin toprağından ellerini silker silkmez etrafında bir gürültü duyar ve:

*

— "Bunlar da ne oluyor?" der.

Etrafındakiler cevap verir:

— "Bunlar, halifelik makamına ait hayvanlardır. Senin onlara binmen için hazırlandılar..."

Halife Ömer, gözünün ucuyla onlara bakar, yorgunluk ve uykusuzluğun güçsüzleştirdiği kesik ve boğuk sesiyle:

— "Benim onlara ihtiyacım mı var ki?! Onları benden uzaklaştırın, Allah sizden razı olsun... Benim katırımı getirin. O bana yeter..." dedi.

Katırının sırtına yerleşir yerleşmez, onunla birlikte yürümek için polis müdürü geldi.

Polis müdürünün adamları da sağında ve solunda dizildiler.

Ellerinde de pırıl pırıl parlayan mızrakları vardı...

Ömer, polis müdürüne dönüp:

— "Benim sana ve onlara ihtiyacım yok..." Ben ancak müslümanlardan birisiyim... Onlar gibi ben de kendim gider gelirim..."

O gitti, onunla birlikte halk da gitti. Sonunda mescide girdiler ve insanlara şöyle ilân edildi:

"Namaz toplayıcıdır... Namaz toplayıcıdır..."

Halk her taraftan mescide koşuştu.

Hepsi toplanınca hitap etmek üzere ayağa kalktı.

Allah'a hamd edip övgüde bulunduktan Peygamberi'ne salât getirdikten sonra şu konuşmayı yaptı:

— "Ey müslümanlar! Ben istemediğim halde ve bu konuda müslümanların görüşüne başvurulmaksızın bu işe (halifeliğe) getirildim.

Sizi bu konuda serbest bırakıyorum...

Kendinize beğendiğiniz bir halife seçin..."

Halk hep bir ağızdan haykırdı:

— "Ey müminlerin emiri! Seni seçtik ve seni beğendik... Bereketle işimizi üzerine al..."

Seslerin durup kalplerin rahata kavuştuğunu görünce, tekrar tekrar Allah'a hamd ve senada bulunup, kulu ve elçisi Muhammed'e salât ve selâm etti.

İnsanları takvaya...

Onları dünyadan uzak tutmaya...

Ahirete teşvik etmeye...

Katı kalpleri yumuşatan, isyankâr yaşları coşturan sahibinin kalbinden çıkarıp dinleyenlerin kalplerine yerleştiren bir dille ölümü onlara hatırlatmaya başladı.

Daha sonra bütün halka duyurmak için yorgun sesini yükseltti ve şunları söyledi:

— "Ey insanlar! Kim Allah'a itaat ediyorsa, ona itaat edilmesi vaciptir...

Kim Allah'a isyan ediyorsa onun için kimseye itaat yoktur...

Ey cemaat! Sizin hakkınızda Allah'a itaat ettiğim sürece bana itaat edin...

Eğer Allah'a isyan edersem sizin bana itaat etmeniz gerekmez..."

Daha sonra minberden indi, evine gitti ve odasına çekildi.

Halifenin vefatından beri içinde bulunduğu bu sıkı çalışmadan sonra bir saat dinlenmek istiyordu.

Ancak Ömer b. Abdülaziz sırtını yatağına dokundurur dokundurmaz o sırada onyedisine yaklaşmış olan oğlu Abdülmelik yanına geldi ve:

— "Müminlerin emiri! Ne yapmak istiyorsun?..." dedi.

Halife:

— "Yavrum! Biraz uyumak istiyorum, vücudumda hal kalmadı" dedi.

Oğlu:

— "Mü'minlerin emiri! Mazlumların haklarını geri alıp sahiplerine vermeden önce uyumak mı istiyorsun?!!" dedi.

Halife:

— "Yavrum! Dün gece amcan Süleyman sebebiyle uykusuz kaldım... Öğle vakti gelince halkın arasında namaz kılar, mazlumların haklarını da sahiplerine geri veririm inşallah" dedi.

Oğlu:

— "Müminlerin emiri! Öğleye kadar yaşayacağına kim garanti verir?!" dedi.

Bu söz Ömer'in heyecanını artırdı...

Gözlerinden uykuyu kaçırdı...

Yorgun vücudunda güç ve gayret uyandırdı. Şöyle dedi:

— "Yaklaş yanıma oğlum!"

Oğlu yaklaştı, onu bağrına bastı ve alnından öpüp: "Soyumdan, dinim hakkında bana yardım edecek kimseyi çıkaran Allah'a hamdolsun" dedi.

Daha sonra kalkıp insanlara şöyle seslenilmesini emretti:

"Kimin zulümle hakkı alınmışsa onu bana bildirsin."

❀

Bu Abdülmelik kim acaba?!

Halkın onun hakkında:

Babasını ibadete sokan... Onu zahitlik yoluna sokan kimse, dedikleri bu delikanlıyla ilgili haber nedir?

Geliniz, bu salih delikanlının hikayesini başından itibaren görelim:

Ömer b. Abdülaziz'in üçü kız olmak üzere on beş çocuğu vardı...

Hepsi de takva ve doğruluk üzereydiler. Fakat Abdülmelik, kardeşlerden meydana gelen bir gerdanlığın ortası ve parlak bir yıldızdı... O, yaşı küçük ama aklı büyük, terbiyeli ve çok anlayışlı birisiydi.

Daha sonra o, çocukluğundan itibaren Allah'a itaat içinde yetişmişti. Genel olarak davranışı Hattab oğullarına, özellikle Allah için takvasında, Allah'a karşı gelmekten korkmada ve ona, itaatla yaklaşmada Abdullah b. Ömer'e çok benzerdi.

❀

Amcasının oğlu Asım [1] anlatmaktadır:

"Şam'a gitmiştim. Bekâr olan amcaoğlum Abdülmelik'e misafir oldum. Yatsı namazını kılınca hepimiz yataklarımıza çekildik.

Abdülmelik lâmbayı söndürdü.

---

1 Asım İbn Ebu Bekir İbn Abdülaziz İbn Mervan: Bu, Ömer İbn Abdülaziz'in kardeşinin oğludur.

Ve hepimiz uykuya daldık.

Gece yarısı bir ara uyandığımda, bir de ne göreyim, Abdülmelik kalkmış karanlıkta namaz kılıyor ve şu ayeti okuyordu:

"Bana söylesene, biz onlara yıllar yılı nimetler vermiş olsak, sonra da tehdit edildikleri şey başlarına gelse, kendilerine verilmiş olan nimetler onlara bir fayda sağlar mı?!" [1]

Beni korkutan, devamlı bu ayeti okuması ve kalbe giden damarları koparırcasına hüngür hüngür ağlamasıydı.

Ayeti bitirip ona her defa dönüşünde, kendi kendime onu bu ağlama öldürecek diyordum.

Bu durumu görünce, uykudan uyananın yaptığı gibi ağlamasını kesmek için: "Lâ ilâhe illallah ve el-hamdu lillah" dedim.

Beni duyunca sustu ve ondan hiçbir şey duymadım.

Ömer'in soyundan olan bu delikanlı, çağının büyük alimlerine öğrenci oldu ve Allah'ın kitabından nasibini aldı. Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadislerinden çoğunu aldı... ve dinde fakih oldu.

Yaşının küçüklüğüne rağmen zamanındaki Şam'lı fakihlerin ilk tabakasını sıkıştırır hale gelmişti...

Anlatılır ki Ömer b. Abdülaziz Suriye'nin kurra ve fakihlerini toplayıp şu konuşmayı yaptı:

— "Sizi sülâlemin halktan zorla aldığı malları ne yapacağımızı konuşmak için davet ettim. Siz bu konuda ne diyorsunuz?"

Onlar şöyle dediler:

— "Mü'minlerin emiri! Bu, senin iş başında olduğun sırada meydana gelen bir olay değildir. Bu malların günahı onları gasbedenlere aittir..."

Söyledikleri şeyler onu rahatlatmadı...

Onlar gibi düşünmeyen birisi ona dönüp şöyle dedi:

— "Müminlerin emiri! Abdülmelik'e haber gönder gelsin, çünkü o ancak ilim, fıkıh veya akla çağırdığın kimsedir."

Abdülmelik yanına gelince Ömer ona:

---

1 Şuara Suresi, 205-207

— "Amca oğullarımızın halktan zulmederek aldıkları konusunda ne düşünüyorsun?... Bu malların sahipleri geldi, onları istemeye başladılar. Öğrendik ki bu mallar onların hakkıdır."

Abdülmelik cevap verdi:

— "Durumlarını bildiğin sürece bu malları sahiplerine geri vermen görüşündeyim...

Çünkü böyle yapmazsan, bunları zulmederek alan kimselere sen de ortak olursun..."

Ömer'in yüzü güldü, içi rahatlayıp üzüntüsü gitti.

❀

Ömer'in soyuna mensup delikanlı, sınırlarda bekçilik yapmayı, oralara yakın şehirlerden birinde ikamet etmeyi Şam'da kalmaya tercih etmişti.

Sınırdaki siperlere gidip güzel, gölgeli yedi ırmağı olan Şam'ı geride bırakmıştı.

Babası -onun doğruluk ve takvasına ait her şeyi bilmesine rağmen- şeytanın vesveselerinden ve gençlik heyecanıyla yapacağı hareketlerinden çok korkar, onun öğrenilmesi caiz olan her şeyini öğrenmeyi çok isterdi...

Bunu asla unutmaz ve ihmal etmezdi.

❀

Ömer b. Abdülaziz'in veziri, kadısı ve danışmanı olan Meymun b. Mehran şöyle anlatmıştır:

"Ömer b. Abdülaziz'in yanına girdim. Onun, oğlu Abdülmelik'e bir mektup yazdığını gördüm. O mektubun içinde oğluna çeşitli öğütler veriyordu.

Mektupta yer alan cümlelerden bazıları şöyleydi:

"Benim sözümü anlayıp bellemeye en lâyık sensin. Allah -hamd O'nadır- küçük ve büyük her meselede bize iyilik etmiştir.

Yavrum! Allah'ın sana ve ebeveynine olan lütfunu hatırla.

Kibir ve büyüklük taslamaktan sakın. Çünkü bu şeytanın hareketidir.

Şeytan mü'minlerin açık bir düşmanıdır.

Haberin olsun ki bu mektubu sana, hakkında bana ulaşan bir meseleden dolayı göndermedim. Ben senin iyi olduğunu biliyorum.

Ancak kulağıma senin kendini beğendiğine dair bir şeyler geldi...

Eğer bu kendini beğenme seni, hoşlanmadığım şeylere götürürse, sen de benden hoşlanmadığın şeyleri görürsün..."

Meymun şöyle anlatır:

Sonra Ömer bana dönüp şunları söyledi:

— "Meymun! Oğlum Abdülmelik gözüme güzel göründü. Bu konuda kendimi itham ediyorum. Ona olan sevgimin, onun hakkındaki bilgime üstün gelmiş olmasından ve bana babaların çocuklarının kusurunu görmeme halinin gelmiş olmasından korkuyorum...

Git, onu iyice araştır ve acaba onda kibir ve övünmeye benzeyen bir şey var mı, yok mu incele... Çünkü o taze bir gençtir ve şeytana karşı kendini koruyamaz."

Meymun anlatmaya devam etmektedir:

Halifenin oğlu Abdülmelik'in yanına gitmek üzere yola çıktım ve onun yanına vardım. Yanına girmek için izin istedim ve girdim. Bir de ne göreyim daha ömrünün baharında, parlak yüzlü ve son derece alçak gönüllü bir genç, kıldan bir yaygının üzerindeki beyaz bir minderde oturuyordu.

Bana "hoş geldin" dedikten sonra şunları ilâve etti:

— "Babamın seni, lâyık olduğun iyilikle zikrettiğini duydum, umarım ki Allah seni faydalı kılar."

Ben de şöyle dedim:

— "Kendini nasıl hissediyorsun?"

Şöyle cevap verdi:

— "Allah'a hamdolsun, iyi ve nimet içinde hissediyorum. Ancak babamın bana olan hüsn-ü zannının beni aldatmış olmasından korkuyorum. Halbuki ben onun zannettiği bütün faziletlere erişemedim.

Bana olan sevgisinin, benim hakkındaki bilgisine üstün gelmiş olmasından... Onun için bir belâ olmaktan korkuyorum."

Baba oğul her ikisinin de aynı şeyleri söylemesine şaşırdım ve ona:

— "Geçimini nereden sağlıyorsun?" dedim.

— "Birisinden babasından miras kalan arazisini satın aldım, onun geliriyle geçiniyorum. O araziyi içine şüphe karışmayan bir parayla satın aldım. Müslümanların haracı yerine bununla yetiniyorum" dedi.

— "Yiyeceğin ne ya?" dedim.

Şu cevabı verdi:

— "Bir gece et... Diğer gece mercimek ve yağ... Öbür gece de sirke ve yağ... Bu da bana yetiyor."

— "Kendini beğenmiyor musun? dedim.

Şöyle dedi:

— "Bende bundan biraz vardı. Babam bana nefsimin gerçek durumunu anlattı ve onu benim gözümde küçültüp değersiz hale getirdi.

Allah bana bunu faydalı hale getirdi. Allah, bir baba olarak ona hayır mükafatta bulunsun."

Onunla konuşmak ve konuşmasını dinlemek üzere bir süre oturdum. Ondan güzel yüzlü, ondan akıllı, yaşının küçüklüğüne ve tecrübesinin azlığına rağmen ondan terbiyeli bir genç görmedim...

Akşama doğru ona bir çocuk geldi ve:

— "Bitirdik efendim" dedi...

Sustu...

— "Bitirdikleri nedir?" dedim.

— "Hamam" diye cevap verdi.

— "Nasıl?" dedim.

— "Benim için halkı oradan çıkardılar" dedi.

Şu sözü söyledim:

— "Bunu duyuncaya kadar gözümde çok büyümüştün..."

Korktu ve "İnnalillah" çekip şöyle dedi:

— "Amca! Allah sana merhamet etsin! Bunda ne var?!"

Ben de:

— "Hamam sana mı ait?!" dedim.

— "Hayır" dedi.

Şu cevabı verdim:

— "Seni, halkı oradan çıkarmaya sevkeden nedir?! Sanki sen bu hareketinle kendini onların üstüne yükseltiyor ve yüksek bir mevki sağlıyorsun. Sonra hamamcının bir günlük gelirine engel oluyorsun ve hamama gelenlerin giremeden dönmelerine sebep oluyorsun."

Şöyle dedi:

— "Ben hamamcıya bir günlük gelirini vererek onu memnun ediyorum."

Ben de:

— "Bu içine kibir karışan hatalı bir harcamadır... Sen de onlardan birisi olduğun halde senin halkla birlikte hamama girmene engel olan nedir?!" dedim.

Şu cevabı verdi:

— "Bazı düşük insanların örtünmeden hamama girmeleri beni bundan engelliyor. Onların avret yerlerini görmek istemiyorum...

Ben onların zor kullanarak otoriteyle örtünmelerini istiyorum.

Allah sana merhamet etsin! Bana faydalanacağım bir tavsiyede bulun...

Bu durumdan benim için bir çıkış yolu göster."

Ben de şöyle dedim:

— "Geceleyin halk hamamdan çıkıp evlerine dönünceye kadar bekle ondan sonra hamama gir."

O da şu cevabı verdi:

— "Emin ol... Bugünden sonra oraya gündüz girmem, bu ülkenin şiddetli soğuğu olmasa hamama hiç girmezdim."

Sanki bir meseleyi düşünüyor gibi bir süre başını önüne eğdi.

Daha sonra başını bana doğru kaldırdı ve:

— "Bu meseleyi babamdan gizlemen için yemin etmeni istiyorum. Çünkü onun bana kızmasını istemiyorum... Ecelin onun hoşnutluğuna engel olmasından korkuyorum."

Meymun şöyle anlatır:

O sırada onun aklını ölçmek istedim ve ona şöyle dedim:

— "Müminlerin emiri bana, senin bir şeyini görüp görmediğimi sorarsa, benim ona yalan söylememe razı olur musun?!"

— "Hayır... Allah korusun. Fakat ona şöyle de: Onun bir durumunu gördüm, ona öğüt verdim ve gözünde onu büyüttüm ve o da hemen ondan vazgeçti. Babam kendisine söylediğin şeyi açıklamanı istemez. Çünkü Allah onu, gizliyi araştırmaktan korumuştur."

Meymun şöyle der:

"Bunlar gibi ne bir baba, ne de bir oğul gördüm. Allah onlara rahmet etsin."

❀

Allah Hulefa-i Raşidin'in beşincisi Ömer b. Abdülaziz'den razı olsun ve onu razı kılsın...

Onun kabrini ve oğlu ciğer-paresi Abdülmelik'in kabrini nur etsin...

Rafik-i A'lâ'ya kavuştukları gün onlara selâm olsun.

İyiler ve salihlerle birlikte diriltildikleri gün onlara selâm olsun...[1]

---

1 İbnu'l-Cevzî, Sîratu Ömer b. Abdülaziz.
İbn Abdilhâkim, Sîratu Ömer b. Abdülaziz.
İbn Sa'd et-Tabakatu'l-Kübra, I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII ciltler. Her ciltteki sayfa numaralarını öğrenmek için fihristlere mahsus cilde bakınız.
İbnu'l-Cevzi, Sıfatu's-Safve, II/113-126,127. Sayfa ve devamında oğlu, Abdülmelik'e ait hayat hikayesi.
el-Isfehani, Hılyetu'l-Evliya, V/203 353 sayfadan 364'e kadar oğlu Abdülmelik'e ait hayat hikayesi.
İbn Hallikan, Vefeyatu'l-Ayan, I, II, III, IV, V. ciltler, fihristlere ait cilde bakınız.
Tarîhu't-Taberî, I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII ciltler, fihristlere bakınız.
İbn Abdi Rabbih, el-Ikdu'l-Ferid, I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII ciltler. VI ciltteki fihristlere bakınız.
El-Cahız, el-Beyan ve't-Tebyin: I, II, III. ve IV. ciltlerin fihristlerine bakınız.
İbn Asakir, Tarihu Medinet-i Dimeşk, II/115-127.

HASENU'L-BASRÎ

"Aralarında Hasenu'l-Basrî gibisi bulunan bir topluluk nasıl sapıtabilir?"

Mesleme b. Abdülmelik

Müjdeci, Hz. Peygamber'in hanımı Ümmü Seleme'ye, cariyesi Hayra'nın bir oğlan çocuğu dünyaya getirdiğini müjdelemeye geldi.

Müminlerin annesinin içini sevinç kapladı, asil ve vakur yüzünde memnuniyet belirdi.

Hemen birisini, lohusalık devresini kendi evinde geçirsin diye anneyi ve bebeğini evine getirmeye gönderdi.

Hayra, Ümmü Seleme'ye göre çok değerliydi ve Onu çok severdi.

O, yeni bebeği görmeyi de çok arzu ediyordu...

Az sonra Hayra, kucağında çocuğuyla geldi...

Ümmü Seleme çocuğa bakınca, içinde, bir rahatlık ve sevinç hissetti...

İbn Hacer el-Askalânî, Tehzibu't-Tehzib, V/475-479.

Bebek, güzel ve parlak yüzlüydü, kusursuz ve organları tamdı. Kendisine bakan kimseye sevinç veren ve onu büyüleyen bir çocuktu.

Daha sonra cariyesine dönüp:

— "Çocuğuna isim koydun mu Hayra?" dedi.

Hayra:

— "Hayır anneciğim! Ona istediğin ismi seçme işini sana bıraktım" dedi.

Ümmü Seleme:

— "Allah'ın bereketiyle, ona Hasen (güzel) adını koyalım" dedi.

Daha sonra ellerini kaldırıp onun için hayır duada bulundu.

Hasen'e duyulan sevinç müminlerin annesi Ümmü Seleme'nin evinde bitmedi. Ona Medine evlerinden bir başka ev daha katıldı.

Bu, yüce sahabî, Rasûlullah'ın vahiy kâtibi Zeyd b. Sabit'in eviydi.

Çünkü çocuğun babası Yesar da, Zeyd'in azatlı kölesiydi.

O, Zeyd'in yanında çok değerliydi ve en çok sevdiği kimseydi.

*

Sonradan Hasenu'l-Basri diye meşhur olan Hasen b. Yesar Rasûlullah'ın (s.a.v.) odalarından birinde büyüdü...

Yine Rasûlullah'ın (s.a.v.) zevcelerinden birinin kucağında yani Ümmü Seleme diye tanınan Hind Bint Süheyl'in kucağında terbiye edildi.

Ümmü Seleme -şayet onu tanımıyorsan- Arap kadınlarının en akıllısı, en faziletlisi ve en ağırbaşlısıydı.

Yine o Rasûlullah'ın (s.a.v.) hanımlarının en bilgilisi ve Rasûlullah'tan (s.a.v.) en çok hadis rivayet edeniydi.

O, Rasûlullah'tan (s.a.v.) 387 hadis rivayet etmişti.

Bütün bunlara ilâve olarak o, cahiliye döneminde yazmayı bilen çok az sayıdaki kadınlardandı...

Şanslı çocuğun, müminlerin annesi Ümmü Seleme'yle olan ilgisi bu noktada kalmadı...

Bu daha da ileri gitti...

Çoğunlukla, Hasen'in annesi Hayra, müminlerin annesinin bazı ihtiyaçlarını yerine getirmek için evden çıkardı. Henüz emmekte olan çocuk açlıktan ağlardı. Çok ağlayınca Ümmü Seleme onu kucağına alır oyalamak için memesini ağzına verir ve annesinin yokluğunu ona belli etmezdi.

Onu çok sevdiği için memesinden ağzına kolayca süt akar, çocuk onu emer ve ağlamasını keserdi.

Böylece Ümmü Seleme, Hasen'in iki yönden annesi olmuştu:

O, müminlerin annesi olarak onun da annesiydi...

Aynı zamanda süt annesiydi...

Müminlerin anneleri arasındaki sıkı ilişkiler ve odalarının birbirine yakın olması mutlu çocuğa, bütün bu odalara gidip gelme... O odaların sahibelerinin ahlâklarını alma... Onların gittikleri yolda gitme imkânını vermişti...

Kendisinin anlattığına göre, o devamlı hareket ve oyunlarıyla bu odaları şenlendirir...

Hatta o, zıplayarak müminlerin annelerinin odalarının tavanlarına ellerini dokundururdu.

*

Hasen devamlı, peygamberin nurunu saçan kokularla dolu bu odalarda dolaşıp duruyor...

Müminlerin annelerinin odalarında toplanan bu tatlı kaynaklardan alıyor...

Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidinde büyük sahabîlere talebe oluyordu...

Böylece o, Osman b. Affan, Ali b. Ebî Talib, Ebu Musa el-Eş'arî, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Enes b. Malik, Cabir b. Abdullah ve başkalarından hadis rivayet etmiş oldu...

Fakat o, müminlerin emiri Ali b. Ebî Talib'e çok düşkündü.

Onun dînî konulardaki ciddiyetini, güzel ibadet etmesini ve dünyaya ve dünya nimetlerine önem vermemesini çok beğendi...

Hz. Ali'nin güzel konuşması, hikmeti, özlü sözleri ve kalpleri titreten öğütleri onu âdetâ büyülemişti.

Takva ve ibadet konusunda onun ahlâkını almıştı...

Güzel ve edebî konuşmada onun yolunu tutmuştu...

Hasen on dört yaşına gelip adam sınıfına girince, ebeveyniyle birlikte Basra'ya gitti ve ailesiyle birlikte oraya yerleşti.

Böylece Hasen, Basra'ya nispet edildi... ve halk arasında Hasenu'l-Basrî diye meşhur oldu...

*

Basra, Hasen'in oraya gittiği gün, İslâm devletinin en büyük kalelerinden biriydi...

Basra'nın büyük mescidi, büyük sahabî ve tabiîlerden oraya gelenlerle kaynaşıyordu...

Çeşitli ilim halkaları mescidin içini ve avlusunu şenlendiriyordu.

Hasen, mescide bağlanıp Muhammed ümmetinin alimi Abdullah b. Abbas'ın halkasına katıldı ve ondan tefsir, hadis ve kıraatları öğrendi.

Ayrıca ondan ve başkalarından fıkıh, edebiyat, lügat ve başka ilimleri öğrendi...

Ve nihayet tam bir alim ve güvenilir bir fakih oldu.

Halk, bol ve gür ilminden doya doya içmek için ona geldiler.

Katı kalpleri yumuşatan, dökülmeyen gözyaşlarını coşturan vaazlarını dinlemek...

Akılları çelen hikmetini ezberlemek...

Misk kokusundan daha güzel olan davranışlarını örnek edinmek için onun etrafında toplandılar...

*

Ülkede ve insanlar arasında Hasenu'l-Basrî'nin adı ve şöhreti yayıldı...

Halifeler ve amirler onu sormaya ve onunla ilgili haberleri takip etmeye başladılar...

*

Halid b. Safvan [1] şöyle anlatır:

"Hire'de [2] Mesleme b. Abdülmelik'le [3] karşılaştım. Bana şöyle dedi:

— "Halid! Bana Basra'nın Hasen'inden haber ver. Çünkü ben zannediyorum ki onun durumunu senden başka hiç kimse bilmiyor."

Ben de:

— "Allah emiri iyilikte devam ettirsin...

Gerçekten onun hakkında en iyi bilgiyi verecek kimse benim...

Ben onun evinin komşusu, toplantısında dostu ve Basra halkının onu en iyi bileniyim" dedim.

O:

— "Haydi, ne biliyorsan söyle" dedi.

Ben şöyle söyledim:

— "O, gizlisi açığı gibi olan...

Sözü hareketi gibi olan bir kimsedir...

Bir kötülüğü yasakladığında ondan en çok sakınan birisiydi.

Ben onun halktan uzak durduğunu ve onların sahip olduklarına önem vermediğini gördüm...

Halkın ona muhtaç olduğunu ve onda olanları istediklerini gördüm..."

Bunun üzerine Mesleme şöyle dedi:

— "Yeter, Halid! Yeter! Aralarında böyle birisi bulunan bir topluluk nasıl sapıtabilir?"

*

1 Halid b. Safvan: Arap fasîhlerindendir (güzel konuşanlarındandır). Ömer b. Abdülaziz ve Hişam b. Abdülmelik'le sohbet etmiştir. Abbasîler'den es-Seffah'a yetişinceye kadar yaşamıştır.

2 Hire: Irak'ta Kufe'ye üç mil mesafede eski bir şehirdir. Bugün mevcut değildir.

3 Mesleme İbn Abdülmelik: Emevi kahramanlarından biri.

Haccac b. Yusuf es-Sekafî, Irak'a vali olup şiddet ve baskıda bulununca...

Hasenu'l-Basrî, Haccac'ın baskısına karşı çıkan, halk arasında onun yaptıklarının kötü olduğunu ve doğruyu; yüzüne açıkça haykıran az sayıdaki kimselerden birisiydi.

Bu arada Haccac kendisi için Vasıt'ta [1] bir bina yaptırdı.

Binanın yapımı bitince, halka kendisine mübarek olsun ve hayırlı olsun demek için ona gelmelerini ilan ettirdi...

Hasen halkın toplanacağı böyle bir fırsatı kaçırmak istemedi...

O, halka nasihat etmek, onlara hatırlatmalarda bulunmak, onlara dünya malına rağbet etmemelerini ve Allah'ın katında olana rağbet etmelerini söylemek için çıktı...

Toplantı yerine gelince, insan topluluklarını, sarayın güzelliğine tutulup genişliğine ve süslerine hayranlıklarından onun etrafında dolaştıklarını gördü ve konuşmak üzere aralarında durdu.

Şunları söyledi:

— "Kötülerin en kötüsünün yaptığını gördük. Biliyoruz ki firavun onun yaptığından daha yükseğini ve daha büyüğünü yapmıştı. Daha sonra Allah firavun'u mahvetmiş ve onun inşa edip yükselttiğini de yıkmıştı... Keşke Haccac, semadakilerin ona buğzettiğini ve yerdekilerin onu kandırmış olduğunu bilseydi..."

Bu şekilde konuşmaya devam etti. Nihayet dinleyenlerden birisi Haccac'ın onu cezalandırmasından korkarak:

— "Yeter Ebu Said (Hasen)... Yeter..." dedi.

Hasen ona şöyle cevap verdi:

— "Allah bunları halka açıklamaları ve gizlememeleri için alimlerden söz aldı..."

*

Ertesi gün Haccac öfkeden yerinde duramaz bir halde makamına girdi ve orada oturanlara:

1 Vasıt: Basra'yla Kufe arasında ve her ikisine aynı uzaklıkta bir şehir.

— "Yazıklar olsun size... Basra halkından birisi kalkıp hakkımızda dilediğini söylüyor, sonra içinizden ona cevap verecek veya ona itiraz edecek birisi çıkmıyor! Korkaklar! Vallahi, size onun kanından içireceğim..."

Daha sonra, kılıç ve idam edilirken mahkumun altına konulan derinin getirilmesini emretti. İstedikleri getirildi...

Celladı çağırttı, o da gelip önünde durdu...

Arkasından bazı adamlarını Hasen'e gönderip, onu kendisine getirmelerini emretti...

Çok geçmedi Hasen geldi, gözler ona çevrildi ve kalpler çarpmaya başladı...

Hasen, kılıç, deri ve cellâdı görünce dudaklarını kımıldattı...

Müminin celâli, müslümanın izzeti ve Allah'a davet edenin vakarıyla Haccac'a doğru yürüdü.

Haccac onu bu halde görünce çok korktu ve ona:

— "Buraya Ebu Said... Buraya..." dedi.

Ona yer açmaya devam ediyor ve: "Buraya..." diyordu.

Halk dehşet içinde ve garip garip ona bakıyordu. Nihayet onu minderine oturttu.

Hasen yerine yerleşince Haccac ona döndü ve bazı dînî meseleleri sormaya başladı. Hasen de her soruyu büyüleyici bir konuşma ve geniş bir ilimle cevaplandırıyordu.

Haccac ona şöyle dedi:

— "Ebu Said (Hasen)! Sen alimlerin efendisisin."

Arkasından bir koku getirip Hasen'in sakalına sürdü ve onu uğurladı.

Hasen yanından çıkınca Haccac'ın odacısı onu takip etti ve şöyle dedi:

— "Ebu Saîd! Haccac seni başka bir maksatla çağırtmıştı. Senin, o geldiğinde, kılıcı ve deri örtüyü görünce dudaklarını kımıldattığını gördüm. Ne demiştin?"

Hasen şu cevabı verdi:

— "Ben şöyle demiştim: Ey velinimetim ve sıkıntı anında sığınağım. Ateşi İbrahim'e soğukluk ve selâmet yaptığın gibi onun öfke ve zararını bana soğukluk ve selâmet yap."

Hasenu'l-Basrî'nin vali ve amirlere karşı olan bu gibi tutumları çoktu. Bunların hepsinden, saltanat sahiplerinin gözlerinde büyümüş, Allah'ın lütfuyla üstün bir halde ve onun tarafından korunmuş olarak çıkardı...

*

Zahid halife Ömer b. Abdülaziz Rabbine kavuşunca halifelik Yezîd b. Abdülmelik'e geçti. O, Ömer b. Hübeyre el-Fezarî'yi Irak'a vali yaptı...

Daha sonra yetkisini artırıp Horasan valiliğini de ona verdi.

Yezîd halka büyük selefininkine benzemeyen bir şekilde davrandı...

Ömer İbn Hübeyre'ye mektup üstüne mektup gönderiyor, bazen halktan ayrılsa da mektuplarda yazdıklarını yerine getirmesini emrediyordu...

Ömer İbn Hübeyre, Hasenu'l-Basrî ve Şa'bî diye meşhur olan Amir b. Şurahbil'den her birini çağırıp onlara:

— "O, Yezîd İbn Abdülmelik'i kullarına halîfe yaptı ve ona itaati insanlara vacip kıldı. O, Irak valiliğini gördüğünüz gibi bana verdi. Daha sonra görevime ilâvede bulunup İran'ınkini de bana yükledi.

O, bazen bana adaletli olduğuna inanmadığım şeyleri yapmamı emreden mektuplar gönderiyor.

Siz ikiniz ona uyup emirlerini yerine getirmede benim için dinde bir çıkış yolu bulabilir misiniz?"

Şa'bî içinde halifeye ve valiye iltifat bulunan bir cevap verdi...

Hasen susuyordu...

Ömer b. Hübeyre, Hasen'e dönüp:

— "Sen ne diyorsun Ebu Saîd?" dedi.

Hasen:

— "İbn Hübeyre! Yezîd konusunda Allah'tan kork, Allah hakkında Yezîd'den korkma...

Aziz ve Celîl olan Allah'ın seni Yezîd'den koruduğunu, Yezîd'in seni Allah'tan korumadığını bil...

İbn Hübeyre! Allah'ın emrine karşı gelmeyen iri ve güçlü bir meleğin sana gelmesi, seni tahtından indirmesi ve şu geniş sarayından dar kabrine götürmesi yakındır...

Orada Yezîd'i bulamazsın. Orada ancak kendisiyle Yezîd'in Rabbine karşı geldiğin amelini bulursun...

İbn Hübeyre! Eğer sen Allah Teâlâ'nın yanında ve ona itaat içinde olursan, o seni dünyada ve ahirette Yezîd İbn Abdülmelik'in zulmünden korur.

Eğer Allah Teâla'ya isyan konusunda Yezîd'le birlikte olursan, Allah seni Yezîd'e bırakır.

İbn Hübeyre! Şunu bil ki: Halik'in (yaratıcının) emirlerine muhalefet ederek, kim olursa olsun, mahlûkun emirlerine itaat yoktur."

Bu sözler üzerine, Ömer b. Hübeyre gözyaşları sakalını ıslatıncaya kadar ağladı...

Şa'bi'den daha çok Hasen'e meyletti...

Ona aşırı ilgi ve saygı gösterdi...

İkisi onun yanından çıktıktan sonra mescide gittiler. Halk ikisinin etrafında toplandı ve Kufe ve Basra'nın valisiyle aralarında geçenleri o ikisine sormaya başladılar.

Şa'bi onlara dönüp şöyle dedi:

— "Ey cemaat! Sizden kim Allah'ı her yerde yaratıklarına tercîh edebiliyorsa bunu yapsın.

Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki Hasen, Ömer İbn Hübeyre'ye onun bilmediği bir sözü söylemedi...

Ancak ben söylediğim sözde İbn Hübeyre'nin zatını kastettim. O ise söylediği sözde Allah'ın zatını kastetti.

Bunun üzerine Allah beni İbn Hübeyre'den uzaklaştırıp Hasen'e yaklaştırdı ve ona sevdirdi..."

*

Hasenu'l-Basrî seksen yıla yakın yaşadı. Ömrü boyunca dünyayı ilim, hikmet ve fıkıhla doldurdu.

Kendinden sonraki nesillere bıraktıklarının en değerlisi, günlerce kalpler için bir bahar olan, kalpleri titreten gözyaşları döktüren, yolunu şaşırmışlara Allah'ı gösteren, dünyanın gerçek durumunu ve dünyadaki insanların durumunu unutan gafilleri uyaran nasihat ve öğütleriydi...

Kendisine, dünya ve onun halini soran bir kimseye söylediği şu sözler bunlardandı:

"Bana dünya ve ahiretten soruyorsun! Dünya ve ahiretin hali doğuyla batının hali gibidir... Onlardan birine ne zaman fazla yaklaşırsan ahiretten o kadar çok uzaklaşırsın.

Bana diyorsun ki bu yurdu bana tarif et!

Öncesi yorgunluk, sonrası yok olma olan bir yurdu, sana nasıl tarif edeyim...

Helalında hesap, haramında ıkap (ceza) vardır... Kim orada muhtaç olmazsa fitneye düşer, kim orada muhtaç olursa üzülür..."

Şu da kendisinin halini ve insanların halini soran bir başka kimseye söylediği sözlerdir:

"Yazıklar olsun bize! Kendimize ne yaptık?! Dinimizi zayıflattık ve dünyamızı şişmanlattık. Ahlâkımızı eskittik, minderlerimizi ve elbiselerimizi yeniledik...

Birimiz sol tarafına yaslanıyor ve başkasının malını yiyor...

Onun yiyeceği gasb edilerek alınan maldır...

Yaptırdığı hizmet zorla ve ücretsiz angaryadır...

O ekşiden sonra tatlı ister...

Soğuktan sonra sıcak...

Kurudan sonra yaş ister...

Midesi ağırlaştığı zaman, gerinir ve şöyle der: Hizmetçi! Yemeği hazmettirecek bir şey getir...

Ey aklı az! Sen ancak dinini hazmedeceksin...

Muhtaç komşun nerede?!

Halkının aç yetimi nerede?!

Sana bakan zavallı nerede?!

Aziz ve Celil olan Allah'ın sana tavsiye ettiği şeyler nerede?!

Keşke sen kendinin bir sayı olduğunu...

Üzerinden bir günün güneşinin her batışında, senin sayından bir miktar eksildiğini...

Ve onunla birlikte bir kısmının gittiğini bilseydin..."

*

Hicri yüz on senesinde Receb'in başında bir Cuma gecesi Hasenu'l-Basrî, Rabbinin çağrısını kabul etti...

Sabah olunca, halk arasında onun ölüm haberi yayıldı ve ölümünden dolayı Basra çalkalandı...

Yıkanıp kefenlendi ve içinde hayatının tamamını âlim, öğretmen ve Allah'a davetçi olarak geçirdiği camide, cumadan sonra namazı kılındı...

Daha sonra bütün halk cenazesini takip etti...

Aynı gün Basra camiinde ikindi namazı kılınmadı... Çünkü orada namaz kılan hiç kimse kalmamıştı...

Halk, müslümanların inşa etmelerinden beri sadece o gün...

Hasenu'l-Basrî'nin Rabbine kavuştuğu gün, Basra Camiinde namaz kılınmadığını biliyorlardı... [1]

---

1 Hasenu'l-Basrî hakkında geniş bilgi edinmek için, aşağıdaki eserlere bakınız:

1- İbn Sa'd, et-Tabakatu'l-Kübra, VII/ 156, 179, 182, 195, 197, 202 ve diğer sayfalarda. (Son ciltteki fihristlere bakınız.)
2- İbnu'l-Cevzî, Sıfatu's-Safve, III/ 233-237. (Haleb, Daru'n-Naşır baskısı).
3- El-Isfehanî, Hılyetu'l-Evliya, II/131-161.
4- Tarihu Halife İbni Hayyat, s. 123, 189, 287, 331, 354 ve 189
5- İbn Hallikan, I/354-356.
6- Şezeratu'z-Zeheb, I/138-139.
7- Mizanu'l-İ'tidal, I/254 ve devamı.
8- El-Isfehanî, Hılyetu'l-Evliya, II/131-161.
9- El-Beyan ve't-Tebyîn, II/173; III/144.
10- Muhammed b. Habib, el-Muhabber, s. 235, 378
11- Ahmed b. Hasen b. Ali b. el-Hatib, s. 108, 109
12- İhsan Abbas, Hasenu'l-Basrî.

KADI ŞUREYH

"Şureyh'e şöyle denildi:
"Bu ilmi ne ile elde ettin?"

Şu cevabı verdi:
"Alimlerle müzakere etmekle
yani onlardan alıp onlara vermekle."

Süfyan el-Evsî

Müminlerin emîri Ömer b. el-Hattab (r.a.) bir bedeviden bir at satın aldı ve ona parasını ödedi. Sonra üstüne binip gitti.

Fakat uzun bir süre yürüdükten sonra atın yürüyecek hali kalmadı ve Hz. Ömer geri dönüp adama:

— "Atını geri al, çünkü çok zayıf, yürüyecek mecali yok" dedi.

Adam da şöyle dedi:

— "Müminlerin emiri! Onu alamam, çünkü ben onu sana sapasağlam satmıştım."

Hz. Ömer:

— "Peki, aramızda birisini hakem yap" dedi.

Adam:

— "Aramızda Şureyh b. el-Haris el-Kindî hakem olsun" dedi.

Hz. Ömer:

— "Tamam, razı oldum" dedi.

Müminlerin emîri Ömer b. el-Hattab'la atın sahibi, Şureyh'e başvurdular. Şureyh bedevînin konuşmasını dinleyince Ömer b. el-Hattab'a döndü ve şöyle dedi:

— "Ey müminlerin emiri! Sen atı sağlam mı aldın?"

Ömer:

— "Evet" dedi.

Şureyh:

— "Satın aldığını elinde tut, ya da aldığın gibi geri ver" dedi.

Hz. Ömer hayret içinde Şureyh'e bakıp:

— "Hüküm sadece böyle mi?! Doğru bir söz, âdil bir hüküm. Haydi Kûfe'ye. Seni oraya kadı olarak tayin ettim" dedi.

Hz. Ömer'in kadılığa tayin ettiği gün Şureyh b. el-Haris, Medine toplumunda makamı bilinmeyen veya büyük sahabîler ve tabiîlerden ilim ve fikir adamları arasındaki mevkisi bilinmeyen birisiydi.

Faziletli ve ileri görüşlü kimseler Şureyh'in keskin ve eşsiz zekâsını, yüce ahlâkını ve hayattaki uzun ve derin tecrübesini takdir ederlerdi.

O, Yemenli ve Kinde [1] kabîlesindendi. Hayatının kolay olmayan bir bölümünü cahiliyede geçirmişti.

Arap yarımadası hidayet nuruyla parlayıp İslâm'ın ışıkları Yemen'e ulaşınca Şureyh Allah'a ve Resûlü'ne inananların, hidayet ve hak davetine cevap verenlerin ilklerindendi...

Onun fazîletini bilenler, ahlâkını ve meziyetlerini takdir edenler onun için çok üzülürler, Rafik-i A'lâ'ya kavuşmadan önce Rasûlullah'ı (s.a.v.) görmek, doğrudan doğruya vasıtasız olarak onun temiz kaynaklarından almak, îman nimetine kavuştuktan sonra sohbet şerefine de kavuşmak nasip olsun dileğinde bulunurlardı...

---

1 Kinde: Büyük bir Arap kabîlesidir. Bu kabileden birçok muhaddis (hadis alimi) ve bilgin çıkmıştır.

Böylece o, bütün yönleriyle hayrı topluyordu.

Fakat ne takdir edildiyse o oldu...

*

Hz. Ömer (r.a.) tâbiînden birine en büyük makamlardan birisi olan kadılık makamını verdiğinde acele etmezdi. İslâm'ın seması o gün Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahabîlerinden olan parlak yıldızlarla aydınlanmasına rağmen günler Ömer'in ferasetinin doğruluğunu, tedbirde kusur etmediğini ispat etmişti...

Şureyh altmış yıl kadar müslümanlar arasında kesintisiz hüküm vermeye devam etti...

Ömer'den sonra Osman, Ali ve Muaviye (Allah onlardan razı olsun) zamanında da makamında kaldı...

Nitekim Hz. Muaviye'den sonra Emevî halifelerinden olan birisi onu bu görevde bıraktı, ama Haccac'ın valiliği esnasında makamından istifası istendi.

Övgüye lâyık işlerle dolu uzun ömrü yüz yedi seneye ulaşmıştı.

İslâm kadılık tarihi, Şureyh'in şahane davranışlarıyla, müslümanların havassını ve avamını Şureyh'in temsil ettiği Allah'ın dinini ve onun hükümlerini kabul ettirmenin en güzel tutumlarıyla süslüdür... Kitapların içi, bu benzersiz adamın orijinal haberleri, onun söz ve fiilleriyle doludur.

*

Bunlardan birisi şöyledir:

Ali b. Ebi Talib (r.a.) kendisi için değerli olan bir zırhını kaybetmişti...

Çok geçmeden, onu Kufe çarşısında satan zimmî [1] bir adamın elinde gördü...

Hz. Ali onu görünce tanıdı ve şöyle dedi:

1 Zimmî: İslâm diyarında yaşayan hıristiyan ve yahudiler.

— "Bu benim zırhımdır. Falan gecede, falan yerde devemden düşmüştü..."

Zimmî şu cevabı verdi:

— "Hayır, bu benim zırhımdır ve benim elimdedir, müminlerin emîri!"

Hz. Ali:

— "Hayır, o benim zırhımdır. Ben onu kimseye satmadım. Kimseye bağışlamadım ki senin eline geçsin..." dedi.

Zimmî:

— "Aramızda müslümanların kadısı var" dedi.

Hz. Ali:

— "Tamam, haydi ona gidelim" dedi.

Daha sonra Kadı Şureyh'e gittiler. Kadılık makamında, Şureyh Hz. Ali'ye sordu:

— "Müminlerin emîri! Ne diyorsun?"

Hz. Ali şu cevabı verdi:

— "Ben şu zırhımı bu adamda buldum. Zırhı falan gece, falan yerde düşürmüştüm. Aslında zırh ona ne satış ne de bağış yoluyla ulaştı."

Kadı Şureyh zimmîye:

— "Sen ne diyorsun ya?" dedi.

Zimmî:

— "Zırh benimdir ve işte benim elimdedir. Ama müminlerin emîrini yalancılıkla da itham etmiyorum..."

Kadı Şureyh, Ali'ye dönüp:

— "Ey müminlerin emîri! Söylediklerinin doğru olduğundan şüphem yok. Zırh sana aittir. Fakat iddia ettiğin şeyin doğruluğuna şehadet eden iki şahidin olması lâzım" dedi.

Hz. Ali:

— "Evet! Azatlı kölem Kanber ve oğlum Hasen bana şahitlik yaparlar..." dedi.

Şureyh:

— "Müminlerin emîri! Fakat oğulun babaya şahitliği caiz olmaz" dedi.

Hz. Ali:

— "Fe sübhanellah! Cennetlik bir adamın şahitliği caiz olmaz mı! Rasûlullah'ın (s.a.v.) "Hasen ve Hüseyin, cennet halkının gençlerinin efendileridir" dediğini duymadın mı?" dedi.

Şureyh:

— "Duydum, müminlerin emîri! Ancak oğlun babaya şahitliğini caiz göremem" dedi.

Böylece Ali zimmîye dönüp:

— "Zırhı al, benim bu ikisinden başka şahidim yok" dedi.

Zimmî:

— "Fakat ben zırhın sana ait olduğuna şehadet ediyorum" dedi.

Sonra şunu ilave etti: "Müminlerin emîri benimle, tayin ettiği kadısının önünde mahkemeleşiyor! Onun kadısı benim lehimde, onun aleyhinde hükmediyor. Bunu emreden dinin gerçekten hak olduğuna şehadet ediyorum...

Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in (s.a.v.) onun kulu ve elçisi olduğuna şehadet ediyorum.

Ey Kadı! Şunu bil ki, zırh müminlerin emîrinin zırhıdır. Sıffîn'e [1] giderken orduyu takip ettim. Zırh onun boz devesinden düştü ve ben aldım."

Ali ona şöyle dedi:

— "Sen artık müslüman oldun. Ben onu sana verdim. Onunla birlikte sana bu atı da verdim..."

---

1 Sıffîn: Suriye'de Rakka'ya yakın bir yer. Orada Hz. Ali'yle Hz. Muaviye arasında büyük bir savaş olmuştur.

Bu olayın üzerinden uzun zaman geçmeden adamın Nehrevan gününde [1] Hz. Ali'nin sancağı altında harîcilerle dövüştüğünü ve şehîd oluncaya kadar savaşta gayret gösterdiğine şahid olundu.

*

Şu da Şureyh'in enteresan davranışlarındandır. Oğlu bir gün ona şöyle dedi:

— "Babacığım! Benimle bir topluluk arasında bir anlaşmazlık var. Bunu incele. Eğer ben haklıysam onları dava ederim, şayet onlar haklıysa onlarla anlaşırım."

Daha sonra meseleyi ona anlattı.

Şureyh ona:

— "Git, onları dâva et..." dedi.

Bunun üzerine hasımlarına gitti ve onları dava etmeye çağırdı. Onlar da bunu kabul ettiler.

Onlar Şureyh'in karşısına çıkınca, onların lehinde, oğlunun aleyhinde hüküm verdi...

Şureyh'le oğlu eve döndüğünde oğlu babasına:

— "Beni utandırdın babacığım! Vallahi, daha önce danışmamış olsaydım, sana darılmazdım" dedi.

Şureyh şu cevabı verdi:

— "Yavrum! Vallahi, sen bana yeryüzündekilerden ve benzerlerinden daha sevgilisin, fakat Aziz ve Celîl olan Allah benim için senden daha azizdir...

Ben sana, onlarla, bazı haklarını kaybetmelerine sebep olacak bir anlaşma yaparsın diye onların haklı olduğunu söylemekten çekindim ve söylediğimi söyledim."

Her gün onun yemeğini hapishaneye kendi eliyle götürüyordu.

Şureyh'in oğlu bir adama kefil olmuştu. O da onun kefaletini kabul etmişti. Ancak adam adaletin elinden kaçmıştı.

---

1 Nehrevan Günü: Hz. Ali'yle (r.a.) Hariciler arasında cereyan eden bir olay.

Şureyh, kaçan adama karşılık oğlunu hapse attı...

*

Zaman zaman Şureyh, bazı şahitlerden şüphelenirdi...

Ancak onların doğruluğuyla ilgili şartlar tam olduğundan şahitliklerini reddetmek için bir çare bulamaz, onlar şahitliklerini yapmadan önce onlara şöyle söylerdi:

— Benden şunu dinleyiniz. Allah sizi doğruluktan ayırmasın. Ancak siz bu adamın aleyhinde hükmediyorsunuz...

Ben sizi ateşten koruyorum. Halbuki ateşten korunmaya siz daha lâyıksınız. Şu anda şahitliği bırakıp gitmek elinizdedir...

Eğer onlar şahitlikte ısrar ederlerse, lehinde şahitlik yapılana dönüp:

"Ey falanca! Benim, onların şahitliğiyle senin lehinde hükmettiğimi bil... Ben senin haksız olduğunu görüyorum... Fakat ben zanla hükmetmiyorum. Sadece şahitlerin şehadetiyle hükmediyorum. Benim hükmüm, Allah'ın haram kıldığı hiçbir şeyi sana helâl kılmaz..."

*

Şureyh'in mahkeme oturumlarında tekrar edip durduğu parola şuydu:

"Yarın zalim kimin zararlı olduğunu bilecek?

Zalim cezayı bekler...

Mazlum hak ve adaleti bekler...

Allah'a yemin ederim ki, Aziz ve Celil olan Allah'a ait bir şeyi terk edenler, daha sonra onu kaybettiğini mutlaka hissederler..."

Şureyh sadece Allah için, Resûlü ve kitabı için nasihat etmez, müslümanların avam ve havassı için de nasihatlarda bulunurdu.

Müslümanlardan birisi şöyle anlatır:

"Şureyh üzüldüğüm bazı şeyleri bir dosta anlattığımı duyunca elimden tutup beni kendisine doğru çekti ve şöyle dedi:

— "Kardeşimin oğlu! Allah'tan başkasına şikayet etmekten sakın.

Kendisine şikayet ettiğin kimse dost ta olabilir, düşman da...

Eğer dostsa onu üzebilirsin... Düşmansa senin başına gelene sevinebilir..."

Daha sonra gözünün birini göstererek şunları ilave etti: "Şu gözüme bak. Vallahi, onbeş seneden beri bununla, ne bir şahıs ne de bir yol gördüm... Fakat bunu hiç kimseye söylemedim. Şu anda ancak sana söylüyorum... Salih Kul'un [1] sözünü duymadın mı? "Ben üzüntü ve tasamı yalnız Allah'a açarım." [2]

Aziz ve Celil olan Allah'ı başına gelen her musîbette şikayet mercii ve üzüntünü anlatacağın kimse yap... Çünkü O, en yüce sorumlu ve en yakın davetlidir..."

*

Bir gün o, başkasından bir şey isteyen birisini gördü ve ona şöyle dedi:

"Ey kardeşimin oğlu! Kim birisinden bir şey isterse, kendisini köleliğe arz etmiş olur.

Kendisinden istenen kimse onun ihtiyacını yerine getirirse, o verdiğiyle, isteyeni köleleştirmiş olur...

Şayet vermeyip geri çevirirse her ikisi de aşağılık bir duruma düşerler...

Birisi cimrilik yapmakla aşağılık bir duruma düşer...

Diğeri de vermeyip geri çevirmekle aşağılık bir duruma düşer...

İstediğin zaman Allah'tan iste.

Yardım istediğin zaman Allah'tan yardım iste.

Bil ki güç, kuvvet ve yardım ancak Allah'tandır."

1 Salih Kul: Yusuf Peygamber'in babası Yakub'tur (a.s.)
2 Yusuf Suresi, 86.

*

Kûfe'de veba salgını çıkmıştı. Şureyh'in bir dostu vebadan kaçmak için Necef'e gitmişti. Şureyh ona şöyle yazdı:

"Terkettiğin yer senin ölümünü yaklaştırmaz ve senden günlerini alıp götürmez.

Gittiğin yer hiçbir isteğin aciz bırakamayacağı, hiçbir kaçışın atlatamayacağı kimsenin elindedir...

Biz ve sen aynı hükümdarın elindeyiz...

Necef [1] kudret sahibine pek yakındır..."

Bütün bunların yanında Şureyh orijinal konuları tatlı bir tarzda işleyen bir şairdi.

Kendisinden nakledildiğine göre o, daha eğlence ve oyuna düşkün onbeş yaşında bir çocukken, bir gün kitaplarını bırakarak köpekleri seyretmeye gitmişti.

Eve dönünce kendine sordu:

— "Namaz kıldın mı?"

— "Hayır" diye cevap verdi.

Bir kağıt ve kalem isteyip hocasına şu şiiri yazdı:

"O, peşlerinden gittiği ve boğuşmalarını istediği köpekler yüzünden namazı terketti.

Bir sabah sana, Mütelemmis'in sayfası [2] gibi yazılmış bir sayfa getirsin.

Sana geldiği zaman onu azarlayarak iyileştir.

Yahut akıllı terbiyecinin yaptığı öğüdü yap.

Eğer üç defa yaparsa hapset.

Bil ki, bana her ne kadar acı verecekse de bu benim için iyidir."

---

1 Necef, Irak'ın şehirlerindendir.

2 Mütelemmis'in sayfası: Uğursuz işler hakkında darb-ı meseldir. O sayfada şöyle yazılıydı. "Bu sayfayı taşıyan sana geldiği zaman onu öldür."

*

Allah, Hz. Ömer'den razı olsun ki o İslâm'daki kadılık mevkini değerli bir inciyle süslemişti...

Müslümanlara, devamlı ışık veren bir lamba vermişti ki onlar bugün bile onun Allah'ın dinini anlama ışığıyla aydınlanmaktadırlar...

Onun Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetini anlama nuruyla yollarını bulmaktadırlar...

Kıyamet gününde başka ümmetlere karşı onunla övünmektedirler...

Allah Kadı Şureyh'e rahmet etsin...

Altmış yıl halk arasında adaleti yerine getirmiştir.

Hiç kimseye zulmetmemiş.

Haktan ayrılmamış.

Hükümdarla halk arasında bir ayırım yapmamıştır... [1]

1 Kadı Şureyh'le ilgili geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız:
1- İbn Sa'd, et-Tabakatu'l-Kübra, VI/11, 34, 94, 108, 109, 170, 206, 268; VI/151, 194, 453; VIII/494.
2- İbnu'l-Cevzi, Sıfatu's-Safve (Haleb baskısı), III/38.
3- İbn Cerir et-Taberî, Tarihu't-Taberî, IV, V ve VI, ciltler. (X. ciltteki fihristlere bak.)
4- El-İsfehanî, Hılyetu'l-Evliya, IV/ 256-258.
5- Tarîhu Halîfe b. Hayyat, s. 129, 157, 184, 217, 251, 266, 298, 304
6- Şezeratu'z-Zeheb, I/85-86.
7- Fevatu'l-Vefeyat, II/167-169.
8- Ahmed b. Hasen b. Ali b. el-Hatib, s. 80-81
9- Muhammed b. Habib, el-Muhabber, s. 305, 387
10- Ferid Vecdi, Dairetu'l-Maarif, V/373-473.

MUHAMMED B. SÎRÎN

"Takvası fıkhından, fıkhı takvasından üstün,
Muhammed b. Sîrîn'den başka hiç kimseyi görmedim."

Murîk El-Iclî

Sîrîn, Enes b. Malik (r.a.) onu hürriyetine kavuşturduktan ve mesleği ona bol ve iyi kazanç getirir olduktan sonra dininin yarısını tamamlamaya (evlenmeye) karar verdi... O sağlam tencereler yapan usta bir bakırcıydı...

Safiyye adında, müminlerin emîri Ebu Bekir'e ait bir cariyeyi almak istemişti...

Safiyye, gençliğinin baharında, yüzü ve gönlü parlak, huyu güzel, onu tanıyan bütün Medineli kadınlar tarafından sevilen bir cariyeydi.

Kadınlardan onu en çok sevenler, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hanımları, özellikle de Hz. Aişe'ydi.

*

Sîrîn, Müminlerin emîrine gitti ve azatlı cariyesi Safiyye'yi istedi.

Hz. Ebu Bekir (r.a.), kızına talip olan kişinin halini araştıran şefkatli baba gibi cariyesine talip olan kimsenin dinini ve ahlâkını araştırmaya başladı...

Bunda bir gariplik yoktu. Çünkü Safiyye, Ebu Bekr'in çocuğu demekti. Bütün bunlardan başka o, Allah'ın kendisine verdiği bir emanetti...

Sîrîn'in durumunu ve hayatını sıkı bir şekilde araştırıp takip etmeye başladı.

Onu sorduğu kişilerin başında Enes b. Malik vardı.

Enes ona şu cevabı verdi:

— "Ey müminlerin emîri! Safiyye'yi ona ver. Ona bir zarar gelmesinden kork. Ben Sîrîn'i ancak dini sağlam, ahlâkı güzel ve mert bir kimse olarak tanırım...

Sîrîn'in benimle münasebeti, Halid b. Velîd'in onu kırk kişiyle birlikte Aynu't-Temr [1] savaşında esir edip Medîne'ye getirdiğinde başlamıştı...

Sîrîn benim payıma düşmüş...

Ben de onun payına düşmüştüm..."

*

Hz. Ebu Bekir (r.a.) Safiyye'nin Sîrîn'le evlenmesini uygun görmüştü.

Şefkatli bir babanın sevgili kızına iyilik yaptığı gibi ona iyilikte bulunmaya karar verdi ve onun evliliği için Medîne'deki genç kızlardan pek azına nasip olan bir düğün yaptı.

Onun düğününe ashab-ı kiramdan büyük bir topluluk katılmıştı.

Onların arasında, Bedir savaşına katılan on sekiz sahabî vardı...

Onun için Rasûlullah'ın (s.a.v.) vahiy kâtibi Übeyy b. Ka'b dua etmişti...

Orada hazır olanlar onun duasına amîn demişlerdi...

Kocasıyla zifafa gireceği zaman Safiyye'yi müminlerin annelerinden üçü süslemişti...

---

1 Aynu't-Temr: Kûfe'nin batısında bir yer. Hz. Ebu Bekir zamanında orayı Halid b. Velîd fethetmiştir.

Anne ve babaya, yirmi yıl sonra tabiîn'in en büyük isimlerinden ve müslümanların benzersizlerinden birisi olan bir erkek çocuk verilmesi bu mübarek evliliğin semerelerindendi. İşte o çocuk Muhammed b. Sîrîn'di.

Geliniz, bu yüce tabiînin hayat hikâyesini başından itibaren alalım...

Muhammed b. Sîrîn müminlerin emîri Osman b. Affan'ın hilafetinin bitmesinden iki sene önce doğmuştu.

Köşelerinin her yerinden takva ve dindarlık kokusu yayılan bir evde terbiye edilmişti...

Akıllı çocuk erginlik çağına yaklaşınca Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidinin Zeyd b. Sabit, Enes b. Malik, İmran b. el-Husayn, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. ez-Zübeyr ve Ebu Hureyre gibi hayatta kalan sahabîler ve büyük tabiîlerle dolu olduğunu gördü.

Susuz kimsenin pınara atıldığı gibi onlara atıldı. Onlardan Allah'ın kitabı konusundaki ilimlerini, Allah'ın dini konusundaki anlayışlarını, kafasını hikmet ve ilimle, ruhunu doğruluk ve hidayetle dolduran Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadislerini aldı...

Daha sonra bu aile biricik oğullarıyla birlikte Basra'ya gitti ve orayı vatan edindi...

*

Basra o gün, genç, taze bir şehirdi...

Müslümanlar onu Hz. Ömer'in halifeliğinin sonlarında kurmuştu.

Orası, Irak ve İran halkından Allah'ın dinine bağlı müslümanların ekseriyetini temsil ediyordu.

Allah yolunda savaşan müslüman orduların askerî bir merkeziydi...

Orası, Irak ve İran halkından Allah'ın dinine girenler için eğitim ve öğretim merkezlerinden birisiydi...

Orası, sanki ebediyyen yaşayacakmış gibi dünya için, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalışan ciddi İslâm toplumuna ait bir tabloydu...

*

Muhammed b. Sîrîn, Basra'daki yeni hayatında birbirine paralel iki yola girdi.

Gününün yarısını ilim ve ibadete...

Diğer yarısını da kazanmaya ve ticarete ayırmıştı.

Sabah olup dünya Rabbinin ışığıyla parlayınca, öğretmek ve öğrenmek üzere Basra camiine...

Gün yükselince camiden alış-veriş yapmak üzere çarşıya giderdi.

Gece olup karanlık çökünce evinin mihrabına durur, Kur'an cüzlerinin üzerine eğilir, Rahman'ın korkusundan gözünün ve kalbinin yaşlarıyla ağlardı...

Ailesi ve yakın komşuları, şah damarını koparacak şekilde ağlamasını duyduklarında ona acırlardı.

Alış-veriş için gündüz çarşıda dolaşırken, halka daima ahireti hatırlatır, onlara dünyayı tarif ederdi...

Onlara etkili, orijinal sözler söyler ve Allah'a yaklaştıracak şeyleri gösterir, aralarında çıkan anlaşmazlıkları çözerdi...

Zaman zaman onlara heybet ve vakarından hiçbir şey kaybetmeksizin perişan gönüllerinden kederi silen tatlı sözler söylerdi...

Azîz ve Celîl olan Allah ona hidayet ve iyi hal vermiş, ona kabul edilirlik ve tesirli olmayı lütfetmişti...

Dalgın ve gafil bir halde olan halk, çarşıda onu gördüklerinde, dalgınlıklarından uyanırlar, Azîz ve Celîl olan Allah'ı hatırlarlar, kelime-i tevhîd ve tekbîr getirirlerdi...

*

Günlük hayatı, insanlar için en iyi yol göstericiydi... Ticaret yaparken iki durumla karşılaşsa, dünyasına dokunan bir zarar olsa bile, dîni için sağlam olanı alırdı...

*

Dinin sırlarını anlamadaki titizliği, helâl ve helâl olmayan şeylere bakmadaki doğruluğu, onu, zaman zaman insanlara garip gelen bazı davranışlara sevk ederdi...

Bunlardan birisi şöyledir:

Bir adam -yalan olarak- onda, iki dirheminin olduğunu iddia etti...

O da o adama iki dirhemi vermeyi kabul etmedi...

Adam ona:

— "Yemin eder misin?" dedi.

Halbuki adam, iki dirhem yüzünden onun yemin etmeyeceğini zannediyordu.

İbn Sîrîn:

— "Evet" dedi ve yemin etti.

Halk ona şöyle dedi:

— "Ebu Bekir! İki dirhem yüzünden mi yemin ediyorsun?! Halbuki dün senden başka kimsenin şüphelenmediği bir konuda şüphe duyup kırk bin dirhemi bırakan kişisin sen..."

O da:

— "Evet, yemin ediyorum... Çünkü, haram olduğunu bile bile ona haram yedirmek istemiyorum."

*

İbn Sîrîn'in toplantıları, hayır, iyilik ve öğüt toplantılarıydı...

Birisi onun yanında bir kötülükle anıldığında, hemen onu bildiği iyi bir haliyle anardı.

Birisi öldükten sonra Haccac'a [1] sövdüğünü duyunca ona dönüp şöyle demiştir:

— "Sus, kardeşimin oğlu! Haccac Rabbine gitti... Sen Azîz ve Celîl olan Allah'ın huzuruna geldiğin zaman dünyada işlediğin en basit günahın sana Haccac'ın işlediği en büyük günahtan daha ağır olduğunu göreceksin...

---

1 Haccac: Haccac b. Yusuf es-Sekafî'dir. Emevîlerin zorba ve katı valilerinden biridir. Tarihçiler onun zorbalığı, katılığı ve hemen öldürdüğü konusunda çok söz söylemişlerdir.

O gün her birinizin kendine yetecek durumu olacaktır.

Ey kardeşimin oğlu! Bil ki, Azîz ve Celîl olan Allah, Haccac'a haksızlık eden kimselerden onun hakkını aldığı gibi, Haccac'ın haksızlık ettiği kimselerin hakkını da ondan alacaktır...

Bugünden sonra birisine sövmekle kendini meşgul etme..."

*

Birisi ticaret için yolculuğa çıkarken onunla vedalaşmaya geldiğinde ona şöyle derdi:

"Kardeşimin oğlu! Azîz ve Celîl olan Allah'tan kork...

Sana helâl yoldan takdir edileni ara... Bil ki, eğer onu helâl olmayan yoldan ararsan, sana takdir edilenden daha fazlasını elde edemezsin."

Muhammed b. Sîrîn'in Emevî valilerine karşı hakikati haykırıp Allah Rasûlü ve müslümanların imamları için samimi nasihatlarda bulunduğu meşhur davranışları vardı.

Bunlardan birisi şöyledir. Emevîlerin büyük adamlarından Kufe ve Basra'nın valisi Ömer b. Hübeyre onun ziyaretine gelmesini bildirdi. Yeğeniyle birlikte onun yanına gitti.

Muhammed b. Sîrîn gelince vali onu buyur etti, onlara ikramda bulundu. Vali, İbn Sîrîn'e dînî ve dünyevî birçok konuda soru sorduktan sonra şöyle dedi:

— "Memleketinin halkını ne halde bıraktın, Ebu Bekir (Muhammed İbn Sîrîn)?!" dedi.

İbn Sîrîn ona şu cevabı verdi:

— "Onları aralarında zulüm yayılmış, sen de onları unutmuş bir halde bıraktım..."

Yeğeni buna omuz silkti...

Ona dönüp şöyle dedi: "Onlardan sorumlu olan sen değilsin, ama ben onlardan sorumluyum..." Daha sonra şu ayeti okudu: Bir de şahitliği gizlemeyin. Kim onu gizlerse, şüphesiz kalbi günah işlemiş olur." [1]

1 Bakara Suresi, 283.

Toplantı sona erince Ömer b. Hübeyre onu karşılarken gösterdiği saygıyla uğurladı...

Ona, içinde üç bin dînar bulunan bir kese gönderdi. Ama İbn Sîrîn onu almadı.

Yeğeni ona şöyle dedi:

— "Seni valinin bağışını almaktan alıkoyan nedir?!"

Şöyle cevap verdi:

— "Bana hakkımdaki iyi zannından dolayı bağışta bulundu. Eğer ben, onun zannettiği gibi iyi kimselerdensem bana kabul etmemek yaraşır... Eğer zannettiği gibi değilsem, bunu kabul etmemek benim için daha uygundur..."

*

Azîz ve Celîl olan Allah, Muhammed b. Sîrîn'in azim ve sabrını denemek istedi ve onu müminlerin karşılaştıkları işkence ve eziyetlerle karşılaştırdı...

Bunlardan birisi şöyledir: Bir defasında o, veresiye kırk bir dinara bir yağ satın almıştı...

Yağ tulumlarından birini açınca, içinde kokmuş ölü bir fare buldu.

Kendi kendine şöyle dedi:

"Yağların hepsi aynı yerde sıkılmıştı. Pislik sadece bu tuluma mahsus değildir... Eğer ben kusuru sebebiyle [1] satıcıya geri verirsem belki o yağı halka satar..."

Daha sonra bütün yağları döktü...

Bu olay, başına gelen büyük bir zarardan şikayet ettiği sırada olmuştu...

Boynuna borç bindi. Yağ sahibi ondan parasını istedi ve o da meselenin aslını söylemedi...

Yağ sahibi meseleyi valiye ulaştırdı. Vali halini düzeltinceye kadar İbn Sîrîn'in hapsedilmesini emretti.

1 Aslında, kusuru sebebiyle malı geri vermek müşterinin haklarındandır.

Uzun zaman hapiste kalınca, gardiyan onun dindarlığını bildiği, çok müttaki ve çok ibadet ettiğini gördüğü için, İbn Sîrîn'e şöyle dedi:

— "Şeyh! Gece olunca ailenin yanına git ve geceyi onlarla birlikte geçir... Sabah olunca, buraya dön... Serbest bırakılıncaya kadar buna devam et."

Ona şu cevabı verdi:

— "Hayır, vallahi yapamam..."

Gardiyan:

— "Allah iyiliğini versin, niye?!" dedi.

Ona şu cevabı verdi:

— "Amire hıyanette sana yardım etmemek için..."

*

Enes b. Malik (r.a.) öleceği zaman, öldükten sonra kendisini Muhammed b. Sîrîn'in yıkamasını ve namazını onun kıldırmasını vasiyet etti. O hâlâ hapisteydi.

Enes vefat edince halk valiye gidip Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahabisinin ve hizmetkarının vasiyetini haber verdiler. Vasiyeti yerine getirmek için onun serbest bırakılmasını istediler. İzin verildi.

Muhammed b. Sîrîn onlara şöyle dedi:

"Alacaklıdan izin alınıncaya kadar çıkmam. Ben onun bendeki hakkı yüzünden hapsedildim."

Alacaklı da ona izin verdi.

Böyle olunca hapishaneden çıktı. Enes'i yıkadı, kefenleyip namazını kıldırdı...

Yine hapishaneye döndü...

Ailesini görmeye gitmedi...

*

Muhammed b. Sîrîn yetmiş yedi yaşına kadar yaşamıştır...

Ölüm gelince, onu, dünya yükü hafif, ölümden sonrasına ait azığı çok olarak buldu...

Büyük kadın abidlerden Hafsa Bint Raşid şöyle anlatır:

"Mervanü'l-Mahmelî bizim komşumuzdu. O çok ibadet eden ve Allah'tan çok korkan birisiydi... Ölünce ona çok üzüldük. Rüyamda onu gördüm ve şöyle dedim:

— "Ebu Abdillah, Rabbin sana ne yaptı?"

Şöyle cevap verdi.

— "Beni cennete soktu."

— "Sonra ne yaptı?" dedim.

— "Sonra ashab-ı yemin'in (amel defteri sağ tarafından verilenler) yanına yükseltildim" dedi.

— "Sonra ne yaptı?" dedim.

— "Sonra Mukarrabin'in yanına yükseltildim" dedi.

— "Orada kimleri gördün?" dedim.

— "Hasenu'l-Basrî'yle Muhammed b. Sîrîn'i" dedi. [1]

1 Muhammed b. Sîrîn'le ilgili geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız.
1- İbn Sa'd, et-Tabakatu'l-Kubra, III/358; IV/333, VI/27, VII/II, 19, 154, VIII/246 ve başka sayfalarda. (Fihristlere ait cilde bak.)
2- İbnu'l-Cevzî, Sıfatu's-Safve, III/241-248.
3- El-Isfehanî, Hılyetu'l-Evliya, II/263-282.
4- El-Hatîbu'l-Bağdadî, Tarîhu Bağdad, V/ 331.
5- Şezeratu'z-Zeheb, I/138-139.
6- İbn Hallikan, Vefeyatu'l-A'yan, İbn Hallikan, III/321, 322.
7- Ahmed b. Hasen b. Ali b. el-Hatib, s. 109
8- Es-Safedî, el-Vafî bi'l-Vefeyat, III/146.
9- Tabakatu'l-Huffaz, III/9.

RABİATU'R-RE'Y

"Sünneti, Rabîa'dan daha iyi ezberleyen kimse görmedik."

İbnu'l-Maceşun

Şimdi de hicretin elli birinci senesindeyiz.

Müslüman birlikleri yeryüzünün doğu ve batısındaki yollarda yürüyorlar.

Onlar insanlığa temel inancı götürüyorlar, insanlığa şefkatli ve ıslah edici eli uzatıyorlar...

İnsan toplulukları arasında, insanı insana tapmaktan kurtaran, sevgisini, tek ve ortaksız Allah'a veren yolu genişletiyorlar.

İşte Horasan valisi, Sicistan fatihi, muzaffer komutan ve yüce sahabî Rabî' b. Ziyad el-Harisî [1] Allah yolunda savaşan ordusunun başında yürüyor.

Beraberinde kahraman kölesi Ferruh da vardı.

Allah ona, Sicistan ve başka yerlerin fethini nasip ettikten sonra şerefli hayatını Seyhun nehrini geçmekte ve Maveraunnehir ülkeleri denilen, bölgelerin tepelerinde tevhid bayraklarını dalgalandırmakla bitirmeye karar vermişti.

1 Hayatı, bu kitabın 1. cildinde anlatılmıştır.

❀

Rabî' b. Ziyad kararlaştırılan savaş için hazırlığını yaptı...

Düşmanın üzerine yürüyeceği zamanı ve mekanı tasarladı...

Savaş başlayınca Rabî' ve cesur askerleri tarihin daima övgü ve saygıyla zikrettiği kahramanlıklar gösterdiler.

Ferruh savaş meydanlarında çeşitli kahramanlık ve atılganlıklar gösterdi. Rabî' bunlardan dolayı çok memnun oldu ve onun meziyetlerini daha da takdir etti.

Müslümanlar için kesin bir zafer yolu gözükünce, düşmanlarının ayaklarını titrettiler, saflarını bozup topluluklarını dağıttılar...

Türk ülkesine geçişlerine ve Çin topraklarına doğru atılmalarına ve çok uzaklara gitmelerine engel olan nehri geçtiler...

Büyük komutan nehri geçip, ayakları öbür kıyıya basar basmaz hemen askerleriyle birlikte nehrin suyuyla abdest aldı...

Kıbleye yönelip zaferi veren Allah'a şükretmek için iki rekat namaz kıldılar.

Büyük komutan savaşta gösterdiği kahramanlıklardan dolayı kölesi Ferruh'u mükâfatlandırdı.

Onu azad etti...

Alınan bol ganimetlerden payını ayırdı.

Ayrıca kendi tarafından birçok şey ilâve etti...

❀

Bu güzel günden sonra Rabî' b. Ziyad el-Harîsî'nin hayatı uzamadı...

Büyük hayalini gerçekleştirdikten iki yıl sonra, eceli geldi...

O, Rabbinden hoşnut, Rabbi de ondan hoşnut olarak Rabbine kavuştu.

Kahraman ve yürekli delikanlı Ferruh, payına düşen ganimetleri büyük komutanın ona bağışladığı cömertçe bağış, bunların üstünde

değerli hürriyeti, şahane kahramanlıklarla dolu ve savaşların tozunu başına taç yapmış hatıralarıyla Medine-i Münevvere'ye döndü.

Ferruh, Medine'ye yerleştiğinde yerinde duramayan, hareketli ve canlı bir delikanlıydı...

O otuzuna doğru ilerliyordu...

Ferruh kendisine, içinde oturacağı bir ev ve birlikte yaşayacağı bir hanım almaya karar verdi...

Medine'deki evlerin ortasından bir ev satın aldı.

Akıllı, ahlâklı, dindar ve aynı yaşlarda bir hanım seçti.

Ferruh Allah'ın kendisine lütfettiği evinde mesuddu.

Hanımıyla birlikte, umduğunun üstünde kolaylık, rahatlık ve iyiliklerle karşılaştı.

Fakat, bütün meziyetlerine rağmen bu neşeli ev, Allah'ın verdiği güzel huy ve özelliklere rağmen bu saliha (iyi) eş, bu inançlı yiğidin savaşa katılma arzusunu... kılıçların şakırtısını dinleme özlemini ve Allah yolunda cihada yeniden başlama tutkusunu yenemedi...

Ne zaman Medine'de, Allah yolunda savaşan İslâm ordusunun zafer haberleri dolaşsa onun cihada olan özlemleri tutuşur ve şehid olma arzusu artardı.

❀

Bir cuma günü Ferruh, Mescid-i Nebevî'nin hatibinin müslümanlara İslâm ordularının birçok meydanda kazandığı zaferleri müjdelediğini ve halkı Allah yolunda savaşmaya çağırdığını, Allah'ın rızasını kazanmak için ve onun dinini yüceltmek için şehitliğe teşvik ettiğini duydu. Evine döndü. Her bir yıldızın altına yayılmış müslüman sancaklarından birinin altına girmeye karar verdi.

Bu kararını hanımına bildirdi.

Hanımı ona şöyle dedi:

— "Ebu Abdirrahman! Beni ve karnımda taşıdığım bu bebeği kime bırakıyorsun?! Sen Medine'de kimsesiz birisin. Senin ne soyun, ne de sülâlen var."

Ferruh şöyle cevap verdi:

— "Seni Allah'a ve Resûlü'ne bırakıyorum...

Sana savaş ganimetlerinden biriktirdiğim otuz bin dînarı bırakı yorum... Onlara sahip ol, o parayı işletip çoğaltmaya çalış. Ben sağ salin dönünceye kadar veya arzu ettiğim şehitliği Allah bana verinceye kada o paradan kendin ve çocuğuna günün şartlarına uygun harcamay yap..."

Daha sonra Ferruh ona veda edip ayrıldı...

Namuslu ve iffetli hanım, kocası gittikten birkaç ay sonra doğum yaptı.

Parlak ve tatlı yüzlü, görenin hoşuna giden bir çocuk doğurmuştu. Nerdeyse babasının ayrılığını unutturacak kadar büyük bir sevinç duydu...

Çocuğa Rabîa adını koydu.

❀

Küçük yavrunun üzerinde çocukluğundan itibaren soyluluk alâmetleri belirdi. Hareketlerinde ve sözlerinde zekâ alâmetleri görüldü. Bunun üzerine annesi onu öğretmenlere teslim etti ve onlara çocuğu güzelce yetiştirmelerini söyledi.

Onun için terbiyeciler getirtip ona sağlam bir terbiye vermelerini söyledi.

Çocuk çok geçmedi, okuma ve yazmasını ilerletti.

Daha sonra Azîz ve Celîl olan Allah'ın kitabını ezberledi. Onu Muhammed'in (s.a.v.) kalbine indirdiği şekilde taptaze okumaya başladı.

Ezberleyebildiği kadar da Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadisinden ezberledi.

Arapların sözlerinden ezberlenmeye değer olanları ezberledi.

Din işlerinden öğrenilmesi gerekenleri öğrendi.

❀

Rabîa'nın annesi, oğlunun öğretmen ve terbiyecilerine bol bol para ve hediyeler verdi.

Oğlunun ilminin arttığını gördükçe onlara iyilik ve ikramını artırıyordu...

Çocuğun annesi, babasının dönmesini bekliyor, oğlunu kendisi ve kocası için sevinç vesilesi yapmaya çalışıyordu.

Fakat Ferruh uzun zaman dönmedi.

Daha sonra hakkında dedikodular dolaşmaya başladı.

Bazıları, onun düşmanların ellerine esir düştüğünü söylüyordu.

Bir kısmı da, onun serbest olduğunu hâlâ cihada devam etmekte olduğunu söylüyordu.

Savaş meydanlarından dönen üçüncü bir grup da şöyle dedi: "O istediği şehitliğe nail oldu."

Rabîa'nın annesine göre, haberler kesildiği için bu son söz geçerli oldu. Buna çok üzüldü.

Daha sonra Allah'tan onun için ecir diledi...

❀

O gün Rabîa erginlik çağına yaklaşmış ve gençliğin yollarına girmişti.

Nasihatçiler annesine şöyle dediler:

"İşte Rabîa, böyle bir gencin tamamlaması gereken okuma ve yazmasını tamamladı. Akranlarından fazla olarak o, Kur'an'ı ezberledi ve hadis rivayet etti.

Eğer onun için mesleklerden birini seçersen, o mesleğinde ilerlemekte gecikmez ve hemen mesleğinin kazançlarından sana ve kendisine harcar."

Annesi şu cevabı vermişti:

"Allah'tan ona, dünyada iyi geçim, ahirette de iyi son diliyorum..."

Rabîa kendisine ilmi seçmiş, hayatta olduğu sürece öğrenci ve öğretmen olarak yaşamaya karar vermişti.

❀

Rabîa kendisine çizdiği yolda gevşeklik ve acizlik göstermeden yürüdü. Susuzların tatlı pınarlara atıldığı gibi Medine'deki mescidi dolduran ilim halkalarına atıldı.

Başlarında, Rasûlullah'ın (s.a.v.) hizmetini gören Enes b. Malik olmak üzere sahabe-i kiramın hayatta kalanlarına sarıldı.

Yine başlarında: Saîd b. el-Müseyyeb, Şamlı Mekhul ve Seleme b. Dînar olmak üzere tabiînin ilk grubundan ilim ve hadis aldı.

Gece gündüz hiç durmadan çalışmaya devam etti. Öyle ki bitkin ve yorgun düştü.

Bu konuda birisi onunla konuşup kendisine acımasını söylediği zaman şu cevabı verirdi:

Şeyhlerin şöyle dediğini duyduk: "İlim ancak, kendini tamamen ona verdiğin zaman birazını sana verir..."

Çok geçmedi onun adı yükseldi, yıldızı parladı ve arkadaşları çoğaldı.

Öğrencileri ona tutuldu. Kavmi onu kendilerine efendi yaptı.

Medîne aliminin hayatı sakin ve rahat yürüyordu.

Günün yarısı evinde, ailesi ve dostlarıyla...

Diğer yarısı da Peygamber'in (s.a.v.) mescidinde ilim meclislerinde ve halkalarında geçiyordu...

❀

Günleri birbirine benzer bir şekilde geçerken, başına hesapta olmayan bir şey geldi...

Mehtaplı bir yaz gecesinde Medîne-i Münevvere'ye altmış yaşını doldurmuş bir atlı geldi.

Atının sırtında, evine gitmek üzere Medine'nin sokaklarında yürüyordu. Evi, hâlâ gitmeden önceki halini koruyor muydu, yoksa günler ona yapacağını yapmış mıydı...

Oradan ayrılalı otuz veya otuza yakın yıl geçmişti.

Kendi kendine, o evde bıraktığı genç karısının şimdi ne yaptığını, karnındaki bebeği erkek mi yoksa kız mı doğurduğunu, bebeğin ölü mü yoksa diri mi olduğunu, eğer diriyse, ne durumda olduğunu merak ediyordu?

Buhara, Semerkand ve etrafındaki yerleri fethetmek için giden İslâm ordularıyla birlikte Allah yolunda savaşmaya giderken, biriktirdiği ganimetlerden hanımına bıraktığı büyük meblağın ne olduğunu da merak ediyordu.

Medine'nin cadde ve sokakları hâlâ gidip gelenlerle doluydu.

Halk yatsı namazını az önce eda etmişti.

Fakat karşısına çıkanlardan hiçbiri onu tanımıyor, ona aldırış etmiyor, zayıf atına ve omzundan sarkan kılıcına dönüp bakmıyordu.

Aslında, İslâm şehirlerinde oturanlar Allah yolunda savaşmaya giden veya ondan dönen mücahitlerin görünüşüne alışmışlardı.

Fakat bu durum atlının üzüntüsünü uyandırmaya ve şüphelerinin artmasına sebep oldu.

Atlı, bu düşünceler içinde yüzerek değişen sokaklardaki yolunu aramak için yürürken ansızın kendini evinin önünde buldu...

Kapıyı yarı açık bir halde buldu. Sevincinden acele edip ev halkından girmek için izin istemedi...

Kapıdan girdi ve evin avlusuna doğru ilerledi...

Ev sahibi kapının gıcırtısını duydu ve çardaktan baktı. Ay ışığında, kılıcını çıkaran, geceleyin evine saldırmak üzere mızrağını elinde tutan bir adam gördü.

Genç hanımı, yabancı adamın görebileceği yakın bir yerde duruyordu.

Hızla yanına inip şöyle dedi:

— "Allah'ın düşmanı! Gece karanlığında gizlenip evime ve namusuma mı saldırmak istiyorsun."

Onun konuşmasına fırsat vermeden, inine kötülükle yaklaşıldığında saldıran aslan gibi ona saldırdı...

Her ikisi de birbirinin üzerine atıldılar, gürültüleri artınca, etraftaki komşular her taraftan eve doğru koşuştular.

Yabancı adamın etrafını halka şeklinde kuşattılar ve böylece komşularına yardım etmiş oldular...

Ev sahibi onu yakalayıp elini boğazına dayadı ve şöyle dedi:

— "Vallahi! Seni ancak valinin yanında serbest bırakırım, Allah'ın düşmanı!"

Adam şöyle dedi:

— "Ben Allah'ın düşmanı değilim...

Hiçbir günah da işlemedim...

Bu benim evimdir, elimin emeğidir. Kapısını açık buldum ve içeri girdim..."

Sonra halka dönüp şöyle dedi: "Ey cemaat! Beni dinleyin... Bu ev, benim evimdir... Ben onu kendi paramla satın aldım... Ey cemaat! Ben Ferruh'um. Komşular arasında otuz yıl önce Allah yolunda savaşmak üzere giden Ferruh'u tanıyan kimse kalmadı mı?!"

Ev sahibinin annesi uyuyordu, gürültüye uyanıp çardağın penceresinden baktı ve kocasını gördü.

Hayretten neredeyse dili tutulmuştu, fakat çok geçmeden şöyle dedi:

— "Onu bırakın... Bırak onu Rabîa!

Oğlum! Bırak onu... O senin babandır...

Komşular! Ondan ayrılın. Allah iyiliğinizi versin.

Ebu Abdurrahman! Dikkat et...

Karşındaki kimse senin oğlun ve ciğer parendir."

Onun sözlerini duyar duymaz Ferruh, Rabîa'ya dönüp kucakladı ve bağrına bastı...

Rabîa da Ferruh'a dönüp ellerini, boğazını ve başını öpmeye başladı...

Bir süre sonra oradakiler de onları yalnız bıraktılar.

Rabîa'nın annesi, çeyrek asra yakın bir süre onunla ilgili haberler kesildikten sonra bu dünyada karşılaşacağını hiç ummadığı kocasına hoş geldin demek için indi.

❀

Ferruh hanımının yanına oturdu ve ona başına gelenleri anlatmaya ve kendisinden haber alamamalarının sebeplerini açıklamaya başladı...

Fakat hanımı, onun söylediklerinin çoğunu, zihnini meşgul eden bir şeyden dolayı duymuyordu. Kocasının bıraktığı bütün parayı harcamasından dolayı kızmasından korkması, ona kavuştuğuna ve onu oğluyla bir araya getirmesine dair olan sevincini bozmuştu...

Kendi kendine şöyle diyordu:

"Eğer şimdi bana, emanet olarak bırakıp günün şartlarına göre harcamamı istediği bu büyük meblâğı sorarsa ve ben de ona, paradan hiçbir şey kalmadığını söylersem, nasıl davranır?

Bana bıraktığı parayı oğlunun eğitim ve öğretimine harcadığımı söylersem, inanır mı acaba?

Bir çocuğa yapılan harcama otuz bin dinar tutar mı?!

Oğlunun elinin buluttan daha cömert olduğuna, onun ne bir dinar ne de bir dirhem üzerinde durduğuna, bütün Medine'nin onun binlerce kardeşine harcamada bulunduğunu bildiğine inanır mıydı?"

Rabîa'nın annesi bu düşüncelere dalmış bir haldeyken kocası ona dönüp şöyle dedi:

— "Dört bin dinar daha getirdim... Sana bıraktığım parayı çıkar da bunu ona ilave edelim ve yaşadığımız sürece geliriyle geçinebileceğimiz bir bahçe veya ev satın alalım."

Rabîa'nın annesi başka bir şeyle meşgul görünüp ona hiçbir cevap vermedi.

Kocası isteğini tekrarladı:

— "Haydi... Para nerede? Yanımdakini ona ilave edeyim."

Rabîa'nın annesi:

— "Onu konulması gereken yere koydum. İnşallah bir kaç gün sonra onu, senin için çıkaracağım."

Müezzinin sesi aralarındaki konuşmayı kesti.

Ferruh ibriğine koştu, abdest aldı. Kapıdan hızla çıkmaya çalışırken:

— "Rabîa nerede?" dedi.

Ona şöyle cevap verdiler:

— "Ezanı duyar duymaz senden önce camiye gitti, senin cemaate yetişebileceğini zannetmiyoruz."

❀

Ferruh mescide vardı, imamın namazı bitirmek üzere olduğunu gördü ve namazını kıldı.

Daha sonra Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kabrine doğru gitti ve ona selâm verdi.

Oradan Ravza-i Mutahhara'ya döndü. Gönlünde oranın özlemi ve orada namaz kılma arzusu vardı.

Kendisi için orada bir yer seçti.

Nafile namaz kılmaya başladı. Kılabildiği kadar namaz kıldı ve edebildiği kadar dua etti.

Mescidden ayrılmaya niyet ettiğinde avlusunun, daha önce bir benzerine şahit olmadığı bir ilim toplantısı sebebiyle tıklım tıklım dolu olduğunu gördü.

Müslümanların bir şeyhin etrafında halka halka toplandıklarını ve alanda ayak basacak bir yer bırakmadıklarını gördü.

İnsanlar arasında gözünü gezdirdi. Gördü ki aralarında sarıklı ve yaşlı şeyhler vardı...

Görünüşleri mevki ve makam sahibi olduklarını gösteren vakar sahibi kişiler de vardı.

Kalemleri ellerinde, diz çökmüş, şeyhin söylediklerini inciler toplarcasına kapmaya başlayan, kıymetli şeylerin korunduğu gibi onları defterlerinde koruyan birçok genç vardı.

İnsanlar, sanki tepelerinde kuş varmış gibi sessiz bir şekilde söylediği her sözü duymak için gözlerini şeyhin oturduğu yere çevirmişlerdi. Mübelliğler (tebliğ edenler) de şeyhin söylediklerini cümle cümle naklediyorlar, ne kadar uzakta olursa olsun hiç kimse onun sözlerini kaçırmıyordu.

Ferruh ders veren şeyhin yüzünü tanımaya çalıştı, ama uzak olduğu için buna muvaffak olamadı.

Onun güzel konuşmasına, adetâ fışkıran ilmine ve görülmemiş hafızasına hayran kaldı.

Hele huzurundaki insanların şeyhe gösterdikleri saygı ona dehşet verdi.

Çok geçmedi, şeyh toplantıyı bitirdi ve ayağa kalktı.

İnsanlar ona doğru koşup etrafında yığıldılar, mescidin dışına kadar onu uğurlamak için peşine düştüler.

Ferruh yanında oturan birine dönüp:

— "Allah aşkına, bana söyler misin? Şeyh kimdir?!"

Adam garipseyerek:

— "Sen Medineli değil misin?" dedi.

Ferruh:

— "Medineliyim" diye cevap verdi.

Adam:

— "Medine'de şeyhi tanımayan mı var?!" dedi.

Ferruh:

— "Onu tanımıyorsam, beni mazur gör. Otuz yıla yakın Medine'den uzakta idim. Daha dün döndüm" dedi.

Adam:

— "Zararı yok... Biraz yanıma otur da bu şeyhi sana anlatayım" dedi.

Sonra anlatmaya başladı: "Kendisini dinlediğin şeyh tabiînin ileri gelenlerinden ve müslümanların büyüklerinden biridir. Ayrıca Medine'nin muhaddisi, fakihi ve yaşının küçüklüğüne rağmen oranın imamıdır."

Ferruh:

— "Maşallah, la havle velâ kuvvete illa billah" dedi.

Adam konuşmaya devam etti:

— "Onun meclisi -gördüğün gibi- Malik b. Enes, [1] Ebu Hanife en-Nu'man, Yahya b. Saîd el-Ensarî, Süfyan es-Sevrî, Abdurrahman b. Amr el-Evzaî, el-Leys b. Sa'd ve daha nicelerini biraraya getiriyor."

Ferruh:

— "Ancak sen..." dedi.

Adam sözünü tamamlamasına fırsat vermedi ve konuşmaya devam etti:

— "Bütün bunların üstünde o, güzel ve yumuşak huylu, alçak gönüllü ve eli açık bir efendidir...

Medine halkı ondan daha cömert, dünya malından, onun kadar uzak duran, Allah'ın yanındakini onun kadar isteyen kimseyi tanımamıştır."

Ferruh:

— "Ama sen bana onun ismini söylemedin" dedi.

Adam:

— "O Rabîatu'r-rey'dir" dedi.

Ferruh:

"Rabîatu'r-rey mi?" diye sordu.

Adam:

"Evet, onun adı Rabîa'dır... Fakat Medineli alim ve şeyhler onu Rabîatu'r-rey diye çağırırlar, çünkü onlar bir meselede Allah'ın Kitabında ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadisinde bir nass (hüküm) bulamazlarsa ona başvururlardı...

O da konuyu derinliğine araştırır...

Hakkında nass bulunmayanı, hakkında nass bulunana kıyas eder...

Çözemedikleri konuda, kalpleri rahat edecek bir şekilde onlara hüküm getirirdi..."

Ferruh üzgün bir şekilde:

---

1 Malik İbn Enes: Malikî mezhebinin imamıdır. Ebu Hanife en-Nu'man da Hanefi mezhebinin imamıdır.

— "Fakat sen bana onun soyadını söylemedin" dedi.

Adam söyle cevap verdi:

— "O, Ebu Abdirrahman künyeli Rabîa b. Ferruh'tur...

Babası, Allah yolunda savaşmak üzere Medine'den ayrıldıktan sonra doğdu... Onun terbiye ve yetişmesini annesi üzerine aldı...

Namazdan az önce halkın; babası dün gece gelmiş dediklerini duydum."

O sırada, Ferruh'un gözlerinden iri iri iki damla gözyaşı düştü.

Adam gözyaşlarının niye düştüğünü anlayamadı.

Ferruh, adımlarını hızlandırarak eve doğru yürüdü.

Rabîa'nın annesi onu, gözleri yaş dolu olarak gördü ve şöyle dedi:

— "Neyin var Ebu Rabîa?"

Ferruh:

— "Bende sadece iyilik var... Oğlumuz, Rabîa'yı daha önce hiç kimsede görmediğim ilim ve şeref mevkisinde gördüm" dedi.

Rabîa'nın annesi fırsatı ganimet bilip:

— "Hangisini daha çok seviyorsun... Otuz bin dinarı mı yoksa oğlunun ulaştığı bu ilim ve şerefi mi?" dedi.

Ferruh:

— "Vallahi, bunu, bütün dünya malından daha çok seviyorum..." dedi.

Hanımı:

— "İşte bana bıraktığın parayı onun için harcadım. Yaptığım şeyden dolayı için rahatladı mı?!" dedi.

Ferruh:

— "Evet, Allah, benim, onun ve müslümanların adına sana en iyi mükafatı versin..." [1] diye cevap verdi.

---

1 Rabîâtu'r-Rey hakkında geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız.
1- Tezkiratu'l-Huffaz, I/148.
2- Hılyetu'l-Evliya, III/259.
3- Sıfatu's-Safve, II/83.
4- Zeylu'l-Müzîl, s. 101
5- Tarihu Bağdad, VIII/420.

RACA B. HAYVE

"Kinde'de üç kişi var ki Allah, onlar sebebiyle rahmet indirir ve onlar sebebiyle düşmanları mağlup eder... Bunlardan birisi Raca İbn Hayve'dir."

Mesleme b. Abdülmelik

Tabiîler devrinde, zamanındakilerin eşini, benzerini tanımadıkları, görmedikleri üç kişi vardı.

Sanki onlar bir buluşma yerinde buluşmuşlar, birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye etmişler, hayır ve iyilik üzere sözleşmişlerdi.

Onlar hayatlarını takva ve ilme vakfetmişlerdi.

Canlarını Allah'ın Resûlü'nün, müminlerin avam ve havassına hizmete adamışlardı.

Bunlar:

Irak'ta, Muhammed b. Sîrîn,

Hicaz'da, Kasım b. Muhammed b. Ebî Bekir,

6- Mîzanu'l-İ'tidal, I/136.
7- Et-Tac, X/141.
8- Vefeyatu'l-A'yan, I/138.
9- Tarîhu't-Taberî: X. ciltteki fihristlere bakınız.

Şam'da, Raca b. Hayve'ydi.

Geliniz, bu mübarek anları, hayırlı ve salihlerin üçüncüsü Raca İbn Hayve'yle birlikte geçirelim.

*

Raca İbn Hayve, Filistin topraklarındaki Bisan'da doğmuştu...

Onun doğumu Hz. Osman b. Affan'ın halifeliğinin sonlarında veya buna yakındı...

O Arap kabilelerinden Kinde'ye mensuptu.

Buna rağmen Raca'nın vatanı Filistin, aslı Arap, kabilesi Kinde'ydi.

Kindeli genç, küçük yaşından itibaren Allah'a itaat içinde büyümüştü. Allah onu sevmiş ve yaratıklarına sevdirmişti.

O küçüklüğünden itibaren ilim tahsiline yönelmişti.

İlim onun kalbini taze, yumuşak ve boş bulmuş, oraya girme imkânı bulup yerleşmişti.

En büyük merakı, Allah'ın Kitabı'ndan ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadisinden doya doya almaktı.

Fikri Kur'an'ın nuruyla aydınlandı...

Görüşü peygamberin getirdikleriyle nurlandı...

Göğsü, öğüt ve hikmetle doldu... Kime hikmet verilirse ona bir çok iyilik verilmiş olurdu...

Ona, Ebu Saîd el-Hudrî, Ebu'd-Derda, Ebu Umame, Ubade b. es-Samit, Muaviye b. Ebî Sufyan, Abdullah b. Amr b. el-As, Nuvas b. Seman gibi yüce sahabilerin büyük bir grubundan hadis almak nasip oldu.

Onlar, onun için hidayet lâmbaları ve irfan meşaleleriydi.

*

Şanslı delikanlı hayatı boyunca devamlı sarıldığı ve tekrar ettiği şu cümleleri kendine düstur edinmişti:

İmanın süslediği İslâm ne güzeldir...

Takvanın süslediği iman ne güzeldir...

İlmin süslediği takva ne güzeldir...

Amelin süslediği ilim ne güzeldir...

Yumuşaklığın süslediği amel ne güzeldir...

*

Raca b. Hayve, Abdülmelik b. Mervan başta, sonuncusu da Ömer b. Abdülaziz olmak üzere birçok Emevi halifesine vezir oldu.

Fakat Süleyman b. Abdülmelik ve Ömer b. Abdülmelik'le olan ilgisi onlardan önceki halifelerle olan ilgisine üstün geldi.

*

Onu, Emevî halifelerinin kalplerine, görüşündeki sağlamlık... Konuşmasındaki doğruluk... Niyetindeki samimiyet... İşleri halletmedeki hikmeti yaklaştırmıştı...

Sonra bunların hepsine, başkalarının başına üşüştüğü dünya malından uzak durmayı taç yaptı.

*

Onun Emevî halifeleriyle ilgi kurması, Allah'ın onlara en büyük rahmeti ve onlara en cömert ikramıydı.

Raca, onları hayra davet etmiş ve onlara hayrın yollarını göstermişti...

Onları kötülükten men etmiş ve onun kapılarını kapatmıştı...

Onlara hakkı göstermiş ve onlar için hakka uymanın güzel bir şey olduğunu açıklamıştı.

Onlara bâtılı tarif etmiş ve onu yapmanın kötülük olduğunu bildirmişti...

Allah için, Rasûlü için, müslümanların ileri gelenleri ve avamı için nasihatta bulunmuştu.

Raca'nın, halifelerle bir arada bulunma konusundaki usulünü aydınlatan ve onların yanındaki görevini tarif eden bir hikayesi vardı. Bu hikâyeyi bizzat kendisi anlatmaktadır:

"Süleyman b. Abdulmelik'le [1] birlikte halkın arasındaydık. Ansızın kalabalığın ortasında bize doğru gelen bir adam gördüm.

O adamın yüzü güzel ve saygı uyandıran bir tavrı vardı.

Adam safları yarmaya devam etti. Ben adamın halifeyi kastettiğinden şüphe etmiyordum. Nihayet gelip yanında durdu ve beni selâmladıktan sonra, halifeyi göstererek:

— "Ya Raca! Sen bu adam sebebiyle bir imtihandan geçirildin.

Ona yakın olmakta birçok iyilik veya birçok kötülük vardır.

Sen, ona olan yakınlığını kendin için, onun için ve halk için iyilik haline getir...

Ey Raca! Bil ki, kimin hükümdarın yanında bir itibarı varsa ve o da derdini hükümdara ulaştıramayan zayıf bir kimsenin derdini ona ulaştırırsa, Allah'la buluşma gününde Allah onu karşılar ve onun hesabını kolaylaştırır...

Şunu da hatırla ki, kim müslüman kardeşinin ihtiyacını yerine getirirse Allah da onun ihtiyacını yerine getirir.

Ey Raca! Bil ki, Allah katında en sevimli amel, müslüman bir kimsenin kalbine sevinci sokmaktır."

Ben bu sözlerini düşünüp daha çok söylemesini beklerken, halife seslendi:

— "Raca b. Hayve nerede?"

Ona doğru yöneldim ve şöyle dedim:

— "Buradayım müminlerin emîri!"

Halife bana bir şey sordu, onun cevabını bitirir bitirmez, o adama döndüm ama bulamadım...

Aradım, taradım, ne yazık halkın arasında onun izine rastlayamadım..."

---

1 Süleyman b. Abdülmelik, Emevî halifelerinin büyüklerindendir. Filistin'deki Ramle şehrini kurmuş, Bizanslılarla savaşmış ve İstanbul'u kuşatmıştır.

*

Raca İbn Hayve'nin Emevî halifelerine karşı birçok doğru tavırları vardı. Tarih onları parlak sayfalarında saklamakta ve onlar nesilden nesile aktarılmaktadır.

İşte bunlardan biri:

Bir gün o, Halife Abdülmelik İbn Mervan'ın yanındaydı. Halifeye, Emevîlere karşı kötü düşünceler besleyen bir adamdan söz edildi ve ona şöyle denildi:

— O İbnu'z-Zübeyr'i [1] tutuyor, ona yardım ediyor.

Koğucu onun halifeyi kızdıracak hareketlerini ve sözlerini saydı.

Halife:

— "Vallahi, Allah bana imkân verirse, ona şöyle şöyle yapacağım... Kılıcı mutlaka boynuna vuracağım" dedi.

Uzun zaman geçmedi, Allah halifeye fırsat verdi ve o adam karşısına getirildi...

Adamı görünce öfkeden yerinde duramaz oldu ve daha önceki sözünü hemen yerine getirmek istedi...

Raca b. Hayve kalkıp yanına gitti ve ona şöyle dedi:

— "Ey müminlerin emîri! Allah Teâla sana istediğin gücü verdi. Sen de Allah için, onun istediği affı ver..."

Bunun üzerine sakinleşip öfkesi gitti...

Adamı affedip serbest bıraktı ve ona iyilikte bulundu...

*

91 senesinde Velîd b. Abdülmelik, Raca b. Hayve'yle birlikte hacca gitti.

Medine'ye varınca Ömer b. Abdülaziz de yanlarında olduğu halde Hz. Peygamber'in mescidini ziyaret ettiler.

---

1 İbnu'z-Zübeyr: Abdullah b. ez-Zübeyr'dir. Halifelik için Abdülmelik b. Mervan'la mücadele etmiştir.

Halife tek başına ve uzun uzun Peygamber Mescidi'ni seyretmek istedi.

Çünkü eninin ve boyunun yüz arşın olması için mescidi genişletmeye karar vermişti.

Halifenin inceleme yapabilmesi için halk mescidden çıkarıldı.

Orada sadece Saîd b. el-Müseyyeb kalmıştı, çünkü muhafızlar onu çıkarmaya cesaret edemediler.

O sırada Medine valisi olan Ömer b. Abdülaziz ona birisini gönderip şunları söylettirdi:

— "Halkın çıktığı gibi sen de mescidden çıksaydın."

Saîd şöyle cevap verdi:

— "Ben mescidden ancak, her gün oradan ayrılmaya alışık olduğum vakitte ayrılırım."

Ona şöyle denildi:

— "Kalksaydın da müminlerin emirine hoş geldin deseydin."

O şöyle cevap verdi:

— "Ben buraya ancak alemlerin Rabbi için ayağa kalkmaya geldim."

Ömer b. Abdülaziz gönderdiği adamıyla Said b. el-Müseyyeb arasında geçenleri öğrenince halifeyi Saîd'in bulunduğu yerden uzak tutmaya başladı...

Raca b. Hayve halifenin aşırı sertliğini bildiği için onu sözleriyle oyalamaya başladı.

Velîd onlara şöyle dedi:

— "Bu şeyh kimdir? Saîd b. el-Müseyyeb değil mi?"

Onlar:

— "Saîd İbnu'l-Müseyyeb'tir" dediler.

Onun dindarlığını, ilmini, faziletini ve birçok özelliğini anlatmaya başladılar.

Daha sonra şöyle söylediler:

— "Eğer o, müminlerin emirinin yerini bilseydi, kalkıp yanına gelir, ona hoş geldin derdi; fakat gözleri iyi görmemektedir."

Velîd şöyle dedi:

— "Ben onun durumunu sizin anlattığınız kadar biliyorum...

Asıl bizim gidip ona hal hatır sormamız gerekir."

Daha sonra mescidin içinde dolaştıktan sonra ona gidip yanında durdu ve selâm verdi:

— "Şeyh nasıldır?" dedi.

Saîd yerinden kalkmadan:

— "Allah'ın nimeti içindedir, hamd ve şükür O'nadır. Müminlerin emiri nasıldır, onu sevdiği ve ondan hoşnut olduğu için Allah onu muvaffak kılsın..."

Velîd şöyle diyerek ayrıldı:

— "Bu insanların arta kalanıdır... Bu, bu ümmetin selefinin (öncekilerinin) arta kalanıdır..."

*

Halifelik Süleyman b. Abdülmelik'e geçince, Raca b. Hayve'nin önceki halifelerin yanındaki önemli rolünü geçen bir rolü oldu.

Yeni halife Süleyman ona çok güvenir, büyük ve küçük bütün işlerinde onun görüşünü almaya çok önem verirdi...

Raca b. Hayve'nin Süleyman b. Abdülmelik'e karşı da birçok enteresan davranışı vardı.

Ancak bunların en önemlisi, İslâm ve müslümanlar için çok önemli olan veliahdlık meselesindeki tutumu ve Ömer b. Abdülaziz'e bey'atta ona uymasıdır.

*

Raca b. Hayve şöyle anlatır:

"99 senesi Safer ayının ilk cumasında, müminlerin emiri Süleyman b. Abdülmelik'le birlikte Dabık'taydık. [1]

1 Dabık: Suriye'de Haleb yakınında bir köydür. Emeviler, Bizanslılarla savaştıklarında orada konaklarlardı. Süleyman b. Abdülmelik'in kabri de oradadır.

Kardeşi Mesleme b. Abdülmelik komutasında ve onunla birlikte oğlu Davud ve ailesinden birçok kişinin bulunduğu kalabalık bir orduyu Kostantıniyye'ye (İstanbul) göndermişti.

Kostantıniyye'yi fethedinceye veya ölünceye kadar Mercidabıktan ayrılmamaya yemin etmişti.

Cuma namazı vakti yaklaşınca halife abdest aldı, yeşil bir cübbe giydi, başına da yeşil bir sarık sardı.

Kendini beğenip gençliğiyle böbürlenen bir kimse gibi aynaya baktı...

Yaşı kırk civarındaydı...

Daha sonra müslümanlara cuma namazını kıldırmaya çıktı. Mescidden ancak hummaya (sıtmaya) tutulmuş olarak döndü.

Hastalığı gün gün ağırlaşmaya başladı.

Benden devamlı yanında bulunmamı istemişti...

Bir gün yanına girdiğimde onu mektup yazarken gördüm.

— "Müminlerin emiri ne yapıyor?" dedim.

Şöyle cevap verdi:

— "Halifeliği oğlum Eyyub'a bıraktığımı bildiren bir vasiyet yazıyorum."

Ben de şöyle dedim:

— "Ey müminlerin emiri! Halife'nin halka iyi bir insanı halife olarak bırakması onu kabrinde koruyan ve Rabbinin katındaki sözünü temize çıkaran şeylerdendir.

Oğlun Eyyub daha ergenlik çağına girmemiş bir çocuktur. Hem sen onun iyisini kötüsünden ayırt etmiş değilsin."

Biraz durakladıktan sonra şöyle dedi:

— "Bu ona yazdığım bir mektuptur...

Ben Allah'tan o konuda hayır dilemek istiyordum.

Ona karar vermiş değilim..."

Daha sonra mektubu yırttı...

Bundan sonra bir veya iki gün bekledi ve beni çağırıp:

— "Ey Ebu'l-Mikdam (Raca)! Oğlum Davud hakkında ne düşünüyorsun?" dedi.

Ben de:

— "O şu anda burada değil, müslüman ordularıyla birlikte Kostantıniyye'dedir... Şu anda onun ölü veya diri olduğunu bilmiyorsun" dedim.

O da şunu sordu:

— "Öyleyse kimi düşünüyorsun Raca?"

Ben de:

— "Karar sana ait, müminlerin emiri!" dedim.

Söylediği kimseler hakkında görüşümü belirtmek istiyordum ki birer birer onları reddedeyim ve nihayet Ömer b. Abdülaziz'i kabul ettireyim.

— "Peki, Ömer b. Abdülaziz'i nasıl görüyorsun?" dedi.

Ben de:

— "Vallahi, ben onu sadece, faziletli, olgun, akıllı ve dinine bağlı birisi olarak görüyorum" dedim.

O:

— "Doğrusun... Gerçekten o öyledir... Fakat ben onu halife yapar, Abdülmelik'in çocuklarını [1] ihmal edersem mutlaka bir fitne çıkar ve ona asla vazife yaptırtmazlar" dedi.

— "Onlardan birini Ömer b. Abdülaziz'le birlikte zikret ve onu Ömer'den sonra vazifelendir" dedim.

Buna şöyle cevap verdi:

— "Doğrusun, bu onları yatıştırır ve onları razı eder..."

Daha sonra mektubu aldı ve eliyle şöyle yazdı:

— "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla... Bu, Allah'ın kulu, müminlerin emiri Süleyman b. Abdülmelik'in Ömer b. Abdülaziz'e mektubudur.

Benden sonra halifeliğe onu tayin ettim. Ondan sonra da Yezîd b. Abdülmelik'i tayin ettim.

1 "Abdülmelik'in çocuklarıyla" kardeşlerini kastetmektedir.

Onu dinleyiniz ve ona itaat ediniz. Allah'tan korkunuz. Anlaşmazlığa düşmeyin ki sizin kötülüğünüzü isteyenlere fırsat doğmasın..."

Daha sonra mektubu mühürleyip bana verdi.

Polis müdürü Ka'b b. Hamiz'e birini gönderdi ve ona şunları söyledi:

— "Sülâlemi çağır, toplansınlar... Onlara, Raca b. Hayve'nin elinde olan mektubun benim mektubum olduğunu bildir... Onlara, mektubun içinde adı geçen kimselere bey'at etmelerini emret."

Raca anlatır:

"Onlar toplanınca şöyle konuştum:

— "Bu müminlerin emirinin mektubudur, o mektupta kendisinden sonraki halifeyi vasiyet etmiştir. Tayin ettiği kimseler için sizden bey'at almamı bana emretti."

Onlar şöyle dediler:

— "Müminlerin emirinin emrini duyduk ve ondan sonraki halifeye itaat ettik."

Onlar, müminlerin emirinin yanına girip halini hatırını sormak için izin istediler.

Ben de:

— "Tamam" dedim.

Halife yanına gelenlere şöyle dedi:

— "Raca b. Hayve'nin elinde olan bu mektup, bana aittir. Onda benden sonra halifenin kim olacağına dair vasiyetim vardır. Tayin ettiğimiz kimseye itaat ediniz. Bu mektupta adını verdiğim kimseye bey'at ediniz."

Onlar birer birer biat etmeye başladılar...

Daha sonra içindekileri benden ve müminlerin emirinden başka hiç kimse bilmediği halde, mühürlü olan mektubu çıkardım.

Halk dağılınca Ömer b. Abdülaziz bana gelip şöyle dedi:

— "Ey Ebu'l-Mikdam! Müminlerin emiri bana karşı hüsn-ü zannı olan bir kimsedir. O, değerli iyiliğinden ve temiz sevgisinden bana çok şey veriyordu.

Ben bu meselede bana bir görev vermiş olmasından korkuyorum. Hürmet ve sevgimle senden, müminlerin emirinin mektubundan benimle ilgili bir şey varsa bana bildirmeni istiyorum ki fırsat elden gitmeden o konuda affedilmemi dileyeyim."

Ona şu cevabı verdim:

— "Hayır, Vallahi sorduğun konuda bir harf bile söyleyemem..."

Öfkeli bir halde yanımdan ayrıldı.

Arkasından çok geçmedi, Hişam b. Abdülmelik gelip şöyle dedi:

— "Ey Ebu'l-Mikdam! Aramızda eski bir dostluk var. Bana müminlerin emiri'nin mektubunda yazılı olanları söyle.

Hilâfeti bana verdiyse susarım...

Şayet benden başkasına verdiyse konuşurum.

Kendisine bu iş (halifelik) verilmeyen kimse benim gibi değildir.

Senin adını asla söylemeyeceğim söz veriyorum."

Ona da şu cevabı verdim:

— "Hayır vallahi, müminlerin emirinin sır olarak verdiği şeylerin bir harfini bile söyleyemem."

O da el çırpa çırpa ve şöyle diyerek çekip gitti:

— "Bana verilmezse bu iş kime verilecek ya?! Vallahi, ben Abdülmelik'in çocuklarının gözü (en üstünü)yüm..."

Daha sonra Süleyman b. Abdülmelik'in yanına girdim. Baktım ki ölmek üzeredir, ölüm baygınlığı tutunca, onu kıbleye doğru çevirmeye başladım. Hıçkırarak şöyle diyordu:

— "Vakit henüz gelmedi, Raca!"

İki defa kıbleye çevirdim. Üçüncüde:

— "Raca! Şimdi... Bir şey yapmak istiyorsan onu yapabilirsin..."

"Eşhedu en lâ ilâhe illâllah ve eşhedu enne Muhammeden Rasûlullah" dedi.

Onu kıbleye doğru çevirdim. Az sonra ruhunu teslim etti.

Hemen gözlerini kapatıp üzerine yeşil bir kadife örttüm, kapıyı kapattım ve dışarı çıktım.

Hanımı bana onu sormak ve benden ona bakmamı istemek üzere birisini gönderdi.

Kapıyı aralayıp gönderdiği kişiye:

— "Bak ona. Uzun bir uykusuzluktan sonra şimdi uyudu. Onu rahatsız etmeyin" dedim.

O dönüp hanımına durumu haber verdi. Hanımı bunu kabul edip uyumakta olduğuna inandı.

Sonra kapıyı iyice kapattım.

Kendisine güvendiğim bir muhafızı oraya oturttum ve ona ben dönünceye kadar yerinden ayrılmamasını, kim olursa olsun halifenin yanına kimseyi sokmamasını söyledim...

Oradan ayrıldım. Karşılaştığım kimseler sordular:

— "Müminler'in emiri nasıl?"

Ben de:

— "Hasta olduğundan beri şu anki halinden rahat ve sakin bir hali olmadı" dedim.

— "Oh, elhamdülillah" dediler.

Daha sonra polis müdürü Ka'b b. Hamiz'e haber gönderdim. O, müminlerin emirinin bütün ailesini ve sülâlesini Dabık camiinde topladı.

Ben onlara:

— "Müminlerin emirinin mektubunda adı geçen kişiye bey'at ediniz" dedim.

— "Bir defa bey'at ettik, bir daha mı edeceğiz" dediler.

— "Bu, müminlerin emirinin emridir... Onun emrettiği şeye...

Bu mühürlü mektupta adını söylediği kimseye bey'at ediniz."

Birer birer bey'at ettiler. Meseleyi sağlamlaştırdığımı görünce şöyle dedim:

— "Halife ölmüştür. İnna lillahi ve inna ileyhi raciun (Biz Allah'a aidiz ve biz O'na döneceğiz)." [1]

1 Bu cümle ayet-i kerimedir. Birisinin ölüm haberi duyulunca söylenir.

Onlara mektubu okudum. Ömer b. Abdülaziz'in adına gelince Hişam b. Abdülmelik haykırdı:

— "Ona asla bey'at etmeyiz..."

Ben de şöyle dedim:

— "O halde -vallahi- boynunu vururum... Kalk, bey'at et..."

Ayaklarını sürüyerek kalktı... Ömer'in yanına varınca şöyle dedi:

— "İnna lillahi ve inna ileyhi raciun." (Bu cümleyi halifeliğin kendisine ve kardeşlerine değil de, Ömer'e gitmesinden dolayı söylüyordu.)

Ömer de şöyle cevap verdi:

— "İnna lillahi ve inna ileyhi raciun" (O da istemediği halde halifeliğin kendisine geçmesinden dolayı böyle söylüyordu.)

Bu bey'at, Allah'ın İslâm'ın gençliğini yenilediği, dinin ışığını yükselttiği bir bey'at oldu."

*

Müslümanların halifesi Süleyman b. Abdülmelik'e ne mutlu...

O, Allah'ın kendisine verdiği emaneti, salih bir kişiye teslim etmekle vazifesini en güzel şekilde yerine getirmiştir. Doğruluğun veziri Raca İbn Hayve'ye tebrikler...

O da Allah için, Rasûlü için ve müslümanların imamları (idarecileri) için nasihat etmiştir. Allah iyi ve hayırlı ahbaplara mükafat ve ecir versin. O ahbapların görüşleri ışığında şanslı idareciler doğruyu bulurlar. [1]

---

1 Raca b. Hayve hakkında geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız.
1- İbn Sa'd, et-Tabakatu'l-Kübra, V/335-339,395,407.
2- İbnu'l-Cevzî, Sıfetu's-Safve, IV/213.
3- El-Isfehanî, Hılyet'ül-Evliya, V/315-316
4- El-Cahız, el-Beyan ve't-Tebyin, I/397, II/107, 322
5- İbn Hacer, Tehzibu't-Tehzib, III/265
6- İbn Cerir et-Taberi, Tarihu't-Taberi, VI/365-370
7- İbn Hallikan, Vefayatu'l-Ayan, I/430, II/301-303, V/316.
8- Tarihu Halife b Hayat, s. 357.
9- İbn Abdi Rabbih, el-Ikdu'l-Ferîd, II/50, 82, 235, III/86, 105, 306; IV/156, 219; V/139, 166; VII/96.
10- Es-Sealibi, et-Temsîl ve'l-Muhafazara, s. 171

AMİR B. ŞURAHBİL EŞ-ŞA'BÎ

"Şa'bî'nin ilmi geniş ve hilmi büyüktü.
O, islâm'ın kendisi demekti."

Hasenu'l-Basrî

Hz. Ömer halife olduktan altı yıl sonra müslümanların küçücük, zayıf bir bebekleri doğmuştu.

Çünkü ikiz kardeşi onu annesinin karnında sıkıştırmış, gelişmesine imkan vermemişti. Ama doğduktan sonra ne kardeşi ne de bir başkası ilim, hilim, ezberleme, anlama ve buluş yapabilme konularında onu sıkıştıramamıştı.

İşte o, asrında müslümanların önde gelen kişilerinden Şa'bî diye meşhur Amir b. Şurahbil el-Hımyerî'ydi.

*

Şa'bî, Kufe'de doğmuş ve orada büyümüştü.

Fakat Medine-i Münevvere onun gönlününün arzu ettiği yerdi. Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahabileriyle görüşmek ve onlardan hadis almak için zaman zaman oraya giderdi. Sahabe-i Kiram da, Allah yolunda

cihad için hareket noktası veya ikamet yurdu yapmak için Kufe'ye giderdi.

Ona, Sahabe-i Kiram'dan beş yüz kadarıyla görüşmek, Ali b. Ebi Talib, Sa'd b. Ebî Vakkas, Zeyd b. Sabit, Ubade b. es-Samit, Ebu Musa el-Eş'arî, Ebu Saîd el-Hudrî, Numan b. Beşir, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Adiy b. Hatim, Ebu Hureyre, müminlerin annesi Hz. Aişe gibi ve bunlardan başka birçok büyük sahabiden hadis rivayet etmek nasip oldu.

Şa'bî keskin zekâlı, uyanık, zihni açık, anlayışı ve hafızası çok güçlü bir delikanlıydı...

Onun şöyle dediği anlatılmıştır:

"Hiçbir sözü kağıda yazmadım. Birisi bana bir söz söylesin de ben onu ezberlemeyeyim. Birisinden bir söz duyayım da sonra onu bana tekrar etmesini isteyeyim."

Delikanlı, ilme ve öğrenmeye çok meraklıydı. İlim ve öğrenme yolunda malını ve canını harcar, onlar için güçlükleri kolay hale getirirdi. Bu konuda şöyle derdi:

"Bir adam Şam'ın bir ucundan Yemen'in bir ucuna gitse ve ilerde ona faydalı olacak bir tek kelime ezberlese, ben onun yolculuğunun boşa gitmediğine inanırım."

İlminin derecesi onu şöyle konuşturmuştu:

"En az öğrendiğim şey şiirdir... İstesem, okuduklarımın hiçbirisini, tekrar etmeden size bir ay şiir okuyabilirim."

Kufe camiinde onun için bir halka kurulur, daha sonra Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabı sağken ve halk arasında dolaşırken insanlar grup grup onun etrafını sararlardı.

Hatta bir defasında Abdullah b. Ömer (r.a.) onu, müslümanların yaptıkları savaşları en ince noktalarına kadar anlatırken dinlemişti.

Kulağını iyice ona vermiş ve şöyle demişti:

"Onun anlattıklarının bazılarını gözümle görmüş ve kulağımla işitmiş olmama rağmen o benden daha güzel anlatmaktadır."

Şa'bî'nin ilminin fazlalığına ve hazır cevaplılığına dair misaller pek çoktur.

Bunlardan birisini bizzat kendisi anlatmaktadır:

"Bana, birbirlerine karşı övünen iki adam geldi. Birisi Amir oğullarından, diğeri de Esed oğullarındandı. Amir oğullarından olan öbürüne galip gelmişti. Onun elbisesinden tutarak bana doğru çekmeye başlamıştı. Esed oğullarından olan onun karşısında yenik bir durumda:

— "Bırak beni, bırak beni" diyordu.

Öbürü de ona şöyle diyordu:

— "Vallahi, Şa'bi benim lehimde, senin aleyhinde hüküm vermedikçe seni bırakmam..."

Amir oğullarından olana yönelik şöyle dedim:

— "Muhatabını bırak da aranızda hüküm vereyim."

Sonra Esed oğullarından olana baktım ve şöyle dedim:

— "Bana ne oluyor da, senin onun karşısında zayıflık gösterdiğini görüyorum? Sizin için Araplardan hiç kimseye ait olmayan altı övünme vesilesi vardır.

Birincisi: Sizin aranızda, mahlukatın efendisi Muhammed b. Abdillah'ın talip olup, Allah'ın yedi kat semasının üstünden onları evlendirdiği bir kadın bulunmasıdır...

O ikisinin arasında elçi Cebrail'di (a.s.)...

İşte o kadın, müminlerin annesi Zeyneb Bint Cahş'dı.

Bu övünülecek şey senin kavmine aitti. Bu Araplardan sizden başka kimseye ait değildi.

İkincisi: Sizden, yeryüzünde yürüyen cennetlik bir adamın bulunmasıdır. O da Ukkaşe b. Mihsan'dır. [1]

Ey Esed oğulları! Bu size aitti. Sizden başka hiç kimseye ait değildi.

Üçüncüsü: İslâm'da verilen ilk sancak sizden birine aitti. O da Abdullah b. Cahş'tır. [2]

---

1 Ukkaşe İbn Mihsan: Bütün savaşlara katılan bir sahabidir. Dinden dönenlerle yapılan savaşta şehit olmuştur.

2 Abdullah İbn Cahş: Seriyye komutanlığı yapmış bir sahabidir. Rasulullah'ın (s.a.v.) kayınbiraderidir.

Dördüncüsü: İslâm'da dağıtılan ilk ganimet onun ganimetiydi.

Beşincisi: Rıdvan biatında [1] ilk biat eden kimse sizdendi. Sizin adamınız Ebu Sinan b. Vehb, Rasûlullah'a (s.a.v.) gelip: Ey Allah'ın Rasûlü! Elini uzat, sana bey'at edeyim, demişti.

Rasûlullah (s.a.v.) da ona şöyle sormuştu: "Neyin üzerine?"

O da şu cevabı vermişti: "Gönlünde olan şeyin üstüne."

Rasûlullah (s.a.v.) da "Peki gönlümde ne var?" diye sormuş.

O da: "Fetih ve şehitlik" şeklinde cevap vermişti.

Rasûlullah da: "Evet" deyince, ona bey'at etmiş. Müslümanlar da Ebu Sinan'ın bey'atı üzerine bey'at etmeye başladılar.

Altıncısı: Senin kabilen Esed oğulları! Bedir'de muhacirlerin yedide biriydi."

Amir oğullarından olan kişi şaşırıp susakaldı.

Şa'bî'nin mağlup durumda olan zayıfa, galip olan kuvvetliye karşı yardım etmek istediğinde şüphe yoktu.

Amir oğullarından olan yenik olsaydı, ona da, kabilesine ait bilmediği övünç vesilelerini anlatacaktı.

*

Halifelik Abdülmelik b. Mervan'a geçince, Irak'taki valisi Haccac'a; "kendime dost ve arkadaş yapacağım, dini ve dünyası iyi bir adamı bana gönder" diye yazdı.

Haccac ona Şa'bî'yi gönderdi. Halife onu kendine yakın dostlarından yaptı. Zor işlerde onun bilgisine başvurmaya, belâ ve kazalarda onun görüşünü almaya, onu diğer hükümdarlara elçi olarak göndermeye başladı.

Bir defasında, bir görev için onu Bizans hükümdarı Justinyen'e gönderdi. Justinyen onu dinleyince; zekâsına, dehâsına, geniş bilgisine ve güzel konuşmasına hayran kaldı.

---

1 Rıdvan Biati: Hicretin altıncı senesinde yapılmıştır.

Diğer elçilere karşı davrandığı âdetinin dışında onun günlerce yanında kalmasını istedi.

Şam'a dönmesine izin vermesi için ısrar edince, Bizans hükümdarı ona sordu:

— "Sen hükümdar ailesinden misin?"

Şa'bî şöyle cevap verdi:

— "Hayır, ben sadece müslüman halktan birisiyim."

Gitmesine izin verince ona şöyle dedi:

— "Abdülmelik b. Mervan'ın yanına dönüp öğrenmek istediklerini ulaştırdığında ona şu mektubu ver."

Şa'bî, Şam'a dönünce hemen Abdülmelik'le görüşmeye gitti. Görüp duyduğu her şeyi ona anlattı ve sorduğu her şeyin cevabını verdi.

Ayrılmak için ayağa kalkınca şöyle dedi:

— "Ey müminlerin emîri! Bizans hükümdarı sana şu mektubu gönderdi..."

Mektubu ona verdikten sonra oradan ayrıldı.

Abdülmelik mektubu okuyunca uşaklarına:

— "Onu bana geri getirin" dedi.

Onlar da Şa'bî'yi tekrar getirdiler.

Abdülmelik:

— "Bu mektupta ne olduğunu biliyor musun?"

— "Hayır, müminlerin emiri!"

— "Bizans hükümdarı bana şöyle yazıyor: Araplara şaşıyorum. Nasıl bu gençten başka birini kendilerine hükümdar yaptılar."

Şa'bî hemen şöyle dedi:

— "Bunu, sadece seni görmediği için söylemiştir. Ey müminlerin mîri! Eğer seni görseydi, bunu söylemezdi."

Abdülmelik şöyle dedi:

— "Bizans hükümdarının bunu bana niçin yazdığını biliyor musun?"

O:

— "Hayır, ey müminlerin emîri!" diye cevap verdi.

Halife Abdülmelik:

— "Beni sana karşı kıskandığı için böyle yazdı. Beni, seni öldürmeye ve senden kurtulmaya teşvik etmek istedi."

Bu mesele Bizans hükümdarına ulaşınca: "Bravo... Ben gerçekten bunu istemiştim" dedi.

*

Şa'bî, ilimde, kendisini üç kişiden sonra dördüncü kişi yapan dereceye ulaşmıştı.

Zührî şöyle derdi:

"Alimler dörttür...

Medine'de, Saîd b. el-Müseyyeb.

Kûfe'de, Amir eş-Şa'bî.

Basra'da, Hasenu'l-Basrî.

Şam'da, Mekhul."

Fakat Şa'bî -tevazusundan dolayı- birisi, ona "âlim" dediği an utanırdı.

Birisi onunla şöyle diyerek konuşmuştu:

— "Ey fakih ve âlim! Bana cevap ver."

Bunun üzerine o da şu sözleri şöylemişti:

— "Yazıklar olsun sana. Bizi bizde olmayan şeylerle övme... Fakîh, Allah'ın haram kıldıklarından çekinen kimsedir. Alim, Allah'tan korkan kimsedir. Bunlar nerde, biz nerde?"

Bir başkası ona bir mesele sormuştu, o da:

— "Bu konuda Ömer b. el-Hattab şöyle demiştir... Bu konuda Ali b. Ebî Talib şöyle demiştir..." şeklinde cevap vermişti.

Soruyu soran:

— "Sen ne diyorsun? Ebu Amr!" dedi.

Utanarak gülümsedi ve:

— "Ömer ve Ali'nin sözünü duyduktan sonra benim sözümü ne yapacaksın?" dedi.

*

Şa'bî güzel huylu ve üstün hasletlere sahipti.

Bunlardan bazıları şöyledir: Münakaşayı sevmez, kendisini ilgilendirmeyen şeylere karışmaktan çekinirdi.

Birgün arkadaşlarından birisi onunla konuşurken şöyle dedi:

— "Ey Ebu Amr!"

— "Buyurun" dedi.

— "Halkın, bu iki adamın meselesi hakkında konuştukları şeyler konusunda ne dersin?"

— "Hangi adamları kastediyorsun?"

— "Osman ve Ali'yi."

— "Vallahi ben, kıyamet gününde Osman b. Affan'ın veya Ali b. Ebî Talib'in düşmanı olarak gelmek istemiyorum."

*

Şa'bî, ilim ve hilmi birleştirmişti.

Şöyle anlatılmıştır:

Bir adam ona çirkin küfürlerde bulunmuş ve ona çok kötü sözler söylemişti. Ona şundan fazla bir şey söylemedi:

"Eğer bana söylediklerin doğruysa Allah beni affetsin...

Eğer yalansa Allah seni affetsin."

*

Derecesinin ve makamının üstünlüğüne rağmen en basit insandan ilim ve hikmet almaktan çekinmezdi...

Bir bedevi devamlı onun toplantılarına gelirdi. Ancak daima susardı. Şa'bî ona:

— "Sen konuşmaz mısın?" dedi.

Bedevi şöyle cevap verdi:

— "Susuyorum, zarar görmüyorum, dinliyorum, bilgi sahibi oluyorum... Kişinin kulağına ait olan nasibi ona döner... Fakat diline ait olan nasibi başkasına gider..."

Şa'bî ömrü boyunca bedevinin bu sözünü tekrar edip durmuştur.

Şa'bî'ye pek az kişiye nasip olan güzel konuşma kabiliyeti verilmişti...

Bunun bir örneği şöyledir:

Basra ve Kufe'nin valisi Ömer b. Hübeyre el-Fezari'yle hapse attığı kişiler hakkında şöyle bir konuşma yaptı:

"Ey Emir! Eğer onları haksız olarak hapsettiysen, hak onları çıkarır.

Şayet onları haklı olarak hapsettiysen, onlara affın geniştir."

Vali, onun sözünü beğendi ve ona ikram için hapistekileri serbest bıraktı.

Şa'bî mükemmel şahsiyetine, din ve ilimdeki derecesinin yüksekliğine rağmen, nükte ve şakayı seven birisiydi. Fırsatını bulduğu zaman nükte yapmayı kaçırmazdı.

Hanımıyla birlikte otururken, yanına bir adam geldi ve:

— "Hanginiz Şa'bî?" dedi.

Şa'bî hanımına işaret ederek:

— "Bu" dedi.

Yine bir gün bir başkası ona sordu:

— "İblis'in hanımının adı neydi?"

Şa'bî:

— "Bu, görmediğiniz bir gelin" dedi.

*

Belki Şa'bî'nin en iyi tasviri, onun kendisini anlattığı şu cümlelerdir:

"İnsanların baktığı birşeye yerimden kalkıp bakmadım...

Şimdiye kadar hiçbir kölemi dövmedim...

Daha, borcunu benim ödediğim hiçbir akrabam ölmedi..."

*

Şa'bî seksen küsur yaşına kadar yaşamıştır.

Rabbinin çağrısını kabul edip ölüm haberi Hasanu'l-Basrî'ye ulaştığında şöyle demiştir:

"Allah ona rahmet etsin. Onun ilmi geniş... hilmi büyüktür... İslam'ın kendisi demekti..." [1]

1 Şa'bi hakkında geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız.
1- İbn Sa'd, et-Tabakat, VI/247.
2- Tarihu Bağdat, XII/227.
3- Tehzîbu't-Tehzib, V/65.
4- Hılyetu'l-Evliya IV/310.
5- Sıfatu's-Safve, III/75.
6- Vefeyâtu'l-A'yan, III/75
7- Eş-Şureysî, Şerhu'l-Makamat, II/245.
8- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 449.
9- İbn Asakir, et-Tehzib, VII/138.
10- Semtu'l-Leâli, s. 751.

SELEME B. DÎNAR (EBU HAZIM EL-A'REC)

"Hikmet ağzına, Ebu Hazım'ınkinden daha yakın olan kimseyi görmedim."

Abdurrahman b. Zeyd

Hicretin 97. senesinde, müslümanların halifesi Süleyman b. Abdülmelik peygamberlerin babası Hz. İbrahim'in (a.s.) çağrısına cevap vermek üzere mukaddes diyara gitti... Develeri hızla Emevîlerin başkenti Şam'dan Medine-i Münevvere'ye doğru yürüdü.

Halife, Ravza-i Mutahhara'da namaz kılma, Allah'ın Resûlü Hz. Muhammed'e selâm verme arzu ve özlemi içindeydi.

Halifenin kafilesi kurra, muhaddis, fakih, âlim, amir ve komutanlarla doluydu.

Halife, Medine-i Münevvere'ye varıp konaklayınca, ileri gelen kişiler ona hoş geldin demeye geldiler.

Fakat Medine'nin kadısı, büyük âlim, güvenilen imam Seleme b. Dînar halifeye hoş geldin demeye gelenler arasında yoktu.

*

Süleyman b. Abdülmelik, "hoş geldin" demeye gelenleri karşılama merasiminden sonra bazı arkadaşlarına:

— "Şüphesiz zaman zaman temizleyen ve pasları gideren kimseler olmazsa madenlerin paslandığı gibi ruhlar da paslanır" dedi.

Onlar:

— "Evet, müminlerin emîri!" dediler.

Müminlerin emîri:

— "Medine'de Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahabilerinden bazılarını görmüş olan, bize öğüt verecek birisi var mı?" diye sordu.

— "Var, müminlerin emîri! O Ebu Hazım el-A'rec'tir" diye cevap verdiler.

Halife sordu:

— "Kim bu Ebu Hazım el-A'rec?"

Şöyle cevap verdiler:

— "Medine'nin âlimi, imamı ve birçok sahabe-i kiramla görüşmüş tabiîlerden biri olan Seleme b. Dinar'dır."

Halife:

— "Onu nazik bir şekilde bizim yanımıza gelmesi için davet edin" dedi.

Gidip onu davet ettiler.

Seleme gelince, ona "hoş geldin" deyip yanına oturttu ve sitemli bir şekilde ona:

— "Bu yüz çevirme de ne oluyor, Ebu Hazım?" dedi.

Şöyle cevap verdi:

— "Ne yüz çevirmesi, benden ne gördün müminlerin emîri?"

Halife:

— "Halk beni ziyaret etti de sen beni ziyaret etmedin?" dedi.

O da şöyle cevap verdi:

— "Yüz çevirme ancak tanıdıktan sonra olur. Sen beni daha önce tanımıyordun. Ben seni tanımıyordum. Benden hangi yüz çevirmeyi gördün?"

Halife yanındakilere:

— "Şeyh mazeretinde haklıdır, halife ise siteminde haksızdır" dedi.

Daha sonra Ebu Hazım'a dönüp: "Ruhun bazı önemli halleri vardır. Sana onları açıklamak istedim!" dedi.

Ebu Hazım:

— "Söyle bakalım, müminlerin emîri! Yardım istenecek olan Allah'tır" dedi.

Halife:

— "Ebu Hazım! Biz niçin ölmek istemiyoruz?" dedi.

Ebu Hazım:

— "Çünkü biz dünyamızı imar ettik, ahiretimizi de harab ettik.

Böyle olunca, mamur olandan harap olana gitmek istemiyoruz" dedi.

Halife:

— "Doğru söyledin" dedi ve sözüne şöyle devam etti: "Ebu Hazım! Yarın Allah'ın katında bizim için neler var, bilmek isterdim?"

Ebu Hazım buna şöyle cevap verdi:

— "Amelini Allah'ın Kitab'ına sun, bunu görürsün."

Halife:

— "Onu Allah'ın Kitab'ının neresinde bulurum?" dedi.

Ebu Hazım:

— "Onu şu sözünde bulursun; "İyiler şüphesiz nimet içindedirler. Alllah'ın buyruğundan çıkanlar cehennemdedirler" diye cevap verdi.

Halife:

— "O halde, Allah'ın rahmeti nerededir?" dedi.

Ebu Hazım şöyle cevap verdi:

— "Allah'ın rahmeti iyilik yapanlara yakındır."

Halife sordu:

— "Yarın Allah'ın huzuruna nasıl gelinecek?"

Ebu Hazım cevap verdi:

— "İyilik yapan, uzakta olanın, ailesinin yanına geldiği gibi gelir.

Kötülük yapan da, efendisinin yanına götürülen kaçak köle gibi gelir."

Halife hüngür hüngür ağladıktan sonra şöyle dedi:

— "Bizim için iyi olmak nasıl mümkün olur? Ebu Hazım!"

Buna şöyle cevap verdi:

— "Büyüklenmeyi bırakır ve faziletli olursun."

Halife sordu:

— "Ya bu para ne olacak? O konuda Allah'tan korkma yolu nasıldır?"

Ebu Hazım cevap verdi:

— "Onu hakkıyla aldığınızda... Ehline verdiğinizde... Eşit olarak taksim ettiğinizde... O konuda halk arasında âdil olduğunuzda."

Halife:

— "Ebu Hazım! Bana insanların en faziletlisi kimdir? Söyle bakalım" dedi,

Ebu Hazım şöyle cevap verdi:

— "İzzeti nefis ve takva sahibi olanlardır."

Halife:

— "En doğru söz hangisidir?" dedi.

Ebu Hazım:

— "Hak sözdür ki, kişi onu, hem korktuğu, hem de bir şey umduğu kimsenin yanında söyler" dedi.

Halife sordu:

— "En çabuk kabul edilen dua hangisidir?"

Ebu Hazım:

— "İyinin iyi için yaptığı duadır" dedi.

Halife sordu:

— "Sadakanın en faziletlisi hangisidir?"

Ebu Hazım:

— "Parası olmayanın, başına kakmadan ve sıkıntıya sokmadan yoksulun eline verdiği sadakadır" dedi.

Halife:

— "İnsanların en akıllısı kimdir?" dedi.

O da şu cevabı verdi.

— "Bir adam ki Allah Teâla'nın itaatini kazanır, onunla amel eder, sonra da insanlara onu gösterir" dedi.

Halife sordu:

— "İnsanların en ahmağı (aklı ve fikri en bozuk olanı) kimdir?"

Ebu Hazım cevap verdi.

— "Arkadaşı zalim olduğu halde, onun hevasıyla idare edilen bir adamdır ki ahiretini başkasının dünyası karşılığında satmış olur."

Halife sordu:

— "Ebu Hazım! Bizimle birlikte olmak ister misin? Böylece sen bizden alırsın ve biz de senden alırız."

Ebu Hazım:

— "Hayır, müminlerin emîri!" dedi.

Halife:

— "Peki, niye?" diye sordu.

Ebu Hazım:

— "Size biraz güvenmekten ve Allah'ın bana dünya yorgunluğu ve ahiret azabını vermesinden korkuyorum" dedi.

Halife:

— "İhtiyacını bize söyle, Ebu Hazım!" dedi.

Bunun üzerine Ebu Hazim sustu ve cevap vermedi.

Halife sözünü tekrar etti: "Ebu Hazım! İhtiyacını bize söyle, ne kadar olursa olsun sana onu verelim."

Ebu Hazım şu cevabı verdi.

— "İhtiyacım beni ateşten kurtarman ve cennete sokmandır."

Halife:

— "Bu benim işim değil, Ebu Hazım!" dedi.

Ebu Hazım şu cevabı verdi:

— "Benim bundan başka ihtiyacım yok, müminlerin emîri!" dedi.

Halife şöyle dedi:

— "Benim için dua et. Ebu Hazım!"

Ebu Hazım şu duayı yaptı:

— "Allah'ım! Kulun Süleyman senin dostlarındansa ona dünya ve ahiret iyiliği ver. Eğer düşmanlarındansa, onu ıslah et, sevdiğin ve razı olduğuna ulaştır."

Oradakilerden birisi şöyle dedi:

— "Müminlerin emîrine geldiğinden beri söylediğin en kötü söz budur... Sen müslümanların halifesini Allah'ın düşmanlarından yaptın ve onu incittin."

Ebu Hazım şöyle cevap verdi:

— "Aksine sen ne kadar kötü konuştun. Allah âlimlerden, doğruyu söylemeleri konusunda söz almıştır. Allah Teâla şöyle buyurmuştur: "Onu insanlara açıklayacaksınız ve gizlemeyeceksiniz."

Sonra halifeye dönüp: "Müminlerin emîri! Bizden önceki milletlerin âmirleri, âlimlerden istemek için onlara geldikleri sürece daima hayır ve afiyetteydiler.

Daha sonra, ilmi öğrenip dünya malı kazanmak için onu âmirlere getiren sefih insanlar ortaya çıktı...

Böylece âmirler âlimlere ihtiyaç duymadılar...

Onlar perişan olup Aziz ve Celil olan Allah'ın gözünden düştüler.

Eğer âlimler âmirlerdekilerden uzak dursalardı, âmirler de onların ilimlerine rağbet ederlerdi.

Fakat onlar âmirlerdekilere rağbet ettiler ve âmirler de onlardan uzak durdular... Ve onları küçük gördüler..." dedi.

Halife:

— "Doğru söyledin...

Ebu Hazım! Bana biraz daha öğüt ver. Hikmet ağzına, senden daha yakın olan kimseyi görmedim" dedi.

Ebu Hazım şöyle cevap verdi:

— "Eğer sen öğüdü kabul edip onu yerine getirenlerdensen sana yeterli derecede konuşurum...

Eğer öyle değilsen, boş yere konuşmam gerekmez..."

Halife:

— "Ebu Hazım! Bana tavsiyede bulunmanı istiyorum."

Ebu Hazım:

— "Evet sana kısaca tavsiye de bulunacağım...

Azîz ve Celîl olan Rabbini tâzim et. Seni yasak birşeyden yasakladığında seni görmekten...

Sana birşeyi emrettiği zaman seni kaybetmekten... onu tenzih et yani o seni görür ve kaybetmez."

Daha sonra "Allah'a ısmarladık" dedi ve oradan ayrıldı.

Halife ona şöyle dedi:

— "Allah öğüt veren âlime mükâfatını versin."

*

Ebu Hazım evine varır varmaz müminlerin emirinin ona içi dinarlarla dolu bir kese gönderdiğini ve kendisine şöyle yazdığını gördü:

"Bunları harca, ben de senin için benzerleri çok."

Ebu Hazım onları geri gönderdi ve ona şöyle yazdı:

"Ey müminlerin emîri! Senin bana sormanın şaka, benim sana cevabımın batıl olmasından Allah'a sığınırım.

Vallahi, senin için buna razı olamam...

Kendim içinse nasıl razı olabilirim?!

Ey müminlerin emîri! Eğer bu dinarlar sana söylediğim sözlerin karşılığıysa mecburi hallerde leş ve domuz eti o dinarlardan daha helâldir... Şayet o paralar benim müslümanların beytül-mal'indeki hakkımsa bu hakta beni ve bütün müslümanları eşit hale getirdim?!"

*

Seleme b. Dînar'ın evi ilim ve iyilik isteyenler için suyu tatlı bir kaynaktı...

Bu konuda dostlarıyla öğrencileri arasında hiçbir fark yoktu...

Bir defasında yanına, oğluyla birlikte Abdurrahman b. Cerir geldi. Onun yanındaki yerlerini aldılar, onun halini hatırını sordular ve ona dünya ve ahiret saadeti dilediler.

O, daha güzeliyle onların selâmına cevap verdi. Hoşgeldiniz, dedi ve sohbete başladılar. Abdurrahman b. Cerîr ona sordu:

— "Ebu Hazım! Kalp uyanıklığını nasıl elde ederiz?"

Şu cevabı verdi:

— "Vicdanları düzeltince büyük günahlar affedilir...

Kul günahları terketmeye karar verince kalp uyanır.

Abdurrahman! Azıcık dünya malının bizi ahiretin çok amelinden alıkoyduğunu... Seni Azîz ve Celîl olan Allah'a yaklaştırmayan her nimetin birer ceza olduğunu unutma."

Abdurrahman'ın oğlu ona sordu:

— "Bizim şeyhlerimiz çok, onlardan hangisine uyalım?"

Seleme cevap verdi:

— "Yavrum! Her zaman Allah'tan korkan ve ayıp yapmaktan çekinen, çocukluğunda nefsini düzeltip bunu ihtiyarlığına bırakmayan kimseye uy.

Bil ki yavrum! Güneşin doğduğu hiçbir gün yoktur ki ilim isteyene hevası (lüzumsuz istekleri) ve ilmi gelip onun göğsünde iki düşmanın mücadele ettiği gibi mücadele etmesinler.

Eğer ilmi hevasına galip gelirse onun günü kârlı bir gündür.

Şayet hevası ilmine galip gelirse onun günü zararlı bir gündür."

Abdurrahman b. Cerîr tekrar sordu:

— "Ebu Hazım! Bizi çoğunlukla şükretmeye teşvik ediyorsun. Şükrün hakikati nedir?"

Seleme buna da şöyle cevap verdi:

— "Organlarımızdan her birinin üzerimizde şükür hakkı vardır."

Abdurrahman:

— "Gözlerin şükrü nasıldır?"

Seleme:

— "Onlarla bir iyilik görürsen onu ilân edersin, şayet bir kötülük görürsen onu saklarsın."

Abdurrahman:

— "Kulakların şükrü nasıldır?"

Seleme:

— "Onlarla bir iyilik duyarsan, onu ezberlersin, eğer bir kötülük duyarsan onu gömersin."

Abdurrahman:

— "Ellerin şükrü nasıldır?"

Seleme:

— "Onlarla sana ait olmayanı almamandır...

Onlarla Allah'ın haklarından olan bir hakka engel olmamandır... Abdurrahman! Birisinin şükrünü sadece diliyle yapıp bütün organlarını ve kalbini ona iştirak ettirmemesi seni aldatmasın. O adamın hali elbisesini sadece elinde tutup giymeyen adamın hali gibidir.

Bu onu ne sıcaktan ne de soğuktan korur."

*

Yıllardan birisinde Seleme b. Dînar, Allah yolunda cihad için Bizans ülkelerine giden müslüman ordularıyla birlikte yola çıktı...

Ordu son konaklama yerine varınca düşmanla karşılaşmadan ve çarpışmaya girmeden önce istirahat etmek istedi.

Orduda Emevî komutanlarından birisi vardı.

O, birisiyle Ebu Hazım'a şu haberi gönderdi:

"Komutan, kendisiyle konuşman ve ona bilgi vermen için seni davet ediyor."

Ebu Hazım komutana şu mektubu yazdı:

"Ey komutan! Ben dini dünya ehline götürmeyen ilim ehlini gördüm.

Zannetmiyorum ki sen beni bunu yapanların ilki olmamı istiyorsun...

Eğer bize ihtiyacın varsa sen gel...

Selâm senin ve beraberindekilerin üzerine olsun."

Komutan onun mektubunu okuyunca yanına gitti ve onun halini hatırını sorup gönlünü aldıktan sonra şöyle dedi:

— "Ebu Hazım! Bize yazdığını öğrendik. Bizim yanımızdaki itibarın ve şerefin daha da arttı.

Bize nasihatlarda bulun, Allah bundan dolayı sana mükafat versin."

Ebu Hazım nasihat etmeye başladı. Söyledikleri arasında şunlar vardı:

— "Ahirette seninle birlikte olmasını istediğin şeye bak. Dünyada ona düşkün ol...

Orada seninle birlikte olmasını istediğin şeye bak ve burada ondan uzak dur...

Ey Komutan! Bil ki, eğer senin yanında bâtıl rağbet ve revaç görüyorsa sana bâtılla uğraşanlar ve münafıklar gelirler ve etrafını sararlar...

Eğer senin yanında hak rağbet görüp revaç buluyorsa etrafını hayır ehli sarar ve o konuda sana yardımcı olurlar...

Kendin için tatlı olanı seç."

*

Ölüm Ebu Hazım el-A'rec'e yönelince, arkadaşları ona:

— "Kendini nasıl buluyorsun ey Hazım?" dediler.

Şöyle cevap verdi:

— "Dünyada karşılaştıklarımızın en kötüsünden kurtulursak, bizi o dünyadan kurtaran zarar vermez.

Sonra şu ayet-i kerimeyi okudu: "İnanıp yararlı iş yapanları Rahman sevgili kılacaktır." [1]

Ruhunu teslim edinceye kadar bu ayet-i kerimeyi tekrar edip durdu. [2]

1 Meryem Suresi, 96.

2 Seleme b. Dinar hakkında geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız:
1- Tabakatu Halife, s. 264.
2- Tarihu'l-Buharî II/78.
3- Et-Tarihu's-Sağir, II/47.
4- El-Cerhu ve't-Ta'dil, IV/159.
5- Hılyetu'l-Evliya, III/229.
6- Tehzibu't-Tehzib, IV/143.
7- Tehzibu İbn Asakir, VI/216, 228.
8- Hulasatu Tezhibi'l-Kemal, 147.

SAİD B. EL-MÜSEYYEB

"Saîd b. el-Müseyyeb, sahabe daha hayattayken fetva veriyordu."

Tarihçiler

Müminlerin emîri Abdülmelik b. Mervan, Allah'ın evini haccetmeye ve iki Harem-i Şerifin ikincisini ziyaret etmeye karar verdi.

Zilkade ayı gelince, büyük halife yolculuk için develerini hazırlatıp beraberinde, Emevîlerin şerefli efendileri, büyük devlet adamlarından bir kısmı ve bazı çocukları olduğu halde Hicaz toprağına doğru yürüdü...

Kafile Şam'dan Medîne-i Münevvere'ye kadar ne çok yavaş ne de çok hızlı olmadan yoluna devam etti...

Onlar konakladıkları her yerde çadırlar kurup yaygılar açıyorlar, dinî bilgilerini artırmak, kalplerine ve ruhlarına hikmet ve güzel öğüdü doldurmak için ilim meclisleri düzenliyorlardı.

*

Halife Medîne-i Münevvere'ye varınca Harem-i Şerif'e gidip oranın sakini Muhammed'e (s.a.v.) salât ve selâm getirdi.

Ravza-i Mutahhara'da namaz kılma saadetine erdi.

Orada daha önce benzerini tatmadığı huzur saadetini ve ruh selâmetini tattı.

Daha önce imkân bulup kalamadığı Medine'de ikamet süresini uzatmaya karar verdi.

*

Medîne-i Münevvere'de kalmayı tercih edişinin başlıca sebebi Peygamber mescidini şenlendiren ilim halkaları, gökyüzünde yıldızların parladığı gibi büyük tabiilerden olan eşsiz alimlerin orada parlamasıydı.

İşte bu Urve b. ez-Zübeyr'in [1] halkası...

İşte bu Saîd b. el-Müseyyeb'in halkası...

İşte ordaki de Abdullah b. Utbe'nin [2] halkası...

*

Bir gün Halife, normal olarak her zaman kalkmadığı bir vakitte öğle uykusundan kalkıp odacısına:

— "Meysere!" diye seslendi.

Odacısı:

— "Buyur, müminlerin emîri!" dedi.

Halife:

— "Peygamber mescidine git ve bize hadis anlatması için alimlerden birini çağır" dedi.

Meysere, Mescid-i Nebevî'ye gitti. Oraya göz attı, ama ortasında yaşı altmıştan fazla bir şeyhin oturduğu halkadan başka bir halka göremedi.

O şeyhte alimlerin sadeliği vardı...

1 Urve İbnu'z-Zübeyr'in hayatı için bu dizinin birinci kitabına bakınız.
2 Abdullah İbn Utbe: Büyük tabiilerden biridir.

Onun üzerinde alimlerin heybet ve vakarı vardı...

Halkaya yakın bir yerde durup parmağıyla şeyhe işaret etti.

Ama şeyh ona dönüp bakmadı ve hiç aldırmadı.

Meysere ona yaklaşıp:

— "Sana işaret ettiğimi görmedin mi?" dedi.

Şeyh:

— "Bana mı?" dedi.

Meysere:

— "Evet" dedi.

Şeyh:

— "Ne istiyorsun?" dedi.

Meysere:

— "Müminlerin emîri uykudan kalktı ve şöyle dedi: "Mescide git, bak eğer bana hadis anlatacak kişilerden birini görürsen onu bana getir" dedi.

Şeyh ona şu cevabı verdi.

— "Ben onun hadis anlatıcılarından değilim."

Meysere de şöyle söyledi:

— "Fakat o kendisine hadis anlatacak birisini istiyor."

Şeyh şu cevabı verdi:

— "Birisinden bir şey isteyen kimse, o kimsenin ayağına gelir...

Eğer istiyorsa mescidin halkasında onun için yer var.

Hadis almaya gidilir, fakat hadis ona gelmez..."

*

Odacı geldiği yoldan dönüp halifeye şöyle dedi: "Mescidde bir şeyhten başka hiç kimseyi görmedim. Ona işaret ettim. Fakat yerinden

kalkmadı. Ona yaklaştım ve şöyle dedim: Müminlerin emîri şu anda uykudan uyandı ve bana: Git bak, mescidde bana hadis anlatacak kişilerden birini görürsen onu çağır, dedi."

Bana sakince şöyle dedi: "Ben onun hadis anlatıcılarından değilim. Eğer hadis istiyorsa mescidin halkasında onun için yer var..."

Abdülmelik b. Mervan derin derin soludu...

Süratle ayağa kalktı ve şöyle diyerek eve doğru yöneldi:

"İşte bu Saîd b. el-Müseyyeb... Keşke sen ona gitmeseydin ve onunla konuşmasaydın."

Toplantı yerinden ayrılıp evin içine girdiğinde Abdülmelik'in oğullarından en küçüğü ağabeylerinden birine şöyle dedi:

— "Dünya, müminlerin emîrine boyun eğmiş ve Bizans hükümdarları huzurunda eğilmişken, onun huzuruna gelmeyen ve büyüklenen bu adam kim acaba?

Ağabey şöyle cevap verdi:

— "O, müminlerin emîrinin onun kızını, kardeşi Velîd'e istediği ve onun da kızını vermeye razı olmadığı kimsedir."

Küçük kardeş şöyle dedi:

— "O, kızını, Velîd b. Abdülmelik'e vermeye razı olmadı ha?

Kızı için, müminlerin emîrinin velîahdından ve ondan sonraki müslümanların halifesinden daha üstün bir koca mı istiyordu acaba?"

Ağabey sustu ve ona hiçbir şey söylemedi...

Küçük kardeş şunları söyledi: "Kızını müminlerin emîrinin veliahdına kıyamadıysa, ona uygun birisini bulabildi mi yoksa bazı insanların yaptığı gibi evlenmesine engel olup evde kalmış kız mı yaptı..."

Ağabeyi ona şu cevabı verdi:

— "Gerçekten onun hakkında hiçbir şey bilmiyorum..."

Yanlarında oturan Medînelilerden biri onlara dönüp şöyle söyledi:

— "Müminlerin emîri bana izin verirse onunla ilgili herşeyi ona anlatırım. O, Ebu Vedaa denilen bir gençle evlendi. Bizim bitişik komşumuzdu. Ebu Vedaa'nın o kızla evlenmesine dair bizzat kendisinin anlattığı orijinal bir hikâyesi vardır."

İki kardeş ona:

— "Haydi anlat" dediler.

Adam:

— "Ebu Vedaa bana şöyle anlattı:

İlim tahsil etmek için -bildiğin gibi- Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidinde, Saîd b. el-Müseyyeb'in halkasına devam ediyordum...

Birkaç gün şeyhin halkasında bulunmadım. Beni arayıp sordu ve benim hasta olduğumu veya başıma bir şey geldiğini zannetti...

Etrafındaki kimselere beni sordu, fakat onların hiçbirinden benimle ilgili bir haber elde edemedi.

Birkaç gün sonra ona döndüğümde bana hoşgeldin deyip halimi hatırımı sordu. "Nerdeydin, Ebu Vedaa?" dedi.

Ben de şöyle dedim. "Karım öldü, onunla meşgul oldum."

O: "Ebu Vedaa! Bize haber verseydin de sana yardım etseydik, seninle birlikte cenazesinde bulunsaydık ve yapacağın işlerde sana yardım etseydik..." dedi.

Ben: "Allah senden razı olsun" dedim.

Kalkıp gitmek istediğimde, orada olanların hepsi ayrılıncaya kadar kalmamı istedi ve bana şöyle dedi: "Kendine yeni bir hanım almayı düşünmedin mi? Ebu Vedaa!"

Ben: "Allah sana merhamet etsin...

Ben yetim olarak büyümüş ve yoksul yaşayan bir gençken kızını bana kim verir ki...

Benim iki veya üç dirhemden başka param yok" dedim.

O: "Ben kızımı sana veririm" dedi.

Dilim tutuldu ve: "Sen mi?!... Durumumu öğrendikten sonra kızını bana verir misin?!" dedim.

O: "Evet.. Dînini ve ahlâkını beğendiğimiz birisi bize gelirse ona veririz. Sen bizim yanımızda dîni ve ahlâkı beğenilen birisisin..."

Daha sonra bizim yakınımızdaki kimselere dönüp onlara seslendi...

Onlar yanına gelince Allah'a hamdedip peygamberi Muhammed'e (s.a.v.) salât getirdi.

Kızını bana nikâhladı...

Mehrini iki dirhem takdir etti.

Şaşkınlıktan ve sevinçten ne diyeceğimi bilemez bir halde kalktım.

Evime gittim. O gün oruçluydum. Orucumu unuttum. Şöyle demeye başladım:

"Vah sana Ebu Vedaa!

Sen kendine ne yaptın?!

Kimden borç para isteyeceksin?!"

Akşam ezanı okununcaya kadar bu halde kaldım...

Namazı kıldım. Orucumu açmak için oturdum. İftar yemeğim ekmek ve yağdı...

Bir veya iki lokma alır almaz kapının çalındığını duydum.

"Kim o?" dedim.

"Saîd..." diye cevap verdi.

Vallahi, ismi Saîd olan tanıdığım herkes hatırıma geldi de sadece Saîd b. el-Müseyyeb gelmedi...

Çünkü o kırk yıldan beri sadece eviyle mescid arasında görülmüştü...

Kapıyı açtım. Bir de ne göreyim Saîd b. el-Müseyyeb karşımda...

Zannettim ki, o kızını bana vermekten caydı...

Ona: "Ebu Muhammed! Bana haber gönderseydin, ben gelirdim" dedim.

O: "Hayır, bugün benim sana gelmem daha uygundur..." dedi.

Ben: "Öyleyse evime buyur" dedim.

O: "Hayır, ben sadece bir mesele için geldim" dedi.

Ben: "Nedir o mesele?" dedim.

O: "Kızım, bu sabahtan itibaren Allah'ın dinine göre senin karın oldu. Biliyorum ki, evinde yalnızlığını giderecek hiç kimse yoktur. Karınla senin ayrı ayrı yerlerde gecelemenizi istemedim ve onu sana getirdim" dedi.

Ben: "Yazıklar olsun bana... Onu sen mi getirdin?" dedim.

O: "Evet" dedi.

Baktım ki kızı da oradadır.

O kızına dönüp: "Kızım! Allah'ın ismi ve bereketiyle kocanın evine gir..." dedi.

Kızı adım atmak istediğinde utancından elbisesine bastı ve neredeyse yere düşecekti.

Bense ne diyeceğimi bilmez ve şaşkın bir halde onun karşısında durdum...

Daha sonra içinde ekmek ve yağ bulunan tepsiden ileriye geçirdim. Tepsiyi göremesin diye onu lâmbanın ışığından uzaklaştırdım.

Sonra dama çıktım. Komşuları çağırdım. Yanıma geldiler ve:

"Neyin var?" dediler.

Şöyle cevap verdim: "Bugün mecidde, Saîd b. el-Müseyyeb kızını bana nikahladı... Ansızın onu bana getirmiş... Gelin de, evden uzakta olan annemi çağırıncaya kadar onu yalnız bırakmayın..."

Yaşlı bir kadın şöyle dedi: "Vay, sen ne dediğini biliyor musun?!

Saîd b. el-Müseyyeb kızını sana mı verdi...

Onu eve bizzat kendisi mi getirdi?!

O kızını Velîd b. Abdülmelik'e bile kıyamamıştı!!"

Ben: "Evet... İşte o, evde yanımda. Haydi çabuk olun, ona bakın" dedim.

Komşular söylediğime pek inanmıya inanmıya eve geldiler, ona "hoş geldin" dediler ve onu yalnız bırakmadılar."

*

Az sonra annem geldi. Onu görünce bana şöyle dedi:

"Durumunu düzeltinceye kadar onu bana bırakmazsan yüzüne bir daha bakmam.çDaha sonra onu sana hediye ederim."

"Ne istersen onu yap..." dedim.

Annem üç gün onunla birlikte kaldı. Daha sonra onu bana getirdi.

Bir de ne göreyim. O Medine kadınlarının en güzeli...

İnsanların Allah'ın Kitabı'nı en iyi ezberleyeni...

Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadislerini en iyi bileniydi...

Onunla birkaç gün kaldım. Bu süre içinde bizi, ne babası ne de ailesinden biri ziyaret etti.

Daha sonra mescidde şeyhin halkasına geldim. Ona selâm verdim. Selâmımı aldı. Fakat benimle konuşmadı.

Toplantı dağılıp benden başka kimse kalmayınca:

"Ebu Vedaa! Hanımını nasıl buldun?" dedi.

Şöyle cevap verdim: "O dostun istediği ve düşmanın istemediği şekildedir."

"Allah'a hamdolsun" dedi.

Eve döndüğümde, onun, geçimimizi sağlamak üzere bize bol miktarda para gönderdiğini gördüm.

*

Abdülmelik'in oğlu:

— "Bu adamın durumu tuhaf..." dedi.

Medineli bir başkası ona:

— "Tuhaflık bunun neresinde ey emîr!

O dünyasını ahireti için vasıta yapan kimsedir...

O kendisi ve ailesi için bakiyi fani karşılığında satın aldı...

Vallahi, o kızını müminlerin emîrinin oğluna kıyamadı...

Ona denk birisini bulamadı ve onun için dünya fitnesinden korktu..."

Arkadaşlarından birisi ona şunu sordu: "Müminlerin emîrinin dünürlüğünü kabul etmeyip, kızını müslüman halktan birisiyle mi evlendiriyorsun?!"

Şöyle cevap verdi: "Kızım bana emanettir. Yaptıklarımda onun iyiliğini aradım."

Ona: "Bu nasıl olur?" diye soruldu.

Buna da şöyle cevap verdi:

"Eğer o, Emevîlerin saraylarına gidip... lüks elbise ve eşyalar arasında salınırsa... huzurunda hizmetçi ve cariyeler durursa...

Bundan sonra kendisini halifenin hanımı olarak görürse, onun hakkında ne düşünürsünüz? O gün onun dini nerede olur?"

Şamlı birisi şöyle dedi: "Sizin şeyhinizin insanlar arasında eşsiz bir tip olduğu görülüyor."

Medineli ona şu cevabı verdi:

"Vallahi, kesinlikle haksız değilsin...

O gündüzleri oruç tutar...

Geceleri namaz kılar...

Kırk civarında haccı vardır...

Kırk yıldan beri Peygamber mescidinde ilk tekbiri kaçırmamıştır..."

Bu süre içinde namazda birinci safa dikkat etmek için birisinin ensesine baktığı bilinmemektedir, yani daima birinci saftadır.

Kureyş kadınlarından dilediğiyle evlenmek elinde olduğu halde o, Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanındaki derecesinden...

Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadisini rivayetteki gücünden...

Rasûlullah'tan (s.a.v.) hadîs almaya aşırı istekli olmasından dolayı... Ebu Hureyre'nın kızını diğer kadınlara tercih etti...

O, çocukluğundan itibaren kendini ilme vermiş... Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hanımlarının yanlarına girmiş ve onlardan istifade etmişti...

Zeyd b. Sabit, [1] Abdullah b. Abbas [2] ve Abdullah b. Ömer'e [3] talebe olmuştur...

Hz. Osman, Ali, Suheyb [4] ve başka sahabilerden hadis dinlemiş, onların ahlâkıyla ahlâklanmıştı...

Devamlı tekrar ettiği bir sözü vardı ki sanki onu kendine parola yapmıştı:

O da şu sözdü: "Kullar, nefislerini Allah'a itaat gibi başka bir şeyle yüceltmezler, ona itaatsizlik gibi başka birşeyle de nefislerini küçültmezler." [5]

1 Zeyd b. Sabit: Hayatı bu eserde vardır.
2 Hayatı bu eserde vardır.
3 Abdullah b. Ömer: Ömer b. El-Hattab'ın oğludur. Hayatı bu eserde vardır.
4 Hayatı bu eserde vardır.
5 Said b. el-Müseyyeb hakkında daha geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakabilirsiniz.
1- Tabakatu İbn Sa'd, V/119
2- Tarîhu'l-Buharî.
3- El-Maarif, s. 437
4- Hılyetu'l-Evliya, II/161.
5- Tehzîbu'l-Esma ve'l-Luğat, I. Kısım, İ. Cüz, s. 219.
6- İbn Halikan, Vefeyatu'l-A'yan, II/375.
7- Tezkiratu'l-A'yan, II/375.
8- El-İber, I/110
9- En-Nücumu'z-Zahira, I/228.
10- Şezeratu'z-Zeheb, I/102.

SAİD B. CÜBEYR

"Saîd b. Cübeyr öldürüldü.

Yeryüzünde hiç kimse yoktur ki onun ilmine muhtaç olmasın."

Ahmed b. Hanbel

Bedeni güçlü, ahlâkı mükemmel ve hareketli bir gençti.

Bunlardan başka o, iyi kalpli, keskin zekâlı, iyi olan şeylere düşkün, haram olanlardan uzak duran birisiydi...

Renginin siyahlığı, saçının kıvırcıklığı ve Habeş asıllı olması, onun üstün ve eşsiz şahsiyetine asla gölge düşürmüyordu...

Yaşının küçüklüğüne rağmen o böyleydi.

*

Habeş asıllı, Arap uyruklu genç, ilmin kendisini Allah'a ulaştıran en sağlam yol olduğunu, ancak takvanın kendisini cennete ulaştıran yol olduğunu anladı.

Böylece takvayı sağına... ilmi soluna koydu.

Onların üzerine ellerini koydu...

Hiçbir gevşeklik göstermeden onlarla hayat yolculuğunu katetmeye başladı.

Çocukluğundan itibaren insanlar onu ya öğrenmek üzere kitabına eğilmiş olarak...

Ya da ibadet etmek üzere mihrabında saf durmuş olarak görürlerdi...

İşte o, çağında müslümanların gözde kişisi olan Saîd b. Cübeyr'di. Allah ondan razı olsun ve onu razı kılsın.

Genç Saîd b. Cübeyr ilmi, Ebu Saîd el-Hudrî, Adiyy b. Hatim et-Taî, Ebu Musa el-Eş'arî, Ebu Hureyre ed-Devsî, Abdullah b. Ömer ve müminlerin annesi Hz. Aişe gibi büyük sahabilerden aldı.

Ancak onun en büyük öğretmeni, Muhammed ümmetinin en büyük âlimi Abdullah b. Abbas'tı...

*

Saîd b. Cübeyr gölgenin sahibinden ayrılmadığı gibi Abdullah b. Abbas'tan ayrılmadı.

Ondan Kur'an'ı ve tefsirini...

Hadisi ve garibini aldı...

Onun vasıtasıyla dinde fakih oldu ve o konuda en yüce mertebeye erişti...

Hatta çağında, herkes onun ilmine muhtaç hale geldi. Daha sonra ilim aramak için müslüman diyarında dolaştı. İstediği ilmi tamamlayınca Kufe'yi kendisine yurt ve ikamet yeri yaptı. Kufe halkına öğretmen ve imam oldu.

*

Ramazan'da insanlara imamlık yapar, bir gece Abdullah b. Mesud'un [1] kıraatiyle...

Öbür gece Zeyd b. Sabit'in [1] kıraatiyle...

---

1 Rasulullah'ın (s.a.v.) hizmetinde bulunmuş bir sahabidir. Kur'an'ı ilk defa açıktan okuyan kişiydi.

Üçüncü gece bir başkasının kıraatıyla okuyor ve böyle devam ediyordu...

Tek başına namaz kıldığı zaman, bazen bir namazda bütün Kur'an'ı okurdu.

Azîz ve Celîl olan Allah'ın:

"... Kitab'ı ve peygamberlerimize gönderdiklerimizi yalanlayanlar elbette bileceklerdir. Boyunlarında halkalar ve zincirler olarak kaynar suya sürülür; sonra ateşte yakılırlar" [2] sözüne veya tehdit ayetlerinden birine geldiğinde, tüyleri diken diken olur, kalbi paramparça olur ve gözlerinden yaşlar boşanırdı...

Daha sonra onlara tekrar başlar, ölecek hale gelinceye kadar devam ederdi.

O, her yıl iki defa Beyt-i Haram'a gitmeyi alışkanlık haline getirmişti...

Bir defa Recep ayında umreye...

Bir defa Zilkade ayında hacca...

İlim, hayır ve nasihat isteyenler, Saîd b. Cübeyr'in gür ve tatlı kaynaklarından almak ve onlardan yudumlamak için Kufe'ye gelirlerdi...

İşte birisi ona, haşyet (korku) nedir diye soruyor.

Ona şöyle cevap veriyor:

"Haşyet, korkusu senin günahlarına engel oluncaya kadar Allah'tan korkmandır."

İşte bir başkası da zikrin ne demek olduğunu soruyor.

O şu cevabı veriyor: "Zikir, Azîz ve Celîl olan Allah'a itaattir...

Kim Allah'a yönelir, ona itaat ederse onu zikretmiş demektir.

Kim ondan yüz çevirir, itaat etmezse, gecesini tesbih getirerek ve Kur'an okuyarak geçirse bile onu zikretmemiştir."

---

1 Vahiy kâtiplerinden olan bir sahabidir. Kıraat, hüküm ve fetva vermede başta geliyordu.

2 Mü'min Suresi, 70-72.

*

Saîd b. Cübeyr, Kufe'yi ikamet yeri yaptığında orası Haccac b. Yusuf es-Sekafî'ye boyun eğmişti. Çünkü Haccac o gün Irak'ın, doğusunun ve Maveraünnehir ülkelerinin valisi idi...

O sırada Haccac güç ve otoritesinin zirvesindeydi...

Bunu da Abdullah b. ez-Zübeyr'i [1] öldürüp onun hareketini bastırdıktan sonra sağlamıştı...

Haccac, Irak'ı Emevîlerin hakimiyetine boyun eğdirmiş, orada burada ortaya çıkan ayaklanmaları bastırmış, müslümanları kılıçtan geçirmiş, ülkenin her tarafına korku salmıştı...

Öyle ki kalpler ondan ve derhal öldürülmek korkusuyla dolmuştu.

*

Daha sonra Haccac b. Yusuf Es-Sekafî'yle, büyük komutanlarından birisi olan Abdurrahman b. Eş'as arasında bir çarpışma oldu.

Çarpışma bundan sonra kuruyla yaşı yiyen bir fitneye dönüştü...

Bu fitne müslümanların vücudunda derin yaralar bıraktı.

Bu fitneyle ilgili haberlerden birisi şöyledir:

"Haccac, İbnu'l-Eş'as'ı bir orduyla Sicistan'ın [2] gerisindeki bölgelere hakim olan Türk hükümdarı Ratbil'le savaşmaya gönderdi.

Kahraman ve muzaffer komutan, Ratbil'in ülkesinden büyük bir bölümüne saldırdı ve bazı muhkem kaleleri ele geçirdi. Şehir ve köylerinden de birçok ganimet elde etti...

Komutan, büyük zaferin müjdesini ve beytül-mal'e konulacak beşte bir nisbetindeki ganimetleri götürmek üzere elçiler gönderdi.

---

1 Zübeyr İbnu'l-Avvam'ın oğlu Abdullah'tır ki halife olarak ona biat edildi ama Haccac tarafından öldürüldü.

2 Sicistan: İran'la Afganistan arasında yer alan bir ülke.

Ona bir de mektup yazdı. Mektupta, ülkenin içini ve dışını kontrol etmek ve durumu öğrenmek için bir süre savaş yapmamak konusunda ondan izin istiyordu.

Bu, muzaffer ordu, bilinmeyen ve aşılmaz yollara dalmadan, çeşitli tehlikelerle karşılaşmadan önce olmuştu.

Haccac buna öfkelendi...

Ona, korkaklık ve beceriksizlikle suçlayan bir mektup yazdı...

Onu öldürmek ve ordu komutanlığından uzaklaştırmakla tehdit ediyordu...

Abdurrahman, askerlerin ileri gelenlerini ve birlik komutanlarını topladı...

Onlara Haccac'ın mektubunu okudu ve bu konuda onlarla istişarede bulundu...

Onlar Abdurrahman'a, hemen Haccac'a karşı çıkmayı ve ona itaat etmemeyi teklif ettiler.

Abdurrahman onlara şöyle dedi:

"Bu konuda bana bey'at edip, Allah Irak toprağını onun pisliğinden temizleyinceye kadar bana yardım eder misiniz?"

Askerler, Abdurrahman'ın teklif ettiği şey konusunda ona bey'at ettiler.

*

Abdurrahman b. el-Eş'as, Haccac'a karşı tiksinti dolu ordusuyla yürüdü.

Abdurrahman'la Haccac'ın orduları arasında, Abdurrahman'ın galip geldiği büyük çarpışmalar oldu.

Abdurrahman, Sicistan ve İran'daki şehirlerin çoğunu ele geçirdi...

Daha sonra Kufe ve Basra'yı elinden almak istedi.

İki taraf savaşa devam ettiği ve İbnu'l-Eşas zaferden zafere koştuğu sırada, Haccac'ın başına, hasmının gücünü arttıran kötü bir hal geldi.

*

Bu da şöyle oldu: Büyük şehirlerin valileri Haccac'a bazı mektuplar yazdılar. Mektuplarda şunlar yer alıyordu:

"Zimmîler, cizye [1] vermekten kurtulmak için İslâm'a girmeye başladılar. Çalıştıkları köyleri ve içinde oturdukları şehirleri terkettiler. Haraç [2] kesildi... Vergiler tükendi..."

Haccac, Basra ve diğer şehirlerdeki valilerine bazı mektuplar yazdı. Mektuplarda zimmîlerden şehirlere göç eden herkesi toplayıp ne kadar uzak olurlarsa olsun onları köylere sürmelerini emretti.

Valiler emri yerine getirdiler.

Bunlardan pek çoğunu yurtlarından... rızıklarının kaynaklarından uzaklaştırdılar.

Onları şehirlerin etrafında topladılar...

Onlarla birlikte kadın ve çocuklarını da çıkardılar.

Bir süre onları çoluk çocuklarından ayrı bıraktıktan sonra köylere gitmeye zorladılar.

Kadınlar, çocuklar ve ihtiyarlar ağlayıp feryat etmeye, "Yetiş Muhammed! Yetiş Muhammed!" diyerek yardım istemeye başladılar.

Ne yapacaklarını ve nereye gideceklerini şaşırdılar.

Basra'nın fakih ve kurrası onlara yardımcı olmak için yanlarına gittiler.

Fakat bunu başaramadılar.

Onların ağlamalarına dayanamayıp onlar da ağlamaya başladılar. Abdurrahman b. el-Eşas bu fırsatı ganimet bilip fakihleri ve kurayı [3] kendisine yardıma çağırdı.

Tabiînin büyüklerinden ve müslümanların imamlarından olan bir grup onun davetine icabet etti.

---

1 Cizye: Zımmilerin müslümanlara verdikleri vergi.
2 Haraç: Araziden alınan vergi.
3 Kura: Kur'an'ı ezberlemiş zahid kullar.

Bunların başında Saîd b. Cübeyr, Abdurrahman b. Leyla, [1] Şa'bî, [2] Ebu'l-Bahteri [3] ve daha niceleri vardı.

İki taraf arasında savaş devam etti. Önceleri üstünlük İbnu'l-Eşas ve yanındakilere aitti.

Daha sonra Haccac'ın tarafı yavaş yavaş ağır basmaya başladı. Nihayet İbnu'l-Eşas kötü bir yenilgiye uğradı ve canını kurtarmak için çareyi kaçmakta buldu...

Ordusu Haccac ve askerlerine teslim oldu.

*

Haccac, sözcüsüne, yenilen askerleri kendisine yeniden bey'at etmeye çağırmasını emretti.

Çoğu onun çağrısını kabul etti. Bir kısmı da ona görünmedi.

Görünmeyenler arasında Saîd b. Cübeyr de vardı.

Teslim olanlar Haccac'a bey'at için geldiklerinde ansızın hesapta olmayan bir şeyle karşılaştılar.

Onlardan birine şöyle demeye başladılar: "Müminlerin emîrinin valisine olan bey'atını bozmakla küfretmiş olduğuna şehadet eder misin?"

Eğer o, evet derse, onun yeni bey'atını kabul ediyorlar ve onu serbest bırakıyorlardı.

Eğer, hayır derse, onu öldürüyorlardı.

Bazıları Haccac'a boyun eğip canını kurtarmak için kendinin küfretmiş olduğunu ikrar ediyordu.

Bazıları bunu kabul etmeyip boynunu veriyordu.

İçinde birkaç bin kişinin öldürüldüğü bu korkunç mezbahanın haberi her tarafa yayıldı...

Küfür işlediğini ikrar ettikten sonra birkaç bin kişi o mezbahadan kurtuldu!

---

1 Abdurrahman İbn Leyla: Büyük tabiilerden biri.
2 Şa'bî: Fakih, şair ve nadir zekâya sahip tabiilerden biridir.
3 Ebu'l-Buhteri: Abid ve zahid bir tabiîdir.

Bunlardan birisi şöyledir:

"Has'am kabilesinden yaşlı bir kişi, iki tarafı tutmadan Fırat nehrinin gerisinde ikamet ediyordu.

Diğerleri gibi o da Haccac'a götürüldü...

Onun huzuruna getirilince ona halini sordu. O da şu cevabı verdi:

— "Bu savaş başladığından beri ben bu nehrin gerisindeydim.

Savaşın bitmesini bekliyordum.

Zaferi sen kazanınca sana bey'at etmeye gelecektim."

Haccac ona:

— "Yazıklar olsun sana... Savaşın neticesini beklemek üzere oturup komutanınla birlikte savaşmıyorsun ha?" dedi.

Sonra ona şunu sordu: "Kâfir olduğun konusunda şehadet eder misin?"

Adam:

— "Seksen yıl Allah'a ibadet ettikten sonra kendimin kafir olduğuna şehadet edersem ben çok kafir birisi olmam mı?"

Haccac:

— "Öyleyse seni öldürürüm"dedi.

Adam:

— "Beni öldürsen bile... Vallahi, benim ömrümden eşeğin iki su içimi arasındaki zaman kadar [1] az bir süre kalmıştır.

Eşek sabahleyin içer, akşamleyin ölür...

Ben sabah akşam ölümü bekliyorum.

Sen istediğini yap" dedi.

Haccac celladına:

— "Boynunu vur..." dedi.

---

1 Eşek susuzluğa dayanamadığı için böyle bir benzetme yapılmıştır. (Çeviren)

Cellad boynunu vurduktan sonra Haccac'ın orada, yaşlı adama rahmet dileyecek ne dostu ne düşmanı hiç kimse kalmadı."

*

Haccac, Kemîl b. Ziyad en-Nehaî'yi [1] getirtti ve onu şöyle dedi:

— "Kâfir olduğuna şehadet eder misin?!"

O:

— "Vallahi; şehadet etmem" diye cevap verdi.

Haccac:

— "Öyleyse seni öldürürüm" dedi.

Kemîl:

— "İstediğini yap... Allah'ın huzurunda hesaplaşacağız..."

Haccac:

— "O gün delil senin aleyhine olacak, lehine değil" dedi.

Kemîl:

— "O gün hakim sensen öyledir" diye cevap verdi.

Haccac:

— "Öldürün onu..." dedi.

Ve öldürüldü.

*

Sonra Haccac'a sevmediği ve kendisiyle dalga geçtiği için öldürmeyi çok istediği başka bir adam getirildi.

Hemen ona:

— "Karşımda, kâfir olduğuna şehadet etmiyeceğini zannettiğim bir adam görüyorum" dedi.

---

1 Kemîl İbn Ziyad en-Nehaî: Güvenilen ve kavmi arasında saygı gören bir tabiîdir, Sıffin'de Ali'nin yanında bulunmuştur. Onu Haccac öldürmüştür.

Adam:

— "Yapma, canıma kıyma. Ben yeryüzündekilerin en kâfiriyim. Ben Firavun'dan daha kâfirim" dedi.

Öldürme aşkıyla yanıp tutuşurken onu serbest bıraktı.

*

Birkaç bin sağlam müminin öldürüldüğü bu korkunç yere ait haberler her tarafa yayıldı.

Oradan, kendilerini küfürle damgalamaya zorlanan birkaç bin kişi kurtuldu...

Said b. Cübeyr şuna kesin kanaat getirdi: Eğer Haccac'ın huzuruna giderse, o üçüncüsü olmayan iki şey arasında kalacaktı.

Ya boynu vurulacak...

Ya da kendisinin kâfir olduğunu ikrar edecekti...

Bu en tatlısı bile acı olan bir durumdu.

Böylece o Iraktan çıkmayı...

Ve gözlerden uzak kalmayı tercih etti.

Haccac ve casuslarından gizlenmek için Allah'ın geniş topraklarında devamlı dolaştı ve nihayet Mekke topraklarında küçük bir köye sığındı.

O bu şekilde on yıl kaldı. Bu süre, kalbinde tutuşan Haccac ateşlerini söndürmek ve ona karşı duyduğu kini gidermek için yeterli olmuştu.

*

Ancak hiç kimsenin beklemediği bir şey oldu.

Bu da şöyle olmuştu: Emevîlerden yeni bir Vali Mekke'ye gelmişti...

Bu, Halid b. Abdullah el-Kasrî'ydi.

Said b. Cübeyr'in arkadaşları onun kötü halini bildikleri ve ondan kötülük bekledikleri için ondan çok korktular.

Bazıları Sâid'e gelip şöyle dediler:

— "Bu adam Mekke'ye geldi ama biz onun sana kötülük yapmayacağından emin değiliz... Bizi dinle de buradan çık."

Saîd:

— "Vallahi, Allah'tan utanır hale gelinceye kadar kaçtım...

Ve bulunduğum yerde kalmaya karar verdim...

Artık Allah bana dilediğini yapsın."

Vali Hâlid, halkın onun hakkındaki kötü tahminini yalanlamadı.

Saîd b. Cübeyr'in yerini öğrenir öğrenmez ona askerlerinden bir bölük gönderdi ve onlara, Saîd'i, Vasıt [1] şehrindeki Haccac'a kelepçeli olarak götürmelerini emretti.

Askerler şeyhin evini sardılar...

Bazı arkadaşlarının gözü önünde kelepçeyi ellerine geçirdiler...

Ona Haccac'a gitmesi gerektiğini söylediler.

Şeyh onları sakin ve içi rahat bir şekilde karşıladı.

Arkadaşlarına dönüp şöyle dedi:

"Ben kendimi ancak bu zalimin vasıtasıyla öldürülmüş görüyorum...

Ben ve iki arkadaşım bir gece ibâdet ediyorduk. Dua etmenin tadını alınca Allah'a dua edebildiğimiz kadar dua edip yalvardık.

Allah'tan bize şehitliği yazmasını istedik. Allah o iki arkadaşıma şehitliği verdi ve ben onu beklemek üzere kaldım..."

Daha sözünü bitirir bitirmez, küçük kızı yanına geldi ve onu kelepçeli bir halde askerler tarafından götürülürken görünce, babasına sarılıp bağırıp çağırmaya başladı.

Onu yumuşak bir şekilde babasından ayırdılar ve babası kızına şöyle dedi:

---

1 Vâsıt: Basra'yla Kufe arasında bir şehirdir. O ikisinin ortasında yer aldığı için böyle adlandırılmıştır. Basra'yla Kufe'den uzaklığı ellişer mildir.

"Yavrum! Annene söyle, buluşma yerimiz inşaallah Cennettir..."

Ve yürüdü...

Askerler, âlim, âbid, zâhid ve müttakî imamı Vasıt şehrine ulaştırıp Haccac'ın huzuruna soktular.

Saîd yanına gelince Haccac kinli kinli ona baktı ve:

— "Adın ne senin?" dedi.

— "Saîd b. Cübeyr" diye cevap verdi.

— "Hayır, Şaki b. Küseyr" [1] dedi.

Saîd:

— "Hayır, annem adımı senden daha iyi biliyordu" dedi.

Haccac:

— "Muhammed hakkında ne diyorsun?"

Saîd:

— "Abdullah'ın oğlu Muhammed'i mi (s.a.v.) kastediyorsun?"

— "Evet."

— "O Adem oğlunun efendisidir, seçilmiş peygamberdir.

Gelmiş geçmiş insanların en hayırlısıdır...

Risaleti (peygamberliği) yüklenmiş ve emaneti eda etmiştir...

O Allah için, kitabı için, müslümanların avamı ve havassı için nasihatta bulunmuştur."

Haccac:

— "Ebu Bekr hakkında ne diyorsun?"

Saîd:

— "O Sıddîk'tir. Allah'ın elçisinin halifesidir. Övülmüş olarak gitti ve saîd (mesud) olarak yaşadı.

Peygamber'in (s.a.v.) yolu üzere yürümüş ve hiçbir değişiklik yapmamıştır."

---

1 Said'in zıddı, Şaki, Cübeyr'in zıddı da Küseyr'dir. "Said" (mesud, mutlu), "Cübeyr" (yiğitçik) anlamlarına gelmektedir.

Haccac:

— "Ömer hakkında ne diyorsun?!"

Saîd:

— "O, Allah'ın kendisiyle, hakla batılın arasını ayırdığı Faruk'-tur...

O, Allah'ın ve elçisinin seçtiği kimsedir.

O, iki arkadaşının (Hz. Peygamber ve Hz. Ebu Bekir) yolu üzerinde yürüdü.

Övülmüş olarak yaşadı ve şehid olarak öldü."

Haccac:

— "Osman hakkında ne diyorsun?"

Saîd:

— "O, Ceyşu'l-Usre'yi (Tebuk savaşına giden orduyu) donatan kimsedir...

Rume kuyusunu [1] kazan...

Cennette kendine bir ev satın alan kimsedir...

Rasûlullah'ın (s.a.v.) iki kızıyla evlenen damadıdır.

Rasûlullah (s.a.v.) ona, kızlarını semadan gelen vahiyle vermiştir.

O, haksız yere öldürülmüştür."

Haccac:

— "Ali hakkında ne diyorsun?"

Saîd:

— "O, Rasûlullah'ın (s.a.v.) amcasının oğludur.

Çocuklardan ilk müslüman olan odur.

O, Fatımatu'l-Betul'un kocasıdır.

Cennet halkının gençlerinin efendileri olan Hasan'la Hüseyin'in babasıdır."

---

[1] Rume Kuyusu: Medine-i Münevvere'nin Akik vadisinde bulunan bir kuyudur. Hz. Osman onu yüz deve karşılığında satın almış ve onu müslümanlara bağışlamıştır.

Haccac:

— "Emevi halifelerinden hangisini daha çok beğeniyorsun?"

Saîd:

— "Halik (yaratıcı)larını en çok memnun edenini."

Haccac:

— "Onların Halik (yaratıcı)larını en çok memnun edeni hangisidir?"

Saîd:

— "Bununla ilgili bilgi onların gizlisini saklısını bilen kimsededir."

Haccac:

— "Benim hakkımda ne diyorsun?"

Saîd:

— "Sen kendini daha iyi bilirsin."

Haccac:

— "Ben senin görüşünü öğrenmek istiyorum?"

Saîd:

— "Öğrenirsen bu seni üzer, memnun etmez."

Haccac:

— "Senden mutlaka duymam lazım."

Saîd:

— "Ben biliyorum ki, sen Allah'ın kitabına aykırı hareket ediyorsun. Bazı korkutucu işler yapıyorsun ama onlar seni tehlikenin içine atıyor ve seni cehenneme itiyor."

Haccac:

— "Vallahi, seni öldüreceğim."

Saîd:

— "O zaman, sen benim dünyamı mahvedersin, ben de senin ahiretini mahvederim."

Haccac:

— "Kendin için, istediğin bir ölüm şeklini seç."

Saîd:

— "Aksine, onu sen seç, Haccac! Vallahi, beni nasıl öldürürsen, Allah da seni ahirette öyle öldürür."

Haccac:

— "Seni affetmemi ister misin?"

Saîd:

— "Eğer bir af olursa, Allah Teâlâ'dan olur... Ama senin için ne af, ne de bahane vardır."

Haccac öfkelenip:

— "Kılıcı ve deriden örtüyü getirin" dedi.

Saîd gülümsedi ve Haccac ona: "Neden gülümsüyorsun?!" dedi.

Saîd:

— "Senin Allah'a karşı gelmene ve Allah'ın da sana yumuşak davranmasına şaşırdım."

Haccac:

— "Cellat! Öldür onu" dedi.

Saîd kıbleye yöneldi ve şöyle dedi:

— "Doğrusu ben yüzümü, gökleri ve yeri yaratana, doğruya yönelerek çevirdim, ben müşriklerden değilim." [1]

Haccac:

— "Yüzünü kıbleden çevirin" dedi.

Saîd:

— "Nereye dönerseniz Allah'ın yönü orasıdır" [2] dedi.

Haccac:

— "Onu yüzüstü yere yatırın" dedi.

Saîd:

---

1 En'am Suresi, 79.
2 Bakara Suresi, 115.

— "Sizi yerden yarattık, oraya döndüreceğiz, sizi tekrar oradan çıkaracağız." [1]

Haccac:

— "Allah'ın düşmanını boğazlayınız. Kur'an ayetlerinden ondan daha iyi misal getiren hiç kimseyi görmedim."

Saîd ellerini kaldırdı ve şöyle dedi:

— "Allah'ım! Haccac'ı benden sonra hiç kimseye musallat etme."

Saîd b. Cübeyr'in ölümünün üzerinden daha on beş gün geçmeden Haccac hummaya (sıtmaya) tutuldu ve hastalığı gittikçe arttı. Ara-sıra bayılıp ayılıyordu.

Kısa bir baygınlıktan sonra sıçrayarak ve şunları haykırarak uyandı:

"İşte bu, Saîd b. Cübeyr, boğazımı tutuyor. İşte bu, Saîd b. Cübeyr, beni niçin öldürdün? diyor. Benim Saîd b. Cübeyr'le ne alıp veremediğim var? Saîd b. Cübeyr'i benim karşıma çıkarmayın..."

Haccac ölüp üzeri toprakla örtülünce birisi onu rüyasında gördü ve ona şöyle dedi: "Haccac! Öldürdüğün kimselerden dolayı Allah sana ne yaptı?"

Haccac şu cevabı verdi: "Allah beni, her kişi karşılığında birer defa öldürdü. Ama Saîd b. Cübeyr karşılığında yetmiş defa öldürdü." [2]

---

1 Taha Suresi, 55.

2 Said b. Cübeyr hakkında geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız:

1- Tabakatu İbn Sa'd, VI/256.
2- İmam Ahmed b. Hanbel, ez-Zühd, s. 370.
3- Tarihu't-Taberi, III/461.
4- Ahbaru'l-Kuzat, II/411.
5- Eş-Şîrazî, Tabakatu'l-Fukaha, s. 82.
6- Vefayatu'l-A'yan, II/371.
7- Tarihu'l-İslâm, IV/2.
8- Tezkiratu'l-Huffaz, I/71.
9- El-İber, I/112.
10- El-Bidaye ve'n-Nihaye, IX/96-98.
11- El-Akdu's-Semin, IV/549
12- En-Nucumu'z-Zahire, I/228.
13- Tabakatu'l-Müfessirin, I/181.
14- Şezeratu'z-Zeheb, I/108.

MUHAMMED B. VASÎ EL-EZDÎ
ve YEZİD B. EL-MÜHELLEB

"Amirlerin kurrası vardır, zenginlerin kurrası vardır. Muhammed b. Vasî, Rahman'ın kurrasındandır."

Malik b. Dinar

Şimdi, müminlerin emîri Süleyman b. Abdülmelik'in halifelik devrindeyiz.

İşte şu, İslâm'ın çekilmiş kılıçlarından biri Horasan'ın güçlü ve kabiliyetli valisi Yezîd b. el-Mühelleb b. Ebî Sufre.

Şehit olmayı isteyen ve sevap uman gönüller dışında, yüzbin kişiye varan ordusuyla düşmanın üzerine yürüyor...

O, Cürcan ve Taberistan'ın [1] fethine karar vermişti...

Yanındaki gönüllülerin başında yüce tabiî Muhammed b. Vasî el-Ezdî el-Basrî vardı...

O, fukahaların süsü lâkabını almış...

Basra'nın abidi diye tanınmıştı.

1 Cürcan ve Taberistan: Yezid İbnu'l-Mühelleb'in fethettiği, İran'ın bölgelerinden ikisi.

O, Rasûlullah'ın (s.a.v.) hizmetkârı yüce sahabî Enes b. Malik el-Ensarî'nin öğrencisiydi.

*

Yezid b. el-Mühelleb ordusuyla Dihistan'a inmişti.

Orada çok güçlü bir Türk kavmi oturuyordu...

Onların kaleleri de çok muhkemdi...

Onlar her gün müslümanlarla savaşmaya çıkarlardı.

Yorulunca, dağın tepesindeki muhkem kalelerine çekilirlerdi.

Muhammed b. Vasî, bünyesi zayıf ve yaşı ileri olmasına rağmen bu savaşta büyük bir yararlık göstermişti...

Müslüman askerleri, onun yüzünde parlayan iman nuruyla huzur buluyorlar...

Tatlı dilinden saçılan zikrin hararetinden dolayı gayrete geliyorlar...

Sıkıntı anlarında kabul edilen dualarıyla içleri rahat ediyordu...

Ordu komutanı savaşa çağırdığı zaman şöyle seslenmek adetiydi:

"Ey Allah'ın atları! Binin...

Ey Allah'ın atları! Binin..."

Müslüman askerleri onun sesini duyar duymaz karayelin estiği gibi düşmanlarıyla savaşa koşarlar...

Kavurucu sıcağı olan günde, susuzun soğuk suya atıldığı gibi savaş meydanına atılırlardı...

*

Şiddetli çarpışmalardan birinde, düşman saflarından öylesini gözün görmediği iri ve büyük bir savaşçı çıktı.

Ondan daha kuvvetli, daha cesur ve daha azimlisi yoktu...

Saflar arasında dolaşmaya başladı ve nihayet müslümanları yerlerinden oynattı...

Müslümanların kalplerine korku verdi.

Daha sonra meydan okuyarak onları devamlı düelloya davet etmeye başladı.

Muhammed b. Vasî onunla düello etmeye niyet edince müslüman askerleri onun bu davranışından etkilendiler ve birisi ona gelip bunu yapmamasını ve bu işi kendisine bırakmasını söyledi.

Yaşlı Muhammed b. Vasî onun isteğini kabul etti ve Allah'ın yardımıyla galip gelmesi için Allah'a dua etti.

*

Düellocular güçlü aslanlar gibi hemen birbirlerine girdiler...

Bütün askerlerin gözleri ve kafaları onlara takılmıştı.

Bütün güçleriyle bir saat birbiriyle dövüştüler.

Aynı anda kılıçları birbirlerinin başlarına birer darbe indirdi.

Ancak Türk düellocunun kılıcı müslüman düellocunun miğferinde kaldı.

Müslüman düellocunun kılıcı Türk'ün alnına indi ve başını ikiye yardı...

Muzaffer asker, gözün öylesine şahit olmadığı bir manzarayla müslümanların saflarına döndü...

Bir elindeki kılıçtan kan damlıyor...

Miğferine saplı diğer kılıç da güneşin ışıkları altında parlıyordu...

Müslümanlar onu la ilâhe illallah, Allahu Ekber ve el-Hamdü lillah sözleriyle karşıladı.

Yezid b. Mühelleb, iki kılıcın ve miğferin onun üzerinde parlayışını görünce:

"Ne mutlu böyle bir yiğidin babasına! Bu ne adam!" dedi.

Ona şöyle cevap verildi:

"Bu, Muhammed b. Vasî el-Ezdî'nin dualarının mübarekleştirdiği bir adamdır."

*

Türk düellocunun yere yıkılmasından sonra güç dengesi değişti. Ateşin kuru otların arasında yayıldığı gibi düşmanların içine korku yayıldı.

Müslümanlar da savaşmak ateşiyle tutuştular.

Sel gibi düşmanların üzerine aktılar.

Tasmanın boynu sardığı gibi onları sarıp kuşattılar.

Onların su ve azıklarını kestiler.

Hükümdarları barış anlaşması yapmaktan başka bir çare bulamadı...

O, barış teklif etmek, elindeki şehirlerin içindekilerle ve herşeyiyle birlikte teslime hazır olduğunu, ancak canına, malına ve ailesine dokunmayacağına dair teminat vermesi için Yezid'e elçi gönderdi. Yezid onun barış teklifini kabul etti ve taksit taksit kendisine yedi yüz bin dirhem, peşin dört yüz bin dirhem, dört yüz zaferan[1] yüklü hayvan vermesini, her birini elinde gümüş bir kâse, başında, ipekten bir baş örtüsü, onun üzerinde kadife bir taylesan ve askerlerin hanımlarının giymesi için bir elbise bulunan dört yüz adam göndermesini şart koştu.

Savaş bitince Yezid b. Mühelleb muhafızına şöyle dedi:

"Bütün hak sahiplerine haklarını vermemiz için ganimetlerimizi say."

Muhafız ve beraberindekiler ganimetleri saymaya çalıştılar ama beceremediler.

Böylece ganimetler askerler arasında göz kararıyla paylaştırıldı.

*

Müslümanlar bu ganimetler arasında halis altından yapılmış, inci ve mücevherlerle süslenmiş ince nakışlarla işlenmiş bir taç bulmuşlardı...

Bütün boyunlar ona doğru uzanmıştı...

Gözler onun incilerine takılıp kalmıştı...

Yezid onu eline alıp askerlerden görmeyenlerin görmesi için yukarı kaldırmış ve şöyle demişti:

1 Zaferan: Yemeklere koku ve renk vermek için kullanılan bir bitkidir.

— "Bu tacı istemeyen birisinin olduğunu zannediyor musunuz?!"

Onlar şu cevabı verdiler:

— "Allah komutanı iyilikle devam ettirsin. Onu kim istemez ki?!"

O da şöyle dedi:

— "Muhammed'in (s.a.v.) ümmeti arasında, dünya dolusu benzeri olsa bile, onu istemeyen birisinin mevcut olduğunu göreceksiniz..."

Daha sonra odacısına dönüp: "Bize Muhammed b. Vasî el-Ezdî'yi bulup getir" dedi.

Odacı onu aramaya başladı.

Sonunda onu nafile namaz kılmak, Allah'a yalvarıp yakarmak üzere halktan uzak bir köşeye çekilmiş olarak buldu.

Yanına varıp:

— "Komutan seninle görüşmek için hemen yanına gitmeni istiyor."

Odacıyla birlikte komutanın yanına gitti, emîrin yanına varınca selâm verip yanına oturdu.

Emîr selâmını onunkinden daha güzel bir şekilde aldı.

Daha sonra tacı eliyle kaldırıp şöyle dedi:

— "Ebu Abdillah! Müslüman askerleri bu değerli tacı kazanmışlar. Bunu sana ikram etmeyi ve senin nasibin yapmayı düşündüm. Askerler de buna razı oldular."

O da şu cevabı verdi:

— "Ey Emîr! Onu benim payıma mı geçirmek istiyorsun?!"

Emîr:

— "Evet o senin nasibindir" dedi.

Muhammed b. Vasî:

— "Benim ona ihtiyacım yok emîr! Allah senden ve onlardan razı olsun" dedi.

Emîr:

— "Yemin ettim, onu mutlaka sen alacaksın" dedi.

Emîr yemin edince Muhammed b. Vasî tacı aldı ve izin isteyip oradan ayrıldı.

Muhammed b. Vasî'i tanımayanlardan birisi:

— "İşte o tacı kendine ayırdı ve çekip gitti" dedi.

Yezid uşaklarından birine, gizlice Muhammed'i takip etmesini, tacı ne yaptığına dikkat etmesini ve ona bilgi getirmesini emretti.

Muhammed b. Vasî'in haberi olmadan uşak onu takip etti.

*

Muhammed b. Vasî, tac elinde yoluna devam etti. Karşısına saçı başı dağınık, perişan vaziyette bir adam çıktı ve şöyle diyerek ondan bir şey istedi: "Allah'ın malından lütfet..."

Muhammed b. Vasî, sağına, soluna ve arkasına baktı, kendisini kimsenin görmediğine kanaat getirince tacı dilenciye verdi ve arkasından sevinç ve neşeyle yürüdü...

Sanki o sırtına yük olan bir ağırlığı üzerinden atmış gibiydi...

Uşak, dilencinin kolundan yakalayıp emîre getirdi ve ona olanları anlattı.

Emîr tacı dilenciden aldı, onun yerine birçok para verdi ve onu memnun etti.

Daha sonra askerlere dönüp şöyle dedi:

"Size Muhammed ümmeti içinde hâlâ bu tacı ve benzerlerinin benzerlerini istemeyen kimse var mı diye sormuştum?"

*

Muhammed b. Vasî' el-Ezdî, Yezid b. el-Mühelleb'in sancağı altında müşriklerle savaşmaya devam etti ve nihayet hac zamanı yaklaştı.

Önünde çok kısa bir süre kalınca Yezid İbn Mühelleb'in huzuruna girip hac görevini yapmaya gitmek için ondan izin istedi.

Yezid ona şöyle dedi:

— "İzin senin elinde, Ebu Abdillah! İstediğin zaman git.

Sana, haccını yerine getirmede ihtiyacını karşılayacak bir miktar paranın verilmesini emrettik."

Yezîd'e şöyle sordu:

— "Ey emîr! Askerlerinden herbirine böyle para verilmesini emredecek misin?!"

Emîr:

— "Hayır" dedi.

Bu cevabı duyunca:

— "Bana müslüman askerlerine verilmeyen farklı birşey verilmesine ihtiyacım yok" deyip ona veda etti ve ayrıldı...

*

Muhammed b. Vasî' el-Ezdî'nin yolculuğu, onunla sohbet etmek şerefine nail olan müslüman askerlerine zor geldiği ve muzaffer ordularının onun bereketlerinden mahrum oluşuna üzüldükleri gibi, Yezid b. el-Mühelleb'e de zor gelmişti.

Onlar haccını yerine getirince onun tekrar yanlarına dönmesini temenni ettiler.

Bunda bir gariplik yoktu. Her tarafa yayılan müslüman komutanları, Basra'nın abidi Muhammed b. Vasî' el-Ezdî'nin ordularının saflarında bulunmasını çok istiyorlardı.

Onun kendileriyle birlikte bulunmasından birçok hayır bekliyorlar.

Onun duaları bereketine, Aziz ve Celîl olan Allah'ın kendilerine kesin zafer vermesini umuyorlardı...

Kendi gözlerinde küçük, Allah'ın ve halkın yanında büyük olan bu kişiler ne değerlidirler.

Böyle eşi, benzeri bulunmaz bu büyük kişilere sahip olan tarih ne yücedir.

Basra'nın abidi Muhammed b. Vasî' el-Ezdî ile bir daha görüşmek üzere.

MUHAMMED B. VASÎ EL-EZDÎ ve KUTEYBE B. MÜSLİM EL-BAHILÎ

"Muhammed b. Vasî el-Ezdî'nin parmağını bin delikanlının taşıdığı meşhur bir kılıçtan daha çok severim."

Kuteybe b. Müslim

Şimdi hicretin 87. senesindeyiz.

İşte müslümanların övünç vesilesi fetihler yapan komutan Kuteybe b. Müslim, kalabalık ordusuyla Merv [1] şehrinden Buhara [2] bölgesine gitmektedir.

O, Maveraünnehr [3] şehirlerinden geriye kalanları fethetmeye, Çin'in etrafında savaşmaya ve oraların halkını cizyeye bağlamaya karar vermişti.

Fakat Kuteybe b. Müslim, Seyhun nehrini geçer geçmez Buhara halkı bunu haber aldı ve her yerde savaş borularını çalmaya başladılar.

Etraflarındaki Türk, Çin ve başka milletleri savaşa çağırmaya başladılar.

---

1 Merv: Mervu'r-ruz, İran kasabalarından biridir. El-Muhelleb İbn Ebi Sufre orada ölmüştür.
2 Buhara: Özbekistan'da, İran, Rusya, Hindistan ve Çin arasındaki yol kavşağında bir şehirdir.
3 Maveraünnehr: Horasan'da Ceyhun nehrinin gerisindeki yerler.

Müslümanların üzerine her renk, ırk, dil ve dinde asker toplulukları akın etti. Onlar malzeme ve sayı bakımından müslüman ordusunun kat kat üstündeydiler.

Hemen müslümanlara yolların ağızlarını ve geçitleri kapattılar.

Hatta Kuteybe İbn Müslim onların durumlarını araştırmak ve haber elde etmek için küçük birliklerinden birini gizlice onların arasına göndermeye muvaffak olamadı...

Aynı şekilde görevlendirdiği casuslarından birisi de onların arasına sızamamıştı.

Kuteybe İbn Müslim ordusunu Beylend [1] şehrinin yakınlarında konaklattı.

Yerinde çivili gibi kaldı. Ne ileri gidebiliyor ne de geri.

Düşman, her gün güneşin doğuşuyla birlikte önce kuvvetlerinden birisini Kuteybe'yle savaşa gönderiyordu. Bütün gününü onunla uğraşmakla geçirtiyordu.

Karanlık olunca da sağlam ve emin barınaklarına dönüyorlardı.

Durum peşpeşe iki ay böyle devam etti.

Kuteybe ise bu durumdan dolayı şaşkınlık içindeydi.

Geri mi çekilecek, ileri mi atılacak ne yapacağını bilemiyordu.

Kuteybe ve askerleriyle ilgili haberler, hemen her taraftaki müslümanların kulaklarına ulaştı.

Halk yenilmeyen büyük ordu ve büyük komutan için korku duymaya başladı.

Büyük şehirlerdeki valilere Maveraunnehr'in şehirlerinde bekleyen müslüman askerleri için namazdan sonra dua edilmesi istekleri geldi.

Müslümanların mescidlerinden dua sesleri yükselmeye başladı...

Minareler Allah'a yalvarma sesleriyle inliyordu.

İmamlar her namazda Allah'tan yardım diliyorlardı.

Birçok kimse güçlü orduya yardıma koşmuştu.

1 Maveraunnehr'in şehirlerinden biri.

Bunların başında yüce tabiî Muhammed b. Vasî' el-Ezdî geliyordu.

*

Kuteybe b. Müslim el-Bahilî'nin, Acemlerden, tecrübeli, bilgili ve kurnaz bir casusu vardı.

Onun adı Teyzer'di. Düşmanlar onu kendilerine çekmek istemişler ve ona pek çok para vermişlerdi...

Ondan, kurnazlığını ve zekâsını müslüman güçlerini zayıflatmada kullanmasını ve onların savaş yapmadan ülkeyi terketmelerini sağlamasını istediler.

*

Teyzer, Kuteybe b. Müslim el-Bahilî'nin yanına geldi. Orada büyük komutanlar ve askerlerin ileri gelenleri vardı. Kuteybe'nin yanındaki yerini aldı. Sonra onun kulağına eğilip şöyle fısıldadı:

— "Ey emir! İstersen toplantıyı dağıt..."

Kuteybe orada oturanlara çıkmalarını işaret etti.

Zırar b. el-Husayn hariç herkes oradan ayrıldı. Kuteybe Zırar'ın kalmasını istemişti.

Teyzer hemen Kuteybe'ye dönüp şöyle dedi:

— "Ey emîr! Sana verilecek haberlerim var..."

Kuteybe, merakla:

— "Çabuk söyle" dedi.

Teyzer:

— "Şam'daki müminlerin emîri, Haccac b. Yusuf es-Sekafî'yi vazifesinden uzaklaştırdı.

Ona tabi olan komutanları da uzaklaştırdı.

Onlardan birisi de sensin...

Ordulara yeni komutanlar tayin etti ve onları vazifelerine gönderdi...

Halefin (senin yerine geçen) sabah akşam gelmek üzeredir. Benim fikrim senin ordunla bu diyardan çekip gitmen, durumunu savaş alanından uzakta düşünmen için Merv'e dönmendir."

*

Teyzer sözünü bitirir bitirmez Kuteybe b. Müslim kölesi "Siyah"ı çağırdı.

Siyah yanına gelince ona:

— "Siyah! Bu hainin boynunu vur..." dedi.

Siyah, Teyzer'in boynunu vurup geldiği yere geri döndü.

Bu arada Kuteybe, Zırar b. el-Husayn'a dönüp:

— "Bu dünyada, bu haberi benimle senden başka duyan hiç kimse yok. Yüce Allah'a yemin ederim ki, bu savaş sona ermeden önce bu mesele birisinden duyulursa seni de bu hainin yanına gönderirim.

Eğer yaşamak istiyorsan diline sahip ol.

Bil ki bu söz askerin gücünü zayıflatır...

Biz de kötü bir yenilgiye uğrarız."

Daha sonra halka müsaade edildi ve onun huzuruna girdiler.

İçeri girenler Teyzer'i kanlar içinde yere serilmiş bir halde görünce hayret içinde ses ve solukları kesildi, ayakta donup kaldılar...

Kuteybe onlara:

— "Hain ve sahtekâr bir adamın öldürülmesi sizi niye korkutuyor?!" dedi.

Onlar:

— "Biz onun müslümanların iyiliğine çalıştığını zannediyorduk" dediler.

O:

— "Aksine onları aldatıyordu. Böylece Allah onu yaptığı suçtan dolayı cezalandırdı" dedi ve yüksek sesle şunu ilâve etti:

"Şimdi düşmanınızla savaşa gidin.

Daha önce düşmanlarınıza karşı göstermediğiniz bir cesaret gösterin."

*

Askerler komutanları Kuteybe b. Müslim'in emrini yerine getirip düşmanla karşılaşmak için engelleri aştılar...

İki ordu saf düzenine geçti. Müslümanlar düşmanlarının ve savaş malzemelerinin çokluğunu, korkunç durumlarını görüp Kuteybe b. Müslim askerlerine etki eden şeyi hissedince, birlikler arasında dolaşmaya, onların azim ve kararlarını coşturmaya başladı.

Daha sonra etrafındakilere dönüp:

— "Muhammed b. Vasî' el-Ezdî nerede?" dedi.

Onlar şu cevabı verdiler.

— "Ey emîr! O sağ cenahtadır."

— "Ne yapıyor ya?" dedi.

Onlar:

— "Mızrağına dayanmış ve gözünü semaya dikmiş bir halde parmağıyla gökyüzüne doğru bazı işaretler yapıyor. Ey emîr! Onu, senin yanına gelmesi için çağıralım mı?" dediler.

— "Hayır, bırakın onu" dedi.

Arkasında da şunu ilave etti:

"Vallahi, bu parmağı bin delikanlının taşıdığı bin meşhur kılıçtan daha çok severim. Bırakın onu dua etsin. Biz onu ancak duası kabul edilen birisi olarak biliyoruz."

*

Müslüman ve düşman orduları tazılar gibi hızla birbirlerinin üzerine yürüdüler...

İki topluluk denizin coşkun dalgaları gibi birbirleriyle karşılaştılar.

Allah müslümanların kalplerine sekîneti (iç huzurunu) indirdi ve katından bir ruhla onlara yardım etti.

Gün boyu durmadan düşmanlarıyla vuruştular, gece olunca, Allah müşriklerin ayaklarını sarstı ve kalplerine korku verdi.

Onlar müslümanlara sırtlarını döndüler. Mücahidler kimini öldürmek, kimini esir etmek ve kimisini de kovalamak için onların sırtlarına bindiler.

Bu durumda Kuteybe'ye barış ve fidye teklif ettiler.

Ve aralarında anlaşma yaptılar.

*

Düşman esirlerinin arasında, çok zararlı, milletini müslümanlara karşı kışkırtmada çok etkili pis bir adam vardı.

Kuteybe b. Müslim'e şöyle dedi:

— "Ey komutan! Ben fidye karşılığında canımı kurtarmak istiyorum."

Ona sordular:

— "Peki ne kadar veriyorsun?!"

— "Değeri bir milyon olan beşbin çin ipeği..." diye cevap verdi.

Kuteybe askerlerinin ileri gelenlerine dönüp:

— "Ne diyorsunuz?" dedi.

Onlar:

— "Bizim fikrimiz şu: Bu mal müslümanların alacağı ganimetleri arttırır... Biz bu zaferi kazandıktan sonra artık bu adamın ve benzerlerinin zararından korkmayız" dediler.

Kuteybe, Muhammed b. Vasî' el-Ezdî'ye dönüp şöyle dedi:

— "Sen ne diyorsun ya Ebu Abdillah?"

O: "

— "Ey komutan! Müslümanlar, diyarlarından ganîmet toplamak ve malları yığmak için çıkmadılar. Onlar ancak Allah rızası için, onun dînini yeryüzüne yaymak ve düşmanlarına üstün gelmek için çıktılar..." dedi.

Kuteybe:

— "Allah senden razı olsun. Vallahi, canını kurtarmak için dünya malını harcasa bile bugünden sonra müslüman bir kadını korkutmasına müsaade etmem" dedi.

Daha sonra onun öldürülmesini emretti.

*

Muhammed b. Vasî' el-Ezdî'nin Emevîlerin komutanlarıyla münasebeti sadece Yezid b. el-Mühelleb ve Kuteybe b. Müslim'le kalmadı, diğer vali ve komutanlarına da uzandı.

Kendileriyle ilgi kurduğu kimselerin en ünlülerinden biri Bilâl b. Ebî Bürde'ydi.

Bu valiye karşı onun nesilden nesile aktarılan meşhur davranışları ve haberleri vardır...

Bunlardan birisi şöyledir:

Bir gün o, yünden kaba bir cübbe giyinmiş bir halde Bilâl'in huzuruna girmişti.

Bilâl ona:

— "Ey Ebu Abdillah! Seni bu kaba elbiseyi giymeye sevkeden nedir?" dedi.

Şeyh ona aldırmayıp cevap vermedi.

Bilâl ona:

— "Senin neyin var da bana cevap vermiyorsun? Ebu Abdillah!" dedi.

Şöyle cevap verdi:

— "Zahidlikten dolayı demek istemiyorum, çünkü nefsimi tezkiye etmem gerekir...

Fakirlikten dolayı demek istemiyorum, çünkü Rabbime şikâyet etmiş olurum...

Ben ne onu kastediyorum ne de bunu..."

Ona:

— "Bir ihtiyacın var mı? Onu yerine getireyim Ebu Abdillah!" dedi.

— "Benim insanlardan isteyecek bir ihtiyacım yok...

Ancak sana müslüman bir kardeşin ihtiyacı için geldim...

Eğer Allah o ihtiyacı yerine getirmeye izin verirse onu sen yerine getirirsin ve övgüye lâyık olursun.

Eğer onu yerine getirmeye izin vermezse, sen yerine getiremezsin ve bu konuda mazur olursun?" diye cevap verdi.

O da:

— "Allah'ın izniyle biz onu yerine getireceğiz" dedi. Daha sonra ona dönüp: "Kaza ve kader hakkında ne diyorsun Ebu Abdillah!" dedi.

Şu cevabı verdi:

— "Ey emîr! Azîz ve Celîl olan Allah kıyamet gününde, kullarına kaza ve kader hakkında soru sormaz... Ancak onlara amellerini sorar."

Bunun üzerine vali ondan utanıp susmayı tercih etti.

Yanında otururken öğle yemeği vakti geldi. Vali onu sofrasına davet etti, fakat o bu daveti kabul etmedi.

Vali ısrar etti ama o birçok mazeret ileri sürdü. Vali öfkelenip:

— "Zannediyorum ki sen bizim yemeğimizden yemek istemiyorsun Ebu Abdillah!" dedi.

Ona şöyle cevap verdi:

— "Ey emîr! Böyle söyleme! Vallahi, sizin -emirlerin- iyileriniz bizim en yakın akrabalarımızdan daha iyidir."

*

Muhammed b. Vasî' el-Ezdî birçok defa hakimlik makamına geçmeye davet edildi ama o bunu şiddetle reddetti.

Bu kabul etmeyiş sebebiyle kendini bazı sıkıntılara soktu:

Bu şöyle olmuştur: Basra'nın polis müdürü Muhammed b. el-Münzir onu yanına gelmesi için çağırmış ve şöyle demiştir:

— "Irak emîri benden seni hakimliğe tayin etmemi istedi."

O da şu cevabı vermişti:

— "Beni bundan affedin, Allah da sizi affetsin."

Ondan iki üç defa bunu istemiş, o da kabul etmemekte ısrar etmişti...

Ona:

— "Vallahi, ya hakimliğe geçeceksin, ya da sana üç yüz sopa vurduracağım ve seni rezil edeceğim" dedi.

Ona şu cevabı verdi:

— "Eğer yaparsan, sen buna yetkilisin...

Dünyada rezil olmak, ahirette rezil olmaktan daha iyidir."

Bunun üzerine emir ondan utandı ve onu güzelce geri gönderdi.

*

Muhammed b. Vasî'in Basra camiindeki oturduğu yer, ilim talipleri, hikmet ve öğüt isteyenler için bir kaynaktı...

Tarih ve siyer kitapları bu oturumların haberleriyle doludur.

İşte bunlardan biri:

Birisi ona:

— "Ey Ebu Abdillah! Bana nasihatte bulun" dedi.

O da:

— "Sana, dünya ve ahirette hükümdar olmanı tavsiye ederim" dedi.

Nasihat isteyen şaşırdı ve:

— "Ebu Abdillah! Bu benim için nasıl mümkün olur?!" dedi.

O şu cevabı verdi:

— "Dünya malından uzak dur, insanların ellerinde olanlara ihtiyaç duymamakla burada (dünyada) hükümdar olursun... Allah'ın katındaki güzel sevabı kazanmakla da orda (ahirette) hükümdar olursun..."

Bir başkası ona şöyle dedi:

— "Ebu Abdillah! Ben seni Allah için seviyorum."

Ona da şu cevabı verdi:

— "Beni kendisi için sevdiğin Allah da seni sever."

Sonra da şöyle söyleyerek geri döndü:

"Allah'ım! Sen beni sevmediğin halde, senin için sevilmekten sana sığınırım."

*

Ne zaman insanların kendisini, ibadetini ve takvasını övdüklerini duysa onlara şöyle derdi:

— "Eğer günahların yayılan bir kokusu olsaydı sizden hiçbiriniz bana yaklaşamazdı."

Öğrencilerini devamlı Azîz ve Celîl olan Allah'ın Kitab'ına sarılmaya ve onun sahasında yaşamaya teşvik eder ve şöyle derdi:

"Kur'an müminin bahçesidir...

Onun neresinde konaklarsa bir bahçeye inmiş demektir."

Yine onlara az yemek yemelerini tavsiye ederdi:

"Kimin yemeği az olursa o anlar ve anlatır... Temiz ve ince olur...

Yemeğin çokluğu kişiyi istediği birçok şeyden alıkoyar."

*

Muhammed b. Vasî', takva ve zühdün büyük bir derecesine ulaşmıştı.

Bunlardan birisi de şöyledir:

O, bir eşeğini satmak için gittiği pazarda görülmüştü. Birisi ona sordu:

— "Ey şeyh! Onu bana uygun görmez misin?"

Şu cevabı verdi:

— "Eğer onu kendime uygun görseydim, satmazdım."

*

Muhammed b. Vasî' bütün hayatını günahlarının korkusuyla... ve Rabbine karşı gelmek endişesiyle geçirmiştir...

Ona:

— "Ebu Abdillah! Nasıl sabahladın" diye sorulduğunda:

— "Ecelime yakın... Emelimden uzak... Amelim kötü olarak sabahladım" diye cevap verirdi.

Kendisine soru soranların yüz ifadelerinde dehşet edilecek birşey gördüğü zaman şöyle derdi:

"Her gün ahirete doğru ilerleyen bir insan hakkında zannınız nedir?!"

*

Muhammed b. Vasî' el-Ezdî ölüm yatağına düştüğünde müslümanlar onu ziyarete koştular, öyle ki evi tıka basa doldu.

Gelenlerin kimisi içerde, kimisi ayakta, kimisi de oturuyordu... Koluna dayanarak arkadaşlarından birine doğru eğilip:

"Söyle, yarın biz kıyamet gününde başlarımızdan ve ayaklarımızdan çekildiğimizde bunların bize ne yararları olur. Ben ateşe atıldığımda bana ne faydaları olur?"

Daha sonra Rabbine yönelip şöyle demeye başladı: "Allah'ım! Her kötü duruşumdan... Her kötü oturuşumdan... Her kötü girişimden... Her kötü çıkışımdan... Her kötü amelimden... Her kötü sözümden dolayı senden af dilerim.

Allah'ım! Bütün bunlardan dolayı senden mağfiret dilerim. Beni onlardan dolayı affet...

Onlardan dolayı sana tövbe ediyorum. Tövbemi kabul et. Hesaba çekilmeden önce sana selâm ediyorum."

Daha sonra ruhunu teslim etti... [1]

---

1 Muhammed İbn Vasî' el-Ezdî hakkında geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız:
1- Tarihu'l-Buhari, I/225.
2- Et-Tarihu's-Sağir, 1/318-319.
3- El-Cerhu ve't-Ta'dîl, VIII/113.
4- Hılyetu'l-Evliya, II/345-357.
5- E-Vafî bi'l-Vefeyat, V/272.
6- Tehzîbu't-Tehzîb, IX/499-500.
7- Şezeratu'z-Zeheb, I/161.
8- Tabakatu Halife, s. 215.
9- Tehzîbu'l-Kemal, s. 1283.

ÖMER B. ABDİLAZİZ (1)

"Ömer İbn Abdilaziz âlimlere göre,
ilmiyle âmil âlimlerden ve Hulefâ-i Râşidîn'den sayılır."

Zehebi

Hulefâ-i Râşidîn'in beşincisi âbid ve zâhid halifeden söz etmek, misk kokusundan ve bahçelerden yayılan kokulardan daha güzel bir şeydir.

Onun eşsiz ve yüce hayatı güzel kokulu ve verimli bir bahçedir. O bahçenin neresine varsanız taptaze bir bitki, güzel bir çiçek ve olgun bir meyve bulursunuz.

Şimdi, tarihin doruğunun kendisiyle süslendiği bu hayatın tamamını anlatamamamız; bahçesinden bir çiçek koparmamızı, onun nurundan bir kıvılcım almamızı da engellemez herhalde...

Çünkü tamamına erişilmeyenin bir kısmı da terk edilmez ya.

İşte sana Ömer b. Abdilaziz'in hayatından üç tablo...

Allah izin verirse bundan sonra bunları başka tablolar da takip edecek.

Bu tabloyu bize Medine'nin âlim, kadı ve şeyhi Seleme b. Dînar rivayet etmektedir:

Haleb'in meseleleriyle ilgili olarak Hunasıra'dayken müslümanların halifesi Ömer b. Abdilaziz'in yanına geldim.

Yaşım hayli ilerlemişti.

Uzun zamandan beri de onunla görüşmemiştik.

Onu evin önünde buldum.

Ancak, Medine'ye vali olduğu gün gördüğüm halinin değişmesi sebebiyle onu tanıyamadım.

Bana "hoş geldin" dedikten sonra:

— "Ebu Hazım yanıma gel" diye ilâve etti.

Yanına varınca:

— "Sen müminlerin emiri Ömer b. Abdilaziz değil misin?" dedim.

O da:

— "Evet" dedi.

Ben de:

— "N'oldu sana böyle? Senin yüzün parlak, cildin taze ve rahatın yerinde değil miydi?" dedim.

— "Öyleydi" diye cevap verdi.

— "Altın ve gümüş sahibi ve müminlerin emiri olduktan sonra seni bu hale getiren nedir?" diye sordum. O da:

— "Ebu Hazım! Peki bende değişen nedir?!" diye sordu.

Şu cevabı verdim:

— "Vücudun zayıflamış...

Cildin sertleşmiş...

Yüzün sararmış...

Gözlerinin canlılığı gitmiş..."

Bunun üzerine ağladı ve şöyle dedi:

— "Sen, beni öldükten üç gün sonra gözlerim çenemin üzerine akmış, karnım deşilip parçalanmış, böcekler vücudumdan yararlanmak için cesedime üşüşmüşken görseydin nasıl olurdu ya?!

İşte beni o zaman görseydin, beni bugünkü kadar da tanıyamazdın..."

Daha sonra gözlerini bana dikip: "Ebu Hazım! Medine'de bana rivayet ettiğin hadisi hatırlamıyor musun?" dedi.

— "Müminlerin emîri! Sana birçok hadis rivayet ettim. Hangisini kastediyorsun?" dedim.

Şöyle cevap verdi:

— "Ebu Hureyre'nın rivayet ettiği bir hadis."

— "Evet, hatırlıyorum, müminlerin emîri!" dedim.

— "Bana o hadisi tekrar etsene. Senden onu tekrar dinlemek istiyorum"

Ben anlattım. Ebu Hureyre'nin şöyle dediğini duydum:

"Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu duydum: Sizin önünüzde sarp ve çok tehlikeli bir yokuş var. Onu sadece, vücudu, ibadet ve cihad ederken zayıf düşenler aşabilecektir."

Ömer, ciğerinin parçalanmasından korktuğum bir şekilde ağladı.

Daha sonra gözyaşlarını silip bana döndü ve şöyle dedi:

— "Ebu Hazım! Bu yokuştan kurtulmak ümidiyle kendimi zayıflattığımda beni ayıplar mısın... Halbuki ben kendimi kurtulmuş sanmıyorum."

*

Ömer'in hayat tablolarından ikincisini de bize Taberi, Tufeyl b. Mirdas'tan rivayet etmektedir. O şöyle anlatır:

"Müminlerin emîri Ömer b. Abdilaziz halife olduğunda, Suğd'daki [1] valisi Süleyman b. Ebi's-Seriyy'e şu mektubu yazdı:

"Müslümanları misafir etmek için oteller yap. Oraya onlardan birisi uğradığında gece ve gündüz misafir edin... Onun durumunu düzeltin ve hayvanlarını siz temin edin. Eğer yorgunluktan şikâyet ederse onu iki gün iki gece misafir edin... Ona yardım edin. Eğer azığı ve binecek bir hayvanı olmazsa ihtiyacını görecek şeyi ona verin. Ve onu memleketine ulaştırın."

Vali halifenin emrini yerine getirdi. Kendisine hazırlamasını emrettiği otelleri yaptı. Bunlarla ilgili haberler her tarafa yayıldı.

İslâm ülkelerinin doğu ve batısındaki insanlar bu yapılanlardan konuşmaya ve halifenin adalet ve takvasını övmeye başladılar.

Hemen Semerkand [2] halkının ileri gelenlerinden bir heyet oranın valisi Süleyman b. Ebi's-Seriyy'e gelip şöyle dediler:

"Selefin (senden önceki) Kuteybe b. Müslim el-Bahili ülkemizi haber vermeden (uyarmadan) işgal etti.

O bizimle savaşta sizin yani müslümanların davrandığı gibi davranmadı. Biz öğrendik ki, siz düşmanlarınızı İslâm'a girmeye davet ediyorsunuz.

Eğer kabul etmezlerse onları cizye vermeye davet ediyorsunuz.

Yine bunu da kabul etmezlerse onlara savaş ilân ediyorsunuz...

Biz halifenizin adalet ve takvasını görünce ordunuzu size şikayet etme ve komutanlarınızdan birinin bize yaptıklarına karşı sizden yardım isteme cesaretini bulduk...

Ey emir! Bizden bir heyetin halifeye gitmesine ve bize yapılan haksızlıkları ona ulaştırmamıza izin ver...

Eğer bizim de bir hakkımız olursa, o bize verilir.

Eğer yoksa gittiğimiz yerden geri döneriz."

Süleyman onlardan bir heyetin Şam'daki halifeye gitmelerine izin verdi.

---

1 Suğd: Asya ortalarında bir yer.
2 Bugün Özbekistan ülkesinin şehirlerinden biri oldu.

Onlar halifelik makamına varınca durumlarını müslümanların halifesi Ömer b. Abdilaziz'e ilettiler.

Halife, valisi Süleyman b. Ebi's-Seriyy'e şu mektubu yazdı:

"Bu mektubum sana geldiğinde, Semerkantlılar için şikayetlerini dinleyecek bir kadı görevlendir. Eğer o, onların lehinde hükmederse, müslüman ordusunun onların şehrini terk etmelerini emret.

Onların arasında oturan müslümanları memleketlerini terk etmeye çağır.

Siz ve Kuteybe b. Müslim el-Bahili onların ülkesine hiç girmemiş gibi dönünüz."

Heyet Süleyman b. Ebi's-Seriyy'e gelip müminlerin emîrinin mektubunu verdiklerinde, hemen onlar için kadıların kadısı Cümeye b. Hazır en-Naci'yi görevlendirdi.

Kadı onların şikâyetini dinleyip verdikleri bilgileri araştırdı.

Bazı müslüman asker ve komutanların şahitliklerine başvurdu.

Kadı onların iddialarının doğru olduğu kanaatine vardı.

Ve onların lehine hükmetti...

Öyle olunca vali, müslüman askerlerinin onların ülkelerini terk etmelerini, kendi karargâhlarına dönmelerini ve bir defa daha onlarla savaşmalarını emretti...

Onların ülkelerine ya barış yoluyla girecekler...

Ya orayı savaş yoluyla elde edecekler.

Ya da onlar için fetih mümkün olmayacaktı.

Halkın ileri gelenleri, müslümanların kadıların kadısının onların lehindeki hükmünü duyunca, birbirlerine şöyle dediler:

"Yazıklar olsun size... Bu insanların içine karıştınız ve onlarla birlikte kaldınız.

Onların ahlâkını, adalet ve doğruluklarını gördünüz.

Onları yanınızda bıraktınız.

Onlarla oturup kalkarken içiniz rahat olsun...

Onlarla bir arada bulunmaktan dolayı gözünüz aydın olsun..."

*

Ömer'in hayatındaki tablolardan üçüncüsünü de bize İbn Abdilhakem "Siretu Ömer b. Abdilaziz" isimli kıymetli kitabında anlatmaktadır:

Ömer'in vefatı yaklaşınca Mesleme b. Abdilmelik [1] yanına girdi ve şöyle dedi:

— "Ey müminlerin emîri! Sen çocuklarının fırsatı ganimet bilip paraya sahip olmalarını önledin.

Bana veya ailenden tercih ettiğin birine onlar hakkında vasiyette bulunsaydın ne iyi olurdu."

Sözünü bitirince Ömer:

— "Beni oturtunuz" dedi.

Onu doğrultup yatağına oturttular. O şöyle dedi:

— "Mesleme! Konuşmanı duydum. Çocuklarımın fırsatı ganimet bilip bu mala sahip olmalarını önlediğimi söyledin.

Vallahi, ben onları lâyık oldukları bir hakta alıkoymadım.

Onların olmayan hiçbir şeyi de onlara vermedim.

Bana veya ailenden tercih ettiğin birine onlar hakkında vasiyette bulunsaydın, sözüne gelince; benim onlar hakkındaki vasim ve velim hak ile kitabı indiren Allah'tır. O, iyileri korur ve onlara yardım eder.

Mesleme! Oğullarımın iki kişiden biri olduğunu bil.

Ya salih ve müttaki bir kişi ki Allah lütfûyla ona yardım edip onun için bir çıkış yolu bulacaktır...

Ya da günahların üzerine eğilmiş kötü bir kişi ki ben Allah Teâla'ya karşı, ona, parayla yardım eden kişilerin ilki olmayacağım."

Daha sonra: "Oğullarımı yanıma çağırın" dedi.

---

1 Mesleme İbn Abdilmelik İbn Mervan, Emevi idarecilerinin akıllılarının ve ordu komutanlarının büyüklerinden biridir.

Onları çağırdılar, on küsur oğlandı.

Onları görünce Ömer'in gözleri yaşardı ve şöyle dedi:

— "Benim çocuklarım var ki onları yoksul ve hiçbir şeysiz bıraktım."

Sessiz bir şekilde ağlamaya devam etti... Daha sonra onlara dönüp: "Yavrularım! Size birçok iyilik bıraktım... Siz, müslüman ve zimmîlerden üzerinizde hakları olduğunu söyleyen hiç kimseyle karşılaşmayacaksınız.

Yavrularım! Sizin iki şeyden birini seçmeye hakkınız var:

Ya, babanızın cehenneme girmesi karşılığında zengin olmanız...

Ya da cennete girmesi karşılığında fakir olmanız...

Ancak ben sizin, babanızı cehennemden kurtarmayı zenginliğe tercih edeceğinizi zannediyorum" dedi.

Daha sonra onlara şefkatle bakıp şöyle dedi:

"Kalkın, Allah sizi korusun. Kalkın, Allah size rızık versin..."

Mesleme ona dönüp şöyle dedi:

— "Benim bundan daha iyi bir fikrim var, müminlerin emiri!"

Halife:

— "Peki nedir o?" dedi.

Mesleme şöyle cevap verdi:

— "Bende üç yüz bin dînar var. Bu paraları sana vereyim, sen de onları çocuklarının arasında dağıt veya istersen onları tasadduk et."

Ömer ona:

— "Mesleme! Bende bundan daha iyisi var" dedi.

Mesleme sordu:

— "Nedir o, müminlerin emîri"

— "Kendisinden alınan kimseye onları iade edersin çünkü onlar senin hakkın değil..." dedi.

Mesleme'nin gözleri yaşardı ve şöyle dedi:

— "Allah sana sağken de, ölüyken de rahmet etsin...

Sen bizim katı kalplerimizi yumuşattın...

Unutkanlaşan kalplerimize hatırlatmada bulundun...

Adını salih kimseler arasına soktun..."

Halk Ömer'den sonra oğullarıyla ilgili haberleri takip ettiler ve gördüler ki hiçbirinin muhtaç ve fakir durumda olmadığını gördüler... Yüce Allah bunu ne güzel buyurmuştur: "Arkalarında cılız çocuklar bıraktıkları takdirde, bundan endişe edecek olanlar, haksızlık yapmaktan korksunlar ve Allah'tan sakınsınlar; doğru söz söylesinler..." [1]

---

[1] Nisa Suresi, 9.

Ömer İbn Abdulaziz hakkında geniş bilgi edinmek için aşağıdaki eserlere bakınız:

1- İbn Abdilhakem, Siretu Ömer b. Abdilaziz.
2- İbnu'l-Cevzî, Siretu Ömer b. Abdilaziz.
3- El-Acurî, Siretu Ömer b. Abdilaziz.
4- İbn Sa'd, et-Tabakatu'l-Kübra, V/330.
5- Tarihu Halife, s. 321-322.
6- Et-Tarîhu'l-Kebir, VI/174.
7- Tarihu'l-Resevî, I/568-620.
8- Et-Taberî, VI/565-573.
9- El-Cerhu ve't-Ta'dîl, VI/122
10- Tabakatu'ş-Şîrazî, 64

ÖMER B. ABDİLAZİZ (2)

"Ömer İbn Abdilaziz, yaratılışı ve huyu güzel, ilmi çok, anlayışlı, çok dua ve tövbe eden birisiydi."

Zehebi

Tabiî halife Ömer İbn Abdilaziz'den söz etmek demek, birçok şeyden söz etmek demektir.

Siz onun eşsiz hayat tablolarından birini öğrendikten sonra onlar size hemen daha güzel ve daha etkililerini aktarırlar...

Daha önce Hulefa-i Raşidin'in beşincisinin hayatından üç tablo görmüştük.

Geliniz şimdi güzellik ve etki bakımından onlardan pek aşağı olmayan üç tablo daha görelim.

Birinci tabloyu badiyeli (çölde yaşayan) kasideci şairlerden biri olan Dukeyn b. Saîd ed-Darimî anlatmaktadır:

Medine valisi olduğu gün Ömer b. Abdilaziz'i övmüştüm. O da bana en değerli develerden onbeş tane verilmesini emretmişti.

Develere sahip olunca, onları inceledim ve görünüşleri benim hoşuma gitti.

Onlara bir zarar gelmesinden korktuğum için tek başıma vadilerde onları sürmeyi istemedim.

Gönlüm onları satmaya da razı değildi.

Ben bu haldeyken, yanımıza bizim Necid diyarına gitmek isteyen bir grup geldi.

Onlara arkadaş olmak istedim.

"Hayhay, biz gece yola çıkıyoruz, bizimle beraber yola çıkmak için hazırlan" dediler.

Veda etmek üzere Ömer b. Abdilaziz'e gittim. Yanında tanımadığım iki şeyh gördüm. Ayrılmaya niyet edince bana:

— "Dukeyn! Benim duyguları yüksek coşkun bir gönlüm var. Şu onda, sahip olduklarımdan daha çoğuna ulaştığımı öğrenirsen bana gel. Benden sana iyilik ve ihsan var" dedi.

— "Bana bu konuda şahit göster, ey vali!" dedim.

— "Bu konuda Allah Teâlâ'yı şahit gösteriyorum" dedi.

— "Peki yaratıklarından kimi şahit gösteriyorsun?" dedim.

— "Şu iki şeyhi" diye cevap verdi.

Onlardan birine koşup:

— "Kurbanın olayım, kim olduğunu bilmem için, bana adını söyle" dedim.

O da:

— "Salim b. Abdillah b. Ömer b. el-Hattab" dedi.

Valiye dönüp:

— "Adıyla sanıyla şahidi elde ettim..."

Daha sonra öbür şeyhe baktım ve şöyle dedim: "Peki sen kimsin? Kurbanın olayım."

O da şu cevabı verdi:

— "Valinin azatlı kölesi Ebu Yahya'yım."

— "Bu da ailesinden bir şahit" dedim.

Sonra veda edip develeri memleketim olan Necid diyarına götürdüm.

Allah o develere bereket verdi ve onların birçok yavrusu oldu.

*

Günler gelip geçti...

Necid'de Yemame topraklarındaki bir vadideyken, birisi müminlerin emîri Süleyman b. Abdilmelik'in ölüm haberini getirdi. Ona sordum:

— "Peki, ondan sonra kim halife oldu?" dedim.

— "Ömer b. Abdilaziz" diye cevap verdi.

Bu sözü duyar duymaz, devemi Suriye'ye doğru sürmeye başladım.

Şam'a vardığımda, halifenin yanından çıkan Cerir'le [1] karşılaştım. Ona selâm verip:

— "Nereden böyle, Ebu Hazra?" dedim.

Şöyle cevap verdi:

— "Fakirlere veren, şairlere vermeyen halifenin yanından...

Geldiğin yere geri dön; bu senin için daha iyi olur."

Ben de:

— "Benim, sizden farklı bir durumum var" dedim.

O:

— "Ne halin varsa gör" dedi.

Halifelik makamına varıncaya kadar yürüdüm.

Bir de ne göreyim, o etrafı yetimler, dullar ve haksızlığa uğramış kimselerle sarılmış bir halde avludaydı.

Üzerine üşüştüklerinden dolayı yanına varamadım.

Yüksek sesle şu beyitleri okudum:

— "Ey iyiliklerin ve cömertliklerin Ömer'i!

Büyük sofraların Ömer'i!

Ben Katan'danım, [2] Darim'denim. [1]

---

1 Cerîr: Emevîler devrindeki üç büyük şairden biridir. Bu üç şair: Cerîr, el-Ferazdak ve el-Ahtal'dır.
2 Katan: Hadramut vadisinde önemli bir şehir.

Cömert kardeşimden alacağımı istiyorum."

Mevlası (azatlı kölesi) Ebu Yahya bana uzun bir süre baktıktan sonra ona döndü ve şöyle dedi:

— "Ey müminlerin emîri! Bu bedevi için senin hakkında bir şahitliğim var."

Ömer:

— "Biliyorum..." dedi.

Daha sonra bana dönüp:

— "Dukeyn! yanıma gel" dedi.

Yanına varınca, kulağıma eğilip: "Medine'de, gönlümün daima en büyük olanı arzu ettiği hakkında sana söylediklerimi hatırlıyor musun?" dedi.

— "Evet, müminlerin emîri!" diye cevap verdim.

O da:

— "İşte, ben dünyada arzu edilen şeylerin son noktasına ulaştım... Bu da saltanattır.

Gönlüm ahirettekilerin son noktasını arzuluyor. O da cennettir...

O Allah'ın rızasını kazanmaya çalışıyor.

Hükümdarlar saltanatı dünya şerefini kazanmanın yolu yapsalar da... Ben onu ahiret şerefine ulaşmanın yolu yapıyorum" dedi.

Daha sonra da şunları ilâve etti:

"Dukeyn! Vallahi, ben halife olduğumdan beri müslümanların ne bir dirhem ne de bir dinar paralarını aldım. Benim bin dirhemden başka param yok. Yarısını sen al. Yarısını da bana bırak."

Bana verdiği parayı aldım.

Vallahi ondan daha bereketlisini görmedim.

❀

1 Darim: Hicaz Araplarından Darim oğulları.

İkinci tabloyu da Musul kadısı Yahya b. Yahya el-Gassanî anlatmaktadır:

Ömer b. Abdilaziz bir gün satıcıları ve fiyatları kontrol etmek için Humus çarşılarında dolaşırken, ansızın üzerinde kırmızı aba bulunan birisi kalkıp yanına geldi ve şöyle dedi:

— "Ey müminlerin emîri! Duydum ki sen, zulme uğrayanın sana gelmesini emretmişsin."

Ömer:

— "Evet" diye cevap verdi.

Adam:

— "İşte yurdundan uzakta, zulme uğramış birisi sana geldi" dedi.

Ömer:

— "Peki ailen nerede?" diye sordu.

Adam:

— "Aden'de" diye cevap verdi.

Ömer:

— "Vallahi, senin yerin Ömer'in yerinden uzaktır" dedi.

Daha sonra bindiği hayvandan inip önünde durdu ve şöyle dedi: "Uğradığın haksızlık nedir?"

Adam cevap verdi:

— "Senin adamlarından birisi bana saldırıp paramı elimden aldı."

Ömer, Aden'deki valisi Urve b. Muhammed'e şöyle yazdı:

"Bu mektubum sana geldiğinde, mektubu getirenin delilini dinle, eğer onun için bir hak sabit olursa, ona hakkını ver."

Mektubu mühürleyip adama verdi.

Adam ayrılmaya niyet edince, Ömer ona şöyle dedi:

— "Acele etme... Sen bizim yanımıza uzak bir memleketten geldin.

Şüphesiz bu yolculuk esnasında birçok azık tükettin... Yeni elbiseleri eskittin... Belki hayvanın da öldü."

Daha sonra bütün bunları hesap etti ve on bir dinar olduğu ortaya çıktı. Paraları ona verdikten sonra:

"Bunu halk arasında yay ki hiçbir mazlum (zulme uğrayan) bugünden sonra, ne kadar uzakta olursa olsun haksızlığa uğradığı şeyi bize ulaştırmakta ihmalkâr davranmasın."

*

Üçüncü tabloyu da bize abid ve zahit Ziyad b. Meysere el-Mahzumî anlatmaktadır:

Efendim Abdullah b. Ayyaş beni, bazı meseleler hakkında müminlerin emîrî Ömer b. Abdilaziz'le görüşmem için Medine'den Şam'a gönderdi.

Ömer'le aramızda, Medine'deki valilik zamanına kadar uzanan eski bir yakınlık vardı.

Onun yanına girdim. Yanında bir katibi vardı.

Odanın eşiğine varınca:

— "Es-Selamu aleykum" dedim.

O da:

— "Ve aleykumu's-selâm ve rahmetullah, Ziyad" dedi.

Daha sonra utana utana ona doğru yürüdüm. Çünkü ona "müminlerin emîri" hitabıyla selâm vermemiştim.

Yanına varınca:

— "Es-Selamu aleyke ve rahmetullahi tealâ ve berakatuhu, ey müminlerin emîri!" dedim.

Ömer:

— "Ziyad! Birinci selâmını yadırgamadık, ikinciye ne hacet?" dedi.

O sırada katibi, postayla Basra'dan gelen haksızlığa uğrayanlar listesini ona okuyordu. Bana:

— "İşimiz bitinceye kadar otur, Ziyad!" dedi.

Kapının eşiğindeki tahtanın üzerine oturdum. Katip ve Ömer can sıkıntısından derin derin soluyorlardı.

Katibi yanındaki mektupları okuyup bitirdikten ve kendi işine gittikten sonra Ömer oturduğu yerden kalktı ve bana doğru yürüdü. Kapının yanında önüme oturdu. Ellerini dizlerimin üzerine koydu sonra:

— "Sen cübbenle ısıttın ve bizi içinde bulunduğumuz şeylerden kurtardın."

Sonra Medine halkının kadın-erkek bütün salihlerini birer birer sormaya başladı...

Onlardan sormadığı hiç kimse kalmadı.

Sonra, bize vali olduğunda Medine'de emrettiği şeyler hakkında sordu.

Ona sorduklarının hepsi hakkında bilgi verdim.

Daha sonra bir ah çekip:

— "Ziyad! Ömer'in içine düştüğü durum hakkında düşünmüyor musun?" dedi.

Ben de:

— "Senin için bu konuda hayır ve ecir umuyorum" dedim.

O:

— "Heyhat..." dedi.

Arkasından ağladı. Ona acıyıp şöyle dedim:

— "Ey müminlerin emîri! Kendine acı; çünkü ben senin için hayır umuyorum."

O:

— "Ziyad! Umduğun şey ne kadar uzak!

Bana sövülmezken benim sövmem, bana vurulmazken benim vurmam, bana hiç kimse eziyet etmezken benim insanlara eziyet etmem mümkün oldu..." dedi.

Bir daha ağladı. Onun bu haline yine acıdım.

Efendimin yapmamı istediği şeyi yerine getirinceye kadar üç gün onun yanında kaldım.

Ayrılmak istediğimde, efendime beni ondan satın almak istediğini bildiren bir mektup yazdı.

Ayrıca yatağının altından yirmi dinar çıkardı ve:

— "Dünyalık ihtiyaçlarında kullanmak üzere bu parayı al. Eğer gelen haraçlarda hakkın olsaydı onu da sana verirdik" dedi.

Parayı ondan almak istemedim:

— "Al onu. Bu para hazineden değildir. Benim kendi paramdır" dedi.

Parayı almaya yanaşmadım.

Fakat bana çok ısrar etti. Almak mecburiyetinde kaldım ve yanından ayrıldım.

Medine'ye vardığımda müminlerin emîrinin mektubunu efendime verdim. O mektubu açtı ve şöyle dedi:

— "Seni, azat etmek için kendisine satmamı istemiş. Seni azat eden niye ben olmayayım?!"

Ve beni azat etti... [1]

1 Ömer b. Abdilaziz hakkında geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız.
1- İbn Abdilhakim, Siretu Ömer b. Abdilaziz.
2- İbnu'l-Cevzi, Sîretu Ömer b. Abdilaziz.
3- Âcurrî, Siretu Ömer b. Abdilaziz.
4- İbn Sa'd, et-Tabakatu'l-Kubra, V/330.
5- İbnu'l-Cevzî, Sıfetu's-Safve, II/133-126'daki fihristlere bakınız.
6- İbn Hallikan, Vefeyatu'l-A'yan, II, III, IV, ve V. ciltlere ve X. cildin sonu.
7- İbn Abdî Rabbih, el-Ikdu'l-Ferîd, I, II, III, IV, V, VI, VII. ciltlere ve fihristlere bakınız.
8- El-Cahız, el-Beyan ve't-Tebyin, I, II, III ve IV. ciltlerin fihristlerine bakınız.
9- İbn Asakir, Tarîhu Medineti Dimeşk, II/115-127.

MUHAMMED B. ALİ B. EBİ TALİB

(Muhammed b. el-Hanefiyye)

"Ali'den alan ve ondan aldığını Muhammed b. Ali'den daha çok veren hiç kimseyi bilmiyorum."

İbnu'l-Cüneyd

Muhammed b. el-Hanefiyye'yle kardeşi Hasen b. Ali arasında bir anlaşmazlık oldu. İbnu'l-Hanefiyye, Hasen'e şu haberi gönderdi:

"Allah seni bana üstün kıldı...

Senin annen Hz. Muhammed b. Abdullah'ın kızı Fatıma'dır. Benim annemse Benî Hanefiyye'den bir kadındır.

Senin annenin babası; Allah'ın elçisi, mahlukatın en iyisi ve en seçkinidir.

Benim annemin babası ise Ca'fer b. Kays'tır.

Bu mektubum sana geldiğinde bana gel ve benimle barış. Tabiî ki, sen benden üstünsün."

Mektubunu alır almaz Hasen hemen Muhammed'in evine koştu ve onunla barıştı...

Acaba bu terbiyeli, zeki, becerikli ve yumuşak huylu Muhammed b. el-Hanefiyye kimdi?

Gelin onun hayatını başından itibaren anlatalım.

Bu hikâye Hz. Peygamber'in hayatının sonlarından itibaren başlar. Bir gün Ali b. Ebî Talib, Hz. Peygamber'le birlikte oturuyordu.

Hz. Ali şöyle dedi:

— "Ey Allah'ın elçisi! Senden sonra bir oğlum olsa ona senin adını koymama ne dersin? Ona senin künyeni verebilir miyim?"

Hz. Peygamber:

— "Evet" diye cevap verdi.

Sonra günler gelip geçti...

Peygamber (s.a.v.) Rafik-i A'lâ'ya kavuştu...

Birkaç ay sonra Hasan ve Hüseyin'in annesi olan kızı Fatımatu'l-Betul de babasına kavuştu.

Ali, Benî Hanefiyye'den bir kız istedi.

Ca'fer b. Kays el-Hanefiyye'nin kızı Havle'yle evlendi ve ondan bir erkek çocuğu oldu.

Adını Muhammed koydu.

Rasûlullah'tan (s.a.v.) aldığı izinle ona Ebu'l-Kasım künyesini taktı.

Ancak halk onu, kardeşleri, Fatımatu'z-Zehra'nın oğulları olan Hasan ve Hüseyin'den ayırd etmek için Muhammed b. el-Hanefiyye diye çağırmaya başladılar.

Daha sonra o, tarihte böylece meşhur oldu.

Muhammed b. el-Hanefiyye, Hz. Ebu Bekr'in halifeliğinin sonlarında doğmuştu.

O, babası Ali b. Ebî Talib'in gözetiminde büyüyüp yetişmiş ve onun okulundan mezun olmuştu.

İbadet ve takvasını ondan almıştı...

Onun güç ve cesaretini miras olarak almıştı...

Fesahat ve belâğâtını (güzel konuşma ve edebî gücünü) ondan almıştı...

Böylece o, savaş alanlarında bir kahraman, insanların toplandığı yerlerde iyi bir konuşmacı...

Dünyaya karanlık çöküp gözler uykuya daldığında geceyi ibadetle geçiren âbidlerden birisiydi.

Babası, katıldığı savaşlara onu da götürmüş...

Ona, kardeşleri Hasan ve Hüseyin'e yüklemediği yükleri yüklemişti.

Onun mızrağı yenilmemiş, azim ve kararı kırılmamıştı.

Bir defasında ona şöyle denilmişti:

— "Baban niye, seni tehlikelere atıyor ve kardeşlerin Hasan ve Hüseyin olmaksızın niye seni sıkıntılara sokuyor?"

O da şu cevabı vermişti:

— "Bu şundan dolayıdır: Kardeşlerim babamın gözleridir.

Bense onun elleriyim...

O gözlerini elleriyle koruyor."

*

Ali b. Ebî Talib'le Muaviye b. Ebî Sufyan arasında yapılan Sıffîn savaşında Muhammed b. el-Hanefiyye babasının sancağını taşıyordu.

İki taraf arasında savaş devam ederken bizzat kendisinin rivayet ettiği bir olay meydana geldi. Bunu şöyle anlatır:

Kendimizi Sıffîn'de bulmuştuk. Muaviye'nin taraftarlarıyla karşılaştık ve vuruşmaya başladık.

Zannettim ki bizden ve onlardan hiç kimse kalmayacaktı. Durumu çok feci ve çok dehşetli buldum.

Çok geçmedi, arkamdan birinin şöyle haykırdığını duydum:

"Ey müslümanlar! Allah'tan korkun, Allah'tan. Ey müslümanlar!

Kadın ve çocukların imdadına kim koşacak?

Din ve namusları kim kurtaracak?

Bizanslıların ve Deylem'in [1] imdadına kim koşacak?

Ey müslümanlar... Allah'tan korkun, Allah'tan. Müslümanları kurtarın, ey müslümanlar!"

O günden sonra kılıcımı, bir müslümana karşı kaldırılmamak için kendime söz verdim.

*

Daha sonra Hz. Ali (r.a.) zalim bir günahkâr tarafından şehid edildi...

Halifelik Muaviye b. Ebî Süfyan'a geçti.

Muhammed b. el-Hanefiyye, ister istemez, durumu düzeltmek, tarafları birleştirmek, İslâm ve müslümanların şerefi için ona itaat etmek üzere biat etti.

Muaviye (r.a.) bu biatin samimi ve art niyetsiz olduğunu anlayıp içi rahatlayınca Muhammed b. el-Hanefiyye'nin ziyaretine gelmesini istedi.

O da Şam'da Muaviye'yi birçok defa ve birçok sebepten dolayı ziyaret etti...

*

Bunlardan birisi şöyle olmuştur: Bizans hükümdarı Muaviye'ye şöyle yazdı:

"Bizim hükümdarlarımız diğer hükümdarlarla haberleşiyor.

Kendi ülkelerindeki garip şeylerden birbirlerini haberdar ediyorlar.

Memleketlerindeki tuhaf şeylerle aralarında yarışma yapıyorlar.

Onların aralarında yapılanların bizim aramızda da yapılmasına müsaade eder misin?"

Muaviye ona olumlu cevap vererek böyle bir yarışın yapılmasına izin verdi.

---

1 Deylem: Kazvin'in kuzeyinde büyük bir halk. Müslümanlar onlarla savaşmış, sonra İslam'ı kabul etmişlerdir.

Bizans hükümdarı ona, ilginç özellikleri bulunan iki adamını gönderdi.

Birinin boyu aşırı derecede uzun, vücudu da çok iriydi.

Öyle ki, sanki ormanda uzayıp giden bir ağaç veya şehirde uzun bir bina gibiydi.

İkincisi de son derece güçlü ve sağlamdı. Sanki yırtıcı bir hayvan gibiydi.

Onlarla birlikte Muaviye'ye şu mektubu göndermişti:

"Senin memleketinde uzunluk ve güç bakımından bu iki adama denk kimseler var mı?"

Muaviye, Amr b. el-Âs'a şöyle dedi:

— "Boyu uzun olana denk veya ondan fazla olanı buldum.

Bu Kays b. Sa'd b. Ubade'dir.

Güçlü olan konusunda senin fikrine ihtiyaç duydum."

Amr şu cevabı verdi:

— "Bu iş için iki adam var. Ancak her ikisi de senden uzaktadır... Bunlar: Muhammed b. el-Hanefiyye ve Abdullah b. ez- Zübeyr'dir."

Muaviye şöyle dedi:

— "Muhammed b. el-Hanefiyye bizden uzakta değildir."

Amr şu cevabı verdi:

— "Fakat, derecesinin ve kadrinin yüceliğiyle, halkın gözünün önünde Bizanslı birisiyle güç yarışı yapacağını sanıyor musun?"

Muaviye de şöyle cevap verdi:

— "Eğer o bunda İslâm için bir şeref görüyorsa, bunu ve bundan fazlasını yapar."

*

Daha sonra Muaviye, Kays b. Sa'd ve Muhammed b. el-Hanefiyye'den her birini çağırdı.

Toplantı başlayınca Kays b. Sa'd ayağa kalktı, elbisesini çıkarıp Bizanslı kâfire doğru attı ve ona giymesini söyledi. Bizanslı, Kays'ın

elbisesini giydi. Ancak elbise vücudunun az bir kısmını örtebildi. Halk onun bu haline güldü.

Muhammed b. el-Hanefiyye tercümana şöyle dedi:

"Bizanslıya söyle, eğer isterse o otursun, ben ayakta durayım. Daha sonra bana elini versin.

Ya ben onu ayağa kaldırayım, ya da o beni oturtsun...

İsterse, o ayakta dursun, ben oturayım."

Bizanslı oturmayı tercih etti.

Muhammed b. el-Hanefiyye onun elinden tuttu, ayağa kaldırdı. Bizanslı onu oturtamadı...

Bizanslı bu durumu hazmedemedi ve kendisinin ayağa kalkmasını, Muhammed'in oturmasını istedi. Muhammed onun elinden tuttu ve onu öyle bir çekti ki neredeyse kolunu omzundan çıkaracaktı.

Nihayet onu yere oturttu.

İki Bizanslı kâfir yenik ve perişan bir halde hükümdarlarının yanına gittiler.

*

Günler yine gelip geçti...

Muaviye, oğlu Yezîd ve Mervan b. el-Hakem Rablerine kavuştular. Emevîlerin başkanlığı Abdülmelik b. Mervan'a geçti. Kendisini müslümanların halifesi olarak ilân etti. Suriye halkı da ona bey'at etti.

Hicaz ve Irak halkı Abdullah b. ez-Zübeyr'e bey'at etmişlerdi.

İkisinden her biri kendisine bey'at etmeyeni bey'at etmeye davete...

Halka da, halifeliğe öbüründen daha lâyık olduğunu söylemeye başladılar...

Böylece müslüman safları bir kere daha yarılmış oldu...

Bu arada Abdullah b. ez-Zübeyr'e [1] Hicazlılar bey'at ettiğine göre, Muhammed b. el-Hanefiyye'nin de kendisine bey'at etmesini istedi.

Ancak bey'atın, ona bey'at eden kimsenin boynuna birçok görev bindirdiği Muhammed b. el-Hanefiyye'ye gizli değildi.

Onu savunmak ve desteklemek için kılıç çekmek ve muhalifleriyle savaşmak bu vazifelerdendi.

Muhalifleri müslümanlardan başkası olmayan kimseler düşünüp taşınmışlar ve bey'at ettikleri kimseden başkasına bey'at etmişlerdi.

Akıllı ve olgun kişi Sıffin gününü unutmamıştı.

Uzun yıllar, arkasından seslenilirken duyduğu şu üzücü, sert ve boğucu sesi kulaklarından silmemişti:

"Ey müslümanlar...

Allah'tan korkun, Allah'tan.

Ey müslümanlar!

Kadın ve çocukların imdadına kim koşacak?

Din ve namusları kim kurtaracak?

Bizans ve Deylem'in imdadına kim koşacak?"

Evet, bunların hiçbirini unutmamıştı.

Abdullah b. ez-Zübeyr'e şöyle dedi:

— "Sen çok iyi biliyorsun ki, benim bu meselede niyet ve arzum yok. Ben ancak müslümanlardan birisiyim.

Onların konuşmaları senin veya Abdülmelik hakkında ittifak ettiğinde ben, konuşmaların üzerinde ittifak ettiği kimseye bey'at ettim.

Şimdi ise, ne sana, ne de ona bey'at ediyorum..."

Abdullah ona, bazen iyi davranıyor, bazen da ondan yüz çevirip kaba davranıyordu.

Ancak çok geçmedi, Muhammed b. el-Hanefiyye'nin görüşünü benimseyen ve ona uyan birçok kimse Muhammed b. el-Hanefiyye'ye katıldı...

---

1 Hz. Ebu Bekr'in kızı Esma'nın oğludur. Kuzey Afrika'nın fethi onun vasıtasıyla tamamlanmıştır. Onunla ilgili haberlerin bir kısmını "Sahabe Hayatından Tablolar" kitabının 2. cildinden okuyunuz.

Öyle ki onlar fitneden uzak durmayı tercih eden kimseler olarak yedi bin kişiye ulaştılar.

Onlar kendilerini, tutuşan fitne ateşinin odunu yapmaktan çekindiler.

İbnu'l-Hanefiyye'ye uyanlar arttıkça İbnu'z-Zübeyr'in de öfkesi artıyor, ondan bey'at istemekte ısrar ediyordu.

Bundan ümidini kesince, Muhammed'e, onunla birlikte olan Haşim oğullarına ve başkalarına Mekke'deki Şîb'lerinden [1] ayrılmamalarını emretti ve onları gözetlemek için gözcüler dikti.

Daha sonra onlara şöyle dedi:

"Vallahi, ya bey'at edeceksiniz ya da sizi ateşte yakarım..."

Onları evlerine hapsedip yakmak için odun toplattı, duvarların tepesine varıncaya kadar evleri odunlarla çevirdi.

Öyle ki, bir tek odun parçasını tutuştursa, onların hepsini cayır cayır yakardı.

O sırada, Muhammed b. el-Hanefiyye'nin taraftarlarından bir grup ona gidip şöyle dediler:

— "Bizi bırak da İbnu'z-Zübeyr'i öldürelim ve halkı onun yaptıklarından kurtarıp rahatlatalım."

O da şu cevabı verdi:

— "Kendisinden uzak durduğumuz fitne ateşini kendi ellerimizle mi tutuşturacağız ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahabesinden ve sahabesinin oğullarından birisini mi öldüreceğiz?!

Hayır, vallahi, Allah ve elçisini kızdıracak hiçbir şey yapmayacağız."

*

Muhammed b. el-Hanefiyye ve beraberindekilerin, Abdullah b. ez-Zübeyr'in baskısına karşı göğüs germeleri, Abdülmelik b. Mervan'a ulaşınca onları kendine çekmek için iyi bir fırsat buldu.

1 İki dağ arasında geniş bir yer (oturdukları mahalle).

Bir adamıyla ona bir mektup gönderdi. Şayet onu çocuklarından birine yazsaydı ondan daha nazik bir söz ve daha güzel bir mektup olmazdı.

O mektupta şunlar yazıyordu:

"Öğrendim ki İbnu'z-Zübeyr, seni ve yanındakileri boğmakla tehdit etmiş.

Akrabalarınla görüştürmemiş...

Hakkını hafife almış...

Bu Şam diyarı senin için açıktır. Seni ve beraberindekileri memnuniyetle bekliyor.

İstediğin zaman oraya yerleş, orada gerçek bir aileyle ve seni seven komşularla karşılaşacaksın...

İnşaallah sen bizi, hakkını tanıyan, faziletini takdir eden ve akrabana ilgi gösteren kimseler olarak göreceksin..."

Muhammed b. el-Hanefiyye ve beraberindekiler yüzlerini Şam diyarına doğru dönerek yürüdüler.

Eble'ye [1] vardıklarında, oraya yerleştiler.

Eble'nin halkı onlara cömertçe davranıp aşırı ilgi gösterdiler.

Muhammed b. el-Hanefiyye'yi sevip onda gördükleri ibadet derinliği ve zühd samimiyetinden dolayı ona saygı gösterdiler.

O da onlara iyiliği emredip kötülükten men etmeye başladı.

O, onların arasında sevgi bağlarını kuruyor, aralarını düzeltiyordu.

Halkın birbirine haksızlık yapmasını önlüyordu.

Abdülmelik b. Mervan, Muhammed'in yaptıklarını öğrenince dayanamadı. Adamlarıyla istişarede bulundu.

Ona şöyle dediler:

"O, bu halde yaşarken, onun senin mülkünde ikâmet etmesine müsaade etmeni uygun görmüyoruz.

Ya o sana bey'at eder...

---

1 Akabe'nin kuzeyinde bir şehir.

Ya da geldiği gibi dönüp gider..."

Abdülmelik ona şöyle yazdı:

"Sen benim ülkeme geldin ve benimle Abdullah b. ez-Zübeyr arasında bu savaş varken ülkemin bir ucuna yerleştin. Sen, müslümanlar arasında adı ve mevkisi olan bir kimsesin. Ben topraklarımda, ancak bana bey'at ettiğin takdirde ikâmet edebileceğini uygun görüyorum. Eğer bana bey'at edersen, benden sana, dün Kalzem'den [1] gelmiş olan yüz gemi var. İçinde olan mal ve insanlarla birlikte onları al. Bunlardan başka sana, kendine, çocuklarına akrabalarına, mevaline ve beraberindekilere gerekenlerle birlikte iki milyon dirhem var...

Eğer kabul etmezsen, benim idarem altında olmayan bir başka yere git."

Muhammed b. el-Hanefiyye ona şöyle yazdı:

"Muhammed b. Ali'den, Abdülmelik b. Mervan'a... Selâm senin üzerine olsun. Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a hamd ettiğimi sana bildiririm...

Gelelim şimdi:

Sanki sen benden korkuyorsun. Benim bu meseledeki tutumumun ne olduğunu bildiğini zannediyordum.

Vallahi, bütün millet benim için birleşse sadece bir köy halkı itiraz etse, bunu yine de kabul etmezdim ve onları o köy halkıyla savaştırmazdım.

Ben, Mekke'de kaldım. Abdullah b. ez-Zübeyr kendisine bey'at etmemi istedi. Ben kabul etmeyince etrafımdakilere kötü davrandı.

Daha sonra Şam diyarında ikâmet etmem için bana mektup yazdın. Ben de fiyatlar ucuz ve senin idare merkezinden uzakta olsun diye senin topraklarının kıyısındaki bir şehre yerleştim.

Ve en sonunda bana bunları yazdın...

İnşaallah biz buradan ayrılacağız."

Muhammed b. el-Hanefiyye adamları ve ailesiyle birlikte Şam diyarından ayrıldı.

Nerede konaklasa oradan çıkması ve ayrılması isteniyordu.

---

1 Nil deltasında eski bir liman. Ömer İbnu'l-Hattab, Fustat'la Mekke arasındaki müslüman ordularını nakletmek için orayı inşa ettirmişti.

Sanki bütün dertleri ona yetmemiş gibi Allah onu daha sert ve daha ağır başka dertlerle imtihan etmeyi dilemişti.

Çünkü taraftarlarından kalplerinde hastalık olan bir grup ve akılları ermeyen başka bir grup şöyle demeye başladılar:

"Rasûlullah (s.a.v.) ilmin sırlarından, dinin kaidelerinden ve hazinelerinden birçoğunu Ali'nin göğsüne bıraktı.

Başkalarına vermediği şeyleri özellikle Âl-i Beyt'ine (kendi ailesinden olanlara) verdi."

Bu zeki, bilgili, bilgisini tatbik eden zat, bu sözlerin fikirlerde uyandıracağı sapmaları, İslâm'a ve müslümanlara getirebileceği tehlike ve zararları fark etti.

Bunun üzerine müslümanları topladı ve onlara konuşma yapmak üzere ayağa kalktı.

Azîz ve Celîl olan Allah'a hamd ve senada bulundu. Peygamberi Muhammed'e (s.a.v.) salât ve selâm getirdikten sonra şöyle dedi:

"Bazıları iddia ediyorlar ki; bizde yani Âl-i Beyt'te Rasûlullah'ın (s.a.v.) özellikle bize verdiği, bizden başkasına vermediği, bir ilim varmış...

Vallahi -Mushafı göstererek- biz Rasûlullah'tan (s.a.v.) şu iki kapağın arasındakilerden başka bir şey almadık.

Bizde, Allah'ın kitabından başka okuduğumuz bir şey olduğunu iddia eden kimse yalan söylemiştir."

*

Taraftarlarından bir kısmı ona şöyle selâm verirlerdi:

"Es-selamü aleyke ey Mehdi!" [1]

O da şöyle derdi:

"Evet ben hayıra ulaştırılmışım (hayırda mehdiyim).

İnşaallah sizde mehdiler olacaksınız (hayıra ulaştırılacaksınız).

Ancak biriniz bana selâm verdiğinde bana adımla hitab etsin ve şöyle desin:

---

1 Mehdi'nin sözlük anlamı: "Doğru yola girmiş, hidayete, hayra ulaştırılmış" demektir. (Çeviren)

Es-Selamu aleyke ey Muhammed!"

*

Muhammed b. el-Hanefiyye'nin beraberindekilerle birlikte yerleşmiş olduğu yerdeki şaşkınlık ve tereddüdü uzamadı.

Bu arada, Haccac b. Yusuf es-Sekafi, Abdullah b. ez-Zübeyr'i [1] öldürüp bütün halkın Abdülmelik b. Mervan'a bey'at etmesini istedi. Ancak o Abdülmelik'e şöyle yazdı:

"Müminlerin emîri Allah'ın kulu, Aldülmelik b. Mervan'a Muhammed b. Ali'den... Bu işin sana geçtiğini ve halkın sana bey'at ettiğini görünce, ben de onlardan birisi oldum ve senin Hicaz'daki valine bey'at ettim. Bu bey'atımı sana yazılı olarak gönderdim. Ve's-selâmü aleyke."

Abdülmelik mektubu arkadaşlarına okuyunca, onlar: "Eğer bize karşı gelmek ve bir tefrika çıkarmak isteseydi bunu yapabilirdi ve böyle bir yola başvuramazdı. Ona, kendisinin ve arkadaşlarından hiçbirinin rahatsız edilmeyeceğine dair teminat verildiği konusunda mektup yaz" dediler.

Abdülmelik ona böyle bir mektup yazdı.

Haccac'a ona saygı göstermesini, hürmette kusur etmemesini ve çok ikram etmesini emreden bir mektup yazdı.

Ancak Muhammed b. el-Hanefiyye bundan sonra uzun süre yaşamadı.

Birbirlerinden hoşnut olarak Allah onu kendi katına aldı.

*

Allah Muhammed İbnu'l-Hanefiyye'nin kabrini nur etsin. Ruhunu cennette parlak kılsın.

Şüphesiz o yeryüzünde bozgunculuk, halk arasında da büyüklük istemeyenlerdendi.

1 Abdullah İbnu'z-Zübeyr'in Haccac'la aralarında geçenleri, yazarın bu kitabında okuyunuz.

TAVUS B. KEYSAN ve MUHAMMED B. YUSUF ES-SAKAFİ

"Şimdiye kadar Tavus b. Keysan'ın benzeri hiç kimseyi görmedim."

Amr b. Dinar

Hidayet yıldızlarından ellisiyle aydınlanan, nurun bürüdüğü ve üzerine nur fışkıran...

Kalbinde nur...

Dilinde nur olan...

Nurun peşinde koşan...

*

Muhammed medresesinin (okulunun) büyüklerinin elli tanesinin elinde yetişen...

İşte bu, iman sağlamlığı,

Konuşmada samimîlik,

Dünyanın geçici olduğunda yücelme,

Allah'ın rızasında fedakârlık.

Hak sözü söylemenin pahası ne kadar ağır olursa olsun, onu açıktan haykırma konusunda Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahabesine ait bir tablodur.

Muhammed'in medresesi ona, dinin nasîhat olduğunu; Allah için, kitabı, peygamberi ve müslüman imamlar ve halk için nasîhat olduğunu öğretmişti.

Tecrübe ona, bütün iyiliğin, idarecinin yanında başladığını ve onun yanında bittiğini öğretmişti.

Çünkü idareci iyi olursa, idare edilenler de iyi olurdu.

Eğer idareci bozuk olursa, idare edilenler de bozuk olurdu...

İşte Tavus [1] lâkaplı Zekvan b. Keysan.

Ona bu lâkap verilmişti, çünkü o fakihlerin Tavusu ve çağında onların en önde geleniydi.

*

Tavus b. Keysan, Yemen halkındandı.

O sırada Yemen Valiliği Haccac b. Yusuf'un kardeşi Muhammed b. Yusuf es-Sekafî'nin üzerindeydi.

Haccac'ın otorite ve gücü artınca kardeşini Yemen'e vali olarak göndermişti...

Abdullah b. ez-Zübeyr hareketini bastırdıktan sonra Haccac'ın uyandırdığı korku artmıştı.

Muhammed b. Yusuf kardeşi Haccac'ın kötülüklerinden birçoğunu zatında topluyordu. Fakat onun iyiliklerinin hiçbiriyle övünmüyordu.

*

Kış günlerinden soğuk bir günün sabahında, yanında Vehb b. Münebbih'le [2] birlikte Tavus b. Keysan onun huzuruna girdi.

Onlar Muhammed b. Yusuf'un yanındaki yerlerini alınca Tavus ona öğüt vermeye başladı.

Halk da onun önünde oturuyordu.

Vali haciplerinden (odacı) birine.

---

1 Tavus: Görünüşü güzel, boynu uzun bir kuştur. Alim ve salihlerden birçoğu Tavus diye adlandırılmıştır.

2 Vehb İbn Münebbih: Ehl-i Kitab'la ilgili haberleri bilen İran asıllı Yemenli bir tabiidir.

— "Bir taylesan [1] getir ve onu Ebu Abdirrahman'ın omuzlarına at" dedi.

Hacip, değerli bir taylesan getirip onu Tavus'un omuzlarına attı.

Tavus öğüt verirken gittikçe coşuyordu.

Sükunetle omuzlarını hareket ettirmeye başladı. Nihayet taylesanı omuzundan attı, ayağa kalkıp oradan ayrıldı...

Muhammed b. Yusuf öyle öfkelendi ki, yüzü gözü kıpkırmızı kesildi.

Ancak hiçbir şey söylemedi...

Tavus'la arkadaşı dışarı çıktıklarında Vehb, Tavus'a şöyle dedi:

— "Vallahi, onun bize öfkesini uyandıracak bir durum yoktu...

Eğer ondan taylesanı alıp satsaydın, parasıyla fakir ve zavallılara sadakalar verseydin, sana ne zarar gelir ve şerefinden ne eksilirdi."

Tavus şu cevabı verdi:

— "Eğer ben, benden sonraki alimlerin: "Tavus aldığına göre biz de alırız..." demelerinden ve sonra aldıkları şey konusunda söylediklerini yapmamalarından korkmasaydım, bu dediğin şey olurdu."

*

Sanki Muhammed b. Yusuf'a karşılık vermek, ondan intikam almak istiyordu.

Ona bir tuzak olarak, içinde yedi yüz dinar altın bulunan bir kese hazırlamıştı. Maiyetinden becerikli birisini seçip ona şöyle dedi: "Bu keseyi Tavus b. Keysan'a götür ve ona vermeye çalış.

Eğer onu senden alırsa, sana bol bahşiş ve giyecekler verir, seni en yakın arkadaşlarımdan yaparım."

Adam keseyle birlikte çıkıp Tavus'un oturduğu San'a yakınlarındaki Cened denilen köye geldi.

Yanına varınca onu selâmlayıp halini hatırını sordu ve:

— "Ebu Abdirrahman! Bu, valinin sana gönderdiği harçlıktır" dedi.

Tavus:

— "Benim ona ihtiyacım yok" dedi.

---

1 Taylesan: Büyük zatların giydiği yeşil renkli, pahalı bir giysi.

Keseyi kabul etmesi için her çareyi denedi, ama o kabul etmedi...

Onu ikna etmek için her yolu denediyse de o reddetti...

Tavus'un bir dalgınlığını yakalar yakalamaz keseyi evin duvarındaki küçük bir pencereye koyup valiye döndü ve şöyle dedi:

— "Ey vali! Tavus keseyi aldı."

Muhammed b. Yusuf bundan memnun oldu ve onun hakkında konuşmadı.

Bunun üzerinden birkaç gün geçince iki adamını, keseyi ona götüren adamla birlikte gönderdi.

Onlara Tavus'a şöyle demelerini emretti:

— "Valinin elçisi yanılmış, başkasına gönderildiği halde, parayı sana vermiş. Biz o parayı senden geri almak ve sahibine götürmek için geldik."

Tavus:

— "Ben validen hiç para almadım ki onu geri vereyim" dedi.

Onlar:

— "Hayır aldın" dediler.

Tavus keseyi ona getiren adama dönüp:

— "Ben senden bir şey aldım mı?!" dedi.

Adam korkarak:

— "Hayır, ancak parayı senden habersiz olarak şu pencereye koydum" dedi.

Tavus:

— "İşte pencere, içine bak" dedi.

O ikisi pencereye baktılar ve keseyi üzerine örümcek ağı örülmüş bir halde konulduğu gibi buldular. Keseyi alıp valiye geri götürdüler.

*

Sanki Azîz ve Celîl olan Allah, bu hareketinden dolayı Muhammed b. Yusuf'a kısasa kısas yapmak,

Kısasını da insanların gözü önünde tatbik etmek istemişti...

Peki bu nasıl olmuştu?

Tavus b. Keysan kendisi anlatır:

"Mekke'de hactayken, Haccac b. Yusuf es-Sekafi bana, yanına gitmem için haber gönderdi. Yanına varınca, hoşgeldin dedi ve beni kendine yakın bir yere oturttu... Bana bir minder verip ona dayanmamı istedi...

Daha sonra, hac ibadeti ve diğer konularda halledemediği bazı şeyleri bana sormaya başladı.

Biz bu durumdayken, Haccac birisinin Kâbe çevresinde yüksek sesle telbiye getirdiğini (Lebbeyk Allahümme lebbeyk dediğini) duydu. Telbiye getirenin sesi kalpleri titretiyordu...

Haccac:

— "Bu telbiye getireni hemen bana getirin" dedi.

Adam Haccac'a getirildi. Ona şöyle dedi:

— "Sen kimlerdensin be adam!"

— "Ben müslümanlardanım."

— "Sana bunu sormadım, sadece memleketini sordum."

— "Yemen halkındanım."

— "Valinizi (yani kendi kardeşini) ne halde bıraktın?"

— "Onu büyük ve iri, iyi giyimli, çok biner, çok girer çıkar bir halde bıraktım..."

— "Sana bunları sormadım."

— "O halde bana neyi sordun?"

— "Sana, size karşı davranışını sordum."

— "Onu zalim ve gaddar olarak... Mahlûka (yaratılana) itaatkâr, Halik'a (yaratan'a) asi olarak bıraktım."

Yanındakilerden utancından Haccac'ın yüzü kızardı ve adama:

— "Onun, benim yanımdaki kıymetini bildiğin halde, seni onun hakkında böyle konuşmaya sevk eden nedir?" dedi.

Adam şöyle cevap verdi:

— "Onun, senin yanındaki yerinin, benim Allah'ın katındaki yerimden daha kıymetli olduğunu mu zannediyorsun.

Halbuki ben Allah'ın evine ziyarete gelmiş, Peygamberini tasdik eden ve ona olan borcunu ödeyen birisiyim."

Haccac verecek cevap bulamayıp sustu.

Tavus şöyle dedi:

— "Adam hemen kalkıp izin istemeden veya kendisine izin verilmeden çekip gitti."

Arkasından ben de kalktım ve kendi kendime şöyle dedim:

"Adam salih (iyi) birisi, onu takip et ve insan kalabalıkları arasında kaybolup gitmeden önce onu yakala."

Onu takip ettim. Kabe'ye gelmiş, örtüsüne sarılmış, yanağını duvarına koymuş:

"Allah'ım! Sana sığınıyorum...

Senin yanında korunuyorum...

Allah'ım! Beni, cömertliğine güvenen, cimrilerin cimriliğinden kurtularak senin garantinden hoşnut, bencillerin ellerindekilere ihtiyaç duymayanlardan et.

Allah'ım! Senden yakın ferahlığını...

Kadîm iyiliğini...

Ve güzel adetini istiyorum, ey alemlerin Rabbi..."

Daha sonra onu bir insan dalgası alıp götürdü ve o gözümün önünden kayboldu. Artık anladım ki bundan sonra ona kavuşma imkanı yoktu.

Arefe günü akşamı onu, müslümanlarla birlikte giderken gördüm. Ona yaklaştım ve şöyle dediğini duydum:

"Allah'ım! Haccımı, yorgunluğumu ve bitkinliğimi kabul etmediysen, benden kabul etmemekle birlikte başıma gelene verdiğin ecirden bari beni mahrum etme."

Daha sonra halkın arasında gitti... Karanlık onu örttü...

Onunla karşılaşmaktan ümidimi kesince: "Allah'ım! Benim ve onun duasını kabul et... Benim ve onun ricasına cevap ver...

Benim ve onun ayaklarını, ayakların kaydığı günde sabit kıl...

Beni, Kevser havuzunda onunla bir araya getir, ey cömertlerin en cömerdi!"

Tavus lâkaplı, yüce tabiî Zekvan b. Keysan'la bir daha birlikte olmak üzere...

Allah ondan razı olsun ve onu razı kılsın.

Huld cennetlerini onun makamı kılsın...

YOL GÖSTERİCİ VAİZ TAVUS B. KEYSAN

"Ey Ebu Abdirrahman! Rüyamda, senin Kâbe'de namaz kıldığını ve Hz. Peygamber'in de kapıda, sana şöyle dediğini gördüm: Ey Tavus! Perdeni aç ve kıraatını açıkla."

Mücahid

Müslümanların halifesi Süleyman b. Abdilmelik, Beyt-i Atîk'in etrafına yerleşip Kâbe-i Muazzama'yı görme arzusunu yerine getirir getirmez hacibine şöyle dedi:

"Bize dinimizi anlatacak, Azîz ve Celîl olan Allah'ın günlerinden olan bu güzel günde bize hatırlatmalarda bulunacak bir âlim ara."

Hacip hac zamanındaki halkın büyük zatlarına gidip müminlerin emîrinin arzusu hakkında onlara sormaya başladı.

Ona şöyle denildi:

"Bu, zamanındaki fakihlerin efendisi, Allah'a davet konusunda en samimi olan Tavus b. Keysan'dır. Sen ona git."

Hacip, Tavus'a gidip şöyle dedi:

— "Ey şeyh! Müminlerin emîrinin davetine cevap ver."

Tavus ona gecikmeksizin cevap verdi.

Çünkü o, inanıyordu ki; Allah'a davet edenlere bir fırsat doğduğunda bunu hemen değerlendirilmesi gereken bir fırsat bilirlerdi.

O kesin olarak inanıyordu ki söylenecek en iyi söz; otorite sahiplerinin eğriliğini doğrultmak, onları zulüm ve haksızlıktan uzaklaştırmak ve Allah Teâlâ'ya yaklaştırmaktı...

Tavus haciple birlikte gitti.

Müminlerin emîrinin huzuruna varınca onu selâmladı. Halife de onun selâmını ondan daha güzeliyle aldı.

Ziyaretçisini en güzel bir şekilde karşılayıp onu yakınına oturttu.

Daha sonra haccın edasıyla ilgili anlayamadığı konuları ona sormaya ve saygı göstermeye başladı.

Tavus kendisi anlatır:

"Müminlerin emîrinin maksadına erişmiş ve soracak sorusu kalmadığını anlayınca kendi kendime şöyle dedim:

"Şüphesiz bu toplantı Allah'ın sana soracağı bir toplantıdır, ey Tavus!"

Daha sonra ona yönelerek şöyle dedim:

— "Ey müminlerin emîri! Cehennemin dibindeki bir kuyunun üstündeki bir kaya, bu kuyuya yetmiş yılda düşmüştür. Cehennem kuyularından olan bu kuyuyu Allah'ın kimler için hazırladığını biliyor musun? Ey müminlerin emîri!"

O, düşünmeden:

— "Hayır" dedi.

Daha sonra kendine dönüp:

— "Yazıklar olsun sana! Onları kimler için hazırladı?" dedi.

Şöyle cevap verdi:

— "Allah onları, insanların işlerini üzerine alıp da zulmeden kimseler için hazırladı..."

Bundan dolayı, halife Süleyman'ı ruhunun göğsünden çıkacağını zannettiğim bir titreme tuttu.

Ağlamaya başladı. Ağlaması sebebiyle kalbine giden damarlar neredeyse kopacaktı...

Bana tekrar tekrar "Allah senden razı olsun" derken yanından ayrıldım."

*

Ömer b. Abdilaziz halife olunca Tavus b. Keysan'a şöyle mektup yazdı:

"Bana tavsiyede bulun Ebu Abdirrahman!"

Tavus ona, şu bir satırlık mektubu yazdı.

"Bütün işinin hayır olmasını istiyorsan, hayır ehlini kullan, ve's-selâm."

Ömer mektubu okuyunca şöyle dedi:

"Öğüt olarak bu yeter... Öğüt olarak bu yeter..."

*

Halifelik Hişam b. Abdilmelik'e geçince. Tavus b. Keysan'ın ona karşı ünlü davranışları olmuştur.

Bunlardan birisi şöyledir:

Hişam haccetmek üzere Beyt-i Haram'a gitmişti. Harem'deyken Mekke'li dostlarından birine:

— "Bize Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahabesinden birini arayınız" dedi.

Ona şöyle dediler.

— "Müminlerin emîri! Sahabe, hiçbiri kalmayıncaya kadar birer birer Rablerine kavuştular."

Halife:

— "Öyleyse, tabiîlerden birini bulun" dedi.

Tavus b. Keysan getirildi. Tavus onun huzuruna girince halının ucuna ayakkabılarını çıkardı.

Ona "müminlerin emîri"" diye hitab etmeden selâm verdi.

Ona künyesini söylemeden adıyla hitab etti.

Ona, oturması için izin vermeden önce oturdu.

Hişam'ın öfkeden gözleri yerlerinden fırladı.

Çünkü Hişam, onun bu davranışlarında kendisine karşı küstahlık, arkadaşlarının ve maiyetinin huzurunda vakarına bir sataşma gördü...

Ancak çok geçmedi. Azîz ve Celîl olan Allah'ın hareminde olduğunu hatırladı...

Kendine gelip Tavus'a sordu:

— "Tavus! Yaptığın şeylere seni sevk eden nedir?!"

Şöyle cevap verdi:

— "Ne yaptım ki?!"

Halife tekrar öfkelendi:

— "Ayakkabılarını halının ucuna çıkardın...

Bana "müminlerin emîri!" diye selâm vermedin...

Bana adımla hitabettin, künyemi [1] söylemedin.

Daha sonra benden izin almadan oturdun..."

Tavus sükûnetle cevap verdi:

— "Ayakkabılarımı senin halının kenarına çıkarmam şöyledir: Ben onları, her gün beş defa Rabbül-izzet'in (şeref sahibi olan Allah'ın) huzurunda çıkarıyorum...

O beni bundan dolayı ne azarlıyor, ne de bana öfkeleniyor...

Bana, "müminlerin emîri" hitabıyla selâm vermedin diyorsun...

Çünkü müminlerin hepsi senin emirliğine (halifeliğine) razı değil.

Seni "müminlerin emîri" diye çağırırsam yalancı olmaktan korktum...

Senin künyeni söylemeden adını söylememden dolayı kızmana gelince;

Azîz ve Celîl olan Allah peygamberlerine adlarıyla hitabetmiş şöyle demişti:

"Ey Davud... Ey Yahya... Ey İsa..."

Düşmanlarına künyeleriyle hitab ederek şöyle demiştir:

---

1 Künye: Eb (baba), Ümm (anne) kelimeleriyle başlayan isimlerdir. Ebu'l-Kasım (Kasım'ın babası) ve Ümmül-mü'minin (müminlerin annesi) gibi.

"Ebu Leheb'in [1] elleri kurusun."

Bana izin vermeden önce oturmama gelince;

Müminlerin emîri Ali İbn Ebî Talib'in şöyle dediğini duydum:

"Cehennemlik bir adama bakmak istiyorsan, etrafında, ayakta duran kişiler varken, oturan bir adama bak."

Senin cehennemliklerden sayılan bu adam olmanı istemedim..."

Hişam, utancından başını önüne eğip yere baktı.

Daha sonra başını kaldırdı ve şöyle dedi:

— "Ebu Abdirrahman! Bana nasihatta bulun."

Tavus şöyle dedi:

— "Ali İbn Ebî Talib'in (r.a.) şöyle dediğini duydum: Cehennemde sütun gibi kalın yılanlar... ve katır gibi akrepler var... Onlar, halkına adaletli davranmayan her idareciyi sokarlar..."

Daha sonra kalkıp gitti.

*

Yine Tavus nasihat ve öğütlerde bulunmak için bazı idarecilere gider.

Onların bazılarına sitem ve hakaret etmek için yaklaşmaz, uzak dururdu.

Oğlu anlatmaktadır:

"Bir yıl, babamla birlikte hacca gitmek üzere Yemen'den çıktım. İbn Necîh denilen birisinin idareciliğini yaptığı bir şehre indik.

İbn Necîh, idarecilerin en kötülerinden, hakkın aleyhinde olanların en cesurlarından ve batılda çok ileri gidenlerdendi.

Vakit namazını kılmak için şehrin camisine geldik.

İbn Necîh babamın geldiğini öğrenince hemen camiye geldi, onun önüne oturdu ve halini hatırını sordu...

Babam ise ona sırtını çevirerek cevap vermedi.

---

1 Ebu Leheb: Rasûlullah'ın (s.a.v.) amcasıdır. Müşriklerin zorbalarındandır. Hanımıyla birlikte ona en ağır işkenceleri yapmışlardır.

O babama, sağından gelip konuştu. Ama babam yine ondan, yüz çevirdi.

Bu defa sol tarafına yanaşıp konuştu ama babam ondan yine yüz çevirdi...

Bu durumu görünce kalkıp onun yanına gittim. Elimi ona doğru uzattım ve ona selâm verip:

— "Babam seni tanımadı" dedim.

O: "

— Hayır, baban beni tanıyor. O, tanıdığı için, bana bu şekilde davrandı."

Daha sonra hiçbir şey demeden sessizce çekip gitti.

Eve döndüğümüzde babam bana:

— "Ahmak! Sen, karşında değilken bunları sert bir dille eleştiriyorsun. Ama yanında oldukları zaman onlara konuşmak suretiyle boyun eğiyorsun. Bundan başka münafıklık var mıdır?!"

*

Tavus b. Keysan sadece halife ve valilere öğüt vermemiş, ona ihtiyaç veya istek duyan herkese bunu cömertçe vermiştir.

Bunlardan birisini Ata b. Rebah anlatmıştır:

Tavus b. Keysan beni hoşuna gitmeyen bir pozisyonda görüp şöyle dedi:

"Ata! Yüzüne kapısını kapatana ve karşına kapıcılarını diken kimseye ihtiyaçlarını iletmekten sakın.

Onları ancak sana kapılarını açan, senin onu davet etmeni isteyen ve sana icabet edeceğini söz veren kimselerden iste..."

Oğluna şöyle diyordu:

"Yavrucuğum! Akıllılarla arkadaş ol, onlardan olmasan bile onlara nisbet edilirsin.

Cahillerle arkadaş olma; çünkü, onlarla arkadaş olursan, onlardan olmasan bile onlara nispet edilirsin...

Bil ki, her şeyin bir gayesi vardır.

Kişinin gayesi borcunu tamamlamak ve ahlâkını mükemmel hale getirmektir."

Oğlu Abdullah, onun terbiye ettiği şekilde yetişmiş onun ahlâkını almış ve onun yolunda yürümüştür.

Bunlardan birisi de şöyledir:

Abbasî halifesi Ebu Ca'fer el-Mansur, Tavus'un oğlu Abdullah'ın ve Malik b. Enes'in [1] ziyaretine gelmesini istedi.

Onlar, halifenin huzuruna girip yanındaki yerlerini alınca, Tavus'un oğlu Abdullah'a dönüp:

— "Babanın sana anlattıklarından bana bir şey anlat" dedi.

O da şöyle dedi:

— "Babam bana anlattı ki kıyamet gününde insanların en şiddetli azaba uğrayacak olanı, müslümanların işini üzerine alıp da hüküm verirken haksızlık yapandır."

Malik b. Enes de şöyle dedi:

"Onun bu sözünü duyduğumda, onun kanından birazının bana da isabet etmesinden korkarak elbiselerini bağrıma bastım."

Ancak Ebu Cafer, konuşmadan bir süre susup bekledi, daha sonra bizi uğurladı.

*

Tavus b. Keysan uzun bir hayat sürmüştür. Öyle ki yüz yaşına ulaşmış veya biraz geçmişti.

Ancak yaşlılık onun zihnini bozmamış, şuurundan ve hazır cevaplılığından hiçbir şey eksiltmemiştir.

Abdullah eş-Şamî şöyle anlatır:

"Tanımadığım halde kendisinden bilgi almak için Tavus'un evine geldim.

Kapıyı çaldığımda, karşıma yaşlı bir şeyh çıktı. Onu selâmlayıp şöyle dedim:

— "Sen Tavus b. Keysan mısın?"

1 Müslüman büyüklerinden biridir. Maliki mezhebinin imamıdır.

— "Hayır, ben onun oğluyum" dedi.

Ben de şöyle dedim:

— "Eğer sen oğluysan, şüphe etmiyorum ki, şeyh ihtiyarlayıp aklı bozulmuştur. Halbuki ben ilminden istifade etmek için uzak yerlerden ona geldim."

O da şu cevabı verdi:

— "Yazıklar olsun sana. Allah'ın kitabını ezberleyenler bunamazlar... Gir içeri..."

İçeri girip selâm verdim ve:

— "İlmini ve nasihatini istemek üzere sana geldim" dedim.

— "Kısaca sor" dedi.

— "İnşaallah, mümkün olduğu kadar kısa keseceğim" dedim.

O da şöyle cevap verdi:

— "Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an'dakilerin özünü senin için toplamamı ister misin?"

Ben de:

— "Evet" dedim.

Şöyle dedi:

— "Hiçbir şeyden daha çok korkmayacak şekilde Allah'tan kork...

Korktuğundan daha çok, Allah'tan ümit et...

Kendin için sevdiğini insanlar için de sev."

*

Hicri 106 senesi, Zilhicce ayının onuncu gecesi, uzun bir ömür süren şeyh Tavus b. Keysan kırkıncı defa, Arafat'tan Müzdelife'ye giden hacılarla birlikte hareket etti.

Oraya vardığında akşam namazını yatsı namazıyla birlikte eda etti.

Biraz istirahat etmek için yere yattı.

Ölüm ona geldi.

Allah rızası için, aile ve vatanından uzakta ihramlı bir halde, Allah'ın sevabını istemek için telbiye getirirken, Allah'ın lutfuyla, anasından doğduğu gibi, günahlarından çıkarken ölüm onunla karşılaştı.

Sabah olup onu gömmek istediklerinde oraya gelenlerin kalabalığından cenazesini götüremediler.

Mekke emîri, halkı cenazeden uzaklaştırmak ve defnini kolaylaştırmak için muhafızlar gönderdi...

Namazını, sayısını Allah'ın bileceği büyük bir kalabalık kıldı.

Namazını kılanlar arasında müslümanların halifesi Hişam b. Abdilmelik de vardı. [1]

1 Tavus b. Keysan hakkında geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız:
1- İbn Sa'd, et-Tabakat, V/537.
2- Halife b. Hayyat, et-Tabakat, s. 287.
3- Halife b. Hayyat, et-Tarih, s. 236.
4- Et-Tarîhu'l-Kebir, IV/365.
5- Tarîhu'l-Fesevî, I/705.
6- El-Cerhu ve't-Ta'dîl, IV/500.
7- Hılyetu'l-Evliya, IV/3, 23.
8- Eş-Şîrazi, Tabakatu'l-Fukaha s. 73.
9- El-Lûbab, I/241.
10- Tehzîbu't-Tehzîb, II/101.
11- Tarîhu'l-İslâm, IV/126.
12- Tezkiratu'l-Huffaz, I/90.
13- El-İber, I/130.
14- Tabakatu'l-Kurra, I/341.
15- En-Nucumu'z-Zahire, I/26.
16- Şezeratu'z-Zeheb, I/133.

KASIM B. MUHAMMED B. EBÎ BEKİR ES-SIDDÎK

"Eğer elimde olsaydı, Kasım b. Muhammed'i halife yapardım."

Ömer b. Abdilaziz

Bu yüce tabiînin haberi size geldi mi?

O, şerefi bütün yönleriyle toplamış bir gençti. Şeref namına, onda hiç bir şey eksik kalmamıştı.

Babası Ebu Bekr es-Sıddîk'in oğlu Muhammed'di.

Annesi, İran hükümdarlarının sonuncusu Kisra Yezdücerd'in kızıydı.

Halası, müminlerin annesi Hz. Aişe'ydi.

Bütün bunların üstünde o, başına takva ve ilim tacını giymişti.

Bu şerefin üstünde yarışılacak başka bir şeref olduğunu zannediyor musunuz?

İşte bu Hz. Ebu Bekir es-Sıddîk'in oğlu Muhammed'in oğlu Kasım'dır...

O, Medine'nin yedi fakihinden [1] birisidir...

Zamanındakilerin ilim yönünden en üstünü...

En keskin zekâlısı...

En müttakisi...

Gelin, başından itibaren onun hayat hikâyesine başlayalım.

Kasım b. Muhammed, Osman b. Affan'ın (r.a.) halifeliğinin sonlarında doğdu.

Fakat küçük çocuk yuvasında yürür yürümez, müslüman diyarında şiddetli fitne rüzgârları esmeye başladı.

Abid ve zahid halîfe Zü'n-nureyn [2] Kur'an okurken şehid edildi.

Müminlerin emîri Ali b. Ebî Talib'le Şam diyarının emîri Muaviye b. Ebî Süfyan arasında büyük ihtilâf çıktı...

Peşpeşe gelen korkunç ve şaşırtıcı olaylar dizisi devam etti...

Küçük çocuk kendini kız kardeşiyle birlikte Medine'den Mısır'a götürülürken buldu...

Onların babalarına kavuşmaları, babalarının, müminlerin emîri İbn Ebî Talib tarafından oraya vali tayin edilmesinden sonra mümkün olmuştu.

Daha sonra kanlı fitnenin tırnaklarının babasına uzandığını ve onu feci bir şekilde öldürdüğünü gördü.

Muaviye'nin arkadaşlarının Mısır'ı istila etmelerinden sonra bu defa da kendisini Mısır'dan Medine'ye götürülürken buldu...

Artık, hem anasız, hem de babasız kalmıştı.

*

Bu işkence yolculuğunu ve devamını Kasım bizzat kendisi anlatmaktadır:

---

1 Medîne'nin yedi fakihi: Saîd b. el-Müseyyeb, Urve b. ez-Zübeyr, Ebu Bekr b. Abdirrahman el-Mahzumî, Harice b. Zeyd, Süleyman b. Yesar, Ubeydullah b. Abdillah b. Utbe ve el-Kasım b. Muhammed b. Ebî Bekr.

2 Zu'n-nureyn: Osman İbn Affan (r.a.)

"Babam Mısır'da öldürülünce, amcam Abdurrahman b. Ebî Bekir geldi, beni ve küçük kız kardeşimi alıp bizi Medine'ye götürdü.

Biz oraya varır varmaz halam Aişe (r.a.) bize, evine gitmemiz için haber gönderdi.

Bizi amcamın evinden kendi evine aldı ve bizi kendi kucağında yetiştirdi...

Ondan daha iyi ve daha şefkatli ne bir anne, ne de bir baba görmüştüm.

Bizimle birlikte yemediği halde bize kendi elleriyle yedirirdi.

Eğer bizim yemeğimizden biraz kalırsa onu da kendi yerdi.

Bize, annelerin bebeklerine gösterdikleri şefkati gösterir...

Bize banyo yaptırır, vücutlarımızı yıkar...

Saçlarımızı tarar...

Bizi daima hayra teşvik eder, hayır yaparak bize bunun uygulamasını gösterirdi.

Bize kötülüğü yasaklar ve ondan uzak durmaya teşvik ederdi...

Gücümüzün yettiği kadar Allah'ın Kitab'ını bize öğretmeye...

Anlayabildiğimiz kadar Rasûlullah'ın hadislerini bize rivayet etmeye çalışırdı...

Bayramlarda bize daha çok iyilik eder ve hediyeler verirdi.

Arefe gecesi benim saçımı traş etmiş, beni ve kız kardeşimi yıkamıştı...

Sabah olunca yeni elbiselerimizi giydirmiş...

Bayram namazını kılmak için bizi camiye göndermişti.

Camiden gelince kız kardeşimle beni biraraya getirip, bizim önümüzde kurbanını kesmişti...

Bir gün bize beyaz elbiseler giydirip dizlerinden birinin üzerine beni, diğerine de kızkardeşimi oturttu...

Amcam Abdurrahman'ı çağırmıştı. İçeri girince, ona hoşgeldin dedi ve sonra konuştu.

Allah'a hamdedip lâyık olduğu şekilde onu övdü.

Bize bembeyaz elbiseler giydirdi...

O ana kadar, bir kadın veya erkek olarak ondan önce veya sonra, onun kadar güzel ve daha tatlı konuşan birisini görmemiştim.

Daha sonra şöyle dedi:

"Kardeşim! Bu iki çocuğu senden alıp onları bağrıma bastığımdan beri senin bana karşı soğuk davrandığının farkındayım.

Vallahi, bunu, ne sana karşı güvensizliğimden dolayı, ne de seni onlara karşı ihmalkâr davranmakla itham ettiğimden dolayı yaptım...

Ancak sen birden fazla hanımı olan birisisin...

Bunlarsa kendi işlerini yapamayan iki küçük çocuktur.

Hanımlarının, bunların üstlerini kirlettiklerine tahammül edemeyip onlardan hoşlanmayacaklarından korktum.

Onlara bakma konusunda, kendimi, senin hanımlarından daha uygun gördüm...

İşte şimdi onlar büyüdüler ve kendi işlerini kendileri görebilecek duruma geldiler...

Artık onları al ve kendi yanında tut..."

Böylece bizi amcam Abdurrahman alıp evine götürdü.

*

Ancak Ebu Bekir sülâlesinden gelen çocuğun gönlü daima halası müminlerin annesinin evine takılı kaldı...

Böylece o, peygamberin kokusunun bulunduğu evin toprakları üzerinde büyüdü...

O evin sahibesinin kucağında yetişip serpildi...

Onun coşkun şefkatinden kana kana içti.

Bu bakımdan o vaktini halasıyla amcasının evleri arasında geçiriyordu.

*

Halasının misk kokulu, pırıl pırıl evine ait hatıralar hayatı boyunca devamlı zihninde canlı kaldı.

Bu hatıralardan birini kendisinden dinleyelim:

"Bir gün halam Aişe'ye (r.a.) şöyle dedim:

— "Anneciğim! Bana Peygamber'in (s.a.v.) ve iki arkadaşının kabrinin örtülerini kaldırabilir misin? Ben o kabirleri görmek istiyorum."

Üç kabir hâlâ onun odasının içindeydi. Onları gözün görmeyeceği bir şekilde örtmüştü.

Ne yüksek ne de alçak olan üç kabrin örtüsünü benim için kaldırdı.

Kabirlerin üzerine mescidin avlusundaki küçük çakıllar konulmuştu.

— "Rasûlullah'ın (s.a.v.) kabri hangisi?" dedim.

Eliyle göstererek:

— "Şu" dedi.

Sonra yanaklarına koca koca iki damla yaş düştü...

Ben görmeyeyim diye hemen onları sildi.

Peygamber'in (s.a.v.) kabri arkadaşlarının kabirlerinin önündeydi.

— "Peki, dedem Ebu Bekir'in kabri nerede?" dedim.

— "İşte bu" dedi.

O, peygamber'in (s.a.v.) yanıbaşında gömülüydü.

— "Şu da Ömer'in kabri mi?" dedim.

— "Evet" diye cevap verdi.

Ömer'in başı, dedemin belinin yanında, Peygamber'in (s.a.v.) ayağına yakındı.

Ebu Bekir sülâlesine mensup genç büyüyünce Azîz ve Celîl olan Allah'ın kitabını ezberlemiş, halası Aişe'den Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadislerinden alabildiği kadar almış, daha sonra Harem-i Şerîf'e koşmuş, parlak yıldızların gökyüzüne saçıldığı gibi mescidin her tarafına yayılmış olan ilim halkalarına katılmıştı.

Böylece, Ebu Hureyre, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. ez-Zübeyr, [1] Abdullah b. Ca'fer, Abdullah b. Habbab, Rafi b. Hadîc ve Ömer b. el-Hattab'ın mevlası (azatlı kölesi) Eslem'den ve başkalarından hadîs rivayet etmişti...

Nihayet müctehid bir imam, çağındakilerin sünneti [2] en iyi bilenlerinden oldu.

Bir adam sünneti sağlam bir şekilde öğreninceye kadar onlara göre adam sayılmazdı...

Ebu Bekir sülâlesinden gelen genç, ilim ve marifetin malzemelerini tamamlayınca, insanlar ondaki ilmi talep etmek için şevk ve arzuyla ona koştular...

O da ilmi cömertçe vermek için onlara koştu...

Her gün sabah, geciktirmediği bir vakitte Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidine gelir... İki rekat tahıyyetü'l-mescid [3] namazı kılardı...

Daha sonra, Hz. Peygamber'in kabriyle minberi arasındaki Ravza'da [4] Hz. Ömer'in kapısının önündeki yerini alır, her taraftan gelen ilim talipleri onun huzurunda toplanırlar, onun susuz gönülleri kana kana doyuran tatlı ve süzülmüş kaynaklarından alırlardı.

Çok geçmedi Kasım b. Muhammed ve teyzesinin oğlu Salim b. Abdillah b. Ömer, Medîne'nin güvenilen iki imamı, itaat edilen efendileri ve sözleri dinlenilen adamları oldular...

İdareci ve otorite sahibi olmamalarına rağmen, takva ve faziletlerinden, ilim ve fıkıhlarından, insanların ellerindekilerden uzak durup Allah'ın katındakilere rağbet etmelerinden dolayı halk onları kendilerine emir (idareci) yapmıştı...

*

Hatta gönüllerdeki yerleri o dereceye ulaşmıştı ki Emevî halifeleri ve valileri Medine'nin meseleleriyle ilgili önemli bir işi, ancak onların fikir ve görüşleriyle hallediyorlardı.

---

1 Adı geçen dört sahabinin hayatını, bu kitaptan okuyun.

2 Rasûlullah (s.a.v.) hadislerinden sahih olanlar.

3 Tahıyyetu'l-mescid; Mescide girince kılınan namaz.

4 Ravza: Rasûlullah'ın (s.a.v.) hakkında şöyle dediği mübarek bir yerdir: "Benim kabrimle minberim arasında cennet bahçelerinden bir bahçe (ravza) vardır."

Bunlardan birisi şöyledir: Halife Velîd b. Abdilmelik, Medine'deki Harem-i Şerîf'i genişletmeye karar vermişti...

Bu güzel idealini gerçekleştirmesi, ancak eski mescidin duvarlarını dört yönünden yıkarsa mümkün olacaktı.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hanımlarının odalarını yıkıp onları mescide kattı.

Bunlar halkın zoruna giden ve gönüllerinin razı olmadığı şeylerdi...

Medine'deki valisi Ömer b. Abdilaziz'e şöyle yazdı:

"Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidini, ikiyüz arşına ikiyüz arşın oluncaya kadar genişletmeyi düşündüm.

Dört duvarını yık, Peygamber'in (s.a.v.) zevcelerinin odalarını mescidin içine kat.

Odaların kenarlarındaki evleri satın al.

Becerebilirsen kıbleyi öne doğru ilerlet.

Sen, dayıların Hattab ailesinin itibarı ve halkın kalbindeki dereceleri sebebiyle bunu becerebilirsin.

Eğer Medine halkı bunu yapmanı kabul etmezse Kasım b. Muhammed'in ve Salim b. Abdillah b. Ömer'in yardımlarını iste ve onları bu işte kendine ortak yap...

Halka evlerinin değerlerini cömertçe ver...

Senin bu konuda iki doğru selefin var.

Bunlar, Ömer b. el-Hattab ve Osman b. Affan'dır."

Ömer b. Abdilaziz, Kasım b. Muhammed, Salim b. Abdullah ve Medine halkının bazı ileri gelenlerini çağırıp onlara, müminlerin emîrinin mektubunu okudu ve onlar halifenin kararına memnun oldular.

Onu yerine getirmek için harekete geçtiler.

Halk Medine'nin iki aliminin ve iki büyük imamının bizzat mescidin yıkılmasına iştirak ettiklerini görünce, yek vücud olarak o ikisine katıldılar...

Müminlerin emîrinin mektubunda yazılı olanları yerine getirdiler...

Muzaffer müslüman orduları o sırada İstanbul şehrine ulaştıran kalelerin kapılarını çalıyordu...

Yiğit komutan Mesleme b. Abdilmelik b. Mervan [1] komutasında birer birer oraları ele geçiriyordu.

İşte bu İstanbul'un fethine hazırlıktı.

Bizans hükümdarı müminlerin emîrinin Mescid-i Nebevî'yi genişletme kararını öğrenince ona yaltaklık etmek ve hoşuna gidecek bir şeyle ona yaklaşmak istedi...

Ona yüzbin miskal altınla, Bizanstaki en becerikli inşaat ustalarından yüz kişi gönderdi...

İnşaat ustalarına kırk mozayık parçası verdi...

Halife Velîd, inşaatta kullanıp faydalanması için bunların hepsini Ömer b. Abdilaziz'e gönderdi.

Ömer bunları, Kasım b. Muhammed ve arkadaşının verdiği akılla kullandı.

*

Kasım b. Muhammed dedesi Ebu Bekir es-Sıddîk'a en çok benzeyen kişiydi. Hatta halk şöyle derdi:

"Ebu Bekir'in kendisine, bu delikanlıdan daha çok benzeyen bir çocuğu doğmamıştır."

O güzel ahlâk ve yüce vasıflar, iman sağlamlığı, aşırı takva, fedakârlık ve cömertlikte de ona benzerdi.

Onun hakkında bizzat şahit olunan birçok söz ve fiili nakledilmektedir.

Bunlardan birisi şöyledir: Bir bedevî mescidde onun yanına gelip şöyle dedi:

— "Sen mi daha bilgilisin, Salim b. Abdillah mı?."

Onun sorusunu umursamadı.

Bedevî tekrar sordu...

---

1 Büyük müslüman komutanlarından biridir. İstanbul'un halicine ulaşıncaya kadar Bizanslılarla savaştığı gibi Ermenistan'da da savaşmıştı.

Kasım:

— "Subhanellah..." dedi.

Bedevî üçüncü defa sorunca:

— "İşte şu Salim, orada oturuyor" dedi.

Oradakilerden birisi:

— "Maşaallah, o kendisini övmemek için ben ondan daha bilgiliyim demek istemedi... Onun da yalan söylememesi için, "O benden daha bilgilidir, demesini istemedi..."

Aslında o Salim'den daha bilgiliydi.

*

Bir defasında o, Mina'da hac için Kâbe'ye gelenler tarafından soru sormak için etrafı sarılmış olarak görüldü.

O da bildiklerini söylüyor, bilmediği konularda da: "Bilmiyorum... Bilemiyeceğim..." diyordu. Soranları bir şaşkınlık aldı. Onlara şöyle dedi:

"Vallahi, sorduğunuz şeylerin hepsini bilmiyoruz... Eğer bilseydik, gizlemezdik... Gizlememiz bize helal değildir..."

Kişinin cahil yaşaması -Allah'ın üzerindeki hakkını tanıdıktan sonra- onun için, bilmediğini söylemesinden daha hayırlıdır.

*

Bir defasında ona, hak sahiplerine zekat mallarını dağıtma görevi verilmişti.

Bu konuda gücünün yettiği kadar çalıştı... Her hak sahibine hakkını verdi... Ancak birisi kendisine verilen paya razı olmadı. Mescidde namaz kılarken yanına geldi. Zekat malı hakkında onunla konuşmaya başladı. Oğlu ona şöyle dedi:

—"Vallahi, sen zekât malınızdan ne bir dirhem ne de bir danik[1] almayan, eline bir hurma tanesi bile geçmeyen kimse hakkında konuşuyorsun."

1 Danik: Dirhemin altıda biri.

Kasım, namazını kısa kesip oğluna döndü ve şöyle dedi:

— "Yavrum! Bugünden sonra bilmediğin konuda konuşma..."

Halk:

— "Oğlu doğru söyledi. Fakat o oğlunu terbiye etmek ve faydasız konuşmadan dilini tutmasını istedi" dediler.

Kasım b. Muhammed yetmiş iki seneden fazla yaşamıştı.

*

Fakat çok yaşlanınca gözleri görmez olmuştur.

Hayatının son senesinde haccetmek için Mekke'ye doğru hareket etti.

Yolda ölüm onu yakaladı.

Ecelinin geldiğini hissedince oğluna şöyle dedi:

"Öldüğüm zaman beni, namaz kıldığım elbiselerimi, kamîs'imle, izarımla ve ridamla [1] kefenleyin. Dedem Ebu Bekir'in kefeni böyleydi.

Daha sonra kabrimi düzeltip ailene git.

Kabrimin başında durup: "Şöyleydi... Böyleydi..." demekten sakınınız. Ben hiçbir şey değildim." [2]

---

1 Kamis, izar, rida: Çeşitli elbise adlarıdır. (Çeviren)

2 El-Kasım b. Muhammed b. Ebî Bekir hakkında geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız:

1- Hılyetu'l-Evliya, II/183.

2- Sıfatu's-Safve, II/88 (Haleb baskısı).

3- Tehzibu't-Tezhib, VII/333.

4- İbn Hallikan, Vefeyatu'l-A'yan, IV/59-60; VIII. ciltteki fihristlere bakınız.

5- İbn Sa'd, et-Tabakatu'l-Kubra, V/187.

6- El-Imadu'l-Hanbeli, Şezeratu'z-Zeheb, I/135.

7- Es-Safedî, Nuketu'l-Hemyan, s. 230.

8- El-Kâmil fi't-Tarîh, V/114.

9- Tarîhu't-Taberî, III/422, Daru'l-Maarif baskısı, fihristlere bakınız.

10- Ebu'l-Ferac el-Isfehanî, el-Eğanî, XX/278 (Sadır baskısı)

SILE B. EŞYEM EL-ADEVÎ

"Sıle b. Eşyem büyük sahabilerden ilim almıştır. Onların güzel hasletlerini ve ahlâklarını da almıştır."

El-Isbehanî

Sıle b. Eşyem el-Adevî geceleri ibadet eden abidlerden, gündüzleri savaşan kahramanlardan birisiydi...

Dünyaya karanlık çöküp herkes yatağına girince, o kalkar güzelce abdest alır namazına durur, Rabbine duyduğu sevgiden dolayı kendinden geçerdi.

Ruhunda, kâinat hakkındaki görüşünü aydınlatan, ufuklardaki Allah'ın delillerini gösteren ilahî bir nur parlardı.

Ayrıca o sabahleyin Kur'an okumaya düşkündü.

Gecenin üçte biri gelince Kur'an cüzlerine sarılır...

Güzel sesiyle Allah'ın apaçık ayetlerini okurdu.

Bazen, Kur'an'da, bütün kalbini saran ve Allah korkusundan dolayı aklını başından alan bir tat bulur...

Bazen de Kur'an'a, gönlünü sarsan bir huşu duyardı.

*

Sıle b. Eşyem bu ibadetini hiç ihmal etmemiştir...

Bu konuda onun gidip gelmesiyle çalışıp çalışmaması arasında fark yoktu.

Ca'fer b. Zeyd şöyle anlatır:

Fethetmek ümidiyle Kabil [1] şehrine yapılan bir akında müslüman ordularından birisiyle gittik.

Orduda Sıle İbn Eşyem de vardı.

Yolda olduğumuz sırada karanlık çökünce askerler mola verdiler, bir şeyler yiyip yatsı namazını eda ettiler.

Daha sonra biraz istirahat etmek için yüklerini indirdikleri yerlere gittiler...

Sıle b. Eşyem'in öbürleri gibi yükünü indirdiği yere gittiğini ve onlar gibi uyumak üzere yattığını gördüm.

Kendi kendime şöyle dedim:

"Ayakları şişinceye kadar namaz kılıp ibadet ettiği söylenen adam bu mu?! Vallahi, ne yapacağını görmek için geceleyin onu gözetleyeceğim."

Askerler uykuya dalar dalmaz, onun uykudan uyanıp gece karanlığında gizlice askerlerden uzaklaştığını, sık ve gür ağaçlı, yabanî otlarla kaplı, sanki uzun zamandan beri hiç ayak basılmamış bir ormana girdiğini gördüm.

Onun peşinden gittim.

Uzak bir yere varınca kıbleyi tayin edip ona yöneldi, namaz için tekbir aldı ve kendini namazına verdi.

Uzaktan baktım ve onu parlak yüzlü, kalbi ve organları sakin bir şekilde gördüm.

---

1 Afganistan'ın başşehridir. Kabil nehri kenarındadır.

Sanki o yalnızlıkta dostluk, uzaklıkta yakınlık, karanlıkta aydınlatan bir ışık buluyordu...

İşte bu haldeyken, ormanın doğu tarafından üzerimize bir aslan çıkageldi. Onun aslan olduğunu anlar anlamaz korkudan kalbim yerinden oynadı. Ondan korunmak için yüksek bir ağaca tırmandım.

Aslan, namazına dalmış olan Sıle b. Eşyem'e yaklaşmaya devam ediyordu. Nihayet birkaç adım uzağında durdu.

Vallahi, aslan ona dönüp bakmadı...

Ona aldırmadı bile...

Sıle secdeye varınca, aslan şimdi onu parçalayacak, dedim.

Secdeleri tamamlayıp oturunca, aslan sanki onu inceliyormuşcasına önünde durdu.

Sıle selâm verince sükûnetle aslana baktı.

Duymadığım bir söz söyleyerek dudaklarını kımıldattı.

Bir de ne göreyim aslan, geldiği yerden dönerek sessizce çekip gitti.

*

Sabah olunca kalkıp sabah namazını kıldı. Sonra benzerini hiç duymadığım sözlerle Azîz ve Celîl olan Allah'a hamdetmeye başladı.

Daha sonra da şöyle dedi: "Allah'ım! Senden beni ateşten korumanı istiyorum.

Benim gibi günahkâr bir kul senden cennet istemeye cesaret edebilir mi acaba?!"

Bu cümleyi tekrar edip durdu. Nihayet ağladı ve beni de ağlattı.

Daha sonra kimse anlamadan orduya döndü... Sanki sabaha kadar uyumuş göründü.

Daha sonra ben de, üzerinde, gecenin uykusuzluğu, beden yorgunluğu ve aslanın korkusu olduğu halde orduya döndüm.

Bunu Allah'tan başka bilen yoktu...

*

Bütün bunlardan başka Sıle b. Eşyem yakaladığı, öğüt verme ve iyiyi hatırlatma fırsatlarını hiç kaçırmazdı.

Bu konudaki metodu, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle davet etmek, haktan uzaklaşan gönülleri etkilemek ve katı kalpleri yumuşatmaktı...

*

Bunlardan birisi şöyledir: O yalnız kalmak ve ibadet etmek için Basra dışındaki Beriyye'ye gidiyordu.

Yolda başı boş gezen bazı gençlerle karşılaştı.

Onlar gezip eğleniyorlar, gülüp oynuyorlardı.

O da gençleri dostça selâmlıyor ve onlara: "Büyük bir iş için sefere çıkmaya karar veren ancak eğlenmek ve oynamak için gündüz yoldan geri dönen, gece de dinlenmek için uyuyan kimseler hakkında ne dersiniz? Acaba onlar yolculuklarını ne zaman tamamlayacaklar ve gayelerine ne zaman ulaşacaklar?!"

Bunu devamlı söyleyip duruyordu.

Onlarla bir defa daha karşılaştı ve onlara aynı sözü söyledi.

Bir genç kalkıp şöyle dedi:

— "Vallahi, o, bu sözüyle sadece bizi kastediyor.

Gündüzleri eğlenen, geceleri uyuyan biziz."

Daha sonra arkadaşlarından ayrıldı ve o günden itibaren Sıle b. Eşyem'e tabi oldu...

Ölünceye kadar da onunla ilgisini devam ettirdi.

*

Bunlardan biri de şöyledir:

Bir gün o bazı arkadaşlarıyla birlikte bir yere gidiyordu.

Karşılarına bıyıkları yeni terlemiş bir delikanlı çıktı.

Etekleri uzun olan elbisesini, gururlu ve kendini beğenen insanlar gibi yerde sürümeye başladı...

Sıle'nin arkadaşları delikanlıya doğru yöneldiler...

Onu azarlamak ve dövmek istiyorlardı...

Sıle onlara:

— "Bırakın da onun işini ben halledeyim" dedi.

Daha sonra gence doğru yürüdü ve şefkatli bir baba yumuşaklığı ve samimi bir dost ifadesiyle:

— "Yeğenim! Senden bir isteğim var" dedi.

Genç durdu ve şöyle dedi:

— "Nedir, o, amca?"

Sıle:

— "Elbiseni kaldırmandır.

Çünkü bu, elbiseni daha temiz tutmak ve Rabbinden daha çok korkmak, Peygamberinin sünnetine daha çok yaklaşmak demektir" dedi.

Delikanlı utana utana:

— "Evet, seve seve..." dedi ve hemen elbisesini yukarı çekti.

Sıle arkadaşlarına:

— "Şüphesiz bu sizin istediğinizden daha iyidir. Eğer onunla dövüşseydiniz ve ona sövseydiniz, o da sizinle dövüşür ve size söverdi ve elbisesini yerde sürünür bir halde bırakırdı."

*

Bir defasında da Basra'lı gençlerden birisi ona geldi ve şöyle dedi:

— "Ey Ebussahba! Allah'ın sana öğrettiklerinden bana da öğret."

Sıle gülümseyerek:

— "Yeğenim! Bana unutamadığım maziyi (geçmişi) hatırlattın.

O zamanlar senin gibi bir gençtim. Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahabîlerinden hayatta kalanlara geldim ve onlara: "Allah'ın size öğrettiklerinden bana da öğretin" dedim. Onlar bana:

"Kur'an'ı, nefsinin kalkanı ve kalbinin azığı yap.

Ondan öğüt al ve onunla müslümanlara öğüt ver.

Gücün yettiği kadar Azîz ve Celîl olan Allah'a çok dua et" dediler.

Genç ona şöyle dedi:

— "Benim için dua et, Allah senden razı olsun."

O da: şöyle dua etti:

— "Allah Teâlâ seni baki olanlara rağbet ettirsin...

Fani olanlardan da uzak durdursun...

Sana, gönülleri rahatlatan ve dinde güven kaynağı olan huzuru versin..."

*

Sıle b. Eşyem'in Muaze el-Adeviyye isimli bir amca kızı vardı.

O da Sıle gibi tabiî idi.

Muaze, müminlerin annesi Aişe'yle (r.a.) görüşmüş ve ondan hadis almıştı...

Daha sonra Hasenü'l-Basrî onunla görüşmüş ve ondan hadis dinlemişti. O müttaki, abid ve zahid bir kadındı...

Genellikle geceleyin şöyle derdi: "Belki bu benim son gecem olabilir."

Bu yüzden sabaha kadar uyuyamazdı...

Gündüze kavuşunca da şöyle derdi: "Belki bu, benim son günüm olabilir."

Bu yüzden de akşam oluncaya kadar huzursuz olurdu.

Kışın, soğuk, uyuma isteğine mani olsun ve ibadetini kesmesin diye ince elbiseler giyerdi.

Geceleri, namaz kılmak ve Kur'an okumakla geçirirdi.

Uyku bastırdığında kalkar, evin içinde şöyle diyerek dolaşırdı:

"Ey nefis! Önünde uzun bir uyku var. Yarın, kabirdeki uykun uzun sürecektir... Ya pişmanlıkla, ya da sevinçle. Ey Muaze! Kendin için, bugünden, yarın öyle olmanı istediğin şeyi seç."

Sıle b. Eşyem aşırı ibadet ve zahidliğine rağmen peygamberinin sünnetinden asla ayrılmamıştır.

O, amcasının kızı Muaze'yi kendisine istedi. Muaze'nin gelin geleceği gün, yeğenlerinden biri onun hizmetini gördü.

Onu hamama götürdü. Daha sonra onu kokular sıkılmış bir evde zifafa soktu. Damatla gelin biraraya gelince, Sıle sünnet olan iki rekat namazı kılmaya başladı. Muaze de kalkıp ona uydu. Namazın etkisine kapılıp sabah oluncaya kadar birlikte namaz kıldılar.

Sabah olunca, yeğeni onun yanına geldi ve şöyle dedi:

— "Amca! Sana amcanın kızı gelin olarak geldi. Ama sen onu bırakıp bütün geceyi namaz kılmakla geçirdin."

Ona şöyle cevap verdi:

— "Yeğenim! Dün, sen beni cehennemi hatırlatan bir eve soktun... Daha sonra, cenneti hatırlatan başka bir eve soktun. Sabaha kadar devamlı onları düşündüm."

Delikanlı:

— "Amca! Bu nasıl oluyor?" dedi.

Sıle:

— "Beni hamama götürdün. Onun sıcağı bana, cehennemin sıcağını hatırlattı. Sonra beni, gelin evine götürdün, onun kokusu, bana cennetin kokusunu hatırlattı..."

*

Sıle b. Eşyem sadece çok dua eden, çok tövbe eden, abid ve zahid değildi, ayrıca o güçlü bir yiğit ve mücahid bir kahramandı.

Savaş meydanları ondan daha cesurunu, daha güçlüsünü ve kılıcı daha çok işleyen birisini tanımamıştır...

Öyle ki müslüman komutanları onu kendi ordularına almada yarışa girerlerdi.

Komutanların her biri, onun cesaretiyle arzu ettikleri büyük zaferi elde etmek için onu askerleri arasına almak isterlerdi.

*

Ca'fer b. Zeyd anlatmaktadır:

Bir savaşa çıktık. Beraberimizde Sıle b. Eşyem ve Hişam b. Amir de vardı.

Düşmanla karşılaştığımızda Sıle'yle arkadaşı müslüman saflarından fırlayıp mızrak ve kılıçlarla düşman birliklerinin içine daldılar. Ordunun önünde çok etkili oldular. Düşman komutanlarından birisi diğerine şöyle dedi:

"Bütün bunları başımıza getiren iki müslüman askeridir. Ya bizimle tamamı savaşsaydı, halimiz nice olurdu?! Müslümanların istediklerini kabul edip onlara boyun eğelim."

*

Hicretin 76. Senesinde Sıle b. Eşyem, Maveraunnehir ülkelerine giden müslüman ordularıyla birlikte bir savaşa çıktı. Oğullarından biri yanındaydı. İki ordu karşılaşıp savaş kızışınca Sıle oğluna:

— "Yavrum! İleri yürü ve Allah'ın düşmanlarıyla savaş ki ben seni, verilen emanetler yanında kaybolmayan Allah'a kurban etmiş olayım."

Delikanlı okun yaydan fırladığı gibi düşmanla savaş için fırladı.

Şehid olup yere yıkılıncaya kadar devamlı dövüştü.

Babası da onun peşinden gitmekten başka bir şey yapmadı.

O da durmadan dövüştü ve şehid olup oğlunun yanına yıkıldı.

*

Ölüm haberleri Basra'ya geldiğinde kadınlar Muaze el-Adeviyye'ye taziyeye geldiler. Muaze onlara:

— "Eğer beni tebrik etmeye geldiyseniz, hoşgeldiniz. Yok, eğer başka bir şey için geldiyseniz dönüp gidin, Allah sizden razı olsun..."

Allah bu asil ve yüce zatların yüzlerini ak etsin. Allah onlardan razı olsun.

İnsanlık tarihi onlardan daha müttakî ve daha temizini tanımamıştır... [1]

1 Sıle İbn Eşyem hakkında geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız.
1- Tabakatu İbn Sa'd, VII/134.
2- Et-Tarihu'l-Kebir, IV/321.
3- El-Küna, II/13.
4- El-Cerh ve't-Ta'dîl, IV/447.
5- Hılyetu'l-Evliya, II/237.
6- Usdu'l-Ğabe, IV/34.
7- Tarîhu'l-İslâm, III/19.
8- El-Bidaye ve'n-Nihaye, IX/15.
9- El-İsabe, II/200.
10- Halife'nin Tabakat'ına ve İbnu'l-Cevzî'nin Sıfatu's-Safve'sine bakınız.

ZEYNUL-ÂBİDÎN ALİ B. EL-HÜSEYN B. ALİ

"Ali b. el-Hüseyn'den daha faziletli hiçbir Kureyşli görmedim."

Zuhrî

Bu parlak yılda Kisra defterlerinin sonuncusu dürülmüştü.

İran hükümdarlarının sonuncusu Yezdücerd ölmüş...

Komutanları, muhafızları ve ailesi müslümanların eline esîr düşmüş... ve ganîmetler Medine-i Münevvere'ye götürülmüştü.

Bu büyük zaferin esirleri, pek çok ve kıymetliydi. Medine sayı bakımından o kadar fazlasına ve o kadar itibarlısına şahit olmamıştı.

Esirler arasında Yezdücerd'in üç kızı da vardı.

Halk esirlere koşup kısa bir süre içinde onları satın aldı, paralarını da hazineye ödediler. Sadece Kisra Yezdücerd'in çok güzel kızları kalmıştı...

Onlar satışa arzedildiklerinde içine düştükleri zilletten dolayı gözlerini indirip yere bakmaya, duydukları üzüntüden dolayı gözleri yaş akıtmaya başlamıştı...

Ali b. Ebî Talib (kerremallahu vecheh) onlara acıdı ve içinden, bunlar kendilerine iyi davranacak kimselere satılsalar diye geçirdi.

Bunda bir tuhaflık yoktu. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyuruyordu:

"Zelîl (düşmüş) bir milletin azîzine acıyınız."

Ali, Ömer b. el-Hattab'ın kulağına eğilip:

— "Ey müminlerin emîri! Hükümdarların kızlarına başkalarına davranıldığı gibi davranılmaz..." dedi.

Ömer:

— "Doğrusun, fakat nasıl?" dedi.

Ali:

— "Onlara pahalı bir fiyat biçilir. Sonra onlara, bu parayı verebilecek kimselerden dilediklerini seçme hürriyeti verilir" dedi.

Böylece Ömer rahat bir nefes aldı ve Ali'ni dediğini uyguladı.

Kızlardan birisi, Abdullah b. Ömer b. el-Hattab'ı seçti.

İkincisi, Muhammed b. Ebî Bekir es-Sıddîk'i seçti.

"Şahizinan" adındaki üçüncü kız da Rasûlullah'ın (s.a.v.) torunu Hüseyin b. Ali'yi seçmişti.

*

Şahizinan iyi bir müslüman oldu...

İslâm dinine girmekle kölelikten kurtuldu. Daha önce cariyeyken hanım haline gelmiş ve hürriyetine kavuşmuştu.

Daha sonra o putçu geçmişiyle olan bütün bağlarını koparmayı düşünmüş ve "kadınların melikesi (kraliçesi)" anlamına gelen "Şahizinan" adını bırakıp "Gazale" adını almıştı.

Gazale, kocaların en hayırlısına ve kral kızlarına en lâyık olanıyla mesud bir hayata kavuşmuştu.

Kocasının arzuları arasında sadece bir erkek çocuğa sahip olmak vardı.

Allah'ın lutfuyla o, Hüseyin'e güzel yüzlü, nur topu gibi bir erkek çocuk vermişti... Dedesi Ali b. Ebî Talib'in adına teberrüken ona Ali adını koymuştu.

Ancak Gazale'nin sevinci birkaç dakikadan fazla sürmemişti...

Çünkü hemen yakalandığı lohusalık hummasının arkasından Rabbinin çağrısına evet demişti. Yavrusunu seyretmek için bile ona bir fırsat tanınmamıştı.

*

Gazale'nin cariyesi küçük çocuğun bakımını üzerine aldı. Onu, annenin çocuğuna duyduğu sevginin üstünde bir sevgiyle sevdi...

Annenin biricik yavrusunu gözetmesinden daha çok gözetti.

O, başka bir annesi olduğunu bilmeden büyüyüp gitti...

Ali b. Hüseyn, temyiz yaşına ulaşır ulaşmaz arzu ve özlemle ilim taleb etmeye koştu...

Onun ilk okulu evi idi. O, ne yüce evdi.

Onun ilk öğretmeni, babası Hüseyin b. Ali idi.

O ne büyük öğretmendi.

Onun ikinci okulu en büyük Peygamberin mescidiydi.

O sırada Peygamber'in mescidi, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabından hayatta kalanlar ve büyük tabiîlerin birinci tabakasıyla dolup taşıyordu.

Onlar sahabe çocuğu olan bu tomurcuk çiçeklere kalplerini açıyorlar ve onlara Azîz ve Celîl olan Allah'ın kitabını okutuyorlar ve öğretiyorlardı...

Onlara Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadislerini rivayet ediyorlar ve onların manâ ve maksatları konusunda bilgi veriyorlardı.

Onlara Peygamber'in (s.a.v.) hayatını ve yaptığı savaşları anlatıyorlardı...

Onlara Arap şiirini öğretiyorlar, onun güzel olanlarına dikkatlerini çekiyorlardı...

Onların taze kalplerini, Allah sevgisi, korkusu ve takvasıyla dolduruyorlardı...

İşte bunlar ilmiyle amel eden alimler ve kendileri doğru yolu bulmuş yol göstericilerdi.

*

Ancak Ali b. Hüseyin'in gönlü Azîz ve Celîl olan Allah'ın Kitabı'na tutulduğu gibi, hiçbir şeye tutulmadı...

Duyguları onun söz vermesinden ve tehdîdinden dolayı sarsıldığı gibi, hiçbir şeyden dolayı sarsılmadı...

Cennetin adı geçen bir ayet okuduğunda kalbi ona olan özleminden dolayı uçardı...

Cehennemin adı geçen bir âyet duyduğu zaman sanki cehennemin alevi içindeymiş gibi derin ve sıcak bir nefes verirdi...

*

Ali İbnu'l-Hüseyn gençliğini ve ilmini tamamlar tamamlamaz Medîne, Haşim oğullarının ibadet ve takvada en derin, fazîlet ve ahlâkta en büyük, iyilik ve ihsanda en cömert, ilim ve marifette en geniş gençlerinden birini elde etmiş oldu...

İbadet ve takvada öyle bir dereceye ulaşmış ki, abdestle namaz arasında, duyduğu histen dolayı bütün vücudunu bir titreme alırdı.

Bu konuda kendisiyle konuşulduğu zaman:

"Yazıklar olsun size! Sanki siz kimin için kalkıp namaz kıldığımı bilmiyorsunuz. Kime yakarmak istediğimi bilmiyorsunuz..."

*

Haşim oğullarına mensup genci, ibadet ve takvadaki üstünlüğü sebebiyle halk "Zeynulâbidin = Âbidlerin süsü" diye çağırmaya başladı. Öyle ki hakiki ismini unuttular veya unutacak dereceye geldiler ve lâkabını gerçek ismine tercih ettiler.

Secdelerini uzatıp kendini ona verdiği için, Medine halkı ona "Seccad" [1] demiştir.

İçinin ve kalbinin temizliği sebebiyle onu "Zekî" [1] diye nitelemişlerdir.

1 Seccad: Çok secde eden, secdesini uzatıp ona dalan anlamına gelmektedir.

Zeynulâbidîn, ibadetin özünün dua olduğuna inanırdı...

Onun en çok hoşuna giden dua Kâbe'nin örtüsüne sarılarak yapılan duaydı.

Çoğunlukla Beyt-i Atik'e sarılıp şöyle dua ederdi:

"Allah'ım! Bana rahmetinden tattıracağın kadar tattırdın.

Bana lütfundan vereceğin kadar verdin ve ben sana korkmadan, güvenerek dua eder, yine korkmadan dost bilerek senden ister oldum...

Allah'ım! Senden, rahmetine ihtiyacı çok fazla, hakkını edaya gücü çok az kimse olarak istiyorum.

Kendisini senden başkasının kurtaramayacağı, batmış ve kimsesizin duasını kabul et. Ey cömertlerin en cömerdi!"

*

Bir defasında Tavus b. Keysan onu, Beyt-i Atik'in gölgesinde, felâkete uğrayan kimse gibi kendini yerden yere atarken, hasta kimse gibi ağlarken ve çaresiz kalanın dua ettiği gibi dua ederken gördü.

Tavus onun, ağlamasını kesmesini ve duasını bitirmesini beklemeye başladı. Ağlamasını kesip duasını bitirdikten sonra ona doğru ilerleyip şöyle dedi:

— "Ey Rasûlullah'ın (s.a.v.) torunu! Seni o halde gördüm. Halbuki senin, kendini korkudan emin kılacağını zannettiğim üç faziletin var."

Zeynulâbidîn sordu:

— "Tavus! Peki nedir bunlar?"

Tavus şöyle cevap verdi:

— "Bunlardan, birisi; senin Rasûlullah'ın (s.a.v.) torunu olmandır.

İkincisi: Dedenin sana şefaatidir.

Üçüncüsü: Allah'ın rahmetidir..."

---

1 Zeki: Temiz ve günahlardan arınmış anlamına gelmektedir.

Zeynulâbidîn şu cevabı verdi:

— "Tavus! Rasûlullah'ın (s.a.v.) soyundan olmam, Azîz ve Celîl olan Allah'ın şu sözünü duyduktan sonra beni emin kılmaz.

"Sûr'a üflendiği zaman, o gün, aralarındaki soy yakınlığı fayda vermez." (Mü'minun Suresi, 101)

Dedemin bana şefaatına gelince, Allah'ın şu sözü ne yücedir:

"Onlar Allah'ın hoşnut olduğu kimseden başkasına şefaat edemezler." (Enbiya Suresi, 28)

Allah Teâlâ'nın rahmetine gelince, o şöyle buyurmaktadır:

"Doğrusu, Allah'ın rahmeti iyi davrananlara yakındır." (A'raf Suresi, 56)

Takva, Zeynulabidin'e Allah'ın verdiği haslet, fazilet, asalet ve hilmi yağdırabildiği kadar yağdırdı...

Tarih kitapları onun şahane haberleriyle süslenmiş, sayfaları onun asîl davranışlarıyla parlamıştır.

Bunlardan birini Hasen İbnu'l-Hasen anlatmaktadır:

"Benimle amcamın oğlu Zeynulabidin arasında bir anlaşmazlık oldu. Arkadaşlarıyla birlikte mesciddeyken onun yanına gittim.

Ona söylemedik hiçbir şey bırakmadım. O ise susuyor, konuşmuyordu...

Daha sonra yanından ayrıldım...

Gece olunca birisi kapıyı çalıyordu. Kim olduğunu öğrenmek için kalkıp kapıya gittim.

Gördüm ki; kapıyı çalan Zeynulabidîn'di... Bana yaptıklarımın karşılığını vermek için geldiğinden hiç şüphem yoktu...

Fakat şöyle dedi:

— "Kardeşim! Bana söylediklerin doğruysa Allah beni affetsin. Şayet doğru değilse, Allah seni affetsin..."

Daha sonra bana selâm verip gitti...

Ona yetişip şöyle dedim:

— "Vallahi, senin istemediğin birşeye dönmüş olmayayım."

Nazik bir şekilde bana:

— "Sen bana söylediklerinde haklısın ya..."

*

Medine'lilerden birisi şöyle anlatır:

"Zeynulabidin mescidden çıkıyordu. Onun peşine düştüm. Ona sövüp saymaya başladım. Bunu neden yaptığımı da bilmiyordum. Beni yakalamak için halk bana doğru koşmaya başladı.

Eğer beni yakalasalardı ancak linç edildikten sonra kurtulabilirdim.

O halka dönüp:

— "Adamı bırakın" dedi.

Halk beni yakalamaktan vazgeçti.

Benim korku ve telâşımı görünce, güzel yüzüyle bana doğru gelip beni sakinleştirmeye başladı. Daha sonra:

— "Bana bildiğin şeyler sebebiyle sövdün. Bizim, senin bilmediğin halimiz daha büyüktür."

Daha sonra şunu ilâve etti: "Senin, yardımda bulunabileceğimiz bir ihtiyacın var mı?"

Ondan utanıp hiçbirşey demedim...

Utandığımı görünce, üzerindeki kisasını (elbisesini) benim üstüme attı ve bana bir dirhem verilmesini emretti.

Artık onu her gördüğümde, "senin Rasûlullah'ın (s.a.v.) torunlarından olduğuna şehadet ediyorum demeye başladım."

*

Mevlâlarından (azatlı kölelerinden) birisi şöyle anlatır:

"Ali b. Hüseyin'in kölesi idim. Bir ihtiyacı için beni göndermişti. İhmâlkârlık yapıp geç kalmıştım. Yanına geldiğimde, beni kırbaçla dövdü...

Bunun üzerine ağladım. Ona olan öfkem artmıştı. Çünkü o, şimdiye kadar hiç kimseyi kırbaçlamamıştı. Ona şöyle dedim:

— "Allah'tan kork, Allah'tan kork, ey Ali b. Hüseyin!

İşini yapmam için beni görevlendiriyorsun ve ben onu yerine getiriyorum, ama sen beni dövüyorsun?!"

Bunun üzerine ağladı ve şöyle dedi:

— "Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidine git ve orada iki rekat namaz kıl sonra da: "Allah'ım! Ali b. el-Hüseyn'e mağfiret et" de! Eğer gidip dediğimi yaparsan Allah rızası için hürsün."

Mescide gittim, namaz kıldım ve dua ettim ve artık onun evine hür olarak döndüm..."

*

Azîz ve Celîl olan Allah Zeynulabidîn'e bol lûtufta bulunmuş ona bol bol rızık vermiştir.

Zeynulabidîn'in kazançlı bir ticareti ve verimli bir ziraati vardı...

Köleleri onun namına ticaret ve ziraat yaparlardı.

Ziraat ve ticareti ona bol hayır ve bol kazanç getiriyordu...

Ancak zenginlik ve nimet Zeynulabidîn'i azdırmamıştı...

Ancak o dünya malını ahireti kazanmak için bir araç yapmıştı.

Onun zenginliği salih kula uygun ne iyi zenginlikti.

İyi amel olarak o, gizli sadakayı [1] ne kadar çok severdi...

Karanlık olunca un çuvallarını zayıf sırtına alır, insanlar uyurken gece karanlığında o çuvallarla birlikte çıkardı.

Onları, dilencilik yapmayan, ihtiyaç sahiplerine bağışlamak için Medine mahallelerinde dolaştırırdı...

Medine halkından birçok kimse bol bol yedikleri erzaklarının nereden geldiğini bilmeden yaşıyorlardı.

1 Gizli sadaka: Allah'tan başka hiç kimsenin bilmediği sadakadır.

Ali b. el-Hüseyn ölünce, bunların kendilerine gelen erzağı kesildi. Böylece bunun kaynağını öğrenmiş oldular.

Zeynulabidîn teneşire konulunca, yıkayacak olanlar baktılar. Sırtında bazı morluklar gördüler.

"Bunlar ne?" dediler.

Onlara şöyle cevap verildi: "Bunlar, Medine'de yüz eve götürdüğü un çuvalları yüzündendir. Onlar Zeynulabidîn'in ölümüyle kendilerine hayır yapan kimseyi kaybetmişlerdir."

*

Ali b. el-Hüseyn'in köle azat etmekle ilgili haberlerini seyyahlar doğu ve batıya, her tarafa yaymışlardı...

Çünkü onun yaptığı bu iş, hayallerin üstüne çıkmış, bilenlerin bilgisini aşmıştı.

Köle iyi davrandığında mükâfat olarak onu azad ederdi...

Kötülük yapıp tövbe ettiğinde, tövbesinin karşılığı olarak köleyi azad ederdi...

Öyle ki, onun bir köle azad ettiğini, köle ve cariyelerinden hiçbirini bir yıldan fazla kullanmadığını rivayet etmişlerdir.

Onun köle azad etmesi daha çok Ramazan bayramı gecesine rastlıyordu. Bu mübarek gecede köleleri hürriyetine kavuşturuyordu.

Onlardan kıbleye yönelip şöyle demelerini istiyordu:

"Allah'ım! Ali b. Hüseyn'i bağışla."

Daha sonra onlara, bayramlarını iki bayram, sevinçlerini iki sevinç haline getiren ikramlarda bulunurdu...

Ali b. Hüseyn, insanların kalbinde, çağında hiçbir insanın ulaşamadığı bir mevki elde etti...

İnsanlar onu içten bir sevgiyle sevmişler, ona büyük ve derin bir arzu duymuşlardır...

Onun eve girip çıktığını, mescide gittiğini görmek veya onun kokusunu duymak saadetine nail olmak için onu gözetlerlerdi...

*

Anlatılır ki Hişam b. Abdilmelik hac için Mekke'ye gelmişti. O sırada veliahd idi.

Tavaf etmek ve Hacer-i Esved'e istilam (dokunmak) etmek üzere geldi...

Hişam'ın etrafındaki askerler halkı ona yaklaştırmıyorlar ve ona yol açıyorlardı...

Fakat halktan birisi onlara iltifat etmeyip yoldan çekilmedi.

Çünkü Beyt (Kâbe), Allah'ın eviydi...

Bütün insanlar da onun kullarıydı...

Onlar bu durumdayken, uzaktan gelen lâ ilahe illallah ve Allahu ekber sesleri duyuldu.

Duyanlar ona doğru baktı.

Bir de ne görsünler, orada etrafı insanlarla sarılmış, güzel görünüşlü, zayıf vücutlu ve parlak yüzlü bir adam vardı.

Onun üzerinde heybet ve vakar vardı.

O, izar ve ridasıyla [1] yürümekteydi...

Alnında secde eseri görülmekteydi...

İnsan toplulukları ona yol açıyorlar ve onun için saf saf diziliyorlardı.

İnsanlar, onu özlem ve sevgi bakışlarıyla karşılıyorlardı. Nihayet o Hacer-i Esved'e vardı ve onu istilâm etti.

Bu arada, veliahd Hişam b. Abdilmelik'in maiyetinden birisi Hişam'a dönüp şöyle dedi:

— "Halkın bütün bu ikram ve saygıyı gösterdiği şahıs kimdir?"

Hişam:

— "Onu tanımıyorum" diye cevap verdi.

---

1 Izar: Belden aşağı giyilen peştamal gibi bir giysi.
Rida: Aba veya cübbe gibi üstten giyilen giysi. (Çeviren.)

Orada olan Ferazdak [1] şöyle dedi:

— "Eğer Hişam onu tanımıyorsa, ben onu tanıyorum... Ve bütün dünya onu tanıyor... Bu, Ali b. el-Hüseyn'dir. Allah ondan, babasından ve dedesinden razı olsun."

Ferazdak daha sonra şu şiiri söyledi:

"Bu, Mekke vadisinin, ayağının yere basışını tanıdığı zattır.

Bunu Beyt (Kâbe) de tanır, Hı'll de [2] Harem'de.

Bu bütün kulların en hayırlısı olan (Muhammed)'in torunudur.

Bu, günahlardan korunan, içi dışı tertemiz, milletin efendisidir.

Eğer bilmiyorsan, bil ki bu, Fatıma'nın torunudur.

Allah'ın peygamberleri bunun ceddiyle sona erdirilmiştir.

Senin "Bu kimmiş?" sözün, ona asla zarar verici değildir.

Senin tanımadığın zatı Araplar da tanır, acemler de (Arap olmayanlar da).

Her iki eli de, umuma isabet eden, cömertlik yağmurlarıdır.

Daima bu ellerin rahmetleri istenir, hiçbir zaman kendilerine yokluk gelmez.

Yumuşak huyludur, öfkeleneceğinden endişe edilmez.

İki şey onu süsler: Yaratılış (vücut) ve huy güzelliği.

Şehadet getirmesinden başka hiçbir yerde "Yok" dememiştir.

Şehadet getirmede olmasaydı onun "Yok"u "evet"e dönerdi.

Bütün halka ihsanını dağıtmıştır.

Bu sayede onların üzerinden karanlıklar, açlık ve yoksulluk kalkmıştır.

Kureyş, kendisini gördüğünde sözcüsü der ki:

"Bütün iyilik ve şeref bunun iyiliklerinin başladığı yerde sona erer."

---

1 El-Ferazdak: Emevîler devri birinci tabaka şairlerinden biri.

2 Hill: Kabe civarında Haremin dışında kalan ve Harem'de işlenmesi haram olan işlerin yapılması helâl ve serbest olan kısım. (Çeviren).

Hayası yüzünden gözlerini kaldırıp bakmaz.

Heybetinden (huzurunda) gözler öne dikilir.

Ancak tebessüm ettiği zaman kendisiyle konuşulabilir.

Onun elinde iyilik bastonu vardır.

Ondan ne güzel kokular saçılır.

O zeki ve beceriklidir. Onun evvelinde yücelik vardır.

Onun kökü Rasûlullah'ın (s.a.v.) soyundandır.

Onun tabiatı, ahlâkı ve seciyyesi ne kadar temizdir."

*

Allah, Rasûlullah'ın (s.a.v.) torunundan razı olsun ve onu razı etsin...

O, gizlide ve açıkta Allah'tan korkan kimseye ait eşsiz bir tabloydu...

Allah'ın cezasından korktuğu ve sevabını arzu ettiği için hastalanan bir zattı. [1]

1 Zeynul-Abidîn hakkında geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız:
1- Tabakatu İbn Sa'd, V/211.
2- Tarîhu'l-Buharî, VI/266.
3- El-Ma'arif, s. 214.
4- El-Ma'rifetu ve't-Tarih, I/360-544.
5- El-Cerhu ve't-Ta'dil, III. cild, I. kısım, s. 178.
6- Eş-Şirazî, Tabakatu'l-Fukaha, s. 63.
7- Tarîhu İbn Asakir, XII/515.
8- El-Esma ve'l-Luğat, I. cildin I. kısmı, s. 343.
9- Vefayatu'l-A'yan, III/266.
10- Tarihu'l-İslâm, IV/34.
11- El-İber, I/111.
12- El-Bidaye ve'n-Nihaye, IX/103.
13- En-Nücumu'z-Zahire, I/229.

EBU MÜSLİM EL-HAVLANÎ

"Ebu Müslim kendisini öylesine ibadete vermişti ki bu yüzden şöyle der hale gelmişti: Açık seçik cenneti veya cehennemi görseydim başka bir şey istemezdim."

Osman b. Ebî Atike

Veda haccından döndükten sonra Rasûlullah'ın (s.a.v.) hastalığının ağırlaştığına dair Arap yarımadasında haberler dolaşmaya başlamıştı...

Şeytan, iman ettikten sonra Esvedu'l-Ansî'yi küfre dönmeye... Allah'a yalancılık iftirası atmaya ve kendisinin Yemen halkına, Allah tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğunu iddia etmeye kışkırtmıştı...

Esvedu'l-Ansî, güçlü kuvvetli, gönlü kara [1] ve çok kötülük yapan birisiydi.

Cahiliye'de iyi bir kâhin ve usta bir hokkabazdı...

Ayrıca onun dili düzgündü ve çok güzel konuşurdu. Akıllı, batıl şeylerle halk tabakasının zihinlerini bulandırma, yaptığı bağış ve hediyelerle de yüksek tabakadaki insanların dostluğunu kazanma gücüne sahipti.

1 Esved: Arapçada "kara" anlamına gelmektedir. (Çeviren)

Kendisine bir esrarengizlik ve heybet süsü vermek için insanlara ancak siyah bir peçe ile yüzü örtülü olarak görünürdü.

Esvedu'l-Ansî'nin davası Yemen'de ateşin kuru otlar arasında yayıldığı gibi hızla yayıldı. Buna, kabilesi Benî Mezhac'ın ona uyması yardımcı olmuştu.

Benî Mezhac, o sırada Yemen kabîlelerinin en kalabalığı, en etkilisi ve en güçlüsüydü.

Yine bu davada ona, yalan uydurma gücü ve bu konuda, zeki olan tabilerinden faydalanması yardımcı olmuştu.

Halka, semadan bir meleğin kendisine vahiy getirdiğini ve gaybten haber verdiğini iddia etmişti.

Bu iddiasının doğruluğunu ispatlamak için çok çeşitli metodlar uygulamıştı.

Halkın mesele ve problemlerini öğrenmeleri, onlarla ilgili gizli haberleri toplamaları ve onların içlerinden geçirdikleri emel ve elemlere nüfuz etmeleri için her tarafa casuslarını göndermişti.

Aynı zamanda bu insanları kendisine katılmaya ve ondan yardım istemeye teşvik ediyordu.

Halk ona geldiğinde her ihtiyaç sahibinin ihtiyacını yüzüne söylüyor, her problem sahibinin problemiyle söze başlıyordu.

Onlara, gizli sırlarını ve içlerinden geçenleri bildiğini gösteriyordu.

Onlara, hayret veren ve fikirlerini şaşırtan acayiplikler ve garip şeyler yapıyordu.

Böylece çok geçmedi, onun işi büyüdü. Ünü yayıldı ve ona uyanlar çoğaldı.

Onları aşıp San'a'ya sıçradı, San'a'dan da diğer bölgelere sıçradı...

Nihayet Hadramut'la Taif, Bahreyn'le Aden arasındaki yerler ona boyun eğdi.

*

Durum Esvedu'l-Ansî'nin lehine gelişip şehirler ve insanlar ona boyun eğince Allah'ın, kendilerine, hak dine sarılmada sağlam bir iman ve peygamberine kesin bir iman, Allah ve Resûlüne samimi bir bağlılık, hakkı açıklama ve batıla meydan okuma nasip ettiği muhaliflerini hemen takip etme işi başladı.

Esved, kıskıvrak onları yakalıyor ve çok şiddetli bir şekilde cezalandırıyordu.

Bunların başında Ebu Müslîm el-Havlanî künyeli Abdullah İbn Süveb geliyordu.

*

Ebu Müslim el-Havlanî dini sağlam, îmanı güçlü, hakkı haykırmada inatçı bir kimseydi...

Kendisini Allah'a vermiş, dünya ve mallarından yüz çevirmişti.

Hayatını Allah'a itaata ve ona davet etmeye adamıştı...

Fanî dünyayı bakî olan ahiret karşılığında cömertçe satmıştı...

İnsanlar onu gönüllerinde yüksek bir makama yerleştirmişlerdi.

Onu, ruhu temiz, Allah'a bağlılığı sağlam ve Allah'ın katında duası makbul bir kimse olarak tanımışlardı.

*

Esvedu'l-Ansî, Ebu Müslim'i acımasızca cezalandırmak, davasına gizli ve açık karşı çıkanların kalplerine korku salmak ve onları susturmak istemişti.

San'a meydanlarından birine odun yığılmasını ve onların ateşe verilmesini emretti.

Halkı, Yemen'in fakihi ve abidi Ebu Müslim el-Havlanî'yi nasıl tövbe etmeye davet ettiğine ve kendisinin peygamberliğini ikrar ettiğine tanık olmaya çağırdı.

Kararlaştırılan vakitte Esvedu'l-Ansî tıklım tıklım insanlarla dolu olan meydana geldi.

Tağutları (şeytanları) ve büyük yandaşları etrafındaydı. Muhafızları ve komutanları onu çepeçevre sarmışlardı.

Ateşin karşısına kurulmuş olan büyük tahtına oturdu.

Ebu Müslim el-Havlanî halkın gözü önünde ve onların işiteceği bir şekilde oraya getirildi.

Huzuruna gelince, yalancı, azgın zorba, gurur ve kibirle ona baktı...

Daha sonra çatırdayarak yanan karşısındaki ateşe baktı...

Ona dönüp:

— "Hâlâ Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şehadet ediyor musun?" dedi.

Ebu Müslim:

— "Evet, onun Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna, peygamberlerin efendisi ve aynı zamanda peygamberlerin sonuncusu olduğuna şehadet ediyorum" dedi.

Esvedu'l-Ansî yüzünü buruşturup kaşlarını çattı ve:

— "Peki, benim Allah'ın elçisi olduğuma şehadet eder misin?" dedi.

Ebu Müslim:

— "Kulaklarımda sağırlık var dediğini duymuyorum..." dedi.

Esved:

— "Öyleyse seni bu ateşe atacağım" dedi.

Ebu Müslim:

— "Eğer bunu yaparsan, yakıtı odun olan bu ateşle, yakıtı insanlarla taşlar olan ve Alah'ın emrine isyan etmeyip verilen emirleri yapan güçlü kuvvetli meleklerin beklediği bir ateşten korunmuş olurum" dedi.

Esved:

— "Acelem yok, aklın başına gelinceye kadar sana fırsat vereceğim" dedi.

Sonra sorusunu tekrar etti: "Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şehadet ediyor musun?"

Ebu Müslim:

— "Evet, onun Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna, onu hak dinle gönderdiğine ve onun peygamberliğiyle diğer peygamberliklerin (risaletlerin) sona erdiğine şehadet ediyorum" dedi.

Esved'in öfkesi arttı ve:

— "Benim Allah'ın elçisi olduğuma şehadet ediyor musun?" dedi.

Ebu Müslim:

— "Sana, kulaklarımda sağırlık var demedim mi? Bu söylediğini duymuyorum?!"

Esvedu'l-Ansî, onun cevabının kesinliği, sakin ve rahat oluşu yüzünden küplere bindi.

Onun ateşe atılmasını emretmeye niyetlendi.

O sırada Esved'in yanındaki, sapıklığın elebaşlarından biri hemen onun kulağına şöyle fısıldadı:

— "Bildiğin gibi bu adamın içi temiz ve duası makbuldür...

Allah, sıkıntı anlarından hiçbirinde yardımsız bırakmadığı bir mümini yine yardımsız bırakmayacaktır...

Eğer sen onu ateşe atarsan ve Allah da onu o ateşten kurtarırsa, yaptığın her şeyi bir anda yıkmış olursun.

İnsanları, peygamberliğini inkâra sevketmiş olursun...

Eğer ateş onu yakarsa, halkın ona karşı olan sevgi ve saygısı artar... ve onu şehidler safına sokmuş olurlar...

Onu serbest bırak ve memleketten sür. Böylece ondan kurtul ve rahat et..."

Esved, tağutunun verdiği tavsiyeyi tuttu ve onun hemen ülkeyi terketmesini emretti. [1]

*

Ebu Müslim el-Havlanî yüzünü Medine'ye doğru çevirip yürüdü. Rasûlullah'la (s.a.v.) görüşmek istiyordu.

O, gözleri onu görmeden ve gönlü onunla sohbet etme sevincini duymadan önce Rasûlullah'a (s.a.v.) iman etmişti.

Ancak Yesrîb civarına varır varmaz Peygamber'in (s.a.v.) vefat haberini ve Ebu Bekir es-Sıddîk'in ondan sonra müslümanların halifesi olduğunu duydu.

Rasûlullah'ın (s.a.v.) ölümüne, kalbinin derinlik ve en ince noktalarına işleyen bir şekilde üzüldü.

*

Ebu Müslim, Medine'ye varıp Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidine yöneldi.

Mescide varınca, kapıya yakın bir yere devesini bağladı. Harem-i şerife girdi ve Rasûlullah'ın kabrine (s.a.v.) selâm verdi.

Sonra mescidin sütunlarından birisinin yanına durup namaz kılmaya başladı...

Namazını bitirince Ömer b. el-Hattab ona doğru yöneldi. Yanına gelince ona:

— "Sen kimlerdensin!" dedi.

— "Ben Yemen'liyim" diye cevap verdi.

Ömer:

— "Allah'ın düşmanının kendisi için ateş yakıp, Allah'ın ateşten kurtardığı arkadaşımıza Allah ne yaptı?" dedi.

---

1 Elimizdeki büyük kaynaklar, Esved'in onu ateşe attığını, ama ateşin ona Hz. İbrahim'de olduğu gibi, soğukluk ve selâmet haline geldiğine işaret etmektedir. Allah daha iyi bilir.

Ebu Müslim:

— "O, Allah'ın izniyle iyidir, rahattır" dedi.

Ömer:

— "Allah'ın aşkına, o sen misin yoksa?!"

Ebu Müslim:

— "Evet" dedi.

Ömer alnından öpüp şöyle dedi:

— "Allah'ın, kendi düşmanına ve senin düşmanına ne yaptığını biliyor musun?"

O da:

— "Hayır, Yemen'den ayrıldığımdan beri ondan haber almadım" dedi.

Ömer:

— "Allah, onu sadık müminler vasıtasıyla öldürdü ve onun saltanatını yok etti... Onun yandaşlarını Allah'ın dinine geri döndürdü..." dedi.

Ebu Müslim:

— "Onun ölümüyle ve Yemen halkından kandırılanların İslâm'a dönmeleriyle benim gözümü aydın edinceye kadar beni dünyadan çıkarmayan Allah'a hamdolsun" dedi.

Ömer de ona şöyle dedi:

— "Bana, Muhammed (s.a.v.) ümmeti içinde, atamız Halîlur-rahman İbrahîm aleyhisselama yapılanın benzeri yapılan birisini gösteren Allah'a hamdolsun."

Daha sonra elinden tutup onu Hz. Ebu Bekir'e götürdü. Ebu Bekr'in huzuruna girince ona halifeliğe hoş geldin deyip bey'at etti.

Hz. Ebu Bekr onu kendisiyle Ömer'in arasına oturttu...

Hz. Ebu Bekr'le Ömer, Ebu Müslim'den Esvedu'l-Ansî'yle arasında geçenleri tekrar anlatmasını istediler.

*

Ebu Müslim el-Havlanî bir süre Medine-i Münevvere'de kaldı. Bu süre içinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidinden ayrılmadı.

Ravza-i Mutahhara'da kılabildiği kadar namaz kıldı.

Ebu Ubeyde b. el-Cerrah, Ebu Zerr el-Gıfarî, Ubade b. es-Samit, Muaz b. Cebel ve Avf b. Malik el-Eşcaî gibi büyük sahabîlerden alabildiği kadar ilim ve hadis aldı.

*

Daha sonra Ebu Müslim'e Suriye'ye gitmek ve orayı kendisine ikamet yeri edinmek gözüktü.

Bundan gayesi, Bizanslılarla savaşacak müslüman ordularına katılmak ve Allah yolunda nöbetçilik yapma sevabını kazanmak için Suriye'deki hudut kalelerine yakın olmaktı.

Halifelik müminlerin emîri Muaviye İbn Ebî Süfyan'a geçince, Ebu Müslim onun yanına çok gidip geldi ve onun toplantılarında sık sık bulundu. Onun Muaviye'nin yanında, her ikisinin de makam ve mertebelerinin yüceliğini gösteren, onların yüce hasletlerle süslü olduklarını haber veren ünlü tutum ve davranışları olmuştur.

Bunlardan birisi şöyledir: Ebu Müslim, Muaviye'nin (r.a.) yanına gelmişti. Onun baş köşede oturduğunu gördü.

Devlet adamları, ordu komutanları ve halkın ileri gelenleri de etrafındaydı.

Baktı ki insanlar ona ikram ve saygıda çok aşırı davranıyorlar. Bundan onun namına çok korktu ve hemen şöyle dedi:

— "Es-Selâmü aleyke ey müminlerin ecîri!" [1]

Oradakiler ona dönüp:

— "Müminlerin emîri... Ebu Müslim!" dediler.

1 Ecîr: Ücret karşılığında hizmet eden kimse, ücretli, ücretle çalışan anlamına gelmektedir.

Onlara aldırmayıp yine:

— "Es-Selâmû aleyke ey müminlerin ecîri!" dedi.

Orada oturanlar yine:

— "Müminlerin emîri, Ey Ebu Müslim!" dediler.

Yine onları dinlemeden ve onlara dönüp bakmadan:

— "Es-Selâmû aleyke, ey müminlerin ecîri!" dedi.

Orada oturanlar yine onu uyarmaya niyet ettiklerinde bu defa Muaviye onlara dönüp şöyle dedi:

— "Ebu Müslim'i bırakın, o ne söylediğini iyi bilir."

Ebu Müslim, Muaviye'ye dönüp şöyle dedi:

— "Allah sana halkın işini yükledikten sonra, sen ancak bir ecîr (ücretli) tutup sürüsünün işini ona havale ettiği, sürüyü iyi gütmesi, onları koruması, yün ve sütlerini çoğaltması üzerine ona ücret verilen kimse gibisin.

Eğer o, yavruların büyümesi, zayıf olanların semizleşmesi ve hasta olanların sağlamlaşması için üzerine aldığı işi yerine getirirse, ona ücreti verilir ve artırılır.

Eğer o, sürüyü iyi otlatmaz ve onu ihmal ederse, zayıf olanlar ölür, semiz olanlar zayıflar, yün ve sütler kaybolur, öyle olunca da ona ücret verilmez, kızılır ve cezalandırılır.

Kendin için hayırlı ve ecîrli (ücretli) olanı seç."

Bunun üzerine başı yere eğik olan Muaviye başını kaldırır ve şöyle der:

— "Allah, bizim namımıza ve halk namına sana hayır ihsan etsin, Ebu Müslim! Anladık ki sen ancak Allah için, Rasûlü için ve müslümanların tümü için nasîhat eden bir kimsesin."

*

Ebu Müslim, Şam camisinde Cuma namazına gitti.

Müminlerin emîri Muaviye hutbesinde cemaata, suyunun durulup berraklaşması için Bereda ırmağının kazılması konusunda emrettiklerini hatırlatıyordu.

Ebu Müslim safların arasından ona şöyle seslendi:

— "Muaviye bugün mü öleceksin yarın mı öleceksin ve yurdunun kabirlerden hangisinin olacağını hatırla.

Eğer oraya bir şey getirirsen, orada senin için bir şey vardır.

Eğer oraya elleri boş gelirsen orayı bomboş bulursun.

Allah'tan kork Muaviye, sen halifeliğin nehir kazmak ve mal toplamak olduğunu mu zannediyorsun...

Halifelik ancak hak ile amel etmek, doğruyu söylemek ve halk için Azîz ve Celîl olan Allah'ı hoşnut kılacak şeyleri yapmaktır...

Ey Muaviye! Sen bizim pınarımızın başı olduğuna göre, bizim pınarımızın başı temiz ve berrak olduğunda biz ırmakların bulanık olmasına aldırmıyoruz. Sen kendinin temiz ve berrak olmasına çalış.

Muaviye! Eğer sen birisine zulmedersen, ona zulmetmen senin adaletini giderir. Zulümden sakın. Şüphesiz zulüm kıyamet gününde karanlıklardır."

Ebu Müslim sözünü bitirince, Muaviye minberden inip yanına geldi ve şöyle dedi:

— "Allah sana merhamet etsin Ebu Müslim! Sana en iyi mükâfatı versin."

*

Başka bir defasında da Muaviye minbere çıktı ve hutbeye başladı. O sırada halkın iki aylık maaşlarını kesmişti.

Yine Ebu Müslim şöyle seslendi:

— "Muaviye! Bu para, ne senin ne babanın ne de annenin malıdır."

Muaviye'nin yüzünde öfke belirtileri görüldü. Halk onun ne yapacağını merak etmeye başladı.

İlk işi, cemaate, yerlerinde kalıp ayrılmamalarını işaret etmek oldu.

Daha sonra minberden inip abdest aldı, üzerine biraz su serpti.

Tekrar minbere çıktı. Azîz ve Celîl olan Allah'a hamdedip lâyık olduğu şekilde onu övdü ve şöyle dedi:

— "Ebu Müslim, bu paranın ne benim, ne babamın ne de annemin malı olduğunu söyledi. Ebu Müslim'in söylediği doğrudur. Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle dediğini duydum: "Gazab (öfke) şeytandandır... Şeytan ateştendir... Su ateşi söndürür. Sizden birisi öfkelendiğinde yıkansın (abdest alsın)."

Ey cemaat! Allah'ın bereketiyle haklarınızı almaya koşun."

*

Allah Ebu Müslim el-Havlanî'ye en iyi mükâfatı versin. O gerçek sözü söylemede eşsiz bir örnek idi.

Allah, Muaviye İbn Ebi Süfyan'dan razı olsun. O da gerçek söze uymada mükemmel bir örnekti.

Şunu söyleyen ne güzel söylemiştir:

"Kahrolasıcalar! Onları az kınayın.

Ya da onların yaptığını yapın." [1]

1 Ebu Müslim el-Havlanî'yle ilgili geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız:
1- Tabakatu İbn Sa'd, VII/448.
2- Tarîhu'l-Buharî, V/57.
3- El-Marifetu ve't-Tarih, II/308,382.
4- El-İstîab, T. 1479.
5- Tarîhu İbn Asakir, IX/12.
6- Usdu'l-Ğabe, III/129.
7- El-Lubab, I/395.
8- Tezkiratu'l-Huffaz, s. 209.
9- El-Bidaye ve'n-Nihaye, VIII/146.
10-El-İsabe, T. 6302.
11-Şezeratu'z-Zeheb, I/70.

İLMİYLE AMEL EDEN ALİM

SALİM B. ABDİLLAH B. ÖMER (1)

**"Salim, güvenilen, çok hadis rivayet eden,
raviler arasında büyük bir mevkiye sahip muttaki bir zattı."**

İbn Sad

İşte şimdi Ömeru'l-Faruk'un halifelik devrindeyiz...

İşte burası da Rasûlullah'ın (s.a.v.) şehri Medine... Orası, müslümanların İran hükümdarlarının sonuncusu Yezdücerd'in eşyaları olarak elde ettiği harp ganîmetleriyle dolup taşmaktadır...

Ganîmetler arasında, Kisraların mücevherlerle işlenmiş taçları, incilerle süslenmiş kemerleri, daha önce hiçbir gözün ilişmediği yakut ve mercanlarla süslü kılıçları vardı...

Bu korkunç ve muazzam hazinenin yanında, Medine'nin daha kalabalığını ve daha değerlisini görmediği büyük bir İranlı esir topluluğu vardı.

Çünkü onların arasında Yezdücerd'in üç kızı da vardı...

Hz. Ali (r.a.) büyük bir fiyatla onları satışa arzetti. Onları, müslüman gençlerinin en gözdelerinden bir gruba gösterdi.

O esir kızlardan biri, Rasûlullah'ın (s.a.v.) torunu Hasen b. Ali'yi seçti...

O kadından Zeynulabidîn oldu...

İkincisi, Muhammed b. Ebî Bekr'i (r.a.) seçti...

Ondan da Medine'nin yedi fakîhinden birisi olan Kasım oldu...

Üçüncüsü, müslümanların halîfesi Ömer'in oğlu Abdullah'ı seçti...

Ondan da Faruk'un torunu ve ona en çok benzeyen insan Salim doğmuştu...

Gelin, Salim b. Abdillah b. Ömer b. el-Hattab'ın parlak ve göz a- lıcı tablolarını görelim...

Salim b. Abdillah, Rasûlullah'ın (s.a.v.) hicret yurdu olan Medine-i Münevvere'de doğdu.

Medine'nin peygamberlik kokularıyla burcu burcu kokan ve vahyin nuruyla parlayan havasında büyüdü...

Abid, zahid, sıcak günlerde oruç tutan ve seherlerde namaz kılan babasının kucağında yetişti...

Ömer'in ahlâkıyla ahlâklandı...

Babası ondaki takva ve doğruluk belirtilerini, davranışındaki İslâm ve Kur'an ahlâkını diğer kardeşlerindekilerin üstünde görmüştü.

Bu yüzden onu kalbinin en ince noktalarına kadar işleyen bir sevgiyle sevmişti. Bu konuda onu tenkid edenlere şu cevabı vermişti:

"Salim yüzünden beni tenkid ediyorlar. Ben de onları tenkid ediyorum. Çünkü Salim benim gözümün bebeğidir."

Salim, babasının öğrendiği hadisleri öğrenmek, Allah'ın dinini ve Allah'ın Kitab'ını anlamak üzere babasına yönelmiş daha sonra da kendini Harem-i Şerîf'e atmıştı.

*

Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidi devamlı büyük sahabîlerden meydana gelen kalabalık bir toplulukla dolup taşıyordu.

Delikanlı mescidin köşelerinden birine yerleştiğinde, karşısında, kendisinde peygamberlik nurundan bir nur bulunan bir yıldız ve peygamber kokularından olan bir koku buldu.

Ona nerede göz atsa veya kulak verse, onda iyiyi görür ve ondan iyi olanı duyardı.

Bu sebeple ona, başlarında Ebu Eyyub el-Ensârî, Ebu Hureyre, Ebu Rafii, Ebu Lubabe ve Zeyd b. el-Hattab olmak üzere birçok sahabîden hadis almak nasip olmuştu.

İşte o, babası Abdullah b. Ömer'den başka bunlardan da hadis almıştı.

Çok geçmedi o, müslümanların büyük ve ünlü isimlerinden biri, tabiîn'in efendilerinden büyük bir efendi, dinleri konusunda müslümanların kendilerine başvurdukları, onlardan Rabblerinin dinlerini alan, din ve dünya meselelerinde kendilerine müracaat ettikleri, Medine fakihlerinden biri oldu.

Valiler kadılarına, karşılaştıkları davalarda onlara başvurmalarını emrederlerdi.

Kadılara bir mesele geldiğinde hepsi biraraya gelirler, onu incelerler daha sonra ancak onların görüşleriyle hüküm verirlerdi.

*

Valilerin en şanslısı, kendisinden en iyi söz edileni, insanların kalplerini en iyi kazananı ve halifelerin yanında en güvenilir olanı, Salim İbn Abdillah'ın tavsiye ve görüşüne sarılan kimseydi.

Onun durumuna muhalif olanlara ise Medine dar gelmiş ve orada valiliğe dayanamaz hale gelmişlerdi.

Bunlardan birisi şöyle olmuştur:

Abdurrahman b. ez-Zahhak, Yezîd b. Abdilmelik'in halifeliği zamanında Medîne'ye vali olmuştu.

Fatıma Bintü'l-Hüseyn dul kalmış, artık kendini çocuklarını yetiştirmeye vermişti.

İbnu'z-Zahhak gelip onu kendine istedi.

Fatıma şöyle cevap verdi:

— "Vallahi, ben evlenmek istemiyorum. Benim çocuklarım var. Ben kendimi onlara adadım."

O, Fatıma'ya ısrar ediyordu. Fatıma da, kötülük yapmasından korktuğu için sert davranmadan ondan özür diliyordu.

Fatıma'nın kendisine karşı direnmediğini görünce ona şöyle dedi:

— "Vallahi, eğer benim eşim olmaya razı olmazsan, oğullarından en büyüğünü alır, şarap içtiği iddiasıyla onu sopalatırım."

Fatıma durumu Salim b. Abdillah'a danıştı. Salim, Fatıma'ya; valiyi, halifeye şikayet eden, kendisinin Rasûlullah'a (s.a.v.) ve Al-i Beyt'e yakınlığını ve akrabalığını hatırlatan bir mektup yazmasını tavsiye etti.

Fatıma mektubu yazdı ve bir adamıyla onu Şam'a gönderdi.

*

Fatıma'nın adamı mektubu götürdüğü sırada, halifenin, Medine'deki maliye memuru İbn Hürmüz'e hesapları görüşmek üzere kendisine gelme emri geldi.

İbn Hürmüz, üzerinde hakkı olan arkadaşlarıyla vedalaşmaya başladı.

Vedalaşmak üzere Fatıma Bintu'l-Hüseyin'e gitti ve ona şöyle dedi:

— "Ben Şam'a gidiyorum. Bir ihtiyacın var mı?"

Fatıma:

— "Evet... İbnu'z-Zahhak'tan gördüğüm muamele ve bana yaptıklarını, onun Medine alimlerine, özellikle Salim Abdillah'a hürmet etmediğini müminlerin emîrine haber verirsin" dedi.

İbn Hürmüz, onun ziyaret etmesini istemedi, çünkü Fatıma'nın İbnu'z-Zahhak hakkında şikâyetini halîfeye kendisi götürmek istiyordu.

*

İbn Hürmüz Şam'a, Fatıma Bintü'l-Hüseyn'in mektubunu götüren elçinin ulaştığı gün ulaştı.

İbn Hürmüz halifenin huzuruna girince ondan Medine'nin durumunu ve Salim b. Abdillah'la onun fakîh arkadaşlarını sordu. Ona şöyle dedi:

— "Bu arada bilinmesi gerekli önemli bir durum veya zikre değer bir mesele var mı?"

İbn Hürmüz, Fatıma Bintü'l-Hüseyn'in başından geçenler hakkında ona hiçbir şey söylemedi.

Valinin Salim İbn Abdillah'a karşı tutumu hakkında da hiçbir şeyden bahsetmedi.

Ona hesapları arzetmek üzere yanında otururken, içeriye hacip (odacı) girdi ve şöyle dedi:

— "Allah halifeyi iyilikte devam ettirsin. Kapıda Fatıma Bintü'l-Hüseyn'in elçisi var."

Bunun üzerine İbn Hürmüz'ün yüzü değişti ve:

— "Allah halifeyi başımızdan uzun zaman eksik etmesin. Fatıma Bintü'l-Hüseyn bana, sana verilmek üzere bir mektup verdi" dedi ve meseleyi halifeye anlattı...

Halife onun sözlerini duyar duymaz oturduğu divandan kalkıp:

— "Kahrolasıca... Ben sana Medine'yle ilgili meseleler hakkında sormadım mı?! Sende böyle bir haber varken benden bunu saklıyor musun?!"

İbn Hürmüz unuttuğunu söyleyerek ondan özür diledi.

Daha sonra elçiye izin verilip içeriye alındı. Mektubu ondan aldı. Açıp okumaya başladı. Adeta gözlerinden kıvılcımlar saçılıyordu. E- lindeki sopayla yere vururken bir taraftan da şöyle diyordu:

— "İbnu'z-Zahhak Rasûlullah'ın (s.a.v.) ailesine karşı böyle cüret mi gösterdi. Aralarındaki Salim b. Abdillah'ın tavsiyesine kulak asmadı ha! Ben Şam'da minderimin üzerindeyken, o da Medine'de işkence görürken bana onun sesini işittirecek birisi yok mu?"

Ona şöyle denildi:

— "Evet var, müminlerin emîri! Medine için ancak Abdulvahid b. Bişr en-Nazrî vardır. Onu Medine'ye vali yap... O, şu anda Taif'tedir."

Halife:

— "Evet... Vallahi evet... O oraya aittir" dedi.

Daha sonra bir kağıt getirtti ve kendi eliyle şöyle yazdı:

— "Müminlerin emîri Yezîd b. Abdilmelik'ten Abdulvahid b. Bişr en-Nazrî'ye.

Es-Selamu aleyke...

Seni Medine'ye vali tayin ettim. Bu mektubum sana geldiğinde oraya git. İbnu'z-Zahhak'ı valilikten uzaklaştır. Ona kırk bin dinarlık bir tazminat ödet ve sesini Medine'den duyuncaya kadar ona işkence et."

*

Postacı mektubu aldı. Hızla Medine yolunu takip ederek Taif'e doğru yürüdü.

Medine'ye ulaşınca vali İbnu'z-Zahhak'ın yanına girmedi. Ona selâm vermedi. Valinin kendisine karşı kötülük yapacağı hissine kapıldı.

Vali ona haber gönderip evine çağırdı. Ona geliş sebebini sordu. Postacı hiçbir şey söylemedi. Vali minderin ucunu kaldırıp:

— "Bak" dedi...

Baktı ki içi dînarlarla dolu bir kese.

— "Bu bin dînar..." dedi. "Sana söz veriyorum, eğer bana maksadını söylersen, sana elimde olanları veririm ve bu meseleyi gizlerim..."

O da meseleyi ona anlattı.

Parayı ona verip şöyle dedi:

— "Ben Şam'a varıncaya kadar üç gün burada oyalan, sonra gitmen gereken yere git..."

İbnu'z-Zahhak hayvanına binip hemen Medine'den ayrıldı ve hızla Şam'a doğru yürüdü.

Oraya varınca, halifenin güzel ahlâklı ve iyiliksever ve yardım etmeyi çok seven bir zat olan kardeşi Mesleme b. Abdilmelik'in huzuruna girdi.

Mesleme'ye şöyle dedi:

— "Ey emir! Senin himayeni istiyorum."

Mesleme:

— "Hayrola... Neyin var?" dedi.

İbnu'z-Zahhak:

— "Müminlerin emîri yaptığım bir hatadan dolayı bana kızgındır."

Mesleme, sabahleyin Yezîd'e gidip şöyle dedi:

— "Benim müminlerin emîriyle bir işim var."

Yezîd de şöyle dedi:

— "Senin her ihtiyacın İbnu'z-Zahhak hakkında olmadığı sürece yerine getirilmiş demektir."

Mesleme de:

— "Vallahi, ben sana sadece onun için geldim..." dedi.

Yezîd:

— "Vallahi, onu asla affetmem..." dedi.

Mesleme:

— "Peki, günahı nedir?" dedi.

Yezîd:

— "O Fatıma Bintu'l-Hüseyin'e talip olup tehdit etti ve korkuttu...

Fatıma'nın meselesinde Salim b. Abdillah'ın tavsiyesine kulak asmadı. Bu yüzden bütün Medine şairleri onu hicvetmeye, bütün salih ve alimleri onu ayıplamaya başladılar..." dedi.

Mesleme:

— "Ey müminlerin emîri! Seni, aranızdaki meselede kendi haline bırakıyorum."

Yezîd:

— "Yeni valinin onun hakkındaki emrimi yerine getirmesi ve onu öbür valilere ibret yapması için Medine'ye dönmesini emret..." dedi.

*

Medine halkı yeni valilerine çok sevindiler. Halife'nin, İbnu'z-Zahhak hakkındaki emrini yerine getirmede ihtiyatlı davranması onları memnun etti.

Onun hayır yolunda gittiğini ve onlarla ilgili bir meseleyi ancak Kasım b. Muhammed b. Ebî Bekr ve Salim b. Abdillah b. Ömer'le istişare ettikten sonra sonuca bağladığını görünce ona olan sevgileri daha da arttı.

Müslümanların halifesi Yezîd b. Abdilmelik ne büyüktür... Böyle bir örnek ortaya koyan ve böyle zatları çıkaran büyük İslâm ne yücedir.

Yüce tabiî Salim b. Abdillah b. Ömer b. el-Hattab'la tekrar karşılaşmak üzere.

SALİM B. ABDİLLAH B. ÖMER (2)

"Salim b. Abdillah'ın zamanında, zühd, fazilet ve yaşayışta, kendinden önceki salihlere ondan daha çok benzeyen hiç kimse yoktu."

İmam Malik

Müminlerin emîri Ömer b. el-Hattab'ın birçok oğlu vardı. Fakat oğlu Abdullah, oğulları arasında kendisine en çok benzeyeniydi.

Abdullah b. Ömer'in, babasındaki özelliklerin çoğuna sahip birçok oğlu vardı. Fakat oğlu Salim, onların babasına en çok benzeyeniydi.

Gelin, Faruk'un torunu, insanların huy, yaratılış, din ve davranış yönünden ona en çok benzeyeni olan Salim b. Abdillah'ın hayat hikâyesini inceleyelim.

*

Salim b. Abdillah Medine-i Münevvere'de yaşamıştır...

Medine o sırada, daha önce benzerini görmediği zenginlik ve nimet içinde yüzüyordu.

Her yerden oraya bol bol erzak geliyordu. Emevî halifeleri orası için akla gelmedik zenginlik vasıtalarını hazırlıyorlardı.

Fakat Salim b. Abdillah başkaları gibi dünyaya yönelmedi. Yine başkaları gibi o dünyanın geçici mallarına aldırmadı. O ancak, Allah'ın katındakilere rağbet ettiği için halkın elindekilerden uzak durdu. Ahireti kazanmak ümidiyle dünyadan yüz çevirdi.

Emevî halifeleri başkalarına yaptıkları gibi onu paraya boğmak istediler ama onun dünyaya ve dünyada olanlara önem vermeyerek halkın sahip olduklarından uzak durduğunu gördüler...

Senenin birinde, Halife Süleyman b. Abdilmelik haccetmek üzere Mekke'ye geldi. Kudüm tavafını yapmaya başladığında, Salim b. Abdillah'ın huşu içinde Kabe'nin karşısında oturduğunu, dünyadan geçmişçesine Kur'an okuduğunu gördü. Onun gözlerinden akan yaşlar, sanki gözlerinin gerisinde bir yaş denizi meydana getirmişti.

Halife tavafını bitirince, tavafın sünneti olarak iki rekat namaz kıldı, daha sonra Salim b. Abdillah'ın oturduğu yere yöneldi.

Halk ona yol açtı. Dizi dizine dokunacak bir şekilde onun yanındaki yerini aldı.

Salim ona önem vermedi ve dönüp bakmadı. Çünkü o, her şeyden ilgisini keserek Allah'ı zikre dalmıştı...

Halife gizli gizli Salim'i gözetlemeye, onunla konuşmak için Kur'an okumasını ve ağlamasını keseceği bir fırsatı yakalamak için beklemeye başladı.

O fırsat doğunca Salim'e doğru eğilip:

— "Es-Selâmu aleyke ve rahmetullah ey Ebu Ömer" dedi.

Salim:

— "Ve aleyke's-selâmu ve rahmetullahi teâlâ ve berekâtuhu" dedi.

Halife alçak bir sesle:

— "Ebu Ömer! Benden bir şey iste ki onu yerine getireyim" dedi.

Salim ona hiç cevap vermedi.

Halife onun duymadığını zannetti. Ona, daha öncekinden fazla yanaşıp:

— "Arzu ettim ki benden bir istekte bulunasın, ben de onu yerine getireyim" dedi.

Salim:

— "Vallahi, ben Azîz ve Celîl olan Allah'ın evinde, ondan başkasından bir şey istemeye utanıyorum" dedi.

Halife utandı ve sustu. Fakat o yerinde oturmaya devam etti.

Namaz kılınınca, Salim hayvanının yanına gitmek için ayağa kalktı.

Birçok kimse peşine takıldı...

Birisi Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadislerinden birini soruyor...

Birisi dinî meselelerden biri hakkında ondan fetva istiyor...

Birisi dünya işlerinden birisi hakkında ondan tavsiye istiyor...

Bir başkası da ondan kendisi için dua etmesini istiyordu...

Onun peşine takılanların arasında müslümanların halifesi Süleyman b. Abdilmelik de vardı.

Halk onu görünce, kenara çekilip ona yol açtılar. Nihayet o, Salim b. Abdillah'la yan yana geldi.

Kulağına eğilip hafifçe şöyle dedi:

— "İşte şimdi mescidin dışına çıktık. Bana bir ihtiyacını söyle ki onu yerine getireyim."

Salim:

— "Dünya ihtiyaçlarından mı yoksa ahiret ihtiyaçlarından mı olsun?" dedi.

Halife bir an tereddüt edip:

— "Dünya ihtiyaçlarından olsun..." dedi.

Salim ona şu cevabı verdi:

— "Ben dünya ihtiyaçlarını onların sahibi olan kimseden istemedim ki, onları sahibi olmayan kimseden nasıl isterim?"

Halife ondan utandı ve:

— "Allah'a ısmarladık" dedi.

Yanından ayrılırken bir taraftan da şöyle diyordu: "Hattab ailesi dindarlık ve takvada ne kadar üstün? Azîz ve Celîl olan Allah sizi ne kadar zengin yapmıştır! Allah sizin aileyi mübarek kılsın..."

*

Bir sene Halife Velîd b. Abdilmelik hacca gitmişti. Müslümanlar Arafat'tan hareket ettikleri sırada, Halife, Müzdelife'de ihramlı bir halde Salim b. Abdillah'la karşılaştı. Ona selâm verdikten sonra ihramlı olduğu için vücudunun açık yerlerine baktı. Onun sağlam yapılı ve güçlü kuvvetli olduğunu gördü. Ona şöyle dedi:

— "Ebu Ömer! Vücudun çok güzel... En çok ne yiyorsun?!"

Salim:

— "Ekmekle yağ... Bazen et bulduğumda da et yerim" dedi.

Halife:

— "Ekmekle yağ mı?" dedi.

Salim:

— "Evet" diye cevap verdi.

Halife:

— "Canın onları mı ister?!" dedi.

Salim:

— "Canım onları istemediğinde, acıkıncaya kadar yemem, sonra da canım onları ister."

Salim, dünya ve dünyanın fani mallarından uzak durmada dedesi Ömer el-Faruk'a benzediği gibi, sorumlulukları ve pahası ne kadar ağır olursa olsun gerçeği haykırmada da ona benzerdi.

Bunlardan birisi şöyledir:

Bir defasında o, müslümanların bir meselesi için Haccac'ın yanına gitmişti.

Haccac ona hoşgeldin deyip kendine yakın bir yere oturttu, ona aşırı ilgi ve hürmet gösterdi...

Onlar bu haldeyken Haccac'a saçları dağınık, üstleri toz toprak içinde, yüzleri sapsarı ve ayakları zincire vurulmuş bazı kişiler getirildi.

Haccac, Salim'e dönüp:

— "Bunlar Allah'ın haram kıldığı kanları mübah kılan ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaran asîlerdir" dedi.

Daha sonra ona kılıcını verip en baştakini göstererek:

— "İşte sana birisi... Kalk, onun boynunu vur..." dedi.

Salim kılıcı Haccac'ın elinden aldı ve adamın yanına gitti. Ne yapacak diye bütün gözler ona çevrilmişti.

Adamın yanına varınca:

— "Sen müslüman mısın?" dedi.

O da:

— "Evet. Fakat sen bu soruyu niye soruyorsun? Sen ne emredilmişse onu yapsana..." dedi.

Salim ona:

— "Sabah namazını kıldın mı?" dedi.

Adam:

— "Sana müslüman olduğumu söyledim, sen hâlâ sabah namazını kıldın mı diye soruyorsun! Sen, namaz kılmayan bir müslüman olduğunu düşünebiliyor musun?" dedi.

Salim:

— "Sana soruyorum o gün sabah namazını kıldın mı?" dedi.

Adam:

— "Allah iyiliğini versin. Sana, evet dedim ya... Senden bu zalimin emrettiğini yerine getirmeni istedim. Yoksa onu kızdırırsın" dedi.

Salim Haccac'a döndü.

Kılıcı önüne koydu ve şöyle dedi:

— "Adam müslüman olduğunu ikrar ediyor ve o gün sabah namaz kıldığını söylüyor. Ben duydum ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim sabah namazını kılarsa o Allah'ın zimmetinde (himayesin- de)'dir." Ben Azîz ve Celîl olan Allah'ın zimmetine giren bir kimseyi öldüremem."

Haccac öfkelenerek ona şöyle dedi:

— "Biz onu sabah namazını terkettiğinden dolayı öldürmüyoruz ki... Onu ancak halife Osman b. Affan'ı öldürmeye yardımcı olan kimselerden olduğu için öldüreceğiz."

Salim ona şöyle cevap verdi:

— "Halkın arasında Osman'ın kanına benden ve senden daha çok hak sahibi olan kimseler var."

Haccac sustu ve verecek cevap bulamadı.

Daha sonra bu olaya şahit olanlardan biri Medîne'ye geldi ve Haccac'ın, oğlu Salim'den istediği şeyi Abdullah b. Ömer'e anlattı.

Abdullah hiç beklemeden haberin gerisini dinledi.

Hemen anlatana şöyle sordu:

— "Salim, Haccac'ın emri karşısında nasıl hareket etti?"

Ona anlattı:

— "Şöyle şöyle yaptı."

Neşesi yerine geldi ve şöyle dedi:

— "İyi iyi... Makul makul..."

*

Ömer b. Abdilaziz halife olunca Salim b. Abdillah'a şu mektubu yazdı:

"Azîz ve Celîl olan Allah, bana danışılmadan ve benim de bir isteğim olmadığı halde müslümanları benim idare etmemi istedi.

Beni bununla görevlendiren Allah'tan bana yardımcı olmasını istiyorum.

Bu mektubum sana geldiğinde bana Ömer b. el-Hattab'ın mektuplarını, hükümlerini ve hayatını gönder...

Ben onun hayatını takip etmeye kararlıyım... Allah yardım ederse onun yolunda yürüyeceğim. Ve's-selâm."

Salim ona şöyle yazdı:

"İçinde, Azîz ve Celîl olan Allah'ın, bir isteğin olmadığı ve sana danışılmadığı halde, müslümanları idare etme işini sana verdiğini,

Ömer'in hayatını tatbik etmek istediğini zikrettiğin mektubunu aldım.

Kendinin Ömer'in zamanı olmayan bir zamanda olduğunu...

Adamlarının içinde Ömer'in adamlarına denk kimseler olmadığını unutma.

Ancak şunu bil ki, hakka niyet eder ve onu kastedersen Allah o konuda sana yardım eder.

Senin için onu yapacak kişiler hazırlar...

Hiç ummadığın yerden, sana onları gönderir...

Şüphesiz Allah'ın kula yardımı niyetinin derecesine göredir...

Kim tam olarak hayra niyet ederse, Allah da ona tam olarak yardım eder.

Kimin niyeti eksik olursa, niyetinin eksikliği kadar Allah'ın ona yardımından eksik olarak istifade eder.

Nefsin seni Azîz ve Celîl olan Allah'ı razı etmeyecek şeylerden birine meylettirirse, senden önce bu dünyadan giden saltanat sahiplerini hatırla.

Kendine sor, onların güzel şeyleri görmelerini sağlayan gözleri nasıl oyuldu.

Canlarının istedikleriyle bir türlü doymayan karınları nasıl delik deşik oldu.

Onlar nasıl kokmuş cesetler haline geldiler. Şayet onlar evlerimizin yanlarına bırakılsaydı ve onları topraklar örtmeseydi, kokularına dayanamaz feryadı basar ve pis kokularından şikâyet ederdik.

Ve's-selâmu aleyke ve rahmetullahi teâlâ ve berekatuhu."

Salim b. Abdillah b. Ömer takva ve doğruluk dolu bir ömür sürmüştür.

Bu ömür esnasında dünya zînetlerinden yüz çevirmiştir...

Allah'ı hoşnut edecek şeylere yönelmiştir.

Yiyeceğin katı ve sert olanını yemiş, giyeceğin kaba olanını giymiştir.

Bir er olarak müslüman ordularıyla birlikte Bizanslılarla savaşmıştır.

Müslümanların ihtiyaçlarını yerine getirmiş, bir anne gibi onlara şefkat ve ilgi göstermiştir...

Hicretin 106. yılında öldüğünde Medineliler ona çok üzüldüler...

Ölüm haberi her kalpte bir ateş... her yanakta bir yaş bıraktı...

Bütün halk cenazesini teşyî (uğurlama) etmeye ve defninde bulunmaya koştu.

Hişam b. Abdilmelik o gün Medine'deydi. O da Salim'in namazını kılmaya ve onu teşyî etmeye çıktı.

Halkın kalabalıklığı ona dehşet verip içinde biraz haset uyandırdı ve kendi kendine şunu sordu:

"Acaba, müslümanların halifesi burada ölseydi bu insanlardan kaçı dışarıya çıkardı?"

Daha sonra Medine valisi İbrahim İbn Hişam el-Mahzumî'ye:

"Medine halkının sınır boylarındaki kalelere dört bin kişi göndermelerini emret" dedi.

Onun için bu yıla "dörtbin yılı" denildi...

Allah, Salim İbn Abdillah'ın kabrini nur etsin ve onu "a'lay-ı illiyyîn"de kılsın. [1]

1 Salim b. Abdillah hakkında geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız:
1- Tabakatu İbn Sa'd, V/195.
2- Tarihu'l-Buharî, IV/115.
3- El-Ma'rifetu ve't-Tarih, I/554.
4- El-Cerhu ve't-Tâ'dil, ikinci cildin birinci kısmı: s. 184.
5- Hılyetu'l-Evliya, II/192.
6- Eş-Şîrazî, Tabakatu'l-Fukaha, s. 62.
7- Tehzîbu'l-Esma ve'l-Luğat, I. cüzün I. kısmı, s. 207.
8- Vefeyatu'l-A'yan, II/349.
9- Tarîhu'l-İslâm, IV/115.
10- Es-Suyutî, Tabakatu'l-Huffaz, s. 33.
11- Şezeratu'z-Zeheb, V/133.

ENDÜLÜS'ÜN EMÎRİ (VALİSİ)

ABDURRAHMAN EL-ĞAFİKÎ (1)

"El-Ğafikî, Musa b. Nusayr ve Tarık b. Ziyad için, üstün gayret ve yüce gaye konusunda gerçek bir tablodur."

Tarihçiler

Müminlerin emîri ve Hulefa-i Raşidin'in beşincisi [1] Ömer b. Abdilaziz selefi Süleyman b. Abdilmelik'i kabrine koyduktan hemen sonra vilâyet valilerini tekrar düşünmeye, kimini vazifeden almaya, kimini de tayin etmeye başladı.

Tayin ettiklerinin başında Semh İbn Malik el-Havlânî vardı.

Endülüs'ün ve civarındaki, Fransa'dan alınmış şehirlerin valiliğini ona vermişti.

*

Yeni vali Endülüs'e doğru yürümeye, doğru ve hayırlı yardımcılarını araştırmaya başladı. Etrafındakilere şöyle dedi:

1 Hulefa-i Raşidin, dörttür. Bunlara Ömer b. Abdilaziz de ilâve edilmiştir. Allah hepsinden razı olsun.

— "Bu diyarda tabiînden herhangi biri kaldı mı?"

Ona:

— "Evet, ey emîr! Aramızda hâlâ mevcut olan yüce tabiî Abdurrahman b. Abdillah el-Gafikî'dir" dediler.

Daha sonra ona, Allah'ın kitabı konusundaki ilmini, Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadislerini anlayışını, cihad meydanlarındaki tecrübesini ve şehit olma tutkusunu, dünyanın geçiciliği sebebiyle birçok şeyden uzak duruşunu anlattılar.

Bu arada şunları ilâve ettiler:

"Şüphesiz o, yüce sahabî Abdullah b. Ömer'le görüşmüş ve ondan yeterince hadis almış ve ona uyup yolunda yürümeye çalışmıştır."

*

Semh b. Malik el-Havlânî, Abdurrahman el-Gafikî'yi görüşmeye davet etti. Abdurrahman yanına gelince ona hoşgeldin deyip büyük ikram ve taltifte bulundu ve hemen yanıbaşına oturttu. Ona hatırına gelen her şeyi sormak, kendisi için problem olan birçok şeyi ona danışmak, onun kapasitesini ölçmek ve onu değerlendirmek için gündüz bir müddet onunla birlikte oturdu.

Gördü ki o hakkında anlatılanların çok üstündeydi.

Ona, Endülüs'teki büyük işlerden birini yüklenmesini teklif etti.

Abdurrahman ona şöyle cevap verdi:

— "Ey emîr! Ben ancak halktan birisiyim. Ben bu diyara müslüman hudutlarındaki kalelerden birinde beklemek için geldim...

Canımı Azîz ve Celîl olan Allah'ın rızası için adadım...

Kılıcımı yeryüzünde Allah'ın adını yüceltmek için elime aldım.

İnşaallah beni, hakka sarıldığın müddetçe, sana gölgenden daha yakın...

Allah ve Resûlüne itaat ettiğin sürece, ne vali ne de komutan olmaksızın beni sana parmağından daha itaatkâr bulacaksın."

Çok geçmedi, Semh b. Malik el-Havlanî bütün Fransa'yla savaşa...

Orayı büyük İslâm Devletine katmaya...

Oradan Balkan devletlerine [1] yol bulmaya...

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) müjdesini gerçekleştirmek [2] için Balkan devletlerinden Konstantiniyye'ye (İstanbul'a) ulaşmaya karar verdi.

Bu büyük gayeyi gerçekleştirmek için ilk adım, Narbonne şehrinin ele geçirilmesini beklemekti.

Çünkü Narbonne, Endülüs'e komşu olan Fransa şehirlerinin en büyüklerindendi.

Müslümanlar Pirene dağlarından iner inmez oranın, inatçı bir zorba gibi karşılarında dikildiğini görmüşlerdi.

Bunların üstünde o büyük Fransa'nın anahtarı ve orayı arzu edenlerin yolu ve vasıtasıydı...

*

Semh b. Malik el-Havlanî, Narbonne şehrini kuşattı ve halkına müslüman olmalarını veya cizye vermelerini teklif etti. Bu, halkın zoruna gitti ve kabul etmediler.

Üst üste onlara saldırılarda bulundu ve onlara mancınık atmaya başladı. Nihayet eski ve muhkem şehir, Avrupa'nın daha önce bir benzerine şahit olmadığı dört haftalık kahramanca savaştan sonra müslümanların ellerine geçti.

Muzaffer komutan kalabalık ordusuyla Akitanya eyaletinin merkezi Toulouse (Tuluz) şehrine yöneldi.

Şehrin her tarafına mancınıklar kurdu.

Oraya, Avrupa'nın daha önce bilmediği savaş malzemelerini fırlattı.

Muhkem surlarla çevrili şehir onun eline geçmek üzereyken hiç kimsenin hesabında olmayan bir şey oldu.

---

1 Balkan devletleri: Avrupa'nın güneydoğusundaki yarımada. Bugün Romanya, Arnavutluk, Yugoslavya, Bulgaristan, Türkiye ve Yunanistan'a Balkan devletleri denilmektedir.

2 Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: Kostantiniyye elbette feth olunacaktır. Onu fetheden asker ne iyi asker, komutanı ne iyi komutandır.

Sözü Fransız müşteşrik Reinaud'ya bırakalım da bu savaşla ilgili hikâyeyi bize o anlatsın.

Reinaud şöyle anlatmaktadır:

"Müslümanlar zafere çok yaklaşınca Akitanya Dükü herkesi onlarla savaşa davet etmeye başladı.

Adamlar çıkardı. Onlar Avrupa'yı bir ucundan diğer ucuna kadar dolaştılar.

Onlar, Avrupa'daki hükümdar ve idarecilere yurtlarının işgal edildiğini, kadın ve çocuklarının esir edildiğini söylediler.

Avrupa'daki bütün milletler ona katıldılar.

Ordunun kalabalıklığı o dereceye varmıştı ki dünya daha önce böylesini duymamıştı.

Öyle ki ayaklarının çıkardığı tozlar Ren bölgesinde güneşin görünmesine engel oluyordu.

İki ordu birbirine yaklaşınca, sanki dağlar birbirleriyle çarpışıyor zannedildi. Sonra iki taraf arasında, tarihin daha önce benzerini görmediği korkunç bir çarpışma oldu.

Semh veya daha önceki ismiyle "Zama" her tarafta Avrupalı askerlerimizin önüne çıkıyor ve her yerde ordusunun önüne atılıyordu.

Bu haldeyken, ona bir ok darbesi isabet etti ve atından yere yuvarlandı.

Müslümanlar onu yere yıkılmış olarak görünce moralleri bozuldu ve safları dağılmaya başladı.

Eğer Allah'ın yardımı onlara, Avrupa'nın daha sonra Abdurrahman el-Gafikî diye tanıdığı dahi bir komutan vasıtasıyla yetişmeseydi.

O da, müslümanları en az zararla geri çekip İspanya'ya tekrar döndürmeseydi kalabalık Avrupalı ordumuzun onların tümünü yok etmesi mümkün hale gelmişti...

Ancak Abdurrahman bize yeniden hücum etmeye karar vermişti..."

*

Ve nihayet...

Karanlık gecede bulutların dolunayın üzerinden nasıl çekildiğini,

Onun ışığıyla yolunu kaybedenlerin nasıl aydınlandığını,

Yolunu şaşıranların onun ışığıyla yollarını nasıl bulduğunu gördün mü?

Böylece, Toulouse savaşı İslâm'ın eşsiz kahramanı Abdurrahman b. Abdillah el-Gafikî'yi ortaya çıkarmıştı.

Çölün ortasında ölmek üzere olan susuzlara suyun nasıl göründüğünü,

Ondan kendilerini hayata döndürecek bir yudum suyu avuçlamak için ellerini ona nasıl uzattıklarını gördün mü?

Böylece müslüman askerleri, onun yanında kurtuluşu aramak... ve memnuniyetle ona bey'at etmek üzere büyük komutana ellerini uzattılar...

Hiç şüphe yok ki, Toulouse savaşı müslümanların Avrupa'ya ayak basmalarından itibaren aldıkları ilk yaraydı.

Abdurrahman el-Gafikî bu yaranın merhemi, onu itinalı bir şekilde tutan şefkatli bir el ve ona merhamet duyan büyük bir kalpti.

Müslümanların Fransa'da uğradıkları büyük yenilgiyle ilgili haberler Şam'daki halifeyi çok üzdü.

Büyük kahraman Semh b. Malik el-Havlanî'nin ölümü halifenin öç alma duygularını tutuşturdu.

Halife askerlerin, Abdurrahman el-Gafikî'ye bey'at ettiklerini açıklamalarını emretti.

Ona, bütün Endülüs'e emîr olma görevini verdi.

Komşu devlet Fransa'dan fethedilen toprakları da onun idaresine verdi.

Ona, dilediği gibi hareket etme serbestliği verdi.

Bunun şaşılacak bir tarafı yoktu, çünkü el-Gafikî, ağırbaşlı, tereddütsüz, müttaki, temiz, hikmetli (bilgili) ve atılgan bir kimseydi...

*

Abdurrahman el-Gafikî'ye Endülüs'ün idaresi verilince hemen, askerlerin kendilerine güvenlerini sağlamaya, şeref, güçlülük ve üstünlük duygularını tekrar uyandırmaya ve Endülüs'teki müslüman komutanlarının Musa b. Nusayr'la [1] başlayıp Semh b. Malik el-Havlanî ile sona eren büyük gayeyi gerçekleştirmek için çalışmaya başladı.

Bu kahramanlar Fransa'dan İtalya ve Almanya'ya gitmek oralardan da Kostantıniyye'ye (İstanbul'a) geçmeye, Akdeniz'i bir İslâm gölü haline getirmeye ve ona Rum denizi (Bizans denizi) [2] yerine Suriye denizi adını koymaya azmetmişlerdi...

*

Ancak Abdurrahman el-Gafikî şuna kesin olarak inanıyordu: Büyük savaşlara hazırlanmak ancak nefisleri ıslah ve tezkiye etmekle başlardı...

O inanıyordu ki, kaleleri içerden yarılıp tehdit edildiğinde bir millet zafere ulaşmadaki gayelerini gerçekleştiremezdi...

Bu sebeple o, Endülüs'teki şehirleri tek tek dolaşmaya ve tellallara halka şöyle seslenmelerini emretmeye başladı:

"Kimin valiler veya kadılar hakkında yahut halktan birisi hakkında herhangi bir şikâyeti varsa onu emîre ulaştırsın."

Bu konuda müslümanla müslüman olmayan muahidler (anlaşanlar) arasında hiçbir fark yoktu.

Daha sonra şikâyetleri tek tek incelemeye, zayıfın hakkını güçlüden, mazlumun hakkını zalimden almaya başladı.

Gasbedilmiş ve sonradan yapılmış kiliseler meselesini soruşturmaya, anlaşmayla yapılanları sahiplerine geri vermeye, rüşvetle yapılanları yıkmaya başladı.

---

1 Musa b. Nusayr: Fas ve Endülüs'ün fatihi.
2 Akdeniz'in bir adı da Rum denizidir. (Çeviren)

Daha sonra tek tek memurlarının durumunu gözden geçirdi.

Sahtekarlığı ve doğruluktan ayrıldığı sabit olanları vazifeden uzaklaştırıp onların yerine bilgisine, tecrübesine ve doğruluğuna güvendiği kimseleri tayin etti.

Herhangi bir şehre girdiğinde halkı camiye davet eder, onlara bir hitabede bulunurdu. Onları cihada teşvik eder, şehitliğe, Allah'ın hoşnutluğunu ve sevabını kazanmaya özendirirdi.

Abdurrahman sözle fiili birleştirmiş, emelleri amellerle desteklemişti.

*

Vazifeye geldiği ilk andan itibaren malzeme ve silâh hazırlığına, sur ve kaleleri restore ettirmeye ve köprüler inşa ettirmeye başladı.

İnşa ettirdiği köprülerin en büyüğü, Endülüs'ün merkezi Kurtuba şehrindeki köprüydü.

Onu halkın ve askerlerin geçmeleri, şehri ve insanları taşkından koruması için inşa ettirmişti.

Bu köprü dünyanın harikalarından sayılıyordu.

Uzunluğu sekiz yüz, yüksekliği altmış ve eni on kulaçtı.

Onsekiz kemeri ve ondokuz kulesi vardı.

İspanya'da bugün hâlâ bu köprüden istifade edilmektedir.

*

Abdurrahman el-Gafikî konakladığı her beldede, ordu komutanlarını ve halkın ileri gelenlerini toplamayı âdet edinmişti.

Onların söyledikleri her şeyi pür dikkat dinler, teklif ettiklerinin hepsini kaydeder ve tavsiye ettikleri diğer şeylerden istifade ederdi.

Bu toplantılarda, çok dinleyip az konuşmayı prensip edinmişti.

El-Gafikî müslümanların ileri gelenleriyle görüştüğü gibi, aralarında anlaşma olan zimmîlerin büyükleriyle de biraraya gelirdi.

Çoğunlukla, onlara memleketleri hakkında bilmediği meseleleri ve hükümdar ve komutanların durumlarına dair zihnini meşgul eden hususları sorardı.

Bir defasında, Fransa'daki muahidlerin büyüklerinden birini çağırttı ve onunla çeşitli konularda konuştuktan sonra şöyle dedi:

— "Sizin büyük hükümdarınız Charles (Şarl) neden bizimle savaşmıyor ve neden eyalet valilerine yardım etmiyor?"

O da şöyle cevap verdi:

— "Ey emîr! Siz, bizimle yaptığınız anlaşmaya sadık kaldınız.

Bize sorduğunuz konularda size doğruyu söylememiz gerekir...

Büyük komutanınız Musa b. Nusayr bütün İspanya'yı avucunun içine aldıktan sonra, Endülüs'le güzel ülkemizi ayıran Pirene dağlarını geçmeye niyet edince, eyalet valileri ve papazları büyük hükümdarımıza gidip ona şöyle dediler:

"Bizim ve etbamızın başına gelen bu ebedi felâket nedir ey hükümdarımız?

Biz müslümanları duyuyorduk...

Onların bizim üzerimize doğudan sıçramalarından korkuyorduk.

İşte onlar şimdi bize batıdan geldiler.

Bütün İspanya'yı istilâ edip oradaki silâh ve malzemeleri ele geçirdiler. Sayıları az olmasına ve silahları güçlü olmamasına rağmen, aramızı ayıran dağların (Pirene dağları) tepelerine çıktılar.

Onların çoğu, kendilerini kılıç darbelerinden koruyan bir zırh veya savaş meydanlarına götüren bir attan başka birşeye sahip değiller."

Hükümdar onlara şöyle cevap verdi:

"Hatırınıza gelen şeyleri çok düşündüm ve uzun zaman kafa yordum.

Bu sıçrayışlarında bu insanlara karşı durmamaya karar verdim.

Çünkü onlar şu anda, önlerine çıkan herşeyi yutup beraberinde götüren ve dilediği şekilde kenara atan kükremiş sel gibiler.

Gördüm ki onlar, sayı ve malzeme çokluğunu hiçe sayan bir inanç ve niyete sahip bir millettir.

Onlar, zırh ve atların yerine geçen bir iman ve azme sahipler...

Ancak, elleri ganimetlerle doluncaya, evleri ve köşkleri oluncaya, uşak ve hizmetçileri çoğalıncaya ve aralarında başkan olma yarışına girinceye kadar onlara mühlet verin...

İşte o zaman en kolay yoldan ve en az çabayla onlara gücünüz yeter."

Bu sözleri duyduktan sonra Abdurrahman el-Gafikî üzüntülü bir şekilde başını önüne eğdi. Derin bir soluk alıp toplantıyı kesti ve:

— "Hayye ale's-salâh (Haydi namaza)" dedi.

Çünkü namaz vakti yaklaşmıştı.

*

Abdurrahman el-Gafikî büyük savaşa hazırlanmak üzere tam iki yıl geçirdi...

Orduyu çeşitli birliklere taksim edip askerleri savaşa hazır hale getirdi...

Azim ve niyetleri bileyip kalpleri onardı.

Tunus emîrinden yardım istedi, o da Abdurrahman'a cihad özlemiyle tutuşan ve şehitlik ateşiyle yanan seçme askerlerini yardıma gönderdi...

Daha sonra hudutlardaki kalelerin komutanı Osman b. Ebî Nüsa'ya, kendisi ordusunun tamamıyla gelinceye kadar baskın yaparak düşmanı meşgul etmesini bildiren bir haber gönderdi.

Ancak bu Osman gayretli, azimli, insanlar arasında adını yücelten, her işe koşan ve başkalarını gölgede bırakan bütün emîrleri kıskanırdı.

Bunlara, onun daha önce Fransa'ya yaptığı baskınlardan birinde Akitanya dükünün kızı "Mînîn"i [1] ele geçirmiş olduğunu ilâve edebiliriz.

Bu Mînîn tam gençliğinin baharında ve mükemmel güzellikte bir genç kızdı.

---

1 "Mînîn kelimesi arap harfleriyle yazıldığından aslını tespit mümkün olmamıştır. Özür dilerim. (Çeviren).

Güzelliğine saltanat şerefini de ilâve etmişti.

Asaletle saray kızlarının nazlılığını birleştirmişti.

Mînîn, Osman'ın gönlünü çelmiş. O da ona tutulmuştu.

Mînîn, onun yanında hiçbir hanıma nasip olmayan bir itibara sahip olmuştu.

Osman'ı babasıyla yaptığı savaşı durdurup barış yapmaya ikna etmişti. Osman onunla Endülüs'teki garnizonlarla sınırı bulunan eyaletine karşı müslümanların baskın yapmayacağına dair teminat veren bir anlaşma yapmıştı.

Ona, Abdurrahman el-Gafikî'nin, kayınpederi olan Akitanya dükünün memleketine yürüme emri gelince, şaşırıp ne yapacağını bilemedi.

Ancak çok geçmedi, vali el-Gafikî'ye emrettiği konuda danışmak ve vakti dolmadan Akitanya düküne verdiği sözü bozamayacağını bildiren bir mektup yazdı...

Abdurrahman el-Gafikî ona çok kızdı... ve şu haberi gönderdi:

"Emîrinin haberi olmadan Fransızlara verdiğin söz, ona ve müslüman ordularına hiçbir şeyi gerektirmez. Senin hemen tereddüt etmeden ve beklemeden emrettiğimi yerine getirmen lâzım..."

İbn Ebî Nüs'a, emîri kararından döndürmekten ümidini kesince, olanları bildirmek ve kendini düşmanından sakınmaya davet etmek üzere kayınpederine bir elçi gönderdi.

*

Fakat Abdurrahman el-Gafikî'nin casusları, İbn Ebî Nüs'a'nın hareketlerini gözetliyorlardı... Onlar emîre, Osman'ın düşmanla ilişki kurduğu haberlerini getirdiler.

El-Gafikî hemen güçlü kuvvetli adamları arasından seçtiği bir birliği savaşa hazırladı.

Tecrübeli yiğitlerden birine sancağı verdi ve ona Osman İbn Ebî Nüs'a'yı ölü veya diri olarak getirmesini emretti.

*

Askerler İbn Ebî Nüs'a'nın ordugâhına anî bir saldırı yaptılar, son anda durumdan haberi olmasaydı, onu yakalayacaklardı...

Osman bazı adamları ve asla yanından ayırmadığı, dünyayı ancak onunla gördüğü güzel karısı Mînîn'le birlikte dağlara kaçtı.

El-Gafikî'nin askerleri, onları takip edip etrafını sardılar.

Osman kendini ve hanımını aslanın yavrularını savunduğu gibi savundu.

Durmadan hanımının önünde mücadele etti ve nihayet öldürüldü.

Bedeninde sayılamayacak kadar kılıç darbesi ve mızrak yarası vardı...

Askerler başını kestiler, prenses karısıyla birlikte onu Abdurrahman el-Gafikî'ye gönderdiler. Osman'ın karısı Abdurrahman'ın yanına gelip onun şaşırtıcı güzelliğini görünce, gözlerini yere indirdi ve yüzünü ondan çevirdi...

Daha sonra onu hilâfet (halifelik) merkezine hediye olarak gönderdi.

Böylece güzel Fransız prensesinin hayatı Şam'daki Emevî halifesinin hareminde sona erdi.

BELATU'Ş-ŞÜHEDA SAVAŞININ KAHRAMANI
ABDURRAHMAN EL-GAFİKÎ (2)

"Eğer barbar Charles Martel müslümanları ve onların komutanı el-Gafikî'yi yenmeseydi, İspanya İslâm'dan daima istifade eder ve Avrupa'da medeniyetin seyri sekiz asır gecikmezdi."

Frenk tarihçilerinden biri

İngiliz şair Sothy, Endülüs'ün fethinden sonra Avrupa'ya akın yapan müslüman ordularını şöyle tarif etmektedir: [1]

"Sayılamayan topluluklar...

Arap, Berberi, âsî Rum...

Acem, Kıbti ve Tatarlardan müteşekkil.

Hepsi aynı sancak altında toplanmışlar...

Onları coşkun bir îman ve köklü bir asalet biraraya getiriyor...

Kıvılcım gibi yanıp tutuşan bir hamiyet [2]

1 Southy: Roderic the Last 08 the Gorths. Southy'nin İspanya'daki Got kralların sonuncusu Roderic ile ilgili şiirinden alınmıştır.

2 Hamiyet: İnsanın memleketini, aile ve yakınlarını tecavüz ve hakaretten himaye ve muhafaza etmesi gayreti. (Çeviren)

Ve insanlar arasında fark gözetmeyen dehşet verici bir kardeşlik..."

*

"Onlar zafer sarhoşluğuyla sızdıktan sonra komutanları zafere daha çok güveniyorlardı...

Onlar, önlerinde hiçbir şeyin duramadığı bu üstün güçle gururlandılar...

Ordularına yorgunluk ve bıkkınlık gelmesinin mümkün olmayacağına inandılar... O ordular, ilk defa hareket etmiş gibi daima yanıp tutuşan genç delikanlılardı...

İnandılar ki, o ordular hareket ettiklerinde, zafer ve galibiyet de onlarla birlikte yürürdü...

Ve onlar daima ileriye atılacaklar...

Ta ki mağlup garp, şark gibi oluncaya...

Muhammed'in (s.a.v.) adına saygıdan dolayı baş eğinceye kadar...

Hatta hacca gidenin kuzey kutbunun en uç noktasından kalkıp...

İman ayaklarıyla Arap çölündeki yakıcı kumlara basıncaya...

Ve Mekke'nin sert kayalarının üstünde duruncaya kadar..."

Ey şair! Sen hakikatten uzak veya söylediklerinin birçoğunda hayal vadilerinde yolunu şaşırmış değilsin.

Mücahidlerin, komuta ettiği ordular, tarif ettiğin gibi senin atalarını battıkları cehaletten kurtarmak içindi...

Onların içinde, Allah'ın desteklediği mü'minler vardı. Onlar size, Suriye'den... Hicaz'dan... Necid'den... Yemen'den... Arap yarımadasındaki her yerden rüzgâr gibi esmişlerdi...

Onların içinde İslâm şerefine ulaşmış Berberîler vardı.

Onlar size, Seyl-i Arim [1] gibi Atlas dağlarının tepesinden fışkırmışlardı...

Onların içinde, dediğin gibi, âsî Rumlar vardı...

Ancak onlar zulme ve karanlıklara isyan etmişler, göklerin ve yerin nuruna sarılmışlar...

Ve doğru dine kavuşmuşlardı...

Onların içinde, boyunlarından, Kayserlere [2] kölelik boyunduruğunu kaldıran Kıbtîler vardı.

Çünkü onlar, analarından doğduğu gibi İslâm dairesinde hür insanlar olarak yaşamak istiyorlardı...

Evet, Abdurrahman el-Gafikî ve seleflerinin komuta ettikleri ordu, atalarının cahilliklerinden kurtulmak içindi. Onların içinde beyazı da vardı, siyahı da vardı. Arap da vardı, Acem de.

Ancak onların hepsi İslâm potasında erimişler ve Allah'ın nimetiyle kardeş olmuşlardı.

Senin dediğin gibi, onların derdi, daha önce şarkı soktukları gibi garbı da Allah'ın dinine sokmak,

Bütün beşeriyeti, insanların ilâhına baş eğdirmek,

İslâm nurunu sizin ova ve vadilerinize de yaymak,

Onun güneşinin evlerinizin hepsinde doğmasını sağlamak,

Ve onun adaletini krallarınızla halkınız arasında eşit hale getirmekti.

Onlar sizin hidayetinizin pahası olarak ve sizi ateşten kurtarmak için canlarını Allah'a vermeye azmetmişlerdi...

*

Ve nihayet...

İşte şimdi size bu ordunun son hikâyesi ve onun eşsiz kahramanı Abdurrahman b. Abdillah el-Gafikî'yle ilgili bilgiler.

---

1 Seyl-i Arim: Silip süpürücü sel.
2 Kayser: Bizans hükümdarlarına verilen isim.

Akitanya Düküne, damadı Osman b. Ebî Nüs'a'nın öldürülmesiyle ilgili korkunç haberler ulaştı.

Ona, güzel kızı Mînîn'in hazîn sonuyla ilgili haberler de ulaştı.

Anladı ki savaş borazanları çalmıştı...

Kesin olarak inandı ki İslâm'ın aslanı Abdurrahman el-Gafikî akşam veya sabahleyin onun yurduna da girecekti.

Topraklarının her karışını kahramanca ve yiğitçe savunmaya hazırlandı...

Ayrıca o kızı gibi Şam'daki halifelik merkezine esir olarak götürülmekten veya başının bir tepsi içinde götürülüp daha önce İspanya kralı Roderic'in başı gibi Şam çarşılarında dolaştırılmasından korkuyordu.

Abdurrahman el-Gafikî, Dük'ün zannını yalanlamadı.

Kalabalık ordusuyla Endülüs'ün kuzeyinden kasırga gibi hareket etti.

Sel gibi Pirene dağlarının tepelerinden Fransa'nın güneyine aktı.

Ordusu yüzbin kişilik mücahidden meydana geliyordu.

Onların her birinin göğsünde bir aslan kalbi ve damarlarında yenilmeyen güçlü bir azim vardı...

İslâm ordusu Rhone nehri kıyılarındaki Arles (Ari) şehrine yöneldi.

İslâm ordusunun orasıyla bir hesabı vardı...

Çünkü bu Arles müslümanlara cizye vermek üzere anlaşma yapmış, Semh b. Malik el-Havlânî, Toulouse savaşında şehit edilip müslümanlar onun ölümünden dolayı bir sarsıntı geçirince, Arles halkı isyan edip anlaşmayı bozmuşlar ve cizye vermeyi reddetmişlerdi.

Abdurrahman el-Gafikî şehrin etrafına varınca, Akitanya dükü Eudes'ün kalabalık ordusunu savaşa hazır hale getirdiğini, şehrin sınırlarına yığınak yaptığını ve şehre yürüyen İslâm ordusunu püskürtmek için harekete geçtiğini gördü.

Çok geçmedi, iki ordu karşı karşıya geldi.

İki taraf arasında çok şiddetli bir çarpışma oldu.

Bu sırada Abdurrahman el-Gafikî ordusundan, düşmanlarının hayatı sevdiklerinden daha çok ölümü seven birlikleri onların üzerine gönderdi...

Düşmanın ayaklarını sarstı...

Saflarını dağıttı...

Şehre bu defada savaş yoluyla girdi.

Onlardan sayılamayacak kadar ganîmet elde etti.

Dük Eudes ise askerlerinden sağ kalanlarla birlikte kaçtı.

Müslüman ordularıyla bir defa daha karşılaşmak için hazırlık yapmaya başladı.

Biliyordu ki Arles, bu savaş daha yolun başıydı, sonu değildi.

Abdurrahman el-Gafikî kalabalık ordusuyla Garonne nehrini geçti ve muzaffer birlikleri Akitanya eyaletinin sağında ve solunda dolaşmaya başladılar.

Sonbaharda fırtınalar estiğinde ağaçların yapraklarının düştüğü gibi, şehirler ve köyler onların atlarının ayaklarının altına düşmeye başladılar.

Müslümanlar önceki ganîmetlerine daha önce hiçbir gözün görmediği ve hiçbir kulağın duymadığı yeni ganimetler ilâve ettiler.

Akitanya dükü bu büyük orduya bir defa daha saldırmaya çalıştı ve müslümanlarla kıyasıya bir çatışmaya girdi.

Fakat müslümanlar kısa zamanda onu ezici bir yenilgiye ve büyük bir felâkete uğrattılar. Ordusunu dağıttılar. Askerlerinin bir kısmını öldürdüler, bir kısmını esir ve mağlup ettiler.

*

Müslümanlar daha sonra o sırada Fransa şehirlerinin en büyüğü ve Akitanya eyaletinin merkezi olan Bordeaux (Bordo) şehrine yöneldiler.

Oranın idarecisiyle önceki çarpışmalardan pek geri kalmayan korkunç bir çarpışmaya giriştiler.

O çarpışmada, saldıran ve savunanlar hayret ve dehşet uyandıran kahramanlıklar gösterdiler.

Fakat büyük ve önemli olan bu şehir de kısa zamanda, daha önce düşen diğer şehirler gibi müslümanların eline düştü.

Yine kısa zamanda idarecisi de öldürüldü.

Müslümanlar Bordeaux'da, daha önce elde ettikleri bütün ganimetlerin yanında basit kalan ganimetlere sahip oldular.

Bordeaux'un müslümanların eline geçmesi başka birçok önemli şehrin de ele geçmesini sağlamıştı.

Bu şehirlerin en önemlileri Lyon, Besançon ve Le Mans'tı.

Hele bu Le Mans'ın Paris'ten uzaklığı yüz milden fazla değildi.

Güney Fransa'nın yarısının birkaç ay içerisinde Abdurrahman el-Gafikî'nin eline geçmesi sebebiyle Avrupa bir uçtan bir uca sarsıldı...

Frenkler ani gelen bu tehlikeye karşı gözlerini açtılar.

Her tarafta, doğudan gelen bu korkunç tehlikeye karşı durmaya, gücü yeten ve yetmeyen herkesi imdada koşmaya, kılıçlar köreldiğinde göğüsleriyle onun karşısına çıkmaya, araç ve gereç bulunmadığında önündeki yolu vücutlarıyla kapatmaya çağırıyorlardı.

Avrupa davetçinin davetine icabet etti.

Halk, yanlarındaki ağaç, taş, kesici alet ve silahlarla birlikte Charles Martel'in sancağı altında toplanmaya başladı.

O sırada müslüman ordusu Fransa'nın nüfus bakımından en kalabalık, en muhkem ve tarihi en eski şehirlerinin başında gelen Tours şehrine ulaşmıştı.

Bunlardan başka şehir; muhteşem, büyük, kıymetli ve antik eşyalarıyla dolu kilisesiyle Avrupa şehirlerinin çoğuna karşı gururlanıyordu.

Müslümanlar bu şehri çepeçevre sardılar.

Zamanı gelince yağmurun yağdığı gibi oraya yağdılar.

Orayı fethetmek için canlarını ucuza sattılar...

Kısa zamanda şehir Charles Martel'in gözünün önünde ve kulakları duya duya müslümanların eline geçti.

Hicretin 104. Senesinin Şa'ban ayının yirmisinde, Abdurrahman el-Gafikî kalabalık ordusuyla Poitiers (Puatie) şehrine yürüdü.

Orada, Charles Martel (Şarl Martel) komutasındaki kalabalık Avrupa ordularıyla karşılaştı.

İki taraf arasında sadece müslüman ve Frenkler tarihinde değil, bütün insanlık tarihindeki önemli çarpışmalardan biri meydana geldi.

Bu savaş Belatu'ş-Şuheda (şehitler yolu) [1] savaşı diye meşhur olmuştur.

Müslüman ordusu o sırada parlak zaferlerinin zirvesindeydi.

Üzerine yağmur gibi yağan, askerlerinin ellerine bulutlar gibi yığılan ganimetlerle sırtındaki yük ağırlaşmıştı.

Abdurrahman el-Gafikî bu müthiş servete korku ve endişeyle baktı ve bunun müslümanların aleyhine olduğunu anladı.

Bu malların karşılaşma anında onların zihinlerini meşgul etmeyeceğinden ve sıkıntı anlarında onların zihinlerini dağıtmayacağından, gözlerinden birinin üzerlerine gelen düşmanda, diğer gözünün de ellerindeki ganimetlerde olmamasından emîn değildi.

O, askerlerine bu korkunç servetlerden kurtulmalarını emretmeye niyet etti, ancak onların bu önemli kararı beğenmemelerinden ve gönüllerinin bu değerli hazineden kurtulmayı istememesinden korktu.

Bu ganimetleri özel çadırlarda toplamaktan ve çarpışma başlamadan önce ordugâhın gerisine koymaktan daha iyi bir çare bulamadı.

*

1 Belat kelimesi hakkında Prof. Dr. Philip K. Hitti tarafından yazılıp ve Prof. Dr. Salih Tuğ tarafından Türkçeye çevrilen Siyasi ve Kültürel İslâm Tarihi adlı kitaptan şu açıklamayı aktarmayı uygun buluyoruz: (Çeviren). "Belât" kelimesi, latince yahut grekçe bir kelime olan pletea veya palatium'un Süryanice aracılığıyla Arapçaya geçmiş (muarreb) bir isimdir. Kelime olarak yer adı şeklinde bilhassa İspanya'da yaygındır (İdrîsî, s. 32. 59). Bu savaşa "Belât" adı verilmiştir. Çünkü, savaşın yapıldığı alanda Romalılardan kalma taştan örme (Arnavut kaldırımı) bir yol bulunuyordu. (Bkz. Yuhanna İncili, 19/13 III/788 23 nolu dipnot).

İki büyük ordu, iki dağ dizisinin karşı karşıya durduğu gibi birkaç gün sükûnetle ve birbirlerini gözetleyerek beklediler.

Orduların her biri düşmanının gücünden korkuyor ve onunla karşılaşmak için binlerce hesap yapıyordu.

Bu halde vakit uzayınca Abdurrahman el-Gafikî adamlarının savaşa atılma duygularıyla kaynadıklarını gördü. Askerlerinin meziyetlerine güvenerek ve zaferi kazanma umuduyla, kendisi saldırıya ilk başlayan kişi olmayı tercih etti...

Abdurrahman el-Gafikî süvarileriyle birlikte kartallar gibi Frenk saflarına atıldı.

Frenkler onların karşısında dağ gibi durdular.

Savaşın ilk günü birbirine denk geçti.

Savaş alanına karanlığın çökmesi ancak, çarpışanları birbirinden ayırdı.

Ertesi gün savaş yeniden başladı. Müslümanlar Frenklere kahramanca saldırılar yaptılar. Fakat arzu ettiklerine nail olamadılar.

Savaş bu şekilde uzun ve ağır, yedi gün devam etti.

Sekizinci gün müslümanlar düşmanlarına bir kere daha hücum ettiler.

Düşman saflarında, karanlığın arasından sabah ışığının görüldüğü gibi kendilerine zafer görülen büyük bir gedik açtılar.

O sırada Frenk birliklerinden bir grup ganimetlerin bulunduğu yere saldırdı.

Müslümanlar ganîmetlerinin düşmanların eline geçmek üzere olduğunu görünce birçoğu onları kurtarmak için geri döndüler. Bu sebeple safları yarıldı... Güç ve kuvvetleri zayıfladı...

Büyük komutan dönenleri geri getirmeye, saldıranları püskürtmeye ve açılan gedikleri kapatmaya çalışıyordu...

İslâm kahramanı Abdurrahman el-Gafikî, gidip gelerek ve saldırıp kaçarak kıratının sırtında savaş alanında dolaşırken, ona bir ok isabet etti. Dağların tepelerinden kartalın aşağıya indiği gibi atının sırtından indi.

Ve şehit olarak savaş alanına yıkıldı.

Müslümanlar bunu görünce hepsini bir korku ve endişe aldı.

Düşmanın baskısı gittikçe arttı. Onların gücünü ancak karanlığın çökmesi durdurabildi.

Sabah olunca Charles Martel müslümanların Poitiers'den çekildiklerini gördü.

Onları takip etmeye cesaret edemedi.

Eğer müslümanları takip etseydi, yok ederdi.

Onların çekilmelerinin geceleyin gizlice yapılmış bir savaş hîlesi olmasından korkmuştu.

Bu büyük zaferle yetinerek mevzilerinde kalmayı tercih etti.

Belatu'ş-Şüheda günü tarihte önemli bir gün oldu.

Müslümanlar o gün en üstün emellerinden birini kaybetmişti.

Yine o gün, en büyük kahramanlarından birini kaybetmişti.

Uhud günündeki facia o gün yine tekrarlanmıştı. [1]

Bu Allah'ın yaratıkları hakkındaki sünnetidir.

Allah'ın sünnetinde hiçbir değişiklik göremezsin.

*

Belatu'ş-Şüheda günü faciasıyla ilgili haberler bütün müslümanları titretti.

O günün dehşetinden bütün kalpler yerlerinden oynadı.

Ona üzülmeyen hiçbir şehir, hiçbir köy ve hiçbir ev kalmadı.

Onun derin yarası bugün hâlâ onlara kan ağlatmaktadır.

Yeryüzünde bir müslüman olduğu sürece kan ağlatacaktır.

*

Bu derin yaranın sadece müslümanların kalplerini erittiğini zannetme, onlara bazı Frenkler de katılmışlardır.

1 O gün ve Uhud günündeki ganimet hırsı, müslümanların yenilmelerinin sebebiydi.

Onlar atalarının Poitiers'de müslümanlara üstün gelmesini, insanlığın başına gelen büyük bir felâket, Avrupa'nın karşılaştığı büyük bir zarar ve medeniyetin uğradığı büyük bir musîbet olarak gördüler.

Belatu'ş-Şüheda faciası hakkında bunlardan bazılarının görüşlerini öğrenmek istersen bir Fransız dergisinde çıkan şu yazıyı oku.

"Barbar Charles Martel'in ordusu Fransa'daki müslüman Araplara galip gelmeseydi ülkemiz orta çağın [1] karanlıklarına ve bataklıklarına düşmezdi. Din ve mezhep taassubunun dahilî boğazlaşmalarıyla karşılaşmazdık...

Evet, Poitiers'de müslümanlara bu vahşi galibiyet olmasaydı, İspanya İslâm'ın yüceliğinden ve güzelliğinden istifade etmeye devam eder, engizisyon mahkemeleri [2] denilen günahtan kurtulur ve sekiz asır medeniyetin seyri gecikmezdi.

Bizim bu galibiyet hakkındaki duygu ve düşüncelerimiz ne olursa olsun, ilim, fen ve teknikte övünülecek bütün ilerlemelerimizi müslümanlara borçluyuz.

Biz, barbarlığın örnekleri olduğumuz sırada, onların beşerî kemalin (olgunluğun) örnekleri olduğunu itirafa mecburuz.

Bugün bizim, zamanın dönüp dolaşıp eski haline geldiğine ve müslümanların bu asırda, bizim ortaçağdaki halimize geldiklerine dair iddiamız bir iftiradır." [3]

---

1 Orta çağ: 476 senesinden milâdi 1500 senesine kadar süren karanlık çağlar.

2 Engizisyon mahkemeleri: Ferdinand ve Kraliçe İsabella'nın Endülüs'teki müslümanlar için kurdukları ve tarih karşısında pek çok insanî suçlar işledikleri mahkemelerdir.

3 Abdurrahman el-Gafiki ve Poitiers savaşı hakkında geniş bilgi için aşağıdaki kaynaklara bakınız:

1- İbnu'l-Esir, V/64
2- Gazevatu'l-Arab, s. 87-102.
3- El-Beyanu'l-Muğrib, II/26-28.
4- Nefhu't-Tib, I/111.
5- Cemheratu'l-Ensab, s. 309.
6- İbnu'l-Garazî, Ulemau'l-Endelus, s. 214.
7- Cezvetu'l-Muktebes, s. 253-255.

NECAŞÎ

"Necaşî öldüğünde, biz devamlı onun kabrinde bir ışık görüldüğünü konuşurduk..."

Mü'minlerin Annesi Aişe

Bu büyüğümüz, tabiîler anıldığında bir tabiîdir.

Sahabîler sayıldığında da bir sahabîdir. 1

Çünkü o Rasûlullah'la (s.a.v.) mektuplaşmış, Rasûlullah (s.a.v.) da onunla mektuplaşmıştır.

O vefat ettiğinde, Peygamber (s.a.v.) onun gıyabında namaz kılmıştır. Halbuki ondan başka hiç kimsenin gıyabında namaz kılmamıştı.

İşte bu zat Necaşî 2 diye meşhur Ashama b. Ebcer'dir.

Gelin, bu mübarek anları müslüman büyükleri arasında benzeri görülmemiş bir zatla geçirelim.

Ashama'nın babası Habeşlilerin hükümdarıydı ve onun Ashama'dan başka oğlu da yoktu.

---

1 Necaşî'nin sahabî olması mümkün değildir. Çünkü sahabî olabilmek için Rasûlullah'la (s.a.v) görüşme (sohbet etme) şarttır. Herhalde yazar, onun büyüklüğünü anlatmak için böyle bir cümle kullanmıştır. (Çeviren).

2 Ashama: Onun adıdır. Necaşî ise; onun ve diğer Habeş hükümdarlarının lâkabıdır. Meselâ, Acem hükümdarlarına Kisra, Bizans hükümdarlarına Kayser denildiği gibi.

Habeş ileri gelenleri birbirlerine şöyle dediler: "Hükümdarımızın bundan başka çocuğu yok.

Bu daha sağken onu zayıflatacak, öldüğü zaman saltanatını yok edecek ve bizi kötü sonuçlara götürecek.

Eğer onu öldürür, kardeşini hükümdar yaparsak çok iyi olur. Çünkü onun, sağken kendisine yardım edecek, ölümünden sonra da ona mirasçı olacak on iki oğlu var."

Şeytan bir defa daha Habeşlilerin ileri gelenlerini vesveselendirdi.

Şeytan onlara devamlı vesvese verdi ve onlarda korku uyandırdı. Nihayet onlar hükümdarlarını öldürdüler ve kardeşine bey'at ettiler.

Ashama, amcasının gözetiminde büyüdü. Onun tomurcukları, parlak bir zekâ, şahane bir anlayış, güzel bir konuşma ve eşsiz bir şahsiyet şeklinde açılmaya başladı.

Öyle ki amcasının gönlünü, ona hayranlık, meziyetlerini takdir ve onu kendi çocuklarına tercih etme duygularıyla doldurdu.

"Biz saltanatın bu gence geçmesinden endişe ediyoruz. Eğer bu iş onun eline geçerse, bizden intikamını çok kötü bir şekilde alır, babasına yaptığımızın cezası olarak hepimizi öldürür."

Daha sonra hükümdara gidip şöyle dediler:

— "Hükümdarımız! Bizim içimiz ancak, Ashama'yı öldürür veya buradan sürersen rahat edecek.

İşte o büyüdü orun, babasını öldürmemizin cezası olarak bizden intikam almasından korkuyoruz."

Hükümdar onlara şu cevabı verdi:

— "Siz ne kötü kimselersiniz. Dün onun babasını öldürdünüz, bugün de benden onu öldürmemi istiyorsunuz! Vallahi, bunu yapamam..."

Onlar da:

— "Onu alır, ülkemizin dışına atarız" dediler.

Hükümdar istemeye istemeye ve gücü yetmediği için onlara boyun eğdi.

*

Ashama'nın uzaklaştırılmasının üzerinden bir gün veya bir günden az bir zaman geçmedi ki hesapta olmayan bir şey oldu.

Ufuk kara bulutlarla kaplandı...

Gökyüzü şimşek ve yıldırımlarla aydınlandı.

Yıldırımlardan biri, yeğeninden ayrıldığına üzülen amcasının üzerine düştü ve onu öldürdü...

Habeşliler, birisini saltanata geçirmek için hükümdarın çocuklarına koştular, fakat onlarda hiçbir hayır göremediler.

Üzüntüleri arttı, ne yapacaklarını şaşırdılar.

Bazı milletlerin, fırsatı ganîmet bilip onların yurtlarına saldırmaya niyet etmeleri üzüntü ve sıkıntılarını daha da artırdı...

Birbirlerine şöyle dediler: "Dün sürgün ettiğiniz o delikanlıdan başka hiç kimse sizin işinizin başına geçip saltanatınızı koruyamaz.

Eğer Habeşistan hakkında sizin bir ihtiyacınız varsa, ona yetişin ve tekrar getirin..."

Daha sonra onu aramaya çıktılar ve onu yurduna tekrar getirdiler.

Başına taç giydirip hükümdar olarak ona bey'at ettiler ve onu Necaşî diye çağırmaya başladılar.

O da ülkeyi ustalıkla ve hikmetle idare etti...

Milleti karışıklık ve anarşiden kurtardı...

Zulüm ve kötülükle dolduktan sonra Habeşistan'ı adalet ve hayırla doldurdu.

Necaşî saltanat tahtına oturduğu sırada Allah, peygamberi Muhammed'i (s.a.v.) hidayet ve hak diniyle gönderdi. İlk müslümanlar tek tek ona icabet ediyorlardı.

Kureyş ilk müslümanlara işkence ve zulüm yağdırmaya başladı.

Genişliğine rağmen Mekke onlara dar gelip müşrikler kendilerine dağları sarsan işkencelerde bulununca Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

"Habeş ülkesinde, yanında hiç kimseye zulmedilmeyen bir hükümdar var, ona gidin ve onun himayesine sığının ki Allah size bu meselede ferahlık versin ve sıkıntınız için bir kurtuluş yolu hazırlasın."

*

İlk muhacirler kafilesi Habeşistan'a gitti. Onlar kadınlı erkekli 80 kişiydi.

Onlar ilk defa emniyet ve huzurun tadını tattılar...

İbadet ve imanlarının saflığını bir bulandırıcı olmadan, orada takva ve ibadetin tadını çıkardılar.

Ancak Kureyş, bu seksen kişilik müslüman topluluğunun Habeşistan'a gidip orada yerleştiklerini öğrenir öğrenmez, birbirlerine onların öldürülmelerini ve Mekke'ye geri getirilmelerini emretmeye başladılar.

Kureyş, zekâ ve bilgisi çok üstün durumda olan adamlarından ikisini Necaşî'ye gönderdi.

Bunlar Amr b. el-As'la, Abdullah b. Ebî Rabîa idi.

*

Kureyş, o ikisiyle birlikte, Necaşî ve patriklerine Hicaz topraklarından yeni elde ettikleri şeylerden bol miktarda hediyeler gönderdiler.

Amr'la Abdullah Habeşistan'a gelince Necaşî'yle görüşmeden önce hemen patriklerle görüşmeye gittiler.

Her patriğe hediyesini verip şöyle dediler: "Bizim bazı beyinsiz çocuklarımız atalarının dinini terkederek ve milletlerine verdikleri sözü bozarak sizin ülkenize yerleştiler.

Biz onlar hakkında hükümdarla konuştuğumuzda, hükümdar onların dinini sormadan bize onları teslim etmesini tavsiye ediniz.

Çünkü kendi milletlerinin eşrafı onları ve inandıklarını daha iyi bilir."

*

Amr b. el-As ve Abdullah b. Ebî Rabîa, Necaşî'nin huzuruna girip kendi milletinin secde ettiği gibi ona secde ettiler.

Necaşî onları çok iyi karşıladı, çünkü Amr b. el-As'la aralarında daha önceden bir dostluk ve sevgi vardı.

Daha sonra Amr ve Abdullah, başlarında Kureyş'in lideri Ebu Sufyan olmak üzere Mekke büyüklerinin selâmlarıyla birlikte hediyeleri ona takdim ettiler.

Necaşî onların hediyelerini kabul edip çok beğendiğini söyledi.

Daha sonra hükümdarla şöyle konuştular:

— "Ey hükümdar! Bizim kötü çocuklarımızdan bazıları senin memleketine sığınmışlar. Onlar bizim dinimizden ayrıldılar ama sizin dininize de girmediler.

Onlar ne bizim ne de sizin tanıdığınız yeni bir din îcat ettiler.

Kavmimizin eşrafı, onları senden geri göndermeni istemek için bizi gönderdiler.

Onlar, bu çocukların îcat ettikleri dini ve ortaya çıkardıkları fitneyi daha iyi bilirler."

Necaşî patriklerine baktı. Onlar:

— "Bunlar doğru söylüyorlar, hükümdarımız. Biz onların uydurdukları dini bilmiyoruz. Kendi kavimleri onları ve uydurdukları şeyi bizden daha iyi bilirler..." dediler.

Necaşî:

— "Hayır, onların söylediklerini kendilerinden duymadıkça ve inandıkları şeyin aslını öğrenmedikçe onları hiç kimseye teslim etmem.

Eğer onlar kötü yoldalarsa, kendi kavimlerine teslim ederim...

Şayet iyi yoldalarsa, benim memleketimde kaldıkları sürece onları güzelce himaye ederim..."

Sonra şunları ilave etti: "Ben Allah'ın bana olan lütfunu unutamam. O beni yurduma geri gönderdi, beni hilekârların bana oynadıkları oyundan korudu. Beni zalimlerin zulmünden de O korudu."

*

Necaşî, hicret eden sahabîleri onlarla birlikte görüşmeye davet etti.

Sahabîler bundan endişelendiler. Birbirlerine:

— "Bize dinimiz hakkında sorarsa ne diyelim?" dediler.

Sahabîlerin ileri gelenleri:

— "Azîz ve Celîl olan Allah'ın kitabında buyurduklarını söyleyelim... Peygamber'in (s.a.v.) bize Rabbi'nden getirdiklerini açıklayalım..."

Daha sonra onun yanına gittiler ve Amr b. el-As'la, Abdullah b. Ebî Rabîa'nın onun yanında, Patriklerin de Necaşî'nin sağında ve solunda oturmakta olduğunu gördüler.

Patrikler başlıklarını giymişler ve kitaplarını da önlerine açmışlardı...

Sahabîler Necaşî'yi İslâmi usûlde selâmlayıp kendilerine ayrılan yerlere oturdular.

Amr b. el-As, sahabîlere dönüp:

— "Niye hükümdara secde etmiyorsunuz?" dedi.

Onlar:

— "Biz Allah'tan başkasına secde etmeyiz" dediler.

Necaşî onların söylediklerini beğenerek başını salladı ve yumuşak bir şekilde onlara bakıp:

— "Bu yeni ortaya çıkardığınız din nedir? Bu din yüzünden kavminizin dinini terkettiniz ama benim dinime de girmediniz?" dedi.

Cafer b. Ebî Talib izin isteyip şöyle dedi:

— "Ey hükümdar! Biz kendiliğimizden yeni bir din uydurmadık. Ancak bize Muhammed b. Abdullah Rab'binin katından hidayet ve hak dinini getirdi. Bizi karanlıklardan çıkarıp aydınlığa kavuşturdu.

Biz cahiliyet içinde yaşayan bir millettik. Putlara tapar, akrabalardan ilgiyi keser, ölü eti yerdik. Kötülükleri yapar, komşuluğu kötü görürdük. Güçlü olanımız zayıf olanımızı ezerdi.

Allah bize içimizden; soyunu, doğruluğunu dürüstlüğünü ve namusluluğunu tanıdığımız bir peygamber gönderinceye kadar bu hal üzere kaldık.

O, bizi namaz kılmaya, zekât vermeye, Ramazan'da oruç tutmaya ve taptığımız taş ve putlardan vazgeçmeye davet etti.

Yine bize sözün doğrusunu söylemeyi, emaneti yerine getirmeyi, akrabalara ilgi göstermeyi, güzel komşuluğu, haram şeylerden uzak durmayı ve kan dökmekten sakınmayı emretti.

Bizi bütün kötülüklerden menetti, bize yalan söylemeyi ve yetim malı yemeyi yasakladı.

Biz bu peygamberi tasdik ettik ve onun peygamberliğine inandık. Onun getirdiklerine uyup, gösterdiği yolda yürüdük.

Biz, tek ve ortağı olmayan Allah'a tapar hale geldik. Onun bize haram olarak bildirdiğini biz de haram bildik. Bize helâl olarak tanıttığını helâl tanıdık.

Ancak kavmimiz bize saldırıp, dinimizden döndürmek, tek ve Deyyan [1] olana taptıktan sonra tekrar putlara taptırmak için bize en ağır işkence ve zulümleri yaptılar.

Onlar bize kahredip zulmedince, bizi dayanamaz hale getirince, bizimle dinimiz arasına girilince, senin himayene girmeyi ve senin yurdunda ikamet etmeyi istedik.

Seni başkalarına tercih ettik ve senin memleketinde zulme uğramamayı ümit ettik..."

Necaşî ona şöyle cevap verdi:

— "Peygamberinizin aldığı vahiyden ezberinizde tuttuğunuz var mı?"

— "Evet, var" diye cevap verdi.

— "Öyleyse onu bana oku" dedi.

Cafer, Meryem Sûresinin baş tarafını ona okudu. Okuduklarının arasında şu ayetler vardı:

"Kitap'ta Meryem'i de an. O, ailesinden ayrılarak, doğu yönünde bir yere çekilmişti. Sonra, insanlardan gizlenmek için bir perde germişti. Cebrâil'i göndermiştik de ona tam bir insan olarak görünmüştü. Meryem: "Eğer Allah'tan sakınan bir kimse isen, senden Rahman'a sığınırım" dedi. Cebrâil: "Ben temiz bir oğlan bağışlamak için, Rabbinin sana gönderdiği elçiden başkası değilim" dedi. Meryem:

1 Deyyan: Allah'ın isimlerindendir. "Hesaba çeken" anlamına gelmektedir.

"Bana bir insan temas etmemişken, ben kötü kadın da olmadığım halde, nasıl oğlum olabilir?" dedi. Cebrâil: "Bu böyledir, çünkü Rab'bin, bu bana kolaydır, onu insanlar için bir mucize ve katımızdan da bir rahmet kılacağız; hem bu önceden kararlaştırılmış bir iştir, diyor" dedi. Meryem oğlana gebe kaldı; o haliyle uzak bir yere çekildi. Doğum sancısı onu bir hurma ağacının dibine gitmeye mecbur etti. Keşke ben bundan önce ölmüş olsaydım da unutulup gitseydim, dedi. Onun altından bir ses kendisine şöyle seslendi: "Sakın üzülme, Rabbin, içinde bulunanı şerefli kılmıştır..." [1]

Bu ayetleri dinledikten sonra Necaşî sakalı ıslanıncaya kadar ağladı.

Patrikleri de kendilerine okunanı dinleyince önlerindeki sayfalar ıslanıncaya kadar ağladılar...

Bu arada Necaşî, Amr b. el-As'la arkadaşına dönüp:

— "Bize şimdi okunan bu şeyle İsa'nın getirdiği aynı lâmbadan çıkıyor" dedi.

Arkasından onlara:

"Bunları size asla teslim etmem ve sağ olduğum sürece böyle bir şeye de teşvik edilmem..." dedi.

Daha sonra o ayağa kalktı. Yanında oturanlar da kalktılar ve meclis dağıldı.

*

Amr b. el-As öfkeden yerinde duramaz bir halde çıktı. Sonra arkadaşına şöyle dedi:

— "Yarın mutlaka Necaşî'ye gelip ona, bunlar hakkında, köklerini kazıyıp yok edeceği bir söz söyleyeceğim."

Ona göre daha yumuşak kalpli olan arkadaşı:

— Amr! Bunu yapma! Her ne kadar bunlar bize karşı gelmişlerse de, bizim akrabalarımızdır" dedi.

Amr şu cevabı verdi:

1 Meryem Sûresi, 16-24.

— "Ona, bunların Meryem oğlu İsa hakkında bir şey dediklerini söyleyeceğim... Onlar bir şeyi gizlediler... Onların İsa'yı kul olmakla itham ettiklerini söyleyeceğim."

Ertesi gün olunca, Amr, Necaşî'nin huzuruna girdi ve şöyle dedi:

— "Ey hükümdar! Onlar dün sana birşeyler okudular ve bir şeyi senden gizlediler...

Onlar Meryem oğlu İsa'nın bir kul olduğunu söylüyorlar..."

Bunun üzerine Necaşî onları çağırdı ve:

— "Meryem oğlu İsa hakkında ne diyorsunuz?!" dedi.

Cafer b. Ebî Talib ona şöyle cevap verdi:

— "Biz onun hakkında Peygamber'in (s.a.v.) bize getirdiğini söylüyoruz."

— "Peki onun size getirdiği şey nedir?" dedi.

Cafer:

— "O Allah'ın kulu ve elçisidir. Namuslu ve Azra (bekâr) Meryem'e attığı kelimesidir" dedi.

Necaşî:

— "Vallahi, İsa senin söylediğinden parmak ucu kadar farklı değildir" dedi.

Necaşî'nin etrafındaki patrikler duyduklarından memnun olmadıkları için homurdandılar.

Necaşî öfkeyle onlara bakıp: "Homurdansanız da..." dedi.

Daha sonra Cafer ve yanındakilere: "Gidin. Siz benim topraklarımda emniyettesiniz...

Kim size dil uzatırsa, zarardadır...

Sizden birinize kötülük etmem karşılığında bana altından bir dağ verilmesini istemem..." dedi.

Arkasından haciplerine; "Amr'la arkadaşının hediyelerini geri verin. Bizim onlara ihtiyacımız yok. Şüphesiz Allah beni saltanatıma döndürdüğünde benden rüşvet almadı ki ben de o konuda rüşvet alayım...

Benim işimde insanlara itaat etmedi ki onun işinde ben insanlara itaat edeyim..."

*

Patrikler halk arasında Necaşî'nin dininden ayrıldığını ve başka bir dine girdiğini açıklamaya...

Halkı, Necaşî'yi hükümdarlıktan almaya davet etmeye başladılar...

Habeşistanlılar onun aleyhinde ittifak edip ona olan bey'atlarını bozmaya karar verdiler.

Necaşî, durumu haber vermek üzere Cafer b. Ebî Talib'le arkadaşlarına birini gönderdi.

Onlar için gemiler hazırlattı.

Onlara: "Gemilere binin ve çıkacak hadiseler için hazır durumda olun.

Eğer yenilirsem, dilediğiniz yere gidin.

Şayet kazanırsam olduğunuz gibi kalın" dedi.

Daha sonra bir ceylân derisi getirtip ona şunları yazdı:

"Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve peygamberlerinin sonuncusu olduğuna şehadet ederim.

İsa'nın da Allah'ın kulu, elçisi, ruhu ve Meryem'e ilka ettiği (attığı) kelimesi olduğuna şehadet ederim."

Daha sonra deriyi göğsüne bağladı. Üzerine de kaftanını giydi ve kendisine karşı ayaklananlarla görüşmeye gitti.

Onların karşılarına dikilip şöyle seslendi:

— "Ey Habeşliler! Benim aranızdaki hal ve tavırlarımı nasıl buluyorsunuz?"

— "Çok iyi buluyoruz" diye cevap verdiler.

— "Peki, sizi bana karşı ayaklandıran sebep nedir?" diye sordu.

Şöyle cevap verdiler:

— "Sen bizim dinimizden ayrılıp İsa'nın bir kul olduğunu ileri sürdün."

— "İsa hakkında siz ne diyorsunuz ya?" dedi.

Onlar:

— "O, Allah'ın oğludur" diye cevap verdiler.

Elini kaftanının ceylan derisine rastlayan kısmına koyup:

— "Ben İsa'nın bundan başka bir şey olmadığına şehadet ediyorum." (yani ceylan derisine yazdığı şeyi kastediyordu.)

Söylediği şeye memnun oldular. Memnun ve içleri rahat bir şekilde dağıldılar.

*

Rasûlullah (s.a.v.) Necaşî'yle halkı arasında geçenleri öğrendi.

Yurduna hicret eden ve onun himayesinde rahat eden müslümanları gözetmesini takdirle karşıladı.

İslâm'a girdiğine ve Kur'an'da gelenlerin doğruluğuna inanması hakkında nakledilenlere sevindi.

Daha sonra Peygamberle (s.a.v.) onun arasındaki münasebetler ilerlemeye ve sağlamlaşmaya başladı.

Hicretin yedinci senesinin ilk ayında Rasûlullah (s.a.v.) büyük hükümdar ve amirlerden altısını Allah'ın dinine girmeye davete karar verdi.

Onlardan her birine, içinde; İslâm'a girmeyi teşvik eden, iman etmenin güzelliğini anlatan ve küfürle şirkten sakındıran birer mektup yazdı.

Bu iş için seçkin sahabîlerden altı kişiyi hazırlamıştı.

Bu sahabîlerin her biri gidecekleri milletin dilini öğrendi.

Daha sonra bu önemli görevi yerine getirmek için aynı günde yola çıktılar.

*

Amr b. Ümeyye ez-Zamrî, Habeşistan Kralı'na gönderilen kişiydi.

Amr b. Ümeyye, Necaşî'nin huzuruna girdi. Onu müslümanların selâmıyla selâmladı.

Necaşî onun selâmına daha güzel bir şekilde karşılık verdi ve onu en güzel şekilde karşıladı.

Toplantı başlayınca Amr, Peygamber'den (s.a.v.) getirdiği mektubu Necaşî'ye takdim etti.

Necaşî hemen mektubu açtı. Gördü ki Rasûlullah (s.a.v.) kendisini İslâm'a davet ediyor ve ona Kur'an'dan bazı ayetler naklediyordu.

Necaşî, hürmet için mektubu gözlerine sürdü.

Getirdiği şeye tevazusunu belirtmek için tahtından indi...

Sonra da bütün oturanların ortasında müslümanlığını ilân etti.

Kelime-i şehadeti getirdikten sonra: "Muhammed'e (s.a.v.) gidebilseydim, ona mutlaka gider, huzurunda oturur ve başımı ayaklarının üzerine koyardım" dedi.

Daha sonra, Rasûlullah'a (s.a.v.) onun davetine icabet eden, peygamberliğine daha önce iman ettiğini açıklayan nazik bir mektup yazdı...

Bu sırada Amr b. Ümeyye, Rasûlullah'ın; Necaşî'yi, Ramle Bint Ebî Süfyan b. Harb'le nikâhlarını kıymaya davet eden başka bir mektubunu çıkardı.

Bu Ümmü Habîbe künyeli müminlerin annesi Ramle'nin; başlangıcı hazîn, sonu sevinçli ve müjdeli bir hikâyesi vardır.

Gelin, hemen onu öğrenelim. [1]

*

Ramle Bint Ebî Süfyan, Kureyş'in efendisi olan babasının ilâhlarını inkâr etmiş...

Kocası Ubeydullah b. Cahş'la birlikte tek ve ortağı olmayan Allah'a iman etmiş...

---

1 Ramle ve kocası hakkında geniş bilgi için "Sahabe Hayatından Tablolar"ın 1. kitabını okuyunuz.

Onun peygamberi Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğini tasdik etmişti...

Kureyş bu yaptıklarından dolayı onlara dayanılmaz güçlükler çıkarmış, en ağır işkenceleri yapmışlardı. Bu yüzden o ikisi Mekke'de kalmaya dayanamaz oldular.

Onlar dinleriyle Allah'a hicret edenlerin ve îmanlarıyla Necâşî'ye sığınanların arasındaydılar.

Onlar da Necaşî'nin yanında kardeşleri muhacirlerin karşılaştıkları, iyi ağırlanma ve güzel himayeyle karşılaştılar.

Hatta Ümmü Habibe, sıkıntı ve huzursuzluktan sonra günlerin ona huzur ve saadet getirdiğini zannetmişti.

Çünkü kaderin onun için neler sakladığını bilmiyordu.

Hikmeti mübarek olan Allah, Ümmü Habibe'yi akılları gideren sert bir imtihandan geçirdi.

Bu da şöyle olmuştu:

"Kocası Abdullah b. Cahş dininden dönmüş, hıristiyan olmuş, İslâm ve müslümanlarla alay etmeye başlamıştı.

Sonra kötülüklerin anası olan içkiye alışarak meyhanelerden çıkmaz olmuştu. Artık içkiye ne kanıyor ne de doyuyordu.

O, karısına en tatlısı da acı olan iki şey arasında seçim yaptırdı...

Bu iki şey:

Ya ondan boşanmak...

Ya da hıristiyan olmaktı...

Ümmü Habibe kendini üç şey arasında buldu.

Ya kocasına icabet edip hıristiyan olacaktı. Bu yüzden, dünyada rezilliğe, ahirette azaba uğrayacaktı.

Ya Mekke'de daima şirkin kalesi olan babasının evine dönecekti...

Ya da, yanındaki küçük kızı Habibe'yle birlikte, tek başına Habeşistan'da kalacaktı...

O ise, Azîz ve Celîl olan Allah'ın rızasını her şeye tercih etti...

Allah kendi katından bir ferahlık verinceye kadar Habeşistan'da kalmaya karar verdi.

*

Ümmü Habibe'nin trajedisi çok sürmedi.

Kocası sarhoşluktan sızmış bir haldeyken öldü.

İddetini tamamlar tamamlamaz ona ferahlık geldi.

Berrak, gümüş renkli bir kuşluk vakti kapısı çalındı. Kapıyı açınca Habeşistan kralı Necaşî'nin nedimesi Ebrehe'yle karşılaştı.

Ebrehe onu selâmlayıp şöyle dedi:

"Kral sana selâm edip şöyle diyor: "Allah'ın Resûlü Muhammed (s.a.v.) seni kendisine istemiş ve nikâh akdi için onu vekil tayin etmiş. Sen de dilediğin zaman, istediğin kimseyi kendi adına vekil tayin et."

Ümmü Habibe sevinçten uçuyordu ve şöyle diyordu: "Allah sana da hayırlı olanı müjdelesin... Allah sana da hayırlı olanı müjdelesin..."

Daha sonra: "Vekilim olarak Halid b. Said'i tayin ettim. Çünkü bu diyarda bana en yakın kimse odur" dedi.

*

Habeşistan'da ikamet eden sahabîler, Ümmü Habibe'nin nikâh akdinde bulunmak için, Necaşî'nin sarayında toplandılar.

Herkes toplanınca Necaşî Allah'a hamdetti ve O'na övgüde bulunduktan sonra şöyle konuştu:

— "Rasûlullah (s.a.v.) benden Ramle Bint Ebî Süfyan'ı kendisiyle evlendirmemi istedi. Ben de onun isteğini kabul ettim.

Ben onun tarafından Allah'ın emri ve elçisinin sünnetine göre Ramle'ye dörtyüz dinar altını mehir olarak verdim."

Arkasından Halid b. Said kalkıp Allah'a hamdetti, ondan yardım istedi. Peygamberine salât ve selâm getirdi ve şöyle konuştu:

— "Rasûlullah'ın (s.a.v.) isteğini kabul ettim.

Vekili olduğum Ramle Bint Ebî Süfyan'ı onunla evlendirdim.

Allah, Resûlüne zevcesini mübarek kılsın.

Allah'ın Ramle'ye takdir ettiği şey hayırlı olsun."

*

Necaşî gemilerinden ikisini hazırlattı.

Müminlerin annesi Ramle Bint Ebî Süfyan'ı, kızı Habîbe'yi ve orada kalan Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahabîlerini o gemilerle gönderdi.

Yine Allah'a ve Resûlü'ne inanan ve Peygamberle (s.a.v.) görüşmek, uzun süre onu dinlemek ve arkasında namaz kılmak için özlem duyan bazı Habeşistanlıları da onlarla birlikte gönderdi.

Onların hepsine Cafer b. Ebî Talib'i [1] başkan yaptı.

Müminlerin annesi Ramle'ye, hanımlarındaki vers, öd ve anber gibi güzel kokulardan hediye etti.

Yine onlara Rasûlullah'a (s.a.v.) verilmek üzere bazı hediyeler verdi.

Hediye ettiklerinin arasında üç tane değerli Habeşistan asası (bastonu) vardı.

Onlardan birisini Rasûlullah (s.a.v.) kendisi kullanmış, öbürlerini de Ömer b. el-Hattab'la Ali b. Ebî Talib'e hediye etmişti.

Bilâl, Rasûlullah'ın (s.a.v.) kendisine ayırdığı bastonla onun önünde yürürdü.

Bu, mescid ve kıbleyi sınırlayan bir binanın bulunmadığı yerlerde ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) yolculuklarında, bayramlarda ve yağmur dualarında oluyordu.

Bilâl o bastonla Ebu Bekir es-Sıddîk'in önünde de yürüdü.

Halifelik Ömer b. el-Hattab'la ondan sonra Osman b. Affan'a geçince, o bastonla onların önünde Sad el-Karazî yürümüştür.

Halifeler uzun bir süre bu adeti devam ettirmişlerdir.

Yine Necaşî Peygamber'e (s.a.v.) içinde altın bir yüzük bulunan bir süs eşyası da hediye etmiştir.

1 Cafer b. Ebî Talib'in hikâyesini "Sahabe Hayatından Tablolar"ın 1. kitabından okuyunuz.

Rasûlullah (s.a.v.) karşı olduğu halde bu hediyeyi kabul etmiş, daha sonra onu, kızı Zeyneb'in kızı Ümame'ye gönderip: "Yavrum! Bununla süslen" demiştir.

*

Mekke fethinden az önce, Necaşî Rabbine kavuştu.

Rasûlullah (s.a.v.) sahabeyi onun için namaz kılmaya davet etti ve şöyle dedi.

"Kardeşiniz Necaşî Ashama vefat etti, onun için namaz kılın."

Daha sonra onlara imam oldu ve ne Necaşî'den önce, ne de sonra hiçbir kimsenin gıyabında namaz kılmamasına rağmen, onun için gıyabında namaz kıldı...

*

Allah, Necaşî Ashama'dan razı olsun ve onu razı kılsın. Mekanını Huld cennetlerinde kılsın.

O, zayıf olan ilk müslümanları desteklemiş ve onların korkularını giderip güven vermişti...

O bu konuda Allah ve Resûlü'nün rızasını gözetmişti. [1]

1 Necaşî ile ilgili geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız:
1- İbn Hişam, es-Siratu'n-Nebeviyye, I/356, 357, 358, 359, 360, 363, 369, II/33; IV/3, 10, 295.
2- Ez-Zehebî, A'lamu'n-Nubelâ, s. 81, 123, 251.
3- Tarihu Halife s. 991.
4- Usdu'l-Ğabe, I/119.
5- Tezhibu'l-Esma ve'l-Luğat, IX/287.
6- Mecmeu'z-Zevaid, IX/419.
7- El-İsabe, I/177.

EBU'L-ALİYE RUFEY' B. MİHRAN

"Orada, sahabeden sonra, Kur'an'ı Ebu'l-Aliye'den daha iyi bilen hiç kimse yoktu. Sonra onu Saîd İbn Cübeyr takip eder."

Ebu Bekr b. Davud

Ebu'l-Aliye diye künyeli Rufey' b. Mihran müslümanların büyük isimlerinden biridir.

O, büyük kurra ve muhaddislerdendir.

O, tabiîlerin; Allah'ın kitabını ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetini en iyi bilenlerinden, Kur'an'ı anlama ve onun derinliklerine nüfuz etmede en güçlü, onun maksat ve sırlarını anlamada en derin kimselerdendi.

Gelin onun hayatını başından alalım.

Onun hayatı şahane davranış ve tablolarla, değerli öğüt ve ibretlerle doludur.

Rufey' b. Mihran, İran'da doğdu ve orada büyüyüp yetişti. Müslümanlar İranlıları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için İran'la savaşa başladığında bu Rufey' müslümanların, merhametli, hayırlı ve yapıcı ellerine düşen genç kölelerden biriydi.

Çok geçmedi o ve beraberindekiler İslâm'ın yüceliğini öğrenip İslâm'la, kendilerinin putlara tapıcılığını mukayese ettiler.

Grup grup Allah'ın dinine girdiler, sonra Allah'ın Kitabı'na sarıldılar ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadislerinden doya doya almaya başladılar...

Rufey' önceki ve sonraki halini şöyle anlatır:

"Ben ve milletimden bazıları, mücahidlerin ellerine esir düştük. Kısa süre sonra Basra'daki müslümanlardan bazılarının köleleri olduk.

Uzun bir zaman geçmeden biz Allah'a iman ettik ve Allah'ın kitabını ezberlemeye sarıldık...

Bazılarımız sahiplerimize vergi veriyor, bazılarımız da onların hizmetinde bulunuyordu...

Ben sahibine hizmet edenlerden birisiydim.

Biz her gece bir defa Kur'an-ı Kerîm'i hatmediyorduk. Bu bize zor geliyordu.

Kur'an'ı iki günde bir defa hatmetmeye başladık. O da bize zor geldi.

Üç günde bir hatmetmeye başladık, ama gündüz çalıştığımız, gece uykusuz kaldığımız için bu da bize zor geldi.

Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahabîlerinden bazılarıyla görüştük ve onlara Allah'ın Kitabı'nı okumak için uykusuz kaldığımızdan şikayet ettik.

Onlar: "Kur'an'ı her Cuma bir defa hatmedin" dediler. Biz de tavsiye ettiklerini tuttuk ve Kur'an'ı gecenin bir kısmında okumaya ve geri kalan kısmında da uyumaya başladık. Ondan sonra bize Kur'an okumak zor gelmemişti.

*

Rufey' b. Mihran, Beni Temim'li bir kadına teslim edilmişti.

Bu kadın, akıllı, ağırbaşlı ve vakur bir hanımefendiydi, çok müttakî ve imanlıydı...

Rufey' günün yarısında ona hizmet eder, diğer yarısında da istirahat ederdi.

Boş zamanlarında da okuma ve yazmasını ilerletir, bu süre içinde, sahibesine karşı vazifelerini ihmâl etmeksizin bazı din ilimlerini öğrenirdi.

*

Cuma günlerinden birinde Rufey' güzelce abdest aldı.

Sonra hanımefendisinden Cuma'ya gitmek için izin istedi.

Hanımefendi:

— "Rufey'! Nereye?" dedi.

Rufey':

— "Mescide gitmek istiyorum" dedi.

Hanımefendi:

— "Hangi mescide gitmek istiyorsun?" dedi.

Rufey':

— "Cuma namazı kılınan mescide (yani camiye)" dedi.

Hanımefendi:

— "Haydi birlikte gidelim" dedi.

Birlikte yola çıktılar. İçeri girenlerle birlikte camiye girdiler. Rufey' onun maksadının ne olduğunu bilmiyordu.

Cami dolup imam minbere çıkar çıkmaz, hanımefendi Rufey'in elinden tuttu ve şöyle dedi:

— "Ey müslümanlar! Şahid olun, Allah rızası için bu kölemi azat ettim... Hiç kimse için, ona iyilik yapmaktan başka kurtuluş yolu yoktur."

Daha sonra ona baktı ve: "Allah'ım! Ben, mal ve oğulların fayda vermeyeceği gün için, onu senin yanında saklıyorum..."

Namaz kılınınca Rufey' kendi yoluna, öbürü de kendi yoluna gitti.

*

Rufey' b. Mihran, o günden itibaren Medine-i Münevvere'ye gidip gelmeye başladı.

Ona, Ebu Bekir'le (r.a.) görüşmek nasip oldu. Bu, onun vefatından az önce olmuştu.

Yine müminlerin emîri Ömer b. el-Hattab'la biraraya gelme saadetine erdi. Ona Kur'an okudu ve arkasında namaz kıldı.

*

Ebu'l-Aliye künyeli Rufey' Allah'ın Kitabı'na sarıldığı gibi, Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadislerine de sarıldı.

Basra'da karşılaştığı tabiîlerden hadisleri dinlemeye başladı.

Ancak çok geçmedi, gönlü bundan daha sağlam olanını arzu etti.

Kendisiyle Peygamber (s.a.v.) arasında sahabîden başka birisinin olmaması ve bizzat Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahabîlerinin ağızlarından işitmek için zaman zaman Medine'ye gitmeye başladı.

Abdullah b. Mesud, Übeyy b. Ka'b, Ebu Eyyub el-Ensarî, Ebu Hureyre, Abdullah b. Abbas ve başka sahabîlerden hadis aldı...

Ebu'l-Aliye sadece Medine-i Münevvere'deki hadis ravileriyle yetinmeyip her yerde Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadislerini arıyordu.

Ona, kendisinde ilim bulunan birisi tarif edildiğinde, ne kadar uzakta olursa olsun, o şahsın yanına giderdi.

Oraya ulaşınca hemen onun arkasında namaz kılar, eğer onun namazı mükemmel bir şekilde kılmadığını, hakkını tam vermediğini görürse, şöyle diyerek ondan yüz çevirirdi:

"Namazında gevşeklik gösteren, başka işlerinde daha gevşektir..."

Daha sonra asasını alır, geldiği yerden geri dönerdi...

*

Ebu'l-Aliye ilimde akranlarının hepsini geride bırakan yüksek bir dereceye ulaşmıştı.

Arkadaşlarından biri bundan dolayı şöyle demişti:

"Ebu'l-Aliye abdest alıyordu. Yüzünden ve ellerinden sular damlıyor, uzuvlarının her birinde temizlik parlıyordu.

Onu selâmlayıp şöyle dedim:

— "Şüphesiz Allah tövbe edenleri ve temiz olanları sever."

O da şöyle cevap verdi:

— "Kardeşim! Temiz olanlar, su ile kirden temizlenenler değildir.

Onlar ancak takva ile günahlardan temizlenen kimselerdir."

Söylediklerini düşündüm ve onun doğru söylediğini, benim hata ettiğimi anladım ve şöyle dedim: "Allah seni iyilikte daim kılsın, Allah ilmini ve anlayışını artırsın."

Ebu'l-Aliye insanları daima ilim talep etmeye teşvik eder ve onlara, ilme ulaşmanın yollarını gösterir ve şöyle derdi:

"İlim almak için nefislerinizi alçaltınız, onun hakkında çok sorunuz.

Biliniz ki ilim, utanana veya büyüklenene kanatlarını indirmez.

Çünkü utangaç, hayasından (utanmasından) dolayı sormaz...

Büyüklenen ise büyüklendiğinden dolayı sormaz..."

O talebelerini Kur'an öğrenmeye, ona dikkat etmeye, içindeki şeylere sarılmaya ve dedikoducuların uydurduklarından yüz çevirmeye teşvik ederdi...

O şöyle derdi:

"Kur'an'ı öğreniniz...

Onu öğrendiğinizde ondan vazgeçmeyiniz.

Sırat-ı müstakim'e (doğru yola) sarılınız ki o, İslâm'dır.

Boş şeylerden sakınınız, çünkü onlar aranıza düşmanlık ve kini sokar.

Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabının dağılmadan önce üzerinde oldukları şeyden ayrılmayınız..."

Bunu Hasenu'l-Basri'ye naklettiklerinde o, şöyle demiştir:

"Vallahi Ebu'l-Aliye size doğruyu tavsiye etmiştir."

Yine, ilim taliplerine Kur'an'ı ezberlemek için en ideal metodu şöyle diyerek gösterirdi:

"Kur'an'ı beşer âyet, beşer âyet ezberleyiniz, çünkü böyle yaparsanız kafanıza daha kolay girer ve daha iyi anlarsınız. Cebrail (a.s.) onu, Peygamber'e (s.a.v.) beş âyet, beş âyet indiriyordu."

*

Ebu'l-Aliye sadece bir öğretici değil, aynı zamanda o bir yön verici idi.

Çünkü o talebelerinin zihinlerini faydalı ilimlerle doldurur, kalplerini güzel öğütle beslerdi...

Çoğu zaman iki şeyi biraraya getirirdi.

Onlara söylediği şu sözler bunlardandır:

"Şüphesiz Allah şunlara hükmetmiştir.

O, kendisine iman eden kimseyi doğruya yöneltir.

Bunun delili, Azîz ve Celîl olan Allah'ın şu sözüdür: "Allah'a kim inanırsa onun gönlünü doğruya yöneltir." [1]

Kendisine güvenen kimseye o yeter...

Bunun delili Allah Teâlâ'nın şu sözüdür: "Allah'a güvenen kimseye o yeter." [2]

Onun rızası için borç veren kimseye mükâfat verir...

Bunun delili Allah'ın şu sözüdür: "Allah'a kat kat karşılığını arttıracağı güzel bir ödünç takdiminde kim bulunur?" [3]

Ona dua eden kimseye cevap verir...

Bunun delili de şu âyettir: "Kullarım sana beni sorarlarsa, bilsinler ki ben, şüphesiz onlara yakınım, benden isteyenin, dua ettiğinde duasını kabul ederim." [4]

O öğrencilerine şöyle derdi:

"İtaatli olmaya çalışın, itaatlarından dolayı itaatkârlara koşun. Günah işlemekten sakının. Günah işlediklerinden dolayı isyankârlara

1 Teğabun Suresi, 11.
2 Talak Suresi, 3.
3 Bakara Suresi, 245.
4 Bakara Suresi, 186.

düşmanlık edin... Sonra isyankârların işini Allah'a havale edin. Çünkü o dilerse onlara azab eder. Dilerse onlara mağfiret eder.

Ben Allah için seviyorum ve Allah için sevmiyorum.

Allah rızası için böylesini tercih ediyorum. Allah'tan korktuğum için böylesinden yüz çeviriyorum... diyerek kendi halini arzeden birisini duyduğumuz zaman onun bu sözlerine aldırmayın."

*

Ebu'l-Aliye yalnız ilmiyle amel eden bir alim, yol gösterici bir vâiz değil, aynı zamanda bir mücahiddi de.

Zamanının bir kısmını mücahitlerle birlikte savaş meydanlarında veya nöbetçilerle birlikte düşman karargâhlarının karşısında bir nöbetçi olarak geçirirdi...

Savaşlarda doğu ve batıya gitmeyi tercih etmiştir. Maveraünnehir'de İran ordularıyla savaştığı gibi Suriye'de Bizanslılarla savaşmıştır...

Bu diyarda ezanı yüksek sesle okuyanların ilki olmuştur.

Hz. Ali'yle Hz. Muaviye arasında savaş başladığında Ebu'l-Aliye'nin orada bir davranışı oldu. Bunu bize kendisi anlatmaktadır:

"Ali'yle Muaviye arasında geçenler başladığında ben canlılık ve gayretle doluydum.

Savaş bana, sıcağı kavurucu gündeki soğuk sudan daha hoş geliyordu.

Savaş için hazırlanıp onlara geldim.

Bir de ne göreyim, ucu bucağı bulunmaz iki safın karşısındayım...

Onlar tekbir getirince bunlar da tekbir getiriyorlar...

Onlar lâ ilahe illallah deyince bunlar da lâ ilâhe illallah diyorlar...

Kendime gelip şöyle dedim:

"İki taraftan hangisini kâfir sayıp ona saldırayım?

Hangisini mümin sayıp onunla birlikte cihad edeyim?

Daha sonra onları bırakıp oradan ayrıldım."

*

Ebu'l-Aliye hayatı boyunca devamlı üzülmüştür. Çünkü ona, Rasûlullah'la (s.a.v.) görüşmek nasip olmamıştı...

Allah'ın Resûlü Muhammed'le (s.a.v.) sıkı münasebetleri bulunan büyük sahabîlere yakın olmak suretiyle bunu telâfi etmeye çalışırdı. Onları kendine tercih eder ve çok severdi. Onlar da onu severler ve tercih ederlerdi.

Bunlardan birisi şöyledir:

Bir defasında Abdullah b. Abbas'ın yanına gelmişti. O sırada Abdullah b. Abbas, Ali b. Ebî Talib tarafından Basra valiliğine tayin edilmişti.

Abdullah onu çok iyi karşıladı, onu sağ tarafına minderinin üzerine oturttu.

Orada, Kureyş büyüklerinden bazıları da vardı. Onlar Ebu'l-Aliye'nin aleyhinde fısıltıyla konuşmaya başladılar.

Birisi şöyle dedi:

— Gördünüz mü? İbn Abbas şu köleyi nasıl minderinin üzerine oturttu?!

İbn Abbas, onların Ebu'l-Aliye'nin aleyhinde konuştuklarını anladı, onlara dönüp:

— Şüphesiz ilim, şeref sahibinin şerefini artırır, ona sahip olanların insanlar arasındaki derecesini yükseltir ve köleleri minderlerin üzerine oturtur, dedi.

*

Ebu'l-Aliye, Rasûlullah'ın (s.a.v) hizmetkârı Enes b. Malik'i çok severdi.

Bununla ilgili hadiselerden birisi şöyledir:

Enes, elindeki bir elmayı ona vermiştir. Ebu'l-Aliye elmayı ondan aldıktan sonra öpmeye başladı. Bir taraftan da şöyle diyordu:

"Allah'ın Resûlü'nün eline dokunan bir elin dokunduğu elma...

Allah'ın Resûlü'nün eline dokunmak nasip olan bir elin dokunduğu elma..."

*

Senelerden birinde Ebu'l-Aliye Allah yolunda cihada karar verdi. Cihad için bütün hazırlığını yapıp mücahitlerle birlikte gitmek için beklemeye başladı.

Sabah olunca ayaklarından birine şiddetli bir ağrı girdi.

Ağrı gittikçe artıyordu.

Doktor onu muayene ettikten sonra:

— Ayağın kangren olmuş, dedi.

— Kangren ne demek? diye doktora sordu.

Doktor:

— Yerleştiği uzvu yiyip bitiren sonra bütün vücuda yayılıncaya kadar üstündeki uzva geçen bir hastalıktır, dedi.

Doktor hemen bacağını kesmek için ondan izin istedi.

O da istemeye istemeye ona izin verdi.

*

Doktor eti yarmak için neşteri, kemiği kesmek için testereyi getirdi.

Sonra ona:

— Etin yarılırken ve kemiğin kesilirken acı duymaman için bir yudum uyuşturucu içirmemizi ister misin? dedi.

O:

— Hayır bundan daha iyisi var, diye cevap verdi.

Doktor:

— Peki nedir o? dedi.

Ebu'l-Aliye:

— Allah'ın Kitabı'nı iyi okuyan birini benim için getirin ve ona, benim için Kur'an ayetlerinden biraz okutun.

Eğer beni, yüzüm kızarmış, göz bebeklerim büyümüş ve gözüm semaya dikilmiş bir halde görürseniz... bana dilediğinizi yapın...

Onun söylediğini yapıp kemiğini kestiler...

Ayılınca doktor ona şöyle dedi:

— Sanki sen etinin yarılmasından ve kemiğinin kesilmesinden dolayı hiç acı duymamış gibiydin...

O da şu cevabı verdi:

— Allah sevgisinin hoş olması, Allah'ın Kitab'ından duyduklarının tatlılığı testerenin sıcaklığını bana duyurmadı.

Daha sonra ayağını eline aldı ve ona bakıp şöyle dedi:

"Kıyamet gününde Rabbimle karşılaştığımda ve o bana: "Kırk yıldan beri seni bir harama yürüttüm mü veya seni mübah olmayana dokundurdum mu diye sorduğunda; ben hayır diyeceğim ve inşallah söylediklerimde doğru olacağım."

*

Ebu'l-Aliye'nin takvası, öbür günü beklemesi ve Rabbine kavuşmaya hazırlanması, onu; kendisi için bir kefen hazırlayacak, her ay bir defa kefenini giyecek sonra tekrar yerine koyacak dereceye getirmişti.

Sağlam ve aklı başında olduğu halde on yedi defa vasiyette bulunmuştu...

Her vasiyeti için bir süre veriyor, süresi dolunca onu inceliyor;

Onu ya düzeltiyor... Ya değiştiriyor...

Ya da aynen kabul ediyordu...

Hicretin 93. yılının şevval ayında Ebu'l-Aliye günahsız ve gönlü temiz olarak Rab'binin rahmetine güvenerek ve peygamberiyle görüşmek için özlem duyarak Rab'bine kavuştu. [1]

---

1 Ebu'l-Aliye künyeli Rufey b. Mihran hakkında geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız:
1- Ez-Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-Nubela, IV/207 ve devamı.
2- İbn Sa'd, et-Tabakatu'l-Kubra, VII/112.
3- Ebu Nuaym el-İsbehani, Hılyetu'l-Evliya, II/217-224.
4- İbn Hacer, Tehzîbu't-Tehzîb, III/284.
5- İbn Kuteybe, el-Maarif, 454.
6- El-İsabe fî Temyizi's-Sahabe, I/27, 40.
7- Tehzibu İbn Asakir.
8- Ez-Zehebî, Tezkiratu'l-Huffaz, I/58.

AHNEF B. KAYS (1)

"Benî Temim'e efendi oluyor."

"Ahnef b. Kays, şerefin ve üstünlüğün öyle bir derecesine ulaşmıştı ki ne vali olmaya aldırıyor ne de valilikten azledilmeye."

Ziyad b. Ebîh

Şam (Dımeşk) çiçekli ve kokulu bahçeleriyle gururlanarak ilkbaharın güzelliğine gülüyordu.

Müminlerin emîri Muaviye b. Ebî Süfyan'ın sarayı gelen heyetleri karşılamak için hazırlığa başlamıştı.

İlk gelene halifenin huzuruna girme izni verilir verilmez Muaviye'nin kızkardeşi Ümmü'l-Hakem Bint Ebî Süfyan hilâfet meclisinde rivayet edilen Rasûlullah'a (s.a.v.) ait hadisleri dinlemek, müminlerin emîrinin arkadaşlarının anlattığı enteresan haberleri, şaheser niteliğindeki şiirleri ve doyurucu hikmeti öğrenmek için perdenin gerisindeki yerini aldı.

O, akıllı, gayretli ve şerefli istekleri bulunan bir hanımefendiydi.

O, kardeşi Muaviye'nin, halkın kendi huzuruna, derecelerine göre, girmelerine izin verdiğini biliyordu.

Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabını diğerlerinden önce alır, sonra onları büyük tabiîler, ilim ehli ve şeref sahipleri takip ederdi.

*

Ancak Ümmül-Hakem kardeşinin ilk ziyaretçisini biraz önemsemez bir şekilde karşıladığını anladı ve ona şöyle dediğini duydu:

— "Ahnef! Vallahi, Sıffîn gününü bir defa daha gözlerimin önüne getirdim. Senin bizden ayrılmanı ve Ali b. Ebî Talib'in yanında yer almanı hatırladım da kalbimde ancak, ölünceye kadar sürecek bir üzüntü meydana geldi."

O, adam hemen şu cevabı verdi:

— "Muaviye! Vallahi, sana kızan kalplerimiz halâ göğüslerimizde durmaktadır...

Sana karşı çektiğimiz kılıçlar halâ ellerimizdedir.

Eğer sen savaşa bir parmak ucu kadar, yaklaşırsan biz bir karış yaklaşırız.

Eğer sen ona doğru yürürsen, biz ona koşarak gideriz.

Vallahi, ne senden bahşiş almak arzusu, ne de zulmünden korkma bizi sana yaklaştırır.

Biz ancak sana, arayı düzeltmek, biraraya gelmek ve müslümanların tümünü birleştirmek için geldik."

Daha sonra geri dönüp geldiği yerden çıktı.

Ümmül-hakem, Halife'ye hiç çekinmeden karşılık veren bu adamı görmek için örtünün ucunu kaldırdığında, kısa boylu, çelimsiz, saçları dökük, dişleri biçimsiz, çenesi ileri çıkık, gözleri çökük ve ayakları eğri bir adam gördü. O, bir insanda bulunabilecek kusurların hepsinden nasîbini almıştı.

Kardeşine dönüp şöyle dedi:

— "Ey müminlerin emîri! Halifeyi minderinin üzerinde tehdit eden bu adam kim?"

Muaviye derin bir nefes aldıktan sonra şu cevabı verdi:

— "Bu adam; kızdığı zaman, neye kızdığını bilmeden onunla birlikte yüzbin Temimli'nin de kızdığı bir adamdır...

İşte o Benî Temim'in efendisi, Arapların nadir şahıslarından ve fetih yapan kahramanlarından olan Ahnef b. Kays'tır.

Geliniz, Ahnef b. Kays'ın hayat hikâyesini başından itibaren görelim.

*

Hicretten üç yıl önce, Kays b. Muaviye es-Sa'di'nin, Zahhak ismini koyduğu bir oğlu doğmuştu.

Ancak halk kısa süre sonra, ayaklarındaki eğrilikten dolayı ona Ahnef lâkabını taktılar. Daha sonra bu lâkap onun asıl adını unutturdu.

Ahnef'in babası Kays, kavmi arasında ne yüksek bir mevkideydi, ne de aşağı durumdaydı. Orta seviyede bir insandı.

Ahnef, Necid topraklarından olan Yemame'nin batısındaki evlerden birinde doğmuştu.

Babası daha o yürümeye başlamadan çocukken öldürüldüğünden, o yetim olarak büyümüştü.

Daha bıyıkları terlemeden, İslâm'ın nurları kalbini kaplamıştı.

Rasûlullah (s.a.v.), vefatından birkaç yıl önce ashabından birini İslâm'a davet etmek üzere Ahnef İbn Kays'ın kavmine göndermişti.

Davetçi, kavmin ileri gelenleriyle biraraya gelip onları imana teşvike, İslâm'ı onlara arzetmeye başladı. Kavim sustu, birbirlerine bakmaya başladılar. Orada bulunan Ahnef hemen şöyle dedi:

"Ey kavmim! Niye tereddüt ediyorsunuz, siz ne bir adım ilerliyorsunuz, ne de bir adım geriliyorsunuz.

Size gelen bu adam hayır elçisidir.

O sizi güzel ahlâka davet ediyor ve sizi ahlâksızlıktan menediyor...

Biz ondan sadece güzel olanı işittik.

Doğruluk davetçisine icabet ediniz ki dünya ve ahiret iyiliklerini kazanasınız."

Çok geçmedi onlar müslüman oldular, onlarla birlikte genç de müslüman oldu.

Daha sonra kavmin büyükleri Rasûlullah'a (s.a.v.) gittiler.

Ancak Ahnef yaşı küçük olduğu için onlarla birlikte gidemedi.

Böylece o, sahabî olma şerefinden mahrum kaldı. Ama Rasûlullah'ın (s.a.v.) onun hakkındaki memnuniyetinden ve onun için yaptığı duadan mahrum kalmadı...

Ahnef b. Kays kendisi anlatmaktadır:

Ömer b. el-Hattab'ın zamanında Beyt-i Atîk'i tavaf ederken, tanımadığım bir adamla karşılaştım. O elimden tutup şöyle dedi:

— "Sana bir müjdede bulunayım mı?"

Ben de:

— "Evet" dedim.

O:

— "Rasûlullah'ın (s.a.v.) İslâm'a davet etmek için beni senin kavmine gönderdiği, benim onları davet etmeye başladığım, Allah'ın dinine girmelerini teklif ettiğim ve senin de bir şeyler söylediğin günü hatırlıyor musun?" dedi.

Ben:

— "Evet, hatırladım" dedim.

O:

— "Ben Peygamber'e döndükten sonra senin söylediklerini anlattım. Rasûlullah da (s.a.v.): "Allah'ım Ahnef'e mağfiret et" demişti.

Bunun üzerine Ahnef şöyle diyordu: "Kıyamet gününde benim için, Rasûlullah'ın (s.a.v.) bu duasından daha iyi ümit veren hiçbir amelim yoktur."

*

Rasûlullah (s.a.v.) vefat edip Müseylimetu'l-Kezzab yalanıyla insanlar arasına çıkınca ve onun yüzünden bazı kimseler İslâm'dan

ayrılınca, Ahnef b. Kays onunla görüşmek ve söylediklerini dinlemek için amcası Müteşemmes'le birlikte ona gitti.

Ahnef o sırada gençliğinin başlangıcındaydı. Müseylime'nin yanından ayrıldıklarında Müteşemmes yeğenine:

— "Ahnef! Nasıl buldun bu adamı?" dedi.

Ahnef:

— "Onun Allah'a ve insanlara karşı yalan uyduran bir iftiracı olduğunu gördüm" dedi.

Amcası şaka olarak ona:

— "Senin onu yalanladığını haber verirsem onun sana zarar vereceğinden korkmuyor musun?!"

Ahnef:

— "O zaman ben de senin onun yanında yemin etmeni isterim. Benim yalanladığım gibi kendinin de yalanlamadığına yemin eder misin?"

Delikanlıyla amcası gülüştüler ve müslümanlıklarında sebat ettiler.

Ahnef'in yaşının küçüklüğüne rağmen büyük işlerde takındığı bu kesin tavırları hayret ve dehşetle karşılamanızda hiç gariplik yoktur.

Ancak Benî Temîmli gencin; keskin zekâlılıkta, doğru görüşlülük ve fıtrat (yaratılış) temizliğinde eşi bulunmaz kimselerden olduğunu öğrendiğinde hayret ve dehşetiniz yok olacaktır.

O küçüklüğünden beri kavminin yaşlılarıyla oturur, onların yaptığı toplantı ve görüşmelere katılır, hakîm ve halîmlerine öğrencilik yapardı.

O kendisini şöyle anlatır:

"Kendilerinden ilim almak için alimlerin meclislerine (toplantılarına) gidip geldiğimiz gibi kendisinden hilim (sabır) öğrenmek için Kays b. Asım el-Minkarî'nın [1] meclislerine gidip geliyorduk.

---

1 Kays b. Asım el-Minkarî: Arapların emîr ve akıllı zatlarından biridir. Cahiliye'de kavminin efendilerinden olmuş, kendine içkiyi haram etmiştir. Rasûlullah'a (s.a.v) gelerek onun huzurunda müslüman olduğunu açıklamıştır.

Ona soruldu: "Hilminin derecesi neydi?"

O da şöyle cevap verdi: "Bir defasında ona gittim. Onu evinin avlusunda kılıcının bağını çözmeden oturmuş bir halde kavmiyle konuşurken buldum.

Selâm verdim ve yanına oturdum.

Az sonra bir gürültü duyduk. Baktık ki, birinin elleri bağlanmış, diğeri öldürülmüş iki genç getirildi. Ona şöyle denildi:

"Bu yeğenin, falan oğlunu öldürmüş."

Vallahi, ne bağını çözdü, ne de sözünü kesti.

Daha sonra yeğenine döndü ve şöyle dedi:

"Yeğenim! Amcanın oğlunu öldürdün. Akrabalık bağını kendi elinle kestin... Kendine kendi okunla attın..."

Sonra başka bir oğluna:

"Kalk yavrum! Amca oğlunun bağlarını çöz ve kardeşine yardım et. Sonra annesine oğlunun diyeti yüz deveyi götür çünkü o gariptir."

*

Ahnef b. Kays'a, başlarında Hz. Ömer olmak üzere büyük sahabîlere öğrencilik yapmak nasip olmuştur.

Onların meclislerinde bulunmuş, öğütlerini dinlemiş, onların hükümlerini bellemiştir. Medrese-i Ömeriyye'nin yetiştirdiği en parlak; dâhi ve eşsiz öğretmeninden en çok etkilenen öğrencilerdendi.

Bir gün ona şöyle denildi. "Sana verilen hilim ve hikmet nasıl verildi?"

Şöyle cevap verdi:

"Ömer b. el-Hattab'dan dinlediğim şu cümlelerle:

Kim şaka yaparsa basitleşir...

Kim birşeyi çok yaparsa onunla tanınır...

Kim çok konuşursa hatası çok olur...

Kimin çok hatası olursa hayası az olur...

Kimin hayası az olursa takvası az olur...

Kimin takvası az olursa kalbi ölür..."

*

Ahnef b. Kays kavminin en şereflisi, anne ve baba yönünden en üstünü olmamasına rağmen onlara efendi ve reis olmuştur.

Bunun sırrını ona çok soran olmuştur. Birisi ona şöyle sordu:

— "Ey Ebu Bahr (Ahnef!) Kavminin kendilerine efendi yaptığı kimse kimdir?"

O şu cevabı verdi:

— "Kimde dört haslet (özellik) varsa o reddedilmeksizin kavmine efendi olur."

Ona soruldu:

— "Peki, bu hasletler nedir?"

Şöyle cevap verdi:

— "Kimin kendisini engelleyen bir dini,

Onu koruyan bir şerefi...

Ona yol gösteren bir aklı...

Ve ona mani olan bir hayası varsa...

Kavmine efendi olur..."

Bundan sonraki Ahnef, hilimleriyle darb-ı mesel olan Arap halimlerinden biridir.

Onun hilminin en üst dereceye geldiğini gösteren olaylardan biri de şöyledir:

Amr b. el-Ethem birisini kin ve öfke uyandıracak şekilde ona küfretmeye kışkırttı, fakat Ahnef başını önüne eğerek susuyordu. Adam onun karşı çıkmadığını ve cevap vermediğini görünce baş parmağını ağzına alarak şöyle demeye başladı:

"Ne yazık! Vallahi, onu bana cevap vermekten sadece, benim onun yanındaki basitliğim, alçaklığım engelledi."

*

Ahnef kendi başına Basra civarında dolaşmaya niyet etti. Karşısına bir adam çıkıp ona sövmeye, ayıplamaya ve incitici sözler söylemeye başladı. O, sessiz ve sakin bir şekilde yolunda yürümeye devam ediyordu.

Onlar insanlara yaklaşınca, Ahnef adama dönüp:

"Kardeşimin oğlu! Söyleyecek başka sözün kaldıysa, onları da şimdi söyle. Şüphesiz söylediklerini kendi kavmim duyarsa sana zulmederler."

Bütün bunların üstünde Ahnef çok ibadet eder, çok oruç tutar, çok namaz kılar ve halkın sahip olduğu şeylerden uzak dururdu.

Karanlık olunca, lâmbasını yakar, kendine yakın bir yere koyar ve namaz kılmak üzere namazgâhına dururdu.

Allah'ın azabından ve gazabından korktuğu için hasta gibi kendini yerden yere vurur, oğlunu kaybeden baba gibi ağlardı...

Ne zaman günahlarından birini hatırlasa ve kusurlarından biri aklına gelse parmağını lambaya yaklaştırır ve şöyle derdi:

"Ahnef, acısını çek bakalım! Şu gün, seni şöyle yapmaya sevkeden neydi?

Yazıklar olsun sana, Ahnef! Eğer bugün lâmbanın alevine dayanamıyor ve onun sıcaklığına sabredemiyorsan, yarın cehennemin alevine nasıl dayanacaksın ve onun acısına nasıl sabredeceksin?!

Allah'ım! Bana mağfiret etmeye de, azap etmeye de ehilsin..."

*

Allah, Ahnef b. Kays'tan razı olsun ve onu razı kılsın.

O, zamanının şaheserlerinden biriydi ve insanların benzersiz bir türüydü...

AHNEF B. KAYS (2)

"Ömeru'l-Faruk'a öğrenci oluyor."

"Vallahi, bu çocuk tam efendidir ve Basra halkının efendisidir."

Ömer b. El-Hattab

Şimdi biz Ömeru'l-Faruk'un halifeliğinin ilk günlerindeyiz.

İşte şu yiğitler de Benî Temîmli Ahnef b. Kays'ın, dört nala giden atlara binmiş, keskin kılıçları kuşanmış Ahsa ve Necid'deki evlerinden Basra'ya doğru giden kavmi.

Onlar Allah yolunda cihad ve Allah'ın vereceği güzel sevabı kazanmak gayesiyle İranlılarla savaş için Utbe b. Gazevan komutasında Basra'da toplanan müslüman birliklerine katılmak istiyorlardı.

Onlar arasında Ahnef İbn Kays da vardı.

*

Bir gün Utbe b. Gazevan, müminlerin emîri Ömer b. el-Hattab'tan; kendilerinden ordunun durumunu öğrenmek, görüş ve tavsiyelerinden istifade etmek için iyi askerlerinden ve savaşta en iyi

savaşanlardan on kişiyi kendisine göndermesini emreden bir mektup aldı.

Utbe emre uyup en seçkin adamlarından on kişiyi hazırladı, onların arasına Ahnef İbn Kays'ı da koydu ve onları Medine'ye gönderdi.

*

Heyettekiler, müminlerin emîrinin karşısında durdular. Hz. Ömer hoş geldin deyip onları etrafına oturttu. Daha sonra onlara kendilerinin ve halkın ihtiyaçlarını sordu.

Bunun üzerine kalkıp şöyle dediler:

"Halkın velisi ve işlerinin sahibi sensin.

Biz ancak kendimiz hakkında konuşabiliriz."

Daha sonra her biri kendisiyle ilgili ihtiyacını söyledi.

Ahnef b. Kays heyette en son konuşan kimseydi. Çünkü o heyettekilerin yaşça en küçüğüydü.

Ahnef, Allah'a hamdedip O'na övgüde bulunduktan sonra şöyle dedi:

— "Ey müminlerin emîri! Mısır'a yerleşen müslüman askerleri Firavunların yeşilliklerle dolu ve verimli topraklarında oturmaktadırlar.

Suriye'ye yerleşenler; Kayserler'in topraklarındaki güzel ve meyveli bahçelerinde oturmaktadırlar.

İran'a yerleşenlerse; Kisralar'ın topraklarında bulunan tatlı sulu ırmakların kenarlarında ve güzel bahçelerde oturmaktadırlar.

Ancak Basra'ya yerleşen kavmimiz, toprağı kurumayan ve ot bitirmeyen tuzlu ve bataklık bir yerde oturuyor.

Oranın bir tarafı acı deniz, diğer tarafı da ıssız çöldür.

Müminlerin emîri! Onları bu kötü durumdan kurtar ve rahat bir hayata kavuştur.

Basra'daki valinin; onlara, tatlı su elde edecekleri, canlıları ve ekinleri sulayacak bir nehir kazdırmasını emret.

O zaman onların durumu iyileşir, geçimleri ve yaşama şartları düzelir.

Böylece Allah yolunda cihada sarılırlar."

Ömer hayranlıkla baktı ve heyetteki adamlara:

— "Siz de bu gibi yapsanıza! Vallahi, o efendidir..." dedi.

Ömer daha sonra onlara ve Ahnef'e hediyeler verdi. Bunun üzerine Ahnef:

— "Ey müminlerin emîri! Biz çölleri bu hediyeleri almak için aşmadık, sana bunlar için gelmedik.

Benim sana olan ihtiyacım, söylediğim gibi, sadece kavmimin ihtiyacıdır.

Eğer onların ihtiyaçlarını yerine getirirsen hakkıyla ve tam mânâsıyla yerine getirmiş olursun."

Ömer'in hayreti bir kat daha arttı ve:

— "Bu çocuk Basra halkının efendisidir" dedi.

Toplantı sona erip heyettekiler, yanlarında gecelemek için hayvanlarının yanlarına gitmeye niyet ettiklerinde Ömer, gözlerini çantalarının üzerinde gezdirdi ve birinin dışında bir elbise ucu gördü. Kalktı eliyle ona dokundu.

— "Bu kimin?" dedi.

Ahnef:

— "Benim, ey müminlerin emîri!" dedi.

Ömer onun çok pahalı olduğunu zannetti.

Ahnef'e sordu:

— "Bunu kaça satın aldın?"

Ahnef:

— "Sekiz dirheme" diye cevap verdi.

O kendisinin, bütün hayatında bundan başka yalan söylediğini bilmiyordu.

Çünkü onu oniki dirheme satın almıştı.

Ömer yumuşak bir şekilde baktı ve:

— "Bir dirhemle yetinip paranın kalanını bir müslümana yardımda bulunabileceğin bir yere koysaydın olmaz mıydı?"

Daha sonra şunu ilâve etti:

"Paralarınızın ihtiyâcı görecek kadarını alıp fazlasını yerlerine koyun. O zaman nefislerinizi rahatlatır ve kazançlı çıkarsınız."

Ahnef utancından başını önüne eğdi ve hiçbir şey demedi.

*

Müminlerin emîri heyettekilerin Basra'ya dönmelerine izin verdi. Ancak Ahnef'in onlarla birlikte gitmesine müsaade etmedi. Onun tam bir yıl yanında kalmasını istedi.

Ömer, Temîmli gencin keskin bir zekâya, güzel konuşma kabiliyetine, ruh yüceliğine, üstün bir gayrete ve birçok Allah vergisine sahip olduğunu anladı.

Gözünün önünde yetiştirmek, büyük sahabilerle görüşüp onların hidayetiyle hidayet bulması ve onlar vasıtasıyla Allah'ın dinini öğrenmesi için onu kendine yakın bir yerde bırakmak istedi.

Onu yakından takip etmek ve müslümanların bazı işlerini ona vermeden önce ruhuna nüfuz etmek istiyordu.

Çünkü Ömer, güzel ve edebî konuşan, zekî kimselerden çok korkardı.

Zira onlar doğru olurlarsa dünyayı hayırla doldururlar,

Eğer bozuk olurlarsa onların zekâsı insanların üzerine bir yük olurdu.

Bir yıl dolunca Ömer, Ahnef'e şöyle dedi:

— "Ahnef! Seni tecrübe ettim ve hayırdan başka bir şey görmedim. Senin açıkça yaptığını güzel buldum. Umarım ki gizlin de açıkça yaptığın gibidir."

Daha sonra onu İranlılar'la savaşa gönderdi. Ordu komutanı Ebu Musa el-Eş'arî'ye şöyle yazdı:

"Ahnef b. Kays'ı kendine yaklaştır. Ona danış ve onun söylediklerini dinle."

Ahnef İran'ın doğu ve batısındaki müslüman sancaklarının altına girdi.

Orada okunu yükselten, yıldızını parlatan çeşitli kahramanlıklar gösterdi.

Kendisi ve kabîlesi Benî Temîm, düşmanla savaşta bütün güçlerini cömertçe sarfettiler...

Nihayet Allah, Kisra tacının incisi olan Tüster şehrinin fethini, onlar vasıtasıyla nasip etti ve Hürmüzan'ı onların eline esir düşürdü.

*

Hürmüzan, İran komutanlarının en güçlüsü, en cesuru, en kararlısı ve savaşlarda en iyi hile yapanıydı.

Müslümanların kazandıkları zaferler birçok defa onları müslümanlarla anlaşma yapmaya mecbur etmişti. Ama o fırsatını bulunca zafer kazanabileceğini zannederek onlara ihanet ediyordu.

Tüster'de onu kuşattıklarında muhkem burçlardan birine sığınıp şöyle dedi:

— "Yanımda yüz ok var. Vallahi, o oklardan birisi elimde olduğu sürece bana ulaşamazsınız. Biliyorsunuz ki hiçbir atışı boşa gitmeyen bir atıcıyım. Sizden yüz kişi öldükten veya yaralandıktan sonra beni esir etmeniz size fayda vermez."

Onlar:

— "Peki ne istiyorsun?" dediler.

O:

— "Halifeniz Ömer'in hükmüne razıyım, o bana istediğini yapsın" dedi.

— "Tamam, senin bu isteğini kabul ediyoruz" dediler.

Yayını yere attı ve teslim olmak için onların yanına gitti.

Müslümanlar onu bağlayıp fetheden kahramanlardan bir heyetle birlikte Medine'ye gönderdiler.

Bu kahramanların başında Rasûlullah'ın (s.a.v.) hizmetkârı Enes b. Malik ve Medrese-i Ömeriyye'nin [1] öğrencisi Ahnef b. Kays vardı.

*

Heyet müminlerin emîrine fethi müjdelemek, beytul-mal'e ganimetlerin beşte birini götürmek ve hakkında hükmünü vermesi için, sözünden dönüp ihanette bulunan Hürmüzan'ı halifeye teslim etmek için Medine'ye doğru yürüdü.

Medine'nin girişine vardıklarında müslümanların karşısına gerçek şekliyle çıkarmak için Hürmüzan'ı giydirip kuşattılar.

Ona, saf ipekten dokunmuş ve altın ipliklerle nakışlanmış elbiselerini giydirdiler.

İnci ve mücevherlerle işlenmiş tacını başına koydular.

Altından yapılmış, yakut ve incilerle süslenmiş hükümdarlık asasını eline verdiler.

Onların ayakları Yesrib topraklarına basar basmaz, genç ihtiyar herkes başlarına birikip getirdikleri esiri seyretmeye, hayretle onun görünüş ve kıyafetine bakmaya başladılar.

*

Heyet Hürmüzan'ı Ömer'in evine götürdü. Evinde bulamadılar. Sorduklarında, gelen bir heyeti kabul etmek için Mescid'e gittiği söylenildi.

Mescide gittiler. Onu orada da bulamadılar.

Onların halifeyi aramaları uzadıkça, etrafındaki insanlar çoğalıyor ve kalabalık artıyordu.

Böyle şaşkın bir haldeyken onları oyun oynayan bazı küçük çocuklar gördüler ve:

— "Ne arıyorsunuz? Sizin gidip gelip durduğunuzu görüyoruz. Belki de müminlerin emîrini arıyorsunuz?"

— "Evet, onu arıyoruz" dediler.

---

1 Medrese-i Ömeriyye: Hz. Ömer'e ait okul demektir.

Çocuklar:

— "O, bornozunu başının altına koymuş, mescidin sol köşesinde uyuyor" dediler.

Gerçekten Hz. Ömer, Kufe halkından bir heyetle görüşmek için bornozuyla çıkmıştı.

Heyet ayrılınca, bornozunu çıkarıp başının altına koymuş ve uykuya dalmıştı.

Heyet Hürmüzan'ı mescidin sol köşesine götürdü. Halifenin uyumakta olduğunu görünce ona yakın bir yere oturdular, esirlerini de yanlarına oturttular...

*

Hürmüzan Arapça'dan hiç anlamıyordu.

Mescidin köşesinde uyuyan bu kişinin müminlerin emîri Ömer olduğu da aklına gelmiyordu.

Gerçekten, Ömer'in sade bir hayat sürdüğünü ve dünyaya önem vermediğini duymuştu.

Ama Bizanslılar'ı yenen Kisralar'ı deviren bir kimsenin mescidin köşesinde örtüsüz, yastıksız, muhafızsız ve hizmetçisiz olarak uyumasını tahayyül bile edemiyordu.

Topluluğun sessiz bir şekilde oturduğunu görünce, onların namaza hazırlandıklarını ve halifenin gelmesini beklediklerini zannetti.

Ancak Ahnef b. Kays, heyettekilere konuşmayı kesmelerini, halifeyi uyandırmamak için gürültü yapmamalarını işaret etmişti.

Ahnef, onunla birlikte kaldığı için biliyordu ki, Ömer gözünü geceleyin çok az yumardı.

Çünkü, ya Allah'a ibadet etmek üzere namazgâhında dururdu.

Ya tebdil-i kıyafet yaparak halkın durumunu anlamak için Medine'nin mahallelerinde dolaşırdı.

Ya müslümanların evlerini geceleyin hırsızlardan korurdu.

Ahnef'in heyettekilere yaptığı gürültü çıkarmayın işaretleri Hürmüzan'ın dikkatini çekti. Farsça bilen Muğire b. Şu'be'ye dönüp şöyle dedi:

— "Kim bu uyuyan?"

Muğire ona:

— "O, müminlerin emîri Ömer'dir" dedi.

Hayretten Hürmüzan'ın ağzı açık kaldı ve:

— "Ömer mi?! Hani muhafız ve hizmetçileri?" dedi.

Muğire ona:

— "Onun ne muhafız ne de hizmetçisi vardır" dedi.

Hürmüzan:

— "Öyleyse onun peygamber olması gerekir" dedi.

Muğire:

— "Hayır, o peygamberler gibi hareket eder. Çünkü Muhammed'den (s.a.v.) sonra peygamber yoktur..." dedi.

Daha sonra halk çoğaldı. Gürültü arttı ve Ömer uyandı. Yattığı yerden doğrulup oturdu. Hayretle insanlara baktı. Başında güneş ışınları altında parlayan tacıyla, elinde gözleri kamaştıran asasıyla İran'ın hükümdarını gördü.

Gözlerini ona dikip:

— "Hürmüzan mı?" dedi.

Ahnef ona:

— "Evet, müminlerin emîri!" dedi.

Ömer onun üzerindeki altın, inci, yakut ve ipeklere dikkatle baktıktan sonra yüzünü ondan çevirdi ve:

— "Ateşten Allah'a sığınırım... Dünyaya karşı ondan yardım dilerim... Bunu ve taraftarlarını İslâm'a boyun eğdiren Allah'a hamdolsun..." dedi.

Daha sonra şunları ilâve etti:

"Ey müslümanlar! Bu dine iyi sarılın...

Yüce peygamberinize uyun...

Dünya sizi azdırmasın, çünkü o aldatıcıdır..."

Ömer konuşmasını bitirince Ahnef b. Kays ona fethi müjdeledi.

Allah'ın müslümanlara lütfettiği ganimetleri bildirip şöyle dedi:

— "Ey müminlerin emîri! Hürmüzan bize teslim olup kendisi hakkında senin hüküm vermeni istedi. Dilediğin zaman onunla konuş."

Ömer:

— "Üzerindeki şımarıklık ve azgınlık alâmetlerini çıkarmadıkça onunla konuşmam" dedi.

Onun süslü elbiselerini ve tacını çıkardılar. Elindeki asasını aldılar ve ona vücudunu örten sık dokuntulu bir elbise giydirdiler.

O sırada Ömer ona dönüp:

— "Eee! Hürmüzan! Hıyanetin sonunu ve Allah'ın emrinin akıbetini nasıl buldun?"

Hürmüzan perişan bir halde başını önüne eğdi, sonra da şöyle konuştu:

— "Ömer! Bizler ve sizler cahiliyedeyken, Allah ne bizimle ne de sizinle birlikte oldu. Ama biz size galip geldik. Siz müslüman olup Allah sizinle birlikte olunca, siz bizi yendiniz."

Ömer ona şu cevabı verdi:

— "Siz bizi söylediğin bu sebepten dolayı ve başka bir şeyden dolayı yendiniz. O da sizin birlik halinde ve bizim da dağınık olmamızdır..."

Daha sonra ona sert bir şekilde bakıp: "Hürmüzan! Defalarca sözünde durmaman konusunda neyi bahane edeceksin?" dedi.

Hürmüzan:

— "Beni öldürmenden korkmuyorum" dedi.

Ömer:

— "Bana anlatıncaya kadar sana hiçbir zarar gelmeyecek."

Ömer'den bunu duyunca Hürmüzan'ın içi biraz rahatladı ve:

— "Çok susadım" dedi.

Ona kaba bir bardakla su verildi. Hürmüzan dikkatle ona baktıktan sonra: "Susuzluktan ölsem böyle bir kaptan su içmem" dedi.

Ömer ona, beğeneceği bir kapla su verilmesini emretti! Hürmüzan onu eline aldı ve eli titremeye başladı.

Ömer ona:

— "Neyin var?" dedi.

Hürmüzan:

— "Bu sudan bir yudum içerken öldürülmekten korkuyorum" dedi.

Ömer ona:

— "Suyu içinceye kadar sana hiçbir zarar gelmeyecektir" dedi.

Ancak Hürmüzan kabı yere atıp suyu döktü.

Ömer:

— "Ona başka su getirin, onu öldürmeye ve susuz bırakmaya kalkmayın" dedi.

Hürmüzan:

— "Benim suya ihtiyacım yok. Ancak ben onu bahane ederek öldürmemenizden emin olmak istedim" dedi.

Ömer ona:

— "Ben seni mutlaka öldüreceğim" dedi.

Hürmüzan:

— "Ama bana teminat verdin" dedi.

Ömer:

— "Sen yalan söyledin" dedi.

Bu arada Enes b. Malik:

— "Müminlerin emîri! O doğru söylüyor. Sen ona teminat verdin" dedi.

Ömer:

— "Yazıklar olsun sana, Enes! Ben kardeşim Bera b. Malik'in ve Meczee b. Sevr'in katiline teminat mı vereceğim. Hayret..." dedi.

Enes şu cevabı verdi:

— "Ama sen ona, bana anlatıncaya kadar sana hiçbir zarar gelmeyecektir" dedin. Yine ona: "Suyu içinceye kadar sana hiçbir zarar gelmeyecektir" dedin.

Ahnef de Enes'in sözünü teyid etti. Oradakiler de müminlerin emîrinin Hürmüzan'a teminat verdiğini ikrar ettiler.

Ömer öfkeli Hürmüzan'a bakıp:

— "Sen beni aldattın. Ben, bir müslümandan başkasına aldanmam" dedi.

*

Bunun üzerine Hürmüzan müslüman oldu. Ömer ona iki bin dinarı şart koştu.

İranlıların çoğunlukla müslümanlara verdikleri sözü bozmaları ve onların aleyhlerine dönmeleri Ömer'in zihnini karıştırıyordu.

Hürmüzan'la birlikte gelen heyetteki adamları toplayıp onlara şöyle dedi:

— "Müslümanlar zimmîlere zulmedip kötü davranıyorlar da mı onlar sözlerinden ve yapılan anlaşmalardan dönüyorlar?"

Heyettekiler şu cevabı verdiler:

— "Müminlerin emîri! Vallahi, onlara birisinin kötü davrandığını, onlara verdikleri emandan vazgeçtiğini veya bir meselede onları aldattığını bilmiyoruz..."

Ömer:

— "Neden onlar, aramızdaki anlaşmalara rağmen fırsatını yakalayınca sizin aleyhinize dönüyorlar?"

Heyet Ömer'i ikna etmeyen ve onu rahatlatmayan bir cevap vermişti.

Öyle olunca Ahnef b. Kays kalkıp:

— "Ey müminleri emîri! Sorduğun şeyi sana ben anlatacağım" dedi.

Ömer:

— "Haydi, neyin varsa anlat."

Ahnef şunları söyledi:

— "Ey müminlerin emîri! Sen bizi, İran topraklarında ilerlemekten menettin. Bize, onlardan aldığımız toprak ve şehirlerle yetinmemizi emrettin.

Şüphesiz onların canlı bir hükümdarları ve ayakta duran bir saltanatları olduğu müddetçe, onlar elimizdeki adamlarını ve topraklarını geri almak için bize saldırıp duracaklar; birisi davet ettiğinde ve kendisine zafer fırsatı doğduğunda bizimle anlaşan kimseler onlara katılacaklar.

Ey müminlerin emîri! Aynı toprakta iki hükümdar olmaz.

Birisinin diğerini mutlaka çıkarması lâzımdır.

Eğer sen bize onların memleketine gitme izni verirsen, biz onların hükümdarlarını öldürür, ümitlerini kırmak için saltanatlarını yıkarız. Böylece cesaretleri kalmaz ve bizim işimiz yoluna girer."

Ömer bir süre sustuktan sonra şöyle dedi:

— "Doğruyu bana Ahnef söyledi, milletin durumu hakkında bilmediğim şeyleri bana o açıkladı."

*

Ondan sonra olanlar Ahnef'in bu söylediklerinden dolayı olmuştur.

Bu görüşün tesiriyle tarihin akışı değişmiştir... 1

1 Ahnef b. Kays hakkında geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız:
1- Tabakatu İbn Sad, VII/93.
2- Tabakatu Halife b. Hayyat, s. 1555.
3- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 423.
4- Ahbaru İsbehan, I/224.
5- Tehzibu İbn Asakir, VII/10.
6- El-Bidaye ve'n-Nihaye, VII/326.
7- Ez-Zehebî, Tarihu'l-İslâm, III/129.
8- Usdu'l-Gabe, I/55.
9- Şezeratu'z-Zeheb, I/78.
10- En-Nucumu'z-Zahire, I/184.
11- El-İber, I/80.
12- El-İsabe, s. 429.

EBU HANÎFE EN-NU'MAN [1]

"Ebu Hanife'den daha akıllı, daha faziletli ve daha takvalısını görmedim."

Yezid b. Harun

O, güzel ve parlak yüzlü, tatlı ve güzel sözlüydü.

Boyu ne çok uzun, ne de hoşlanılmayacak derecede kısaydı.

Ayrıca o çok şık elbiseler giyen, çok güzel kokan birisiydi. İnsanların arasına çıktığında, daha görmeden, onu kokusundan tanırlardı.

İşte bu; Ebu Hanife künyeli Numan b. Sabit b. el-Merzuban'dır. O, fıkhın kabuklarını yarıp içindeki şaheserlerini ortaya çıkaranların ilkidir.

Ebu Hanîfe, Emevîler devrinin sonunun bir kısmına, Abbasîler devrinin de başının bir kısmına yetişmiştir.

[1] Bazı âlimler Ebu Hanife'nin bazı sahabilerle görüştüğü, fakat onlardan hadis rivayet etmediği kanaatine varmışlardır.
Neticede tabiîlik vasfı için sohbet ve hadis semaı'nı (dinlenilmesini) şart koşan alimlere göre Ebu Hanife tabiî sayılmaz. Fakat ekseriyetin kabul ettiği ve "Mülâkât"a (görüşmeyi) inhisar ettirilen şarta göre Ebu Hanife tabiîlerden biri sayılmaktadır. Bu takdirde el-Hakim en-Neysaburi'nin tasnifine göre, Ebu Hanife tabiîlerin en son tabakasına, yani onbeşinci tabakaya dahildir. (Bu bilgiler M. Tayyib Okiç'in Konya Yüksek İslâm Enstitüsü hadis ders notlarından iktibas edilmiştir.) Çeviren.

O, halifeler ve valilerin ilim ve marifet sahiplerine bol bol ihsanda bulunup da onlara, haberleri olmadan her taraftan bol bol gelir gelmeye başladığı bir zamanda yaşamıştır.

Ancak Ebu Hanîfe, ilmini ve nefsini bundan korumuş, sağ elinin kazandığından yemek ve elinin daima veren el olması şeklinde işini sağlama bağlamıştı...

*

Bir defasında Halife Mansur onu, ziyaretine gelmeye davet etmişti. Ebu Hanîfe onun yanına varınca Mansur ona aşırı saygı ve ikramda bulundu. Onu yakınına oturttu. Din ve dünya işlerinden birçoğu hakkında ona soru sormaya başladı.

Ebu Hanîfe onun yanından ayrılmak isteyince, Mansur'un meşhur olan cimriliğine göre ona içinde otuz bin dirhem bulunan bir kese verdi.

Ebu Hanîfe ona şöyle dedi:

— "Müminlerin emîri! Ben Bağdat'ta kimsesizim... Benim bu para için yerim yok. Ona bir zarar gelmesinden korkuyorum.

Onu benim için beytül-mal'de (hazinede) sakla, ihtiyacım olduğunda ben onu senden isterim."

Mansur onun isteğini kabul etti.

Ancak o günden sonra Ebu Hanîfe'nin hayatı uzun sürmedi.

Öldüğünde evinde, halka ait, bu miktarın kat kat üstünde olan emanetler bulundu.

Mansur bunu duyunca şöyle dedi:

— "Allah Ebu Hanîfe'ye rahmet etsin. Bizi aldatıp bir şey almayı kabul etmedi."

Hiç tuhaf değildir. Ebu Hanîfe, kişinin, elinin emeğiyle elde ettiği lokmadan daha temiz ve değerli bir lokma yemediğine inanırdı.

Bu sebeple onun, vaktinin bir kısmını ticarete ayırdığını görüyoruz.

O, kumaş ve elbise alıp satardı. Kervanı Irak şehirlerine gider gelirdi.

Halkın alış-verişe geldiği bir dükkanı vardı. Orada doğru, dürüst muameleyi, alış-verişte güveni görürlerdi.

Onların oradan büyük bir zevk duyduklarında da hiç şüphe yoktu. Onun ticareti ona bol hayır ve -Allah'ın lütfu olarak- bol para getiriyordu.

O malı helâlinden alır, mahalline koyardı.

Onun şöyle yaptığı meşhurdur: Üzerinden bir yıl geçince ticaretten elde ettiği kârı hesap eder. Onun, geçimine yetecek kadar olanını kendinde bırakır. Geri kalanıyla Kurra (Kur'an okuyanlar), muhaddis ve ilim öğrenenlerin ihtiyaçlarını, yiyecek ve giyeceklerini satın alırdı.

Onların her birine bir miktar para ayırır ve hepsini onlara verir ve şöyle derdi:

"Bunlar, Allah'ın benim vasıtamla sizin için gerçekleştirdiği ticaret mallarının kârlarıdır.

Vallahi, ben size kendi paramdan hiçbir şey vermedim.

Ancak bu, sizin için Allah'ın bana lutfetmesidir.

Allah'ın rızkında, Allah'tan başka hiç kimsenin gücü yoktur."

*

Ebu Hanîfe'nin özellikle dost ve yakınlarına karşı cömertliği ve iyiliği hakkındaki haberler her tarafa yayılmıştır.

Bunlardan birisi şöyledir:

Dostlarından biri, bir gün onun dükkânına gelip:

— "Ebu Hanîfe! Benim yünlü kumaştan yapılmış bir elbiseye ihtiyacım var" dedi.

Ebu Hanîfe ona:

— "Rengi nasıl olacak" dedi.

O:

— "Şöyle, şöyle" diye cevap verdi.

Ebu Hanîfe:

— "Bana öyle bir elbise gelinceye kadar sabret, onu ben senin için alacağım."

Bir hafta geçtikten sonra, istenilen elbise eline geçti.

Arkadaşı ona uğradı. Ebu Hanîfe:

— "Aradığın şey elime geçti" dedi ve elbiseyi çıkarıp ona verdi. Arkadaşı onu beğendi ve:

— "Çırağına, ne kadar para ödeyeceğim" dedi.

Ebu Hanîfe:

— "Bir dirhem" [1] dedi.

Adam garip bir tavırla:

— "Bir dirhem mi?!" dedi.

Ebu Hanîfe:

— "Evet" dedi.

Adam ona:

— "Ebu Hanîfe! Senin benimle alay edeceğini zannetmezdim" dedi.

Ebu Hanîfe:

— "Ben seninle alay etmedim... Ancak bu elbiseyi ve onunla birlikte bir başkasını on dinar altına ve bir gümüş dirheme satın aldım.

İki elbiseden birini on dinar altına sattım. Bir dirhem karşılığında da bende bu elbise kaldı. Ben dostumdan asla kâr almam."

*

Ona, ipekli kumaştan yapılmış bir elbise isteyen yaşlı bir kadın geldi.

İstediği elbiseyi onun için çıkardı. Kadın ona:

— "Ben yaşlı bir kadınım. Fiyatlardan haberim yok.

1 Dirhem gümüşten, dinar altından olur.

Fiyatlara güvenip güvenemeyeceğim hakkında da bilgim yok.

Elbiseyi bana satın aldığın fiyata, az bir kâr ilâve ederek sat. Çünkü fakîrim" dedi.

Ebu Hanîfe ona:

— "Ben bir defada iki elbise satın aldım. Daha sonra birisini, ikisine ödediğim paradan dört dirhem eksiğine sattım. Onu dört dirhem karşılığında al. Senden hiç kâr istemiyorum" dedi.

*

Bir gün dostlarından birinin üzerinde eski bir elbise görmüştü. Herkes gidip sadece kendisi ve o adam kalınca:

— "Şu seccadeyi kaldır ve altındakini al" dedi.

Dostu seccadeyi kaldırdı, onun altındaki bin dirhemi gördü.

Ebu Hanife ona: "Onları al ve durumunu onlarla düzelt" dedi.

Adam da:

— "Ben zenginim, Allah bana bol nimet vermiştir. Benim onlara ihtiyacım yok" dedi.

Ebu Hanife ona şöyle dedi:

— "Madem ki, Allah sana bol nimet verdi, peki onun nimetinin e- serleri hani? Rasulullah'ın (s.a.v) buyurduğu şu söz sana ulaşmadı mı?

"Allah, nimetinin eserini kulunun üzerinde görmeyi sever."

Senin, dostunu üzmemen için durumunu ve görünüşünü düzetmen gerekir."

Ebu Hanife'nin cömertliği ve insanlara iyilik severliği, şu dereceye gelmişti: Çoluk çocuğuna bir harcamada bulunduğunda aynısını başka ihtiyaç sahiplerine de tasadduk ederdi.

Yeni bir elbise giydiği zaman onun değerinde yoksullara da giydirirdi.

Yemek önüne koyulduğunda, ondan her zamanki yediği miktarın bir katı kadarını alır, onu fakirlere verirdi.

*

Şu da onun hakkında anlatılanlardandır:

O, konuşurken Allah'a yemin etmemek için kendi kendine söz vermişti. Yoksa bir dirhem gümüş sadaka verecekti. Daha sonra bu konuda gittikçe ilerlemeye başladı. Öyle olunca, eğer Allah'a yemin ederse altından bir dinarı sadaka olarak vermeye söz verdi. Doğru olarak yemin ettiğinde de bir dinar sadaka veriyordu.

Hafs b. Abdirrahman, Ebu Hanife'nin kervanlarından birine ortak olmuştu. Ebu Hanife ona kumaş ve elbiseler hazırlıyor ve onunla birlikte Irak şehirlerinin bazılarına gönderiyordu.

Bir defasında ona birçok mal hazırladı. Bazı elbiselerde bir takım kusurlar olduğunu bildirdi ve ona şöyle dedi:

"Onları satmak istediğinde müşteriye kusurlarını açıkla."

Hafs bütün malları sattı. Müşterilere kusurlu elbiselerin kusurlarını açıklamayı unuttu.

Hafs kusurlu elbiseleri sattığı kişileri hatırlamak için kendini zorladı. Ama başaramadı.

Ebu Hanife meseleyi öğrenip aldatılan kimseleri tanıma imkânına sahip olamayınca, bütün malların değerlerini tasadduk edinceye kadar yerinde duramadı ve gönlü rahat etmedi.

*

Bütün bunların üstünde Ebu Hanife, muamelesi iyi, dostluğu tatlı bir kimseydi. Dostu onun yüzünden mutlu olurdu.

Onun hakkında konuşan kimse, ona düşman bile olsa, onun yüzünden mutsuz olmazdı.

Dostlarından birisi şöyle anlatır:

Abdullah b. Mübarek'in 1 Süfyan es-Sevrî'ye 1 şöyle dediğini duydum:

---

1 Abdullah b. Mübarek: Müslüman büyüklerinden ve tebeu't-tabiînden biridir. Benzersiz bir tacir ve meşhur bir mücahiddir.

— "Ebu Abdillah! Ebu Hanife gıybetten ne kadar uzak!...

Ben onun hiçbir düşmanını kötülükle andığını duymadım."

Süfyan ona şöyle cevap verdi:

— "Ebu Hanife, sevaplarına çok iyi sahip olur. Onları gidermez."

*

Ebu Hanife insanların sevgisini kazanmaya çok düşkün ve onlarla olan dostluğunu sürdürmeye çok önem verirdi.

Onun şu hali meşhurdur:

Çoğunlukla halktan birisi ona uğrar, belli bir maksadı olmadan biraz onun meclisinde otururdu.

Kalkarken, Ebu Hanife onun halini hatırını sorardı. Eğer fakirse ona para verirdi...

Eğer hastaysa onun ziyaretine giderdi...

Bir ihtiyacı varsa onu yerine getirirdi...

Böylece onunla dostluğunu ve ilişkisini sürdürürdü...

*

Bütün bunların üstünde Ebu Hanife, gündüzleri oruç tutan, geceleri namaz kılan, Kur'an okuyan ve seherlerde istiğfar eden birisiydi...

Çok ibadet etmesi ve kendini ona vermesi sebebiyle o, bir gün bir topluluğun yanından geçerken kendisi hakkında:

"Gördüğünüz bu adam geceleri uyumaz" dediklerini duydu.

Onların bu sözünü duyar duymaz şöyle dedi:

"Ben insanların yanında, Allah'ın yanında olduğumun aksineyim. Vallahi şu andan itibaren halk benim hakkımda, yapmadıklarımı

1 Süfyan es-Sevrî: Hadis imamlarından biridir. Zamanında helâl ve haramı ondan daha iyi bilen yoktu.

konuşmayacaklar. Bugünden sonra, Allah'a kavuşuncaya kadar geceleri başımı yastığa koymayacağım."

O günden itibaren bütün geceyi ibadetle geçirmeye başladı. Gece olup herkes yataklarına çekilince, o kalkar en güzel elbiselerini giyer, sakalını tarar, koku sürünürdü.

Daha sonra köşesine çekilir, gecesini namaz kılarak, Kur'an okuyarak veya elleri havada dua ederek geçirirdi.

Bazen Kur'an'ın tamamını bir rekatta okur...

Bazen bütün geceyi bir ayetle geçirirdi...

Anlatılır ki bütün geceyi, Azîz ve Celîl olan Allah'ın şu sözünü tekrar ederek geçirmiştir:

"Kıyamet onların azâb ile va'dedildikleri gündür. O ne korkunç ne acı bir gündür!" [1]

O, Allah korkusundan kalp damarlarını koparacak ve kalpleri parçalayan bir şekilde boğuk bir sesle ağlardı.

Onun hakkında şu da meşhurdu:

Kırk yıla yakın yatsı abdestiyle sabah namazını kılmış ve bu süre zarfında bunu bir defa bile aksatmamıştır.

Vefat ettiği yerde yedi bin defa Kur'an'ı hatmetmiştir.

Zilzal suresini okuduğunda tüyleri diken diken olur ve korkudan kalbi titrerdi...

Eliyle sakalını tutar ve şöyle demeye başlardı.

"Ey zerre miktarı iyiliğe iyilik veren...

Ey zerre miktarı kötülüğe kötülük veren...

Kulun Nu'man'ı ateşten koru...

Nu'man'ı ona yaklaştıranlardan uzak tut...

Ve onu geniş rahmetine sok, ey merhamet edenlerin en merhametlisi!"

1 Kamer Suresi, 46.

EBU HANÎFE EN-NUMAN (2)

"Ebu Hanife en-Numan,
Allah'ın haram kıldığı şeylerden çok sakınır,
çok susar ve devamlı düşünürdü."

İmam Ebu Yusuf

Ebu Hanife en-Nu'man, arkadaşlarıyla birlikte oturmakta olan İmam Malik'in yanına girmişti. Ebu Hanife yanından çıkınca Malik arkadaşlarına dönüp:

— "Bunun kim olduğunu biliyor musunuz?" dedi.

Onlar:

— "Hayır" diye cevap verdiler.

Malik:

— "Bu, Nu'man b. Sabit'tir. Bu adam, şu direğin altın olduğunu söyleseydi, bu söylediğine delil getirir ve direk öyle çıkardı."

İmam Malik, Ebu Hanife'nin delil getirme gücü, pratik ve keskin zekâsı hakkında söylediği sözlerde mübalağa etmiyordu.

Tarih ve siyer kitapları onun rey (görüş) ve akîde (inanç) konusunda düşmanlarına karşı olan davranışlarıyla ilgili haberlerle doludur.

Bunların hepsi, İmam Malik'in tarif ettiği şeyin doğruluğuna delâlet eden şeylerdir. Gerçekten size, önümüzdeki toprağın altın olduğunu iddia etse, artık sizin için onun delilini kabul etmek ve iddiasına teslim olmaktan başka çareniz kalmazdı.

Hele o hakkı savunup onun için mücadele ettiğinde nasıl olurdu, düşünebiliyor musunuz?

*

Bununla ilgili hadiselerden birisi şöyledir:

Kûfeli bir adam sapıtmıştı.

O bazı insanların gözünde itibarlı, onlar tarafından kabul edilen bir sözün sahibiydi.

Adam şunu ileri sürüyordu:

"Osman b. Affan aslında bir yahudiydi.

İslâm'dan sonra da yahudiliğine devam etmişti..."

Ebu Hanife bu sözü duyunca ona gitti ve şöyle dedi:

— "Kızını arkadaşlarımdan birine istemek için sana geldim."

O da:

— "Hoşgeldin, safa geldin... Senin gibisinin isteği geri çevrilmez, Ebu Hanife! Fakat evlenecek olan kim?" dedi.

Ebu Hanife:

— "Kavmi arasında şerefiyle ve zenginliğiyle tanınmış...

Eli açık ve çok cömert...

Azîz ve Celîl Allah'ın Kitabı'nı ezbere bilen...

Bütün geceyi bir rekatta geçiren...

Allah Teâlâ'nın korkusundan çok ağlayan bir adam..." dedi.

Adam:

— "Bravo, bravo... Bu kadar yeter, Ebu Hanife! Evlenmeye talip olan kişinin nitelikleri olarak söylediklerinin bir kısmı onu, müminlerin emîrinin kızına denk hale getiriyor" dedi.

Ebu Hanife:

— "Ancak onda mutlaka öğrenmen gereken bir özellik var" dedi.

Adam:

— "Nedir o?" dedi.

Ebu Hanife:

— "O yahudidir" dedi.

Adam sarsılıp:

— "Yahudi mi? Sen benim kızımı bir yahudiyle evlendirmemi mi istiyorsun Ebu Hanife! Vallahi, öncekilerin ve sonrakilerin özellikleri biraraya gelse yine de kızımı onunla evlendirmem..." dedi.

Ebu Hanife:

— "Sen kızını bir yahudiyle evlendirmeyi kabul etmiyorsun ve buna şiddetle karşı çıkıyorsun... Sonra insanlara, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.v) iki kızını bir yahudiyle evlendirdiğini söylüyorsun?!" dedi.

Adamı bir titreme tuttu ve şöyle dedi:

— "Söylediğim kötü sözden dolayı Allah'tan af diliyorum...

Yaptığım iftiradan dolayı Allah'a tövbe ediyorum."

*

Bunlardan birisi de şöyledir:

Haricîlerden [1] birisi olan Zahhak eş-Şarî bir gün Ebu Hanife'ye gelip şöyle dedi:

— "Ebu Hanife! Tövbe et."

Ebu Hanife:

— "Neden tövbe edeyim?!" dedi.

Haricî:

— "Ali'yle Muaviye arasında meydana gelen tahkimin (hakem tayin etmenin) caiz olduğuna dair sözünden dolayı" dedi.

Ebu Hanife ona:

1 Haricîler: Hz. Ali'yle Muaviye'ye karşı çıkan kimseler.

— "Bu meselede benimle münazara yapmayı (tartışmayı) kabul etmez misin?" dedi.

Haricî:

— "Kabul ederim" dedi.

Ebu Hanife:

— "Tartıştıklarımız hakkında anlaşmazlığa düşersek, aramızda kim hakem olacak?" dedi.

Haricî:

— "İstediğin kimseyi hakem yap" dedi.

Ebu Hanife, haricînin yanındaki arkadaşlarından birine dönüp şöyle dedi:

— "Anlaşamadığımız konularda aramızda hakem ol" dedi.

Daha sonra haricîye de şöyle dedi:

— "Ben arkadaşını kabul ettim, sen de kabul ediyor musun?"

Haricî sevinip:

— "Evet" dedi.

Ebu Hanife:

— "Yazıklar olsun sana! Aramızda meydana gelen meselede tahkîmi caiz görüyorsun da Rasulullah'ın (s.a.v) ashabından olan iki kişiye onu caiz görmüyor musun?!"

Haricî şaşırıp kaldı ve verecek cevap bulamadı...

*

Bunlardan birisi de şöyledir: Müslüman topraklarında şer tohumları eken, sapık ve bid'atçı cehmiyye fırkasının başı Cehm b. Safvan bir defasında Ebu Hanife'nin yanına geldi ve şöyle dedi:

— "Sana sormayı düşündüğüm bazı konularda, seninle konuşmak için geldim."

Ebu Hanife:

— "Seninle konuşmak utançtır... Senin görüşlerine dalmak alev alev yanan bir ateştir" dedi.

Cehm:

— "Daha önce benimle görüşmediğin ve benim sözlerimi dinlemediğin halde nasıl benim aleyhimde hükmettin?!" dedi.

Ebu Hanife:

— "Bana hakkında, Kıble ehlinden [1] olan birisinden çıkmayan bazı sözler geldi."

Cehm:

— "Benim aleyhimde gıyaben mi hüküm veriyorsun?" dedi.

Ebu Hanife:

— "Bu, senin hakkında meşhur olmuş ve halk arasında yayılmıştır. Avam ve havas herkes onu öğrenmiştir. Bu bakımdan, senin hakkında rivayet edilenlerle, onu senin aleyhinde isbat etmem caiz olmuştur."

Cehm:

— "Sana sadece iman hakkında sormak istiyorum" dedi.

Ebu Hanife:

— "Şu ana kadar imanı öğrenemedin mi de onu bana soracaksın?!" dedi.

Cehm:

— "Tamam, fakat ben onun bir çeşidinde şüphe ettim."

Ebu Hanife:

— "İmanda şüphe küfürdür."

Cehm:

— "Benden kâfir olduğuma hükmettirecek bir şey duymadıkça, beni kâfirlikle suçlaman sana helâl olmaz."

Ebu Hanife:

— "Aklına gelen şeyi sor."

Cehm:

1 Kıble ehli: Müslümanlardır. Namazlarında kıbleye yöneldikleri için böyle isimlendirilir.

— "Allah'ı kalbiyle tanıyıp onun tek, ortaksız ve benzersiz olduğunu bilen, onu sıfatlarıyla tanıyan hiç birşeyin onun gibi olmadığını söyleyen, sonra diliyle iman ettiğini açıklamadan ölen kimsenin durumunu bana söyler misin? O mümin olarak mı, yoksa kâfir olarak mı ölür?"

Ebu Hanife:

— "O kâfir olarak ölür, diliyle açıklamasını engelleyen bir durum olmadığı sürece, kalbiyle tanıdığını, diliyle açıklamadığı zaman cehennem ehlinden olur."

Cehm:

— "Allah'ı hakkıyla tanıdığı halde nasıl mümin olmaz."

Ebu Hanife:

— "Eğer sen Kur'an'a inanıyorsan ve onu delil yapıyorsan sana onunla konuşayım. Eğer Kur'an'a inanmıyor ve onu delil olarak görmüyorsan, sana İslâm'a karşı çıkan kimselerle konuştuğumuz şeylerle konuşayım."

Cehm:

— "Ben Kur'an'a inanıyor ve onu delil yapıyorum."

Ebu Hanife:

— "Allah Teâlâ imanın iki uzuvla meydana geldiğini, buyurdu. Kalp ve dille, ikisinden birisiyle değil.

Allah'ın Kitabı ve Rasûlullah'ın (s.a.v) hadîsi bunun açıklamalarıyla doludur.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Peygambere indirilen Kur'an'ı işittiklerinde, gerçeği öğrenmelerinden gözlerinin yaşla dolarak, "Rabbimiz! İnandık, bizi de şahitlerden yaz. Rabbimizin bizi iyi milletle birlikte bulundurmasını umarken niçin Allah'a ve bize gelen gerçeğe inanmayalım?" dediklerini görürsün. Allah onlara, dediklerine karşılık, temelli kalacakları, altından ırmaklar akan cennetler verdi. Bu, iyi davrananların mükâfatıdır." [1]

İşte onlar hakkı kalpleriyle tanıyıp dilleriyle söylemişlerdir de Allah söylediklerinin karşılığı olarak onları, altından ırmaklar akan cennetlere koymuştur.

---

1 Maide Suresi, 83-85.

Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Allah'a bize gönderilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına gönderilene, Musa ve İsa'ya verilene, Rableri tarafından peygamberlere verilene inandık, deyin." [1]

Allah Teâlâ onlara "söz"ü (yani dili) emretmiştir. Onların tanıma ve bilmelerini yeterli görmemiştir.

Rasûlullah (s.a.v) da şöyle buyurmuştur:

"Lâ ilâhe illallah (Allah'tan başka ilâh yoktur) deyiniz felâh [2] bulursunuz. Felâhı sadece tanımakla ilgili kılmamış ona sözü (dili) ilâve etmiştir.

Yine Rasûlullah (s.a.v): "Lâ ilâhe illallah diyen kimse cehennemden çıkar" buyurmuştur.

"Allah'ı tanıyan kimse cehennemden çıkar" dememiştir.

Söze ihtiyaç duyulmayıp o olmaksızın "tanımakla" yetinilseydi, İblîs mümin olurdu.

Çünkü o Rabbini tanımaktadır. Kendisini O'nun yarattığını, O'nun öldüreceğini, sonra yine O'nun dirilteceğini ve kendisini saptıranın O (Allah) olduğunu bilmektedir.

Allah Teâlâ onun dilinden şöyle buyurmaktadır:

"Beni ateşten, onu çamurdan yarattın." [3]

Yine şöyle buyurmuştur: "Rabbim! Beni hiç olmazsa, tekrar dirilecekleri güne kadar ertele." [4]

"Beni azdırdığın için, and olsun ki, senin doğru yolun üzerinde onlara karşı duracağım." [5]

Eğer ileri sürdüğün şey doğru olsaydı, dilleriyle inkâr etmelerine rağmen Rablerini tanımaları sebebiyle birçok kâfir mümin olurdu.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Gönülleri kesin olarak inandığı halde onları bile bile inkâr ettiler." [6]

---

1 Bakara Suresi, 136.
2 Felâh bulmak: Cenneti ve Allah'ın rızasını kazanmak.
3 Araf Suresi, 12.
4 Hicr Suresi, 36.
5 Araf Suresi, 16.
6 Neml Suresi, 14.

Allah onları, inanıp kabul etmeleri sebebiyle mümin yapmamıştır. Dillerinin inkâr etmesi sebebiyle onları kâfir saymıştır."

Ebu Hanife bu sırayla yani bazen Kur'an, bazen hadisle konuşmaya devam etti. Nihayet Cehm'in yüzünde bozulma ve yenilgi belirtileri görüldü.

Cehm:

— "Bana unuttuğum birşeyi hatırlattın, senin yanına yine geleceğim" diyerek Ebu Hanife'nin karşısından çekip gitti.

Tabiî, bir daha dönmemek üzere çekip gitmişti.

*

Başka bir olay da şöyledir:

Ebu Hanife, Azîz ve Celîl olan Halik'in (yaratıcının) varlığını inkâr eden bazı inkârcılarla (mülhidlerle) karşılaştı. Onlara şöyle dedi:

— "Çeşitli eşya ve mallarla yüklü bir geminin açık denizde şiddetli bir fırtınaya tutulduğunu ve azgın dalgalarla boğuştuğunu düşünün. Buna rağmen o çizilen rotasında, bilinen gaye ve maksadına hiç sallanmadan bir aksaklığa uğramadan ve yolunu şaşırmadan sakin ve emin bir şekilde gitmeye devam etmektedir. Yalnız bu gemide hareketi sağlayan ne bir gemici, ne de onun gidişini düzenleyen bir yönetici vardır.

Düşünce olarak bu doğru mudur?"

Onlar:

— "Hayır, bu aklın kabul edemeyeceği ve mümkün görmediği bir şeydir, ey şeyh!" dediler.

Ebu Hanife:

— "Ya Subhanellah! Bir geminin kaptansız olarak denizde mükemmel bir şekilde gitmesini kabul etmiyorsunuz da, coşkun denizleriyle, dönen gezegenleriyle, uçan kuşlarıyla bu kainatın, yaptığını sağlam yapar idaresini iyi düşünen birisi olmadan kaim olmasını mı kabul ediyorsunuz?!

Sizler ve söylediğiniz yalanlar kahrolsun..."

*

Böylece, Ebu Hanife hayat yolculuğunun tümünü yaratıcının kendisine verdiği mükemmel delille ve eşi bulunmaz mantıkla, Allah'ın dinini savunarak geçirdi. Öldüğünde, ailesine; kendisini temiz bir toprağa defnetmelerini ve gasbedilmiş olma şüphesi bulunan her yerden uzak tutmalarını vasiyet ettiğini gördüler.

Vasiyeti Mansur'a ulaşınca:

"Sağken ve öldükten sonra Ebu Hanife'yi bize kim mazur gösterebilir?" dedi.

*

Ebu Hanife, kendisini Hasen b. Ammare'nin yıkamasını vasiyet etmişti. Hasen b. Ammare onu yıkadıktan sonra şöyle dedi:

Ebu Hanife! Allah sana rahmet etsin. Yaptıklarının karşılığı olarak seni affetsin.

Çünkü sen otuz yıldan beri gündüz yemek yemedin (oruç tuttun)...

Kırk yıldan beri geceleri başını yastığa koymadın...

Ve senden sonraki fakihleri yordun... [1]

1 Ebu Hanife en-Nu'man hakkında geniş bilgi için aşağıdaki eserlere bakınız:
1- El-Bidaye ve'n-Nihaye X/107.
2- Vefeyatu'l-A'yan, V/415-423.
3- En-Nücumu'z-Zahire, II/12.
4- Şezeratu'z-Zeheb, I/227-229.
5- Mirâtu'l-Cinan, I/309.
6- El-İber, I/314.
7- Tarihu Bağdad, XIII/323-324.
8- Tarihu'l-Buharî, VIII/81.
9- El-Cerhu ve't-Tadîl, VIII/449-450.
10- Mizanu'l-İ'tidal, IV/265.